# COLLECTIO

SELECTA

# SS. ECCLESIÆ PATRUM.

CXLIV.

PATRES QUINTI ECCLESIAE SAECULI.

*S. AUGUSTINUS.*

XXXVII.

PROSTAT INSUPER VENALE

*MONTIS PESSULANI*,

Apud **VIRENQUE**, bibliopolam,

*PARISIIS*,

Apud **BIBLIOPOLAM**, cui nomen gallice :

**SOCIÉTÉ POUR LA PUBLICATION DES BONS LIVRES**

Rue des Saints-Pères, 16.

PARISIIS. — E TYPOGRAPHIA BOURGOGNE ET MARTINET,
VIA VULGO DICTA JACOB, N° 30.

# COLLECTIO

SELECTA

# SS. ECCLESIÆ PATRUM,

COMPLECTENS

## EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCENSI,

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS.

OPUS REGI DICATUM.

---

TOMUS CENTESIMUS QUADRAGESIMUS QUARTUS.



PARISIIS,

APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,

Pluribus extraneorum ordinum insignibus decoratum

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

M DCCC. XL.

Saint Augustine
Opera omnia

# SANCTI AURELII
# AUGUSTINI
## HIPPONENSIS EPISCOPI
# OPERUM [vol. 37]
## PARS VI.
## OPERA POLEMICA.

OPUS IMPERFECTUM CONTRA JULIANUM, LIBRI VI.

(*Duo libri priores extant in volumine præcedenti*).

# S. AUR. AUGUSTINI

## HIPPONENSIS EPISCOPI

# OPERIS IMPERFECTI

## CONTRA JULIANUM

### LIBRI SEX.

## LIBER III.

*Excutitur tertius liber Juliani: ac primum ostenditur eum, Scripturarum testimoniis, Deuteronomii scilicet cap. 24. libri Regum quarti cap. 14. et Ezechielis cap. 18. perverse abuti, ut suadere conetur; parentum peccata filiis non a Deo ulla imputari. Ipsum deinde incassum laborare, ut ab eo se explicet loco epistolæ ad Hebræos cap. 11. per quem evertenda foret responsio, qua in superiore libro tantopere inculcavit, ideo Apostolo dictum esse* unum, *per quem transivit peccatum, ne generatio sineretur intelligi. Postea reversum ad dicta libri 2. de Nuptiis et Concupiscentia, inique agere cum Augustino eumdem Julianum, qui ab illo et hominis liberum arbitrium, et Deum nascentium conditorem negari, denuo queritur; quique insuper cum illius dictis hæreticam quamdam Manichæi epistolam comparans, non alia quam quæ apud Manichæum leguntur, argumentorum vice objectari a sancto Doctore, ab eoque perinde atque a Manichæo naturam hominum malam pronuntiari calumniatur.*

I. Julianus. « Oportuerat quidem apud humanum ge-

nus reverentiam omnium vigere virtutum : oportuerat resisti sapienti semper mente criminibus, et demereri bonis studiis Conditoris favorem : dignum erat postremo, ut quia hic continuæ devotionis prior et felicior gradus cum rarus, tum arduus etiam nimis videtur, vel diu fota vitia respui, et ad emendationis ac pœnitentiæ præsidium rediri. Oportuerat certe vel in hoc inviolabilem Dei manere reverentiam, ut non nobis esset necesse divinam legem tanto vindicare certamine : verum quia eo usque peccantium furore perventum est, ut summis laboribus Deum justum esse doceamus, ipsius justitiæ, cujus causa agitur, præsumentes auxilium, quæ libro promisimus præcedente reddamus. »

Augustinus. Auxilium Dei quæris ut impleantur vani libri tui, et non quæris, ut corrigantur perversi sensus tui. Vellem tamen diceres, propter quid in hoc opere auxilium Dei poscas, cum sit in tuo libero arbitrio sive facere hoc, sive non facere. An ut ea tibi præsto sint quæ in potestate tua non sunt, et sine quibus hoc effici non potest; sicut sunt, ut alia omittam, ipse victus atque otium ? At hæc pene semper Deus per voluntates nobis subministrat aliorum. Vides ergo id te poscere ab omnipotente Deo, cum propter implendos tuos libros poscis auxilium, ut in voluntatibus hominum, quod te adjuvet, et quod te non impediat, operetur. Nam si nolint homines tibi victum subministrare sumptusque congruentes, si nolint postremo a te inquietando impediendoque cessare; scribere, vel dictare ista non poteris. Speras ergo auxilio Dei sic agi hominum voluntates inter quos vivis, ut tibi necessarium nihil desit. « Paratur enim (quod non credi- » tis) voluntas a Domino[1]. » Aut igitur tuum dogma jam

[1] Prov. VIII, juxta LXX.

corrige, aut ad hoc defendendum desine divinum auxilium postulare.

II. Julianus. «Cum in primo volumine perspicuis definitionibus constitisset, Deum ita justum esse, ut si probari posset justus non esse, convinceretur Deus non esse; cumque super hoc remansisset nulla dubitatio, claruit etiam justitiam nihil esse aliud quam virtutem nunquam quidquam inique judicantem, nihil inique facientem, sed reddentem sua unicuique sine fraude, sine gratia, id est, sine personarum acceptione.»

Aug. « Sine fraude, » verum dicis; ne puniatur immeritus : « Sine gratia » vero si justitia Dei esset, nunquam Christus pro impiis, id est, pro nihil boni et multum mali merentibus mortuus fuisset? nunquam postremo parvulos, quorum nulla bona opera voluntasque præcessit, in suum regnum adoptasset, nec in eadem causa alios parvulos ejusdem regni participatione fraudasset : « Qui nunquam inique judicat, nihil inique facit, et sua unicuique sine fraude reddit. » Agnosce ergo parvulos vasa in honorem per gratiam, qui assumuntur in Dei regnum; et alios parvulos qui in illum honorem non assumuntur, vasa in contumeliam per judicium : et tandem aliquando ne iniquum facias Deum, confitere originale peccatum.

III. Jul. « Ejus autem virtutis tunc constare rationem, si nullum subditorum puniret, nisi pro his delictis, quæ constabat libera voluntate commissa. »

Aug. Et illud libera voluntate commissum est ejus, in quo natura humana damnata est, ex qua homines damnationi nascuntur obnoxii, nisi renascantur in eo, qui non est natus obnoxius. Hoc dogma christianum vultis everti : sed illo stante vos evertimini.

IV. « Jul. Nec ea hominibus præciperet, quæ per

naturam eorum sciret non posse servari; nec pro rebus naturalibus reum quempiam judicaret. »

Aug. Sed fuit Adam, et in illo fuimus omnes[1]; quando ita peccavit, ut perderet in se omnes; nisi quos vellet inde liberaret, qui venit quærere quod perierat[2].

V. Jul. « Nec aliena peccata aliis imputaret; ac per hoc, nec propter parentum iniquitates innocentes eorum filios, qui per se nihil operati essent vel boni vel mali, per quod parentum suorum crimina docerentur imitati, æternis adjudicaret suppliciis. Quibus collectis, Deum et esse et justum esse constaret, quem claruerat, si aliquid operetur injustum, tantum subire in divinitate, quantum pertulisset in æquitate dispendium. »

Aug. Verum dicis: ac per hoc, nihil operatur injustum, cum gravi jugo premit filios Adam a die exitus de ventre matris eorum[3]. Quod utique injustum esset, si peccatum originale non esset.

VI. Jul. « Quanquam, o infelicitas erroris humani! nimio quippe, perpendens ipsam conflictus nostri rationem, dolore concutior, potuisse-ne hoc in dubitationem venire, atque assertione hanc eguissse causam: potuisse, inquam in Ecclesiis, quæ Christo se credere faterentur, dubitari, utrum Deus juste, id est, rationabiliter judicaret. »

Aug. Quia hoc non dubitatur, ideo scriptum est, grave jugum esse super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum. Neque enim melior est Pelagiana, quam ecclesiastica sapientia.

VII. Jul. « Sed nimis sum ipsa rerum reverentia, ejus qua de agitur contentionis oblitus. Miror enim ambigi de Dei æquitate potuisse; cum constet in Traducianorum synagogis nihil de ejus iniquitate dubitari. »

[1] Ambros. lib. 7. in Luc. c. 15. — [2] Luc. XIX, 20. — [3] Eccli. XL, 1.

Aug. Quia de Dei æquitate non ambigitur, ideo grave jugum super parvulum, justum esse creditur : et quia hoc justum esse creditur : ideo parvulus sine originali peccato esse non creditur. Proinde in Ecclesia catholica, unde Pelagiani ex nobis exierunt, non sicut dicis, nihil de iniquitate Dei, sed potius nihil de ejus æquitate dubitatur [1]; ubi nec infans, cujus est unius diei vita super terram [2], sine sorde peccati esse docetur et dicitur; et ideo in malis quæ patitur, non injustus Deus, sed justus agnoscitur.

VIII. Jul. « Quod certe tanto pejus est quanto gravius est studium malorum, quam neglectus bonorum quanto perniciosior intentis profanitatis quam dubitatio veritatis, quanto postremo scelestius est audere criminari Deum quam nolle venerari. »

Aug. Sed vos criminamini Deum, dum parvulos, quos judicio ejus gravi jugo premi cernitis, ullum tamen negatis habere peccatum.

IX. Jul. « Dixerat quidem, ut David propheta testis est, insipiens in corde suo, quia non esset Deus [3] : non tamen dixerat, quia esset quidem, sed tamen injustus Deus; ita concinenter totius naturæ voce resonabat, inseparabiliter Deo adhærere justitiam, ut facilius inveniretur, qui substantiam ejus, quam qui æquitatem negaret. Potuit existere, qui putaret non esse quod non videbat : non fuerat tamen inventus, qui diceret iniquum quod divinum esse credebat. »

Aug. Et ipse inventus es. Nam cui nisi tali dicit, Sus- « picatus es iniquitatem, quod ero tibi similis [4]? » Sed quoniam Christiani catholici et esse Deum, et justum esse sciunt; ideo natos homines, si non renati in parvula

[1] I Joan. I, 19. — [2] Job. XIV, juxta LXX. — [3] Psal. XIII, 1. — [4] Id. XLIX, 21.

ætate moriuntur, cum sint imagines Dei, non injuste tamen, sed peccati originalis merito, in regnum Dei non suscipi, dubitare non possunt.

Jul. X. Insipiens ergo ille, negando Deum, stetisse in extimo criminum videbatur : at inventa est natio Manichæorum et Traducianorum, cujus profanitatibus vinceretur. »

Aug. Sciens quam clari probatique doctores Ecclesiæ Christi, de peccato orignali, et de justitia Dei, quod credo crediderint, quod doceo docuerint, quod defendo defenderint ; sic audire debeo contumelias tuas quomodo laudes meas.

XI. Jul. « Sed ut revertamur unde disgressi sumus : liquerat ab eo quem fateremur verum Deum, nihil in judicio posse fieri, quod justitiæ repugnaret : ac per hoc, nec pro alienis peccatis quosquam reos teneri ; atque ideo nascentum innocentiam nequaquam damnari ob iniquitatem parentum ; quia injustum esset ut reatus per semina traderetur. »

Aug. Cur ergo dictum esset : « Semen eorum male- » dictum ab initio [1]. » Non enim sic dictum est, quomodo, « Semen Chanaan et non Juda [2] : » ubi demonstratum est quibus similes facti erant et a quibus denegaverant : sed eorum ipsorum semen dixit maledictum, quos naturaliter malos volebat intelligi, sicut sunt omnes filii Adam, ex quibus gratia fiunt filii Dei. Ubi enim dicitur, « Non » ignorans quoniam nequam est natio illorum, ut naturalis » malitia ipsorum, et quoniam non poterat mutari cogi- » tatio illorum in perpetuum, semen enim illorum male- » dictum ab initio [3] : » puto quod natura, non imitati redarguitur ; et quomodo natura nisi vitiata peccato, non in primo homine sic creata ? A quo ergo initium ma-

[1] Sap. XII, 11. — [2] Dan. XIII, 56. — [3] Sap. XII, 10, 11.

ledictum semen, nisi ex quo per unum hominem peccatum intravit in mundum? A se ipsis autem mutari non poterant, non ab omnipotente Deo : qui tamen eos utique justissimo, quamvis occultissimo judicio, non mutabat. Ab hac enim massa non arbitrio, sed Dei gratia se mutatum esse sciebat Apostolus, quando dicebat, « Fuimus, » et nos natura filii iræ, sicut et cæteri [1]. »

XII. Jul. « Quod licet in tanta luce consistat, ut nihil aut absolutius inveniatur, aut verius : tamen pollicitus eram hoc ipsum divinæ me legis testimonio comprobare, id est, iniquissimum esse, si generantium scelera nascentibus eorum liberis imputentur; sicque adversari Deum, ut etiam in sua lege præscripserit, nec tale quidquam judicantium deformitas perpetraret. Hoc me ergo spoponderam redditurum : sed quoniam secundus liber apostoli Pauli exponendis est sententiis occupatus, hujus voluminis primis partibus fidem congruit promissionis impleri. Legimus ergo in Deuteronomio, in catalogo præceptorum quibus vita et conversatio populi illius ordinatur, etiam hoc apertissime a Deo fuisse mandatum. Nam ut de præcedentibus et de sequentibus, inter quæ sit collocatum, possit intelligi : « Non fraudabis, inquit, mercedem » pauperis et egentis ex fratribus tuis, aut ex proselitis » qui sunt in civitatibus tuis; quotidianam reddes mercedem illius; non occidat sol super eam; quia pauper » est, et in ea habet spem; et non proclamabit contra te » ad Dominum, et erit in te peccatum. Non morientur » patres pro filiis, et filii non morientur pro patribus : » unusquisque in peccato suo morietur [2]. »

Aug. De filiis hoc dixit jam natis non in primo parente damnatis, in quo omnes peccaverunt, et in quo omnes moriuntur. Et hoc quidem præceptum dedit hominibus

[1] Ephes. II, 3. — [2] Deut. XXIV, 14.

judicantibus, ne pater pro filio, vel filius pro patre moreretur, cum reus tantummodo pater esset inventus, aut filius. Cæterum judicia sua Deus, sive cum per se ipsum, sive cum per homines judicat, quibus dat propheticum spiritum, non alligavit hac lege. Neque enim quando excepto Noë cum suis [1], cæteros omnes diluvio perdidit, separavit infantes qui nondum fuerant imitati parentes suos, aut sine suis parvulis Sodomitas ille ignis absumpsit [2], Quod si voluisset, utique potuisset Omnipotens. Et ille Achar præcepti transgressor unus inventus, et tamen cum suis filiis et filiabus occisus est [3]. Quid de tot civitatibus debellatis eodem duce Jesu Nave homine Dei, nonne ita omnes interfecti sunt, ut nullus spirans relinqueretur [4]? Parvuli igitur quid mali fecerunt? Nonne per suorum parentum peccata, quorum nec conscii, nec imitatores esse adhuc poterant, divino judicio pœnam subiere communem? Aliter ergo judicat Deus, aliter homini præcipit ut judicet : cum Deus homine sine ulla dubitatione sit justior. Hæc debuisti ante cogitare, ne ad causam non pertinentibus immorareris exemplis.

XIII. Jul. « Non declinabis judicium proseliti et orphani, et viduæ; non accipies pignus vestimentum viduæ : quia famulus eras in terra Ægypti, et liberavit te Dominus Deus tuus inde; propter hoc ego tibi præcipio facere verbum hoc [5]. » Cum institueret Deus judicandi formam, hoc statim sancire curavit, ne aut parentes in filiorum, aut filii in parentum scelere ferirentur. Principium ergo et ingressum justitiæ, quam servari in judicatione mandabat, ostendit istud esse, ne affinitas gravaret innoxios, et in ipsum genus excurreret odium, quod persona meruisset. In causa ergo actuum discernit

[1] Gen. VII, 21. — [2] Id. XIX, 25. — [3] Josuë, VII, 24. — [4] Id. VI, 21, et X, 40. — [5] Deut. XXIV, 17, 18.

justitia, quos necessitudo conjungit. Quod utique non faceret, si una esset ratio voluntatis et seminis, aut si opus arbitrii ad posteros fœcunditate transiret. Satis ergo superque docuimus, hoc uno testimonio teterrimam istam judicii pravitatem, quam novus error amplectitur, antiqua latæ legis auctoritate contritam. Quæ certe sententia ita est in causam prolata, ut nullum locum reliquerit ambigendi. »

Aug. Resistit tibi Deus, qui dixit in libro Levitico : « Et qui remanserint ex vobis, disperibunt propter peccata sua, et propter peccata patrum suorum[1]. »

XIV. Jul. « Instituens quippe Deus quæ in examinibus deberet forma servari, præscripsit ne innocentia necessitudinis suæ periculis jungeretur ; atque ut patrem a supplicio peccantis filii, ita filium a patris condemnatione separavit; ostendens profecto simili exitu utriusque personæ, tam non posse parentum ad filios peccata transire, quam nec filiorum transeunt ad parentes. »

Aug. Suffocant te parvuli, qui non etiam propter sua, sed propter sola parentum peccata toties leguntur occisi.

XV. Jul. « Qui ergo contra hanc sententiam dicit traducem esse peccati, dicat quoque recursum esse peccati : ut si a parentibus ad filios peccata descendunt, ascendant a filiis ad parentes. Quoniam divinæ legis ostendit auctoritas, ita parentum crimina filiis non nocere, sicut nec parentibus filiorum. »

Aug. Divinæ legis auctoritas in judiciis humanis noluit filios pendere pro parentibus pœnas, non in divinis, ubi Deus dicit : « Reddam peccata patrum in filios[2]. » Sic debes legere legis verba quæ vis, ut cogites te auditurum esse quæ non vis.

[1] Levit. xxvi, 39. — [2] Deut. v, 9.

XVI. Jul. « Ergo contra hanc nitens ire sententiam, pariter fieri asserat, quod pariter ne fieret imperatum est. Facilius quippe lex Dei negari, quam emendari potest; et licet sit profana negatio, profanior tamen absurdiorque correctio est. Si enim de duobus ejus decretis unum venereris, alterum execreris ingratus, ab ejus parte quod suscipis, et illi cogeris obedire quod respuis; quoniam unius quod tibi charum est dignitate, etiam id quod aversabare defenditur : atque absurdissime ea se quisquam credit præcepta venerari, quorum partem audet incessere. Unde consequentius potest negari lex universa, quam corrigi : nemo autem eam corrigere, nisi impius quisque tentabit : a religiosis ergo et prudentibus tota suspicitur, tota laudatur. Nec sane quemquam moveat, quod ritum sacrificiorum veterum Novi Testamenti videat ætate cessasse. Non est una ratio virtutum et hostiarum : alia est præceptorum perennitas, alia sacrificiorum temporalitas. Veniente tamen Christo, qui hostiis figurabatur antiquis, impleta sunt, non condemnata, quæ fuerant instituta. Neque enim suis temporibus prædicuntur exercita : sed succedente perfectione, quæ promissa officiis eorum fuerant[1], quieverunt. »

Aug. Hoc quid ad rem? Peccata patrum se dixit Deus in filios redditurum[2], non sacrificia : et cum possint etiam parentes imitari malos filios, nunquam tamen dixit Deus : « Reddam peccata filiorum in patres; » sed ubicumque hoc dixit, cum sæpe hoc dixerit, patrum dixit in filios; ubi utique generationis[3], non imitationis se ostendit vitia persequentem.

XVII. Jul. « Præcepta autem, quibus pietas, fides, justitia, sanctitas continetur, non solum non cessaverunt,

[1] *Forte* fuerat. — [2] Deut. v, 9.— [3] Num. xiv, 18; Exod. xx, 5, et xxxiv' 7; Jerem. xxxii, 18.

verumetiam cumulata sunt. Et hæc lex justitiæ in judiciis custodiendæ, quam de Deuteronomio protulimus, non ad cæremoniarum ætatem, sed ad præceptorum perennitatem respicit, nec cum circumcisione discessit, sed cum justitia perseverat. »

Aug. Jam tibi dictum est, hominibus hæc imperata esse judicia, non Deo posita præjudicia. Denique si homo judicans dicat : Reddam peccata patrum in filios, injustissime dicit, et divino imperio contradicit : nec ideo tamen Deus aut mendax, aut injustus est, cum hoc dicit.

XVIII. Jul. « In absoluto est igitur, si Moysi creditur magis, per quem Deus loquitur, quam Augustino, per quem Manichæus, parentum peccatis reos per naturam filios non teneri. »

Aug. Eam fidem me defendere adversus te, quam catholici sancti clarique doctores, qui fuerunt ante nos, in Ecclesia catholiea didicerunt atque docuerunt, etiam ipse nosti : sed quoniam illos si lacerare audeas, nec tui te ferunt; ideo unum me elegisti, quem convicio falsi criminis appetitum, quasi fugiendum persuadeas; ut fides illa fugiatur, quæ defensa vos damnat. Jam et superius tibi dixi, quando pro defensione catholicæ fidei ab hæreticis contumelias audio, pro laudibus habeo. Quid laboras nobis prædicare quod scimus? Moyses verum dixit : sed tu nihil dicis. « Reddam peccata patrum in filios, non » ait homo, sed Deus[1] : » neque ut homo id faciat, Deus præcepit hoc loco ; sed quid ipse faciat indicavit.

XIX. Jul. « Atque ita non transire ad posteros generantium crimina, quamvis ex eis nati sint; sicut nec filiorum ad parentes, qui de filiis suis nequaquam potuere generari. Ita igitur innocentiæ nativitas sua efficere non potest, sicut non potest obesse cum non est.

[1] Deut. v, 9.

Aug. Negare tamen non potes, posse parentes imitari filios suos, nec unquam Deum dixisse : Reddam peccata filiorum in patres. Cum ergo dicit, patrum in filios; non imitationem, sed generationem redarguit : non quomodo ex illo uno, in quo ipsa in deterius natura mutata est, ut propter hoc etiam mori necesse sit homini; sed tamen aliquo modo nonnulla quorumlibet patrum peccata redduntur in filios, non imitatione, sed generatione punita : ideo non dicit in tertiam et quartam imitationem, sed generationem; vobis quidem nolentibus, verumtamen et vobis, velitis nolitis, audientibus.

XX. Jul. « Acta quidem res est : sed tamen ut ad id quod affero sit intentus lector, admoneo. Si quispiam existeret, qui hoc profiteretur libertate verborum, quod argumentando Traducianus conficere conatur, id est, ut pugnam indiceret legi Dei, et sententiam quam protulimus, sine aliquo timore despiceret, assereretque quibus posset modis, falsum hoc utrumque esse quod Deus servari voluit, et sententiam de qua loquimur ex utraque, quantum in se erat, parte subrueret, prorsus putasset parentes propter filiorum et filios propter parentum peccata tam solere quam debere damnari : nec hic[1] tamen talis peccati traducem, vel secundum opiniones suas, quiret asserere. Cur? videlicet quia etsi constaret falsam legis esse sententiam, quæ testificaretur ejusmodi necessitudines respergi mutuis non posse criminibus; tamen inconcussum manebat, traducem non esse peccati. Hoc enim ipso, quo et parentum reatus ad filios, et filiorum ad parentes redibat; constabat non fuisse generationis, quod ad filios gignentium peccata pervenerant; quoniam et a filiis ad parentes, ubi generatio non poterat causa esse, remeaverant. Quid igitur hic confecerim appareat,

1 *Forte* nec sic.

inviolabilem quidem esse auctoritatem legis divinæ, et quam nulla queant impietatum argumenta proruere : ejus autem sanctione signatissime atque absolutissime fuisse præscriptum, fœdam esse opinionem perversitatemque judicii, quam mandaverat vehementer cavendam, si rei filii pro peccato pronuntiarentur parentum ; quo fulmine traducis structura dissilivit : verumtamen tantis esse veritatis præsidiis munitam, quam tuemur fidem, ut nec ab ea profanitate, quæ potest Dei legem negare, quatiatur. »

Aug. Quæris ubi spatieris, vagabunda loquacitate non copiosus, sed odiosus eis, qui rebus inhærentes, superflua verba contemnant. Vinceris quippe ab adversariis quos habes, et vincendos proponis tibi quos non habes. Quis enim tibi dicit, falsum esse quod Deus servare voluit in judiciis humanis, cum jam patres et filii suas proprias causas habent ad suam cujusque vitam, quæ separatim ducitur, pertinentes, ut nec filii pro patribus, nec patres pro filiis puniantur? Nemo vel legi, vel tibi hæc dicenti adversatur : tu noli obsurdescere adversus Deum dicentem : « Reddam peccata patrum in » filios[1] : » Et cum hoc assidue dicat, nusquam dicentem peccata filiorum se reddere in patres ; ut intelligas non qui eorum quos imitentur, sed qui ex quibus generentur attendi.

XXI. Jul. « Nunc igitur ad eum qui cum agimus, sermo respiciat. Acquiescis legi Dei, (professione interim, cæterum quid facias argumentando novimus, ) an resistis? si acquiescis, sublata contentio : si resistis, sublata consensio est. Si acquiescis, extincta Traducianorum ; si resistis, Manichæorum revelata perfidia est : dummodo

[1] Deut. v, 9.

constet, opinioni vestræ et legi Dei neutiquam convenire. »

Aug. Ego acquiesco legi Dei : sed tu non acquiescis. Ego non nego nec filium pro patre, nec patrem pro filio, quando suas separatas causas habent, debere damnari : sed tu audire non vis in Levitico : « Disperibunt propter » peccata patrum suorum[1]. » Et in libro Numerorum : « Reddens peccata patrum in filios usque in tertiam et » quartam generationem[2]. » Et apud Jeremiam : « Red- » dens peccata patrum in sinu filiorum eorum post » eos[3]. » Hæc et alia similia tu non audis : his ac talibus legis testimoniis tu non acquiescis : et tamen loqui, et Manichæos catholicis objicere non quiescis.

XXII. Jul. « Nisi forte dicas, Deum quidem hoc imperasse, sed non facere quod præcepit, imo contraria agere iis quæ agenda mandaverit. »

Aug. Et hoc quam insipienter cogites, cur non attendis? Facit enim Deus aliquando contra quam facienda mandavit. Nec opus est ut multa commemorem, ne sit longum : ecce quod notum est omnibus, dico. Mandavit homini Scriptura divina, dicens : « Non te laudet os » tuum[4]; » nec tamen Deus dicendus est arrogans aut superbus, cum se innumerabiliter laudare non desinit. Et unde agitur, jam superius demonstravi, quemadmodum Deus sine ulla iniquitate pro peccatis parentum simul cum eis interemerit parvulos : quamvis mandaverit homini, ne filios pro peccatis patrum, cum judicat, damnet. Hæc si adverteres, ista non diceres : aut si et hæc advertis, et tamen ista dicis; adverte etiam vana esse quæ dicis.

XXIII. Jul. « Quod licet quantæ sit profanitatis,

[1] Levit. xxvi, 39. — [2] Num. xiv, 18. — [3] Jerem. xxxii, 18. — [4] Prov. xxvii, 2.

vix indicatum jam vehementer appareat, tamen pace ipsius Divinitatis, cujus æquitatem tuemur, quale sit hoc vel levi discussione videamus. Ut ipse itaque fiat legis suæ prævaricator, rerum necessitate quæ eum premunt, an sua imbecillitate compellitur? An quia horum neutrum est, sola libidine delinquendi? At hoc nec Manichæus dicere potuit, et ideo commentus est Deum vestrum grave prælium pertulisse. »

Aug. Verba jactas, cum rebus urgearis. Non est legis suæ prævaricator, quando aliud facit Deus, ut Deus, aliud imperat homini, ut homini.

XXIV. Jul. « Si ergo nec calamitas, nec imbecillitas, nec libido ei prævaricationis incumbit, quî fieri potest, ut eam justitiæ formam quam commendavit jubendo, destruat judicando? Imo non in istam justitiam, sed in reverentiam suam sæviat? Tanta est quippe æquitatis potentia, ut et deviantes arguat, et nulla fugientium a se auctoritate minuatur. Postremo si quæ sunt justa a nobis fieri velit, et ipse faciat quod injustum est; justiores nos quam ipse est, cupit videri; imo non justiores, sed nos æquos, et se iniquum. »

Aug. Quid est quod dicis, homo qui multum desipis? Quanto excelsior, tanto inscrutabilior divina quam humana justitia, tantoque ab hac illa distantior. Quis enim homo justus sinit perpetrari scelus, quod habet in potestate non sinere? Et tamen sinit hæc Deus, incomparabiliter justis omnibus justior, et cujus potestas est incomparabiliter omnibus potestatibus major. Hæc cogita, et noli judicem Deum judicibus hominibus comparare, quem non dubitandum est esse justum, etiam quando facit quod videtur hominibus injustum, et quod homo si faceret, esset injustus.

XXV. Jul. « An illud quidem justum est, quod ipse

facit, id est, aliena peccata aliis imputando; et nobis præcipit quod injustum est, ut unumquemque pro voluntatis suæ delictis reum pronuntiemus ? »

Aug. Lege quod tibi superius responsum est, et disce, si potes, quemadmodum peccata originalia et aliena intelligantur et nostra; non eadem causa aliena, qua nostra: aliena enim, quia non ea in sua vita quisque commisit; nostra vero, quia fuit Adam[1], et in illo fuimus omnes.

XXVI. Jul. « Et unde ei aut tanta invidia, aut tanta malignitas ? Invidia est enim, si ad hoc decepit præcipiendo creaturam suam, ne virtutes ejus, in quantum poterat, conaretur imitari: malignitas autem, imo crudelitas, si puniat propter injusta opera mortales, quæ cum legi ejus obediunt perpetrarunt. »

Aug. Jam superius demonstravi, quædam Deum juste facere, quæ si homo faciat, injuste facit. Nam et injurias suas Deus ulciscitur juste: hominibus autem dicitur, « Non vos ipsos vindicantes charissimi, sed date locum iræ; » scriptum est enim: Mihi vindictam, ego retribuam, » dicit Dominus[2]. »

XXVII. Jul. « An forte non punit, (quod quidem facit prudenter,) sed etiam remuneratur famulos, præceptis suis licet injustitiam docentibus obsecutos ? Et quid ei profuit invidere, si et injustas res faciendo eo pervenerunt mortales, quo etiam justitiam servando venissent ? Cumque illis, quos circumvenit, de felicitate nihil pereat, hic tamen benignitatis ac justitiæ conscientia simul et honore privatur. Quanto erat tolerabilius a religionis professione colla subducere, quam per tam prærupta, tam exitialia orbitas ducere ? »

Aug. Sequeris te, nihil dicens. Ab humana justitia

[1] Ambros. lib. 7. in Luc. c. 15. — [2] Rom. XII, 19.

discerne divinam; et videbis juste Deum peccata patrum reddere in filios; quod tamen in judicio suo si homo sibi usurpet, injustus est. Ne tu exorbites a via justa, ut cum audis peccata patrum in filios vindicari, aut Deum nolis id facere, aut hominem velis, vel testimoniis vel mandatis resistendo divinis.

XXVIII. Jul. « Igitur quoniam vel a servis suis nil tale committi Deus sinit, quale tu ab ipso asseris perpetrari; manifestum est, te non minus ab honore ejus, quam ab humana ratione fugisse. Ac per hoc, non Pelagiano, sicut dicis, errore decipimur: sed lege Dei dirigimur, ut asseramus iniquum esse, parentum crimina filiis imputari. »

Aug. Non semel, sed sæpius dixit Deus, peccata patrum se reddere in filios [1]. Ubi utique non dixit, in patres se reddere peccata filiorum, aut in fratres fratrum, aut in amicos amicorum, aut in cives civium, aut aliquid ejusmodi; ut sciremus, quando illud dicitur, generationem redargui, non imitationem: quod et tu posses in divinis eloquiis intelligere, si non Pelagiano impedireris errore.

XXIX. Jul. « Quod tradux peccati, Manichæorum filia, vestra mater, hac tempestate prodigialiter peperisse defletur. »

Aug. Non ratiocinaris, sed conviciaris et calumniaris. Relege antiquos divini eloquii tractatores; et vide non hac tempestate, sed longe ante nos in verbis Apostoli hoc intellectum esse, quod apertissime dixit, id est, quod per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit [2], ad generationem pertinere, quam regeneratio sanat; non ad

[1] Exod. xx; Id. xxxiv; Levit. xxvi; Num. xiv; Deut. v, et Jerem. xxxii. — [2] Rom. v, 12.

imitationem, quam vos potius hac tempestate peperistis. Unde vos tempestas novitii dogmatis vestri a facie projecit catholicæ Ecclesiæ, tanquam pulverem quem projicit ventus a facie terræ[1].

XXX. Jul. « Esse igitur hoc a Deo imperatum quod asserimus, claruit. Et quamvis sententiæ ipsius aperta et intellectui omnium conciliata germanitas nullius in se nævum obscuritatis admiserit : tamen ne tu ad ingenii nostri confugias tarditatem, et dicas non nos intelligere quod præceptum est; alio quoque testimonio non jam præcepti, sed operis secundum præceptum exerciti, quemadmodum sit lex intellecta doceamus. Legimus in libro quarto Regnorum, de Amessia filio Joas regis Juda : « Factum est, inquit, postquam stabilitum est regnum in » manibus ejus, occidit pueros suos qui occiderant pa- » trem suum; sed filios eorum non occidit, secundum » testamentum legis Domini, quo præceptum est, Non » morientur patres pro filiis, nec filii pro patribus[2]. » Vides quemadmodum historiæ fides justitiam regis judicantis ostenderit, qui quamvis fuisset devotus, tamen quoniam claudicasse animo in nonnullis refertur, ad judicii ejus confirmationem, commemoratæ legis Dei accessit auctoritas. Ne enim parum haberet ponderis factum hoc consideratione facientis, secundum legem et testamentum Dei commendatur impletum.»

Aug. Hoc judicium Deus hominum voluit esse, non suum, qui dixit, » Reddam peccata patrum in filios[3]. » Quod etiam per hominem fecit, quando per Jesum Nave, non solum Achar, sed etiam filios ejus occidit[4] : vel per eumdem populi sui ducem, filios Chananæorum etiam parvulos, nondum peccata parentum suis moribus imi-

[1] Psal. 1, 4. — [2] 4 Reg. xiv, 5, 6. — [3] Deut. v, 9. — [4] Josuë. vii, 24; vi, 21, et x, 40.

tatos, cum eisdem tamen parentibus ut perirent, non injusta utique severitate damnavit. Noli ergo loquaciter atque inaniter multiplicare tua scripta; sed Scripturam Dei diligenter attende, ne quod in una ejus parte aperuisse te putas, clausum contra te in altera invenias.

XXXI. Jul. « Duobus et tribus testibus, etiam contra sanguinem hominis, credi solet: quanto magis duobus sacris testibus, legi quæ in Deuteronomio continetur, et historiæ quæ Regum facta complectitur, pro Dei honore crederetur? Quomodo judicari vellet, ipse præscripsit: quomodo quod mandaverat accipi deberet, secundum legem ejus judicia prolata testantur. Et dubitatur adhuc traducem peccati Scripturarum probari auctoritate non posse? Certe sunt ista contraria, pro quibus tam longis conflictibus dimicatur, id est, unum quod a vobis, aliud quod a nobis defenditur; et ita contraria atque repugnantia, ut vos persequendo, nos disputando, vos furore, nos ratione certemus. Utraque ergo pars distare sibi hæc et repugnare consentit, id est, propter parentum peccata puniri filios, et propter parentum peccata filios non puniri: crimen naturale esse, et crimen naturale non esse: ut parentum peccata filiis imputentur, Dei lege præscribi; et ut non imputentur parentum peccata filiis, Dei lege præscribi. Has opiniones contra semet sententiasque bellantes pariter veras non posse esse manifestum est. Nam et disputationis eruditæ regulis indicatur, cum de rebus incertis opinio duplex nascitur, utramque falsam esse posse, utramque veram esse non posse. Quod quidem in speciebus diversis, et quæ medium habere dicuntur; non tamen in his quæ contraria sunt, sed medio carent, evenire potest. Notæ dialecticis res sunt: sed propter lectorem disciplinæ hujus expertem, aliquo id reseremus exemplo. »

AUG. Ita quæris unde libros loquacissimos impleas, ut etiam dialecticam, ubi opus non est, lectores eorum docere coneris; non cogitans quomodo abjiciat Christi Ecclesia dialecticum, quem cernit hæreticum. Quis enim te id agere non intelligat, ut in sapientia verbi evacues crucem Christi[1]; qui pro omnibus pro quibus mortuus est; in quibus et te confitente sunt parvuli, in remissionem peccatorum sanguinem fudit?

XXXII. JUL. « Veniat, verbi gratia, in quæstionem Golias, quo fuerit affectus colore, et unus eum nigrum, alter candidum fuisse confirmet: diversa hæc opinio potest utraque falsa, utraque autem vera esse non potest. Non enim potest esse verum, nigrum illum fuisse, si candidus fuit semper; aut candidum fuisse, si niger omni ætate permansit. Hæc ergo utraque opinio, quæ simul vera esse non potest, simul falsa esse hoc modo potest; si nec candidus, nec niger, sed flavus ejus color fuit; vel infracto candore, nec tamen infusa nigredine, ex contrariis mediocriter temperatus. Facilius ergo res diversæ et contrariæ negari possunt pariter, quam pariter approbari. Ista autem contraria, quæ medium non habent, ut puta bonum et malum, justum et injustum, innocentia et reatus, ut uno tempore in unum atque idem convenire non possunt, ita necesse est ut altero eorum posito, alterum denegetur: id est, ut vel præceptum, vel consilium, vel adjumentum, non potest simul in uno tempore et justum et injustum esse; ita et homo non potest uno, eodemque tempore et reus et innocens, et bonus et malus esse.»

AUG. Nemo quærit cujus fuerit coloris Golias: sed tu quæris; ut insidieris, quibus te coloribus versipellis involvas. Si dialectica ista; quæ te non ædificat, sed inflat; et ridiculum, quoniam jactanticulum, facit; si hæc,

[1] 1 Cor. 1, 17.

inquam, dialectica, quæ asserit unumquemque bonum et malum simul esse non posse, ad leges christianæ disputationis admittitur, non potest esse unus homo simul et natura bonus, et vitio malus : quod tamen esse posse clamat veritas; nec tu negas, et contra dialecticam tuam testis etiam ipse produceris, cum sicut se res habet, horum duorum quæ contraria esse non ambigis, alterum tribuis Conditori hominis, alterum voluntati. Erubescat ergo dialectica tua, et sicut tu de communione, ita et ipsa de catholicorum disputatione discedat : si autem, quod optamus, tu redire volueris, foris ipsa remaneat.

XXXIII. Jul. « Ad causam itaque referantur exempla. Ut parentum peccata filiis imputentur, et parentum peccata filiis non imputentur, non potest hoc utrumque contrarium pariter justum probari : sed si justitia est, generantium sobolem ream teneri; necesse est ut injustitia sit, si propter eadem peccata rea non esse dicatur. Et sicut bonum est juste præcipere, ita malum est injuste quidquam jubere : et quamvis res perspicua argumentando levior fiat, tamen quoniam causam in absoluto positam juvat etiam legis divinæ confirmare suffragiis, inhæreamus huic loco, in quo quicumque sana mente constiterit, per prærupta quæstionum præsentium errare non sinitur. Acquiescis igitur annuntiator naturalis mali, præscriptum esse lege Dei, ne filii puniantur in peccatis parentum. Agnoscis etiam, non aliter hoc præceptum ab illo populo intellectum fuisse, quam a nobis nunc observandum defenditur. Et ideo regem Amessiam præceptis Dei obedientem, indignationem, quam de patris sui internecione conceperat, laudabili moderatione frenasse; atque occisis sui parentis percussoribus, eorum tamen filiis non per ignaviam, sed per justitiam pepercisse. Lau-

datur quidem Amessias, et hoc secundum Dei refertur fecisse legem; commendaturque obedisse voluntati Domini: sed tamen infuscatus vanitatis reliquiis non tacetur, et ostenditur devotionem David patris sui imitatus non esse: hic tamen ab illa generis sui sanctitate degenerans, tenuit in judicio commendatam divina lege justitiam, tantum reverentia perspicuæ æquitatis valebat. Quid ergo mali fides tua complectatur expende: hanc iniquitatem Deo admoves, quem æternum et pium et justum fatemur, quam nec superbia purpurati, nec dolor commisit orbati.?

Aug. Amessias homo fuit, cui non licebat judicare de occultis, quæ nosse non poterat: ideo præceptum quod datum est homini in judicio suo tenuit, ut pro peccato parentum non occideret filios. Peccatum autem tam magnum, ut verteret in naturam, quod per unum hominem intravit in mundum, sine quo nullus homo nascitur, quomodo posset ab hominibus vindicari, quandoquidem ita in omnes homines cum morte pertransiit, ut ei pœna sua sit comes usque ad interitum sempiternum, nisi ubi divina gratia generationem regeneratione sanaverit? Hoc ergo ad Dei judicium, non ad hominum pertinet, sicut alia multa, de quibus homines judicare omnino non possunt. Et ideo aliter mandavit homini parentes et filios judicandos jam separatim proprias vitas agentes, aliter autem judicavit ipse, quando prævaricatricem naturam quam noverat in radice, quamvis nondum pullulasset in germine, secundum inscrutabilem justitiam suam cum stirpe damnavit, liberaturus ab hac damnatione quos vellet, per gratiam nihilominus inscrutabilem: quamvis et separatim jam viventibus filiis peccata separatim viventium reddidit patrum: quod licere judicanti homini noluit; quia novit ipsæ cur hæc

ipsa faciat quando facit, id autem humana infirmitas nescit.

XXXIV. Jul. « Verum ut urgeamus locum : constitit nempe injustitiam Deo adhærere non posse, constitit etiam ab ipso esse præscriptum, ne obsint filiis peccata generantium. Asseruit quidem ipsa præcipientis dignitas, injustum id esse quod prohibet. Porro ut agamus tecum liberalius, respondendi tribuo facultatem de his duabus opinionibus, quas supra cominus posui, id est, ut imputentur peccata parentum filiis, vel non imputentur, quam putas credi justitiam[1] debere? Si dixeris tuam quamvis etiam ultimo convenire judicio; refero, utrum illam quæ remansit nostram, justam an injustam putes? Sine dubio iniquam pronuntiabis. At hæc legis auctoritate custodienda mandatur. Vides ergo unum necessario remanere de tribus, ut aut legem Dei fatearis injustam, imo per legem Deum ipsum iniquitatis accuses; aut certe ad vocem confugias magistrorum tuorum, et dicas legem quæ per Moysen data est, a Deo tuo non fuisse mandatam; aut si hoc utrumque proferre non audes, traducem peccati asseri contra legis documenta et præcepta fatearis. Neque enim adeo te desipere posse credendum est, ut dicas Deum justitiam quidem in præceptis, in judiciis vero iniquitatem tenere; aut certe secundum dogma vestrum, in judiciis quidem servare justitiam, præceptis autem iniquitatem docere : quod licet superius egerimus, nunc tamen necessario repetivimus. »

Aug. Odiose repetis, quod otiose loqueris : vacat enim tibi easdem res loquacitate revolvere, quas non potes asserere veritate; et dicere sine modo, quæ astruere non vales ullo modo. Vis enim videri inter se esse duo ista contraria, reddi in filios peccata patrum, et pro

[1] *Forte* justam.

peccatis patrum filios non esse puniendos : quasi ego unum horum dicam, alterum Deus. Surde, utrumque Deus dixit : ergo utrumque justum est, quia justus hoc dixit. Sed quod inter se contraria Deus non sit locutus, ut intelligas, Dei judicis et hominis judicis pro diversitate causarum discerne personas : ita nec Deum quamvis in filios patrum peccata reddentem, reum facies, nec hominem sic judicare compelles. Sed tu duo ista velut inter se contraria, tanta prolixitate et perplexitate disputationis non ob aliud mihi objicis, nisi quia multum loqueris, et parum sapis.

XXXV. Jul. « Si autem dixeris utrumque justum esse, et quod nos dicimus, et quod vos, id est, et quod lex sanxit, et quod Manichæus Traducianusque confinxit : hic sane rationis perspicuæ potentiam cohibentes, benignius te convenimus et mitius. Cur ergo si creditis, et hoc bonum esse quod dicimus, et illud bonum esse quod dicitis, tantis totam Italiam factionibus commovistis ? Cur seditiones Romæ conductis populis excitastis ? Cur de sumptibus pauperum saginastis per totam pene Africam equorum greges, quos prosequente Alypio tribunis et centurionibus destinastis ? Cur matronarum oblatis hæreditatibus potestates sæculi corrupistis, ut in nos stipula furoris publici arderet ? Cur dissipastis Ecclesiarum quietem ? Cur religiosi principis tempora persecutionum impietate maculastis ? Si a nobis nihil aliud dicitur, quam quod etiam tu bonum cogeris confiteri. »

Aug. Sicut falsa sunt crimina quæ objicis nobis, ita falsa sunt dogmata quæ fingitis vobis. Sed dicite quantum potestis omne malum adversus nos, mentientes[1] : nos tantummodo adversus vos christianam fidem et catholicam defendemus. Et quid opus est vobis reddere simi-

[1] Matth. IX, 11.

lia maledicta, et non potius Evangelio credere, atque gaudere, quod ex istis falsissimis maledictis vestris nobis merces augeatur in cœlis [2]? Quomodo autem in hac re de qua nunc agimus, et illud quod dicitis, et illud quod dicimus, bonum esse possumus credere; cum dicamus nos Deum dixisse, «Reddam peccata patrum in filios [3]: » vos autem quod præcepit homini judicanti, ne peccata patrum reddat in filios, ita laudetis, ut quod ipse se dixit reddere, tanquam nostrum arguatis, et tanquam falsum injustumque sit improbetis; nec in eo vos, non nobis, sed Deo refragari calumniarique sentiatis?

XXXVI. Jul. « Verum hactenus mitiore sim functus eloquio : nunc autem splendor flammeæ rationis ostendit, malis et bonis, profanis et sacris, piis et impiis; justis et iniquis, nullum esse consortium; atque ideo inter præcepta et judicia Dei nihil esse pugnarum; contrarium autem esse, aliena peccata aliis imputare, et eadem ne imputentur jubere. Quoniam de his duobus necesse est, uno concesso, alterum submoveri, id est, uno justo, alterum iniquum doceri. « In lege autem Dei præscriptum » esse, ne parentum peccata filiis imputentur [1]. » Ac per hoc, eadem auctoritate contrarium ejus id est; opinionem traducis, cum Manichæis funditus corruisse. »

Aug. Toties dicere vera me piget, cum toties te dicere vana non pudeat. Peccata patrum se reddere in filios Deus dicit : peccata patrum ne reddat in filios, Deus quidem; sed homini dicit : utrumque approbandum est, quia utrumque Deus dicit.

XXXVII. Jul. « Ostendi certe non nos aliud defendere, quam quod primo ratio signat æquissimum, tum etiam Deus sua lege confirmat; tertio non aliter quam asserimus, id quod fuerat præceptum, cum operis laude

[1] Matth. IX, 12. — [2] Deut. V, 9. — [3] Id. XXIV, 16.

completum. Inculcatum est quoque hanc veram esse justitiam, quam placere sibi Deus etiam præcipiendo monstravit. Ac per hoc, constitit nihil adminiculi Manichæam traducem aut in ratione, aut in legis testimoniis invenire. »

Aug. Manichæi dicunt naturam sine initio semper malam : unde omne malum esse contendunt. Catholici autem, quod esse noluistis, conditam bonam peccatoque vitiatam, medico Christo indigere a parvulis usque ad senes : quoniam pro omnibus mortuus est[2] : ergo omnes mortui sunt. Unde Manichæi separandum a bono malum sic opinantur, ut extra sit : nos vero quamvis malum a bono intelligentia separemus, nec id quod malum dicitur, aliquam substantiam esse credamus; tamen ab iis qui liberantur, non ita separandum malum putamus, ut extra sit; sed in eis sanandum esse scimus, ut non sit. Illi enim malum substantiam malam dicunt; nos vitium substantiæ bonæ, nullamque substantiam. Quantum intersit attende; et desine medicum Christum sanandis parvulis invidere, ne ira Dei maneat super eos dicentis, « Reddam peccata patrum in filios[1]. » Illum aspice qui hoc dixit : Deus est, non Manichæus. Illum aspice qui dixit, « Per hominem mors, et per hominem resurrec- » tio mortuorum; sicut enim in Adam omnes moriun- » tur, sic et in Christo omnes vivificabuntur[3]. » Apostolus Christus est, non discipulus Manichæi. Illum aspice qui dixit, « Omnes homines sub peccato nasci- » mur[4]. » Episcopus est catholicus, non Manichæus, aut Pelagius, aut Pelagianus hæreticus. Quapropter quoniam peccatum operis punit et homo, peccatum autem originis non nisi Deus : ideo Deus, cum se dicat peccata pa-

[1] 2 Cor. v, 14. — [2] Deut. v, 19. — [3] 1 Cor. xv, 22. — [4] Ambros. lib. 1. de Pœnit. c. 2, vel 3.

trum reddere ia filios, præcipit tamen homini ne pro peccatis patrum damnet et filios. Discerne divina et humana judicia, et invenies inter se duo ista non esse contraria.

XXXVIII. Jul. « Sed ne forte existat quis usque adeo obstipus, ut perspicuis sibi velit sententiis approbari, Deum videlicet non aliter judicare, quam judicari imperavit; quod quidem est contentionis nefandæ : tamen quoniam veritati arma suppeditant ad omnem documentorum satietatem, in id ipsum ostendere testes acerrimos non pigebit. Impletus itaque sancto Spiritu loquitur Ezechiel propheta : « Factus est sermo Domini ad me » dicens : Fili hominis, quid vobis parabolam istam in » terra Israël, dicentium : Patres manducaverunt uvam » acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt? Vivo ego, » dicit Adonaï Dominus, si amplius dicetur parabola » hæc in Israël : quoniam omnes animæ meæ sunt; » quemadmodum anima patris, ita et anima filii, omnes » animæ meæ sunt. Anima quæ peccat, ipsa morietur. » Homo autem qui fuerit justus, qui faciet judicium et » justitiam, in montibus non manducabit, et oculos suos » non extollet ad desideria domus Israël, et uxorem » proximi sui non contaminabit, et ad mulierem menstruatam non accedet, et hominem non deprimet, et » pignus debitori reddet, et rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dabit, et nudum operiet vestimento, » et pecuniam suam in usuram non dabit, et superabundantiam non accipiet, et ab injustitia avertet manum » suam, et judicium justum faciet inter virum et proximum ejus; et in præceptis meis ambulavit, et justificationes meas custodivit, ut faceret eas : justus est iste, » vita vivet, dicit Adonaï Dominus. Et si genuerit filium » pestilentem, effundentem sanguinem, et facientem pec-

» cata, in via patris sui justi non ambulavit, sed qui in
» montibus manducavit, et uxorem proximi sui contaminavit, et mendicum et pauperem depressit, et rapinam
» rapuit, et pignus non reddidit, et in simulacra posuit
» oculos suos, et iniquitatem fecit, cum usura dedit, et
» superabundantiam accepit : hic vita non vivet; omnes
» istas iniquitates fecit, morte morietur, sanguis ejus super ipsum erit. Si autem genuerit filium, et viderit
» omnia peccata patris sui quæ fecit, et timuerit, et non
» fecerit secundum ista, in montibus non manducavit, et
» oculos suos non levavit ad desideria domus Israël, et
» uxorem proximi sui non contaminavit, et hominem non
» depressit, et pignus non pigneravit, et rapinam non
» rapuit, panem suum esurienti dedit, et nudum operuit
» vestimento, et ab iniquitate avertit manum suam, usuram et superabundantiam non accepit, justitiam fecit,
» et in præceptis meis ambulavit : iste non morietur in
» patris sui iniquitatibus, vita vivet. Pater autem ejus
» quia tribulatione tribulavit, et rapinam rapuit, contraria fecit in medio populo meo, et mortuus est in sua
» iniquitate. Et dixistis : Quid est quod non accepit iniquitatem patris sui filius? Quia filius justitiam et judicium et misericordiam fecit, omnia legitima mea conservavit, et fecit ea; vita vivet. Anima autem quæ
» peccat, ipsa morietur. Filius non accipiet injustitiam
» patris sui, neque pater accipiet injustitiam filii sui :
» justitia justi super ipsum erit, et iniquitas iniqui super
» ipsum erit. Et iniquus si convertat se ab omnibus iniquitatibus suis quas fecit, et custodiat omnia mandata
» mea, et faciat judicium et justitiam et misericordiam :
» vita vivet, et non morietur : omnia delicta ejus quæcumque fecit, non erunt in memoria : in sua justitia
» quam fecit, vita vivet. Numquid voluntate volo mor-

» tem injusti, dicit Adonaï Dominus, quam ut avertat » se a via sua mala, et vivat? Cum se autem converterit » justus a sua justitia, et fecerit iniquitates secundum » omnes iniquitates quas fecit iniquus, si fecerit, non vi- » vet : omnes justitiæ ejus quas fecit, non erunt in me- » moria, in delicto ejus quo excidit, et in peccatis suis » quibus peccavit, in ipsis morietur. Et dixistis : Non » dirigit via Domini. Audite nunc domus Israël. Num- » quid via mea non dirigit? Nunc via vestra non est » æqua. Cum convertit se justus a sua justitia, et facit » delictum; morietur in eo delicto quod fecit, in ipso » morietur. Et cum averterit se iniquus ab iniquitate sua » quam fecit, et fecerit judicium et justitiam : hic ani- » mam suam custodivit, et vivit, ut averteret se ab om- » nibus iniquitatibus suis quas fecit, vita vivet, et non » morietur. Et dicit domus Israël : Non corrigit via Do- » mini. Numquid via mea non corrigit, domus Israel? » Nonne magis via vestra non corrigit? Ideo unumquem- » que vestrum secundum vias ipsius judicabo vos, domus » Israël, dicit Adonaï Dominus[1]. »

Aug. Hæc per Ezechielem prophetam promissio est Novi Testamenti, quam non intelligis, ubi Deus regeneratos a generatis, si jam in majoribus ætatibus sunt, secundum propria facta discernit. De quibus enim dicitur : « Anima patris mea est, et anima filii mea est[2] : » separatim procul dubio suas vitas agunt. Si autem filius adhuc esset in lumbis patris sui, sicut scriptum est de Levi, quod in lumbis fuit Abrahæ, quando decimatus est a Melchisedech Abraham[3]; non posset tunc dici : « Anima » patris mea est, et anima filii mea est, » quando una utique anima erat. Velans autem Propheta mysterium suo tempore revelandum, regenerationem non nominavit,

[1] Ezech. XVIII, 1-30. — [2] Ezech. XVIII, 4. — [3] Hebr. VII, 9.

per quam quisque filius hominis ex Adam transiit ad Christum : sed quod non dixit illo tempore, intelligi voluit isto tempore, quo fuerat ad Christum transeuntibus auferendum velamen. Nam quoniam profiteris te esse Christianum, quamvis ostendas antichristum, id efficere moliens ut Christus gratis mortuus sit; quæro a te, utrum si homo faciat opera illa cuncta justitiæ, quæ propheta Ezechiel toties repetendo commemorat, etiam non regeneratus, vita vivat? Si dicis eum vita vivere, contradicit Christus antichristo, et dicit : « Nisi manducaveritis car» nem meam, et biberitis sanguinem meum, non habe» bitis vitam in vobis[1] : » quem cibum et potum ad regeneratos pertinere, velis nolis, cogeris confiteri. Si autem tanta mole auctoritatis obtritus, responderis eum qui omnia illa bona fecerit, si non fuerit regeneratus, vita non vivere : responde quæ causa sit; et vide generationi regenerationem, non imitationi imitationem, in eo quod Apostolus Adam ex parte peccati, et Christum ex parte justitiæ proponit, opponi. Evidentius autem tibi ostendam ad Novum Testamentum pertinere, in quo regeneratorum hæreditas est, quod Ezechielem prophetam dixisse commemoras : non quidem nunc, sed cum dixeris omnia, quæ de ipsis verbis ejus tuæ loquacitatis more dicturus es.

XXXIX. Jul. « Videtur ne assertor locuples judiciorum suorum Deus, qui tam multis capitibus de hac quæstione non solum judicavit, sed etiam disputavit. Plane qui temporum nostrorum prævideret errores, tanta verborum suorum vel luce, vel copia, duo est juste operatus et provide : unum, ne quis ulla quæstionum ambiguitate moveretur; aliud, ne apud eos qui se immersissent sponte naufragiis, excusationis tabula ulla remaneret.

[1] Joan. VI, 54.

Loquitur ad Judæos, qui captivitatem sceleribus exigentes ad revelandam propriæ prævaricationis invidiam, parentibus, non moribus suis, debitam eam fuisse jactabant : et convenit eos auctoritate patria. Ut quid vobis, inquit, istam parabolam, ut dicatis : « Parentes manducaverunt uvas acerbas, et filiorum dentes obstupuerunt. » Vivo ego, dicit Adonaï Dominus, si dicetur amplius » parabola hæc in Israël : quoniam omnes animæ meæ » sunt, quemadmodum anima patris, ita anima filii, » omnes animæ meæ sunt; anima quæ peccat, ipsa mo» rietur[1]. »

Aug. Cum ait : « Si dicetur amplius parabola hæc in Israël : ostendit solere dici : Patres manducaverunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt. » Nec arguit quia dicebatur, sed promittit ubi non dicatur. Unde autem hoc dicebant, nisi quia : Reddam peccata patrum in filios, Deum dixisse sciebant?

XL. Jul. « Ad exemplandam et confirmandam judicii sui æquitatem juramento Deus utitur, et auctoritatem constituti obtestatione cumulat. Intellexit hoc genus loquendi Apostolus, qui ad Hebræos ita disseruit : « Volens, inquit, Deus ostendère promissionis hæredibus » immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum, » ut per duas res immobiles, quibus impossibile est men» tiri Deum, fortissimum solatium habeamus[2]. »

Aug. Et ibi Novum Testamentum promittebatur.

XLI. Jul. « Duobus ergo his ostendi dicit, Deum non posse mentiri, hoc ipso quia promisit, atque id quod promisit quia se testatur implere : non quod Deus sine attestatione tali imbecillum atque dubium soleat habere sermonem; sed ut veritatem suam documentis grandibus oneraret, eo genere locutionis abusus est, quod homini-

[1] Ezech. xviii, 1-3. — [2] Hebr. vi, 17, 18.

bus etiam fallere solitis credi faciat. Hoc ergo pondere in præsenti quoque causa admonet Deus atque præscribit, et ut nullus hoc quod Traduciani asserunt, de populo suspicetur, et Deum non posse eo quem detestatur modo judicare, cognoscat. « Vivo ego, dicit Adonaï Dominus, » si amplius dicetur parabola hæc in Israël[1]. »

Aug. « Non dicetur in Israel, » recte diceres, si veros Israëlitas regeneratos videres, in quibus hoc non dicetur. Nam in his qui non regenerantur, merito dicitur : quoniam non sunt Israël, secundum id quod ait ad Romanos Apostolus : « Non enim omnes qui ex Israël, hi sunt » Israël[2] : » ubi sine dubio filios Novi Testamenti, hoc est, filios promissionis volebat intelligi. Denique sequitur : « Sed in Isaac vocabitur tibi semen, hoc est, non qui » filii carnis, hi filii Dei, sed filii promissionis deputan- » tur in semine[3]. »

XLII. Jul. « Quid est hoc : Amplius non dicetur : cum hoc usque hodie tantis Manichæorum conatibus asseratur? Sed hoc est quod indicat, quoniam nemo qui est de populo Israël, vel qui hujus Scripturæ auctoritatem suscipit, post definitionem meam tale quid audebit accredere. Porro omnis qui in illa opinione perstiterit, nec his obedit Litteris, nec in eo qui est verus Israël annumerabitur. »

Aug. Si ergo post definitionem suam vult intelligi Deus hoc neminem crediturum ; quærendum est, cur ante hanc non improbe credebatur, peccata patrum etiam in filios esse reddenda? Etsi bene quæratur, invenietur propter obnoxiam generationem dictum, « Reddam pec- » cata patrum in filios[4]. » Unde natum est proverbium illud de uvis acerbis. Propter liberam vero regenerationem promisssum est Testamentum Novum, ubi hoc am-

[1] Ezech. xviii, 3. — [2] Rom. ix, 6. — [3] Ibid. 8. — [4] Deut. v, 9.

plius non dicatur : quia hæreditati damnosæ quæ venit ex Adam, per Christi gratiam renuntiatur, quando renuntiatur huic sæculo, ubi necesse est premi jugo gravi filios Adam [1], non utique injuste, a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ in matrem omnium : unde sacra mysteria, etiam parvulis renuntiantibus, satis quid agatur ostendunt.

XLIII. Jul. « Postquam parabolæ illius vanitate reprehensa, sanxit sententiam promulgatione atque obtestatione divina, etiam justitiæ suæ dignatur aperire rationem, cur necessitudines peccatis non graventur alienis. « Quoniam omnes animæ, inquit, meæ sunt, quemadmodum anima » patris, ita et anima filii, omnes animæ meæ sunt : anima » quæ peccat, ipsa morietur [2]. » Quare ergo esset æquissima sententiæ ista moderatio, proprietate quoque ostendit animarum. »

Aug. Ista proprietas animarum ad vitas pertinet separatas. Non enim renasci aliquis nisi natus potest. Quare autem decimatus est Levi cum esset in lumbis Abrahæ, nisi quia nondum in eis fuerat suarum proprietas animarum ?

XLIV. Jul. « Cum anima, inquit, patris mea sit, et anima filii mea sit ; ( quo testimonio, ut multis aliis, docetur, animam nihil debere seminibus, quam Deus juri suo vindicat ) ; iniquissimum, inquit, et stolidum est, ut mea res, mea imago alienis gravetur operibus. »

Aug. Separas ergo carnem a jure Dei, quem putas animam solam juri proprio vindicare ; et oblitus es quod scriptum est « Sicut enim mulier ex viro, ita et vir » per mulierem, omnia autem ex Deo [3] ? » Quod certe aut secundum carnem dictum est, aut secundum utrumque ; non tamen secundum animam solam. Quod autem tibi

[1] Eccli. XL, I. — [2] Ezech. XVIII, 4. — [3] I Cor. XI, 12.

placet ut dicat Deus : « Iniquissimum et stolidum est, ut mea res, mea imago alienis gravetur operibus : » cur non quæris unde sit justum, ut anima carne de parentibus tracta et ipsius Dei gravetur operibus? Corpus enim corruptibile aggravât animam[1]. Et puto te agnoscere, Dei opus esse etiam corruptibile corpus. Quid igitur meruit imago Dei, ut ad impedimentum rerum sciendarum corruptibili corpore gravetur, si nullum est originale peccatum? Cur autem non etiam hoc facis Deum dicere, Iniquissimum et stolidum est, ut mea res, mea imago per infidelitatem vel negligentiam parentum vel quorumlibet inter quos vivit, vel per quamcumque necessitatem, sine baptismo de corpore exeat, et ad regnum meum non admittatur, nec vita vivat, quia carnem sanctam non manducavit, nec sanguinem bibit[2]? An et contra istam Christi sententiam disputabis atque clamabis, dicens, Prorsus, etiamsi non manducaverit carnem Christi, neque biberit ejus sanguinem, vita vivet? O vocem, cujus, nisi antichristi? Vade, dic ista doce ista : audiant te Christiani viri et fœminæ, audiant homines mente corrupti, reprobi circa fidem : audiant te, ament te, honorent te, pascant, vestiant, ornent te, et perditum sequendo perdant et se. « Sed novit Dominus qui sunt ejus [3], » nec desperandum est et de vobis, quandiu patientia ejus impenditur vobis.

XLV. Jul. « Cui hunc statum dedi, ut ei nolenti nemo noceret externus, sed sponte capesseret vel peccatum vel justitiam, vel præmium vel reatum. »

Aug. De prima hominis natura hoc dici potest, non de ista vitiata atque damnata. Neque enim et in paradiso ante peccatum aggravabat animam corpus corruptibile : aut vero usque adeo vos mente corrupti estis, ut etiam hoc dicere audeatis. Si autem non audetis, dicite quare

1 Sap. IX, 15. — 2 Joan. VI, 54. — 3 2 Tim. II, 19.

corruptibili corpore imago Dei meruerit aggravari, qui non vultis cum catholica Ecclesia peccati originem confiteri.

XLVI. Jul. « Indignaris itaque mihi cur juranti magis Deo credam, quam Manichæo somnianti qui nulla præsertim, si non sanæ fidei testimonia, vel argumenta promit vigilantis ingenii : quæ licet nunquam tanta inveniri queant, ut veritatis valeant fundamenta convellere; tamen quæ vel impræsentiarum contra stoliditatis pudorem solatii quidpiam, si apte dicerentur, afferrent. Persistit Deus, id quod sacrum fecerat præcipiendo, communire jurando. Pergit planum facere etiam per exempla quod sancit, et dicit quia si fuerit homo omnes justitiæ species impolluta devotione custodiens, et hic genuerit filium qui pestilentibus moribus adhærescat, atque ab itineribus deflectat paternis, nihil ei prosit tanta patris cura justitiæ comparata nobilitas. Atque item e regione hujus peccatoris filium statuit, patris sui vias consilio meliore fugientem, ostenditque nihil ei nocere iniquitatem parentis. Paremque conditionem justitiæ facit atque peccati, asserens vitia generantium ita non ire per semina, sicut non queunt ire virtutes; sed ad jus suum omnes animas pertinere : per quod et illud ostenditur profanum, quod dicis nascentium et animas et corpora a jure diaboli possideri. »

Aug. Jam tibi responsum est : inaniter verbosaris. Totus homo, hoc est, et anima et corpus, per substantiam suam ad jus pertinet Creatoris : per vitium vero, quod nulla substantia est, diabolo est mancipatus; sub eadem tamen potestate Creatoris, sub qua et ipse est diabolus constitutus.

XLVII. Jul. « Asserta examinis sui libra, jam tunc opinionem vestram in his qui similia arbitrabantur, accu-

sat. Et dixistis : « Quid est, quod non accepit iniquitatem » patris sui filius? quoniam anima, inquit, quæ peccat, » ipsa morietur : filius autem non accipiet injustitiam » patris sui, neque pater accipiet injustitiam filii sui : » justitia justi super ipsum erit, et iniquitas iniqui super » ipsum erit [1]. » Quis nostrum hinc cum tanta diligentia unquam disputare potuisset, cum quanta Deus per os Prophetæ sui dividendo, comparando, repetendoque disseruit? »

Aug. Et tamen cum hoc fecerit Deus, tantæ perspicuitati verborum ejus misces loquacitatem tuam, sciens bonam non esse causam tuam.

XLVIII. Jul. « Verum non hoc solum explanasse contentus, aliud quoque ad confirmationem justitiæ hujus a misericordiæ operibus admovet argumentum; et pronuntiat, illis ipsis personis quæ sponte peccaverunt, si ad pœnitentiam emendationemque confugerint, errores præteritos non nocere. « Iniquus, inquit, si convertat se ab » iniquitatibus suis quas fecit, et custodiat mandata mea; » omnia delicta ejus quæcumque fecit, non erunt in » memoria; in sua justitia quam fecit, vita vivet [2]. » Id est, cum in hoc sim proposito clementiæ, ut etiam propria indulgeam peccata correctis, quî potest fieri ut imputem aliena nascentibus? aut sinunt res, ut si apud me rea innocentia, cum conditur; apud quem est efficax, si vel interpolata repetatur.

Aug. Alia est causa pœnitentium, alia nascentium. Nam prorsus quomodo justum ostendatis Deum, non invenitis, si et in nascentibus nulla peccata invenit, et eos tamen corruptibili corpore, et tot tantisque insuper calamitatibus aggravat. Non enim numerari possunt mala quæ patiuntur infantes, febrem, tussim, scabiem, dolo-

[1] Ezech. XVIII, 19, 20. — [2] Ibid. 21, 22.

res quorumque membrorum, ventris fluxum, lumbricos, et alia innumerabilia ex ipsa carne existentia, et ipsarum curationum quam morborum plura tormenta, et extrinsecus ictus vulnerum, plagas verberum, incursus dæmonum. Vos autem sapientes hæretici, ne fateamini originale peccatum, parati estis talibus floribus implere paradisum. Si enim hæc ibi futura fuisse non dicitis; quæro cur sint in parvulis nullum habentibus, ut contenditis, omnino peccatum? Si autem et ista ibi futura fuisse non erubescitis dicere; quales Christiani sitis, quid nos opus est dicere?

XLIX. Jul. « Displicuit hoc cultoribus idolorum : displicet et vobis fides nostra quam videtis hac lege formatam. Dixerunt ergo profani : « Non est recta via Domini. Audite ergo, inquit, domus Israël, Numquid non » est via mea recta? nonne via vestra non est æqua? Ideo » unumquemque vestrum secundum viam vestram judi» cabo vos, dicit Adonaï Dominus[1]. » Perspicis-ne quibus testimoniis muniamur? Num aliqua sectamur ambigua? num aucupamur verba generalia? num aut debilibus aut involutis argumentis fidem tuemur? Execramur quod execratur Deus, intelligimus quod exponit Deus, disserimus quod disputavit Deus, credimus propter quod juravit Deus. « Non accipiet iniquitatem patris sui filius, neque » pater accipiet injustitiam filii sui : justitia justi super » ipsum erit, et iniquitas iniqui super ipsum erit[2]. » Quomodo se Deus judicaturum promittat relucet, id est, nec peccata parentum imputare filiis, nec filiorum parentibus : ac per hoc, constitit etiam testimoniis Scripturarum, de quo ambigi ratio non sinebat, eam videlicet justitiam Deum tenere in judiciis suis quam tenuit in præceptis. »

Aug. Hinc saltem intellige, de his ista locutum Deum

[1] Ezech. XVIII, 25-30. — [2] Ibid. 20.

patribus et filiis, qui separatim jam viverent; quia cum dixisset : « Non accipiet iniquitatem patris sui filius, ne» que pater accipiet injustitiam filii sui, » mox addidit: « Justitia justi super ipsum erit. » Numquid enim in hoc sæculo dici parvulo potest, quod justitia ejus super ipsum sit; quando quidem per vitam propriam nec juste, nec inique adhuc potest vivere? Quidquid igitur pœnarum in hac ætate patitur, quo merito patitur, si nullum ex parentibus traxit? Cum justissimus Deus pœnas immeritas nec infligat alicui, nec infligi sinat : nec dici possit, ad exercendam virtutem parvuli, quæ adhuc in eo nulla est, hæc mala eum perpeti Porro si futurum sæculum cogites, quodpertinet ad hæreditatem Testamenti Novi; etiam de parvulis rectissime dicitur, qui in ipsa ætate mo« riuntur : Justitia justi super ipsum erit, et iniquitas iniqui super ipsum erit. Sic enim discernetur a regenerato generatus, ut in eo regno iste vita vivat, in quo justitia inhabitat; in eo autem supplicio ille morte moriatur, in quo cruciatur iniquitas. Sed quæ istius justitia, nisi quæ in illum transit a Christo, in quo omnes vivificabuntur : et quæ hujus iniquitas nisi quæ in illum transiit ex Adam, in quo omnes moriuntur.

L. Jul. « Sed ne forte simpliciorum auribus tali cavillo coneris illudere, ut dicas Deum hic de his qui perfectæ sunt ætatis locutum, id est, ut illis filiis parentum crimina diceret non nocere, qui naturale malum operum suorum sanctitate vacuassent : ostendendum est nihil hanc promovere fraudem. Quamvis enim absolute præscripserit Deus, quoniam iniquitas parentum non addicat filios innocentes, sed unusquisque propriis iniquitatibus arguatur; nec hinc fidelis animus possit ambigere : tamen ut opinionis tuæ confossum tot fulminibus legis retractemus cadaver, quatenus accipiendam hanc Dei dispu-

tationem putabis, videlicet ut parentum, sicut nec adultis, ita nec nascentibus filiis obsint delicta? An ut tantummodo jam grandioris ætatis et justitiam operantibus non sinantur nocere; parvulos autem, antequam per propriam justitiam naturale virus exhauriant, scelere generantium gravari, sicque fiat quod per Prophetam Deus futurum negavit? »

Aug. Imo sic fit quod alio loco dicit Deus, « Reddam » peccata patrum in filios[1]. » Cum enim utrumque ipse dicat, id est, et patrum ad filios non pertinere peccata, et reddere se in filios patrum peccata; non potest utique sibi esse contrarius. Et ideo recte, quærentibus quomodo utrumque sit verum, unum horum generationi, alterum regenerationi intelligitur convenire. Tu qui pervertis cor tuum, cave illum; et quod verum audis, non vocabis cavillum.

LI. Jul. « Sed ad hoc nos referimus. Et illud ergo aliud quod paribus momentis appenditur, fieri profitere, id est, ut justitiæ parentum filiis suis prosint, eosque sanctificent, atque illis tantummodo non dicantur prodesse, qui grandioris jam ævi, natales justitias propriis attrivere criminibus: ut quia utrumque a Deo negatum, et alterum alterius exemplo dissertum atque inculcatum est, quam tu negationem rationibus tuis videns esse contrariam, in parvulis mentitam esse contendis, ambas ejus partes nascentum conditione confutes Quod cum feceris, duo mala pariter perpetrabis, unum quod oppugnat[2] sententiam Dei, aliud quoniam nasci de justo justum, et de criminoso asseris criminosum.

Aug. Negationem Prophetæ non dico mentitam, sed a te non intellectam. Ille quippe regenerationem prophetavit, quæ a peccatis parentum ad Dei, non ad hominum

[1] Deut. v, 9. — [2] *Forte* oppugnas.

judicium pertinentibus, sola filios esse præstat alienos : tu autem dum negas generationem contagium mortis antiquæ de patribus trahere, ipsam regenerationis causam conaris extinguere. Quamvis enim lavacrum regenerationis, quidquid peccatorum invenerit, diluat; tamen alia peccata possent et pœnitendo sanari; sicut possunt in eis, quos iterum regenerare fas non est. Illud vero quod generatione contrahitur, nisi regeneratione non solvitur. Justus ergo ex Deo, non ex homine nascitur[1]; quoniam renascendo, non nascendo fit justus : unde etiam tales filii Dei vocantur. Lege Evangelium : « Non ex sanguinibus, » neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed » ex Deo nati sunt[2]. » Quid quæris rerum genera multum diversa conjungere? Homines hominum carne nascuntur, Dei Spiritu renascuntur. Quid ergo mirum, si quemadmodum de Spiritu justitiæ sumit homo justitiam, ita de carne peccati trahit originale peccatum? Neque enim venisset homo unus ad liberandos nos in similitudine carnis peccati, nisi omnium nostrum esset caro peccati. Cum igitur huic gratiæ christianæ sit inimica hæresis vestra, adhuc mirari et conqueri audetis, quod vos Christi detestetur Ecclesia?

LII. Jul. « Si autem non sustinens reclamantis strepitum veritatis, alio tentaris effugere, in plagas incides fortiores. Nam si dicas, vera quidem est Prophetæ sententia, sed in personis grandioribus, quæ dicit necessitudines culpis mutuis non gravari; in parvulis autem ab una sui parte mentitur, qua dicit eos reos non esse ob scelera generantium; in alia autem non mentitur, in qua asserit eos nullis parentum virtutibus sublevari, tunc plane fœdissimam non disputandi, sed confingendi; non eloquendi, sed loquendi; non postremo sani hominis,

[1] Prosper sent. 301. — [2] Joan. I, 13.

sed excidentis sensu Manichæi libidinem publicabis : si tibi putes contra perspicuam rationem, contra honorem Dei, contra exempla, contra testimonia præceptorum, contra expositionem judiciorum, quod libuerit licere respuere, et quod delectarit assumere. »

Aug. Sententia Prophetæ ex parte nulla mentitur : sed tu non intelligens quod per illam prophetatur, ut non dicam mentiris, certe (quod sine injuria tua dixerim) nescis quid loquaris. Nam et hoc quod dicis asserere Prophetam, « Nullis parentum virtutibus filios sublevari ; » quomodo et quatenus accipiatur, interest plurimum. Numquid enim vos negatis, fide parentum regenerandos offerri filios Ecclesiæ matri, et baptizandos ministris Dei? Quomodo ergo nullis parentum virtutibus filii sublevantur? An christianam fidem dicere audebis nullam esse virtutem? An non sublevantur, cum in Dei regnum non aliter quam eadem regeneratione mittuntur? In ipsis quoque beneficiis temporalibus quare dicitur ad Isaac, « Faciam tibi propter Abraham patrem tuum[1]. » Quare etiam Loth filius fratris Abrahæ, patrui sui meritis adjuvatur, si nullis parentum virtutibus filii sublevantur? Quare postremo et propter peccata Salomonis filio ejus regnum minuitur[2], et propter bona merita David non totum tollitur, si nullis peccatis parentum filii gravantur, aut nullis virtutibus sublevantur? Homo linguate, non cordate, ista discerne : hic vide, si potes, quid per Ezechielem fuerit prophetatum. In aperto est enim, nec patrem non regeneratum obesse filio regenerato, ad capessendam vitam æternam, de qua dictum est, « Vita vivet[3] ; » nec patrem regeneratum prodesse ad hoc ipsum filio non regenerato; nec vicissim filium patri aut prodesse regeneratum non regenerato, aut obesse non

[1] Gen. xxvi, 24. — [2] 3 Reg. xi, 11. — [3] Ezech. xviii, 9.

regeneratum regenerato, ut ille vita vivat, vel iste morte moriatur. Si autem ista non potes videre, cur nec tacere?

LIII. Jul. « Quis tu es, qui œstro Marcionis concitatus in excidium æquitatis irrumpas? Qui sub censuram linguæ tuæ mysteriis adhuc Manichæorum lubricæ, Dei tam judicia quam præcepta compellas? Nemo hoc unquam facere, nisi qui prius ea negavit, aggressus est. Tu testamentum Dei, quod ratio, æquitas, pietas, veritas, fide scribentibus Prophetis, quasi quidam sacrorum testium ordo signavit, audebis Manichæo auctore perrumpere. Olim et intelligentiæ sanctitatem, et religionis speciem perdidisti, si hac sententia, quæ apud Ezechielem est, traducis tuæ putes aut auxilium reperiri, aut exitium non teneri. »

Aug. Spatiatur loquacitas inopiæ copiosa, ubi non cernitur, vel etiam si cernitur, spernitur veritas; ubi est non verborum vanissima, sed rerum certissima copia. Aliud est directus veridicus, aliud disertus maledicus. Propheta filiis et patribus suas vitas separatim ducentibus vera dicit: tu Manichæorum nomine catholicis Prophetam recte intelligentibus Pelagiana rabie maledicis.

LIV. Jul. « Iniquitas iniqui, inquit, super caput » ejus: unumquemque vestrum secundum vias suas ju- » dicabo. Non morientur patres pro filiis, neque filii pro » parentibus: anima, inquit, quæ peccat, ipsa morietur: » quoniam omnes animæ meæ sunt, unumquemque pro » suis iniquitatibus judicabo [1]. »

Aug. Deus qui hæc dicit, ipse est Deus qui dicit, « Reddam peccata patrum in filios [2]. » Nisi intellexeris quomodo utrumque sit verum, nullo modo credas Pro-

[1] Ezech. XVIII, 20. — [2] Deut. V, 9.

phetam te intellexisse veridicum, quantalibet te patiar loquacitate maledicum.

LV. Jul. « En cui luci, cui populo sententiarum, cui dignitate judiciorum tradux tua et convitium facere non timet, et conatur inferre præjudicium. Hic dubium non est, quia non te pudeat illud dicere, quod videtur reliquum, id est, ut respondeas veram Prophetæ, imo Dei per Prophetam, esse sententiam, insuperabilem prudentum rationem, qua docetur iniquissimum, ut peccata parentum filiis imputentur. »

Aug. Erubesce, tu es iniquissimus : nam qui dixit, Reddam peccata patrum in filios, non est iniquus.

LVI. Jul. « Nec te hoc putare, quia reatu voluntatis semina omnium hominum polluantur : sed tamen hanc justitiam in Adæ solius crimine non valere; ipsius unum esse peccatum, quod omnibus imputetur. Ad quod ego, quid prius facere debeam nescio : rideam-ne, quod ineptiæ exigunt singulares? sed multorum perditio quos decipitis, miserationem expectabat et lacrymas. Serio ergo mœrore conficiar? sed argumentorum tuorum prodigia incutiunt, quamvis mœsto animo, cachinnum. »

Aug. Dic quod dicturus es, egregie corrector; quo auctore deceptor est credendus Ambrosius, de quo ait Pelagius magister tuus[1], quod ejus fidem, et purissimum in Scripturis sensum ne inimicus quidem ausus est reprehendere. Tu eum reprehende : fortior enim es atque potentior inimicus crucis Christi, quam si esses inimicus Ambrosii : audacius invides gratiæ Dei, quam si invideres illi homini Dei. Reprehende, inquam, inride exagitando, defle dolendo : potes enim vi magna eloquentiæ in urbanitatem ducere vanitatem tuam, et in misericordiam transfigurare vecordiam. Dic ergo illum virum errasse

[1] Pelagius de Ambrosio. Vide supra lib. de Gratia Christ. c. 42 et 43.

deformiter, desipuisse infeliciter, affirmando discordiam concupiscentiæ carnis et spiritus in naturam ex primi hominis prævaricatione vertisse[1]? Quis enim sine illa nascitur, ex quo cœperunt homines nasci, nascendo utique in carne peccati? Sed tu homo acutissimus, non credens tale ac tantum illud fuisse peccatum, ut posset in hoc malum tunc ipsam mutare naturam, eamque ineffabilis apostasiæ merito facere cum stirpe damnandam; hoc quod omnes sobrii malum sentiunt, malum judicant, ebrius Pelagiano dogmate asseris bonum. Mirabili enim facundia potes, eam quam sancti accusant gemitibus, tu laudibus ornare libidinem, et tamen prorsus, qualis et nunc est, se scilicet nolentibus ingerentem, et ad certamen provocantem corda castorum, tanquam formosum et amœnum lignum, etiam si nemo ibi peccasset, inter paradisi nemora collocare. Erubesce, beatitudo Pelagianorum; et vide quo fugias, quia casti te fugiunt.

LVII. Jul. « Quis enim hoc, si quid sæculo huic superfuerit ætatis, monumentis poterit credere litterarum, extitisse videlicet hominem, qui crederet et juraret, non esse naturale, quod esset naturale; non esse generationis, quod esset generationis; non pertinere ad conditionem parentum, quod ad aliquos non ob aliud pertineret, nisi quia fuissent parentes? Puto quod conficta hæc, magis quam ab ullis defensa mortalibus, arbitretur secutura generatio. Hos enim natatus, et has nauseas, atque hos vomitus, vestra natio fidesque perpetitur, qui dicitis : Non possunt parentum peccata ad filios decurrere per naturam, quia res arbitrii seminibus non ligatur; sed peccatum Adæ, quod de voluntate conceptum est, transit in omnes homines per naturam, quia res arbitrii seminibus illigata est : non damnat etiam Deus filios pro-

[1] Lib 7. in Luc. c. 12. 52.

peccatis parentum, quia summæ iniquitatis est; sed damnat Adæ posteros propter peccatum parentum, quod nulla potest justitia vindicari : non pertinet postremo ad conditionem generationis, quia hi qui conjuges sunt, fiunt parentes; quod non ob aliud pertinuit ad Adam, nisi quia conjugii lege generavit. Hoccine cursum gubernare est, an natare? hoccine est conficere, an nauseare? hoccine est sumere aliquid solidum, an semper evomere? Iisdem sermonibus quod negaveris affirmas, iisdem lineis quod affirmaveris denegas; et irasceris cur non acquiescamus homini, qui gravi morbo ruptus non potest tenere quod suscipit. »

Aug. Absit ut dicamus, aliorum patrum in filios Deum peccata non reddere : cum Scriptura divina toties nominatimque testetur, pro quibus patrum peccatis in quos eorum filios vindicta processerit; usque adeo ut quoddam peccatum grave regis Achab, parens ei Deus, in ejus filium vindicare distulerit[1]. Sed quis modus et quæ sit divinæ ratio et mensura justitiæ de aliorum patrum peccatis, ut reddantur in filios, indagare quis potest? Propter quod Deus sibi tenuit ista judicia, hominem vero judicantem sic vindicare prohibuit. Sed apostasia primi hominis, in quo summa erat, et nullo impediebatur vitio libertas propriæ voluntatis, tam magnum peccatum fuit, ut ruina ejus natura humana esset tota collapsa : quod indicat humani generis tanta miseria, quæ a primis ploratibus vagientium usque ad expirantium novissimos halitus omnibus nota est; ita ut qui eam negant, majorem partem sibi vindicent humanæ miseriæ tam horribili et incredibili cæcitate : sicut vos facitis, qui mortalem Adam ita factum, ut sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset, etiam post judicium Palæstinum, ubi vos ista

1 3 Reg. XXI, 29.

dicentes Pelagius ipse damnavit, adhuc dicere non timetis[1]. Sed perge, ut tibi placet, atque etiam ipsos tot Palæstinos episcopos criminare Manichæos : clama, ad horam Pelagium cessisse Manichæis, ne damnaretur ab eis. Imple paradisum pomis libidinum; et tot ac tanta mala quæ perpeti videmus infantes, tanquam non sint pœnales dolores, sed vernales odores, per illa felicia prata diffunde. Et me inride quasi natantem; cum tu in hæc profunda demersus intereas : me inride quasi nauseantem ac vomentem; cum tu mortuus jaceas, et tanquam vermescente putredine, sic inquieta loquacitate putescas : me argue quasi affirmantem quod negaverim, et quod affirmaverim denegantem: cum tu potius hoc feceris; sicut in tuo volumine superiore monstravi; et me hoc non fecisse, possint, qui legunt attendere, et quam fallaciter hoc me fecisse dixeris, invenire : me dic gravi morbo ruptum, quod suscipio tenere non posse? cum tu spiritu vitæ penitus amisso, non saltem valeas ingesta suscipere.

LVIII. Jul. « Vides quidem etiam ipse, rem dignam conflictatione non esse : tamen ut mentibus subveniatur incautis, quæ crassiores quasque opiniones et malis moribus blandientes in solatium assumunt conscientiæ sauciatæ, interrogamus utrum tantæ stoliditatis inventum de aliqua Scripturarum occasione compereris? Si dixeris : « Per unum hominem peccatum intravit in mun» dum[1] : » admonemus te, ut relegas præsentis operis superiorem libellum, cujus si memor fueris, Apostoli testimonium usurpare non poteris. »

Aug. Nos te potius admonemus, ut ipsum Apostolum legas, et videas pauca ipsa, de quibus agimus, verba ejus, tam manifesta esse contra te, ut non libello, sed

[1] Lib. de gestis Pelag. c. 11, 33 et 35.

plane longissimo et loquacissimo libro, frustra ea fueris in hæreticam vestram sententiam non vertere, sed pervertere; non exponere, sed obscurare conatus.

LIX. Jul. « Si autem dixeris, quia una est forma baptismatis, qua diversæ ætatis homines consecrantur : fateberis, etiam me tacente, commemorationem ibi nec generationis infectæ, nec carnis diabolicæ, nec Adæ aliquam contineri : ad quod tamen suo loco, quamvis ad traducem non spectet[1], plene responsuri sumus. »

Aug. Ubi respondere cœperis, quid ibi nisi, ut soles, hæreticus apparebis?

LX. Jul. « Unam ergo saltem contra tantam a nobis productorum testium dignitatem, contra justitiam manifestam, contra perspicuam rationem, legis ede sententiam, per quam te ostendas fuisse deceptum : quod ideo addidi, quia etiamsi esset quæ tale aliquid ambiguitate verborum putaretur ostendere, aliarum tamen sententiarum splendore et magisterio, ita ut justitiæ congruebat, cogebatur exponi. »

Aug. Certa, non ambigua, contra vos divina testimonia proferuntur; sicut jam a nobis multa prolata sunt : sed quia tenebras vestras redarguunt, vobis lucida non videntur; et quæcumque vobis sua radiante luce molesta sunt, contra illa cor clauditis, ne inde nox fugetur erroris.

LXI. Jul. « Nunc autem cum nec exigua opinionis hujus in Scripturis sanctis inveniatur occasio, et e regione fides quam tuemur, non minus suis rationibus quam exemplis et testimoniis munietur : funesta es prorsus obstinatione pervasus, qui putas damno legis, damno rationis, damno prudentiæ, damnoque justitiæ, Manichæorum somniis annuendum. »

[1] Rom. v, 12.

Aug. Damno legis non audis : « Reddam in filios » peccata patrum[1]. » Damno rationis non vides, mala quæ parvuli patiuntur, qui propria peccata in hac vita nulla fecerunt, nonnisi ex peccatis originis causas justas habere apud Deum. Damno prudentiæ non caves, contra antiquissimum fidei catholicæ fundamentum dogma proferre vel defensare novitium, quo negatur originale peccatum. Damno justitiæ, sic iniquus es, ut sub meo nomine, tot viris sanctis, Ecclesiæ Christi filiis et patribus, discipulis atque doctoribus, qui ante nos fuerunt, atque ipsi matri omnium catholicæ Ecclesiæ, non timeas Manichææ pestis objectare contagium.

LXII. Jul. « Quid tamen in hunc sensum afferamus, attende. Etiamsi posses probare Adæ peccatum filiis imputari, assentireris tamen aliorum parentum soboli eorum crimina non nocere. »

Aug. Quis huic errori assentiatur, nisi qui non credit Deo dicenti : « Reddam peccata patrum in filios. »

LXIII. Jul. « Manifestum erat, non generationis, sed alterius cujuscumque fuisse causæ, quod unius generantis peccato, apud iniquum tamen judicem, filii videbantur obnoxii. »

Aug. Apertissime dicis iniquum Deum, qui peccata patrum apertissime dicit se in filios redditurum.

LXIV. Jul. « Fiebatque, ut sicut judicis æstimatio innocentibus maculabatur addictis, ita generationis status aliorum parentum vindicaretur exemplis. Si enim tramitis, si criminis causa in fœcunditatis opere constitisset; omnem fœcunditatem conditio ista pollueret. »

Aug. « Reddam peccata patrum in filios, » Deus clamat : ergo quia ille verax est, tu ab itinere veritatis exorbitas.

[1] Deut. v, 9.

LXV. Jul. « Cum vero non diversæ generationis diversus tamen appareret status; relucebat prorsus, etiam in illo conjugio, cujus reatui soboles sua communicaverat, generationem non fuisse vitiatam. »

Aug. Etsi diversa generatio non est, cum morituri ex morituris nascuntur : tamen quod dicit Apostolus : « Corpus quidem mortuum est propter peccatum[1], » non ad alios patres, sed ad illum pertinet, qui tanta impietate peccavit, quantam nos metiri atque æstimare non possumus. Sed quantam illam judicaverit Deus, satis idoneis didicimus testibus, et divina scilicet Scriptura, et ipsa generis humani miseria, quantam pro peccato ejus propagini ejus, non injusto utique judicio Dei, redditam cernimus : qui non dico æternam et animæ et corporis, sed nec temporalem corporis mortem, nec tot et tanta mala quæ videmus parvulos perpeti, etiam in paradiso, si nemo peccasset, futura fuisse dicimus, quoniam Christiani sumus. Alii vero patres etiam si multa peccant, tamen quia et anima infirma, et in corpore corruptibili quod aggravat animam, peccant; nec peccatis eorum fit natura moritura, et peccata eorum in filios, supplicio longe diverso et longe minore redduntur, ejus occulto justoque judicio, qui in mensura et numero et pondere cuncta disponit[2], et « Reddam peccata patrum in filios[3], » non mendaciter dicit.

LXVI. Jul. « Quid igitur actum est? Videlicet tam certum esse traducem non esse peccati, ut etiamsi doceres, propter Adæ peccatum filios puniri, constaret tamen innasci peccata non posse, nec crimen ire cum semine; quando non hoc in omni fœcunditate esse fatereris : ac per hoc, etsi traderentur personis vitia, non tamen conceptibus miscerentur. Nunc autem cum inter me et te

[1] Rom. VIII, 10. — [2] Sap. XI, 21. — [3] Deut. V, 9.

conveniat, parentum peccatum ad filios, nisi vitio et reatu generationis, non potuisse transire; rationi autem, exemplis, legique convenerit, generationis statum nullo pacto potuisse vitiari; quod etiam ex tua concessione firmatur, qui dicis nullorum parentum peccata præter duorum ad liberos permeare : invictissime confectum est, nec fœcunditatem primorum hominum a diabolo fuisse corruptam, nec nasci ullum posse peccatum. »

Aug. Non hoc tibi dicitur : ipse tibi, quod non dicimus, dicis. Et aliorum patrum in filios peccata redduntur, divina justitia, non humana: scit enim Deus quando et quomodo id justissime faciat; homo autem nescit, et secundum cognitionem suam debet ferre judicium. Potest enim scire, cum judicat, (quamvis et hoc non semper,) factum cujusque personæ: unde autem novit quibus et qualibus vinculis connexa sit, de qua orta est, natura naturæ. Sed illud unum, quo in mortis necessitatem mutata est humana natura, etiamsi alia nulla sint, sufficere ad damnationem, nisi generationis obligatio regeneratione solvatur, hoc dicimus, et si audire non vultis; hoc veritate non vincitis, etsi oppugnare loquacitate persistitis.

LXVII. Jul. « Quæritur ergo a nobis, cur non assentiamur naturale esse peccatum. Respondemus, quia nullum habet veri similitudinis, nedum veritatis, nullum justitiæ, nullum pietatis colorem; quia diabolum conditorem hominum facit videri. »

Aug. Facit plane videri, sed vobis, non eis qui noverunt a natura discernere vitium, quamvis in natura sit vitium. Lege ad Hebræos, et vide eorum esse solidum cibum[1], qui exercitatos habent sensus ad separandum bonum a malo : quod vos non habetis. Ideo quando di-

[1] Hebr. v, 14.

cimus, Nascitur homo cum vitio : diabolum ejus conditorem dici putatis ; ita cæci vel contentiosi, ut nec corporum vitia, cum quibus quidam nascuntur, possitis aut velitis attendere : quorum vitiorum merita si quærantur a vobis, quo confugiatis, nisi ad præcipitium, non invenitis, quandiu ad Catholicæ solidam petram redire non vultis.

LXVIII. Jul. « Quia Deo judici iniquitatis crimen affigit. »

Aug. Vos hoc facitis : quia iniquum est grave super parvulos jugum, si nullum est originale peccatum.

LXIX. Jul. « Quia liberum arbitrium, quo potissimum præsidio contra diversos Ecclesia Christi munitur errores, infringit et destruit : »

Aug. Liberum arbitrium vos opprimitis, cui reddendo vel adjuvando Dei gratiam denegatis.

LXX. Jul. « Dicens omnes homines adeo capaces nullius esse virtutis, ut in ipsis matrum visceribus, antiquis criminibus impleantur. »

Aug. Quomodo diceremus gratia justificari, id est, justos fieri, si capaces virtutis homines negaremus?

LXXI. Jul. « Quorum tamen scelerum vim, non solum expultricem innocentiæ naturalis, commentaris ; verumetiam deinceps per totam vitam in vitia universa coactricem. »

Aug. Per Dei gratiam minuitur, per Dei gratiam finitur necessitas nostra : non hic habet quod agat loquacitas vestra.

LXXII. Jul. « Quam legem etiam peccati in Prophetis et Apostolis jam magno morum et signorum fulgore conspicuis, et post illam gratiam mysteriorum Christi, quam tu his omnibus dogmatis tui flagitiis opitulari putas, mansisse et viguisse dejuras. »

Aug. Susceptam tuam libidinem, hoc est, concupiscentiam carnis concupiscentiæ spiritus repugnantem, Prophetæ et Apostoli fideliter expugnabant, quia non laudabant.

LXXIII. Jul. « Quoniam conatus omnimodæ honestatis extinguit; quoniam morum obscœnitatem, operum Dei, id est, naturæ humanæ, consolatur et auget infamia; quoniam omnia mandata legis, reatui impossibilitatis, id est, iniquitatis addicit. »

Aug. Qui dicit, « Non quod volo ago, sed quod odi » illud facio[1], » possibilitatem perfectionis suæ in Dei gratia ponit, contra vos : non in sua virtute confidit, ne sit vanus ut vos.

LXXIV. Jul. « Quoniam non minus habet turpitudinis quam profanitatis, cum pro summis assertionis suæ testimoniis genitalium pudorem amplexatur : »

Aug. Non amplexamur genitalium pudorem : sed potius pudor iste unde sit, quod vos non vultis, agnoscimus. Adimus enim Scripturæ manifestissimum testimonium : contra quod vos obsurdescitis, cum obmutescere deberetis. Quis enim audiens quod illi primi homines nudi erant, et non pudebat eos, non videat unde sit factum, ut post peccatum puderet eos nudos esse[2], et ea membra quorum puderet, festinarent succinctoriis qualibuscumque velare? Sed inventus est homo, qui etiam talem libidinem, cui repugnandum est ne peccetur, et cujus etiam impudentes pudet, in paradiso constitueret, etiamsi ibi nemo peccasset; nec eum ista dicentem tantæ ac tam sacrilegæ deformitatis puderet. Rogo te, si libido ista, ut credimus, solam tibi ingerit molestiam resistendi, nullam vero exhibet voluntatem; cur ei, quamvis fal-

[1] Rom. VII, 15. — [2] Gen. III, 7.

sæ, tam magnam laudis persolvendam putas esse mercedem?

LXXV. Jul. « Et pro auctoritatibus sacris, Dei criminationibus intumescit. »

Aug. Ita-ne vero sacra auctoritas non est, « Corpus » mortuum est propter peccatum[1]? » et Dei criminatio, non laudatio est, « Vivificabit et mortalia corpora ves» tra[2]? » Puto quod non criminator, sed ipso Deo plenus Dei prædicator hæc dixit. Ubi ostendit Adam non sic esse factum quemadmodum dicitis, ut sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset.

LXXVI. Jul. « In cujus præceptis immoderationem tyrannicam: »

Aug. Præceptum Dei tyrannicum non est; sed ut impleatur, ipse rogandus est: hoc vos non vultis, quia in virtute vestra confiditis.

LXXVII. Jul. « In judiciis iniquitatem barbaram:

Aug. Quoniam Dei non est iniquum judicium, ideo in miseria generis humani, quæ incipit a fletibus parvulorum, agnoscendum est originale peccatum.

LXXVIII. Jul. « In juramentis falsitatem Punicam inesse confirmat. »

Aug. Numquid quando Deus dicit, Reddam peccata patrum in filios, Punice loquitur?

LXXIX. Jul. « Quoniam pro disputationibus et pro omnibus syllogismis, Manichæi innititur somniis et furori. »

Aug. Nec Manichæus erat, nec somniabat, nec furebat, sive qui dixit, « Fuimus et nos natura filii iræ, sicut » et cæteri[3]: » sive qui dixit; Omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est[4].

[1] Rom. VIII, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Ephes. II, 3. — [4] Ambros. lib. I. de Pœnit. c. 2. vel 3.

LXXX. Jul. « Istæ sunt ergo causæ, quæ nos in impugnationem mali naturalis accendunt, quæ dedignari et despicere faciunt consortia perditorum. »

Aug. Tot tantorumque doctorum catholicorum pium consensum nullo modo, nisi perditus, diceres consortium perditorum.

LXXXI. Jul. « Quæ præstant nihilo magis nos totius mundi fragore terreri, quam si videremus tristis lupini sylvam sonantem, vel immundis suibus, vel ventis irruentibus commoveri.

Aug. Diffusa toto orbe catholica Ecclesia, quæ prudenter exhorruit ora vestra, non est lupini sylva, sed esse voluit a lupinis morsibus tuta.

LXXXII. Jul. « Ergo Deum et justum et pium credimus et veracem, ac per hoc nihil impossibile mandasse legem ejus tenemus, nihil falsum confirmare testimonia, nihil iniquum pronuntiare judicia : sed ipsum esse hominum conditorem, quos nulli crimini obnoxios creat, verum plenos quidem innocentia naturali, voluntariarum autem virtutum capaces.

Aug. Unde ergo non exsufflatam, non exorcizatam imaginem suam non admittit ad vitam suam? Siccine merces innocentiæ redditur? An potius generatione reatus attractus, neque regeneratione dimissus, juste negata vita, morte consequente punitur? Alienatos quippe a vita Dei detestatus Apostolus non fuisset[1], si pœna nulla esset.

LXXXIII. Jul. « Quibus collectis alterum teneatur necesse est ex duobus, videlicet ut aut talis credatur Deus, qualem confingit Traducianus Manichæus; aut talis intelligaris cum omnibus qui in traducis scita concedunt, qualem depræliatur honoratus Deus. Non autem

[1] Ephes. iv, 18.

potest esse Deus talis, qualem Manichæus somniat; sed est pius, justus, et verus Deus, qualem omnis sancta Scriptura, omnis lex et fides nostra veneratur. Ac per hoc, hoc est tuum dogma, quod et cum Dei injuria suscipitur, ita cum ejus honore destruitur.»

AUG. Si pium Deum sentitis, quare Salvatorem, hoc est, Jesum a parvulis impie prohibetis? Si justum, quare grave super parvulos jugum sine ullius peccati meritis creditis? Si verum, quare dicenti, « Reddam in filios pa» trum peccata[1], » non creditis?

LXXXIV. JUL. « Tempus est ut ad alia transeamus: sed reposcit a nobis causæ dignitas, ut etiam ea quæ superiori libro putamus prætermissa, reddamus. Quod quidem prudens lector supervacaneum forsitan judicabit: tamen quoniam compertum est, rerum periculis depositam causam etiam levibus inhærere; opera est, quibus præsidia sustuleris, auferre solatia.»

AUG. Quoniam in alia transire cepisti, jam quod superius promisimus, debemus ostendere, prophetiam scilicet Ezechielis, qua dicitur patrum in filios peccata non reddi, sicut filiorum non redduntur in patres, ad prænuntiationem pertinere revelationis Testamenti Novi. Dicit enim tale aliquid etiam propheta Jeremias, et ibi unde hoc dicatur illustrat. Nam inter cætera, « Con» vertere, inquit, virgo Israël, revertere in civitates tuas » lugens: usquequo averteris filia inhonorata? Quoniam » creavit Dominus salutem in plantationem novam, in » qua salute circuibunt homines. Sic dixit Dominus, » Adhuc dicent verbum hoc in terra Juda, et in ejus » civitatibus, cum revocabo captivitatem ejus, Benedic» tus Dominus super justum montem sanctum suum. » Et qui inhabitant in Judæa et in omni civitate ejus si-

[1] Deut. v, 9.

» mul cum agricola, et tolletur in grege; quoniam inebriavi omnem animam sitientem, et omnem animam » esurientem satiavi. Propter hoc exurrexi, et vidi, et » somnus meus dulcis mihi factus est. Propterea ecce dies » veniunt, dicit Dominus, et seminabo Israël et Juda, » semen hominis et semen pecoris. Et erit sicut vigilabam » super eos deponere et affligere, ita vigilabo super eos » ædificare et complantare, dicit Dominus. In diebus » illis non dicent, Patres manducaverunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt : sed unusquisque in suo peccato morietur, et ejus qui manducaverit » uvam acerbam, obstupebunt dentes ipsius[1]. » Nempe manifestum est hoc ad dies pertinere plantationis novæ, de qua. ut hoc diceret, loquebatur : ubi et illud semen hominis et semen pecoris quod se Deus seminaturum esse promisit, spiritaliter intellectum, eos qui præsunt et eos qui reguntur, facit agnosci. Sed quia inveteratum erat in cordibus populi, scriptum esse in Vetere Testamento; « Reddam peccata patrum in filios[2] : » ne quisquam Scripturam Dei repugnare sibi arbitraretur. ut apertius ostenderet, illud Veteri, hoc Novo congruere Testamento, continuo subjunxit, « Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et consummabo domui Israël et domui Juda Testamentum Novum, non secundum Testamentum quod » disposui patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti, etc.[3]. » Ad illud igitur Testamentum generatio pertinet, ad hoc autem regeneratio : unde ibi peccata patrum redduntur in filios, hic vero generationis vinculo per regenerationem soluto, non dicitur, « Patres manducaverunt uvam » acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt; sed ejus

[1] Jerem. XXXI, 21. ad finem juxta LXX, cap. XXXVIII. — [2] Deut. V, 9. — [3] Jerem. XXXI, 31, 32.

» qui manducaverit uvam acerbam, obstupebunt dentes : » quia non in patris, sed in suo peccato, si commiserit, » quisque morietur. » Tu autem cum prophetia ubi dicitur, « Non accipiet filius peccatum patris sui[1], » non ostendit quemadmodum Scriptura concordet ubi dicitur, « Reddam peccata patrum in filios[2]. » Hæc quippe inter se contraria remanebunt, nisi horum duorum singula, ad Testamenta singula referantur, quod evidentissime Jeremias propheta monstravit.

LXXXV. Jul. « Igitur cum venissemus[3] ad apostoli Pauli sententiam, quam Scripturarum expertibus Traducianus venditare solitus erat, id est, « Per unum ho» minem peccatum intravit in mundum[4], » ostendi primitus ipsius sermonis testimonio, a loci illius adytis Traducianos fuisse submotos, quando gentium magister peccati antiquitatem revolvens, ad generationis custodiam, quasi fortissimum stipatorem finitum numerum collocasset, ut dicens per unum hominem peccatum intrasse in mundum, præscriberet nihil se de generatione sensisse, quæ nisi per duos non posset existere. Atque assignavi distinctum esse inter commixtionem et peccatum parentum, cum diceretur intrasse peccatum quidem in mundum, sed per eum numerum qui fœtibus non poterat convenire. Actumque est sufficienter per totum libellum, peccati ibi non naturam indicatam esse, sed formam, quod a prævaricatoribus post secutis, imitatione constaret, non generatione susceptum. Verum quia scriptum legimus in Epistola ad Hebræos de Judæis, « Ex uno orti sunt, et hoc emortuo[5], » id est, de Abraham : superius quoque in eadem Epistola legitur de Christo, « Qui sanctificat, et sanctificantur, ex uno om-

[1] Ezech. XVIII, 20. — [2] Deut. V, 9. — [3] Lib. 2. n. 56 et seqq. — [4] Rom. V, 10. — [5] Rom. XI, 21.

» nes[1] : » ne horum aliquid, vel similium, si inveniri poterit, Traducianus arripiat, atque argumentetur quidquam de responsione nostra ponderis fuisse discussum, qua affirmavimus ideo dictum esse unum, per quem transierit peccatum, ne generatio sineretur intelligi : cum inventum sit in hac Epistola nomine unius generationem indicatam : ideo, inquam, id retractandum putavi. Ut igitur sit intentus lector, admoneo : multiplici enim hæc oppositio genere destruetur. Ibi itaque ubi commemoratio Abrahæ fit, et Sara ejus uxor inseritur. Talis est quippe ordo verborum : « Fide qui vocatur Abraham, » obedivit in locum exire, quem accepturus erat in hæ» reditatem; et exiit, nesciens quo iret : fide demoratus » est in terra promissionis tanquam in aliena, in casulis ha» bitando cum Isaac et Jacob cohæredibus repromissio» nis ejusdem[2]. » Expectabat enim fundamenta habentem civitatem, cujus artifex et conditor Deus. Fide et ipsa Sara sterilis virtutem in conceptione seminis accepit, etiam præter tempus ætatis; quoniam fidelem esse credidit qui promiserat. Propter quod ab uno orti sunt, et hoc emortuo, tanquam sidera cœli in multitudine, et sicut arena, quæ est ad oram maris innumerabilis. « Cum ergo utrumque commemorasset, id est, et Abraham et Saram, eamque dixisset lege senectutis effœtam, sed fide virtutem concipiendi seminis accepisse; secure subdidit ab uno ortos tot populos, qui multitudini conferrentur astrorum. Ut ergo copula exponeretur parentum, tam fidelis prædicatio, quam rei gestæ veritas imperavit : ut autem de ipsis duobus in commendatione propagatæ multitudinis, non utrumque, sed alterum diceret, ars laudantis admonuit. Volebat quippe ostendere, certa fides quam magna meruisset, dicens virtute Dei exceden-

[1] Hebr. II, 11. — [2] Id. XI, 8.

tem numeros multitudinem propagatam; accommodatius ad laudem operis ejus esse perpendens, si ex uno eos, quam ex duobus diceret procreatos; maxime cum in laudis augmento, quam ultimus sermo cumulabat, nullum esset historiæ dispendium, quam supra utriusque personæ commemoratione suppleverat. »

Aug. Qui te nihil dicere non intelligit, quid intelligat nescio. Dixeras Apostolum propterea dixisse, Per unum hominem peccatum intravit in mundum, quia exemplum peccandi homo ille cæteris præbuit: « Nam si generationem (inquit) eo loco vellet intelligi, per duos diceret, non per unum[1]. » Cum potius, si exemplum vellet intelligi, per unam diceret, non per unum, quam constat etiam ipsi viro suo exemplum præbuisse peccandi. Sed quia generatione peccatum intravit in mundum, sola regeneratione sanandum, ideo dixit per unum: quia sicut humani exemplum peccati cœpit a fœmina, sic generatio cœpit a viro, conceptionem quippe quæ ad fœminam pertinet, seminatio quæ ad virum pertinet, nullo dubitante præcedit. Sed ecce inventum est evidentissimum testimonium, sive a te ipso, sive ab alio qui hoc tibi fortassis objecit, ubi sine ulla ambiguitate ab uno orti dicti sunt innumerabiles, cum virum et fœminam, duos utique parentes, ut orirentur habuerint: sed dictum est rectissime, propter exordium generationis, quod a semine viri est. Denique cum laudabilia fidei exempla proponeret, ab ipso Abel cœpit, et commemorato Abraham pervenit ad Saram. Jam utique ab illo transierat, et de ejus conjuge loquebatur: et tamen cum ad memorandam generationem immensi populi ventum esset, ad illum reversus est; quia ille genuit, quod illa peperit. Quid si, ut debueras, cogitares, non blasphemares fidelem fidei

[1] Lib. 2, n. 56 et 183.

prædicatorem, qui scripsit Epistolam, et diceres eum « Arte laudis admonitum. » Quid admonitum quæso? an ut mentiretur, ab uno asserens ortos, qui orti sunt a duobus? « Accommodatius videlicet, ut existimas, id esse perpendens, ad laudem operis Dei. » Multum erras: non delectat Deum falsa laudatio. Soles eam tu quidem libenter exhibere libidini : sed valde displicet falsitas veritati. Nam et ipsi libidini te cur præbeas, non laudatorem, sed adulatorem, nescio. Numquid ideo te plus amabit? Prorsus falleris : illa non amat hominem, sed plane stimulat, ut amet quod amare non debet.

Si non potest quocumque locutionis modo non mendaciter, sed veraciter dici, ex uno esse ortos, qui orti sunt ex duobus : cur putas ideo generationem non potuisse insinuari, ubi dictum est, « Per unum hominem » peccatum intravit in mundum [1]; » quia generatio fit per duos, non per unum? Cum sit omnibus notum, aut eum potius, aut prius generare qui seminat; fœminam vero aut non generare, sed parere, aut si et ipse partus recte generatio dici potest, prius eam de viro generante concipere, et postea fœtum quem conceperat generare. Proinde Apostolus cum peccatum in mundum, quod Christus regeneratione dilueret, generatione intrasse vellet intelligi; per unum hominem dixit, qui tunc vel prius vel potius generavit : præsertim quia, ut jam diximus, et tibi inculcandum est, si hoc propter exempli diceret principatum; per unam diceret, ex qua primum in genere humano peccandi processit exemplum; et magis prætermitteret virum, quem mulieris exemplum, ut etiam ipse peccaret imitando, noverat subsecutum.

LXXXVI. Jul. « Ad Hebræos ergo, ubi de generatione sermo est, ex uno dicuntur multi extitisse : ad Romanos au-

[1] Rom. v, 12.

tem, ubi de peccato Apostolus loquitur, per unum hominem ait intrasse peccatum; quo numero absolutissime se nihil de generatione sensisse perdocuit. »

Aug. Contra res apertas sic loqui, non est ut putas, eloquentia laudabilis, sed incredibilis impudentia.

LXXXVII. Jul. « Ubi autem de Christo dicitur, « Qui » sanctificat, et sanctificantur, ex uno omnes[1]; » non de Adam, sed de Deo accipi potest, cujus virtute Christus secundum carnem factus est, et omne genus humanum: et per hoc ad labefactandam intelligentiam Apostoli, qua dixit per unum hominem peccatum intrasse in mundum, aliorum similitudo verborum nihil quivit afferre momenti. Hæreat tamen id quod sequitur maxime prudentis animo lectoris, ut intelligat me hactenus multo remissius quam res postulabat, egisse. Patiamur quippe, ut plurimis testimoniis doceatur generationem, quæ nisi per duos fieri non potest, agi tamen etiam per unum solere dici. Verum nihil opinio traducis promovebit: cur? videlicet quia alia sunt quæ abusive, alia quæ proprie dicimus: ergo ea quæ sunt propria, appellationes suas sine dispendio largiuntur; ea vero quæ per usurpationem dicuntur, principalibus rebus, videlicet propriis, definitionum suarum præjudicia non sinuntur invehere; fitque hoc totum inculpabiliter, cum rebus de quibus non est ulla dubitatio, per abusionem vocabula impertimur aliena. »

Aug. Sed tu dubitationem, apertis etiam rebus quæ contra te fuerint, illaturus es.

LXXXVIII. Jul. « Cæterum cum res aliqua contra opinionem omnium eo sermone inducitur, in cujus sono habet omne præsidium; graviter peccatur, si proprio ejus nomine ad manum posito, emendicata abusivi appel-

[1] Hebr. II, 11.

latione signetur. Cum ergo de fœtibus sermo est, quoniam nullus dubitat quin natus quisque duos habeat parentes, nec hoc astipulatione indiget, non incommodabit intellectui, si dicam ex uno illum esse generatum : neminem quippe sermo meus adeo permovebit, ut putet illum nasci aut sine patre, aut sine matre potuisse.

Aug. Natus quidem duos parentes habet : sed ut nascatur, unus eum serendo gignit, altera edendo parit. Unde satis apparet, cui sit potissimum, vel cui primum generatio tribuenda ; ut desinas rebus in luce positis nebulas loquacitatis offundere. Quis autem sic loquitur, ut dicat quemquam ex uno generatum ? cum omnis qui hoc audit, non cogitet nisi patrem, nec hominem seminando generet nisi unus pater. Sed ex uno generati duo vel plures recte dici solent, qui non habere unum patrem possent existimari. Ubi autem pater et mater sunt cogitandi, quis ex uno natus nisi mendaciter dicitur ? Numquid enim, si manifestum sit duos simul ambulasse, aut aliquid simul egisse, ideo sine mendacio dicis unum ambulasse, aut unum hoc egisse, quia manifestum est duos fuisse ? Nonne mendacium tuum tanto erit impudentius, quanto illud apertius ? Ponitur quidem et singularis numerus pro plurali, tropica locutione, sicut in plagis quibus percussa est Ægyptus, ubi dicitur rana vel locusta numero utique singulari, cum multæ fuerint[1] : si autem diceretur rana una, vel locusta una ; quis dubitaret tanto esse hoc mendacium vanius, quanto est illa veritas clarior ?

Desine igitur istos fumos hominibus harum rerum imperitissimis vendere ; et per unum hominem in mundum intrasse peccatum, non sicut tu, sed sicut Apostolus dicit, intellige. Per unum quippe hominem non exemplo præcedentem, ( nam hoc de fœmina diceretur, ) sed prin-

[1] Psal. LXXVII, 50, 51, et CIV, 33.

cipio generantem, quia prior sevit quod illa conciperet, et ipse genuit quod illa pareret, peccatum intravit in mundum : sicut scriptum est : « Abraham genuit Isaac, » Isaac genuit Jacob[1], » et per cæteras subsequentes generationes ista locutio perseverat; nec dictum est, Abraham et Sara genuerunt Isaac, aut Isaac et Rebecca genuerunt Jacob : et ubi matres commemorari necessarium fuit, non ait Evangelista, Judas et Thamar genuerunt Phares et Zaran; sed ait : « Judas genuit de Thamar[2] : » et ubicumque adjunxit et matres, generationem tamen patribus dedit, non dicens : Ille et illa genuerunt illum, sed, Ille genuit illum de illa : unde intelligas eo modo dictum, ex uno Abraham genitos esse innumerabiles, quia ipse illos genuit unus ex Sara. Ideoque dictum : « Per unum hominem peccatum intravit in mundum[3], » ut intelligeretur ibi generationis initium, quod ex viro est; non imitationis exemplum, quod in genere humano per unam potius, quam per unum intravit in mundum.

LXXXIX. Jul. « Cum vero de peccato agitur, quod contra omnium opinionem et omnem rationem simulatur ingenitum. »

Aug. Non contra omnium opinionem omnemque rationem simulatur; sed contra vestrum errorem, teste Scriptura, et ipsa generis humani miseria peccatum originale monstratur.

XC. Jul. « Et hoc peccatum transisse per unum proprie dicitur, si exemplum delinquendi præbuit : inconvenientissime autem, si peccatum istud ingenuit, quod ad posteros nisi per duos transire non potuit : »

Aug. Imo per unum intravit, a quo seminatum est quod peperit illa : exemplum autem in illa præcessit, quod secutus est ille.

[1] Matth. I, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Rom. V, 12.

XCI. JUL. « Commendaveritque Apostolus transisse peccatum, sed non per unum; ostenderitque hoc veritas ad exemplum proprie pertinere : intolerabili impudentia Traducianus facit, ut dicat et ad se illum numerum inflexum abusione pertingere. »

AUG. Quid est quod tam sæpe novo nomine quasi contumelioso agere te putas, ut fugiatur veritas antiquissimi catholici dogmatis, dum novitas expavescitur nominis? Quid non potest isto modo derideri? sed vanitate, non urbanitate. Apostolus enim dicit : « Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum » mors, et ita in omnes homines pertransiit[1]. » Hæc verba utique suscipimus : si ergo nos Traduciani sumus propter peccatum quod generatione traductum est, ut in omnes homines pertransiret; vos Traduciani estis propter peccatum quod imitatione traductum esse fingitis, ut in omnes homines pertransiret; et prior Apostolus Traducianus apparuit, qui sive hoc quod eum sensisse clarum est, sive illud quod errando dicitis senserit; peccatum tamen in mundum per unum hominem intrasse, et in omnes homines pertransisse dicendo, hujus occasionem nominis præbuit. Si autem traducis nomen his verbis non convenit, ubi dicitur per unum hominem intrasse; et in omnes homines pertransisse peccatum; nec nobis hoc nomen, nec vobis, nec Apostolo convenit : sed plane hoc dicere, hoc objicere, hoc assidue odioseque repetere, ineptiæ vestræ satis convenit.

XCII. JUL. « Nam cum inauditum monstrum sit, si dogma etiam tolerabile, novum tamen, aliquis relinquens propria, abusivis verbis condere ambiguisque conetur : tum istud infinite deformius est, quod res obscœnas et Dei justitiam criminantes, tam ancipitibus Augustinus

[1] Rom. v, 12.

nititur confirmare sententiis, ut eas contra se proprie, pro se autem precario sonare fateatur. Quisquam-ne eruditorum illi argumento fidat, quod cum in jus venerit, ab inimico ejus quasi vernaculum; ab illo vero quasi fugitivum plagiatumque pensetur? »

AUG. De verbis abusivis et propriis ea loqueris, ut hominum paucitate contempta qui te intelligunt et inveniunt delirantem, eligas multis qui te non intelligunt, videri dicere aliquid, cum dicas nihil. Melius ergo paucis doctis te relinquo, qui et me non demonstrante, facillime intelligunt te nihil dicere, quam te refellendo quamvis vera dicam, ea quæ multi non intelligunt dico. Verumtamen ubi dictum est: « Per unum hominem pec» catum intravit in mundum[1],» propter generationis auctorem, ideo formam futuri, propter regenerationis auctorem; non verba sunt abusiva, sed propria.

XCIII. JUL. « Quod igitur ad Hebræos positum est, « Ex uno[2] omnes[3], » exigit laus Dei, post commemorationem tamen parentum: quod autem dicitur de Christo: « Qui sanctificat, et sanctificantur, ex uno omnes[4], » ad Deum relatum est. »

AUG. Magis post commemorationem parentum (præsertim quia jam transierat a patre, et de matre loquebatur,) præteriri non debuit ipsa mater; sed dici debuit: Ex duobus orti sunt; qui non ex uno, sed ex duobus orti erant, ut laus Dei esset vera, non falsa; nisi quia et hoc verum est, quod ex uno orti sunt; nec abusive dictum est, sed proprie propter auctorem seminis patrem, non propter augendam mendacio, sicut tu existimas, Dei laudem. Dicere quippe: Homo fecit, quod homines duo pluresve fecerunt; potest tropica esse locutio: si quis autem dicit

[1] Rom. v, 12. — [2] Hebr. xi, 12. — [3] *Forte* orti sunt omnes. — [4] Hebr. ii, 11.

unum hominem fecisse, quod duo fecerunt, nisi eorum duorum auctor facti sit unus : aut mentitur aut fallitur : sicut de locusta et rana paulo ante jam diximus.

XCIV. Jul. « Sic enim Apostolus ad Corinthios : « Nam sicut mulier, inquit, ex viro, ita et vir per mu» lierem ; omnia autem ex Deo [1]. » Tertio vero ostendit ratio, quoniam etsi neutrum horum quod nobis adminiculatur, fuisset ; tamen illam sententiam, qua per unum hominem intrasse peccatum in hunc mundum Paulus disputat, nullum cum Manichæis iniisse fœdus. »

Aug. Tu potius ista dicendo ostenderis fœdus. Nam quod fœdus est Apostolo cum Manichæo? Cum Apostolus dicat : « Corpus quidem mortuum est propter pecca» tum [2] ; » quod evertit hæresim vestram : Manichæus autem dicat : Corpus immutabiliter malum est, propter coæternam bono mali naturam? Itemque in eo loco ubi dictum est : « Corpus mortuum est propter peccatum ; » Apostolus dicat : « Qui suscitavit Christum a mortuis, vi» vificabit et mortalia corpora vestra [3] : » Manichæus autem dicat, carnis corpora non pertinere ad boni Dei creaturam, sed ad mali naturam ; nec Christum a mortuis suscitatum, sed non esse mortuum. Vos ergo qui Manichæi non estis, sed diversa peste nec vos sani estis, dicite quomodo sit corpus mortuum propter peccatum ; qui corporis mortem non per peccatum illius hominis, sed lege naturæ intrasse asseveratis in mundum.

XCV. Jul. « Ac per hoc, inconcussa manet nostra responsio, quæ ostendit per unum hominem, non generatione vitiatam atque corruptam, sed integra permanente natura, vitiosam solummodo allegari ab Apostolo peccantium voluntatem. »

Aug. Numquid usque adeo cæci estis, aut homines

[1] I Cor. XI, 12. — [2] Rom. VIII, 10. — [3] Ibid. 11.

excæcatis caliginosis disputationibus vestris, ut negare audeatis nasci corpora vitiosa? Numquid ad hominum naturam non pertinent corpora? Aut quod Manichæi dicunt, (quorum dementiam nescientes quidem, sed quantum adjuvetis, advertere et cogitare non vultis,) gentis tenebrarum corporibus anima bona tenetur admixta? Dicite ergo vitiosorum corporum merita, qui negatis parvulos ex parentibus trahere ulla peccata. Ecce Manichæi dicunt : Usque adeo caro ista mortalis non ad opificium Dei, sed ad gentis pertinet tenebrarum, ut etiam hominum corpora, quos ad imaginem Dei factos esse perhibetis, non solum corruptibilia et conditioni mortis obnoxia, verumetiam vitiosa sæpe nascantur. Quid eis respondebit hæresis vestra, nisi humanam, quamvis sub Deo creatore et artifice, hanc tamen esse naturam, ut etsi nemo peccasset, etiam in paradiso talia hominum corpora nascerentur? O abominabilem et damnabilem vocem! Nos autem quoniam hominum corpora non solum corruptibilia et necessitati mortis obstricta, verumetiam multa in eis innumerabili vitiositate languida, distorta, deformia, nullo parentum præcedente peccato, in paradiso exortura fuisse non dicimus, et eos qui dicunt dignissimos anathemate judicamus; non ab initio sic institutæ naturæ, sed iniquitatis merito postea vitiatæ ista tribuimus, ut et vos et Manichæos inconcussa et antiqua fidei catholicæ stabilitate destruamus.

XCVI. Jul. « Sed revertantur ad librum illum, quem ad Valerium destinavit, in quo discerptas de libro meo uno duntaxat sententias sibi discutiendas refellendasque proposuit. Et quidem in primo operis præsentis libello usque ad ea Augustini dicta perveneram, quibus retecta impudentia, qua opinionis illius fugiebat invidiam, ne

diabolum videretur asserere hominum conditorem, pronuntiavit Deum esse auctorem malorum, atque ipsum talis meriti creare substantiam, quæ reatum, antequam usum rationis, accipiat, et quæ in regno diaboli, Conditoris sui manibus collocetur. »

Aug. Qui naturam discernit a vitio, non dicit quod dicis : qui intelligenter legit quod dico, non me putat dicere quod non dico.

XCVII. Jul. « Eumque esse figulum iræ et perditionis vasa fingentem. »

Aug. Quantumlibet non intelligas, quomodo Deus faciat ex eadem massa aliud vas in honorem, aliud in contumeliam [1] : ita facit tamen, ut non faciat tertium genus vasorum, nec in honorem, nec in contumeliam, quales vos ese parvulos vultis; et in regnum Dei non intrare imaginem Dei, nullam esse contumeliam deputatis. Ipsum enim regnum sic amatis, ut non ibi esse, non saltem levem pœnam credatis hominis esse, sed nullam.

XCVIII. Jul. « Sed quæ in perditionem, non processu liberæ voluntatis, verum informatoris sui potestate cogantur. »

Aug. Potes dicere, non quoslibet homines, sed jam regeneratos filios suos Deum in perditionem cogere, faciendo eos vivere, quos a fide prævidet recessuros, cum posset eos hinc rapere, antequam malitia mutarentur.

XCIX. Jul. « Tantumque hoc prodigialis dogmatis nefas apostoli Pauli molitus est roborare sententiis, quas contextu totius lectionis exposui, et ostendi prophetam Isaïam, de quo hanc comparationem figuli constabat assumptam, justitiæ divinæ plenissime causam tueri. »

Aug. Quid ostendisti legentibus et intelligentibus nisi

[1] Rom. IX, 21.

te verba apostolica nimia loquacitate conatum, non tamen potuisse, pervertere?

C. Jul. « Secundum autem librum expositione Apostoli argumentis Augustini ex adverso positis, pro ea quam suppeditavit veritas, facultate complevi : atque ideo nunc ad libri ejus ordinem revertamur. »

Aug. Secundum librum non expositione Apostoli, sed sub expositionis professione, inani oppugnatione complesti, vanitate tibi, non veritate, suppeditante quæ diceres.

CI. Jul. « Igite postquam sibi unum de præfatiuncula prioris operis mei caput, quod quasi impugnaret objecit, illudque de figulo peccatorum Deo suo subdidit; me arguit, quam sane constanter et pure, ipsius eloquiis publicetur. Non itaque, sicut te atque alios fallens loqueris[1], si quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum esse nascentium conditorem dixerit, Cœlestianus et Pelagianus vocatur : ista quippe et catholica fides dicit. Sed si quis ad colendum recte Deum, sine ipsius adjutorio dicit esse in hominibus liberum arbitrium, et quisquis ita dicit Deum nascentium conditorem, ut parvulorum neget a potestate diaboli redemptorem, ipse Cœlestianus et Pelagianus vocatur. Liberum itaque arbitrium esse in hominibus, et Deum esse nascentium conditorem, utrique dicimus : non hinc estis Cœlestiani et pelagiani. Liberum autem esse quemquam ad agendum bonum sine adjutorio Dei, et non erui parvulos a potestate tenebrarum, et sic transferri in regnum Dei; hoc vos dicitis : hinc estis Cœlelestiani et Pelagiani. « Natare te quidem in impietatis tuæ et formidinis palude frequenter ostendi, nec super hoc dubitaturum prudentem constat esse lectorem. »

[1] Aug. lib. 2. de Nupt. cap. 3.

Aug. Nec natare te posse sed mergi, alii noverunt, qui hæreticum te esse cognoscunt: nam tu eadem submertione sensum etiam perdidisti.

Jul. « Atque ideo in primo libro nec me fuisse mentitum, quid scripseram, omnes qui fugissent nostræ societatis invidiam, in Manichæorum prærupta corruere, liberum arbitrium denegantium, et Deum hominum conditorem; teque id quod fueras propulsare conatus, statim absolutis arripuisse sermonibus, etiam illorum scriptorum, quæ ad Bonifacium miseras, insertione patefecit[1]. Verumtamen hoc etiam hæc quam nunc posui, tua responsio confitetur. Dixisti enim, fidem catholicam esse, quæ et liberum credit arbitrium, et Deum nascentium conditorem. Quod utrumque omnium hæreticorum, Manichæos certum est vobiscum negare.

Aug. Manichæi, (quod videre non vultis), a vobis potius adjuvantur, qui tot et tanta mala quæ pati parvulos cernimus non meritis peccatorum, sed genti tribuunt tenebrarum. Non enim habetis quo fugiatis, quando a vobis mala ista unde sint percunctantur. Sed nobis ad liberum arbitrium hominis, quo natura humana, cum bona fuerit instituta, vitiata est, hæc omnia referentibus, catholica vobiscum veritate vincuntur.

CIII. Jul. « Verum quia fidei catholicæ cujus solido nudatus es, quasi amiculum tenue, solum nomen assumis, vis nos credere, etiam a te hoc teneri quod catholici confitentur, id est, et liberum arbitrium esse in hominibus, et Deum nascentium conditorem. Sed si hoc a te simpliciter fideliterque prolatum est finem, certamini impone silentio; fama ad nos criminantium recurrat, qui id objecerimus tibi, quod secura negatione deleveris. Hoc solum huic adde sententiæ, si qua inventa fuerit secta, si

[1] Vide lib. I. n. 94.

qua disputatio, quæ hanc duplicem confessionem, quam catholicam esse professus es, aliqua conetur argumentatione convellere, aut non esse, aut tuam non esse, aut a te ulterius non defendi. Si autem juvat, ea quæ dicturus es negasse, locupleti etiam disputatione defendere; explica definitiones liberi arbitrii, et fines ejus distinctionibus absolutis quasi quibusdam cinge limitibus. »

AUG. Inimici et defensores, liberum arbitrium defendendo premitis, quod ad suos limites revocari omnipotentis et veri defensoris bonitate non vultis. »

CIV. JUL. « Deum quoque talium hominum assere conditorem, quales manibus ejus justitiæque conveniunt. »

AUG. O stulti hæretici novi : si manibus Dei non conveniunt opera vitiosa, numquid manibus Dei subtrahere ulla hominum corpora audebitis, quæ videtis sæpe nasci nonnulla vitiosa? Cur non ergo naturam primario peccantis hominis arbitrio vitiatam cum catholica veritate fatemini, de qua Deus facit quod non solum artifici bono, sed etiam judici convenit justo; ne Manichæi vos cogant humana corpora tribuere artifici maligno et injusto?

CV. JUL. « Quorum certe nihil a te actum est : sed postquam respondisti catholicos liberum arbitrium confiteri, de quorum te numero esse confugis; statim definitionem admovisti, quæ id quod dedisse videbaris eriperet. Ais enim : Sed si quis ad colendum recte Deum, sine ipsius adjutorio dicit esse in hominibus liberum arbitrium, hic Pelagianus vocatur. « Et item : » Liberum arbitrium esse in hominibus dicimus. Liberum autem quemquam esse ad agendum bonum.

AUG. Ibi si adjunxisses : « Hæretici dicunt; » quamvis ego verba ista non dixerim, a meo tamen sententia non

recessisses. Verum est enim hæreticos dicere, id est, vos ipsos, liberum esse quemquam ad agendum bonum sine adjutorio Dei. Sed cur ibi non legerim : « Sine adjutorio Dei, » quæ in hac sententia verba mea etiam ipse paulo ante posuisti ; quandiu possum, mendoso posuit codici tribuo, quam tibi dic ergo cætera.

CVI. Jul. « Quod enim ais, ad colendum recte Deum sine ipsius adjutorio, dici a nobis, sufficere unicuique libertatem arbitrii, omnino mentiris. Cum enim cultus Dei multis intelligatur modis, et in custodia mandatorum, et in execratione vitiorum, et in simplicitate conversationis, et in ordine mysteriorum, et in profunditate dogmatum, quæ de Trinitate vel de resurrectione, multisque aliis similibus fides Christiana consequitur : quì fieri potest, ut nos in confuso dicamus, sine adjutorio Dei liberum arbitrium sufficiens ad ejus esse culturam cum legamus in Evangelio dicentem Dominum, « Confiteor tibi, Pater Do» mine cœli et terræ, qui abscondisti hæc a sapientibus » et prudentibus, et revelasti ea parvulis ; ita Pater ; quo» niam sic fuit beneplacitum ante te [1] ? » Cum utique ista omnia, tam quæ dogmatibus, quam quæ mysteriis continentur, libertas arbitrii per se non potuerit invenire : quamvis ut nec idola colerentur, nec Deus qui innotescebat mundi ipsius conditor sperneretur, magistro gentium teste, docere potuerit ratio naturalis [2]. Non ergo hoc quod fingis, aut nos aut quisquam dicit prudentium : sed affirmamus a Deo fieri hominem liberi arbitrii, eumque innumeris divinæ gratiæ speciebus juvari, cui possibile sit vel servare Dei mandata, vel transgredi. Et hoc est ubi liberum arbitrium esse defendimus, ut cum Deus tam multis modis benignitatem suam asserat, id est, præcipiendo, benedicendo, sanctificando, coercendo, provo-

[1] Matth. xi, 25, 26. — [2] Rom. i, 20.

cando, illuminando, unusquisque eorum qui jam ratione utitur, liberum habeat, voluntatem Dei vel servare vel spernere. »

Aug. Tam multa dicis quibus nos adjudvat Deus, id est : « Præcipiendo, benedicendo, sanctificando, coërcendo, provocando, illuminando : » et non dicis, charitatem dando; cum dicat Joannes apostolus, « Charitas ex » Deo est [1]. » Unde item dicit, « Ecce qualem charitatem » dedit nobis Pater, ut filii Dei vocemur, et simus [2]. » In hac charitate, quæ cordi humano, spiritu, non littera datur, etiam potestas illa intelligitur, de qua idem ipse in Evangelio suo, « Dedit eis, inquit, potestatem filios » Dei fieri [3]. » Hanc vos ab homine esse dicitis homini per liberum arbitrium, spiritum habentes hujus mundi, non eum qui ex Deo est [4]; propter quod nescitis quæ a Deo donata sint nobis [5]. Ideo nec pacem habetis cum Ecclesia, de qua existis ; nec charitatem quam Dei esse donum negatis : nec fidem, quia hæretici estis : quoniam pax fratribus et charitas cum fide, non ab humano libero arbitrio, sed a Deo Patre et Domino Jesu Christo. Si agnoscis in his verbis dogma apostolicum, et in verbis tuis agnosce te hæreticum.

CVII. Jul. « Non ergo sine adjutorio Dei ad cultum ejus, qualem exhibent initiati mysteriis, liberum arbitrium idoneum credimus; sed divinæ æquitatis locupletem testem libertatem arbitrii confitemur, ut eo tempore quo nos manifestari oportet ante tribunal Christi, et recipere unumquemque propria corporis, sicut gessit, sive bonum, sive malum, nihil Deus injuste judicare doceatur, qui nulli imputat peccatum, nisi quod is, qui propter illud punitur, potuit et cavere. »

[1] I Joan. IV, 7. — [2] Id. III, 1. — [3] Joan. I, 12. — [4] I Cor. II, 12. — [5] Ephes. V, 23.

Aug. Bene me commones quid contra te dicam. « Omnes nos certe, sicut dicit Apostolus, manifestari oportet » ante tribunal Christi, ut ferat unusquisque secundum » ea quæ per corpus gessit, sive bonum, sive malum[1]. » Numquid ab hac universitate parvulos separabis? Dic ergo quid boni per corpus gesserint proprio libero arbitrio, ut recipiant regnum Dei tam magnum bonum? Aut quid mali egerint propria voluntate, qui parvuli abalienabuntur ab hac vita Dei? Quod si, ut necesse est, fatearis sine ullis operibus liberæ voluntatis, quæ gerit quisque per corpus, illos in Christo vivificari, cur non fateris istos in Adam mori, cum scias Adam Christo e contrario esse formam futuri? An clausis oculis os aperies, et dices, illis in quo renati sunt, spiritum profuisse justitiæ, et istis in qua nati sunt, carnem non obfuisse peccati? Quis nisi vos hoc dicere audebit? Majoris vero ætatis homines quando audiunt vel legunt, unumquemque recepturum secundum ea quæ per corpus gessit, non debent in suæ voluntatis virtute confidere; sed orare potius talem sibi a Domino præparari voluntatem, ut non intrent in tentationem. « Præparatur enim voluntas a Domino[2]. » Et, « Orate, inquit Dominus ipse, ne intretis in tentatio- » nem[3]. » Et, « Oramus ad Deum, ait Apostolus, ne » quid faciatis mali[4]. »

CVIII. Jul. « Prior ergo sententia tua nihil obscuritate promovebit : secunda vero, qua repetis, quoniam liberum quidem confiteris arbitrium, non tamen ut quisque homo liber ad agendum bonum credatur, viscera tua tota nudavit. »

Aug. Cogis me jam tibi tribuere, quod codici paulo ante tribuebam. Ecce enim sic repetis sententiam meam,

[1] 2 Cor. vi, 10. — [2] Prov. viii, juxta lxx. — [3] Matth, xxvi, 41. — [4] 2 Cor. xiii, 7.

ut eam non impleas verbis meis, quæ valde sunt necessaria, vobisque contraria. Ego enim dixi, Non esse liberum quemquam ad agendum bonum sine adjutorio Dei. Tu autem dicis, « Fateri me quidem liberum arbitrium, non tamen ut quisquam homo liber ad agendum bonum credatur : » nec addis quod ego addidi, « Sine adjutorio Dei. » Non accuso furem, ablata civiliter repeto : redde verba mea, et nihil valebunt tua.

CIX. Jul. « Ecce enim nos, sicut primo libro fecimus, ita nunc presse cogimus, ut ostendas quemadmodum liberum arbitrium non negaris. Insidat autem hoc lectori nostro, te videlicet confessum esse liberum arbitrium, et Deum nascentium conditorem catholicis prædicare; quæ duo nunquam nisi Manichæus negavit : sed cum hæc communiter ambo dederimus, nec tibi autem, nec dogmati tuo libertas constet arbitrii; conficitur omnino, te et dogma tuum de fide catholica nihil tenere. Interrogo ergo quæ vis sit, quæve definitio liberi arbitrii. Certe in ejus potestate, naturalium nulla conversio est. Nemo enim in se sensuum unquam mutavit officia, verbi gratia, ut voces naribus, aut auribus susciperet odores : nemo sexus sui convertit proprietatem : nemo in formam transire animantis alterius, nemo per liberum arbitrium pilos corporis sui innatis potuit mutare velleribus : nemo sibi pro ingenio aut qualitatem aut quantitatem corporis vindicavit. His exemplis licet omnia quæ ad hanc conditionem respiciunt pervagari. Transeamus igitur a naturalibus ad externorum discussionem. Cui agrorum fœcunditas, cui prosperitas navigationum, cui nobilitas et opes, cui constantia ipsius nobilitatis in jure constitit voluntatis, ut vel ad horum vel ad similium sibi conquisitionem voluntate se libera a Deo effectum esse fateretur? Naturalia ergo inconcussis ordinibus; externa vero casibus semper

feruntur incertis. In quibus igitur consistit liberum arbitrium, propter quod homines bestiis antecellunt, propter quod ad Dei imaginem facti sunt, et quo solo divini examinis justitia continetur? In quo est hoc, inquam, arbitrium liberum; quod ut Manichæos negare certum est, ita catholicos asserere etiam tu fateris? Sine dubio, in eo ut possibile sit homini voluntatem suam, sine aliquo inevitabili naturalium coactu, vel immittere in crimen, vel a crimine cohibere. »

Aug. Cohibere a crimine voluntatem, hoc ipsum est, nec aliud quidquam, non intrare in tentationem[1]. Sed si hoc haberemus in potestate propriæ voluntatis, non moneremur ut id orando a Domino posceremus. Cui ergo dicitur : « Declina a malo[2] : » hoc utique dicitur, ut a crimine suam cohibeat voluntatem. Et tamen Apostolus cum posset etiam hoc recte dicere : « Præcipimus vobis, » ne quid faciatis mali : Oramus, inquit, ad Deum, ne » quid faciatis mali[3]. » Ecce quare dixi, (non sicut tu dixisse me dicis,) Neminem liberum ad agendum bonum sine adjutorio Dei. Hoc quippe adjutorium fidelibus orabat Apostolus : non ex natura hominis liberum auferebat arbitrium. Homines elati et inflati, nolite in vestra virtute confidere : Deo vos subdite, atque ut voluntatem cohibeatis a crimine, et in tentationem non intretis, orate. Nec existimetis non vos intrare in tentationem, quando ab opere aliquo malo concupiscentiam carnis forti voluntate cohibetis. Ignoratis versutias tentatoris : In majorem tentationem, quando hæc voluntati vestræ sine adjutorio Dei deputatis, intratis.

Vellem sane quomodo dixeris, nos doceres, quod ea quæ in bonis vel in malis hominum appellantur « Externa, sicut divitiæ vel paupertas et cætera, casibus

[1] Matth. vi, 13, et xxvi, 41. — [2] Psal. xxxvi, 9. — [3] 2 Cor. xiii, 7.

ferantur incertis. » Etiam hæc enim catholica fides ita demit humanæ, ut divinæ tribuat potestati. Hoc autem dico, quia timeo vobis, ne forte id quoque vestro addideritis errori, ut quidquid homines patiuntur vel adipiscuntur, sive in corporibus suis, sive in rebus externis, ad divinam negetis providentiam pertinere : ac per hoc, quidquid malorum perpetiuntur et parvuli, ita incertis casibus deputetis, ut a judicio ejus, sine cujus voluntate, ut ipse Dominus dicit, nec passer cadit in terram, hæc alienare conemini[1]. Quoniam videtis hæresim vestram in hac parvulorum miseria naufragare, quæ sub Deo justo nulla esset, nisi eam natura humana primi peccati magnitudine vitiata et damnata meruisset.

CX. Jul. « Et ut res absoluta paucis illuminetur exemplis; ut tam liberum sit homini sacrilegium facere velle, quam nolle; tam liberum sit parricidium velle perpetrare, quam nolle; tam liberum sit adulterium committere velle, quam nolle; tam possibile sit verum testimonium perhibere, quam falsum; tam liberum Deo obedire imperanti, quam diabolo persuadenti. »

Aug. Verum dicis : hoc est liberum arbitrium, tale omnino accepit Adam : sed quod datum est a conditore, et a deceptore vitiatum, utique a Salvatore sanandum est. Hoc vos non vultis cum Ecclesia confiteri : hinc estis hæretici. Homo qui non cogitas ubi sis, et in diebus malis tanquam in bonis cæcus extolleris : quando erat tale, quale describis, liberum arbitrium, nondum homo vanitati similis factus erat, ut dies ejus sicut umbra præterirent. Non enim vanitas Deus, ad cujus similitudinem factus erat, quæ per ejus gratiam renovatur de die in diem[2]. Nondum dicebatur : « Ego in iniquitatibus con» ceptus sum[3]. » Nondum dicebatur : « Quis enim est mun-

[1] Matth. x, 29. — [2] Psal. CXLIII, 4. — [3] Id. L, 7.

» dus a sorde? nec infans cujus est diei unius vita super » terram[1]. » Postremo non dicebatur : « Non quod volo, » sed quod odi illud facio[2]. » Et, « Scio quia non ho- » bitat in me, hoc est, in carne mea bonum : velle enim » adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio[3]. » Et, « Video aliam legem in membris meis repugnantem » legi mentis meæ[4]. » Hoc malum in Adam, quando rectus creatus est, non erat; quia natura humana depravata nondum erat. Rectorem habebat, quem libero reliquit arbitrio : non liberatorem quærebat, per quem fieret liber a vitio. Nam etsi verba illa, « Non quod volo » ago, » et cætera talia, hominis sunt, ut dicitis, nondum sub Christi gratia constituti; ergo etiam hinc convincimini, quod tam infirmæ voluntatis ad agendum bonum homines Christus invenit, et quod arbitrii liberi infirmitatem ad agendum bonum nonnisi per Christi gratiam potest humana reparare natura. Ac per hoc verum est quod dixi, Neminem esse liberum ad agendum bonum sine adjutorio Dei. Et propterea tu subtraxisti, « Sine adjutorio Dei, » ut tibi campus aperiretur, ubi te loquacius quam eloquentius per multa jactares, quibus non delectares legentem, sed intelligere volentem, quantum posses, potius impedires. Subdimini Deo, ut corrigamini. Nemo est liber ad agendum bonum sine adjutorio Dei. Quid ut præcipitetis, humanam extollitis voluntatem? Orate potius, ne intretis in tentationem.

CXI. Jul. « Propterea autem in superioribus voluntatem perfectam magis quam rerum effectus locavi, quoniam et parricidium, et sacrilegium, et adulterium, vel horum similia, facilius est cavere quam facere. Neque enim semper voluntati malæ perpetrandi quod vult adest facultas. At e regione, horum abstinentia in summa quiete

[1] Job. XIV, 4, juxta LXX. — [2] Rom. VII, 15. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid. 23.

consistit. Nisi forte hoc ipsum a vobis labor dicatur, laborare nolle. Omitto ea quæ tam Scripturæ sanctæ, quas Prophetæ, quas Evangelistæ, quas Apostoli protulerunt, quam disputatores catholica sanitate fulgentes, Joannes, Basilius, Theodorus, et horum similes commendaverunt, multo esse majorem laborem committere crimina, quam cavere. »

Aug. Utinam horum fidem teneres : peccatum originale in parvulis non negares.

CXII. Jul. « Interim quod ad præsens negotium spectat, inculco liberum arbitrium nec ob aliud datum esse, nec intelligi in alio posse, quam ut nec ad justitiam, nec ad iniquitatem, captiva aliquis voluntate rapiatur. »

Aug. Qui per legem, quam videt in membris suis repugnantem legi mentis suæ et captivantem se sub lege peccati, clamat : « Non quod volo facio bonum, sed quod » odi malum hoc ago[1] ; » debes utique dicere, quomodo non rapiatur ad malum voluntate captiva. Ut enim secundum vos interim loquar, si sub mala iste consuetudine gemit, nondum, sicut dicitis, sub Christi gratia constitutus, habet iste, an non habet liberum voluntatis arbitrium? Si habet, quare non facit bonum quod vult, sed malum quod odit agit? Si autem propterea non habet, quia sub gratia Christi nondum est; ecce quod jam dixi, iterum dico, et vobis video sæpe dicendum : Nemo nisi per gratiam Christi ad bonum quod vult agendum, et ad malum quod odit non agendum, potest habere liberum voluntatis arbitrium : non ut voluntas ejus ad bonum sicut ad malum captiva rapiatur; sed ut a captivitate liberata, ad liberatorem suum liberali suavitate amoris, non servili amaritudine timoris attrahatur.

CXIII. Jul. « Sunt quidem dulcia incitamenta vitio-

[1] Rom. VII, 19.

rum, amara etiam frequenter quæ a persecutoribus excitantur tormenta pœnarum : sed et illa censura honestatis everberat, et ista consumit magnitudo patientiæ.

Aug. Inter illos declamas, qui confidunt in virtute sua[1] : attende tibi, ne inter illos clames, qui torquebuntur de superbia sua.

CXIV. Jul. « Verumtamen nec virtutum est ærumnosa possessio, quæ extra regnum quoddam bonæ conscientiæ promissa æternæ beatitudinis sublimitate fruitur. Adsunt tamen adjutoria gratiæ Dei, quæ in parte virtutis nunquam destituunt voluntatem : cujus [2] licet innumeræ species, tali tamen semper moderatione adhibentur, ut nunquam liberum arbitrium loco pellant, sed præbeant adminicula, quandiu eis voluerit inniti; cum tamen non opprimant reluctantem animum. Inde quippe est, quod ut alii ad virtutes a vitiis ascendunt, ita etiam alii ad vitia a virtutibus relabuntur. »

Aug. Unde fieri potest, ut adjutoria gratiæ Dei liberum arbitrium loco pellant ; quod potius vitiis pulsum et nequitiæ subjugatum, ut in locum suum redeat, liberant ? Sed cum quæritur a vobis, quæ sint ista adjutoria gratiæ Dei, edicitis quæ supra commemorasti : « Deum adjuvare præcipiendo, benedicendo, sanctificando, coërcendo, provocando, illuminando : » quæ omnia etiam per homines fiunt, secundum Scripturas. Nam et præcipiunt homines, et benedicunt, et per divina sacramenta sanctificant, et corripiendo coërcent, et exhortando provocant, et docendo illuminant : non tamen qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus[3]. Hoc est autem incrementum, ut unusquisque obediat præceptis Dei : quod non fit, quando vere fit, nisi charitate[4]. Unde Ecclesia incrementum corporis

[1] Psal. XLVIII, 7. — [2] Subaud. *rei*. — [3] I Cor. III, 7. — [4] Ephes. IV, 16.

facit, in ædificationem sui, in charitate. Istam charitatem non dat nisi Deus : « Charitas enim ex Deo est [1]. » Hanc vos inter adjutoria gratiæ quæ commemoratis, nominare non vultis, ne hoc ipsum quod obedimus Deo, ejus esse gratiæ concedatis. Putatis quippe isto modo auferri voluntatis arbitrium : cum hoc quisquam facere nisi voluntate non possit; sed quod vos non vultis, « Præ» paratur voluntas a Domino [2]; » non forinsecus sonantibus verbis, sed sicut orante exauditaque regina convertit Deus et transtulit indignationem regis in lenitatem [3]. Sicut enim hoc divino et occulto modo egit in hominis corde; sic operatur in nobis et velle et operari pro bona voluntate [4].

CXV. Jul. « Tu ergo quomodo liberum arbitrium confiteris, cui unum tantummodo dicis esse possibile, id est, facere malum, non autem esse possibile deflectere a malo et facere bonum [5] ? »

Aug. Dico esse possibile voluntati hominis deflectere a malo et facere bonum ; sed ei voluntati quam Deus adjuvat gratis non quam Julianus inflat ingratus.

CXVI. Jul. « Taceo interim qua rabie in totam legem fremas, quam credis ea imperasse mortalibus, quorum apud eos nullam facultatem videret. »

Aug. Non est verum quod dicis. Hæc imperat Deus, quæ fieri possunt : sed ipse dedit ut faciant, eis qui facere possunt et faciunt; et eos qui non possunt, imperando admonet a se poscere ut possint. Et quod non omnia ab unoquoque sanctorum fiunt, novit Deus quemadmodum eis ad humilitatem consulat, quibus quotidie dicentibus, « Dimitte nobis debita nostra [6], » sic opitu-

[1] I Joan. IV, 7. — [2] Prov. VIII, juxta LXX. — [3] Esther. XV, 11. — [4] Philip. II, 13. — [5] Psal. XXXIII, 15. — [6] Matth. VI, 12.

6.

latur ad habendam obedientiam, ut sit unde etiam veniam largiatur.

CXVII. Jul. « Sed quæro cum quibus poëtis in talem incurreris Hippocrenem, ut bimembrem bestiam fingeres, non quidem carminando, sed blasphemando, cujus corpus de mala necessitate formares, et solam faciem nomine libertatis obduceres.

Aug. Pingis tibi ipse quod placet, cui vacat inani corde inania volutare phantasmata. Cur enim tu adminicula gratiæ supponis bonæ voluntati, cum voluntas mala nullo innitatur adminiculo ut mala sit, vel mala esse persistat? An hic libra tua, quam conaris ex utraque parte per æqualia momenta suspendere, ut voluntas quantum est ad malum, tantum etiam sit ad bonum libera, vergendo in unam partem te indicat delirantem?

CXVIII. Jul. « Sic enim et illo opere quod Romam misisti, disputas: » Voluntas quæ libera in malis est[1], libera in bonis non est.

Aug. Cur non addis quod ibi legisti, si liberata non est? aut quid est quod ait Dominus, cum de fructibus palmitum, hoc est, de bonis actibus loqueretur, « Sine » me nihil potestis facere[2]; » nisi quia nemo ad bene agendum, quem non ipse liberat, liber est?

CXIX. Jul. « Et hic Cœlestianum[3] dicis, qui putat liberum esse quemquam ad agendum bonum; liberum ergo dicis, quod nisi malum facere non posse contendis. Inveni, si potes, alteram definitionem rei non liberæ, et hoc liberum vindicato. Si adeo sensu excideras, ut definitionem liberi in suo corpore non videres; vel de contrario ejus non debuisti intelligere, quæ esset libertatis essentia? Fac enim te similiter ambigere potuisse, quid

[1] Lib. I. de duabus epist. Pelag. cap. 2. — [2] Joan. XV, 5. — [3] Vide supra n. 101.

esset quod visus diceretur oculorum, idque tu definires hoc modo, Visus est vel effossos habere oculos, vel impedimentis quibusque videndi tempore nihil posse conspicere; atque hanc definitionem putares visui convenire: ferres te autem, ut contrarii ejus, id est, cæcitatis, quæ explicatio esset assereres; cumque nullam aliam invenires, quam si in eo animali, cujus naturæ adesset visus oculorum, vel effossio luminum, vel crassi humoris obseptio videndi eriperet facultatem, resipisceres procul dubio, et videres rebus contrariis definitionem unam non posse competere. Sicque fiebat, ut si cæcitas nihil dici aliud poterat, quam in animalis oculo, eo tempore quo videre deberet, privatio cernendi; visus quoque definitio per negationem illorum, quibus cæcitatem exposueras, redderetur; ut videlicet nihil esset aliud visus, quam nec effossis nec obseratis oculis opportuno tempore facultas congrua conspicandi. Quibus tu ostensis si obstipe reluctareris, nihil obtineres aliud quam ut aut contra tuam conscientiam pervicacia pudenda niti te crederent audientes aut si eis fidem faceres, tibi ita prorsus videri, non te minus effossos habere mentis oculos judicarent, quam illum qui a te visum habens fuerat definitus. »

Aug. Nolo, ut definias; sed ut finias cæcitatem; et videas recte dici a Christo non potuisse, « Sine me nihil » potestis facere[1], » si ad bene agendum sine gratia Christi liberi esse potuissent.

CXX. Jul. « Ita ergo, ut ad causam referamus exemplum, intelligere potuisti, vel definitione non liberi, quid deberes liberum nuncupare. Nam et si in liberi arbitrii definitione intelligentia caligasset, ut id dici liberum posse arbitrareris, quod inter duo contraria uni doceretur, adhærere: respicere debuisti, exponi aliter non posse cap-

[1] Joan. xv, 5.

tivum, id est, non liberum, quam ut inter duo contraria uni vindicaretur addictum : et ideo nomen libertati captivitatis negatione tribuendum, ut quoniam id quod liberum non erat, alteri de contrariis cogeretur adhærere; illud adversum ei, id est, liberum neutro sineretur addici.»

Aug. Quid aperta implicas loquacitate perplexa? Ad malum liber est, qui voluntate agit mala, aut opere, aut sermone, aut certe sola cogitatione : hoc autem grandioris ætatis quis hominum non potest? Ad bonum autem liber est, qui voluntate bona agit bona, etiam ipse aut opere, aut sermone, aut certe sola cogitatione : sed hoc sine Dei gratia nullus hominum potest. Quod si dicis aliquem posse, contradicis ei qui dixit, « Sine me nihil po» testis facere [1].» Contradicis etiam illi qui dixit, « Non » quia idonei sumus cogitare aliquid quasi ex nobismet» ipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est [2]. » Puto quod aliud boni, non mali, non se dixit ex semetipso cogitare idoneum, sed ex Deo. De cogitatione autem bona et sermo bonus est, et opus bonum. Ac per hoc, qui cogitare aliquid boni idoneus non est ex semetipso, profecto nec loqui est idoneus, nec agere aliquid boni ex semetipso : sed si est sub gratia, sufficientia ejus ex Deo est. Unde dictum est, « Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus » Patris vestri qui loquitur in vobis [3]. » Et, « Quotquot » Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei [4].» Hæc ego intuens, neminem esse liberum ad agendum bonum sine adjutorio Dei, dixi. Hæc tu metuens, neminem esse liberum ad agendum bonum, me dixisse dixisti, et sine adjutorio Dei (quod addidi) sustulisti. Unde non dubito quod victum te esse jam scias; sed prolixo vaniloquio id agas, ne victus appareas, qui sic definis liberam voluntatem, ut nisi utrumque, id est,

[1] Joan. xv, 5. — [2] Cor. III, 5. — [3] Matth. x, 20. — [4] Rom. VIII, 14.

et bene et male agere possit, libera esse non possit. Ac per hoc necesse tibi est auferre libertatem Deo, qui tantummodo bonam potest, malam vero non potest habere voluntatem.

CXXI. Jul. « Quod cum ita sit, atque huic tu loco miserrime obnitaris, incertum est quid magis de te æstimari conveniat, utrum contra conscientiam tuam falsa defendas, an quod falsum est, verum putes; ac per hoc sit incertum, utrum oculos rationis amiseris, dum certum sit oculos te fidei perdidisse. »

Aug. Numquid ideo te victum consolaris, quia conviciaris?

CXXII. Jul. « Ut autem quæ sunt acta, breviter repetamus, arbitrium liberum, quod in mali parte, vitiorum voluptatibus, vel diaboli persuasionibus; in boni autem parte, virtutum dogmatibus, et variis divinæ gratiæ speciebus juvatur; non potest aliter constare, nisi ut et justitiæ ab eo, et peccati necessitas auferatur. »

Aug. Inter divinæ gratiæ species si poneretis dilectionem, quam non ex nobis, sed ex Deo esse, eamque Deum dare filiis suis apertissime legitis; sine qua nemo pie vivit, et cum qua nemo nisi pie vivit; sine qua nullius est bona voluntas, et cum qua nullius est nisi bona voluntas; vere liberum defenderetis, non inflaretis arbitrium. Necessitatem porro si eam dicis, qua quisque invitus opprimitur; justitiæ nulla est, quia nemo est justus invitus: sed gratia Dei ex nolente volentem facit. Si autem nullus peccaret invitus, non esset scriptum : « Signasti peccata » mea in sacculo, et annotasti si quid invitus admisi[1]. »

CXXIII. Jul. « Hujus autem veritatem Catholici confitentur: Traduciani autem cum Manichæis suis magistris negant. »

[1] Job. XIV, 17.

Aug. Convicia sunt ista, non judicia : vellem ut judicare posses; conviciari autem quis improbus non potest?

CXXIV. Jul. « Nos igitur verum diximus, quoniam qui a vobis decipiuntur, ne vocentur hæretici, fiunt Manichæi, et dum falsam verentur infamiam, verum crimen incurrunt; instar ferarum, quæ circumdantur pinnis, ut cogantur in retia, et in verum exitium vana formidine contrudantur[1]. Deum vero nascentium conditorem ita dicimus, ut quoniam certum est Deum Catholicorum, qui verus est, nihil facere posse quod malum est, ipsius opificis dignitate, homines qui ab eo fiunt, ante voluntatis usum, de manibus ejus iniqui et rei nullo modo exire credantur. Quorum vos cum alterum negatis, utrumque subruitis. Ais quippe, credere te quidem conditorem Deum, sed malorum hominum : ac per hoc inficiaris dogmati tuo, cum negas te asserere diabolum hominum conditorem. »

Aug. Quidquid in hominibus, qui cum vitio nascuntur, ad Deum creatorem pertinet, bonum est; quia et quod justum est, bonum est : naturarum autem, non vitiorum auctor est Deus. Ad illud jam veni, videamus quid inde dicturus es, quomodo non eruantur parvuli de potestate tenebrarum, quando in Christi regnum per sacramenta Ecclesiæ transferuntur. Quantislibet enim tegminibus te multiplicis loquacitatis involvas, ubi ad hoc veneris, nudus hæreticus apparebis.

CXXV. Jul. « Nam cum tales ascribis operi Dei, quales facere non potest; ostendis nihil ad Deum, id quod ab eo dixeras fieri, pertinere. »

Aug. Homines nisi Deus facere non potest : dic potius quomodo non eruantur parvuli de potestate tenebrarum, quando per divina sacramenta regenerantur.

[1] Vide lib. 2. de Nupt. c. 3.

CXXVI. Jul. « Quod licet in primo libro uberius actum sit, tamen et hic vel breviter quid sentias exprimamus. Times operi diaboli aliquam deputare substantiam : verum non times Deo, non aliquod, sed magnum crimen impingere. Majorem apud te habet reverentiam natura carnis humanæ, quam justitia Dei : quasi enim magnum aliquid, ita substantiam hominis diabolo deputare metuisti, et quasi rei non magnæ, id est, justitiæ et Dei sanctitati, informationem sceleris appulisti : quasi non tolerabilius fuerit inter duas opiniones, sed utrasque falsas, diaboli operibus deputare carnem, quam Dei operibus iniquitatem. »

Aug. Vos potius Dei justitiam blasphematis, sub cujus omnipotentia sine ullis malis meritis tanta mala perpeti parvulos dicitis. Sed jam dic quemadmodum eos separatis ab eis quos Deus de potestate eruit tenebrarum, ut transferat in regnum Filii charitatis suæ[1].

CXXVII. Jul. « Ut enim hic in potestate diaboli parvulos a Deo reos formari dixisti, ita in inferioribus libri tui partibus tetrius aliquid quam sunt Manichæorum sacramenta vomuisti, dicens de Deo : » Sic creat malos, quomodo pascit et nutrit malos.

Aug. Cum veneris ad easdem partes libri mei, ibi quemadmodum dictum fuerit, quod hic objicis, apparebit. Nunc jam dic, quæso, quomodo cum regenerantur parvuli et transferuntur ad regnum Christi, de tenebrarum potestate non eruantur.

CXXVIII. Jul. « Creat igitur malum Deus. »

Aug. Non intelligis quemadmodum dicat apud Prophetam : « Ego creo mala[2]. »

CXXIX. Jul. « Et puniuntur innocentes, propter quod facit Deus. »

[1] Coloss. I, 13. — [2] Isaï. XLV, 7.

Aug. Nec innocentes origine, nec propter quod facit Deus.

CXXX. Jul. « Et a diabolo possidentur, quia hoc facit Deus. »

Aug. Et Apostolus tradidit hominem Satanæ[1]; sed justitia, non malitia : et Deus tradidit quosdam in reprobum sensum[2] ; atque utinam non ibi essetis et vos.

CXXXI. Jul. « Et imputat hominibus crimen manuum suarum Deus. »

Aug. Non est crimen manuum Dei, quod de vitiata origine sua trahunt parvuli.

CXXXII. Jul. « Et quod persuasit diabolus tenuiter, solerter et perseveranter fingit, et protegit, et custodit, et format Deus. »

Aug. Non quod persuasit diabolus, format Deus : sed ex natura quam vitiavit diabolus, bene format quod format Deus.

CXXXIII. Jul. « Et fructum ab homine bonitatis reposcit, cui malum ingenuit Deus. »

Aug. Non malum ingenuit Deus : sed malum quod generatio vitiata ingenuit, regeneratione purgat Deus.

CXXXIV. Jul. « Et postea tota lege mentitur, quia justus sit Dominus. »

Aug. Mentiris, sed tu : qui negas peccatum habere gravi jugo dignum filios Adam, quid conaris ostendere, nisi quod injustus sit[3] ?

CXXXV. Jul. « Et qui tot crimina capit, adhuc vocatur Deus ? »

Aug. Quoniam nulla crimina capit Deus, ideo nec hoc quod ei vos impingitis capit, ut sine ullius originalis peccati merito, mala parvuli tot et tanta ipso vel faciente vel permittente patiantur.

[1] I Cor. v, 5. — [2] Rom. I, 28. — [3] Eccli. XL, I.

CXXXVI. Jul. « Interibit Manichæorum memoria cum strepitu : quia Dominus in æternum permanet[1]; qui paravit in judicio sedem suam, et ipse judicabit orbem terrarum in æquitate. Nullum est in Deo crimen. Non igitur creat malos : quoniam si mali essent natura, Deus eos creare non posset. Ac per hoc, ut Catholicorum est confiteri Deum conditorem bonorum, ita Manichæorum proprie Deum credere conditorem malorum. »

Aug. Si adversum divina eloquia, ubi dicitur : Judicabit orbem terrarum in æquitate, non surdi essetis, æquitatem Dei etiam in pœnis infantium disceretis. Natura enim boni sunt, quod illos creat Deus : sed vitio mali sunt, propter quod illos sanat Deus. In qua catholica sententia non solum Manichæorum memoria perit, verumetiam Pelagianorum, cum strepitu loquacitatis illorum.

CXXXVII. Jul. « Sed videamus et reliqua. »

Aug. Ecce ad alia libri mei verba jam transis, et adversus illud quod tibi quasi refellendum ex præcedentibus proposueras, nihil dicis. Ego enim ut vos auctoritate Apostolica urgerem, dixi vos dicere non erui parvulos a potestate tenebrarum, et sic transferri in regnum Dei[2] : contra quod nihil dicens, apparuisti quidem, sicut supra prædixi, nudus hæreticus; sed in te expoliando non laboravi, quia contra Apostolicam fidem antiquissimæ matris Ecclesiæ, nullo verborum tuorum vaniloquo tegmine te ausus es operire.

CXXXVIII. Jul. « Audi ergo breviter quid ista quæstione versetur[3]. Catholici dicunt humanam a Creatore Deo bono conditam bonam, sed peccato vitiatam, medico Christo indigere naturam. Manichæi dicunt, hu-

[1] Psal. IX, 7. — [2] Coloss. I, 13. — [3] Verba August. ex lib. 2. de Nupt. et Concup. cap. 3.

manam naturam non a Deo conditam bonam, peccatoque vitiatam; sed ab æternarum principe tenebrarum, de commixtione duarum naturarum, quæ semper fuerunt, una bona et una mala, hominem creatum. Cœlestiani et Pelagiani dicunt, naturam humanam a Deo bono conditam bonam; sed ita esse in nascentibus parvulis sanam, ut Christi non habeant necessariam in illa ætate medicinam. Agnosce igitur in tuo dogmate nomen tuum, et Catholicis a quibus confutaris, desine objicere et dogma et nomen alienum. Nam veritas utrosque redarguit, et Manichæos et vos: Manichæis enim dicit: « Non legistis » quia qui ab initio fecit hominem, masculum, et fœmi- » nam fecit eos; propter hoc relinquet homo patrem et » matrem et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne » una: itaque jam non sunt duo, sed una caro; quod » ergo Deus conjunxit, homo non separet[1]. » Ita quippe ostendit, et hominum conditorem, et conjugum copulatorem Deum, adversus Manichæos, qui utrumque horum negant. Vobis autem dicit: « Venit Filius hominis » quærere et salvare quod perierat[2]. » Sed vos, egregii Christiani, respondete Christo: Si quod perierat, quærere et salvum facere venisti, ad parvulos non venisti; isti nec perierant, et salvi nati sunt: vade ad majores; de verbis tuis tibi præscribimus: « Non est opus sanis me- » dicus, sed male habentibus[3]. » Ita fit ut Manichæus, qui homini commixtam dicit esse naturam malam, velit inde saltem salvari a Christo animam bonam. Tu vero in parvulis, cum salvi sunt corpore, nihil a Christo salvandum esse contendis. Ac per hoc Manichæus quidem naturam humanam detestabiliter vituperat, sed tu crudeliter laudas. Quicumque enim tibi crediderint laudatori, infantes suos non offerent Salvatori. « Commendavi qui-

[1] Matth. xix, 9. — [2] Luc. xix, 10. — [3] Marc. ii, 17.

dem etiam in primo opere, nihil te magis agere, quam ut parum intelligaris. »

Aug. Prorsus intelligor, velis nolis : sed tu contra ista nihil dicturus, vis non intelligi quod ego verissimum atque firmissimum dixi : denique res ipsa indicavit, hæc a te non potuisse redargui.

CXXXIX. Jul. « Ostendique majorem pene partem commentorum tuorum, grandiore intelligi labore quam vinci. »

Aug. Et laboras; quod tibi est pejus, et vinceris. Non tamen laboras ut me intelligas, quod facillime potes; sed laboras ut me refellas, quod non potes.

CXL. Jul. « Sed si id per singula facere velim, et eadem repetendo supefluus, et cuncta persequendo longus videbor. »

Aug. Ecce quomodo agis, ut longe recedat lector ab his quæ dixi, et te respondisse arbitretur, dum ea, quæ tibi quasi refellenda proposueras, obliviscitur.

CXLI. Jul. « Unde quamvis omnia quæ contra nos edidisti scripta, ad unum finem properent, videlicet ut naturalia mala esse persuadeas, et aut diabolum hominum, aut Deum criminum conditorem : tamen puto aliquid procedere ad studium brevitatis, si ea potissimum argumenta, quibus totam tuam opinionem tueri te, cum obumbraris, putas, de diversis in unum partibus congregavero, eaque prius admota expositione juvero, ut quid conentur appareat; post vero non sparsa, sed collecta; non involuta, sed explicata proruero. »

Aug. Mirabili studio brevitatis octo libros uni meo reddis, quem nec tanta multiloquii prolixitate convellis. Dic nunc, si potes, quomodo non dicere cogamini Christo, et si non verbis, certe ipsis perversis sensibus vestris[1] : « Si

[1] Lib. 2. de Nupt. c. 3.

quod perierat, quærere et salvare venisti, ad parvulos non venisti. Isti nec perierant, et salvi nati sunt : vade ad majores ; de verbis tuis tibi præscribimus : « Non est opus » sanis medicus, sed male habentibus. » Ad ista responde: Quid vanis vera involvere et occultare conaris?

CXLII. Jul. « In inferioribus itaque libri tui partibus postquam dixisti, » Sic creat malos Deus, quomodo pascit et nutrit malos [1] : « addis, » Quia quod eis creando tribuit, ad naturæ pertinet bonitatem ; et quod eis pascendo et nutriendo dat incrementum, non utique malitiæ eorum, sed eidem bonæ naturæ, quam creavit bonus, bonum tribuit adjumentum. In quantum enim homines sunt, bonum est naturæ, cujus auctor est Deus : in quantum autem cum peccato nascuntur, perituri qui non renascuntur [2], ad semen pertinet maledictum ab initio, illius antiquæ inobedientiæ vitio ; quo tamen bene utitur factor etiam vasorum iræ, ut notas faciat divitias gloriæ suæ in vasis misericordiæ; ut non meritis suis tribuat, si ad eamdem massam quisque pertinens gratia liberetur, sed qui gloriatur, in Domino glorietur. Ab hac fide iste discedens, non vult nascentes esse sub diabolo, ne parvuli portentur ad Christum, ut eruantur a potestate tenebrarum, et transferantur in regnum ipsius : et sic Ecclesiam accusat toto orbe diffusam, in qua ubique omnes baptizandi infantuli non ob aliud exsufflantur, nisi ut ab eis mundi princeps mittatur foras. « Item deorsum de libidine loquens, sine qua conjugum non potest esse commixtio, quam nos naturalem, et ad Dei operam pertinentem, non ut magnum aliquod bonum, sed ut sensum corporum, quæ sunt a Deo facta, defendimus, quam tu invitam visceribus humanis a diabolo, in ejus verecundia dogma tuum collocans tam multis scriptis conaris asserere : de

[1] Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 17. — [2] Sap. XII, 11.

ipsa ergo libidine, sicut frequenter, ita etiam in inferiore parte libri tui loqueris : » Quocirca, inquis, commixtionem quoque honestam conjugum non reprehendimus propter pudendam corporum libidinem [1]. Illa enim posset esse nulla præcedente perpetratione peccati, de qua non erubescerent conjugati : hæc autem exorta est post peccatum, quam coacti sunt velare confusi; unde remansit posterioribus conjugatis, quamvis hoc malo bene et licite utentibus, in ejusmodi opere humanum vitare conspectum; atque ita confiteri quod pudendum est, cum neminem debeat pudere, quod bonum est. Proinde pudenda libidine, qui licite concumbit, malo bene utitur : qui autem illicite, malo male utitur.

Aug. Quare est interrupta sententia, et quibusdam prætermissis tanquam hoc sequeretur, adjunctum est, Proinde pudenda libidine, etc. prætermissa sunt autem verba mea, ubi dictum est : « Sic insinuantur hæc duo, et bonum laudandæ conjunctionis, unde filii generantur, et malum pudendæ libidinis, unde qui generantur, regenerandi sunt ne damnentur? » Quare ista verba mea de media sententia mea subtrahis, eisque subtractis alia mea, quasi ipsa sequantur, adjungis? Quid est quod facis? cur hoc facis? Parum est quod ea, quæ tibi ex eodem libro meo ex ordine proposueras refellenda, dimittis, et in alia pergis, ut ordo turbetur, et quod a te propositum fuerat, de lectoris memoria dilabatur : insuper et ea quæ præter ordinem, ut tibi libitum est, interponis, non tota et integra fideliter ponis, sed concidis ubi vis, tollis quod vis, jungis quomodo vis : sed fac quidquid vis; convictus et victus apparebis, ut non vis.

CXLIII. Jul. Rectius enim accipit nomen mali quam boni unde erubescunt mali et boni [2]; meliusque credimus

[1] Lib. 2. de Nupt. et Conc. cap. 21.— [2] Verba Augustini ex eodem loco.

Apostolo, qui dicit, « Quia non habitat in carne mea bo» num [1], » quam huic, qui hoc dicit bonum.

Aug. Non erat magnum, et istam de libro meo implere sententiam. « Ego enim dixi, Quam huic, qui hoc dixit bonum, unde si confunditur, confitetur malum ; si autem non confunditur, addit impudentiæ pejus malum. » Sed nescio cur hæc non posueris, cum similiter eis posses non respondere, sicut aliis, quæ tanquam refellenda posuisti, nec attingere voluisti.

CXLIV. Jul. « Et post modicum addis : » Quoniam natura humana quæ nascitur vel de conjugio, vel de adulterio, Dei opus est. Quæ si malum esset, non esset generanda ; si malum non haberet, non esset regeneranda : atque ut ad unum verbum utrumque concludam, natura humana si malum esset, salvanda non esset ; si ei mali nihil inesset, salvanda non esset. Qui ergo dicit eam bonum non esse, bonum negat conditæ creatorem : qui vero negat ei malum inesse, misericordem vitiatæ invidet salvatorem. Quapropter in hominibus nascentibus, nec excusanda sunt adulteria per bonum quod inde a conditore bono creatum est ; nec accusanda conjugia per malum, quod ibi a misericorde salvatore est sanandum : « Hæc tam multa quæ de tuis scriptis posui, quoniam grandem in his ærumnam cogitationis pertuleras, ut acute aliquid dicere videreris, et ex more nostro, quo versute nihil agimus, et ex veritatis securitate, quoniam tuis sermonibus vix intelligi queunt, nostra oportet repetitione distingui. Dixisti ergo : » Manichæos carnis vituperare naturam [2], atque asserere hominem factum ex commixtione duarum naturarum, unius bonæ, alterius malæ : nos autem, quos hæreticos vocas, dicere a bono Deo conditam humanam naturam testimonio auctoris sui bonam, in infantibus

[1] Rom. VII, 18. — [2] Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 3.

ita esse sanam, ut Christi non habeant necessariam medicinam : te autem dicere bonam quidem a Deo bono conditam aliquando Adæ fuisse naturam, sed tamen peccato esse vitiatam, et ideo Christi indigere medicina. « In primo quidem libro præsentis operis, quam nullo distaret fides vestra a Manichæorum profanitate, quippe ex qua eam natam esse manifestum est, junctis amborum opinionibus indicavi : ubi apparuit Joviniano te per timorem copulari; Manichæo autem omnino per amorem. Hoc ergo etiam in præsenti nobis genere disserendum est : sed prius nostra, post vestra distinguo. Verum ergo dixisti, nos dicere a bono Deo naturam humanam bonam conditam : sed huc usque nostrum est : unam enim partem, qua suppletur nostra sententia, aut non vidisti, aut suppressisti; aliam autem de tuo, cum non sit nostra, posuisti : nos autem non solum dicimus naturam hominis bonam a Deo esse conditam in Adam; sed in omnibus parvulis bonam ab eo Deo condi, qui primi illius auctor fuit; propter quod illum omnium hominum asserimus conditorem. »

Aug. Quid enim aliud et nos dicimus de Domino Deo omnium hominum conditore? Sed quod absit a nobis, salvatorem Deum parvulis necessarium vos negatis, sic eorum naturam bonam esse asserendo, ut ei mali nihil inesse dicatis, propter quod indigeat medico Christo. Ad hoc responde; quod tibi redarguendum proposueras, primo redargue : cur exsufflentur baptizandi parvuli ostende; aut universæ antiquissimæ Ecclesiæ bellum apertissimum indicens, exsufflari eos non debere contende : hoc age, hic insiste, huic firmamento, si potes, aliquid unde concutiatur, impinge. Quid fugis sub pelles loquacitatis tuæ? Quid fumos vanissimos subjicis, quibus hæc

obtecta et obscura ita lector obliviscatur, ut te respondere nihil valentem dicere aliquid arbitretur.

CXLV. Jul. « Hanc ergo partem sententiæ non solum a nostra definitione removisti ; sed pro hac etiam intulisti tuam : quæ prima fronte aliquid haberet invidiæ, sed tamen discussa vanesceret. Posuisti enim » nos dicere bonam a Deo bono conditam naturam, sed ita esse sanam, ut necessariam non habeat Christi medicinam. « Intuere ergo quanta penuria veritatis labores, qui et in ipsis verbis quæ dicuntur ἀντιδετα, furtum tam perspicuum facere non vereris. Nam cum supra proposuisses bonam naturam, subdidisti ita esse sanam. » Numquid ἀντιδετον, boni sanum est? Certe cum dicimus bonum, nihil contra hoc proprie ponimus nisi malum : si autem causa poscit ut sanum dicamus, ex adverso debile vel ægrum locamus ; ut si sanum est, non utique debile ; si debile, sanum non esse dicatur : cum autem dicimus, Bonum est hoc ; a contrario ejus, non sani nomen, sed mali vocabulum sistimus. Tibi ergo dicendum fuit, quia definiremus nos bonam a Deo conditam naturam hominum, sed ita esse in parvulis bonam, ut institutionis suæ nullum quæreret emendatorem : aut si ea quæ bona erant, alieno vocabulo, id est, sanitatis indicare malebas ; consonanti totum elocutione signasses. Nunc autem quasi murenula inter definitionum saxa prolaberis. Cum enim te veritas compulisset, ut nos confitereris bonam hominum dicere naturam a Deo bono conditam, atque in ea parte sententiæ ut multam rationem, ita invidiam nullam videres ; ad alia continuo verba migrasti, subjiciens, sed ita nos eam sanam defendere, ut medicinam Christi ei necessariam non esse credamus. Quod si totum tu per imperitiam incurris, bardissimus ; sin autem id astu facis, vaferrimus inveniris. »

Aug. Quando ista diceres, nisi non habendo quod di-

ceres? Non enim debuimus, ut putas, ita sanam, quam diximus bonam, ne sibi non vera opponerentur antitheta: quod imperitia quanta dicas, si ostendere velim, rebus non necessariis, tui similis immorabor. De medio tolle superflua, et omnino, etiam si vera essent, tibi minime profutura: et dic, si potes, quomodo medicum Christum parvulis non negetis: cum enim cœperis dicere, ibi apparebit quare ista vana, et ad rem quæ agitur, non pertinentia, tamen interponenda putaveris.

CXLVI. Jul. « Ecce enim breviter respondeo: adeo nos Christi medicinam parvulis, quos innocentes novimus, non negare, ut illos potissimum copiosiore ea indigere fateamur. Nascuntur enim exigui, debiles; qui non solum ali proprio labore non possint, verum nec implorare queant opem parentum; qui tam multis casibus obnoxii sunt, ut eis etiam lac densius, et lactantium plerumque somnus exitio sit.

Aug. Ecce quare memoriæ lectoris, interponendo res superfluas, obstrepas. Medicum Christum non negatis parvulis necessarium propter mala corporis, cujus imbecillitate vitiantur invalidi, vel necantur; et negatis eis necessarium medicum Christum, propter quod sub diaboli potestate sunt, unde ut liberentur baptizandi exsufflantur: ut hoc tibi objectum non intelligaris ob aliud proposuisse quasi refellendum, nisi ne hoc timuisse deprehendereris; ideo autem non tentasse refellere, quoniam de firmissimo, et tanquam adamantino fundamento, in te potius perimendum tua jacula resilirent: et ideo de antithetis disputationem interposuisse superfluam, ut illud invictum lector oblitus, sineret te in eis, quæcumque inferres vanissima, respirare, tanquam respondentem aliquid, et dicentem nihil. Sic quippe imbecillitatem corporis infantilis, multis obnoxiam casibus intulisti, quasi

vel in ipsa cruciarentur, vel in ejus tanta infirmitate premerentur, vel eis accidere in illa ætate mali aliquid posset, si natura humana sicut instituta fuerat, permaneret. Cur exsufflet baptizandos parvulos Ecclesia Christi, ostende, si potes; aut eos exsufflandos non esse contende, si potes; aut obmutesce, si non potes: imo obmutesce, quia non potes.

CXLVII. Jul. « Pro conditione mortalis corporis incurrunt et ægritudinum ærumnas, et dolorum pœnas, et pericula morborum. Non solum ergo parvulis necessariam Christi, a quo et facti sunt, medicinam fatemur; sed etiam omnium mortalium naturæ. »

Aug. Ergo et in paradiso omnia ista mala futura fuisse creditis, si nemo peccasset; et mortes illic hominum, tanquam pecorum, cogitatis, quia omnibus ibi communem mortalitatem corporum creditis. O miseri, si beatitudinem loci illius Christiano cogitaretis affectu; nec bestias ibi morituras fuisse crederetis, sicut nec sævituras; sed hominibus mirabili mansuetudine subditas, nec pastum de alternis mortibus quæsituras, sed communia, sicut scriptum est, cum hominibus alimenta sumpturas[1]. Aut si eas ultima senecta dissolveret, ut sola ibi natura humana vitam possideret æternam; cur non credamus quod auferrentur de paradiso morituræ, vel inde sensu imminentis mortis exirent, ne mors cuiquam viventi in loco vitæ illius eveniret? Nam neque ipsi qui peccaverant homines, mori potuissent, si non de habitatione tantæ felicitatis, merito iniquitatis exissent.

CXLVIII. Jul. « Cujus infirmitates ut in præsenti vita diverso remediorum genere mitescunt, ita etiam plene, in justorum tamen corporibus, resurrectionis evacuabuntur adventu. »

[1] Gen. I, 30.

AUG. In his justis et parvulos ponis, qui nihil egerunt propria voluntate sive boni sive mali : an separas eos a justis, quos tamen a carnis resurrectione felici non separas? Quare ergo justorum corpora excepisti, in quibus hæc mala resurrectionis evacuantur adventu? si autem parvuli propter justitiam secundi hominis, qui regenerationis est auctor, deputantur justi; cur non propter peccatum primi hominis, qui generationis est auctor, deputantur injusti?

CXLIX. JUL. «Ecce ergo in quantis humanæ naturæ necessariam Christi medicinam fatemur. At scio te vociferaturum, cavillo tecum agi. Non enim hanc te medicinam, qua corporibus subvenitur, sed nomine medicinæ significasse Christi gratiam, quam a nobis affirmabas negari. Ad quod responderi potest, tibi hoc esse ascribendum, qui rem quam volebas intelligi, propriis noluisses signare nominibus. Sed quia vel tarde intellectum est, quam diceres medicinam, quam confuse nos negare mentitus eras; respondeamus et ad hoc quod secundo intulisti, sicut et primo opere protestati sumus : nos gratiam Christi, id est, baptisma, ex quo ritum ejus Christus instituit, ita necessariam omnibus in commune ætatibus confiteri, ut quicumque eam utilem etiam parvulis negat, æterno feriamus anathemate.»

AUG. De medicina agimus, quo nomine Christus gratiam suam vocari voluit, ubi ait de se ipso, « Non est » opus sanis medicus, sed male habentibus[1]. » Vos autem gratiam Christi non propter sanandos parvulos, sed propter adoptandos in regnum Dei tantummodo eis dicitis necessariam. Noli ergo te respondentem facere, ubi vides te respondere non posse.

CL. JUL. «Quod cum lucida professione inculcemus,

[1] Marc. II, 17.

convictus es tu publicæ falsitatis, qui scribis adeo a nobis bonam defendi hominum naturam ut sanæ in infantibus negemus Christi necessariam medicinam. »

Aug. Verum dixi : medicinam quippe christianæ gratiæ, quæ non confertur nisi Christianis, non autem omnibus hominibus etiam infidelibus, et insuper catellis atque porcellis, pisciculis atque vermiculis, omnique generi qualiumcumque animantium, sine dubio parvulis denegatis, quos utique sine ullo originis reatu, qui regeneratione sanatur, generatos esse contenditis. Unde tu modo magnas passus angustias, detraxisti medicinæ nomen, et supposuisti gratiæ : quia gratiam propter adoptionem parvulis necessariam dicere potestis ; medicinam vero eis quibus æternam salutem, etiamsi Christiani non fiant, promittere audetis, per sacramenta Christi necessariam dicere non potestis. Christum quippe illis non vultis esse Jesum : quod ideo vocatur, teste Angelo, teste Evangelio, quia salvum facit populum suum, non a morbis atque vulneribus carnis, a quibus quoslibet homines et quælibet volatilia atque reptilia sanat, sed a peccatis eorum[1]. »

CLI. Jul. « Quæ tamen gratia, quoniam etiam medicina dicitur, salva lege justitiæ facit alios ex malis bonos ; parvulos autem quos creat condendo bonos, reddit innovando adoptandoque meliores. »

Aug. Ergo quod ait ipse Jesus, « Non est opus sanis » medicus, sed ægrotantibus[2], » quantum attinet ad medicinam, quæ solis Christianis præbetur a Christo, in parvulis falsum est, quos et sanos esse, et eis, ut devitetis invidiam, medicinam christianam dicitis necessariam. Quomodo autem innovat Christus, quos novos, a nativitate recentissimos, invenit, si nihil trahunt de vetustate

[1] Matth. I, 21. — [2] Marc. II, 17.

peccati? An dicturus es etiam non vetus aliquid innovari, cum legas ad Hebræos [1], Quando hoc dicit novum, vetus fecit primum? Dic ergo unde sint veteres modo nati, quos dicis sanos a vetustate peccati. Et tamen ad indignationem verorum Christianorum cavendam, a Christo eos simulas innovari. Postremo aliud est sanari, aliud innovari : propter sanandos curatio, propter innovandos instauratio necessaria est. Manifestum est igitur, hæresim vestram parvulis prorsus christianam negare medicinam.

CLII. Jul. « Ecce ergo planum est, nos Christi gratiam utilem parvulis non negare : quid igitur controversiæ remansit, propter quod nos Traducianus erroris insimulat, videlicet quia non annuimus Adæ quidem bonam, sed omnium hominum malam factam esse naturam? Hoc sane non solum nos non annuere, verumetiam et summis viribus impugnare profiteor. Remotis igitur illis figmentorum tuorum distortis pueriliter retibus, et vulgaribus maniis, quibus susurrabas nos Christi gratiam negare cunabulis, super hoc congrediamur, in quo est summa certaminis. Eo igitur ordine quem promisi, (quia jam nostra defendi,) Manichæi, cui te adversari simulabas, et vestra sensa pensemus. »

Aug. Vestra non defendisti, sed defendi non posse monstrasti.

CLIII. Jul. « Ille ergo dicit, a principe tenebrarum, id est, auctore mali, ne duarum commixtione naturarum bonæ et malæ, hominem creatum fuisse : tu quid dicis? A Deo quidem bono, sed omnes homines malos creari. »

Aug. In homine nato et natura est, quam non negas bonum, de quo laudamus creatorem Deum; et vitium,

[1] Hebr. VIII, 13.

quod non negas malum, si vel pressus confiteris necessarium parvulis medicum Christum; quoniam, « Non est » necessarius sanis medicus[1],» eumdem de se ipso dixisse negare non potes Christum.

CLIV. Jul. « Inter te, et Manichæum itaque nulla de qualitate naturæ, sed de solo est auctore dissensio. Hoc enim malum tu Deo reputas, quem parvulorum creatorem fateris, quod Manichæus principi tenebrarum, quem naturæ humanæ conditorem putavit. Ad instaurandum igitur fœdus, non grande vobis remansit obstaculum. Mox tamen docebo, apud utrumque vestrum etsi veritatis vestigia nulla videantur, illius tamen magis quam tua, sibimet dicta concinere. Nos porro quid dicimus? Sine dubio quod utrique vestrum repugnet, id est, nec a bono Deo malam, nec a principe tenebrarum aliam vel factam, vel commixtam esse naturam; sed unum Deum auctorem rerum omnium, bonam hominum non solum fecisse primum, sed etiam facere in unoquoque nascente naturam: cui tamen Creatoris sui opitulationem, ut multis modis utilem, ita etiam necessariam profitemur. Quanquam alia est conditionum ratio, alia donorum; nec hic major operis, quam opificis æstimatio vertitur. Ambo igitur, tu et Manichæus, pariter malum naturale firmatis, id est, ambo naturam malam hominum æque dicitis: sed ille fidelius, tu fraudulentius. Huic enim malo, quod inspiratum a diabolo visceribus humanis pariter arbitramini, nullius ortum ille subducit: tu autem, ut videaris aliquo distare, quod nullum est, solos ab eo duos homines conaris eximere; quorum non tamen personas a peccato liberas, sed (provectu eruditioris ingenii) dicis in illis non fuisse naturale, quod per illos tamen naturale factum esse persuades. Ita, ne vel isthic fraus impunita

[1] Marc. II, 17.

remaneret, furtum quod magistro tuo feceras, stultitiæ castigavit adjectio. Nam credere naturale, quod fatearis de voluntate susceptum, non dico ineruditæ, sed ebriæ mentis inventum est. Verum hinc alias, nunc interim rem premamus. Affirmat ergo Manichæus malum esse naturale, tu annuis : dicit peccata nasci, tu ita esse consentis : dicit malam naturam hominum, hoc quoque confirmas : dicit omnium prorsus, hic resistis, atque illam primam duorum hominum copulam sequestrari petis. sane quod [1] nec ipsos vindices a reatu, quinimo affirmes mali naturalis auctores. Id si et nos tibi indulgere possimus, tamen tuus non dabit magister, quin forte etiam ferulis in tardum animadvertet ingenium; ita ut tibi necesse sit aut auctoritati acquiescere, aut scholas ejus omni ex parte deserere. Colligit autem ad extremum, et dicit, naturæ malæ bonum auctorem esse non posse, ac per hoc principis tenebrarum, id est, diaboli opus esse hominem, quem naturaliter malum ambo fatemini. »

Aug. Naturam humanam a Deo bono conditam bonam, magno inobedientiæ peccato ita fuisse vitiatam; ut etiam posteritas inde traheret mortis meritum atque supplicium, cui tamen posteritati non negat Deus bonus opificium bonum, et contra vos et contra Manichæos catholica fides dicit. Sed vos qui hoc negatis, quæso, paulisper paradisum cogitare. Placet-ne vobis, ut ponamus ibi castos et castas contra libidinem dimicantes, gravidas nauseantes, fastidientes, pallentes; alias in abortu puerperia immatura fundentes, alias in partu gementes et ululantes; natosque ipsos omnes flentes, sero ridentes, serius loquentes, et hoc balbutientes. in scholas postea duci, ut litteras discant, sub loris, ferulis, virgisque plorantes, pro varietatibus ingeniorum distributa

[1] *Forte* quos vel cum.

varietate pœnarum; insuper innumerabiles morbos, et dæmonum incursus, et ferarum morsus, quibus quidam cruciarentur, quidam et absumerentur; qui vero sani essent, sub incertis eorum casibus misera parentum sollicitudine nutrirentur : essent etiam ibi utique orbitates et luctus, et amissorum charissimorum desideria cum doloribus cordis. Longum est persequi omnia, quibus malis abundat hæc vita : nec sunt tamen ista ulla peccata. Hæc ergo si futura erant in paradiso, nullo ibi, cujus merito existerent, præcedente peccato, quærite ista quibus, non plane fidelibus, sed irrisoribus prædicetis. Certe si talis paradisus pingeretur, nullus diceret esse paradisum, nec si supra legisset hoc nomen inscriptum : nec diceret errasse pictorem, sed plane agnosceret irrisorem. Verumtamen eorum qui vos noverunt, nemo miraretur, si adderetur nomen vestrum ad titulum, et scriberetur « Paradisus Pelagianorum. » Si autem hinc erubescitis, (neque enim re vera pudoris ullum putandum est in vobis remansisse vestigium, si non hinc erubescitis,) perversam, quæso, tandem mutate sententiam, et humanam credite in has miserias peccato illo magno mutatam fuisse naturam; neque ullo modo ista in paradiso esse potuisse : propterea inde exisse illos, quorum etiam propago digna erat talia sustinere, transeunte in omnes contagione peccati cum conditione supplicii. Hoc dogma catholicum et justitiam Dei defendit, quia non immerito vitam mortalium voluisset esse pœnalem : et vos Manichæosque subvertit; vos quidem, quia malis talibus horribilem paradiso tribuitis infelicitatem; Manichæos autem, quia malis talibus naturam Dei sui, (ac per hoc quid aliud quam Deum suum?) asserunt infelicem.

Proinde me movere non debet, quod mihi magistrum

Manichæum, qui ferulis in meum tardum ingenium animadvertat, opponis : sed te obsecro moveat, quod secundum erroris vestri infandum horrendumque portentum, erudireris ferulis, etiamsi in paradisi populis nascereris. Quam deformissimam absurditatem, si nobiscum horrescitis, ut debetis; unde est, rogo vos, etiam ista puerorum miseria? (quæ procul dubio non est ex natura mali, quam desipiunt Manichæi,) nisi quia illo peccato magno et nobis inæstimabili sic vitiata est humana natura, et pœnis justissimis implicata, ut ex ea non solum corruptibilitas corporum tot ærumnosis casibus subdita, verumetiam tarditas ingeniorum obnoxia ferulis aliisque verberibus oriretur; atque ita hoc malignum sæculum per malos dies usque ad terminum suum curreret, ut etiam sancti ab æterno supplicio eruti per divinam indulgentiam, pignore incorruptibilis salutis accepto, pœnas tamen vitæ hujus in bono usu earum tolerare juberentur, cum mercede patientiæ, potius quam illis mererentur etiam post remissionem peccatorum carere.

CLV. Jul. «At tu contra hoc ultimum totus insurgis; et cum in unam navem cum Manichæo ascenderis, cumque idem spiritus cursum vestrum direxerit, transmisso jam freto, putasti tibi tamen in littus aliud exeundum, Verum forte dilectu utilitatis proximæ tolerabilior fiat licet tarda cunctatio. In quem igitur portum navigium dirigis? Dico, inquis, bonum quidem Deum esse, eumdem tamen conditorem malorum. O periculi fugam in scopulos actam, totam Manichæi sentinam super eum effundere voluisse, quem Deum putaris? »

Aug. Numquid tu negas, etiam in malis hominibus bonam esse naturam et animi et corporis? Hujus boni est conditor Deus; quod Manichæus malum dicit, et huic bono quod malum dicit, malum assignat auctorem. Non

enim saltem animæ parcit : sed sicut suam quamdam dicit esse animam carnis, ita malam naturam Deo bono coæternam, ut bona omnino esse non possit : alteram vero animam bonam in eodem homine, non a Deo factam, sed substantiam Dei atque naturam, in hujus commixtionis miserias, nulla sua iniquitate, sed Dei mala necessitate contrusam. Hoc autem totum opificium quod est homo, et malum et mali esse dicit auctoris. Vides-ne quam diversa ille sapiat, et ob hoc insanissime nefarieque desipiat? Tu autem qui propterea malos nasci posse non putas, quia Deus bonus eos creat; contende, si potes, nec corpora nasci posse vitiosa, quia et ipsa Deus integer creat : contende postremo, sicut malos, quia bonus eos creat; ita nec tardos ingenio, nec fatuos homines nasci, quia sapiens eos creat. An non est malum fatuitas, cum Scriptura dicat, incomparabiliter amplius fatuum lugendum esse quam mortuum [1]? Sicut ergo nobiscum non dicitis Deum fatuitatis auctorem, cum tamen nasci homines fatuos Deo creante fateamini : sic nos auctorem malitiæ non dicimus Deum, et tamen originalis obligatione peccati malos homines nasci, non nisi creante ipso, quia non creat homines nisi ipse, recte possumus dicere.

CLVI. Jul. « Absolute igitur claret, opinionem illius consequentiæ plus habere : si malum aliquid naturaliter conderetur, consimilem sui indicaret auctorem.

Aug. Sic sapiant, qui, nisi hæretici Pelagiani? Ergo quia mortalis homo, secundum te, non pœnaliter, sed naturaliter conditur, consimilem sui mortalem ostendit auctorem : et ut fatuitas tua saltem fatuis erubescat; quia fatuus homo naturaliter conditur, consimilem sui ostendit fatuum auctorem.

[1] Eccli. XXII, 10.

CLVII. Jul. « Præscribit autem veritas; primo malum, id est, peccatum, dici non posse, quod ita est ut ejus natura compulerit; peccatumque nihil esse aliud quam exorbitantem a calle justitiæ liberam voluntatem. »

Aug. Sed hoc quoque originale peccatum ex voluntate peccantis originem ducit; atque ita nullum et nisi voluntate peccatum.

CLVIII. Jul. « Quibus præsidiis innocens rerum omnium natura defenditur, quæ ita manens, ut condita est, nulli crimini probatur obnoxia. »

Aug. Non autem ita mansit ut condita est : ideo crimini probatur obnoxia, suamque stirpem suo crimini tanquam hæreditario fecit obnoxiam : quæ tamen etiam ipsa, in quantum a Deo conditur, bona est.

CLIX. Jul. « Malum igitur naturale esse non potest : ac per hoc nec rea ulla naturaliter creatura, nec malus auctor. Malum quippe non extantis invenitur naturæ : sed sicut omnis creatura, in quantum conditur, bona est; ita et Deus naturarum auctor bonarum, nullo operis sui crimine maculatus, per omnia bonus probatur. Totum igitur quidquid Manichæus attulerat, hac una catholicorum ratione subversum est. »

Aug. Hoc verum dicis : prorsus « Omnis creatura, in quantum conditur, bona est : » et ideo sicut hoc, ita et quod sequitur utrique dicimus; quoniam « Deus naturarum auctor bonarum nullo operis sui crimine maculatus, per omnia bonus probatur. » Hoc enim totum illic[1] connectitur, quod « Omnis creatura, in quantum conditur, bona est. » Ac per hoc et homo in quantum conditur, bonus est : in quantum autem de vitiata origine generatur, bonus non est; ideo regenerandus est.

CLX. Jul. Sed tamen ille qui fulmine veritatis tam

[1] *Forte* illi.

perspicuæ interiit, ex parte aliqua videtur spirare, cum confertur tibi. Illi enim tota dogmatis sui, fundamento ejus tantummodo nutante, structura collabitur : tibi autem tria similiter vacillant, ut illi unum. Ac per hoc, vide utrum ædificii tui quidquam possit assurgere. Manes ergo putans esse naturale peccatum, quod nisi voluntarium esse non potest, in vacuo fundamenta locavit. Reliqua vero juxta se consequenter imposuit, dicens, quoniam est naturale peccatum, malam esse naturam; malæ autem rei auctorem bonum non esse : ac per hoc, omne humanum genus reputandum principi tenebrarum : quod totum utique stare potuisset, nisi illud primum ejus suffodisset veritas, id est, peccatum opus liberæ voluntatis doceri naturale non posse, et quidquid fuisset naturale, peccatum esse non posse. »

Aug. Similiter contra te potest ratiocinatio ista contexi : Quia non ita fatuus es, ut ingenia fatua, id est, fatuos homines nasci neges : ergo audi tua fatuitate quantum adjuveris dementiam Manichæi. Dicit enim doctus a te ipso, quoniam naturalis est fatuitas, eamdem fatuam esse naturam; quomodo tu dixisti, « Quoniam est naturale peccatum malam esse naturam : » deinde ille addit, fatuæ autem rei auctorem sapientem non esse; sicut tu dixisti, « Malæ autem rei auctorem bonum non esse : » postremo ille concludit, Ac per hoc, fatuorum hominum genus reputandum principi tenebrarum : sic enim et tu conclusisti, dicens, « Ac per hoc, omne humanum genus reputandum principi tenebrarum. » Ecce Manichæus ore tuo te vicit, tuo te gladio jugulavit. Quid es acturus? Neque enim te adversus eum potest aliquid adjuvare, ac non etiam plus premere atque confodere, quod adjungis, et dicis, « Totum hoc utique stare potuisse, nisi illud primum ejus suffodisset veritas, id est,

peccatum opus liberæ voluntatis doceri naturale non posse, et quidquid fuisset naturale, peccatum esse non posse. » Quid te hoc adjuvat, et quomodo non magis magisque suffocat? Numquid enim potes dicere, fatuitatem naturalem esse non posse? stat ergo adversus te, quod in simili ratiocinatione primum posuit Manichæus, quoniam est naturalis fatuitas : cui velut fundamento cætera ejus putasti consequenter astructa, usque ad culmen ubi dicit, tale hominum genus reputandum principi tenebrarum.

Nos autem primum illud fundamentum ejus evertimus, qui naturalem fatuitatem ideo dicimus, quia nascuntur homines fatui : ex accidente scilicet vitio, ex quo hujusmodi origo merito traheretur, non quia prava est primitus humana instituta natura, sicut desipit Manichæus. Ac per hoc, etiam quod consequenter adjungit, eamdem fatuam esse naturam; nos propter vitium, cum quo natus est fatuus homo, non propter quod in illo est opificium conditoris boni, verum esse concedimus. Natus est enim fatuus, accidente vitio; homo autem creatus est, operante Deo. Deinde quod addit, fatuæ autem rei auctorem non esse sapientem, ut res ipsa homo intelligatur; non esse consequens dicimus. Ejus quippe hominis qui fatuus natus est, Deum dicimus, quamvis non dicamus ipsius fatuitatis, auctorem. Quæ fatuitas non est natura atque substantia, quæ non nascitur nisi creante Deo; sed ejusdem naturæ vitium, quod accidit sinente Deo : justo autem judicio Deum ita sinere, non utique dubitamus. Ita destruimus et Manichæos malos ruinæ suæ structores, et Pelagianos Manichæorum fatuos adjutores.

CLXI. Jul. « Primæ igitur definitionis eversu, culmina ejus in solum cuneus rationis effudit. Quid igitur de te speras; cujus tria ita sunt in lubrico, sicut illius unum?

Dicis enim primo, naturale esse peccatum; secundo, bonum Deum, qui mala, id est, peccata condat, informet, extendat; tertio vero, rem voluntatis immixtam esse seminibus. Hæc ergo tria definitionum tuarum capita singula apud semet vacillant : vacillant, inquio, imo ut funes e sabulo, dilabuntur, antequam coëant. Unum ergo, id est, naturale peccatum jam in Manichæo, ex directo quidem destructum jacet : alia autem duo quæ opinionis vestræ sunt propria, Manichæo totidem intereunte, sed consueta[1] ceciderunt. Nam si ille reos nasci homines, nec per malam naturam, nec per principem tenebrarum potuit vindicare; quanto magis vos stulti, qui ad ostendenda nascentium crimina junxistis accusationem Dei? Ac per hoc, sicut non potest natura esse peccatum, quo fulmine Manichæi dogma dissiliit : ita recurrit, ut quod peccatum est, naturale esse non possit. Res enim voluntatis non transit in conditionem substantiæ : quod tu factum arbitraris. Multo autem magis constat, Deum bonum malos nunquam creare. Apparuit itaque, peccatum in nascente, quem Deus creat, esse non posse. »

Aug. Ita constat Deum bonum malos non creare, quemadmodum constat Deum sapientem fatuos non creare. Si enim dixeris : Creat sapiens fatuos : respondebitur tibi : Cur non ergo et bonus malos? Unde factus intentus cum quæsieris, unde nascantur fatui, quos tamen homines Deus creat; ibi forte invenies originis vitium, qui fateri non vis originale peccatum. An vero paratus es dicere, nullo ullius præcedente peccato, etiam fatuos nasci in illa paradisi felicitate potuisse, qui erudiri, non dico ferulis, sed nec fustibus possent? Quod si non dicis, ne omnem fatuitatem hæc transcendat absurditas :

[1] *Forte* seu consuta.

dic quo merito imago Dei cum tanta mentis deformitate nascatur, ut nullo robore ætatis, nulla prolixitate temporis, nullo labore studiorum, nulla industria magistrorum, nullis pœnis verberum possit, non dico ad sapientiam, sed ad qualemcumque doctrinam utilem pervenire; qui non vis credere Deum justum ideo de paradiso, hoc est, felicitatis loco, vitiatam atque damnatam naturam humanam dimisisse, ne mors illic ulla contingeret, id est, nec temporalis corporis, nec totius hominis sempiterna, nec ista tot ac tanta quæ in genere humano cernimus ingeniorum et corporum mala, quæ de radice depravata atque punita et massa perdita nasci oportebat, in regione illius beatitudinis nascerentur; sed potius in his terris miseriæ mortalium, quæ justissime inflicta est, deputatis, reatu persequente nascentes, neque a renascentibus labore recedente ærumnoso usque ad corporis mortem.

CLXII. Jul. « Res clara est, et in primo opere jam sufficienter impleta. Verum quoniam tu adeo pellax esse voluisti, ut aliquam inter te et Manichæum distinctionem facere littereris : ideo necesse mihi nunc est urgere causam, ut non solum præteritis dictis tuis, sed etiam, si qua deinceps inferre tentaveris, clareat obviatum. Dicimus itaque, tam bonum esse opus Dei in nascente, ut ea quæ substantiæ ejus sunt naturalia, opus emendatore non habeant. Quoniam quicumque censuerit, id quod a Deo factum confitetur, aliter fieri debuisse : illum sine dubio reprehendit, quem corrigendæ in alteram formam creaturæ confitetur artificem.

Aug. Tace, obsecro : quid loquaris ignoras. Nonnulli clausis oribus nati sunt, et eis a medicis sunt aperta. Erat apud nos Acatius quidam, honesto apud suos ortus loco : clausis oculis natum se esse dicebat; sed quia intus sani palpebris cohærentibus non patebant, medicum eos ferro

aperire voluisse, neque hoc permisisse religiosam matrem suam, sed id effecisse imposito ex Eucharistia cataplasmate, cum jam puer quinque fere aut amplius esset annorum, unde hoc se satis meminisse narrabat. Omitto illum evangelicum cæcum natum, cui lumina, quæ propter commendanda mirabilia sua minus fecerat, ipse artifex reddidit. Ibi enim cur cæcus natus fuerit, causa non tacita est[1]; non scilicet propter peccatum suum, vel parentum, sed ut manifestarentur opera Dei in illo. Verumtamen interroga medicos, et dicant tibi quam multis, ubi possunt, opitulentur, ne vitia corporibus innata permaneant, vel etiam natos necent. Nam quidam, sicut alii oribus, ita clausis inferioribus meatibus oriuntur, quæ utique vitia si maneant, non eos sinunt vivere. Neque enim cum his medicinali peritia subvenitur hominibus, Dei opera culpata emendantur. Quis enim verax Dei cultor igorat, quod tales sic nasci oportebat ut nati sunt? Sed etiam hoc pertinet ad ærumnas generis humani, in quibus aguntur hi dies mali, justo judicio Dei, laboribus, doloribus, timoribus, periculis pleni: quæ omnia mala absit ut essent in illa felicitate paradisi; ac per hoc non pullulaverunt nisi de radice peccati. Quid, ipsa ingenia, si dimittantur ut nata sunt, nec doctrinis solertibus excolantur labore magno docentium atque discentium, nonne apparet qualia remanebunt? Sed vos hominibus et corpore et animo vitioso natis vestrum implete paradisum, ut infeliciter oculis clausis, et impudenter ore aperto negetis originale peccatum.

CLXIII. Jul. «Probabilitate itaque et ea mediocritate laudum quæ naturis debetur, etiam in nascentibus quibusque servata, augmenta beneficiorum divinorum utilia esse et necessaria omnibus in commune ætatibus dicimus:

[1] Joan. IX, 3.

ita tamen ut nec virtus, nec peccatum, sine propria cuiquam voluntate tribuatur. »

Aug. Non tribuitur cuiquam virtus sine propria voluntate : sed præparatur voluntas a Domino [1], sicut regis illius, propter quod oravit Esther [2].

CLXIV. Jul. « Quamvis in hoc quoque clementia Dei uberior approbetur, quoniam sanctificat parvulos nescientes : ad laudem quippe misericordiæ respicit : cum eos nescientes culpa non inquinet ; ad leges enim id pertinet æquitatis. »

Aug. Si eos nulla culpa inquinat, cur non omnes sanctificantur ? et cur omnes qui sanctificantur, exsufflantur ?

CLXV. Jul. « Sed de illis ego virtutibus dico, quas usu jam perfectæ rationis adipiscimur : ac per hoc, quia id etiam hic, sicut frequenter, inculcari nobis fuit necesse, ad ea quæ inferimus ut sit attentus lector, admoneo. Videbit enim ita in nullo Traducianos differre a Manichæis, ut non alia nobis objiciant argumentorum vice, quam quæ in eorum libris tenentur. Feci id quidem etiam in primi operis mei libro quarto. »

Aug. Et respondi tibi libro meo sexto.

CLXVI. Jul. « Sed quia post editionem illorum, oratu tuo, beatissime pater Flore, apud Constantinopolim Manichæi epistola inventa est, atque ad has directa partes ; opera est aliqua ejus inserere, ut intelligant omnes, unde hæc pro traduce argumenta descendant. »

Aug. Quomodo cujusquam oratu inventam dicis Epistolam atque directam, si Deus non operatur in cordibus hominum voluntates ? Utique homo qui invenit, Epistolam voluntate quæsivit, aut voluntate aliquid quærebat eo loco, ubi eam potuit invenire ; aut cum de rebus

[1] Prov. VIII, juxta LXX. — [2] Esther. XV.

talibus voluntate homines loquerentur, voluntate apud quem fuerat, indicavit eam se habere, quam posset ostendere et volenti tradere, quam volens ad has partes et ille dirigeret, et vel quocumque alio modo prorsus voluntate hominis vel hominum factum est, ut illa inveniretur et dirigeretur Epistola; et tamen orante homine dicis hoc factum. Cur ergo non confiteris, sine ulla forinsecus sonante jussione Deum occulto instinctu ad quod voluerit efficacissime implendum, præparare atque excitare hominum voluntates, qui liberum non defendis intelligendum, sed præcipitandum extollis arbitrium?

CLXVII. Jul. « Et quamvis jam pro concupiscentia vel voluptate carnis, quæ etiam libido dicitur, quæ sexibus ob virilitatem propagationis inserta est, primo illo opusculo eatenus disputaverim, ut docerem istam nihil aliud esse, quam unam de instrumentis corporis rationalibus et irrationalibus æque inditam, ad Dei operam pertinentem, qui carnem nostram in sensibus affecisset: tamen quia ei et vehementer Augustinus incumbit, eamque dicit malam, id est, peccatum esse naturale, atque omnium peccatorum parentem, quod pudore ejus potissimum persuadere conatur, meque irridet, qui eam erubescam nominare directim: »

Aug. Ego concupiscentiam carnis, qua caro concupiscit adversus spiritum, et quæ libido etiam nuncupatur, malam esse dico; nunc in hac carne frenandam, et bona consuetudine minuendam; in æterna vero vita omni ex parte sanandam, non, quasi addita vel commixta nobis fuerit aliqua mala substantia, sicut Manichæi desipiunt, separandam: sed quodlibet de illa sentias, talem te illam, qualis nunc est, ut ad illicita perpetranda etiam castorum, sive conjugatorum, sive continentium corda sollicitet, et nisi robustiore voluntate ei resistatur, evertat,

in paradiso constituere posse non crederem, nisi in istis tuis libris vana et insana loquacitate plenissimis invenirem.

CLXVIII. Jul. «Ideo et ego qualitatem rei, quam prioribus scriptis distinguendo a Manichæi ore defendi; nunc quoque breviter criminatorum ejus, qui tamen se ei servire profitentur invitos, proditu vindicabo.»

Aug. Vos potestis congruenter servire laudatæ libidini: nos autem in adjutorio Domini oppugnamus et vincimus accusatam.»

CLXIX. Jul. « Quod igitur tuis, senex Augustine, retinetur: libido exorta est post peccatum [1], quam coacti sunt velare confusi.

Aug. Quod igitur libris tuis, juvenis Juliane, retinetur: apparet te contra libros meos non invenire quid dicas, et quærere calumnias, quas nobis loquaciter et inaniter ingeras.

CLXX. Jul. « Et item, » Pudenda libidine qui licite concumbit, malo bene utitur; qui autem illicite, malo male utitur. Rectius enim accipit nomen mali quam boni, unde erubescunt et mali et boni; meliusque credimus Apostolo, qui dicit, Quia non habitat in carne mea bo-» num [1]. » Et alibi, Non est libido nuptiarum bonum, sed obscœnitas peccantium, necessitas generantium, lasciviarum ardor, nuptiarum pudor. « Et illud, » Quod postea propagatione fecerunt, hoc est connubii bonum: quod vero prius confusione texerunt, hoc est concupiscentiæ malum, quod vitat ubique conspectum, et quærit pudendo secretum. « Vel talia quibus ad hoc argumentum uti soles, memoria tua magis quam ingenio prolata sunt. Manichæus ergo afflictus est, ut ea quæ putabat acuta

[1] De Nupt. et Conc. lib. 2, c. 21. — [2] Id. 1, 2.

componeret; tu vero frustratus, qui putasti latere posse quod legeras et tenebas. »

Aug. Quis enim est, qui vel tenuiter Manichæorum dogma cognovit, et lateat eum Manichæos dicere malam esse concupiscentiam carnis? Sed non est hoc proprium dogmatis eorum : nam quid aliud dicit etiam ille qui dicit, « Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus au» tem adversus carnem : hæc enim sibi invicem adversan» tur, ut non ea quæ vultis, faciatis [1]? » Quid aliud etiam » ille qui dicit, « Quisquis dilexerit mundum, non est » charitas Patris in illo ; quia omnia quæ in mundo sunt, » concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, » et ambitio sæculi, quæ non est ex Patre, sed ex mundo » est [2]? » Malam ergo esse concupiscentiam carnis, non proprio dogmate Manichæi dicunt; quod vident qui cæci non sunt, et Apostolos dicere sed Manichæorum propriam virosamque sententiam error vester adjuvat, qui concupiscentiam carnis, cui, velitis nolitis ad illicita perpetranda sollicitanti castitas reluctatur, negatis de peccato accidisse naturæ, quam Deus condidit bonam. Ac sic, agitis ut eam Manichæi, quam conflictatione castorum et Apostolorum testimonio convincunt malam. de gente tenebrarum et de mala substantia Deo coæterna, etiam ipsam, non malam qualitatem sanandam, sed malam substantiam separandam; nec bonæ naturæ accidisse, sed bonæ naturæ commixtam fuisse concludant. Sed pergite, et nobis calumnias de Manichæorum peste molimini: quos ita adjuvatis, ut faciatis invictos; nisi et vos cum illis, ea quæ vere invicta est, catholica veritate vincamini.

CLXXI. Jul. « Audi igitur nunc atque agnosce, quid parens tuus ad quamdam filiam suam, vestram scribat sororem. »

[1] Galat. III, 17. — [2] I Joan. II, 15.

Aug. Convicia sunt ista, nec urbana, sed vana.

CLXXII. Jul. (« Manes apostolus Jesu Christi filiæ Menoch : Gratia tibi et salus a Deo nostro, qui est re verá verus Deus, tribuatur, ipseque tuam mentem illustret, et justitiam suam tibimet revelet, quia es divinæ stirpis fructus. ) Et post pauca, (Per quos et tu splendida, inquit, reddita es, agnoscendo qualiter prius fueris ex quo genere animarum emanaveris, quod est confusum omnibus corporibus et saporibus, et speciebus variis cohæret. Nam sicut animæ gignuntur ab animabus, ita figmentum corporis a corporis natura digeritur. Quod ergo nascitur de carne, caro est ; et quod de spiritu, spiritus est : spiritum autem animam intellige, anima de anima, caro de carne. ) »

Aug. Si dicam tibi istam Manichæi epistolam me omnino nescire, quamvis verum dicam, omnino non credes, et mecum, ut soles, vana loquacitate contendes. Sed si hoc dixit Manichæus, quid mirum est quod se ipse destruxit? Si enim sicut hominis caro, etiam hominis anima nascitur sivé bona sive mala ; duas enim simul animas in homine uno esse delirant, unam malam, alteram bonam; de suis principiis diversis emanantes : si ergo nascitur anima, quando nascitur caro ; profecto nec mala illa est Deo coæterna, nec contra principes tenebrarum bona, sicut ejus secta desipit, ab æterno Patre prolata est. Sed quoquo modo dicat Manichæus animas nasci, ad nos quid pertinet, qui verba illa Domini, « Quod natum est » ex carne caro est ; et quod natum est dé spiritu, spiri» tus est [1] : » non cum homo ex homine nascitur, sed cum ex Dei spiritu renascitur, fieri novimus et tenemus? Non enim Evangelicus ipse totus locus aliud permittit intelligi. Quære ergo quibus possis Manichæi has fabulas ven-

[1] Joan. III, 6.

dere; et potius propter illa quæ superius dixi, quomodo Manichæorum non sis adjutor ostende.

CLXXIII. Jul. « Cognoscis nempe, quomodo signatissime Manichæus traducem confirmet animarum, et quo testimonio utatur ad vituperationem carnis, illo videlicet quod in ore vestro versatur, id est, « Quod nascitur de » carne caro est, et quod de spiritu, spiritus est. »

Aug. Jam dixi quomodo nos accipiamus hæc verba evangelica : quoniam non generationem, sed regenerationem docent. Tu dic, si potes, quomodo non adjuves Manichæi verba sacrilega de concupiscentia carnis, quam propterea tu negas de natura primi hominis prævaricatione vitiata in nostram naturam propagatione descendere, ut eam putetur ille Deo coæternæ tenebrarum genti rectissime deputare. Insipientissime quippe et impudentissime abs te negatur malum, quo caro concupiscit adversus spiritum, et contra quod geruntur interiora bella castorum.

CLXXIV. Jul. « Ideo non solum eloquendo, sed etiam repetendo inculcat, dogmatis sui esse proprium, traducem animarum putare : quod etiam per similitudinem generantium corporum approbare conatur. (Sicut animæ, inquit, gignuntur ab animabus, ita figmentum corporis a corporis natura digeritur; et sicut caro de carne, ita anima de anima.) Sed pergamus ad reliqua. (Sicut ergo auctor animarum Deus est, ita corporum auctor per concupiscentiam diabolus est, ut in viscatorio diaboli per concupiscentiam mulieris, unde diabolus aucupatur, non animas, sed corpora[1].)

Aug. Non corpora, sed animas aucupari diabolum potuit dicere Manichæus : corpora enim dicit ad gentis tenebrarum naturam, unde est et diabolus, pertinere.

[1] Manich. epist.

Proinde secundum Manichæum, non corpora quæ ipsius sunt, sed animas bonas quæ ipsius non sunt, dicitur diabolus aucupari. Sed fides nostra bonum Deum creatorem et animarum et corporum novit.

CLXXV. Jul. (« Sive per visum, sive per tactum, sive per auditum [1], sive per odoratum, sive per gustum. Tolle denique malignæ hujus stirpis radicem, et statim te ipsam spiritalem contemplaris. Radix enim ait Scriptura, omnium malorum concupiscentia.) Vides quo spiritu et propter quod dogma Manichæus concupiscentiam carnis incessat, hanc dicens esse legem peccati, quæ si a corporibus auferretur, spiritalem se filia ejus, ad quam scribit, factam videret. Quam opinionem quibus Apostoli nitatur confirmare sententiis audiamus [2] : (Caro enim adversatur spiritui, quia filia concupiscentiæ est; et spiritus carni, quia filius animæ est.) »

Aug. Duas substantias in verbis Apostoli Manichæus opinatur, unam bonam, alteram malam : non unam bonam substantiam, et alteram bonæ substantiæ vitium, ex primi hominis peccato generatione contractum, secundi hominis justitia regeneratione sanandum : quod et contra Manichæos, et contra vos, tanquam invictissimum telum, catholica fides fortiter jacit, et utrosque prosternit.

CLXXVI. Jul. « Intelligis retectas esse Manichæi dogmatis medullas, quibus fides vestra concrescit. Jamvero nos, id est, catholicos pergit arguere. (Quare vide quam stulti sunt, qui dicunt hoc figmentum a Deo bono esse conditum, quod certi sunt a spiritu concupiscentiæ gigni [3]. »)

Aug. In hoc a Manichæis simul arguimur, et vos et nos, quoniam figmentum carnis a Deo bono utrique conditum dicimus : spiritum vero concupiscentiæ, Mani-

[1] Manich. epist. — [2] Ibid. — [3] Ibid.

chæi substantiam esse dicunt malam non vitium substantiæ bonæ, quo caro concupiscit adversus spiritum; quod ad eos redarguendos dicimus nos, et ad eos adjuvandos negatis vos. Nam quia concupiscentiam, qua caro concupiscit adversus spiritum, etiam vobis resistentibus malum esse convincunt; si non est, ut putatis, bonæ substantiæ vitium, mala substantia deputabitur; quod est dogma Manichæorum, catholicæ fidei vobis adjutoribus inimicum.

CLXXVII. Jul. (« Cum animo nolente coëunt [1], et secretis pudoribus gerunt, quo temporeodiohabent lucem, uti ne manifestentur opera eorum. Cujus rei gratia ait Apostolus, «Non est volentis : » ut subaudiatur, hoc opus. Sive enim bonum geramus, non est carnis; quia manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, etc. Sive malum geramus, non est animæ; quia fructus spiritus, pax, gaudium est. Denique clamat et ad Romanos Apostolus : Non bonum quod volo ago, sed malum operor quod exhorreo. Videtis vocem animæ contumacis, contra concupiscentiam defendentem libertatem animæ. Dolebat enim quia peccatum, id est, diabolus operaretur in se omnem concupiscentiam. Legalis auctoritas indicat malum ejus, cum omnes ejus usus vituperat, quos caro miratur et laudat : omnis enim amaritudo concupiscentiæ suavis est animæ; per quam nutritur anima, et ad vigorem accitur. Denique coërcentis se ab omni usu concupiscentiæ animus vigilat, ditatur, et crescit : per usum autem concupiscentiæ consuevit decrescere. ) Intelligis-ne, vel sero deprehendisse nos unde non solum saperes, sed etiam loquereris? tanto enim magistrum tuum amore complecteris, ut non solum itineribus ejus, sed etiam vestigiis insistas : quod tu omnibus scriptis asseris, sicut et illi quos ad Marcellini nomen edidisti, libri,

[1] Manich. epist.

et isti testantur quos ad Valerium destinati, istam videlicet concupiscentiam carnis, quam etiam pudendam vocas, per diabolum admixtam esse humanis corporibus.

Aug. Tu enim qua impudentia pudendam negas, contra quam nunc, quandoquidem illam libenter laudas, miror si fideliter dimicas. Quando autem miscebaris uxori, quamvis nihil timendo usui concessæ voluptatis inhiabas, secretum tamen erubescendo quærebas. Proinde ista tua suscepta, si in paradiso hominum felicitas permaneret, aut nulla ibi esset, aut nullos suos motus contra nutum voluntatis exereret, quibus necesse esset obsistere, ut illi felicitati honestas congrua redderetur. Sed quoniam in ejus laudibus eo usque progressus es, ut libidinem qualem nunc esse sentimus, talem in paradiso futuram fuisse contendas, sibi reluctantium sollicitantem corda castorum; quis non videat, quod non sapientia, non eloquentia, sed impudentia mihi resistis, quia te victum confiteri perverso pudore prohiberis? Non ergo carnis concupiscentiam, nec substantiam naturæ malæ esse dicimus, quod dicunt Manichæi; nec omnis ejus usus reprobatur a nobis, sicut a Manichæis: nec eam rursus bonam dicimus, quod dicunt Pelagiani; nec ejus contra spiritum motus laudatur a nobis, sicut a Pelagianis: sed dicimus eam esse vitium substantiæ bonæ, quod in nostram naturam per prævaricationem primi hominis versum est, quod dicunt catholici Christiani[1]; ejusque mali usus licitus et honestus liberorum procreandorum causa approbatur a nobis, sicut a catholicis Christianis. Ita et Manichæos et Pelagianos superamus, atque vitamus; quorum sic errores, utrorumque diversi sunt, ut qui videtur minor, ipse illius qui videtur major, demonstretur adjutor. Quod enim malum esse satis evidenter ap-

[1] Ambros. lib. 7. in Luc. 12.

paret, dum Pelagiani negant esse vitium bonæ substantiæ, Manichæos adjuvant, qui vitium ipsum malam dicunt esse substantiam, boni Dei substantiæ coæternam.

CLXXVIII. Jul. « Hanc esse peccati filiam, atque aliorum peccatorum matrem, et de ea conqueri apostolum Paulum, cum dicit, « Scio quia non habitat in » carne mea bonum[1]. » Et, « Non quod volo bonum » hoc ago, sed quod odi illud facio[2]: » quod semper a catholicis ita expositum est, ut non ad naturæ infamiam, sed ad consuetudinis referretur invidiam. »

Aug. Ita vero catholicus tu es, et Ambrosius catholicus non est? Non usque adeo evanuerunt homines vestræ contagio vanitatis? quoscumque decipere potuistis, ut hoc audeant in animum inducere. Proinde paulisper attende. Discordiam carnis et spiritus, de qua scriptum est, « Scio quia non habitat in me, hoc est, in carne » mea bonum; velle enim adjacet mihi, perficere autem » bonum non[3], » et cætera hujusmodi: atque illud multo manifestius, « Caro concupiscit adversus spiritum, spi» ritus autem adversus carnem; hæc enim invicem ad» versantur, ut non ea quæ vultis faciatis[4]: » esse in hominibus nec nos dubitamus, nec vos, nec Manichæi: sed unde sit in homine uno ista discordia, inde dissensio est, et tres proferuntur in hac dissensione sententiæ, una nostra, vestra altera, tertia Manichæorum[5]. Sed ne arroganter, vel fallaciter vobis dicere videamur nostram esse catholicam, ille eam proferat, cujus fidem et purissimum in Scripturis sensum, sicut eum prædicat vester ipse Pelagius[6], ne inimicus quidem ausus est reprehen-

[1] Rom. vii, 18. — [2] Ibid. 15. — [3] Ibid. 18. — [4] Galat. v, 17. — [5] Pelag. l. 3. de liber. arbit. — [6] Vide supra l. de Gratia Christ. c. 42.

dere. Dicit ergo Ambrosius[1], hanc discordiam carnis et spiritus, per prævaricationem primi hominis accidisse nostræ naturæ: vos autem dicitis, ex vi consuetudinis: Manichæi dicunt, ex commixtione duarum naturarum coæternarum, boni scilicet et mali. Poteram jam dicere, ut eligat horum trium quod voluerit, qui vult catholicus permanere. Neque enim timere debeo, ne Manichæos quisque fugiens vos præponat Ambrosio. Sed vestram sententiam, qua dicitis hoc malum vi consuetudinis inolescere, esse vanissimam judicat, qui videt sine hoc malo neminem nasci. Mox enim ut quisque ratione uti cœperit, si concupiverit castitatem, concupiscentiam carnis, quæ fuerat ætate sopita, velut evigilantem repugnantemque jam sentit; et aut victus abstrahitur, aut ne in ejus labatur assensum, adversus eam, si pius est, Domino adjuvante confligit. Quod si non vultis accipere, quid in me sævitis? Manichæos, Ambrosiumque committite, atque in spectaculo hujus certaminis, si catholici estis, cui parti faveatis eligite. Puto quod a vobis victor Ambrosius judicatur: sed quia non estis catholici, etiam sic securi spectamus: et vos enim et Manichæos sine dubio vincit Ambrosius.

CLXXIX. Jul. « Tu tamen argumentando, et testimonia Scripturarum usurpando, de hac illum concupiscentia, quam legem peccati vocas, et omnes sanctos tam pollutos quam conquestos fuisse confirmas. »

Aug. Non polluuntur hoc malo sancti, quos constat esse vel fuisse fortissimos hujus mali debellatores: sed ne isto malo inexpiabiliter polluantur, timeant potius ejus impudentissimi laudatores.

CLXXX. Jul. « Quid Manichæus dicit? (Per concupiscentiam coporam auctor diabolus est[2]; per hanc dia-

[1] Ambros. l. 7. in Luc. 12.— [2] Epist. Manich.

bolus corpora, non animas aucupatur. Tolle, inquit, malignæ stirpis radicem, et spiritalis fies. De hac Apostolus clamat ad Romanos : Non bonum quod volo, sed malum operor quod exhorreo. ) Nos etiam stultos vocat, qui dicamus figmentum hoc corporis ad Deum pertinere, quod per concupiscentiam generatum esse fateamur. Vides ergo, quanta tibi sit et Manichæo in nostri impugnatione concordia, ejus dimicas verbis, ejus niteris argumentis : et nos mentiri dicis, qui te discipulum illius non solum fuisse, ut ipse scribis, sed etiam esse dicamus. Et in hoc tamen ille prudentior, qui cum hanc concupiscentiam carnis a diabolo credidisset immissam, collegit confitendum esse ad Dei operam non pertinere, quidquid de diabolica concupiscentia appareret prolatum. »

Aug. Contra hoc totum valet superior nostra responsio, et cum hac aliæ superiores, quas legat qui volet.

CLXXXI. Jul. « Tu autem hebetior qui fructum concupiscentiæ diabolicæ hominem dicens, Dei tamen eum ascribis operibus; non quasi de malo bonum factum, sed malum et de mala radice prolatum, habere tamen auctorem bonum, quem fructum radicis suæ diabolus sibi vindicet. »

Aug. Bonum aliquod est homo, etiam quisquis majoris ætatis est malus homo. Non enim quod malus homo est, aufert ei quod bonum aliquod est, quia homo est : cujus naturæ, id est, boni hujus auctor est Deus, quæcumque mala vel originis attrahat, vel voluntatis adjiciat : non enim substantiæ naturæque sunt vitia; ab eo salvatore sananda, quo creatore condita est, eisdem vitiis vitiata natura. Hoc est quod et Manichæos evertit, et vos : qui non mecum, sed cum Ambrosio certatis; quem

Manichæis in hoc certamine opposui, in quo et ipsos vincit, et vos.

CLXXXII. Jul. « Tuis enim sermonibus, omnes de concupiscentia natos diabolus quasi suæ arboris fructus jure decerpit[1]. Æque igitur blasphemas ut Manichæus, qui concupiscentiam carnis a Deo conditam vindicemus. »

Aug. Si ad causam venire voluisses, cur baptizandi et exsuffletur, et exorcismo mundentur infantes, ibi apertissime non solum eruditis, verumetiam idiotis catholicis Christianis novus hæreticus appareres. Sed quia id ex libro meo tibi quidem proposuisti quasi refellendum, sed pertractare ita timuisti, ut fallaci loquacitate vitares, et multa dicendo, quid tacueris operires : Apostolum tibi replico, velis nolis, et inculco dicentem de Deo Patre, « Qui eruit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in » regnum Filii charitatis suæ[2]. » Hinc parvulos, si potestis, excipite; et audete dicere, eos in regnum quidem Christi regeneratione transferri, sed de tenebrarum potestate non erui. Verumtamen parate vos, in facies vestras easdem exsufflationes dignissime excipere, quæ in Ecclesia Christi et majoribus adhibentur et parvulis. Talibus quippe exsufflationibus exsufflandi estis, qualibus apertissime verum esse ostenditur quod negatis.

CLXXXIII. Jul. « Jam vero illud tuum, quod priore opere[3] ventilavi, ubi dicis, Aliquando non facit libido animo volente: cum aliquando faciat et nolente[4], atque hanc ejus superbiam, qua nolente animo commovetur, accusas : Manichæi, non solum sensibus, sed etiam eloquiis explicatum est. Nam cum nos arguisset, quia diceremus a Deo fieri homines, quos seminari fateremur per coëuntium voluptatem : (Stulti, inquit, a Deo dicunt

[1] Lib. I. de Nuptiis et Conc. c. 23. — [2] Coloss. I, 3. — [3] Opere scripto ad Turbantium. — [4] Lib. I. de Nupt. c. 6.

esse conditum, quod certi sunt a concupiscentia gigni, cum animo nolente coëunt[1]. )»

Aug. Sed Manichæus non intelligit, etiam de hominis malo posse Deum creare quod bonum est, et hominem ipsum malo bene uti per pudicitiam conjugalem, cui malo reluctatur illicienti ad damnabilem turpitudinem. Sed tu qui hoc quod malum est, malum esse negas, cur ei repugnas, ne turpiter vivas; et cur ei si consentias, necesse est ut turpiter vivas?

CLXXXIV. Jul. « Quod vero tu posuisti, Concupiscentiæ malum est, quod vitat ubique conspectum, et quærit pudendo secretum[2] : ita et Manichæus, (Secretis, inquit, pudoribus agunt, quo tempore odio habent lucem, uti ne manifestentur opera eorum.) »

Aug. Sicut Manichæus nescit quid boni agatur per carnalis concupiscentiæ malum; sic et tu nescis cui malo pudor quærat secretum, etiam in bono opere nuptiarum.

CLXXXV. Jul. « Quod vero ais, quia concupiscentia qui licite commiscetur, malo bene utitur[3], « Ut magis credi Apostolo commemores, qui dixisset, Quia non habitat in carne sua bonum, et hoc non bonum, id est, malum in carne Apostoli habitans, vis concupiscentiam carnis videri : Manichæus non aliter quam tu posuit. Nam post quam dixit, (ne manifestentur opera eorum[4]. Propter quod Apostolus, inquit, clamat ad Romanos, Non bonum quod volo ago, sed malum operor quod exhorreo. Dolebat enim, inquit, quia peccatum, id est, diabolus, operabatur in eo omnem concupiscentiam. Legalis auctoritas indicat malum concupiscentiæ, cum omnem ejus usum vituperat, quem caro miratur et laudat.) »

[1] Epist. Manich. — [2] Lib. 1. de Nupt. c. 7. — [3] Lib. 2. de Nupt. c. 21. — [4] Manich. epist.

Aug. Numquid Apostolus omnem concupiscentiæ carnalis usum vituperat, qui dicit : « Et si acceperis uxorem, non peccasti ; et si nupserit virgo, non peccat[1]. » Ergo Manichæus quid loquatur ignorat. Sed nec tu quid loquaris intelligis, qui putas aliud significasse Apostolum quam carnis concupiscentiam : de qua alius Apostolus, quod non sit a Patre, sed ex mundo sit, dicit[2] : qua ut caro concupiscat adversus spiritum, ex primi hominis prævaricatione descendere, catholicus doctus et doctor et didicit in Catholica et docuit[3].

CLXXXVI. Jul. « Quod autem multum ad distinctionem inter te et Manichæum tenendam valere existimasti, ut diceres bonam quidem, sed primorum hominum tantum factam naturam, omnem autem deinceps per concupiscentiam fuisse subversam : etiam Manichæus ita disseruit. « (Operæ, inquit[4], pretium est advertere, quia prima anima quæ a Deo luminis manavit, accepit fabricam istam corporis, ut eam freno suo regeret. Venit mandatum, peccatum revixit, quod videbatur captivum : invenit articulos suos diabolus, materiam concupiscentiæ in eam seduxit, et per illam occidit. Lex quidem sancta, sed sancta sanctæ ; et mandatum et justum et bonum ; sed justæ et bonæ. ) sic etiam in illa ad Patritium Epistola, (quasi de primæ factum flore substantiæ meliorem dicit secutis : ) » Non ergo magnum est, nec aliquid ad defensionem tui promovet, quod a criminatione naturæ humanæ Adam sequestrandum putasti, super cujus statu mox plenius disseremus. Hic monstrasse sufficiat, nihil ita rude in tuis sensibus inveniri, ut non sit jam Manichæi volutatione detritum. »

Aug. Manichæus ex commixtione duarum naturarum

[1] 1 Cor. VII, 28. — [2] 1 Joan. II, 16. — [3] Ambros. l. 7. in Luc. 12. — [4] Epist. Manich.

coæternarum, boni scilicet et mali, non solum hominem, sed universum mundum constare dicit, et ad eum omnia pertinentia; ita sane, ut ipsam fabricam mundi, quamvis ex commixtione boni et mali, Deo bono artifici tribuat: animalia vero, et cuncta quæ nascuntur e terra, et ipsum hominem, opera esse dicat malignæ mentis, quam genti attribuit tenebrarum. Hinc est, quod « Animam primam dicit a Deo lucis manasse, et accepisse istam fabricam corporis, ut eam freno suo regeret. » Non enim hoc de homine, sed de anima bona dicit, quam Dei partem atque naturam universo mundo, et omnibus quæ in eo sunt, opinatur esse permixtam; in homine autem per concupiscentiam decipi. Quam concupiscentiam, quod sæpe inculcandum est, non vitium substantiæ bonæ, sed malam vult esse substantiam. Mala non vacuum fuisse dicit Adam, sed ejus minus habuisse, multoque plus lucis. Vides-ne huic dementiæ, quæ Dei naturam corruptibilem dicit, eamque malæ naturæ commixtione corrumpit, quantum catholica fides adversa sit, quæ omnia mala generis humani, quorum non parvam partem parvulos etiam cernimus perpeti, et ipsam concupiscentiam qua caro concupiscit adversus spiritum, quibus malis omnibus paradisus a vobis, sed vester, impletur, non dicit esse nisi ex natura bona, et a Deo bono bene instituta, sed propria voluntate et primi hominis prævaricatione vitiata. Quod vos negantes, quid agitis, nisi ut hæc omnia mala, quæ de peccato naturæ bonæ in parvulos venire non vultis, commixtioni malæ naturæ tribuantur, quam Manichæorum furiosus error inducit? Videtis igitur, etsi videre non vultis, insanos et perditos Manichæos, ne vobis adjuvantibus vincant, vobiscum esse vincendos; imo adjuvante Domino vobiscum esse jam victos.

CLXXXVII. Jul. « Persistit sane invehi in nos, et

adjungit[1] : « (Hi autem qui concupiscentiam istam contra evangelicos et apostolicos libros, quos vacuo lectitant, bonum ausi sunt dicere; videas, inquit, sanctos eorum nunc cum filiabus dormisse, nunc cum pluribus et concubinis et uxoribus miscuisse negotium. Nec hoc Apostoli vident : Quæ societas luci et tenebris, fideli et infideli, Christo et Belial? Errant glomerati nubilo concupiscentiæ, cujus veneno ita fruuntur, ut amentia capti, cum hoc gerunt, a Deo id concessum putent; quasi ignorent Apostolum dixisse : Quæ geruntur ab eis in tenebris, turpe est etiam dicere.) » Vides nempe quomodo negotium vexat pudoris, atque contra nos id valere plurimum putat, qui non malum dicere audeamus, quod velandum tamen pudore fateamur. Nullum vestimentum ergo texuisti, quo deformitatem tui dogmatis operires, præter pannos quibus in parentis tui et magistri hæreditate crevisti. Persistit igitur erigi in nos, faciensque apostrophen : « (Age, tu[1], inquit, defensor concupiscentiæ, aperto sermone narra fructus et opera ejus. Ecce ego contra eam, non timeo lucem, quam illa trepidat, quam illa odit. Omnis enim qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ne manifestentur opera ejus. Vides-ne concupiscentiam mali esse originem, per quam miseræ animæ libidini serviunt, non sponte, quia hoc est quod nolente animo gerimus solum?) » Hinc est quod et tu : » Nam quid est[2], inquis, quod labia, lingua, manus, inflexiones dorsi, cervicis, et laterum, ut ad opera congrua moveantur, positum in potestate est; cum vero ventum fuerit ut filii seminentur, membra in hoc opus creata non serviunt; sed expectatur ut ea velut sui juris libido commoveat, et aliquando non facit animo volente, cum aliquando faciat et nolente? « Enumerasti tu nempe om-

[1] Manich. epist. — [2] Ibid. — [3] Aug. lib. I. de Nupt. et Conc. c. 6.

ria officia membrorum, eaque commendans servire voluntatis imperio, libidinis negotium dicis, quod hoc solum nolente animo faciamus. Quid Manichæus? (Vides-ne[1], inquit, concupiscentiam mali esse originem, per quam miseræ animæ libidini serviunt, non sponte, quia hoc est quod nolente animo gerimus solum?) Sed videamus quid aliud adjungat. (Denique omne peccatum extra corpus est, quia actuale est : qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Omne enim peccatum antequam fiat, non est; et post factum, memoria sola ejus operis, non ipsa species manet : malum autem concupiscentiæ, quia naturale est, antequam fiat est; cum fit, augetur; post factum, et videtur, et permanet.) Quid igitur nobiscum jurgas, quia te Manichæum vocemus; cum nec in illius scriptis aliud quam quod tu dicis, nec in tuis aliud quam quod ille vult persuadere, teneatur. Jam vero illud quod per plebeïa, a vobis tamen infusum, ora discurrit, in eadem Manichæi Epistola continetur, id est, » Si peccatum naturale non est, quare baptizantur infantes; quos nihil per se mali egisse constat? « Ideo autem dixi illud per multorum volitare linguas, quia vulgarius argumentum etiam a tardis quibusque comprehensum est : cæterum tu in tuis libris in eo spem totam reponis. Et hoc ergo ipsum hoc modo tuus præceptor exequitur : (Qui his verbis mihi interrogandi sunt[2] : Si omne malum actuale est; antequam malum quispiam agat, quare accipit purificationem aquæ, cum nullum malum egerit per se? Aut si necdum egit, et purificandus est; licet[3] eos naturaliter malæ stirpis pullulationem ostendere, illos ipsos quos amentia non sinit intelligere, neque quæ dicunt, neque de quibus affirmant.) Audis quomodo conviciatur nobis? Amentes vocat, nec intelligentes vel quæ

[1] Manich. epist. — [2] Ibid. — [3] *Forte* liquet.

dicamus, vel quæ affirmemus, qui malæ stirpis pullulationem negemus; cum baptizemus etiam eos purificante aqua, qui malum nullum egerint, id est, parvulos. Posita sunt nempe de ejus multa sententiis : sed nisi Menoch filiam, et Manichæum qui se Christi Apostolum nominat, titulus indicaret, te omnino suum pollicerentur auctorem. Cum ergo nihil aliud dicas, quam quod Mani docente didicisti; putas te in æstimatione Catholicorum aliter habendum, quam illum per quem talium dogmatum sacramenta potasti? »

Aug. Finisti tandem, quæ de Manichæi Epistola, quam tui collegæ Flori orationibus adjutus te invenisse lætaris, contra nos putasti esse dicenda. Ubi certe Manichæus concupiscentiam carnis accusat, qua caro concupiscit adversus spiritum : hanc autem Catholicis objiciendam sic arbitratur, tanquam eam bonam esse dicant, quia nuptiarum bonum doctrinæ Dominicæ atque Apostolicæ sanitate commendant. Quando enim posset Manichæus malum concupiscentiæ carnalis a bono discernere conjugali, cum ad Hebræos Epistola nonnisi eorum dicat esse solidum cibum[1], qui exercitatos habent sensus, ad separandum bonum a malo? Sed plane tu in hujus Manichæi morsum inevitabiliter incidisti, tantus laudator concupiscentiæ carnis, ut eam non qualis ibi esse potuisset, si esse debuisset, sed omnino qualis nunc est, etiam in paradiso, id est, in loco tam magnæ beatitudinis collocares; ut scilicet illius loci habitatores ita beata pace fruerentur, ut in se ipsis intestino bello, ne in consensus illius illiciti vel in honesti concubitus laberentur, contra motus concupiscentiæ dimicarent. Hoc malum in paradiso esse non posset, nisi forte illo picto, de quo superius locuti sumus, qui haberet titulum suprascriptam : « Pa-

[1] Hebr. v, 14.

radisus Pelagianorum. Ubi etsi ipsa concupiscentia occultis motibus corda casta sollicitans non posset ulla exprimi arte pictoris; pingi tamen possent gravidæ fœminæ, cibos utiles fastidio repellentes, fœda delectatione noxios appetentes, nauseantes, vomentes, pallentes, immaturos fœtus abortu aliquando fundentes, in ipso etiam partu pœna, quam mater Eva suscepit, miseriam suam protestantes; etsi non sonante pictura, tamen facies tristium, gementium, plorantium, sicut poterat, imitante: natique ipsi omnes flentes communi sorte nascentium, et diversarum varietate pœnarum, et multi etiam postea sub verberibus magistrorum. Hanc picturam nesciens quisquis aspiceret, et titulum legeret, causamque requireret; hæc ei videlicet, sed a vobis egregia ratio redderetur, qua diceretis: Talis esset omnino etiam ibi conditio generis humani, quia talis est hic, ubi similiter a fœtibus hominum nulla trahitur origo peccati. Si acquiesceret, fieret Pelagianus: si vero inrisæ huic insipientiæ acquiescere nollet, argueretur a vobis ut Manichæus. Sed huic contentioni, Dei sancte antistes Ambrosi, docte in Ecclesia et doctor Ecclesiæ, dic istis, concupiscentiam qua caro concupiscit adversus spiritum, et de qua Manichæus nesciens quid loquatur, tendit muscipulas imperitis, non ex alienæ commixtione naturæ, sicut ille desipit, sed naturæ nostræ bonæ a bono conditæ ex prævaricatione primi hominis accidisse. Sed vos fortasse impudentissima pervicacia eligitis adjumenta præbere impurissimo Manichæo, quam sancto acquiescere Ambrosio[1]. Agite ut placet, sed non gaudebit vel vobis adjutoribus Manichæus; quoniam catholica fide, in Christi nomine et virtute utrosque vincit Ambrosius. Si enim talis esset ista concupiscentia, quæ carnali suo motu nec præcederet,

[1] Ambros. lib. 7. in Luc. 12.

nec excederet hominis voluntatem, sed ejus semper sequeretur arbitrium; profecto nec Manichæus quid in ea juste reprehenderet, inveniret; nec eam quispiam nostrum in paradiso conjugatos habere non potuisse contenderet; nec Ambrosius de prævaricatione primi hominis eam traxisse nos diceret, quia concupiscere contra spiritum non videret. Nunc vero quia talis est, ut concupiscat contra spiritum, etiamsi spiritu resistente non vincat; et ideo esse non posset, pace illa magna in paradiso fruentium beatorum; nec fas est credere commixtione malæ naturæ corruptibilem Deum; restat ut et vos et Manichæos fides vincat Ambrosii de primi contagione peccati.

CLXXXVIII. Jul. « Superest ut examinemus illam sententiam tuam, quam tu te ad unum sermonem revocare pollicitus, breviter, ut non est negandum, et acutule collegisti : » Natura humana, si malum esset [1], non esset generanda; si malum non haberet, non esset regeneranda: atque ut ad unum verbum utrumque concludam, natura humana si malum esset, salvanda non esset; si ei mali nihil inesset, salvanda non esset. « In hoc loco non es a nobis ingenii tui laude fraudandus; pro tua enim prorsus dici melius ratione non potuit : sed tamen rerum natura non sinit, ut promoveat quidquam exacta calliditas. Durum tibi est omnino contra stimulum calcitrare : quidquid enim compegeris, non minus quam glacies admotæ veritatis igne dissolvitur. Denique quid a nobis nunc referatur attende. Conclusisti hoc modo : Certe natura humana si malum esset, salvanda non esset. « Assentimur, prorsus verum dixisti : » si malum esset, salvanda non esset. « Quia res mala et naturaliter mala, nec mereretur, nec caperet salutem. Cur non caperet? Quia aliud quam facta erat, fieri non posset : non autem meretur, quia nihil in ea erat

[1] Lib. 2. de Nupt. c. 21.

quod Dei digneretur liberare clementia. Cum autem dicimus, si esset, (quod certe esse non potest,) non illi spem negati conciliamus effectus, sed ad destructionem alterius opinionis, quæ incidit, de rebus impossibilibus dicere solemus : Si hoc vel illud, verbi gratia, esset, illud sine dubio sequeretur; ut cum illud esse non potest, etiam hoc propter cujus amolitionem illatum fuerat, multo magis negetur. Jam igitur frequenter ostendimus, malum aliquid per naturam esse non posse : sed tamen nunc sine præjudicio istius constituti, sententiæ tuæ partem probamus, qua dixisti, » Natura humana si malum esset, salvanda non esset. « Salutem in baptismate collocasti, et argumentatus es consequenter; quoniam si verum dicerent Manichæi, qui malam dicunt naturam, desiperent Christiani, qui malæ naturæ remedium baptismatis crederent admovendum : et ideo qui malam confirmat hominum naturam, gratiam negare compellitur; quod ita recurrit, ut qui gratiam confirmat, hominum laudet naturam cujus saluti eam intelligit fuisse provisam.

Aug. Non est verum quo dicis : fallis aut falleris. Non enim qui malam, sed qui malum confirmat hominum esse naturam, id est, non qui eam malam esse, sed qui eam malum esse confirmat, gratiam negare compellitur. Nam ubi mala est, ibi magis indiget gratia. Mala quippe est natura malus homo; quoniam homo sine dubitatione natura est : sic mala est natura mala mulier; quoniam mulier utique natura est. Quomodo ergo, qui hoc dicit, gratiam negare compellitur; cum gratia naturis malis, id est, hominibus malis, ut mali esse desinant, opituletur? Sed aliter dicimus, Malus est iste homo; aliter, Malum est iste homo : illud verum esse potest, hoc non potest. Sicut, Vitiosus est homo iste, si dicimus, verum esse potest : si autem dicimus, Vitium est iste homo, verum non

potest esse. Proinde noli errare, vel mittere homines in errorem, et sic me dixisse intellige : Natura humana si malum esset, non esset generanda ; si malum non haberet, non esset regeneranda : ac si dixissem, Natura humana, si vitium esset, non esset generanda ; si vitium non haberet, non esset regeneranda. Item quod sequitur, ubi me ad unum verbum dixi utrumque concludere, ita dixi : Natura humana si malum esset, salvanda non esset ; si ei mali nihil inesset, salvanda non esset ; tanquam dicerem, Natura humana si vitium esset, salvanda non esset ; si ei vitii nihil inesset, salvanda non esset. Ecce feci verba mea planiora, non ut invenires quod contra diceres ; sed ut intelligereris non potuisse invenire quod diceres.

CLXXXIX. Jul. « Quid igitur hinc conficiatur, adverte : non adhærere negationem gratiæ laudi humanæ naturæ ; quin imo hæc quatuor ita esse conjuncta, ut alterum sine altero teneri nequeat ; sed infamia naturæ pariat negationem gratiæ, et laus gratiæ pariat prædicationem naturæ : ista enim in quamvis sibi partem reciprocari possunt. Bene ergo dixisti, » Natura humana si malum esset, salvanda non esset : « Hoc enim utrumque dicunt Manichæi, malam videlicet carnis naturam, nec posse salvari per gratiam, nec debere. »

Aug. Sed illi sic dicunt malam carnis naturam, ut eam malum esse dicant, non malum habere ; quia ipsum vitium non substantiæ accidens, sed substantiam putant esse.

CXC. Jul. « Sed post hæc admovet sententiam tibi caram, et dicis : » Si autem naturæ humanæ mali nihil inesset, salvanda non esset. Qui ergo dicit eam bonum non esse, bonum negat conditæ Creatorem ; qui vero negat ei malum inesse, misericordem vitiatæ invidet Salvatorem. « Sit igitur lector intentus : videbit nihil te dixisse aliud,

quam quod dicendum negaras : pronuntiasti enim, ei rei malum inesse naturaliter, quam dixeras malam non esse naturaliter. »

Aug. Non dixeram malam non esse, sed malum non esse : hoc est, ut planius loquar, non dixeram vitiatam non esse, sed vitium non esse. Relege, et intellige.

CXCI. Jul. « Sed intelligi non potest aliud mala natura, quam id quod malum est habere congenitum. »

Aug. Sive congenitum sit malum, sicut ingenii fatuitas, sive voluntate assumptum, sicut homicidium; potest dici malus homo etiam mala natura, quia et homo natura est; sicut malus equus potest et malum animal dici, quia et equus animal est.

CXCII. Jul. « Et ut fiat brevis ac pura conclusio : si naturæ inest ita malum, ut nascatur ex ea cum ipsis seminibus malum; mala sine dubitatione convincitur. »

Aug. Etsi mala convincitur, non tamen malum est : quia etsi vitiata convincitur, non tamen vitium est.

CXCIII. Jul. « Si autem vindicatur a malis, et bona defenditur, nec nasci ex ea malum, nec ei inesse potest naturaliter. Evanuit igitur conclusio tua; quia sententia, quam secundo loco intulisti, non distinxit, sed geminavit priorem. »

Aug. Non continuo, si bona defenditur, vindicatur a malis. Eadem quippe natura, et bona est, in quantum natura est; et mala est, si vitiata est : non est tamen malum ulla omnino natura. Non igitur evanuit mea conclusio, qua dixi, Natura humana, si malum esset, salvanda non esset; si ei mali nihil inesset, salvanda non esset. Sed si vis verum dicere, dic potius evanuisse argumentationem tuam, qua voluisti refellere conclusionem meam.

CXCIV. Jul. « Natura, inquis, humana si malum esset, salvanda non esset; si ei mali nihil inesset, salvanda non

esset : « Quid aliud ostendisti, quam unam rem propter id debere salvari, propterquod illam negaveras debere salvari ? »

Aug. Salvanda est, quia mala est, non quia malum est : si autem esset malum, salvanda non esset. Non enim quia malum est, sed quia malum habet, mala est : sicut non quia vitium est, sed quia vitium habet, vitiosa est. Quia vitiosa est ergo, salvanda est : si autem ipsa natura, hoc est, ipsa substantia, vitium esset, salvanda non esset. Quomodo ergo unam rem propter hoc dixi debere salvari, propter quod illam negaveram debere salvari ; cum aliud sit vitium habere, aliud vitium esse? Salvanda est ergo, quia vitium habet, non quia vitium est : si autem vitium esset, salvanda non esset. Vides quam non hoc sit respondere, quod est non tacere : quandoquidem vides te nihil respondisse, et tamen tacere noluisse.

CXCV. Jul. « Ac per hoc, eo revolutus es, ut Manichæum, quem professione contempseras, argumentatione reparares. « Nam dicendo, » Si mala esset, salvanda non esset : « Speciem pugnantis indueras : subdendo autem, » sed si nihil in ea mali esset, salvanda non esset : « Ipsi te fideliter militare docuisti. Cum ergo apparuerit hoc tua quod Manichæi sententia contineri, id est, malam esse hominum naturam, cui ille et et tu pariter malum inesse dicitis, tu que pronuntiaveris malam naturam non esse salvandam ; absolutissime confectum est, fidem vestram junctis omnino turmis tam naturam impugnare, quam gratiam. »

Aug. Numquid quoniam verba mea mutas, ut aliquid respondisse videaris, ideo difficile aut impossibile facis legentibus vel recolere animo, vel certe in hoc ipso tuo libro paulo superius relegere, et videre quid dixerim, ubi et ipse illa sicut a me sunt dicta posuisti? Ego enim non dixi, Si mala esset, salvanda non esset ; cum ideo salvanda

sit, ut non sit mala : sed dixi, Si malum esset, salvanda non esset. Habendo quippe vitium mala est, quo consumpto sine dubitatione fit salva : non ipsa vitium est; alioquin ipsa ipsa consumeretur cum consumitur vitium. Cum vero salute vitium consumatur, quid isto modo nisi natura salvatur? Cum itaque dicitur sanari vitium, non ipsum vitium, sed illa cui hoc inerat natura salvatur; quæ si vitium esset, non salvaretur, sed finiretur potius sanitate : imo sanitas hoc modo ulla fieri non posset; quoniam si fieret, maneret natura sanata, consumpto vitio quo non erat sana; si autem natura vitium esset, non utique consumpto vitio sanaretur, sed ipsa consumeretur. Ac per hoc, natura humana non si mala esset, sed si malum esset, hoc est, si vitium esset, salvanda non esset; si ei nihil mali inesset, hoc est, si vitio mala non esset, salvanda non esset. Ecce quod dixi, noli mutatis a te verbis meis velle facere locum, non responsionibus, sed contentionibus tuis.

CXCVI. Jul. « Sequiturque ut nemo possit laudare gratiam Christi, nisi qui in natura bonum opus laudaverit Conditoris. »

Aug. Hoc verum dixisti : et ideo etiam in mala natura opus laudabile est Conditoris; quia et natura mala, in quantum natura est, bonum est; atque ut hoc bonum liberetur a malo, gratia necessaria est.

CXCVII. Jul. « Certe nulla hic de studiis adultorum hominum quæstio, sed de sola nascentium qualitate versatur, in quibus naturæ examinatur status. Hanc tu itaque naturam sine aliquo propriæ voluntatis admixtu ream, damnatam, malis, id est, criminibus plenam, cum Manichæo tamen asseris : quam nos sine scelere, sine peccati malo innoxiam, et capacem virtutis tuemur. »

Aug. Agnoscimus te, agnoscimus magnum tutorem,

qui parvulis quos tueris, non sinis succurrere Salvatorem. Si autem sinis, dic, quæso, quando salvi corpore baptizantur, ex quo malo, ex quo vitio, ex qua parte salventur. Sed quid dicturus es, homo qui facis tibi paradisum tuum, quem non erubescis implere pœnis immeritis parvulorum?

CXCVIII. Jul. « Hanc ergo tu in parvulis, criminosam, vitiosam, et damnatam sua voluntate arguis, an conditione nascendi? Si propria voluntate, ut videlicet illi parvuli suis studiis peccasse dicantur; monstrum quidem opinionis exoritur, peccati tamen tradux negatur; non enim accepit ab alio, quod potuit ipse committere : sin autem tot mala non actione sua, sed conditione sortitur, naturaliter iniqua convincitur. »

Aug. Nec sua voluntate arguo naturam parvulorum, nemo enim quia vult nascitur; nec conditione nascendi, nisi quia miseri nascuntur, non quia nascuntur. Nasceretur enim etiam natura humana in paradiso, ex Dei benedictione fœcunda, etiamsi nemo peccasset, donec Deo præcognitus Sanctorum numerus compleretur. Sed illi parvuli nec flerent in paradiso, nec muti essent, nec aliquando uti ratione non possent, nec sine usu membrorum infirmi et inertes jacerent, nec morbis affligerentur, nec a bestiis læderentur, nec venenis necarentur, nec aliquo casu vulnerarentur, vel ullo sensu, aut ulla parte corporis privarentur, nec a dæmonibus vexarentur, nec surgentes in pueritiam domarentur verberibus, aut erudirentur laboribus, nec ulli eorum tam vano et obtunso nascerentur ingenio, ut nec labore, nec dolore ullo emendarentur; sed excepta propter incapaces uteros matrum sui corporis quantitate, tales omnino qualis Adam factus est, gignerentur. Nunc autem nec tales essent quales videmus, nec talia paterentur, nisi peccato illo magno natura hu-

mana in has miserias mutata atque damnata. Non ergo ita se habent conditione nascendi, sed contagione peccati et conditione supplicii.

CXCIX. Jul. « Quo ergo super naturæ judicio Manichæus tuque distatis? Quia ille, inquis, eam malam fatetur. Tu ergo si id abnuis, bonam eam esse pronuntia; et sublata contentio est : capieris statim veritatis retibus in salutem. Sed reclamas. Audiamus ergo quid parias, Aristoteles Pœnorum. » Tantum, inquis, malum ei inest, ut possideatur a diabolo, atque æternum mereatur incendium. »

Aug. Tu autem qui eam negas a diabolo possideri, procul dubio negas a potestate erui tenebrarum, cum in Christi regnum regeneratione transfertur, et accusas universam catholicam Ecclesiam magno crimine majestatis. Non enim legibus hujus mundi alio crimine tenetur reus, quisquis imaginem, quamvis non vivam, tamen imperatoris exsufflat : exsufflantur autem parvuli in exorcismo, priusquam baptizentur : exsufflantur igitur vivæ imagines, non regis cujuscumque, sed Dei. Imo vero exsufflatur, sed diabolus, qui contagione peccati tenet parvulum reum, ut illo foras misso parvulus transferatur ad Christum[1]. Exsuffletur itaque Juliani amentia, ne majestatis rea in parvulorum mundatione et exsufflatione dicatur Ecclesia. Si autem non eruitur a potestate tenebrarum, et illic remanet parvulus; quid miraris in igne æterno cum diabolo futurum, qui in Dei regnum intrare non sinitur? An quia Pelagiani nescio quem parvulis non baptizatis, præter Dei regnum, quietis et vitæ æternæ locum præparant, ideo Christi erit falsa sententia : « Qui » crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit; qui autem » non crediderit, condemnabitur[2]? » Quisquis autem ne-

[1] Joan. XII, 31. — [2] Marc. XVI, 16.

gat parvulos credere per ora gestantium, neget eos et accipere baptismum, quia in manibus gestantium reluctantur.

CC. Jul. « Sed adeo mala non est, ut nisi Manichæus eam accusare non possit. »

Aug. Manichæus ergo dixit : Omnes sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est? Sed quia hoc dixit doctus et doctor catholicus, quid es nisi deceptus et deceptor hæreticus[1]?

CCI. Jul. « Ego, inquit, tamen non sum Manichæus, qui eam absolvo verbis, et condemno judiciis. »

Aug. Tu eam condemnas judicio, et hoc iniquo, quam mala tanta vis perpeti sine merito malo.

CCII. Jul. « Quid igitur hic primum accusem, impudentiam mentientis, libidinem disputantis, an profanitatem tam prava credentis? Nobis tamen intelligo utendum Prophetæ esse verbis : « Beati sumus Israël, quia » quæ Deo placent, nobis nota sunt[2]. »

Aug. Ita-ne vero, quæ Deo placent vobis nota sunt? Insulse, ut sine ulla contagione peccati premantur parvuli gravi jugo, placet Deo? Trahunt ergo contagium de illo primo magnoque peccato : quod vos nolentes fateri, quid nisi injustum judicium datis Deo?

CCIII. Jul. « Sed invectionum officium legentium censura supplebit : nos pergamus ad reliqua. Certe nullum est in rebus aliud malum, quod vere malum sit, nisi quod peccatum vocamus.

Aug. Si non sunt mala etiam supplicia peccatorum, non est quomodo defendas Deum dixisse verum, qui dixit creare se mala[3], non enim dicendus est creare peccata.

CCIV. Jul. « Ex quo peccato gignitur in uno quoque,

[1] Ambros. lib. I. de Pœnit. c. 2. vel 3. — [2] Baruc. IV, 4. — [3] Isaï. XLV, 7.

ut dicis, naturale malum: nihil est igitur aliud vere malum, quam meritum malum. »

AUG. Non tantum meritum malum, verumetiam pœna, quæ malo merito redditur, malum est. Non enim vere malum est peccatum, et non est vere malum pœna peccati. Si ergo nullum esset in parvulis ex origine malum meritum, quidquid mali patiuntur, esset injustum. Et ideo ista mala in paradiso esse non possent; quia nullum esset ibi meritum malum, si felix obedientia permaneret. Ac per hoc, quia hic sunt in parvulis mala, quæ ibi non essent; habent etiam meritum malum, quod nisi originaliter non haberent.

CCV. JUL. « Si ergo et Manichæus non ob aliud dicit malam naturam, quam quod eam mali meriti arbitratur, cui putat inferenda supplicia; et tu naturæ humanæ malum inesse confirmas, nec aliud malum quam quod Manichæus, id est, concupiscentiam carnis, quam a diabolo concionaris infusam; eamque sic mali meriti esse dicis, ut æternis eam persistas adjudicare tormentis: non aliter sine dubio quam Manichæus, pessimam illam damnatamque pronuntias. »

AUG. Jam erubesce. Concupiscentia carnis non est a Patre, sed ex mundo est[1], id est, ex hominibus, quorum fœtibus impletus est mundus: hanc autem Manichæi tribuunt genti tenebrarum, adjuvantibus vobis, qui hoc malum nobis per prævaricationem primi hominis, secundum Ambrosianam, hoc est, catholicam fidem, in naturam vertisse non vultis[2].

CCVI. JUL. « Videamus ergo quomodo huc redeat etiam pars secunda sententiæ tuæ. Dixisti enim: » Qui dicit naturam humanam bonum non esse[3], bonum ne-

[1] I Joan. II, 16. — [2] Ambros. lib 7. in Luc. 12. — [3] Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 21.

gat conditæ creatorem : qui vero negat ei malum inesse, misericordem vitiatæ invidet Salvatorem. « Si ergo, ut tu profiteri coactus es, qui negat eam bonum esse, bonum etiam conditorem ejus, id est, Deum negat; et nihil aliud est malam esse naturam, quam malum meritum habere naturaliter; veritati nostræ adminiculatur etiam vestra confessio, negare vos videlicet Deum bonum hominum conditorem, quorum malam esse naturam, et vitiis ejus juratis, et pœnis. »

AUG. Natura humana[1], etsi mala est, quia vitiata est; non tamen malum est, quia natura est. Nulla enim natura, in quantum natura est, malum est; sed prorsus bonum, sine quo bono ullum esse non potest malum : quia nisi in aliqua natura ullum esse non potest vitium; quamvis sine vitio possit esse, vel nunquam vitiata, vel sanata natura : quod Manichæi si intelligerent, Manichæi omnino non essent, duas ex contrariis partibus boni et mali introducendo naturas. Si ergo vides quid inter nos et Manichæos intersit, tace : si non vides, tace.

CCVII. JUL. « Non ergo invidemus Salvatorem illi, quam conditoris sui dignitate defendimus : sed malum eam negamus esse, ne efficiamur Manichæi; malum ei negamus inesse, ne mutatis nominibus simus totidem Manichæi. »

AUG. Prorsus contra Manichæos estis, cum dicitis naturam malam non esse : sed Pelagiani estis, cum ei malum dicitis non inesse, et nescientes suffragamini Manichæis, dicendo malum, quod ei manifestum est inesse, ex primi hominis prævaricatione non esse; ut concludant illi aliam substantiam naturamque mali esse.

CCVIII. JUL. « Vitiari autem in unoquoque jam suo arbitratu vel bonum agente vel malum, personæ meritum

[1] Prosper seat 302.

dicimus, non naturæ. Et ideo per gratiam Christi id sanari asserimus, quod vitiari potest : quoniam nec aliud sauciatum ostenditur, quam quod sanatum docetur. »

Aug. Certe vos invidetis parvulis Salvatorem : exsufflandi sicut ipsi, si hoc vobis prodesse crederetur, ut erueremini de potestate tenebrarum, et in regnum Christi transferremini.

CCIX. Jul. « In baptizatis autem non concupiscentia [1] carnis, quæ naturalis est, sed concupiscentiæ malæ aufertur reatus. »

Aug. Joannes apostolus concupiscentiam carnis dixit a Patre non esse, sed ex mundo [2], hoc modo eam malam faciens intelligi : tu autem non concupiscentiam carnis quæ naturalis est, sed concupiscentiam malam reatum habere dicis. Apud te quippe nec quando concupiscitur fornicatio, concupiscentia carnis mala est ; quia ut dicis, bono male utitur, qui sic utitur. Bonum est ergo ipsa semper, ut vis, sive quis ea conjugium, sive adulterium concupiscat : quoniam si conjugium, bono bene utitur; si adulterium, bono male utitur. Pugna igitur cum apostolo Joanne, non mecum: non enim consentis ei dicenti eam malam, quam dicit concupiscentiam carnis a Patre non esse, sed ex mundo, quandiu tu dicis concupiscentiam carnis, etiam quando ea malum concupiscitur, esse bonam, ac per hoc nunquam malam. Sed, crede mihi, nemo Christianus est, qui non malit apostolo Joanni consentire, quam tibi.

CCX. Jul. « Ac per hoc, nec aliquod peccatum esse tam Conditoris humani generis, quam Redemptoris testimonio comprobatur. »

Aug. Quid est quod dicis nimis inconsiderate : « Nec aliquod peccatum naturæ inesse? » quasi peccatum possit

[1] *Forte* concupiscentiæ. — [2] I Joan. II, 16.

omnino inesse nisi naturæ, etiamsi non sit origine attractum : sed voluntate commissum. Sive quippe angeli, sive hominis peccatum, manifestum est inesse vel angelo vel homini : quis autem sic exorbitet a rerum natura, ut hominem vel angelum neget esse naturam? Quid est item quod clausis oculis loqueris? quid est rogo quod dicis : « Nec concupiscentiam peccatum esse? » Ita-ne contra Apostolum te disputare non vides? Ille namque peccatum esse concupiscentiam, satis omnino monstravit, ubi ait : « Peccatum non cognovi nisi per legem; nam » concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non » concupisces [1]. » Quid hoc testimonio clarius quid tua sententia vanius dici potest?

CCXI. Jul. « Et ut quæ sunt acta repetamus : inimicam esse justitiæ Dei opinionem traducis, tam præceptorum Dei, quam judiciorum ejus attestatione monstravi.

Aug. Inimicos vos potius esse justitiæ Dei, quem facitis super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum [2], injuste posuisse grave jugum, dum negatis originale peccatum et testimonio Scripturarum, et ipsis calamitatibus parvulorum, quæ in paradiso nisi vestro non possent esse, monstratum est.

CCXII. Jul. « Concupiscentiam autem carnis ad conciliandum sexibus fœcunditatis negotium, a Deo inditam creatore corporum, nonnisi a Manichæo accusari, scriptorum ejus insertione perdocui. »

Aug. Concupiscentiam carnis, quam malam esse docet Scriptura divina, per illam quippe caro concupiscit adversus spiritum [3], vos adjuvantes Manichæos, Deo coæternæ genti tribuere tenebrarum, dum non vultis eam pertinere ad originale peccatum, et in Dei paradiso audetis

[1] Rom. VII, 7. — [2] Eccli. XL, 1. — [3] Galat. V, 17.

insuper collocare, evidentissimis documentis, et divinæ auctoritatis et sobriæ rationis ostendimus.

CCXIII. Jul. « Nec alia apud vos argumenta esse pro traduce, quam quæ Manichæus tribuisset ostendi. »

Aug. Non esse Ambrosium Manichæum qui fidei catholicæ invictissimus et Manichæos[1] prostravit et vos, qui dixit discordiam carnis et spiritus[2], ubi per tuam susceptam caro concupiscit adversus spiritum, per primi hominis prævaricationem in nostram vertisse naturam, etiam testimonio tui principis eumdem laudantis episcopum[3], convictus atque contortus cogeris confiteri.

Jul. CCXIV. « Te autem liberi arbitrii negatorem, et Dei nascentium conditoris, sententiæ tuæ discussione patefaci. »

Aug. Me non esse liberi abitrii, quod tu extollendo præcipitas, negatorem, sed potius defensorem Dei gratiam confitendo, quod arbitrium tu decipis[4] in tua virtute fidendo, innumerabilia sacra testimonia proclamant : nosque non negare Deum nascentium conditorem, sed vos negare Deum nascentium salvatorem, ea quæ utrique diximus, legentibus indicabunt.

CCXV. Jul. « Malam autem a vobis pronuntiari naturam, ejus sententiæ, quam tu uno verbo conclusurum te promiseras, explicatione convici. »

Aug. Naturam humanam non malum esse, sed ei malum inesse monstravi; unum horum docens per ejusdem naturæ substantiam et ejus substantiæ conditorem Deum, alterum per ejusdem naturæ miseriam et ab eadem miseria salvatorem Deum. Te autem ratiocinationem meam non potuisse dissolvere, etsi non tibi respondissem, lector posset diligens et intelligens invenire.

1 *Forte* addend. vindex. — 2 Ambros. lib. 7. in Luc. 12. — 3 Pelagii lib. 3. de Libero Arbit. — 4 *Forte* dejicis.

CCXVI. Jul. « Atque ideo etiam tardissimis ad intelligendum vel tuo favore deceptis liquere confido, te Manichæi solum aversari nomen; cæterum ex omni fide cum cunctis traducis sectatoribus, non minus spurcis quam stolidis ejus inhærere dogmatibus. »

Aug. Aliud et contra est omnino quam putas, quod liquere etiam tardissimis dicis. Illud namque potius etiam tardissimis liquet, si legendis utriusque nostrum scriptis intentam curam non graventur impendere, me demonstrasse non solum quod ego sim Manichæorum inimicus errori, eorumque nefaria dogmata Deo veritatis opitulante subverterim: sed etiam quod vos Manichæorum tantum adjuvetis insaniam, ut se omnino gloriarentur invictos, nisi catholica fide, quam Deo miserante defendimus, non per vos, vel a vobis, sed vobiscum potius vincerentur. Te autem ideo me unum elegisse, cui Manichæorum nomine et crimine, quanto crebrius, tanto conviciareris odiosius, quia eo modo putasti catholicam, quæ vos arguit, fundatissimam fidem et clarorum atque sanctorum defensorum ejus notissimam multitudinem, qui ea quæ didicimus et docemus, didicerunt atque docuerunt, sine invidia te posse destruere, horrore nefandi nominis, non objecti criminis, veritate. « Sed firmum fundamentum » Dei stat : novit enim Dominus qui sunt ejus[1]. » Verba vero libri mei, quæ tibi quasi refellenda proposueras, quomodo quibusdam paucissimis quasi ad speciem pugnæ qualiscumque tentatis, multo plura cætera, diffusa atque interfusa tua nebulosa loquacitate vitaveris, interim quia longum est hic ostendere, ut per se ipsum advertat et inveniat, dimitto lectori.

[1] 2 Tim. II, 11.

# LIBER IV.

*Julianum quarto suo libro disputantem adversus ea dicta libri secundi de Nuptiis et Concupiscentia, quæ a capite 4. ad 11. comprehenduntur, refellere pergit Augustinus. Concupiscentiam carnis malam esse, neque homini fuisse a Deo conditore inditam, propugnat doceri eo ipso loco, quem in hanc rem adhibuit, ex Joannis Epistola* 1. *cap.* 2, 16. Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est..... quæ non est ex Patre etc. *Atque illam quidem ad naturam pecoris, sed ad ipsius tamen pœnam hominis pertinere. Pudorem membrorum nonnisi post peccatum accidisse ob libidinis rebelles motus. Porro ne in Christo ulla prorsus fuisse putetur carnis concupiscentia, vehementer certat contra Julianum. Parvulos originali culpæ nasci obnoxios, non per propriæ voluntatis arbitrium, sed per contagium peccati a primo parente voluntate commissi. Locum vero a se ex Sapientiæ libro cap.* 12. 10. *et* 11. *prolatum, scilicet,* Non ignorans quoniam nequam est natio illorum etc. *ad id etiam valere, ut nostræ originis vitium demonstretur.*

Julianus, I. « Existimo ego sollicitum lectorem posse mirari, cur cum opusculum meum certo librorum numero, ex scribentium solemnitate distinxerim, tamen libri alterius solvam in altero quæstiones: unde est illud quod in tertio volumine disputavi, Apostoli sensus[1], qui per unum hominem peccatum in mundum intrasse dixit[2], (quo numero opinionem mali originalis oppressis), illud

[1] *Forte* sensui. — [2] Rom. VII, 12.

quod ex uno Abraham generatio Judæorum descendisse perhibetur[1], nihil vel exigui intulisse concussus. Id autem putet lector iste, cui nunc satisfacere instituo, in secundo debuisse volumine collocari. Norit igitur, hanc responsionis fidem, qua etiam illa quæ putantur intermissa, vel in libro sequenti supplentur, nec quidquam incommodare certamini, nec de ulla festinationis perturbatione, sed tam de causarum necessitate, quam de consilii ratione contingere. Suppetit vero magnorum ingeniorum copia, quorum exemplis talis styli consequentia vindicetur : sed inepta jactatio est, ad defensionem simplicis negotii sonantia priscorum nominum advocare suffragia, et securitatem facti reddere defensione suspectam. Secundum ergo librum, quem asserendis Apostoli sententiis destinaram, ne in nimiam longitudinem levium quæstionum proferret adjectio, disputatione necessaria terminavi. Verum quia munere seriæ dissertationis impleto, libuit etiam ineptis quæstionibus obviare, et tardissimorum quorumque, qui et frigidis possunt objectionibus permoveri, placuit habere respectum, tertio libro qualiter ex uno multi nati dicerentur ostendi. Est tamen etiam decentissimum, si volumen sequens prioris debitum luat, ut et magna inter libros videatur esse concordia, et ad cognitionem totius operis invitentur legentes; cum et si dilata in primis aliqua æstimaverint, intelligunt prætermissa non esse. Ostenso igitur fidei et industriæ operis convenire quod fecimus, congrediamur cum Manichæis pro Dei operibus et legibus; ab illis naturalis mali deformitatem, ab istis iniquitatem judiciorum feralium repellentes; docentes in istarum præceptis nihil de bono suo perdidisse justitiam, in illorum seminibus nihil de

[1] Hebr. XI, 12.

malo suo diabolum miscuisse; hæc postremo digna esse Deo rectore, illa Deo dignissima conditore. »

Aug. Congressionem tuam Manichæi, ne in nostra congressione superarentur, pro auxilio magno sumerent, nisi et vos cum eis fides catholica superaret : quandoquidem discordiam concupiscentiarum carnis et spiritus, et miserias generis humani, quibus plena est natura mortalium, incipientes a fletibus et calamitatibus parvulorum, propterea non sinuntur duarum, quas inducunt, naturarum commixtioni tribuere; quia hæc omnia naturæ peccato vitiatæ, quam Deus bonam condidit, nec vitiatam fœcunditatis munere et bono opificio suo deserit, auctoritate divina et verissima ratione tribuuntur. Quod vos negantes, arma quidem quibus vincuntur, conamini infringere ; sed tam sunt firma et invicta, ut sive illis ad vos, sive vobis ad illos transfixis et peremptis perveniant, utrosque prosternant.

II. Jul. « Quibus duobus si creditis, id est, Dei nec opera mala esse, nec iniqua judicia ; totum traducis dogma conteritur : sicut e regione, traducis impietate suscepta, hæc duo conditio Dei atque judicatio, per quæ solum Deus potest intelligi, destruuntur. »

Aug. Nec opera mala sunt Dei, quando et de malis quibuscumque bene operatur, et parvulis, quos de massa per primi hominis prævaricationem perdita bene operatus est, etiam sanandis benigne opitulatur; nec iniqua judicia, quando gravi jugo super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum, non nisi peccatorum merita ulciscitur[1]. Hæc cum creduntur atque intelliguntur, et Manichæorum et Pelagianorum error extinguitur : Manichæorum scilicet, quia mala ista generis humani volunt deputari nescio cui mali principio æternitati Dei

[1] Eccli. XL, 1.

coæterno; Pelagianorum autem, quia nolunt imputare peccato.

III. Jul. « Jam ergo ea quæ contexuit laceratos naturalium, ponderemus: sed ut rerum, quæ mutua sunt responsione perplexe, lectori nostro tam intelligentia quam discretio suggeratur, quo genere obluctetur, admonere. Profitetur scriptis obviare nostris, quæ ad se ait in brevi chartula destinata, et ponit aliquas sententiarum mearum particulas atque suggillat, quæ in meo opere non tenentur. »

Aug. Deo gratias, quod ipsis quatuor libris tuis, unde ille quod voluit, sicut voluit, excerpsit, cujus ad me chartula missa pervenit, sex libris meis ad cuncta respondi. Puto quod ibi non es dicturus, aliqua me redarguere voluisse, quæ in tuo opere non tenentur: quod et si dixeris, idque probaveris; etiam gratulari debeo, non te dixisse, quæ dicere non deberes: atque utinam quæcumque verba tua rectissime reprehenduntur, nulla omnino dixisses.

IV. Jul. « Loquitur ergo ad Valerium: » Attende quibus se existimat adversum nos huic præmisso titulo consonare [1]: Deus, inquit, qui Adam ex limo fuerat fabricatus, Evam construxit e costa, et dixit, Hæc vocabitur Vita, quoniam mater est omnium viventium. Non quidem ita scriptum est, sed quid ad nos? solet memoria falli in verbis, dum tamen sententia teneatur. Nec Evæ nomen ut appellaretur Vita, Deus imposuit, sed maritus: sic enim loquitur [2], « Et vocavit Adam nomen uxo-» ris suæ Vitam, quoniam mater est omnium viventium [3]. » « Stupenda doctoris eruditio, qui ne paululum quidem a Scripturarum sinit sermone deflecti. Imperitiam nos-

[1] August. lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 4. — [2] *Forte* legitur. — [3] Gen. III, 20.

tram arguit : sed oblivioni veniam dare dignatur, qua factum erat, ut ego dicerem nomine Vitæ a Deo mulierem nuncupatam : ita per occasionem brevem, et eruditus apparere studuit, et benignus. Sed ut non est admiranda diligentia, nominatorem fœminæ comperisse ; ita impudentia non ferenda est, velle ignoscere quod culpare non possis. Non enim ita in meo opere legitur, sicut in commentis hujus tenetur. Ego quippe posito legis testimonio, quo dixisse rerum Creator ostenditur, « Non » est bonum solum esse hominem, faciamus ei adjuto» rium simile sui[1] : Quid est hoc, inquio, Non est bo» num esse solum hominem ? Numquid Deus aliquid fe» cerat, quod non bonum jure dici posset ; maxime qui » omnia non solum bona, sed etiam bona valde fecerat ? » Quomodo ergo ait, Non est bonum solum esse homi» nem ? quo sermone non reprehenditur creaturæ status, » sed ostenditur humano generi perniciosam unionem esse » potuisse, nisi ministerio diversi sexus successio germi» nasset. Nam si etiam Adam speretur potuisse immortalis » fieri, nisi deliquisset : tamen manifestum est, patrem » eum nunquam fieri potuisse, nisi reperisset uxorem, » quæ de latere dormientis assumpta, prima compellatione » cui operi parata esset audivit : Hæc vocabitur Vita, » quoniam mater est omnium viventium[2]. Quo sermone » monstratum est, neminem deinceps hominum vel esse » posse, vel vivere, qui non conceptus beneficio substi» tisset. » Cum ergo clareat, in re quidem non magni ponderis, tamen nihil a me ita fuisse prolatum, ut illud præter impudentiam singularem quisquam possit arguere, inusta est nota publicæ falsitatis egentissimo omnium, qui cum vult donare quod non tenet, uno tempore pariter delinquit, et penuria juris, et ambitu largitatis. »

[1] Gen. II, 18, 19. — [2] Id. III, 20.

Aug. Si non tu ita posuisti libri verba divini, sicut ego in illa chartula inveni; non tibi, sed ei qui sic scripsit, ignovi : cui ambo debemus ignoscere. Si autem me putas non hoc invenisse in chartula, sed tanquam hoc invenerim, ideo mendaciter illa verba posuisse, ut esset quod tribuerem quasi errori tuo; nunc tibi certe, quod tam male ac falso de me fueris opinatus, ignosco. »

V. Jul. « Postquam ergo hoc tali gravitate reprehendit, pergit ad reliqua, ac patronum suum commonet, ut his quæ sequuntur attendat. » Deus igitur[1], inquit, maris creator et fœminæ, convenientia generationibus membra formavit. « Sed hoc tantum de capite dictorum meorum inserens, prætermissis plurimis omnino versibus, quibus novitas potissimum inculcatur animarum nihil aut carni aut semini debentium, subdit illud meum, Ita gigni corpora de corporibus ordinavit : quorum tamen efficientiæ potentia operationis intervenit, omne quod est, ea administrans virtute, qua condidit. Si igitur non nisi per sexum fœtus, non nisi per corpus sexus, non nisi per Deum corpus; quis ambigat fœcunditatem Deo jure reputari? Postquam hæc itaque de meo posuit, commendat quoniam catholice ea dicta etiam ipse fateatur. Quis non ergo putaret hominem fuisse mutatum? Verum non fit immemor sui; sed similem conditionem arbitratur pravi dogmatis et pudoris, ut etiam illud perspicuo reparetur exitio, sicut hic assiduo durescit attritu. Probat ergo sententiam meam, et ferrum præjudicii in fidem suam spontaneo defigit amplexu : sed post hæc quasi integer virium, autumat superesse quo dimicet. Sic enim sequitur : » Post hæc quæ veraciter et catholice dicta sunt, imo in divinis libris veraciter scripta, non autem ab isto catholice dicta sunt, quia non intentione catho-

[1] Verba Juliani ex August. de Nupt. lib. 2. c. 4.

lici pectoris dicta sunt; jam propter quod ea dixit, Pelagiana et Cœlestiana hæresis, incipit introduci. Namque attende quid sequitur. « Hic denuo nostra dicta subjungit[1] : » Quid ergo suum diabolus cognoscit in sexibus, per quod fructum eorum jure possideat? Diversitatem? Sed hæc in corporibus est, quæ Deus fecit. Commixtionem? sed non minus benedictionis quam institutionis privilegio vindicatur. Vox enim Dei est, « Relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori, » et erunt duo in carne una[1].» Vox Dei est, « Crescite, » et multiplicamini, et replete terram[2]. » An forte ipsam fœcunditatem? sed ipsa est instituti causa conjugii. « Ad quod respondit, quia nec diversitatem sexuum, nec commixtionem, nec fœcunditatem diabolus cognoscat in sexibus, per quod fructum eorum jure possideat: sed his omnibus absolutis invenit quod diabolo deputaret, nostramque honestatem nomine timoris incessit, qui inter tot corporum sexuumque munera veriti simus carnis concupiscentiam nominare. Sic ergo adversum me patrono suo loquitur : » Sed iste in his omnibus noluit nominare concupiscentiam carnis, quæ non est a Patre, sed ex mundo est; cujus mundi princeps dictus est diabolus : qui eam in Domino non invenit, quia Dominus homo non per ipsam ad homines venit. Unde dicit etiam ipse, « Ecce venit princeps mundi hujus, et in me nihil » inveniet[3] : » nihil utique peccati, nec quod a nascente trahitur, nec quod a vivente additur. Hanc iste noluit nominare in his omnibus, quæ commemoravit, naturalibus bonis, de qua etiam nuptiæ confunduntur, quæ de his omnibus gloriantur. Nam quare illud opus conjugatorum subtrahitur et absconditur etiam oculis filio-

[1] Verba Juliani. — [2] Gen. II, 24, et Matth. XIX, 5. — [3] Gen. I, 18. — [4] Joan. XIV, 30.

rum, nisi quia non possunt esse in laudanda commixtione sine pudenda libidine? De hac erubuerunt etiam qui primi pudenda texerunt : quæ prius pudenda non fuerunt, sed tanquam Dei opera prædicanda atque glorianda. « Egi quidem, beatissime pater Flore, in primi operis quatuor libellis causam nuptiarum, causam commixtionis, causam corporum, causam sexuum, causam operis Dei, causam postremo æstimationis Dei, quæ necessario, ut operum suorum probitate laudatur, ita eorum sauciatur infamia : ac per totum scriptorum opus, nec formationi corporis aliquid diabolum addidisse nec sensui, inobumbrabilis omnino veritas approbavit : et ideo opinionem traducis de Manichæi luto haustam esse, perdoctum est. »

Aug. Quomodo egeris in illis quatuor libris tuis, et quomodo nostra responsione fueris confutatus, ut te nihil egisse clareret, qui et meos et tuos legunt, non difficulter intelligunt. Quanquam et cum tui non leguntur, sed tantummodo mei, apparet in eis vestrum hæreticum dogma destructum. Sed cum meo uni, quatuor illis tuis sic responderis, ut ejus vix partem attingeres tertiam, nullamque refelleres ; tantum de illis præsumpsisti, ut contra unum alterum meum in eadem causa, istos tuos octo conscripseris, quasi me non vincendum firmamento disputationum, sed numero voluminum putaveris esse terrendum : usque adeo quippe quadrupla illa responsione nihil te profecisse sensisti, ut hæc tibi octupla necessaria videretur. Si ergo talibus incrementis loquacitas tua promovetur, quem non terreat, non veritas, sed numerositas librorum tuorum, quam computare me piget? Homo enim stupenda ubertate facundus, qui prius uni meo tuos quatuor, et alteri meo tuos octo putasti esse reddendos ; quis non timeat ne forte sex libris meis am-

plius quam mille tuos reddere mediteris, si uni eorum qui prior est, jam sexdecim reddas, atque ita singulos quosque sequentium duplicato præcedente numero persequaris, ostendens nobis quam multum loquaris non intelligendo quæ loqueris?

VI. Jul. « Tamen cum hoc ibi satiatissime constet effectum, breviter licet, in præsenti quoque disputatione repetetur. Convertamur ergo ad ipsum, cujus cum eruditione decertamus. Annuis nempe, a nobis recte fuisse collectum, quia si fœtus nonnisi per sexum, si sexus nonnisi per corpus, si corpus nonnisi per Deum extitisset, ambigi non posset fœcunditatem ad Dei opera pertinere, nihilque suum in sexibus agnoscere principem tenebrarum, propter quod fructus eorum juris sui assertione retineret; quia et diversitas pertinebat ad sexum, et commixtio ad membrorum diversitatem, et fructus fœcunditatis ad Deum, qui etiam generantium fuerat institutor: ac per hoc nihil remanserat propter quod diabolo esset commixtionis adjudicanda fertilitas. Quod ergo tibi putas vel solatium vel præsidium a sermonis mei honestate conferri, quia nolui in loco carnis concupiscentiam nominare? quod etsi in omni opere silentio præterissem, nihil tamen vituperationis aut injuriæ res illa susciperet, quæ honestioribus signata nominibus vindicabatur, et clarissimis quidem intelligentiæ vocibus. Fac igitur me prudentius, quam suscepti negotii ratio petebat, tegere voluisse silentio nomen ejus rei, quam tegimus amictu: num ideo totius rationis, totius veritatis jactura facienda est? Num ideo negotiorum arbiter intellectus jacebit, quia est aliquid, quod ut ante oculos, ita ad aures non semper docere possit adduci? Verumtamen quid deformitatis habet, carnis concupiscentiam nominare; quam et ego appellavi, cum poposcit locus; et tu licet indoma-

bilem te eam sentire confirmes, tamen crebro commemoras? »

Aug. Domabilem dico, id est, carnem, sed expugnatoribus, non laudatoribus ejus.

VII. Jul. « Porro hinc post modicum[1]: « Per quid igitur sunt sub diabolo parvuli, qui de corporibus nascuntur quæ fecit Deus, de commixtione sexus quem distinxit formando, sed benedicendo conjunxit, et fœcunditatem inserendo multiplicavit Deus, et ipsos parvulos de materia seminis fecit Deus? Si per Deum materiam corporum, per Deum genitalia corporum, per Deum commixtionem genitalium, per Deum etiam vim seminum, per Deum quoque omnium nascentium formam atque vitam existere confiteris; quid putas remansisse, propter quod diabolo tot Dei opera transcribas?» Ergo hæresim vocas alterius disputationis corpus, cujus membra omnia recta atque catholica confiteris. »

Aug. Novatianos, Arianos, Eunomianos, aliosque nonnullos, nonne etiam cum totum Symbolum confessi fuerint, vocamus hæreticos? Ut ergo alia taceam pertinentia ad hæresim vestram; quomodo vos non vis vocemus hæreticos, qui negatis parvulos erui de potestate tenebrarum, quando transferuntur ad Christum, in quibus accepturis Spiritum sanctum tota antiquitus Ecclesia, quæ laudat nomen Domini a solis ortu usque ad occasum, exsufflat et exorcisat spiritum immundum?

VIII. Jul. « Nam post quam collectionem nostram, quæ tanta est veritate munita, ut in te tota ferretur, nec convicio eam temerare quiveris, Deo adigente laudasti, effectum tamen ejus accusas. »

Aug. Quem dicis ejus effectum, non intelligis esse vestrum defectum. Ex his enim veris quæ dicitis quasi

[1] Vide lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 5.

Catholici, non efficitur illud quo estis hæretici. Namque ut Catholici dicitis, quod per sexum sit fœtus, per corpus sexus, per Deum corpus, unde fœcunditas Deo jure deputatur. Sed numquid ideo non inde talis nascitur homo, qui non sit sine sorde peccati, etiamsi unius diei sit vita ejus super terram[1]? Non igitur illa vera dicendo, sed hoc quod itidem verum est negando, estis hæretici. Quia utique Deus non est auctor fatuitatis, et tamen auctor est fœtus, et quando nascitur fatuus. Sic intellige, si potes, innasci homini ex origine vitium, cujus non sit auctor Deus, cum creator ipsius hominis non sit nisi Deus. Memento sane exorbitasse te a tuo dogmate, quo negatis operari Deum in hominum mentibus voluntatem. Nam ego verba tua, quæ confiteor et a Catholicis dici, voluntate laudavi, quæ me tamen dicis Deo adigente laudasse. Ecce quomodo Deus in nobis operatur et velle, quod soletis et contra Apostolum vos negare.

IX. Jul. « Si igitur, inquio, nonnisi per sexum fœtus, nonnisi per corpus sexus, nonnisi per Deum corpus, quis ambigat fœcunditatem Deo jure reputari? Hoc tam certum est, ut etiam tua in laudem ora concusserit. » Verum post præconium huic a te loco redditum, hæresim admones introduci, cum ea quæ subdidi, nihil aliud quam quæ præmissa fuerant, admota explanatione geminaverint. »

Aug. Numquid in his, quæ vera te dixisse concesseram[2], dixeras : « Quid ergo suum diabolus cognoscit in sexibus? » Hic enim cœpisti introducere sensum hæresis vestræ : quasi propterea non possit diabolus aliquid suum cognoscere in sexibus, quia per creatorem Deum est corpus et sexus : cum diabolus et bonum Dei et malum

[1] Job. XIV, 4, juxta LXX. — [2] Julianus apud August. lib. 2. de Nupt. cap. 4.

diaboli etiam in se ipse cognoscat, illud scilicet in sua natura, illud in vitio. Sic et in sexibus agnoscit ille quæ Dei sunt, sicut et ipsum sexum, et corpus, et spiritum : sed agnoscit et suum, quo caro concupiscit adversus spiritum : illa enim sunt a Creatore, cujus vindictam vitare non potuit; hoc vulnere quod inflixit.

X. Jul. « Aio enim : « Quid ergo suum diabolus cognoscit in sexibus, ut fructum eorum, sicut dicis, jure possideat? Diversitatem? sed hæc in corporibus est, quæ Deus fecit. Commixtionem? sed non minus benedictionis, quam institutionis privilegio vindicatur. » An forte ipsam fœcunditatem? sed ipsa est instituti causa conjugii. Quid hic ergo novum fuit? quid a superiore quam probaveras conclusione dissentiens, quod post laudem vituperandum putares? Certe nihil : ac per hoc quid de tam fœda varietate colligitur? cum a me videlicet disputatio innovata non sit, a te vero sit æstimatio meorum dictorum permutata, teterrimam esse intentionem tuam, et rationem imbecillam. »

Aug. Miraris quod post laudem operum Dei, vituperavi insidiosam interrogationem tuam : interrogans quippe dixisti : « Quid igitur suum diabolus cognoscit in sexibus? » Et volens persuadere quod nihil suum cognoscat in sexibus, ea commemorasti, quæ vere ad diabolum non pertineant, diversitatem scilicet, qua fœmininus a masculino diversus est sexus : et commixtionem, qua ut filii generentur, sexus uterque miscetur; et fœcunditatem, qua ipsi filii generantur. Hæc omnia fatemur futura fuisse in paradiso, etiamsi nemo peccasset : sed illa ibi futura non erat, quam senserunt, quando pudenda texerunt, qui priusquam peccarent, nudi erant, et non confundebantur. Hanc tu concupiscentiam carnis, qua caro concupiscit adversus spiritum, sine qua nullus hominum

nascitur, et hanc discordiam carnis et spiritus, quam di-dicit catholicus doctor, Pelagii vestri tam excellenter ore laudatus[1], per prævaricationem primi hominis in nostram vertisse naturam ; hanc ergo tu quare tacuisti? qui interrogans quid suum diabolus cognoscat in sexibus, alia nominasti quæ diaboli non sunt, et hoc quod ejus est tuæ interrogationi reddere noluisti. Hanc interrogationem tuam dolosam reprehendi, non divina opera quæ jure laudavi.

XI. Jul. « Et quod laudas catholica, pavoris tui esse, non fidei. »

Aug. Ille in laude catholica novit nostram fidem, qui per illam vestrum demonstrat et expugnat errorem.

XII. Jul. « Quod ergo laudata vituperas, non esse judicii, sed furoris. »

Aug. Non laudata vitupero : sed laudavi quæ vera dixisti; vituperavi autem quod insidiose interrogasti, videns quid tibi respondendum esset, atque ita hoc tacens quasi non esset. Hoc utrum judicii sit, an furoris, videbis, si a furore conquieveris.

XIII. Jul. « Quo furore quidem nunquam cariturus es, nisi prius obscœnum dogma rejeceris : quia inter pœnitentiæ pudorem, nunquam tamen a Christianis aversatum, et argumentationis inopiam, graves perferens Symplegadas, necesse est ut bona dicta quibus obrueris, aut sequaris, aut laceres. »

Aug. Non sunt bona dicta, Juliane, negare Christum parvulis esse Jesum, aut Jesum, id est, Salvatorem ita esse parvulis confiteri, sicut universæ mortali creaturæ, unde dictum est : « Homines et jumenta salvos facies, Do- » mine[2]. » Non propterea ille veniens in similitudine carnis peccati tale nomen accepit : sed, « Vocabis, ait » Angelus, nomen ejus Jesum ; ipse enim salvum faciet

[1]Ambros. lib. 7. in Luc. XII. — [2] Psal. XXXV, 7.

» populum suum a peccatis eorum[1]. » Non sunt bona dicta, ab hoc populo parvulos separare, et ideo Christum dicere etiam illis esse Jesum, quia salvos eos facit, non a peccatis, sed a scabiolis eorum. Resipisce, obsecro: puto quod non ex parentibus ista credentibus natus es; et certe in Ecclesia non ista credente renatus es.

XIV. Jul. « Videamus tamen quid sententiarum mearum arripueris, quod nomine erroris incessas. » Sed iste[2], inquis, in his omnibus nominare noluit concupiscentiam carnis; quæ non est a Patre, sed ex mundo est; cujus mundi princeps dictus est diabolus: qui eam in Domino non invenit, quia Dominus homo non per ipsam ad homines venit. « Dixisti certe me hæresim introducere, ad quod probandum nulla mea dicta subjungis. »

Aug. Illa dicta tua subjungo, quibus interrogasti, « Quid suum diabolus cognoscat in sexibus. » Dolose quippe ista dicebas, quando concupiscentiam carnis, cujus plerumque motibus necesse est resistere etiam casta conjugia, videbas, et tacebas; et me interrogatione fraudulentissima; quasi nihil esset quod responderi posset, urgebas. Aut si non videbas, profecto hæresim vestram ipsa cæcitate introducebas.

XV. Jul. « Sed ais me noluisse concupiscentiam carnis nominare. Qui nolui nominare; tacui; et si tacui, nihil quod reprehenderes sum locutus: quis ergo errorem persuadet tacendo? O nova criminum et hactenus inaudita portenta! Silentio meo ait perversum dogma componi. »

Aug. Non silentio, sed dolosa interrogatione, sicut superius demonstravi. Quanquam et silentium merito reprehenditur, quando id quod dicendum fuit, ideo non dicitur, ne interrogationi responderi potuisse cernatur.

XVI. Jul. « Expendat hoc prudentia omnis, et rideat

[1] Matth. I, 21. — [2] Lib. 2. de Nupt. c. 5.

orationis invidiam nomine taciturnitatis ostensam. Confiteris igitur me nihil dixisse quod possis arguere. »

AUG. Imo vero, rectissime arguitur quod interrogando dixisti. Ut enim nihil esse putaretur. quod tibi responderi posset, illud quod posset, tu dicere noluisti. Aut certe ipsam cur non arguo cæcitatem, qua id nec videre potuisti.

XVII. JUL. « Tu sane nostrum vexando silentium, protulisti quod olim quidem defendi non potuit, nunc vero postquam Manichæi Epistola, cujus in libro tertio sententias posui, venit ad publicum, nec celari potest. »

AUG. Concupiscentiam carnis nec Manichæus veraciter vituperat; nec tu veraciter laudas : ille, quia nescit unde hoc sit malum; tu, quia negas malum : ille, quia eam permixtæ nobis naturæ tribuit alienæ; tu, quia eam nostræ non vis esse vitiatæ : ille, quia per illam credit corrumpi Dei partem; tu, quia per illam dehonestare conaris etiam paradisi felicitatem.

XVIII. JUL. Noluit[1], inquit, nominare concupiscentiam carnis, quæ non est a Patre, sed ex mundo est; cujus mundi princeps dictus est diabolus : qui eam in Domino non invenit, quia Dominus homo non per ipsam ad homines venit. « Verbis ergo ipsius Manichæi, concupiscentiam carnis non a Deo factam, sed a mundo, cujus tamen mundi principem diabolum dicis, conditam profiteris. »

AUG. Numquid ego dico diabolum principem mundi, et hoc Dominus ipse non dicit? Numquid hoc ego dixissem, nisi ipsum dixisse legissem? quod cum et ipse legeris, cur objiciendum mihi putasti? Nec tamen ideo diabolus princeps est cœli et terræ, et omnis cœlestis terrestrisque creaturæ, secundum quod dictum est :

[1] Aug. lib. 2. de Nupt. c. 5.

« Mundus per eum factus est[1] : » sed quia mundi nomine appellatus est orbis terræ in hominibus, qualibus plenus est, secundum quod dictum est : « Et mundus » eum non cognovit[2] : » secundum quod dictus est et diabolus princeps mundi hujus[3] : secundum quod dictum est : « Mundus in maligno positus est[4] : » secundum quod dictum est : « Quia vero de mundo non estis, » propterea odit vos mundus[5] ; » et innumerabilia talia. Ac per hoc, mundum, Scripturis sanctis docentibus, pro differentia sententiarum, nunc in bono accipimus, nunc in malo. Ad bona ejus pertinent cœlum et terra, et omnis in eis Dei creatura : ad mala ejus pertinent concupiscentia carnis, et concupiscentia oculorum[6], et ambitio sæculi, vel sicut ipse posuisti, superbia vitæ. Sicut ergo nunc in bono, nunc in malo legitur mundus : sic lege, si potes, aliquando in bono positam concupiscentiam carnis, vel concupiscentiam oculorum : sed sic non invenies, sicut nec superbiam vitæ, quod illis duobus malis additum est tertium.

XIX. Jul. « Ideo autem dixi eloquiis te usum omnino Manichæi, quia etsi in Apostoli Joannis Epistola nonnulla ex his verba teneantur ; tamen quia certum est, non ibi illum Ecclesiæ magistrum aut de carne, aut de sensu carnis, aut de concupiscentia nuptiali, quidquam tale sensisse, quale Manichæus verborum ejus usurpatione componit ; non injuria ejus verba esse dixi, cujus sensui serviebant, ut eloquia intentionis suæ merito censeantur : et sicut apud sanctum Joannem apostolica sunt dignitate reverenda, quia insinuant veritatem ; ita apud Manichæum obumbrata illorum signa non expressa videantur. »

Aug. Quid addis « Nuptiali, et dicis de concupiscen-

[1] Joan. I, 10. — [2] Ibid. — [3] Id. XII, 31. — [4] I Joan. V, 19. — [5] Joan. XV, 19. — [6] Id. II, 16.

tia nuptiali, » ut vestias pudendam susceptam tuam nomine honesto nuptiarum? Concupiscentiam carnis dixit Apostolus Joannes, non concupiscentiam nuptialem[1]; quæ posset esse in paradiso, etiamsi nemo peccasset, in appetitu fœcunditatis, non in pruritu voluptatis; aut certe spiritui semper subjacens, ut non nisi spiritu volente moveretur; nunquam adversus spiritum concupiscens, ut et spiritus adversus eam concupiscere cogeretur. Absit enim ut in loco tantæ felicitatis, et in hominibus illic tanta pace felicibus esset ulla discordia carnis et spiritus.

XX. Jul. « Apostolus quippe Joannes cum ad virtutum omnium fastigium provocaret fideles, et studium sanctitatis ad altitudinem Dominicæ conversationis extenderet, ad compendium, mundi totius nomine universa præsentium bonorum et jucunditatum irritamenta concludens : « Nolite, inquit, diligere mundum, neque » ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non » est charitas Patris in eo : quoniam omne quod est in » mundo, concupiscentia carnis, et concupiscentia oculorum est, et superbia vitæ; quæ non est ex Patre, sed » ex mundo est : et mundus transit, et concupiscentia » ejus; qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum[2]. » Quantum ad superficiem verborum respicit, odium omnibus indicit elementis, et mundum et cuncta quæ in mundo sunt, non esse ex Patre, neque diligi debere denuntiat. »

Aug. Inaniter ista dicis : nullus vel idiota catholicus sic isto loco accipit mundum, ut de elementis aliquid cogitet. Neque enim et ubi dicit de Domino Christo : « Ipse est propitiatio peccatorum nostrorum, non solum » nostrorum, sed et totius mundi; ita quisquam desipit,

[1] 1 Joan. II, 16. — [2] Ibid. 15.

» ut etiam elementorum hic existimet intelligenda esse » peccata[1]. » Totum hoc ergo quod isto modo dicitur mundus, nonnisi in hominibus intelligitur, qui sunt per totum mundum, id est, toto, quaquaversum incolitur, orbe terrarum. Ipsam denique humanam vitam, qua non secundum Deum, sed secundum hominem vivitur, mundum hoc loco appellavit Apostolus. Ideo diligi vetat, et dicit : « Omnia quæ in mundo sunt concupiscentia carnis » est, et concupiscentia oculorum, et ambitio sæculi, » vel superbia vitæ, quæ non est a Patre, sed ex mundo » est[2]. » Tu, si quid potes, in bono aliquando nominatam, Scripturarum sanctarum loco ullo, concupiscentiam carnis ostende : et noli apertis rebus nebulas loquacitatis offundere.

XXI. Jul. « Certe Apostolus est, et præcipua Domino Jesu charitate dilectus : tamen nisi intentionem ejus, vel Evangelium quod scripsit, vel Epistolarum gravitas indicaret, verba ista quæ posuimus, ita nullum possent rebus afferre præjudicium, ut Scripturis omnibus, quæ mundum a Deo factum asserunt, cedere cogerentur. Verum ipse Evangelii, quod conscripsit, reverendo se communivit exordio. « Deus, inquit, erat Verbum, per ipsum facta sunt omnia, et sine ipso factum est nihil[3]. » Ac deinceps : « Erat lumen verum, quod illuminat omnem » hominem venientem in hunc mundum : in hoc mundo » erat, et mundus per ipsum factus est. » Itemque : « Ver- » bum caro factum est, ut habitaret in nobis. » Quibus testimoniis nihil in sensibus suis obscuritatis reliquit : sed ostendit Deum se nosse et asserere totius mundi, atque eorum quæ in mundo sunt omnium conditorem, Manichæisque nullum ad sententias suas accessum patere perdocuit. Quoniam qui omnium naturarum Deum asserit

[1] I Joan. II, 2. — [2] Ibid. 15, 16. — [3] Joan. I, 1-3.

creatorem, abutitur, sine fidei dispendio, substantiarum nominibus, ad significationem cupiditatis immodicæ. »

Aug. « Sed tu concupiscentiam carnis, nec quando immodica est, vis intelligi malum esse, sed bonum; eosque potius bono male uti, qui ea utuntur immodice. Ac per hoc, si concupiscentia carnis bonum est; profecto et modica bonum est modicum, et immodica bonum est immodicum : sed modica uti, hoc est, ut dicis, bono bene uti : immodica vero uti, hoc est, ut dicis, bono male uti. Sicut vinum procul dubio bonum est : « Omnis » enim creatura Dei bona est : et qui modico vino utitur, » bono bene utitur; qui vero immodico vino utitur, bono » male utitur[1]. » Sed Joannes nunquam diceret vinum a patre non esse, sicut concupiscentiam carnis dixit a Patre non esse. Non igitur invenis, quæ concupiscentia carnis non sit a Patre : quia et immodica bonum est apud te; et ille potius non est bonus, qui bono immodico utitur, id est, qui bono male utitur. Quid ergo dubitas breviter aperteque dicere, quod obscure longis anfractibus dicis, quod dixit Joannes falsum esse, et te verum dicere? Falsum est enim quod ille ait : Concupiscentia carnis non est a Patre, a quo sunt omnia naturalia bona : si concupiscentia carnis, ut dicitis, et tunc bona est, cum ea quisque immodica utitur, sed ille malus est qui bono male utitur.

XXII. Jul. « Præcepit ergo non diligi mundum, neque ea quæ in mundo sunt[2]; et dicit quoniam dilectoribus sæculi Dei charitas inesse non possit : sed non ut hoc nomine dilectionis a sæculo submovendæ, alterum ejus quam verum Deum intelligi faciat conditorem; verum ut agnoscant fideles, nullas præsentis vitæ cupiditates præferendas esse virtutibus, ne mens eorum aut compa-

[1] I Tim. IV, 4. — [2] I Joan. II, 15.

randis opibus aut conquirendis voluptatibus occupata, a christianæ, quæ vera est, philosophiæ deducatur vigore. « Quoniam omne quod est in mundo, concupiscen- » tia carnis, et concupiscentia oculorum est, et superbia » vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est : et mun- » dus transit, et concupiscentia ejus; qui autem facit vo- » luntatem Dei manet in æternum[1]. » Mundi ergo nomine, mores hominum nihil post hanc vitam esse autumantium, diversasque mortalium tam pompas quam luxurias indicavit. »

Aug. « Ergo si mundi nomine, mores hominum nihil post hanc vitam esse autumantium, diversasque mortalium tam pompas quam luxurias indicavit; in his sunt illa quæ esse dixit in mundo, et a Patre non esse; in quibus primum locum tenet tua illa pulchra suscepta, concupiscentia scilicet carnis. Sed tu videris, in moribus hominum nihil post hanc vitam esse opinantium, voluisse intelligi oculorum concupiscentiam, quoniam his rebus quas vident inhærendo, nolunt ea quæ non vident credere; in pompis autem mortalium, ambitionem sæculi vel superbiam vitæ; in luxuriis vero, concupiscentiam carnis ut omnia tria quæ Joannes posuit, complexus esse videaris : quasi possit esse luxuria quam vituperas, nisi consentiatur concupiscentiæ carnis quam vituperandam esse non putas, et bonum appellando insuper laudas. Quid est autem insanius, quam luxuriam malum, et concupiscentiam luxuriæ bonum dicere? et putare Apostolum Christi nomine concupiscentiæ carnis, non ipsam concupiscentiam carnis, sed potius accusasse luxuriam, quæ omnino nulla est, nisi cum quisque concupiscentia carnis illicitur, trahitur, possidetur? Quasi non invenerit tantus doctor unde illam, sed unde luxuriosum nomine

[1] I Joan. II, 16, 17.

ejus argueret; cum luxuriosus non esset arguendus, nisi ejus desideriis obediret. Desine multum dicere et parum sapere. Nunquam efficies, quantolibet loquacitatis tuæ flumine, quo in profunda raptaris, prorsus nunquam efficies, ut luxuria sit malum, et concupiscere quæ ad luxuriam pertinent non sit malum, etiamsi tali concupiscentiæ non consentiatur, ne malum perpetretur.

XXII. Jul. « Sic enim et in Evangelio suo dixerat : Mun» dus per ipsum factus est[1]; et mundus eum non cogno» vit : » non utique ut elementa Christum ratione carentia potuisse viderentur vel cognoscere vel negare ; sed ut mundi appellatione turba infidelium signaretur. Eodem ergo more in præsenti quoque, omne quod in mundo est, id est, omnia genera hominum ita voluptatibus inhærentia, ut bona cuncta rationabilis animantis aut potestatum phaleris, aut opum sarcinis, sensibus metiantur, exosa ait superiora turguisse, quæ ex Deo non est, id est, Deo non placet, sed ex mundo est, voluntatis scilicet humanæ pravitate concepta. Et ideo vos, inquit, sua non debet æmulatione corrumpere : quia qui facit voluntatem Dei, æternæ fit beatitudinis compos, nec cum præsentium fragilitate prætervolat. Ergo Joannes apostolus odio haberi mundum præcepit, quomodo et Dominus in Evangelio, non solum corpus, sed etiam animam ipsam nostram odio habendam esse monstravit : « Qui, inquit, non odit patrem, aut fra» trem, insuper etiam animam suam, non est me dig» nus[2], » cum certe fidelium animus se odisse non possit, qui amore consultissimo felicitatem suam doloribus etiam et periculis mercatur. Quid igitur egimus? Apostolum videlicet Joannem, ex more Scripturarum mundi vocabulo non naturam perculisse rerum, sed vitia voluntatum : atque ita concupiscentiam carnis negasse ex Deo esse, sicut

[1] Joan. I, 10. — [2] Luc. XIV, 26.

omnia quæ in mundo sunt. Quod Manichæus non secundum Apostoli sensum, sed secundum perfidiam suam velut consequenter arripiens, nec concupiscentiam carnis, nec ipsam carnem, nec totum postremo mundum a Deo confirmat effectum : quem tu secutus, concupiscentiam carnis, non a Deo, sed a diabolo conditam credis. »

Aug. Hanc ego concupiscentiam carnis malum dico esse, quam dicit Joannes a Patre non esse, et quam dicit Ambrosius in naturam nostram ex primi hominis prævaricatione vertisse[1], unde Joannes volens homines intelligi, eam dicit ex mundo esse. Hanc concupiscentiam carnis et Manichæus malum dicit; sed unde sit nescit : tu autem bonum dicis, quia et tu unde sit nescis; eam et negando esse unde illam esse dicit Ambrosius, facis ut naturæ mali, quam Deo coæternam desipit, recte sibi eam videatur tribuere Manichæus. Ergo ut et tu redarguaris et Manichæus, illud quod dicit Joannes apostolus, episcopus exponit Ambrosius. Quod enim per prævaricationem primi hominis in naturam vertit, non utique Deo coæternum malum est; taceat ergo Manichæus : et tamen malum est; taceat ergo etiam Julianus.

XXIV. Jul. « Constat itaque beatum Joannem nullam tibi erroris occasionem dedisse : te porro id quod Manichæus protulit imbibisse. Atque ut Apostoli jam existimatione defensa, manum super hoc vel breviter construamus : quid hic sanctum Joannem existimas intimare, cum concupiscentiam carnis et concupiscentiam oculorum ex Deo non esse pronuntiat? Genus-ne ipsum concupiscentiæ, quæ non mediocritate concessa, sed nimietate prohibita in vitium cadit; an solum excessum, qui non naturalis, sed voluntarius deprehenditur. »

Aug. Si in vitium cadit, tunc eam saltem malum esse

[1] Ambros. lib. 7. in Luc. XII.

concede : sed cur eam tunc quoque bonum esse contendis, et eum bono male uti dicis, qui concessum ejus modum excedit? Sic enim non ipsa, sed ille cadit in vitium, qui ea male utitur. Vides-ne quam nescias, quid loquaris, quando nec in tua definitione consistis?

XXV. Jul. « Si dixeris, nomine concupiscentiæ, etiam illum ipsum modum, quo licita rerum naturalium afficitur voluptate, ut concupiscentia carnis in universum reprobata videatur : ergo et sensum oculorum, et mundum ipsum, et quidquid in mundo est, a diabolo conditum profitere; quia omnia pariter ex Deo non esse dicuntur. Quod certe si annueris, non efficieris Manichæus; es enim etiam nunc : sed hoc te esse, ut argumentis tuis olim, ita quoque professione monstrabis. Si autem nudatum errorem pavescens, dixeris apostolum nomine concupiscentiæ carnis et oculorum concupiscentiæ, et nomine mundi, non res ipsas, quæ cum intra concessos fines tenentur, innocuæ sunt; cum autem in illicita procurrunt, fiunt reprehensibiles, adnotasse : clarebit quod in primo opere egimus, concupiscentiæ naturalis non genus, non speciem, non modum, sed excessum tantum in culpam venire. Atque ideo hoc testimonium Apostoli in reliquum pudenter caveto, ne illud si vel levi commemoratione pollueris, defensus quidem nihil, propalam vero proditus approberis. »

Aug. Sed, homo contentiose, modus concupiscentiæ, quem dicis esse concessum, tunc non servatur, quando illi impellenti consentitur aut ceditur, et itur in ejus excessum : quo ut non eatur, resistitur malo. Quis enim dubitet malum esse, cui si obedias, malum facis; si repugnes, bonum? Qui ergo vult temperanter vivere, non consentiat malo quod laudas; et qui vult fideliter vivere, non tibi consentiat cum malum laudas : proinde ut vos

caveat, concupiscentiam carnis malum esse sciat; ut autem et vos et Manichæos, unde sit sciat.

XXVI. Jul. « Exercui hunc locum in secundo prioris operis libello, atque ostendi, prius in homine concupiscentiam carnis quæ speciem irritat saporis et oculorum fuisse, quam culpam. »

Aug. Huic libro tuo secundo, satis respondi quarto meo. Nam sicut ibi, ita et hic garris inania? Nullo enim mundo ostendisti, concupiscentiam carnis, qua caro concupiscit adversus spiritum, prius in homine esse cœpisse, quam culpam. Quidquid illud est quod duo illi homines post peccatum in membris suis senserunt novum, unde pudor eorum pudenda contexit[1]; procul dubio culpa contraxit.

XXVII. Jul. « Hic tamen necessario exigo, quibus tibi somniis revelatum sit, ut nomine concupiscentiæ, coëuntium libidinem indicatam putares? Salvis enim opibus veritatis, quas disputatio longa patefecit, putemus nec dum claruisse, ad eumdem auctorem attinere sensus carnis, ad quem ejus forma pertineat. »

Aug. Alii sunt carnis sensus, quibus caro præsentia corporalia spiritui quodam modo nuntiat; et alii sunt carnalis concupiscentiæ motus, quibus caro adversus spiritum concupiscens in quæque illicita atque inhonesta præcipitat, nisi adversus eam etiam ipse spiritus, concupiscat: quæ discordia carnis et spiritus, non creatori carnis aut sensus, sed malo suasori et homini prævaricatori tribuitur ab eis, quorum fide sana error insanus Pelagianorum et Manichæorum damnatur.

XXVIII. Jul. « Sed si hoc fingatur ambiguum, te continuo crassissima dubii nubes involvet. Hac quippe concupiscentia carnis nullum absolute genitalium tenetur

[1] Gen. III, 7.

indicium. Dicam ergo aures hoc vocabulo variorum sitientes carminum verberari [1], dicam castigari a sancto Joanne bellüonum palatum, dicam culpari immorientes [2] odoribus nares ; totum postremo præter id quod tu arbitraris : libera est electio, tibi specialis verbi nulla pressura est. Aut ergo nega illa quæ diximus concupisci; et inficiare, ut soles, omnium conscientiæ: aut si necdum eo usque impudentia incalluit, ut his conetur obniti; assentire damnationem genitalis jucunditatis nec in sermonibus inveniri ».

Aug. Ita hoc dicis, quasi nos concupiscentiam carnis in solam voluptatem genitalium dicamus æstuare. Prorsus in quocumque corporis sensu caro contra spiritum concupiscit, ipsa cognoscitur : et quoniam si non adversus eam spiritus fortius concupiscat, ad mala pertrahit, malum esse convincitur. Propter ipsam Scriptura dicit, « Nequius oculo quid creatum est [3]? » Et utique oculum, non nequitiam, creavit omnium creator Deus et corporum et sensuum. Ecce unde intelligas, si (veritati non resistas), inesse malum naturæ nostræ, etiam cum creatur, quamvis creetur a bono bene bonum. Sed unde sit hoc malum, disce ab Ambrosio, ne ad aliam, id est, mali naturam introducendam Deo coæternam, suffragium præbeas Manichæo.

XXXIX. Jul. « Quid ergo tibi opitulari potest, quod ego inter commixtionem sexuum, fœcunditatem coeuntium, nolui concupiscentiæ nomine lacerare, cum eam nec tu cum Manichæo diabolicam potueris approbare ; et jam ipsa præmissæ disputationis consequentia claruisset, ad ejusdem operam recurrere sensum illum, quo commixtorum corpus afficitur, ad cujus institutionem corpora, conjugia semina referentur ? »

[1] I Joan. II, 16. — [2] *Forte* immorantes. — [3] Eccli. XXXI, 15.

Aug. Alia est vis sentiendi, aliud vitium concupiscendi: discerne duo ista diligenter, noli errare deformiter. Alia est, inquam, vis sentiendi, aliud vitium concupiscendi. Lege Evangelium: « Qui viderit, inquit, mulierem ad » concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde » suo [1]. » non dixit: qui viderit, quod est sentire per eum sensum corporis qui dicitur visus; sed, qui viderit, inquit, ad concupiscendum, quod est videre ad malum. Visus ergo sensus carnis est bonus: concupiscentia vero carnis motus est malus. Quo malo. si bene utitur conjugatus, non eum bonum facit; sed operi bono servire compellit. Facit enim nonnisi boni aliquid et per ipsum, si nihil faciat propter ipsum: si autem faciat aliquid, sed tamen in conjuge, propter ipsum, non ei veniam daret Apostolus gratia nuptiarum, si non agnosceret esse peccatum [2].

XXX. Jul. « Oporteret quidem nihil post primum opus, quod ad sanctum Turbantium edidi, super necessario naturalium pudore disserere; quia ibi ita plene actum est, ut nisi depositis omnino mentibus, nihil hinc possit ambiguitatis oboriri. »

Aug. Sanctus forte Turbantius, ipso opere tuo lecto, quod ad eum te scripsisse commemoras, etiam propterea in catholicam fidem respiravit, quoniam te in tali causa defecisse cognovit.

XXXI. Jul. « Tamen cùm defensor traducis ne tenui quidem possit ab eo ungue deflectere, meumque rhetorica elegantia fatiget pudorem, cur diversis hominibus [3] negotium ipsum commixtionis juvat hinc ea quæ rebus actis convenit, parcitate decernere. Et in hoc ergo loco, et in inferioribus, ubi ego dixi, « Propter hoc relinquet » homo patrem et matrem, et adhærescet uxori, et erunt

[1] Matth. v, 28. — [2] I Cor. vii, 6. — [3] *Forte* nominibus.

» duo in carne una[1] : » ut exprimeret fidem operum Propheta prope periculum pudoris accessit : quasi prædam inveniens gestit, exultat, et clamat[2], Aperta prorsus, et vi veritatis, inquit, extorta confessio! Dicatur causa, cur in exprimendis operibus Dei, Propheta prope periculum pudoris accesserit. Ita-ne vero humana opera pudenda esse non debent, sed plane glorianda; et divina pudenda sunt? Ita-ne vero in eloquendis et exprimendis operibus Dei, non honoratur Prophetæ vel amor vel labor, sed periclitatur pudor? Quid enim potuit Deus facere, quod ejus prædicatorem pudeat dicere; et quod est gravius, pudeat hominem alicujus operis, quod non homo, sed Deus fecit in homine? Cum omnes opifices, quantum possunt labore et industria id agant, ne de suis operibus erubescant? Sed profecto illud nos pudet, quod puduit primos illos homines, quando pudenda texerunt: illa est pœna peccati, illa plaga vestigiumque peccati, illa illecebra fomesque peccati, illa lex in membris repugnans legi mentis. Hujus pudet, et merito pudet. Nam si hoc non esset, quid nobis esset ingratius, quid irreligiosius, si in membris nostris non de vitio vel pœna nostra, sed de Dei confunderemur operibus? « Claruit certe qualiter gestiat : gaudio suo non potest adhibere frenos : tenet meam sententiam, qua concupiscentiam naturalem malam possit ostendere, et diaboli operibus deputare : quam sententiam de ore meo dicit vi veritatis extortam, concionaturque scelestissimum atque profanissimum esse, si ea quæ a Deo facta dicamus, pudore operienda fateamur. Sed alacritate commotior non potuit ponderare quid diceret : asserens enim in operibus Dei pudendum nihil esse, operam autem genitalium pudendam esse, et ideo non posse eam Conditoris

[1] Gen. II, 24, et Matth. XVI, 5. — [2] Verba August. lib. 2. de Nupt. cap. 9.

operibus ascribi; subito confessus est illam non solum honestam, sed etiam justam; non solum creante Deo, verumetiam judicante, nostris corporibus attributam. Ostendi in tertio prioris operis libro, non posse idem pœnam esse quod culpam. »

Aug. Non ostendisti, quod te ostendisse inaniter jactas : imo etiam ipse quodam loco oblitus quid ante dixisses, confessus es culpam etiam pœnam esse peccantis. Quod ego cum tibi superius responderem, satis evidenter ostenderam, etiam per Apostolum probans puniri peccata peccatis[1] : qui cum de quibusdam dixisset, quod immutaverint gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum, et serpentium[2]; protinus hoc peccatum aliis peccatis ostendens esse punitum, Propterea, inquit, tradidit illos Deus in desideria cordis illorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis, et cætera quæ ibi contexuit. Nec in Psalmo diceretur, « Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, » et non intrent in tuam justitiam[3] : » nisi justo judicio Deo punirentur additis præcedentia peccata peccatis.

XXXII. Jul. « et ideo super hoc laborandum non est : commendo tamen disputatoris acrimoniam, qui quam dicit a Deo redditam, non vult a Deo conditam; pronuntians Dei non convenire operibus, quod vult ejus convenire judiciis. »

Aug. Apparet te non intelligere quomodo dictum sit, Deus mortem non fecit[4] : cujus tamen judicio qui peccat moritur. Convenit ergo judicio ejus, ut moriatur peccator; nec tamen operi ejus convenit mors, quia Deus mortem non fecit. Ejus quippe justum est judicium[5], ut

[1] Lib. 5. prior. op. in Julian. c. 3.— [2] Rom. I, 23.— [3] Psal. LXVIII, 38. — [4] Sap. I, 13. — [5] Prosper sent. 303.

peccato suo quisque pereat, cum peccatum Deus non faciat : sicut mortem non fecit, et tamen quem morte dignum censet, occidit. Unde legitur Deus mortem non fecit[1]; legitur, « Mors et vita a Domino Deo est[2] : quæ duo inter se non esse contraria profecto videt, quisquis ab operibus divinis judicia divina discernit : quod tu si potuisses, non utique ista vana dixisses.

XXXIII. Jul. « Ergo in operibus ejus nullus pudor est; in sententiis autem summa deformitas; Certum est nempe, quod pœnam mereatur reatus : num ideo tamen confusio culpæ debita, in vindicta recurrit, ut appelletur sine pudore quod fecit reus, sed non possit sine ignominia dici quod judicando fecit Deus? »

Aug. Quid explicata implicas, et evoluta convolvis, ut ingeniis tardioribus, qualia in hominibus plura sunt, videaris dicere aliquid, cum dicas nihil? Homo es enim qui potius inverecundia quam facundia persuadere conaris, quod deformitas vel nulla, vel parva sit, ut cum subjecta esse caro spiritui debeat, adversus spiritum concupiscat; aut quod non sit justum Dei judicium, relinquere delinquentem, ut ipse sibi sit pœna, cui Deus fuerat vera felicitas; aut quod de peccato debeat, non de pœna sua quisque confundi; cum plerique de peccatis suis non erubescant, si nulla pœna fuerit subsecuta quam sentiant, et eos faciat pœna confundi, quod non fecisset impunitas. Sed contra res apertissimas quem liberet esse disertum, nisi a veritate desertum? Utrumque autem nos libere dicimus, et quod fecit homo volens, et quod passus est nolens; id est, et spiritus inobedientiam, et carnis contra spiritum concupiscentiam : sed unum horum dicere tu erubescebas, ne nos admoneres unde tuum convinceremus errorem. Et nunc quando jam concupiscen-

[1] Sap. I, 13. — [2] Eccli. XI, 14.

tiam carnis et libidinem nominas, ne de tuæ susceptæ nomine erubescere dicaris, plus erubescere times, et errare non times.

XXXIV. Jul. « Constat tamen accusatorem nostrum in eodem, quem aversatur, luto volvi. Cum enim confinxerit juste redditam libidinis pœnam, et hanc justitiam divinæ inculcat convenire sententiæ, in prolatione autem sententiæ opus Dei esse non denegat, ex qua libidinem evenisse dicit, quam erubescendam fatetur ; in operam nimirum Dei, illum, quem populsaverat, reduxit pudorem. »

Aug. Jam tibi dictum est, Deus mortem non fecit[1] : in prolatione autem sententiæ Dei est, Morte morieris[2]. Ecce Deus hoc retribui peccatori fecit, quod Deus ipse non fecit[3]. Et tamen quia Deus ultionum est, dicit etiam creare se mala[4] : et quædam in libro Ecclesiastico ad vindictam creata dicuntur[5]. Sed cum peccatum etiam pœna peccati est, non Deus peccatum facit opere iniquo, sed ut peccatum sit pœna peccantis facit opere justo. Quis enim neget esse peccatum, prophetis mendacibus credere? Et tamen hæc fuit pœna regis Achab, divino inflicta judicio, sicut Regnorum testatur historia[6]. Nec ideo quisquam ita desipit, ut pseudo-prophetarum putet laudanda esse mendacia, aut mendacii Deum dicat auctorem, cum judicio justo, ubi tali pœna perspicit dignum, facit decipi quemque mendacio. Lege, et intellige ; et noli tibi, ne intelligas, tumultu loquacitatis obstrepere.

XXXV. Jul. « Ad quod tamen quasi corollarium peculiaris sceleris adjunxit, ut talem pœnam a Deo illatam diceret, quæ esset illecabra et fomes peccati, quæ lex in membris invicta repugnaret legi mentis nos-

[1] Sap. I, 13. — [2] Gen. II, 17. — [3] Psal. XCIII, 1. — [4] Isaï. XLV, 6. — [5] Eccli. XXXIX, 33. — [6] 3 Reg. XXII.

træ : quo genere ultionis multiplicaret Deus flagitia, non puniret ; et qui iratus erat malæ voluntati, qua fuerat erratum, reliquum faceret peccandi necessitatem. Quale sit tamen hoc judicium, Manichæi furor viderit : dum constet, quia hic judex qui ab Augustino fingitur, simularit se horrere peccatum, cæterum tanto eis adhæret affectu, ut diligentiorem nutritium invenire non possint. »

Aug. Lege quod scriptum est : quoniam non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobam mentem [1], ut faciant quæ non conveniunt : et vide quædam peccata etiam pœnas esse peccantium. Quomodo autem id faciat Deus ut intelligas, relege quod te admonui superius de rege Achab : cujus utique peccatum fuit credere pseudo-prophetis ; et tamen hoc peccatum, Deo vindicante, fuit etiam pœna peccantis. Ista considera, et noli oblatrare veritati, nec in te quoque agnoscatur hæc pœna.

XXXVI. Jul. « Quid ergo vis, subtilissime disputator ? sacrilegam esse in Dei operibus verecundiam, quia omnia quæ Deus fecerit, passim agi debeant, ne nostra trepidatio opificem videatur arguere ? Erravit ergo apostolus Paulus, qui Dei opera describens, ait, « Verecun» diora nostra majorem honestatem habent [2], » et Deus temperavit corpus, ei cui deerat abundantiore dato honore, ut non sit scissura in corpore. »

Aug. Lege diligenter, et inspice codicem Græcum, et invenies Apostolum inhonesta [3] dixisse, quæ verecundiora tu dicis : et quærens cur inhonesta sint, quæ prius usque adeo fuerant honesta, ut nudi essent duo illi, et non confunderentur ; reperies, si non te animositas contentionis excæcet, ut hoc sequeretur, præcessisse peccatum;

[1] Rom. I, 28. — [2] I Cor. XII, 23. — [3] Τὰ ἀχήμονα.

neque in hominibus primis Deum aliquid fecisse inhonestum; sicut nec mortem fecit Deus, cum corpus non faciat nisi Deus; et tamen, « Corpus quidem mortuum » est propter peccatum [1], » verax dicit Apostolus.

XXXVII. Jul. « Errat etiam honestorum cautio, quæ naturalibus rebus verecundiæ prætendit umbracula. Tu ergo ipse reliquias ciborum, quas certe confiteris non pertinere ad libidinem, sub oculis depelle populorum; imo ut dogmati tuo auctoritatem concilies exemplo, in Ecclesia facito omnia, quæ ad nutum dicis fieri voluntatis, contentusque operam solius commixtionis occulere, a qua, et olim proposito, forsitan, et nunc senio destitisti, dicito ad grande sacrilegium pertinere, si res quæ Deum conditorem habet, publicum vitet aspectum. Comede igitur in foro, aut in synagogis, in quibus disputationes tuæ personant; et cum vestimenta sub sole torrido fuerint oneri, tegens illam tantummodo corporis tui partem quam diabolus movit, reliqua nudus incedito: quia pronuntias ingratum esse et profanum, si quid tegatur quod Dei operibus ascribitur. Quod cum horum nihil facis, (si tamen non proficiendo feceris,) ipsis operibus confirmas alterum de duobus, aut omnia ista ad diabolum pertinere, quæ non exequeris sub conspectu publico; aut dogma vestrum, si non corde, vel ventre tuo teste cecidisse. »

Aug. Eorum quæ occultat pudor, alia sunt horribilia, alia concupiscibilia: illa occuluntur, ne horreantur, sicut egestiones reliquiarum ex alimentis; ista vero, ne concupiscantur, vel ne id quod per ea fieri solet, admoneant concupisci, sicut sunt ea membra, quæ ab ipso pudore proprie pudenda dicuntur, vel si eis ipsum concupiscentiæ opus agitur. Nam et cætera corporis ab his

[1] Rom. VIII, 10.

remotiora, cum pudet nuda relinquere sive nudare, ad hoc pertinet, quoniam concupiscentia carnis latius per oculos pascitur. Unde illi impudici pudicam Suzannam, quantum potuerunt, nudare voluerunt[1]. Potest ergo bene intelligi etiam Deus, ejusdem quoque pudoris commendasse curam, quando illos qui sibi succinctoria fecerant, de sua nuditate confusi, etiam tunicis induit[2]; propterea quidem pelliceis, ut corruptibilibus jam corporibus mors signaretur adjuncta. In publico autem vesci mos prohibet, quoscumque prohibet, et facere contra morem merito pudet. Nam Romani antiqui, quod etiam ipse legisti, in propatulo cœnitabant atque pransitabant. Quid est ergo quod, non ratiocinando, sed conviciando spatiaris in vacuum? Respice illos primos parentes, qui nudi erant, et non confundebantur : attende quid texerint, et confitere quid senserint. A succinctoriis ad tunicas ventum est : inde cœpit, et crevit humani corporis tegimen, ubi humanis membris pudendorum est inditum nomen. Ibi pudoris major est cura, ubi resistit concupiscentiæ pudicitia. Pudet enim naturam rationalem aliquid habere in carne sua, ubi si non vult per impudicitiam dehonestari, necesse sit reluctari, tam conjugatis ne illicito, quam continentibus ne ullo concubitu sordidentur. Hæc discordia carnis et spiritus in paradiso, si nemo peccasset, absit ut esse potuerit : non autem nos ex alienæ naturæ commixtione possedit : unde ergo ad nos, nisi ex primi hominis prævaricatione descendit?

XXXVIII. Jul. « Res ineptæ sunt, et quæ stylo nostro convicium magis faciant quam laborem : sed fidem tuam necessario consequuntur. Verumtamen adhuc, ut sit intentus lector, admoneo. Conatus es nempe asserere, quod Dei opus probetur pudendum non esse; sed ut hoc effi-

[1] Dan. XIII, 32. — [2] Gen. III, 21.

cere nequivisti, ita spopondisti illud absolutissime, demere te a libidine verecundiam, si opus Dei esse doceatur; quod in primo opere ita approbavi, ut nec te inde putem dubitaturum esse, cum legeris: tamen quoniam hoc commentum tuum significat, necdum ad manus tuas illos venisse libros, idipsum in præsenti quoque ostendere non pigebit. Irrationabiles igitur animantes, a quo conditas putas, quæ certis temporibus ardentissima libidine commoventur, ita ut etiam feritates acuat singularum?

..... Tunc sævus aper, tunc pessima tigris [1]
..... Ante omnes furor est insignis equarum [2].

Vere tument herbæ: Vere abundantia teneri humoris exuberat. Et coïtum certis repetunt armenta diebus. Longum est ire per singula: omnia genera, quæ suspendit volatus, quæ demersit natatus, quæ sparsit vagatus, per aëra, per freta, per nemora, nec tamen aut sublimavit ratio, aut culpa depressit, nota commiscendorum corporum voluptate flammantur. Illum ergo sexuum quem patiuntur ardorem, Dei an diaboli opere susceperunt? Clamabis sine dubio, Dei. Deus ergo sexum naturali voluptate succendit; quod certe consequentius quam tu, Manichæus negat. Ille enim, a quo concupiscentiam carnis damnare didicisti, quid sibi dicendum esset expendens, rem quam diabolicam definiverat, atque a Dei operibus removerat, quaqua versum eam potuit invenire persequitur: et ideo ut per concupiscentiam corpora hominum, ita per homines, omnes animantes diabolo deputavit auctori. Tu autem, cum in Manichæi castris hactenus manens, maximum ejus feras draconem, de quo infelicibus mentibus per naturale malum et crimina nuptiarum lethale inspiras venenum; non vis tamen

[1] Virgilius, Georg. III, 248. — [2] Id. 266.

in omnes naturas suggesta a magistro tela jaculari : et brutis familiarior, (quibus tamen ob hoc parcis, ut rationabilium statum auctoratius crimineris, ) consentis in illorum corporibus Deum fecisse, quod in nostris diabolum : cum tamen id ipsum, sed mitius in hominibus, quam in pecoribus esse fateare. Ut ergo quid sit effectum, prudens lector accipiat, libidinem corporum in animalibus factam a Deo non negas. Non est ergo Dei operibus indigna illa affectio, quæ in his substantiis acrior invenitur, quæ nihil de diaboli malo, vel tenui voluntate rapuerunt.

» Ergo quia concupiscentia defensa est exemplo animalium, defensa etiam dignitate auctoris sui, nec mala, nec diabolica est, quam fecit Deus formator corporum, et quam tenet ea quæ est expers natura peccati : cum hoc ergo claruit, inquiro utrum istam libidinem, quam corpora humana persentiunt, Deum fecisse consentias? si annueris; sublata contentio est, tu emendatus, et Manichæus permanebit attritus. Si autem dixeris : In corporibus hominum a Deo non potuit fieri : refero, illam voluptatem et concupiscentiam carnis, hominis te, non Dei operibus indignam putare. Ambigi quippe non potest, quoniam si quod confiteris a Deo ubicumque factum, hoc dicas in homines[1] fieri nequivisse, non concupiscentiæ testimonia aufers debita, sed humano corpori conquiris indebita. Vide ergo cujus profanitatis sit sectæ tuæ finis. Dicis esse indignum carne mortalis, quod indignum non fuit opere Conditoris. Igitur hoc sensu non libidinem vituperasti, sed hominem, quem accusare volueras, extulisti. Talem habet constantiam talemque mercedem, qui veritati indicit bellum, ut contrariis semper conatui suo feriatur effectibus. Ego ergo nunc tuis verbis conse-

[1] *Forte* in homine.

quentius, sicut omnis prudentia cognoscit, insurgo[1]. Ita-ne in taxandis et exprimendis operibus Dei, non auditur ratio, non omnium naturarum considerantur exempla; sed in tantum hominis effertur insania, ut putet inconveniens suis esse visceribus, quod per Dei operam in naturæ suæ cernit vigere consortibus? Neque enim alia nostrorum corporum est, vel origo, vel ratio, quam mutorum. »

Aug. Dic ergo resurrectionem atque incorruptionem sempiternam humanis corporibus non deberi; quia sicut belluina, etiam terrena ipsa sunt : dic finem non esse posse diversum, ubi non est origo diversa : dic ista, si placet; et contra Evangelicas litteras, quantum sæcularibus litteris profeceris, impetu vanæ loquacitatis ostenta. Si autem hoc dicere non audebis; fatere secundum christianam fidem, etiam istam esse hominis pœnam, quod comparatus est pecoribus insensatis, et similis factus est eis[2]. Huic ergo ista miseria est, cum misera esse pecora non possint : sic et carnis concupiscentia, homini est pœna, non bestiæ, in qua nunquam caro adversus spiritum concupiscit. An placet tibi, sic æquare mortales naturas, ut in bestiis quoque asseras carnem contra spiritum concupiscere? Quod si non facis, ne sicut equus et mulus non habeas intellectum[3] : agnosce libidinem, qualem dicimus, in paradiso futuram non fuisse, si nemo peccasset, qua caro concupiscit adversus spiritum. Talis quippe in pecoribus non est, ex quibus tuæ susceptæ tale patrocinium providisti, ubi mutis illis tu posses esse verbosus. Nam si humana libidine caro non concupisceret adversus spiritum, sed libido talis in hominibus esset, ut ad nutum voluntatis, cum opus esset, exurgeret, cum autem non opus esset, nulla incitamenta suggereret, cum

[1] Vide lib. 2. de Nupt. — [2] Psal. XLVIII, 13. — [3] Id. XXXI, 8.

quibus cohibendis atque frenandis voluntas nostra pugnaret; nihil vos argueremus, quod in paradiso eam, hoc est, in habitatione tantæ felicitatis, tam infeliciter locare velletis.

XXXIX. Jul. « Ut enim imaginem Dei mentis ratione suscepimus : ita communionem pecudum carnis affinitate sentimus; cujus licet sit forma diversa, est tamen de materia elementorum una substantia; pro rationabilis sane animi meritis æternitatem visura, vel ærumnis miseram, vel præmiis gloriosam. »

Aug. Si pro rationalis animi meritis, ut fateris, caro terrena, et sicut pecoris corruptibilis, tamen æternitatem longe diverso fine visura est; cur non accipis, pro imaginis Dei meritis, quæ nullo fuerat deformata peccato, sic prius fuisse conditam carnem, quamvis de materie terrena, ut si nemo peccasset, esset in æternitate atque in incorruptione mansura; nec esset corruptibile corpus aggravans animam, hoc est, imaginem Dei; sed ita illi subditum, ut propter filios generandos, sicut cætera quibus aliquid operamur, ad nutum voluntatis etiam membra genitalia moverentur; aut talis esset carnis concupiscentia, quæ nisi anima, hoc est, Dei imagine volente non surgeret, nec demergeret cogitationem mentis exundantia voluptatis? Si enim etiam talis nunc esset, non de illa diceretur, quod a Patre non esset, sed ex mundo esset, id est, ex hominibus, qui per illam, et cum illa nascuntur mundo, et procul dubio perituri sunt nisi renascantur Deo[1]. Materiei ergo corporalis, nobis pecoribusque communis, convenienter creditur, merito imaginis Dei, nondum peccato cœpto diversum fuisse initium, sicut peccato assumpto diversus est finis.

XL. Jul. « Qua ergo ratione indignum esset, non

[1] I Joan. II, 16

imagine Dei, quia animæ quam carnis diversa substantia est, sed mancipio dissolubili imaginis Dei, quod indignum non fuerat conditu ipsius Dei? Fecit ergo corpora Deus, distinxit sexum corporum Deus, fecit membra genitalia Deus, indidit affectum quo sibi hæc corpora miscerentur Deus, dedit etiam vim seminum Deus, operatur in secretis naturæ de materia seminum Deus: nihil autem malum, nihil reum facit Deus. »

Aug. « Nihil malum, nihil reum facit Deus; » sed in quantum Deus facit, non in quantum massa vitiata atque damnata est, de qua facit.

XLI. Jul. « Libidinem ut pecorum, ita hominum fecit Deus: sed in pecoribus incoërcitos dimisit affectus, in homine autem rationabili modum Deus instituit. Amictum ei prudentia et honestas comparat, quam dedit Deus. Igitur non modum, non genus; sed excessum ejus culpat Deus, qui de insolentia liberæ voluntatis exoriens, haud statum naturæ, sed meritum agentis accusat. »

Aug. Cur ergo libido spiritui resistit in homine, quod non facit in pecore; nisi quia pertinet ad naturam pecoris, ad pœnam vero hominis, sive quia est, quæ nulla esset, sive quia resistit, quæ subjecta esset, si peccato facta vel vitiata non esset? Nam si « In pecoribus Deus incoërcitos dimisit affectus; » profecto libidines, quandoquidem hos dicis affectus, fateris ab homine coërceri: nulla autem ratione coërcerentur: nisi vitiose moverentur. Ecce enim Deum dicis in homine modum instituisse libidini: cur in eo modo non stat, in quo est divinitus instituta, sed eum, nisi coërceatur, egreditur? Quomodo ergo bonum dicitur, quæ urget et compellit hominem facere malum, si ei non resistatur? Vides-ne eximiam susceptam tuam in natura hominis aut ex peccato natam, aut peccato esse vitiatam; et hinc esse illud, quod primi

homines post peccatum pudenda texerunt, qui nudi erant ante peccatum, et non confundebantur? Quid est enim quod dicis, « Amictum homini prudentia et honestas comparat, quam dedit Deus? » Stulti ergo erant et inhonesti, et imprudentes atque impudentes homines ante peccatum, quando eos nuditatis non pudebat? Gratias peccato: nam sic remansissent. Quod si absurdissime dicitur, profecto prudentia naturalis et honestas pudenda texerunt; sed quæ ante peccatum pudenda non fuerunt. Excessus proinde libidinis in peccato est: sed etiam impulsus in vitio. De quo impulsu erubuerunt illi, qui membra quæ contra eorum voluntatem suscepta tua sollicitabat, nuda relinquere noluerunt.

XLII. Jul. « Attende sane nunc quale sit, quod de tua opinione colligitur: videlicet operiendum pudore non esse, quidquid bonum creditur, Nos autem docuimus voluntatem [1] illam naturaliter sexibus inditam, tam malam non esse, quam ad Dei operam pertinentem. Ac per hoc tu aut impietatem tuam deseres, aut pudorem. Sed quid nos? Hæc autem. Si mutabit Æthiops pellem suam, aut pardus varietatem [2]; ita et tu a Manichæorum mysteriis elueris. »

Aug. Imo tu Manichæos adjuvare non desines, nisi istam susceptam tuam, quam etiam Manichæi malam esse convincunt, cum Ambrosio et cum omnibus catholicis dixeris, ex prævaricatione primi hominis in nostram vertisse naturam: ne secundum illos, quos nesciens adjuvas nefandos hæreticos, Deo coæternum credatur habere principium, tam manifestum hominis vitium.

XLIII. Jul. « Sequitur ergo ut verecundiam deponas, ac manente amicitia cum magistro, Cynicis fœdereris: quos tamen aliquorum, ut Cicero in officiis refert, etiam

[1] *Forte* voluptatem. — [2] Jerem. XIII, 23.

Stoïcorum argumenta comitantur. « Arguunt quippe communem honestatem[1], quod ea quæ re turpia non sint, verbo flagitiosa ducamus : illa autem quæ re turpia sint, nominibus appellemus suis. Latrocinium perpetrare, fraudem facere, adulterium committere, re turpe est, sed dicitur non obscœne : liberis operam dare, honestum est re, nomine obscœnum. Pluraque in eam sententiam, ab eisdem, inquit, contra verecundiam disputantur. Nos autem naturam sequamur, et omne quod abhorret ab oculorum auriumque approbatione fugiamus. » Et tu ergo, cui displicet ista ratio naturalis germana honestatis, aut dic, et latrocinio, et sacrilegio, et parricidio, quæ omnia in re habent turpitudinem maximam, in nominibus nullam obscœnitatem, tetrius esse et profanius operam dare liberis, quam verecundiæ reposcit officium : aut si erubescis eo usque nuptias accusare, ut etiam sceleribus collatæ præponderent ; adhortare conjuges tam secure appellare illam commixtionem, tamque libere, quam solemus parricidium et latrocinium nominare. »

« Jam vero si addideris conjunctionem corporum fœtibus destinatam, ob illudendum, ut soles, auribus christianis, nulla iniquitate maculari, sed pro suo modo bonam posse censeri ; amplexare factum illud Cratæ Thebani hominis locupletis et nobilis, cui adeo fuit cordi secta Cynicorum, ut relinquens paternas opes, Athenas cum uxore migraverit Hyparcide, pari animo istius philosophiæ sectatrice, cum qua cum concumbere in publico vellet, ut refert Cornelius Nepos, et illa occultandi gratia, pallii velamen obduceret, verberata est a marito : Tuis sensibus nimirum, inquit, parum adhuc docta es, quæ quod te recte facere noveris, id aliis præsentibus

[1] Cic. lib. I. de Offic.

exercere non audeas. Debetur omnino talis habitus vestris gregibus, ut naturalia, quia per hoc bona quod a Deo condita in multiplicationem corporum comprobantur, sine ullo pudoris usurpentur objecta. Restituite igitur quadrupedibus gratiam, ut quia illa sensum corporum vestrorum a possessione diaboli et ore Manichæi suis tuentur exemplis, vos quoque illorum in coëundo libertatem pro rei bonæ attestatione sectemini. Congruit quippe ut præstent morum magisterium, quibus patrocinium præstiterunt membrorum. Et ut quod egimus repetitione assignetur: dixisti libidinem, si eam Deus fecisset, nullo amiciendam pudore: nos licet in quatuor prioris operis libris id plene egerimus, tamen in præsenti quoque omnium animalium testimonio, quæ a Deo condita interim confiteris, libidinem sexuum a Deo creatam esse monstravimus, quam tamen in hominibus pudore obumbrandam fatemur: tuum ergo dogma consequitur, ut longo postliminio Cynicorum nobis repræsentes decorem, et ea quæ naturalia sunt, quia a Deo facta sunt, in oculis civitatis exerceas. Sentis-ne quam involutis luminibus insiliveris in sententiam meam, qua dixi, Ut exprimeret fidem operum Propheta, prope periculum pudoris accessit? Hæc enim ut consequenter juxta suas fabulas præceptor tuus arguit, cujus in libro posui superiore commenta, qui omnia corpora facta a Deo pernegat, ita tu impudenter contrectare ausus es, qui creatorem Deum fateris (timendo licet) corporum, quorum sensum ascribis principi tenebrarum: quod certe tanta veritatis potestate detritum est, quanta fide dictum ab Evangelista, « Quia per Deum facta sunt omnia, et sine » ipso factum est nihil[1]. »

Aug. Numquid posses in carnis concupiscentia vel

[1] Joan. I, 3.

libidine bestias hominibus comparare, nisi etiam illos primos parentes generis humani tanquam corruptibilia gerentes corpora, etiamsi non peccassent, crederes fuisse morituros? Ac hoc in hæresis vestræ errore novitio sic catholica damnat Ecclesia, ut Pelagius princeps vester id sibi inter cætera objectum apud quatuordecim Episcopos orientales[1], a quibus judicibus audiebatur, damnationis suæ timore damnaret. In quo judicio profecto etiam tu ipse damnatus es, qui dicis Adam ita factum, ut sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset: contradicens Apostolo dicenti, « Corpus mortuum est » propter peccatum[2]. »

Porro si non præcedente peccato moritura illa non erant corpora, utique nec corruptibilia erant, ne beatas animas illas aggravarent: « Corpus enim corruptibile, » sicut scriptum est, aggravat animam[3]. » Ac per hoc, quemadmodum mors atque corruptio belluinis humanisque corporibus potuit non esse communis, quamvis communis eis esset terrena materies: ita potuit nec in propagandis filiis eis esse libido communis; sed aut nulla in hominibus, ut quemadmodum aliis membris ad opera congrua, sic ad opus generandi voluntate motis etiam genitalibus uterentur; aut non talis qualis in bestiis, sed ad nutum serviens, et nunquam mentem a cogitationis vigilia, nec ipsa postremo voluptate deponens. Nunc autem præcedente peccato, quo humana in deterius natura mutata est, facta sunt ei pœnalia, quæ sunt naturæ pecoris congrua: sed in hoc malo, quo caro concupiscit adversus spiritum, major pudoris est causa, quod inter duo, quorum ad nostram pertinet utrumque naturam, et quorum imperare unum, servire alterum debet, exorta

[1] Lib. de Gestis Pelag. cap. II, 33 et 35. — [2] Rom. VIII, 10. — [3] Sap. IX, 15.

est non dolenda tantum, verumetiam multum erubescenda discordia. Quid igitur tibi profuerunt ad rem non pertinentia convocata auxilia Cynicorum; quandoquidem te in hac tui erroris via de via deficientem, nec ea quæ hominibus comparasti, jumenta juvare portuerunt?

XLIV. JUL. « Tempus admonet, ut ad alia transeamus: sed quoniam certum est, nihil te habere quod vendites imperitis auribus præter verecundiam naturalium: quam brevissime potero, quod putatur superesse, contingam. Quis ergo neget, honestatem hanc, qua genitalia nostra contegimus, pro personis, locis, officiis moribusque variari? Sic in conventiculis publicis obscœnior nuditas, nihil habet turpitudinis in lavacris. Sic alter est cubicularis habitus, seminudus et securus; alter vero forensis, sollicitior et profusior. Quid quod ad testimonium crebro familiaritatis, respicit negligentia cautionis, et quanto persona aut ignotior aut honoratior adfuerit, tanto diligentior habitus comparatur? Quid quod nautis et opificibus plerisque nemo vitio nuditatem dedit? Ac ne ista simplicitas personis magis quam negotiis imputetur, more omnium etiam Petrus apostolus, et post resurrectionem Domini nudus in navigio piscabatur[1]. Dirige hinc oculos ad medicantum munera: ducunt artem studio salutis in locos pudoris. Athletis nuditas etiam decora est. Jam vero non solum adolescentulis, et petulanti sibi societate conjunctis, sed etiam totis quibusdam gentibus uterque sexus retectus, et sine secreti est electione commixtio. Quid tamen mirum, si id Scotus vicinarumque gentium barbaries agat; cum et philosophia, cujus supra commemorationem fecimus, idem censuerit, et Traducianorum huc dogma pervenerit? »

[1] Joan. XXI, 7.

« Quæ ergo pudoris tenebitur quantitas, quive limes inter tot ejus diversitates, atque inter ceptus partim necessarios, partim societate defensos, per quem possit doceri, diabolum naturalem ardorem sexibus miscuisse? Ac per hoc, ut præsidium opinionis tuæ constat officiis, locis, moribus, artibus, et totis simul gentibus dissolutum; ita remansit invictum, quod nos ipsa ratione et apostolo Paulo docente defendimus, omnia corpora, omnia membra corporum, omnesque sensus corporum, Deum auctorem universorum creasse; sed ita ordinasse, ut quædam in membris nostris pro opportunitatibus temporum amiciret pudor, quædam honestas naturalis offerret, quibus tam indecorum esset tegimen adhiberi, quam importune genitalium vulgare secretum.

Aug. Tu potius importune culpa importunitatis aspergis eos, de quibus ait Scriptura divina, « Nudi erant, et non » confundebantur [1]. » Et certe tunc ita recti erant, ut recti facti erant: « Fecit enim Deus, sicut legimus, hominem rec- » tum [2]. » Illo ergo tempore tantæ rectitudinis suæ, numquid tam pravi erant, ut imprudenter, impudenter, inhoneste, importune, genitalium secreta vulgarent? Agnosce igitur nondum fuisse causam pudendi quando nondum pudenda erant illa membra, quæ nunc proprie pudenda dicuntur. Non enim habitabat in membris lex repugnans legi mentis, sine qua nunc nascitur nemo. Nondum fuerat justo judicio Dei, qui merito deseruit desertorem, inobedienti homini suæ carnis inobedientia retributa. Neque enim non est carnis inobedientia contra spiritum concupiscere, quamvis etiam spiritu contra eam concupiscente non sinatur quod conatur implere. Hoc ergo nondum erat, quando nudi erant, et non confundebantur. Non itaqne illi vera nuditate importune genitalium secreta vulga-

[1] Gen. II, 25. — [2] Eccle. VII, 30.

bant : sed adhuc importunum nihil in genitalibus senserant.

Quid colligis verba inania, tanquam folia levia, quibus et tu contegas carnalem contentionem tuam contra spiritalem auctoritatem, quasi concupiscentem contra spiritum carnem? Quid quæris quæ pudoris tenenda sit quantitas, sive limes, inter tot ejus diversitates, quæ fiunt diversis necessitatibus, artibus, opinionibus, moribus, sive rectis, sive perversis? Ecce habes homines, non alicujus gentis, sicut Scotos, sed parentes omnium gentium; non aliqua prava opinione depravatos, sicut Cynicos, et quoslibet alios similis irreverentiæ deformitate fœdatos, sed a Deo conditos rectos; non opere alicujus necessitatis obstrictos, sicut Petri nuditas fuit, qua te putasti esse velandum, sed in deliciarum paradiso liberos: ipsos aspice, ante peccatum ostentatores libertatis, post peccatum doctores pudoris. Ante peccatum nudi erant, et non confundebantur : post peccatum de nuditate confusi sunt. Ante peccatum genitalia nondum pudenda sine tegimine reliquerunt: post peccatum genitalia jam pudenda texerunt. Hi ergo testes satis idonei, et Pelagianorum pervicaciam, et quarumdam gentium Cynicorumque impudentiam, prius non pudenda et postea pudenda nuditate sua convincunt.

XLV. Jul. «Hoc igitur in præsenti opere, quantum res acta pertulit, absoluto, venio ad illud quod dixisti, in Christo hanc naturalem concupiscentiam non fuisse [1]. Sic enim obloqueris mihi : » Sed iste in his omnibus noluit nominare concupiscentiam carnis, quæ non est a Patre, sed ex mundo est; cujus mundi princeps dictus est diabolus : qui eam in Domino non invenit, quia Dominus homo non per ipsam ad homines venit. « Pronuntiasti

[1] Lib. 2. de Nupt. et Conc., cap. 5.

ergo Christum, quem verum per omnia hominem fides catholica confitetur, hanc concupiscentiam, quam dicit Joannes apostolus, in sua non habuisse carne. Sed Joannes, ut ejus dicta docuerunt, concupiscentiam carnis et concupiscentiam oculorum, cum omni mundo ex Patre non esse pronuntiat : quod nos quemadmodum intelligi deberet ostendimus.

Aug. Ostendisti quidem, sed quemadmodum tu intelligeres, vel potius non intelligeres, non quemadmodum deberet intelligi : de qua re tibi in ipsa tua non veraci, sed loquaci disputatione, certans pro veritate respondi.

XLVI. Jul. « Tu vero nomen ipsum concupiscentiæ amplexatus, vis a Christi corpore tam oculorum sensum abfuisse, quam viscerum. »

Aug. Ista non diceres, si tu sanum sensum, non corporis, sed animi haberes.

XLVII. Jul. « Hic igitur ut adsit toto animo lector, admoneo : videbit enim Apollinaristarum hæresim, sed Manichæi per te adjectione reparari. Apollinaris quippe cum primo talem incarnationem Christi induxisse fertur, ut diceret solum corpus de humana substantia assumptum videri, pro anima vero ipsam fuisse deitatem; Christusque non hominem, sed cadaver videretur hominis suscepisse. Quod postea quam cœpit tam rationis quam Evan gelii attestatione convelli, videlicet quia hoc ipso necesse erat totum illud falsitatis argui, quod hominem se Christus dixerat, quem veritatem locutum persequebantur Judæi, si erat ab eo caro sola suscepta, cum homo nisi anima simul et corpus esse non posset; vel quod in Evangelio dixerat : « In potestate habeo ponere animam » meam, et in potestate habeo iterum sumere eam [1]. » Quæ enim cum anima poneretur, si assumpta non fuerat?

[1] Joan. x, 18.

Cum ergo auctoritate talium testimoniorum et perspicuæ rationis eversus fuisset, excogitavit aliud unde ejus hæresis, quæ perdurat hactenus, nasceretur ; et dixit, animam quidem humanam in Christo fuisse, sed sensus in eo corporis non fuisse, atque impassibilem eum pronuntiavit universis extitisse peccatis.

Aug. Sanctæ memoriæ Cyprius episcopus Epiphanius in opusculo quod de hæresibus edidit, dixit Apollinaristarum quosdam in Domino Jesu Christo divinitati corpus consubstantiale dixisse ; alios autem negasse quod animam sumpserit ; alios propter quod dictum est, « Verbum caro, » factum [1], » contendisse, non eum carnem sumpsisse de creata carne, id est, Mariæ, sed Verbum carnem factum ; postea vero nescio quid cogitantes dixisse quod non sumpserit mentem. Quod ergo affirmas Apollinaristas asseverasse in Christo sensus corporis non fuisse, eumque illos pronuntiasse impassibilem : nec uspiam legi, nisi in hoc libro tuo, nec aliquando ab aliquo audivi. Sed quoniam video te quærere ubi expandas vaniloquia tua, ut cum sis verbosus, videaris esse copiosus, cito respondeo : Quisquis credit vel illa quæ Apollinaristas dicere supra commemoravi, vel non habuisse Christum corporis sensus, atque impassibilem fuisse, anathema sit. Ut vero te quoque possis agnoscere : Quisquis credit carnem Christi contra spiritum concupisse, anathema sit.

XLVIII. Jul. « Non qui virtute judicii delicta vitasset ; sed qui felicitate carnis a nostris sensibus sequestratæ, cupiditatem vitiorum sentire nequivisset. »

Aug. Non dicimus nos : « Christum felicitate carnis a nostris sensibus sequestratæ, cupiditatem vitiorum sentire non potuisse : » Sed dicimus, eum perfectione virtutis, et non per carnis concupiscentiam procreata carne,

[1] Joan. I, 14.

cupiditatem non habuisse vitiorum. Aliud est enim non habuisse cupiditatem malam, aliud non eam potuisse sentire : sensisset enim si habuisset; non enim sensus ei defuit quo eam sentiret, sed voluntas adfuit qua non haberet. Nec mireris Christum, quamvis hominem verum, tamen per omnia bonum, noluisse habere cupiditatem malam. Nam quis præter vos cupiditatem negat esse malam, qua cupiuntur mala? Quis, inquam, præter vos persuadere conatur non esse vitium, quam cupiditatem confitetur esse vitiorum; et non esse malum, cui suadenti si consentiatur fit opus malum? Hanc cupiditatem Christus et sentire posset, si haberet; et habere, si vellet : sed absit ut vellet. Verumtamen si haberet cupiditatem malam, atque ut tuo verbo utar : « Cupiditatem vitiorum, » ab ipsius voluntate in illo esse cœpisset; quia non cum illa est natus, ut nos. Ac per hoc, illius virtus hæc erat, eam non habere : nostra virtus est, ei non consentire; et in hoc illum imitari, ut quemadmodum ipse peccatum non fecit, eam non habendo, ita nec nos faciamus, non ei consentiendo; et quemadmodum ipse eam voluit et potuit non habere, sic ea nos velimus, quia poterimus, carere. Ejus quippe gratia nos liberabit de corpore mortis hujus, hoc est, de carne peccati, qui venit ad nos in similitudinem carnis peccati, non in carne peccati.

XLIX. Jul. « Tam gravi, ut res indicat, in fidem catholicorum adulatione, non solum nihil necessaria, verumetiam profana. Cum enim vult ostendere plus aliquid fuisse in Christi corpore, ne carnis nostræ communione vilesceret, naturalium cum sensuum integritate fraudavit; non videns in quantum iret exitium damnum veritatis vel adulatione corruptæ. Infremuit quippe a catholicis excitata præscriptio; quia apud talem fidem majus damnum mysteria Christi, quam membra perferrent. Si enim prop-

ter hoc, inquiunt, factus est Christus ex semine David [1], factus ex muliere, factusque sub lege, ut nobis daret exemplum, et sequeremur vestigia ejus, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus [2]: nec tamen per omnia substantiæ nostræ induit proprietatem, si vel carnem sine anima vel hominem sine sensibus, quibus nos imbuit natura, gestavit, exempli formam et legis non docetur implesse. Quid enim fuit laude dignum contemnere illecebras sensuum, quarum incapax erat beneficio naturæ? Quid mirum cohibere oculos carnis suæ auxilio non vagantes? Quid magnum abducere ab illecebrosis odoribus nares, quibus nescirent patere? Quid stupendum, tenere arduam quotidie in epulis parcitatem, quarum nequibat irritamenta sentire? Quid postremo ardui haberent in quadragesimum diem prolata jejunia, si esuries molesta esse non poterat? Quid venerationis disciplina aurium mereretur, nunquam nisi honestarum vocum receptrix, si nativam patiebatur in indebitas surditatem? Quæ autem gloria castitatis, si virilitas magis aberat quam voluntas, et quod putabatur fieri de vigore animi, veniebat de debilitate membrorum. »

Aug. Merito dicuntur hæc, non contra Apollinarem vel Apollinaristarum aliquem, quos dixisse non arbitror Christi carnem non habuisse humani corporis sensus, sed contra quemlibet quisquis hoc dicit. Nos autem illum et pulchra ac deformia per oculos sensisse dicimus, et suaveolentia et graveolentia sensisse per nares, et sensu aurium percepisse canora et absurda, et a dulcibus amara discrevisse gustando, et aspera ac lenia, dura ac mollia, frigida et calida dijudicasse tangendo; et quidquid aliud corporis sensu sentiri et percipi potest, sentire ac percipere potuisse; nec ei possibilitatem, si voluisset, defuisse

[1] Rom. x, 3. — [2] 2 Petr. II, 21.

generandi : et tamen ejus carnem nunquam contra spiritum concupisse. Quod si propterea magnum bonum est, ut putas, abstinere a delictis, quia non desunt libidines quæ vincantur, non autem magnum esset, si defuissent : tanto quisque erit in virtute laudabilior, quanto fuerit in carne libidinosior. Ac per hoc Christus, secundum istam vestram horribilem et detestabilem pravitatem, sicut in virtute omnium hominum maximus, ita esse in carne libidinosissimus debuit. Quod quanta sentiatur impietate, si sentis, sententiam mutare ne differas; et libidines discernere a sensibus, quæ sentiuntur potius in quibusque, quam sentiunt : ne tanto quisque videatur sensu esse vivacior, quanto fuerit libidine ardentior ; et tanto Christus arsisse credatur libidinibus acrioribus, quanto viguit purioribus sensibus.

L. Jul. « Quæ postremo palma tolerantiæ, si dolor vulnerum et verberum, intercepto itinere sensuum, pertingere ad animum non valebat? Quo ergo profecit Apollinaris adulatio? Videlicet ut omnis virtutum pulchritudo, quam in se Christus expresserat, indebitis naturæ ejus laudibus vacuata flaccesceret, cunctoque veritatis suæ splendore nudata sacrum magisterium Mediatoris offerret irrisui. Huc accedebat quoniam non solum operum suorum perdebat insignia, nativitate, non virtute felicior ; sed etiam fraudis criminibus urgebatur, si indiceret mortalibus, Extendimini ad patientiam hominis nihil sentientis, et venite per veras cruces ad virtutes corporis falsi nihil dolentis, vel, Imitamini castitatem, certa naturæ vestræ irritamenta vincentes, illius quem debilitas fecit pudicum videri. Certe nihil profanius, nihil scelestius talibus excogitari commentis potest. Et Apollinaris omnia ista non dixerat : per illud unum quod pronuntiarat, homini Christo defuisse eos sensus, qui a

natura inditi, non usu, sed excessu ad vitia labuntur; hæc omnia quæ a catholicis relata sunt, præjudicio opinionis suæ mutus excepit. Horum quippe cunctorum affirmatione construitur catholica fides, quorum negatione vel consecutione Apollinaris hæresis compacta est atque damnata. Tu igitur conjice quid de te debeat judicari, qui commixtionem sexuum damnas, ut Manichæus; naturam carnis Christi a communione hominum sequestras, secundum Manichæos; concupiscentiam carnis accusas, juxta præceptoris tui dicta Manichæi; dicis concupiscentiam sensuum in Christi corpore non fuisse, vel secundum Manichæos, vel secundum Apollinaristas: et tamen vis a nobis nec Apollinarista, nec Manichæus vocari. Quanquam do manus, præstoque beneficium; nec nos liberalitatis pœnitet: per me ut Apollinaris sectator non videaris licebit: minoris quippe est ille impietatis inventor; per te autem non licet ut voceris aliud quam Manichæus.

Aug. Nec Apollinarista, nec Manichæus fuit, sed hæreticorum expugnator Ambrosius, qui per tuam susceptam quidquid hominum nasceretur, sine delicto dixit esse non posse, apostolum Paulum, sicut oportuit, et intelligens et exponens. Tu autem tanto magis adjuvas Manichæos, quod sæpissime ostendi, quanto magis ab eis te esse arbitraris alienum: es autem novus hæreticus Pelagianus, in disputatione loquacissimus, in contentione calumniosissimus, in professione fallacissimus. Nihil enim quod dicas inveniens, inania multa dicis, falsum crimen catholicis objicis, catholicum te esse mentiris.

LI. Jul. « Ostendi quidem in tertio libello primi operis mei, irrefutabiliter necesse esse dici etiam Christum reatum de Mariæ carne traxisse, si crederetur naturale peccatum; eumque a te sub potestate diaboli collo-

cari, qui affirmares ad jus diaboli hominum universam pertinere substantiam. »

Aug. Quod in tertio tuo libro te ostendisse commemoras, quinto meo te non ostendisse convici.

LII. Jul. « Et ideo hoc in præsentiarum relicto, illud efflagito, ubi tu legeris Christum eunuchum fuisse naturaliter. »

Aug. Tu enim ubi me hoc dixisse legisti, nisi quia calumniaris, ut soles? Aliud est possibilitas seminandorum filiorum, quam Christi carni defuisse non dicimus, sicut deesse carni novimus eunuchorum : et aliud est cupiditas vitiorum, quam tu persuadere conaris habuisse Christum, et jactas te esse Christianum ; quia videlicet, sicut paulo ante dixisti, « Christus etiam fraudis criminibus urgeretur, si diceret mortalibus, Extendimini ad patientiam hominis nihil sentientis : » quasi sequatur, ut non sentiat inflictos dolores, qui vult et potest non habere malas cupiditates : vel si diceret, ut tua verba ipse componis, « Imitamini castitatem, certa naturæ vestræ irritamenta vincentes, illius quem debilitas fecit pudicum videri. « Sic enim es amator egregius castitatis, ut tibi castior videatur, qui concubitus illicitos cupit, sed ut non perpetret, suæ cupiditati resistit, quam qui talia mala nec saltem cupit, non per impossibilitatem carnis, sed per summitatem perfectionemque virtutis : imo ille sit castus, iste autem omnino nec sit, sed esse tantummodo videatur ; quoniam secundum te, si castus esset, mala ista cuperet per naturam, sed eamdem naturalem cupiditatem virtute animi coërceret. Ita fit ut te illa horribilis, sicut jam superius ostendi, sequatur absurditas, tanto esse quemque voluntate castiorem, quanto majorem naturæ suæ libidinem vicerit, nec in aliquos excessus luxuriæ, quamlibet illa magna sit, exire permiserit : qui

autem minorem flagitiorum libidinem cohibet, minus esse castum quoniam quem non libet quod non licet, secundum tuam sapientiam, vel potius amentiam, omnino nec castus est. Ecce quod Christo importare conaris insane, ut natura fuerit omnium libidinosissimus, quia ita posset voluntatis virtute omnium esse castissimus. Tanto quippe in eo, sicut disputas, continentiæ spiritus major esset, quanto majorem carnis concupiscentiam coërceret. Ad hunc te interitum tua suscepta nimium dilecta perduxit.

LIII. Jul. « Qui etsi propter signum natus ex virgine est, et tamen ita aversatus non est sexum virilem, ut ejus susciperet veritatem, integer per omnia viscerum, integer corporis, homo verus, vir perfectus, si Petro apostolo creditur in Actibus disserenti [1]; intacta castitate conspicuus, et animum et oculos nunquam remisso cordis vigore custodiens; sed quod hoc totum virtute mentis, non carnis infirmitate perfecerit, concupiscentiam carnis totius corporis immixtam sensibus, et veritatem ac sanitatem conditionemque membrorum fuisse in eo, et somnus ejus, et cibus, et barba, et sudor, et labor, et crux testatur, et lancea. Non ergo sensus corporis non habuit ille, sed rexit. Hoc est unde gentibus, unde Manichæis insultat catholicorum fides, quia verbum ut crucis, ita carnis ejus, pereuntibus stultitia est, salvis autem futuris virtus Dei. Hoc est quo commendavit charitatem suam in nobis; quoniam quæ lacerat impietas Manichæi, ea omnia pietas Mediatoris assumpsit. Nihil ergo me pudet in Domino meo, in quæ propter salutem meam venit: teneo veritatem membrorum, ut exempli ejus soliditatem arcemque suscipiam. »

Aug. Aliud est veritas membrorum, quam Christia-

[1] Act. II.

nus omnis agnoscit in Christo : aliud cupiditas peccatorum, quam tu importare vis Christo. Dicis enim concupiscentiam carnis, hoc est, libidinem, quam libentius vocas concupiscentiam naturalem, bonum esse; et sic arguis ejus excessum, ut quisquis eam concessos fines transgredi siverit, tanquam male utens bono, culpam contrahat; quisquis autem illam usque ad licita, et concessa ingredi, nec ultra permiserit progredi, tanquam bono bene utens laude sit dignus. Proinde quoniam videmus alios ita esse natos, ut majore libidine urgeantur, alios ut minore, si ei resistentes utrique sint casti, cogeris dicere illos majore, istos minore bono bene uti. Erit igitur, te doctore, bono isto tuo quisque tanto copiosior, quanto libidinosior; et tanto laboriosior contra suam libidinem pro castitate certando, quanto abundantior naturali isto bono; et ideo etiam tanto laudabilior in hac virtute, quanto fortius reluctatur majori bono, quam si minori reluctaretur. Quia ergo Christus in carne mortali omnium procul dubio castissimus vixit, tanto ei majorem libidinem dabis naturalem, quanto in libidine cohibenda non potes invenire fortiorem. Sic enim sine fraudis crimine suis dicet, Imitamini castitatem meam, certa naturæ vestræ irritamenta vincentes: hæc quippe irritamenta bona sunt; sed tamen cohibenda atque vincenda; sicut ego habui, sed cohibui vicique majora; ne diceretis mihi, Ideo vicisti, ideo castissimus in tua mortali carne vixisti, quoniam naturæ felicitate minimas libidines, quas facillimas vinceres, habuisti. Estote ergo casti, quia ut vobis ad me imitandum obstacula excusationis auferrem, libidinosior vobis nasci volui. et tamen maximam libidinem meam concessos fines nunquam transire permisi. Hæc horribilia monstra peperit hæresis vestra.

LIV. JUL. « Prædico omnem in eo sanctitatem bene-

ficio animi, non carnis stetisse præjudicio. Sic enim et natura tam conditione ejus quam susceptione defenditur, et vita hominum virtutum illius imitatione dirigitur. De his duobus non potest alterum sine alterius veritate laudari : tantum aderit dignitatis operi sacro, quantum humani corporis affuerit veritati; et tantum aderit defensioni carnis, quantum sanctitas conversationis exegerit. Atque e regione, vituperatio unius utrique participat : quoniam tantum de virtutibus ejus, quantum de artubus auferetur; ac si quid de substantiæ solido radatur, universa morum ornamenta depereunt, atque ad tolerantis injuriam recurrunt damna nascentis : postremo si carnis ejus substantia aliqua naturalium ereptione tenuetur, universa evanescit pompa virtutum. Nihil ergo in membris Mediatoris facti ex muliere, quod naturale constat, negabo. Et vide quam diversi sint rationis termini, quam pudoris : non erubescit fides Christianorum, dicere Christum habuisse genitalia; cum tamen ea in nobis, quam honestissime possumus, oculamus. »

Aug. Non quidem erubescit fides Christianorum, dicere Christum habuisse genitalia : sed tu erubescere debuisti, vel potius contremiscere, ne diceres Christi genitalia aliquando, et nolente ipso, (non enim hoc unquam velle debuisset qui vitam cælibem duxit,) tamen libidine fuisse commota, et in nonnullos illicitos usus contra ejus sanctum propositum se illam partem sancti ejus corporis erexisse. Talem quippe libidinem patitur etiam omne genus sanctorum, qualem Sancto sanctorum conaris inferre. Si vero genitalia Christi ipso invito commoveri et erigi solere libidine, non audes dicere; cur audes credere infelix, cur audes talem libidinem naturæ Christi tribuere, ut quod non audes dicere, compellas homines cogitare?

LV. Jul. « Ita natura præscripsit esse quædam, quæ ut ratio, ita fides cum religione pronuntiet ; et tamen pudor et decentia conversationis oculis non permittat exponi. Hoc modo magister etiam gentium veritatem carni ejus assignat, et spiritui sanctitatem. « Magnum, inquit, pie» tatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, » justificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædica» tum est in gentibus, creditum est in hoc mundo, as» sumptum est in gloria[1]. » Quod sicut commendavit cum veritate credendum, ita impugnatores ejus in fine denuntiavit sæculi nascituros : nam statim sequitur, « In » novissimis autem temporibus recedentes quidam a fide, » attendentes spiritibus seductoribus, doctrinis dæmo» niorum in hypocrisi mendacia loquentium, cauteria» tam habentes conscientiam, prohibentium nubere, » abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum » cum gratiarum actione fidelibus, et his qui cognove» runt veritatem ; quoniam omnis creatura Dei bona[2]. » Hanc ergo Ecclesiarum contaminationem, quam de Manichæi confectatione vomuisti, et hanc a fide recedentium prævaricationem, quæ in naturalis mali prædicatione et in commixtionis conjugalis damnatione constitit, et Apostolus prævidit et punivit, non solum quid diceretur, sed etiam quid consequeretur ostendens. »

Aug. Et tamen tu, qui non potes nisi ructare calumnias, et vomere contumelias, verbis catholici hominis Dei, quem Manichæum non potes dicere, non ausus es contradicere, suffocantis te, atque dicentis, ex commixtione maris et fœminæ nasci expertem delicti neminem posse[3]. Namque ista verba ejus et in primo ad Valerium libro commemoravi, quem libris quatuor redarguere co-

[1] I Tim. III, 16. — [2] Id. IV, 2. — [3] Ambrosius in Isaïam.

natus[1], quidquam inde attingere timuisti; et in isto, cui nunc respondes, eadem ipsa non tacui, et adversus illa adhuc mutus, quamvis ejus nomine tacito, cui adversari palam non audes, hunc in me non metuis criminari.

LVI. Jul. « Nam hoc quod ait, abstinere a cibis docendum fore, non utique apud prudentem arguit Christianorum parcitatem, aut denuntiat posse existere homines qui inediæ discrimen indicant; sed ostendit, quoniam cum exorirentur, qui dicerent animalia omnia victibus a Deo creata mortalium, quia de concupiscentia et commixtione sexus nascerentur, diabolico malo esse polluta, quid consequeretur expressit, videlicet renuntiandum esse alimentis, si eorum propagatio diabolica crederetur. Unde et tu hanc infamationem commixtionis corporum ab animalibus removes, ut subsistat ratio simulandi. Homines tamen qui ad imaginem Dei facti sunt, propter hanc ipsam concupiscentiam generantium, dicis ad jus dæmonis pertinere. Ambo igitur, tu et Manichæus unam habetis causam substantiarum vituperandarum et transcribendarum diabolo: sed ille propter hanc affectionem quæ sentitur in naturali opere, universas damnat animantes; tu autem non omnes, sed quod est fœdius, meliores. Absolvis enim sues, canes, et asinos, ut Manichæos vitare videaris; sed damnas, propter hoc idem quod Manichæus, omnes homines qui ad imaginem Dei facti sunt: ac nusquam malum naturale constituens nisi in imagine Dei concionaris contra nos, accusator sanctorum et patronus asinorum. »

Aug. Quid est quod dicis, calumniator catholicorum et adjutor Manichæorum? Quid est quod dicis? quem tante stoliditatis pudere deberet, etiamsi tibi asinina

[1] Lib. 1. de Nuptiis c. 35. et lib. 2. c. 5.

frons esset. Nonne accusator sanctorum et patronus asinorum, ab homine hujus cordis cujus et ipse es, appellari posset, qui diceret, ignorantia veritatis homines fieri miseros posse, asinos vero nesciendo veritatem miseros esse non posse? Et tamen verissime diceret. Cur ergo non intelligis, asine, similiter esse verum, ex commixtione maris et fœminæ expertes delicti homines nasci non posse, et asinos posse? An ideo te arbitraris effugere insequentes plagas auctoritatis atque rationis, quia in societate libidinis, ad currum tui erroris, homines et asinos jungis? Non de pecoribus, sed de hominibus loquebatur Ambrosius, ubi ait [1], Servatum est igitur, ut ex viro et muliere, id est, per illam corporum commixtionem, nemo videatur expers esse delicti. Ita-ne iste, iste doctor Ecclesiæ accusator erat sanctorum, et patronus asinorum [2]? Nempe corruptibile corpus est et asini et hominis; et tamen non asini aggravat, sed hominis animam: de homine quippe Scriptura dicit, « Corpus corruptibile » aggravat animam [3]. » Sic ergo et in libidine agnosce, et pecoris naturam, et hominis pœnam, si animam non habes asininam.

LVII. Jul. « Christus igitur non minus homo verus, quam verus Deus, nihil de naturalibus minus habuit: sed justum erat, ut qui dabat perfectionis exemplum, omnibus virtutum studiis antecelleret, castitasque ejus continua integritate celsa, nullo permota libidinis appetitu, quæ virgo sanctæ mentis extiterat, et omnium sensuum domitrix animi magnitudo, et superatrix dolorum, cunctis fidelibus, et humanitate imitabilis fieret, et sublimitate mirabilis. »

Aug. Dicis castitatem Christi continua integritate cel-

[1] Ambrosius in Isaiam. — [2] Vide supra lib. I. de Nuptiis, cap. 35. — [3] Sap. IX, 15.

sam : sed homo es, cui non videtur castitas integra, ubi magnitudine et perfectione voluntatis bonæ non solum non committuntur, sed nec cupiuntur illicita. Nam qui concupiscit mala, etsi resistens concupiscentiæ suæ non ea perpetrat, implet quidem quod scriptum est, « Post » concupiscentias tuas non eas[1] : » sed non implet quod ait lex, « Non concupisces[2]. » Christus ergo qui legem perfectissime implevit, nulla illicita concupivit; quia discordiam carnis et spiritus, quæ in hominum naturam ex prævaricatione primi hominis vertit, prorsus ille non habuit, qui de Spiritu et virgine non per concupiscentiam carnis est natus. In nobis autem caro concupiscit contra spiritum illicita, ita ut omnino perficiat, nisi et contra carnem spiritus ita concupiscat, ut vincat. Dicis mentem Christi omnium sensuum domitricem : sed hoc domandum est, quod resistit : caro autem Christi nihil habebat indomitum, nec in aliquo spiritui resistebat, ut ab illo eam domari oporteret. Quo proposito perfectionis exemplo, ad hoc se debet omnis imitator extendere, ut concupiscentias carnis, quas vetat Apostolus perfici, nitatur atque optet penitus non habere : sic enim eas potest provectu quotidiano minuere, quas nullas habeat salute perfecta[3]. »

LVIII. Jul. « Tu igitur, ut omnia, profanissime effatus es, in Christi carne non fuisse quod humanæ naturæ est : quod certe de nulla Scripturæ rationabilis vena, sed de solo Manichæorum cœno deceptus hausisti. Verum ut major copia defendendæ veritatis appareat, concedamus te somniasse, in Christo carnis quam dicis concupiscentiam non fuisse; quod certe in Manichæi prius, postea in Apollinaris furore damnatum est : tuo tamen quid possit dogmati suffragari; cum non

[1] Eccli. XVIII, 30. — [2] Exod. XX, 17, et Deut. V, 19. — [3] Galat. V, 16.

continuo sequeretur malum esse, si quid ille assumere noluisset? Quoniam gradatim crescentibus meritis bonorum, diceretur isse per optima, nec bona tamen infra se locata superiorum electione damnasse. Quomodo enim nuptias non infamavit, integritatem secutus : ita nec sensum carnis genitalis damnasset, si ejus possibilitatem nec in substantia sua habere voluisset. »

Aug. Jam superius dixi, quod Christus non solum non perpetravit. sed nec concupivit illicita, ut impleret legem dicentem, Non concupisces. Hoc certe de sanctæ Scripturæ vena, non de cœno Manichæorum manat in corda fidelium, quod vestrum dogma extinguit hæreticum. Somniasse me dicis, non fuisse in Christo carnis concupiscentiam spiritui resistentem; cujus tu etiam ipsis somniis non pepercisti. Dormisse quippe novimus Christum, in quo si erat ista tua suscepta, profecto sopitos ejus sensus aliquando per talia somnia deludebat, ut sibi etiam concumbere videretur, atque ita caro ejus isto tuo bono stimulante commota, et in irritum extenderet genitalia et irrita effunderet semina. Si autem hoc de Chrtsti carne credere contremiscis : (non enim sic es lapideus, ut non contremiscas, quod ego, quamvis ut te redarguerem, sine cordis tamen tremore non dixi :) profecto fateri debes, naturæ Christi non solum sine dispendio defuisse talem carnis concupiscentiam; verumetiam cum perfectarum laude virtutum, qualem concupiscentiam novimus carni cæterorum hominum et ipsorum non deesse sanctorum.

Quod autem dicis, non esse consequens, ut hoc malum sit, etiamsi concedas id Christum noluisse suscipere; sicut non ideo damnavit nuptias, quia noluit habere conjugium : hoc de libidine pecorum dici potest, quibus ideo non est malum, quia non habent rationis bonum,

unde caro eorum non concupiscat adversus spiritum; quod vero resistit spiritui hominis volentis facere bonum, quantalibet loquacitate abs te defendatur, non est bonum. Sic igitur Christis abstinuit a peccato, ut abstineret etiam ab omni cupiditate peccati non ut ei existenti resisteret, sed ut illa nunquam prorsus existeret; non quod eam non posset habere si vellet, sed non recte vellet, quod cum caro peccati quam non gerebat, etiam invitum habere non cogeret. Proinde ille vir perfectus, non per concupiscentiam natus, quæ indifferenter appetit et illicita et licita, sed de Spiritu sancto et virgine Maria, quidquid concupivit, licuit; quidquid non licuit, non concupivit. Natus enim de carne per sanctum concipiente Spiritum, absit ut in se haberet discordiam carnis et spiritus.

LIX. Jul. « Et ut res plana aliquo confirmetur exemplo. Melius est habere rationem, quam non habere: homines autem rationabiles facti sunt, pecora vero irrationabilia : non tamen ideo quia humana natura quadrupedibus antestat, quadrupedia aut malum aliquod, aut diaboli opus esse dicenda sunt. Fac ergo, quoniam Christus, cum sua membra formaret, noluerit eis sensum admiscere genitalium, quo usurus non erat : num ideo cum Isaac, Jacob, et omnium membra fingebat, eisque et sexum dabat et sensum, malum aliquid faciebat? Aut ad hæc veniens, in adjutorium advocabat diabolum, ut membris quæ ipse compegerat, necessaria oblectamenta misceret? Nec exiguum quidquam igitur omnino, (sicut et in hoc, et in priore opere, Deo adjuvante monstravimus,) per Christi personam contra divina opera obtinere potuisti. Claruit enim nihil minus de natura hominum, Salvatoris corpus habuisse. »

Aug. Imo claruit hominum naturam, ad illam inte-

gritatem, rectitudinem, salutem, in qua primitus condita est, minus hæc habere nunc omnia. Hanc venit Christus redintegrare, corrigere, atque sanare, integer sine ulla corruptione, rectus sine ulla pravitate, salvus sine ulla cupiditate peccati.

LX. Jul. « Ac per hoc, in ea natura non potest esse peccatum, cum in illo in quo tota est, nihil iniquitatis inventum est. »

Aug. Immaniter, Juliane, blasphemas, coæquans carnem Christi cæterorum hominum carni; nec videns illum venisse non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati[1], quod nullo modo verum esset, nisi cæterorum esset caro peccati.

LXI. Jul. « Concupiscentia itaque sexuum, sive in Christi carne fuit, sive non fuit, mala et diabolica non docetur. »

Aug. Concupiscentia carnis mala est, et quando ei non consentitur ad malum : ipsa est enim, qua caro concupiscit adversus spiritum; etiamsi adversus eam concupiscente spiritu, non perficiat quod conatur, id est, opus malum.

LXII. Jul. « Ad alia ire festino, sed multum hic rerum admiratione defigor. Qui in alium tantus furor est, ut si Scripturas non intelligis, vel tua dicta non ponderes? sed ita argumentaris jugiter, ut quidquid jeceris, recurrat in te impetu grandiore. Dixisti nempe, nullam esse causam pudoris, præter concupiscentiam carnis in genitalibus motibus apparentem. »

Aug. Non hoc dixi. Sunt enim et aliæ causæ pudoris, sive ne fiat aliquid quod non decet, sive quia factum est. Sed hujus pudoris de quo nunc agimus, cum quæritur causa, illa verissima reperitur, qua factum est, ut hæc

[1] Rom. VIII, 3.

membra pudenda proprie vocarentur, quæ prius pudenda non fuerunt, quando illi homines recti atque perfecti nudi erant, et non pudebat eos. Quod si prudenter cogitare voluisses, non ipse impudenter veritati manifestissimæ restitisses.

LXIII. Jul. « Esse autem sacrilegium, pudendum aliquid quod Deus fecisse credatur, præter hanc carnis concupiscentiam judicare : Christum vero non habuisse hanc concupiscentiam carnis, quæ mortalibus facit causam pudoris. Quid igitur ad hæc occurreret, non vidisti, videlicet nudum eum, id est, Christum, conventiculis debuisse misceri; nec aliquem verecundiæ habere respectum, ne sacrilegium quod commentaris incurreret, in carne videlicet sua, quæ concupiscentiam non habebat, de suis et patris operibus erubescens. Si autem ei et concupiscentia non fuit, et tamen ille est pudoris functus officio; irrefutabiliter etiam secundum te approbatur, verecundiam corpori humano debitam, non calori. »

Aug. Ista tua ratione tam acuta et exquisita, debet negari baptismus Joannis datus fuisse in pœnitentiam peccatorum, quia eo baptizatus est Christus, qui nullum habebat omnino peccatum. Si autem potuit alia causa, non ea qua cæteri, baptizari, id est, non propter carnem peccati, quam non habebat; sed propter similitudinem carnis peccati [1], quam pro liberanda peccati carne susceperat : potuit etiam membra tegere, non ea causa qua cæteri; sed ut sic congrueret pudenda tegentibus, nihil habens pudendum; quemadmodum baptizatus congruit pœnitentibus, nihil abluens pœnitendum. Decebant quippe similitudinem carnis peccati, ea quibus indigebat caro peccati. Quanquam et ipsa species humani corporis nudi, ubicumque insolita est, humanum offendit

[1] Rom. VIII, 3.

aspectum. Unde et Angeli qui hominum similes hominibus apparuerunt, vestiti apparere voluerunt, sicut humana consuetudo poscebat. Sed hæc consuetudo si unde originem sumpserit recordemur, occurrit primi causa peccati, in illis hominibus, qui priusquam peccarent, decenter et honeste erant in loco tantæ beatitudinis nudi, nondum scilicet de sua carne, quæ inobediens inobedientibus reddita est, contra spiritum concupiscente confusi. Nihil ergo te adjuvat Christi vestis, ut concupiscentiæ carnis defensor impudens non sis.

LXIV. Jul. « Vides igitur frustra te peccatum vocasse, si in his operibus, quæ Deus fecit, velamen fateamur adhibendum, quod Dominus noster et hominis formator instituit, et homo factus exercuit. Det sane veniam reverentia Redemptoris, quia ad asserendam veritatem mysterii, Manichæorumque flagitia destruenda, loquimur de carne ejus audacter; quod nisi fides exigeret, reverentia modesta non tangeret. »

Aug. Non audacter de carne Christi loqueris vera, sed infeliciter falsa; non ad Manichæorum, sicut tibi blandiris, flagitia destruenda, sed potius adjuvanda. Si Manichæum cogitas vincere, noli dicere bonum esse, quod est malum; sed dic unde sit malum, quod ostendere non potes bonum. Hoc enim esse de prævaricatione primi hominis dum non vis cum Ambrosio dicere, profecto efficis, ut de aliena natura Manichæus verum se jactitet dicere[1].

LXV. Jul. Sed iste[2], inquis, noluit nominare concupiscentiam carnis, tacet quia pudet; ac mira, si dici potest, pudoris impudentia nominare pudet, quod laudare non pudet. « Displicet igitur tibi, quia novimus verecundiora nostra, secundum Apostolum, necessaria

[1] Ambros. lib. 7. in Luc. 12. — [2] August. lib. 2. de Nupt. c. 7.

honestate velanda[1]; quia in hoc consilium sequitur[2] Conditoris, ut quod ille in secreta corporis parte constituit, nos totidem verecundo operiamus obtectu. »

Aug. Res dicis mirabiles, tunc Adam et Evam Conditoris esse secutos consilium, quando ejus deseruere præceptum, sequendo consilium deceptoris. Prius enim quam hoc malum perpetrassent, cum adhuc essent recti atque perfecti, non sequebantur consilium Conditoris, ut quod ille in secreta corporis parte constituit, nudum relinquerent, nec verecundo obtectu operire curarent? Homo impudentissime, quod senserunt quando erubuerunt, laudare pejus est quam nudare.

LXVI. Jul. « Has tamen elocutionum diversitates, quas tu non solum non imitaris, verumetiam criminaris, quarum nos adjuvamur officiis, non linguarum omnium, sed græcæ et latinæ cultus invenit. Cæterum linguæ aliæ, quæ naturales vocantur, ob hoc quod nihil eis aut opum aut nitoris studia secuta contulerint, simplicibus omnino nominibus membrorum abutuntur: unde et apud Hebræos, quorum sermone Scripturarum puritas continetur, propriis omnia vocabulis indicantur. »

Aug. Multum falleris : quasi in hebræo eloquio non sit tropica locutio, in qua utique non propria, sed translata sunt verba. Verum hoc qualecumque sit, quid te adjuvat? In Hebræis certe sacris Litteris legitur, et quando illi primi homines nudi fuerint, nec puduerit eos; et quando de sua nuditate confusi sint, et quæ membra texerint; ut possemus nosse quid senserint, et unde confusi sint. Tu si vis in hac causa te unde confunderis tegere, tandem tace.

LXVII. Jul. « Eademque securitate, qua pedes et genua, etiam genitalia utriusque sexus vocantur. Nos

[1] I Cor. XII, 23. — [2] *Forte* sequimur.

sane nec cum ista suffragetur auctoritas, pudentioris eloquii adminicula neglexinus: quia reprehensioni justissime patet, sine ullo negotiorum coactu neglectus decoris, qui non minus in verbis quam in operibus, quantum pertulerit causæ ratio, retinendus est. Igitur quia concupiscentia naturalis nec pudoris opprobrio potuit coargui, et Conditoris sui dignitate defensa est, ad hoc solum, non ut quasi magnum bonum, quippe quod sit hominibus pecoribusque commune, sed quasi necessarium sexibus instrumentum, a jure dæmonum vindicata, inter ejus opera locaretur, qui mundum fecit et corpora; a nullo autem accusatur, nisi a Manichæo et Traduciano ejus hærede : apparet naturalis peccati, cujus omne præsidium in naturæ criminationibus hærebat, totum evanuisse figmentum. »

AUG. Ecce adhuc dicis « Concupiscentiam naturalem, » ecce adhuc quantum potes, susceptam tuam, ne possit quæ sit intelligi, contegis ambigua veste verborum. Cur enim non dicis, concupiscentia carnis; sed dicis, « Concupiscentia naturalis? » Nonne concupiscentia beatitudinis est concupiscentia naturalis? Cur ambigue loqueris? Quam tuendam suscepisti, appella suo nomine : quid vereris? An in mala causa ejus forte turbatus, oblitus es quid vocetur? Imo vero vigilante memoria, non vis eam carnis concupiscentiam nominare : nosti enim laude ejus offendi eos, qui hoc nomen in Scripturis sanctis nonnisi in rei malæ significatione legerunt. Isto autem nomine utens, et appellans eam concupiscentiam naturalem, inter ejus opera locare conaris, qui, ut dicis, et verum est, « Mundum fecit et corpora : » cum dicat eam Joannes a Patre non esse. Deus quidem mundum fecit et corpora prorsus omnia[1] : sed ut corpus

[1] Prosper sent. 304.

corruptibile aggravet animam, et caro concupiscat adversus spiritum, non est præcedens natura hominis instituti, sed consequens pœna damnati.

« A nullo, inquis, accusatur, nisi a Manichæo, et Traduciano ejus hærede. » Contumelias tuas cum his me accipere gaudeo, quos in me culpare audes, et nominare non audes. Ita-ne non accusat susceptam tuam, qui dicit concupiscentiam carnis adversus spiritum ex prævaricatione primi hominis in nostram vertisse naturam [1]? Et quis est hic? Ille scilicet, cujus fidem et purissimum in Scripturis sensum, sicut eum Pelagius auctor tuus prædicat, ne inimicus quidem ausus est reprehendere [2]. Adversus hunc accusatorem tuam defende susceptam. Huic doctori meo, et illi laudatori ejus doctori tuo, pro illa conviciare, quantum potes, ut patrocinium tuum liberum satis et fidele demonstres; ne te defensorem suum tanquam timidum libido deserat; quamvis alterum non inveniat, qui pro illa minus erubescat.

LXVIII. Jul. « Ac per hoc necessarie interrogavi, quid suum cognosceret diabolus in sexibus, per quod fructum eorum jure deceperet; qui nec carnem compegerat, nec membra formaverat, nec genitalia dederat, nec distinxerat sexum, nec conjugium ordinaverat, nec commixtionem sine qua conjugium esse non potest, aut fœcunditate honoraverat, aut voluptate resperserat. »

Aug. Nihil horum quidem fecerat diabolus : sed inobedientiam persuaserat animo humano, quam pœnalis et pudenda carnis inobedientia sequeretur; unde peccatum originale traheretur, per quod diabolo subderetur qui nasceretur, cum eodem periturus diabolo nisi renasceretur.

[1] Ambros. l. 7. in Luc. c. 12. — [2] Pelag. l. 3. de Libero Arb. apud Aug. de Gratia Christ. c. 42.

LXIX. Jul. « His itaque tu dissertionibus, cervino metu, et vulpino dolo obviam ire conatus, ita imposuisti patrono tuo ad quem scribis, ut referres, propter sensum corporis naturalem, id est, concupiscentiam carnis dominari operibus et imagini Dei principem tenebrarum : cum necesse esset ad eumdem spectare auctorem sensum carnis, ad quem etiam carnis natura respiceret. »

Aug. Quid loquaris ignoras. Aliud est sensus carnis, aliud concupiscentia carnis, quæ sentitur sensu et mentis et carnis : sicut dolor carnis non ipse sensus est, sed nisi sensus adsit, sentiri non potest. Sensu itaque carnis qui tactus vocatur, aspera et lenia differenter ut cætera sentiuntur : concupiscentia vero carnis indifferenter illicita et licita cupiuntur, quæ non concupiscendo, sed intelligendo dijudicantur; nec ab illicitis abstinetur, nisi concupiscentiæ resistatur. Non igitur caventur opera mala, nisi frenetur concupiscentia mala, quæ abs te, horrenda impudentia vel potius amentia, dicitur bona : nec erubescis, nec horrescis te ad tantum dedecus pervenisse, ut nemo liberetur a suo malo, nisi non consentiat tuo bono. Concupiscentia igitur carnis, qua cupiuntur quæ prohibentur, non est a Patre. Frustra putas, vel potius vis putari, ubi hoc Joannes apostolus dixit, concupiscentiam carnis positam pro luxuria [1]. Prorsus si non est a Patre luxuria, nec illa est a Patre cui si consentiatur, concipit paritque luxuriam. Nam motibus suis, quibus jubemur obsistere, quid conatur quæso, etsi ad luxuriam pervenire? Quomodo est ergo bonum, quæ pervenire conatur ad malum? Quomodo est nostrum bonum, quæ pervenire conatur ad malum? Quomodo est nostrum bonum, quæ nos compellit ad malum? Sanandum est igitur hoc ma-

[1] I Joan. II, 16.

lum, Juliane, divina bonitate; non humana vanitate, iniquitate, impietate laudandum.

LXX. Jul. « Te ergo apparet non studuisse ut objecta refelleres; sed ut patrono tuo, ad quem scribebas, miseraliter illuderes; putaretque te rude quidpiam detulisse quod jure morderes: cum id jam superiorum concessione et corporum institutione laudasses.

Aug. Institutionem laudavi corporum, quæ bona est etiam in malo homine, non malum, sine quo nascitur nemo: quod tu nolens cum Ambrosio dicere unde sit, adjuvas Manichæum dicentem quod ex aliena natura sit.

LXXI. Jul. « Fateor tamen, nimis te cogitasse, quid diceres: et ingenium tuum apparet, et studium: solertissime prorsus quid asserendum esset pro peccati traduce ponderasti: nemo alter callidius scribere potuisset pro naturali malo: quod quidem nec tu ipse tam urbane implere potuisses, nisi ingenium tuum magistri veteris commenta juvissent. »

Aug. Magistrum plane meum, et contra te et contra Manichæum, glorior esse Jesum quem confiteor, (quod tu negas), etiam parvulorum esse Jesum[1]; quia periit Adam, et in illo omnes perierunt; nec nisi ab illo qui venit quærere quod perierat, a perditione salvantur[2].

LXXII. Jul. « Intellixisti quippe, parvulis nihil de suo merentibus, nequaquam posse sine damnatione corporum, crimen affigi: et ideo opus esse auxilio Manichæi, qui concupiscentiam carnis a Dei operibus excluderet, et tam nuptias quam ipsa corpora diabolo deputaret auctori. »

Aug. Ego non opus habeo auxilio Manichæi; sed potius contra eum pugnans, auxilium quod tu ei præstas, expugno auxilio Dei. Quod mihi præstat etiam per suos

[1] Ambros. lib. 7. in Luc. c. 15-52. — [2] Luc. xix, 10.

clarissimos comites, non solum Prophetas et Apostolos, quorum conaris perversus dicta pervertere; verumetiam posteriores Ecclesiæ suæ doctores. Irenæum, Cyprianum, Hilarium, Ambrosium, Gregorium, Basilium, Joannem, aliosque plurimos, fide integerrimos, ingenio acerrimos, doctrina uberrimos, fama celeberrimos: qui omnes salva laude corporum et nuptiarum, confessi sunt originale peccatum, scientes Christum, quod impie vos negatis, etiam parvulorum esse Jesum. Ipse enim salvum facit populum suum [1], in quo et illi parvuli sunt, non a febribus aliisque hujusmodi pestibus atque casibus, quod et non Christianis abundanti super omnem carnem bonitate largitur; sed sicut Christianos, a peccatis eorum. Hos tot et tantos catholicæ Ecclesiæ filios et patres, qui hoc eam in ejus positi culmine docuerunt, quod in ejus ubere didicerunt, Manichæos dicere non reformidas; et cum me unum quasi aperte appetis, illos quanto obliquius, tanto insidiosius: et quanto insidiosius, tanto scelestius criminaris. In hoc tanto scelere, tua te omnino verba convincunt. Non enim mihi ob aliud tam nefario nomine calumniaris, nisi quia de peccato originali dico quod dicunt.

LXXIII. Jul. « Quod ergo a veritate defunderis, quod fugaris, causæ fecit deformitas quam tueris. Cæterum si ad catholicos transire velles. quanto tute, id quod nos asserimus, elegantius exequereris et plenius. »

Aug. O frontem linguatam, mentemque cæcatam! Ita-ne vero catholici non sunt, quibus inhæreo in hujus fidei societate, quam contra tua vana dicta et maledicta defendo? Catholici non sunt, ut alios taceam, eosdemque repetam, Irenæus, Cyprianus, Hilarius, Ambrosius, Gregorius, Basilius, Joannes Constantinopolitanus; et catholici sunt Pelagius, Cœlestius, Julianus? Aude

[1] atth. 1, 21.

dicere ista, si potes. Quod si non audes, cur non potius ad hos, a quibus ego non recedo, tu redis? Cur me admones, ut ad catholicos transeam? Ecce catholica lumina, oculos aperi: tu ad istos transi, quibus calumniaris in me; et continuo te compesces atque obtumesces a me.

LXXIV. Jul. « Quamvis non audeam pronuntiare, ingenio te affectum acri et vigili, cujus in electione suscipiendi negotii video tam tardum ac deforme judicium. »

Aug. Dic tardi ingenio unde nascuntur: neque enim talis est Adam factus: qui non vis per ejus peccatum in deterius humanam mutatam fuisse naturam; et hoc ad omnia vitia quæ patiuntur, obesse nascentibus.

LXXV. Jul. « Si enim incolumissima fide scholari more ad ostendendas tantummodo eruditionis tuæ vires, ea tentares quæ sunt invicta concutere; finito tamen certaminis ludicro, his quibus obloquebaris palmam daturus; probaremus litterarum studium, sed irreligiosum castigaremus exemplum. Porro cum dogma nec veri similitudinis corrupto saltem colore perfusum, quod nullis legis testimoniis, (quippe nunquam rationi præjudicantibus), potéstis tueri, et hoc tamen impietate sua horrens, stultitia jacens, nusquam nisi inter inguina voluntatum, honestate, disputatione, sacraque lege confossum, turpissima obstinatione secteris; consequitur ex tribus unum, ut aut plumbei ad intelligendum acuminis, aut maleficii illius quod Manichæorum mysteriis teneri, fando accepimus, catenas, aut utrumque simul perpeti judiceris.

Aug. Quantolibet rationis nomine contra testimonia divina, quæ proferimus tibi, pugnare videaris, non illa snbvertis; sed te vexant, cum contra stimulum calces. Dic, quantum potes, inter inguina voluntatum, qui tibi dicit, expertem non esse delicti, utriusque sexus commix-

tione conceptum. Ambrosius est iste [1], Juliane : ipse te vincit, quem non audes negare catholicum, nunquam certe dicturus es Manichæum. Quin etiam me aut plumbei esse acuminis ad intelligendum, aut teneri maleficio Manichæi, aut utrumque simul perpeti affirmas. De Manichæi maleficio vel tuo convicio, jam tibi sæpe respondimus, et opportunius, cum opus esse videbitur, adhuc forsitan respondebimus. Nunc de plumbeo ad intelligendum acumine, hæretice verbose, responde. Nemo est certe qui nollet, si id esset in hominis potestate, ingenio vividus atque ad intelligendum acutissimus nasci, et quam rari sint quis ignorat? Qui tamen omnes ipsi paucissimi, si hominis qui primus est factus, comparentur ingenio, plumbei judicantur. Non enim tunc, sicut nunc, corpus corruptibile aggravabat animam [2]. Aut enim corruptibile non erat, quia non erat moriturus Adam, nisi peccasset : aut si, ut vos novi hæretici dicitis, et si non peccasset moriturus esset; non tamen ita est institutus, quem primo Deus fecerat, et qui mali adhuc nihil fecerat, ut ejus anima corpore gravaretur. Quis enim hanc esse pœnam neget, nisi qui amplius cæteris aggravatur? Si ergo Manichæus interroget, unde sit hoc tarditatis malum, non in corporibus sed in ipsis, ubi Dei est imago, ingeniis humanis, quæ tarditas pervenit gradatim usque ad ridendam, vel potius, sicut Scriptura commonet, usque ad lugendam fatuitatem [3]: respondemus nos, et hæc et omnia cætera mala, cum quibus nasci [4], negare vel dubitare non possumus, primorum duorum et aliorum deinde parentum peccatis esse tribuenda; quoniam non possunt tribui nascentium voluntati. Alia quippe animalia, ut cum sui generis vitiis nonnulla nascantur, quid mirum si accipiunt hæc noxii

[1] Ambrosius in Isaï. — [2] Sap. IX, 15. — [3] Eccli. XXII, 10. — [4] *Forte addendum est*, homines.

spiritus in potestatem, quemadmodum porcos[1]. ut novimus acceperunt? Qui maligni spiritus possunt, sicut homines irrationalium membra animalium, ita illi etiam ipsa semina vitiare. De hominibus quæstio est, in quibus Dei imago nunquam diversorum vitiorum, cum quibus eos nasci videmus, pœnas pateretur, quas pati non posset injustas, nisi peccatis gignentium præcedentibus: quod vos negantes, et fidem catholicam deseritis, et Manichæi dogma nefarium, quantum optare non ausus est, adjuvatis, ubi sibi certus securusque videatur, hominum opificem non confiteri verum Deum, sed gentem introducere tenebrarum.

LXXVI. Jul. « Nos vero nihil habemus, quod in nostro admirandum credamus ingenio, quia intelligimus nec peccatum sine voluntate, nec sine Deo corpora, nec sine corporibus sensus corporum, nec sine commixtione conjugia, nec sine Deo operatore existere posse nascentes: et indubitatum tenemus, neque dvinum esse, quod doceatur injustum; neque quod divinum sit, posse injustum doceri. Non minus autem, quam ea quæ diximus, relucet esse iniquum, si aliorum peccata aliis, qui ibi nec fuerint, nedum consenserint, imputentur. Proinde his illuminati solibus jure optimo Manichæorum antra despicimus, qui putant vel esse posse sine voluntate peccatum, vel non a Deo homines fieri, vel ad alium auctorem sensum corporum, et ad alium corpora pertinere; vel Deum esse, qui iniquitatum criminibus opprimatur; aut scelere iniquitatis urgeri eum, qui æternus omnium conditor æstimetur; aut umbram aliquam tenere justitiæ, si aliorum voluntates aliorum applicentur exortibus. Ac per hoc merita partium negotiis, non ingeniis imputamus. »

Aug. Jam tibi ad omnia respondi: nec ideo firman-

[1] Marc. VIII, 32.

tur adversus me, quia tam sæpe et odiose repetuntur a te. Dic potius, si potes, unde humana ingenia cum tanta plerumque vitiositate nascantur; cum inter nos conveniat totius hominis esse opificem Deum justum, et vos negatis[1] ullum originale peccatum? Non autem diceres aliorum peccata nos aliis imputare, qui ibi quando commissa sunt, non fuerunt, si recoleres quod scriptum est, in lumbis Abrahæ fuisse Levi, quando eumdem Abraham Melchisedech Dei excelsi decimavit antistes[2]. Ibi enim videres, si te pervicacia non cæcaret, in lumbis Adæ fuisse genus humanum quando perpetravit illud grande peccatum.

LXXVII. Jul. « Sed ut revertamur ad causam, post quam dixixti, » me ideo noluisse concupiscentiam nominare, quia non esset ex Patre, sed ex mundo[3], cujus mundi princeps dictus est diabolus: qui eam in Domino non invenit; quia Dominus homo non per ipsam ad homines venit. « Ubi notandum est, quia cum de re naturali loquereris, eamque ex mundo esse dixisses, subdidisti mundi totius principem diabolum credi oportere; ut non actuum voluntariorum, sed naturalium rerum, utique naturarum, fatereris eum auctorem.

Aug. Ubi posui « Concupiscentiam carnis, » tu abstulisti inde carnis, quod ego dixi: et ubi dixi, « Cujus mundi dictus est princeps diabolus; » tu addidisti totius, et dixisti « Totius mundi, » quod ego non dixi. Age ut placet, dic quod tibi placet, vel illis etiam quibus places. Ego concupiscentiam carnis dixi, quam dicit Joannes non esse a Patre[4], sed ex mundo, id est, ex hominibus qui nascuntur in mundo, perituri nisi renascantur in Christo. Hæc concupiscentia carnis non est luxuria,

[1] *Forte* negetis. — [2] Hebr. VII, 10. — [3] Aug. lib. 2. de Nupt. c. 5. — [4] I Joan. II, 16.

quando ei resistitur, sed quando perficitur, id est, quando pervenit quo impellit. Unde et apostolus Paulus : « Spi» ritu, inquit, ambulate, et desideria carnis ne perfece» ritis[1]. » Non ait, ne habueritis : noverat quippe hoc munus futurum quidem esse nobis, sed vitæ non esse præsentis. Ego principem mundi diabolum dixi. sicut eum appellat Scriptura divina, non sicut suspicatur vel calumniatur vanitas tua[2]. Non itaque naturarum auctorem diabolum dixi, sed principem mundi, id est, hominum, quibus in orbe terrarum plenus est mundus, qui nascuntur in mundo, nec renascuntur in Christo. Ab eis quippe qui renascuntur in Christo, princeps mundi mittitur foras : quod mysteria significant, quando etiam parvuli baptizandi exorcizantur et exsufflantur. Ad hæc responde, si potes. Noli velle lectorem tua loquacissima vanitate vanescere, et ab eo quod agitur, averti atque seduci : dic, si audes, bonum esse concupiscere malum. Dic, mala quide opera a Patre non esse, sed concupiscentiam malorum operum a Patre esse. Dic, diabolum non appellatum principem mundi. Dic, mundum non dici homines in mundo constitutos. Dic, mundum in malo non posse intelligi homines infideles, quibus in orbe terrarum plenus est mundus; et rursus in bono homines fideles, quibus licet paucioribus, tamen etiam ipsis in orbe terrarum plenus est mundus, nomine mundi similiter appellari; sicut absurdum non est, ut arbor plena pomis, dicatur plena et foliis. Dic, parvulos, cum baptizantur, non erui de potestate tenebrarum, et cum magna injuria Dei per universam catholicam Ecclesiam exorcizari et exsufflari imagines Dei : aut dic, eos a diabolo possideri sine ulla obligatione peccati. Hæc si au-

[1] Galat. v, 16. — [2] Joan. xiv, 30, et xvi, 11.

debis dicere, mox apparebis : si non audebis, nec sic latebis.

LXXVIII. Jul. « Post quam ergo hoc effatus es, intulisti[1] : » Unde dicit etiam ipse Dominus : « Ecce venit » princeps mundi hujus, et in me nihil invenit[2] : » addisque de tuo, nihil utique peccati, nec quod a nascente trahitur, nec quod a vivente additur. « Ostende igitur dixisse Dominum in Evangelio, non se habere peccatum quod a nascente traheretur. »

Aug. Tu ostende dixisse Dominum, non se habere sordem, sine qua Job dicit nec infantem ullum esse, cujus est unius diei vita super terram[3]. Et tamen ubi ait : « Ecce venit princeps mundi hujus, et in me inveniet » nihil, » nec ipsam sordem intelligimus, si recte intelligimus. Nam si ex eo quod dixit, non est intelligendum quod non dixit; nec diabolum nominavit, sed principem mundi : et in me, inquit, nihil inveniet; non ait, In me non inveniet peccatum. Et tamen nos ea dicimus, quæ non dixit; sed ex his intellecta, quæ dixit.

LXXIX. Jul. « Quid circumscribis infelices animas, ut mentiaris indicatum esse, quod non est? Dominus dicit in Evangelio, « Ecce venit princeps mundi hujus, et in me » invenit nihil. » Certum est nihil peccati in eo diabolum offendisse : quoniam in omni, vel quam esurienti, vel quam postea prædicanti, tanquam persecutores suos admoverat, tentatione superatus est. Profitetur ergo Salvator, nihil in se diabolum deprehendisse peccati. In quo certe invenisset, si quid de carnis conditione traheretur : quoniam et ipse factus fuerat ex muliere, de semine David et de Adam stirpe prognata. »

Aug. Sed non eum per concupiscentiam carnis virgo conceperat : et ideo in eum sine propagine peccati carnis

[1] Aug. lib. 2. de Nupt. c. 5. — [2] Joan XIV, 30. — [3] Ibid. 4, juxta LXX.

propago pertransiit, ut esset in eo non caro peccati, sed similitudo carnis peccati, carnem salvatura peccati. Proinde Adam, priusquam peccaret, nec carnem peccati habuit, nec similitudinem carnis peccati; quia non erat moriturus, ni peccasset : sed postea quam peccavit, jam caro peccati genuit carnem peccati, quia per illam concupiscentiam carnis eam genuit, quæ ante peccatum vel nulla in illo erat, vel spiritui non resistebat, propter quod eum nudum esse nihil pudebat. Christus autem qui non per illam concupiscentiam carnis est natus, sine peccato natus est, quod trahit omnis caro peccati, procul dubio propter quam moriuntur omnes, carnem non habens ipse peccati : sed tamen et ipse mortuus est propter similitudinem carnis peccati. Nam si nec moreretur, non solum carnem peccati non haberet, sicut non habebat; sed nec ejus ostenderet similitudinem, quam pro nostra salute susceperat. Tu igitur qui negare non potes Christum non in carne venisse peccati, sed in carne quidem vera, tamen in similitudine carnis peccati, debes demonstrare carnem peccati : quoniam si nulla est, profecto nec similitudo ejus ulla est. Porro quia solus Christus habuit similitudinem carnis peccati, quæ non esset caro peccati, quia non ex commixtione sexuum natus est : quid restat, nisi ut peccati caro sit omnium, qui de tali commixtione nascuntur, pertinentes ad mundum, cujus est diabolus princeps, a quo malo non liberantur, si non in Christo renascuntur.

LXXX. Jul. « Invenisset ergo in eo diabolus naturale crimen, si ullum esset : teneret corpus obnoxium, si illud vel in primo parente, vel in ipsa pariente venenasset : nec referret, utrum conditionibus materiæ suæ sera et inefficax resultaret voluntatis intentio : contra naturam nitens, non expiaret natum, sed exasperaret tyran-

num; salvo eo quod non posset esse voluntas libera, si fuisset natura captiva. Si ergo esset in ipsius carnis sensu et conditione peccatum, si ipsa natura hominum ad dominium dæmonis pertineret; Christus aut reus erat futurus, aut homo non futurus. Ergo si ascribitur maledictum naturæ humanitatis; illi quoque, qui caro factus est ut habitaret in nobis, aut crimen dabitur, aut humanitas auferetur. »

Aug. Nec crimen ei dabitur, in quo princeps mundi nullum potuit invenire peccatum : nec humanitas auferetur, in quo et anima et caro humana erat; quamvis non erat caro peccati, sed similitudo carnis peccati.

LXXXI. Jul. « Quod utrumque fecit Manichæus, qui commentatus in carne malum esse naturaliter, dixit in Christo non fuisse carnem, ne confiteretur in eo fuisse iniquitatem. »

Aug. Manichæus hæreticus carnem negat Christi : Pelagianus hæreticus carnem peccati carni coæquare vult Christi : Christianus catholicus similitudinem carnis peccati discernit a carne peccati, ne blasphemet carnem Christi.

LXXXII. Jul. « At hunc fides catholica in utroque contrivit : malum scilicet in carne non esse naturaliter, atque ob hoc Christo nec aliquid defuisse humanitatis, nec quidquam iniquitatis adfuisse pronuntians. Clamat ergo dispensationis suæ conscius, « Ecce venit princeps » hujus mundi, et invenit in me nihil[1] : » nihil profecto quod possit arguere, quia non poterat infamare naturam, cujus ad peccata non inflexerat voluntatem. »

Aug. Imo vero nihil peccati, nec quod a nascente trahitur, quia in nulla iniquitate conceptus est; nec quod a vivente additur, quia nulla tentatione deceptus est : quo-

[1] Joan. XIV, 30.

rum duorum unum est propter quod legimus, « In ini» quitatibus conceptus sum[1]; » alterum propter quod dicimus, « Ne nos inducas in tentationem[2]. »

LXXXIII. JUL. « Ipsa etiam ei causa tentandi fuit Christum; quoniam more artis suæ volebat capere persuadendo, cum neminem posset vitiare condendo. »

AUG. Non condendo vitiat, qui neminem condit: sed male suadendo vitiavit, quod bonum conditum invenit. Non enim naturæ auctor est, quæ Dei bonitate in homine conditur; sed culpæ, cum qua homo ex propagine vitiatorum primorum hominum de parentibus nascitur. Quid autem mirum, si tentavit eum, in quo non erat caro peccati; quæ nec in illis erat, quos primo tentando dejecit, per quorum concupiscentiam carnis, de qua confusi sunt, caro est propagata peccati, quam sanaret ab hoc malo, nullum habens malum similitudo carnis peccati.

LXXXIV. JUL. « Proinde incarnatio Christi opus suæ divinitatis tuetur, qui afferens ad me naturam meam et voluntatem suam, cujus mihi speculum offerebat et regulam, pronuntiansque nihil in se diabolum invenisse peccati, ostendit culpam non de carnis conditu, sed de sola suscipi voluntate. Denique ut nusquam in Scripturis legitur Christum fugisse peccatum, quod a nascentibus trahi nosset; ita etiam illud claro testimonio perdocetur, quod suscepti hominis justitia non de naturæ diversitate, sed de voluntaria actione substiterit. »

AUG. « Nusquam scriptum esse dicis, Christum fugisse peccatum, quod a nascentibus trahi nosset: » quid enim fugeret, quod ipse non traxerat, sed eos venerat salvare qui traherent? Quid inquam, ipse fugeret, quod a nemine fugitur, nisi cum ad ipsum confugitur? Dicis

1 Psal. L, 7. — 2 Matth. VI, 13.

etiam, « Claro testimonio perdoceri, quod suscepti hominis justitia Filio Dei non de naturæ diversitate, sed de voluntaria actione substiterit. » Ita-ne vero, ne hoc quidem Christus diversum habuit in natura, quod ita ex virgine natus est, ut jam esset non solum hominis, sed etiam Dei Filius? Ergo-ne ista susceptio, quæ Deum et hominem unam fecit esse personam, nihil illi homini valuit ad excellentiam justitiæ, quam dicis ei de voluntaria actione substitisse? Siccine vos contra Dei gratiam defensio liberi arbitrii præcipites agit, ut etiam ipsum Mediatorem, ut esset Dei Filius unicus, voluntate sua meruisse dicatis, et falsum esse quod tota confitetur Ecclesia, credere se in Jesum Christum Filium Dei Patris omnipotentis unicum Dominum nostrum, natum de Spiritu sancto et virgine Maria? Secundum vos enim, non a Verbo Dei homo susceptus est, ut ex virgine nasceretur; sed natus ex virgine, suæ postea voluntatis virtute profecit, et fecit ut a Verbo Dei susciperetur; non talem ac tantam voluntatem illa susceptione habens, sed ad illam susceptionem tali et tanta voluntate perveniens: nec Verbum caro factum est in utero virginis; sed postea merito ipsius hominis, et ejus humanæ voluntariæque virtutis. Ex quo vos sequitur etiam illud, ut quomodo illum creditis a Verbo Dei propterea susceptum esse, quia voluit; sic multos credatis ita suscipi potuisse, si etiam ipsi similiter voluissent, vel posse, si velint: ac per hoc, segnitia humanæ voluntatis fieri, ut ille unicus sit, cum plures esse possent, si homines vellent. Hæc si dicitis, ubi est vestra frons? si non dicitis, ubi est hæresis vestra?

LXXXV. Jul. « Petrus namque apostolus ait, Christus pro nobis mortuus est, vobis relinquens exemplum,

ut sequamini vestigia ejus[1]; qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Certe Apostoli sententia cum Dominica voce concordat. Dicit ille in Evangelio, « Venit princeps mundi hujus, et in me nihil invenit[2]. » Hoc idem commendat magister Ecclesiæ, dicitque in Christo nullum fuisse delictum : sed per quid non habuerit peccatum veraci attestatione commendat, « Quia, » inquit, peccatum non fecit[3]. » Non dixit, quia peccatum non suscepit ; sed, « Quia peccatum non fecit. »

Aug. Utique ille qui peccatum originale non traxit, nullum peccatum habuit, quia non fecit : sicut ipse Adam, quia originale non habuit, nullum habuisset, si non fecisset.

LXXXVI. Jul. « At si esset in natura crimen, Petri erat imperita sententia, qui censuerat videlicet ad immaculatæ sanctitatis testimonium posse sufficere, si actus ejus a criminibus vindicaret ; cum crederetur in eo habitare peccatum per naturale virus. Igitur si de naturali malo aliquid ille sensisset, sollicitius partem hanc commemorasset et pressius, ut scriberet, Christus nobis reliquit exemplum, qui peccatum nec fecit, nec quod nos trahimus nascendo, collegit : sicque merito sequeretur, inventum in ore ejus dolum non esse. Porro si hoc putasset, nunquam commemorationem fecisset exempli : quem enim hominibus esse ostenderet imitandum, si illum externæ carnis natura discrevisset, et censuram magisterii substantiæ diversitas arguisset ? »

Aug. Quam nihil dicas, alii certe intelligunt, si tu non intelligis. Exemplum quippe apostolus Petrus in Christo proponens hominibus imitandum, quid opus erat, ut aliquid de originali peccato diceret, quasi quisquam imitando Christum posset efficere, ut sine illo,

[1] 1 Petr. II, 21. — [2] Joan. XIV, 30. — [3] 1 Petr. II, 22.

sicut ille potuit, nasceretur? sicut non posset efficere imitando Christum, ut quemadmodum ille de Spiritu sancto et virgine Maria, nasceretur. Proinde ut imitemur Christum, voluntas nostra formatur : ut autem liberemur ab originali malo, natura regeneratur.

LXXXVII. Jul. « Huc accedebat, quoniam opinio peccati naturalis non solum vim æmulationis absumeret, sed ipsius præconii fraudem, quod ei deferebatur, urgeret[1]. Qua enim diceretur gravitate, qua fronte ; dolus in ore illius non fuisse; cum si in alia conditione carnis, quam quæ est nostra, venisset, non solum docendo, quod levius est, sed etiam nascendo, quod est gravius, dolum malum convinceretur egisse? Quale quippe erat, ut homines in naturali malo regnoque diaboli constitutos, et sub pestifera tabis ingenitæ necessitate peccantes, vel legi peccati, quæ in membris eorum regnabat, naturaliter servientes, ille ad æulationem suam etiam sub pœnæ interminatione compelleret, justitiamque suam ejus carnis hominibus imputaret, cujus malo sic fuerat perterritus, ut ipse qui sub specie ejus formam voluerat honestatis exprimere, tamen naturæ ejus veritatem caveret. Quanto ei rectius diceret ægritudo peccantium et securitas coactorum : Cum valemus, omnes recta consilia præbemus ægrotis ; tu si sic esses, aliter longe longeque sentires. Quo igitur vestra profecit impietas? Necessario videlicet consequi, ut si creditur naturaliter carni nostræ inesse peccatum, Christus quoque aut susceperit carnem istam, et hoc malo teneatur obnoxius ; aut non susceperit, et non quidem nativitatis, quæ in eo mendax videtur, sed tamen voluntariæ fraudis iniquitate insolubili vinciatur. Quod quia totum tantis blasphemiarum sordibus squallet, ut vix sine horrore possit, vel cum di-

[1] *Forte* argueret.

laniatur, exponi; adsit dignitas Mediatoris exemplo suo et operi, ac nostræ fidei, quæ veritatem tam ipsius, quam Apostoli ejus sermonibus vindicans, nunquam desinit prædicare, Christum verum hominem, ejusdem naturæ cujus et nos carnem de Mariæ suscepisse visceribus, verum per omnia hominem, nullum habuisse peccatum: ad quod indicandum sufficit apostolo Petro dicere, nullum eum fecisse peccatum; docens quia qui non fecerat, habere non poterat. Nullus est dolus inventus in ore ejus[1]: sanctum consortibus naturæ suæ, quam in cunctis ipse fecerat, præbuit exemplum. Et ideo constat innatum non esse peccatum, quando illud Christus non habuit, qui salvo quoque honore deitatis suæ, ob hoc factus est carnalis, ut nobis esset imitabilis. »

Aug. Quid enim, homo multum loquens et parum sapiens, si dicerent homines Christo, Quare nobis jubetur, ut imitemur te? Numquid nos de Spiritu sancto et Maria virgine nati sumus? Postremo numquid tanta nobis esse virtus potest quanta tibi est, qui ita homo es, ut etiam Deus sis, et hoc Patri coæternus et omnipotenti æqualis omnipotens? Ideo-ne non debuit sic nasci, vel sic in unitatem personæ a Verbo Dei suscipi, ut hominibus eum nolentibus imitari, talis excusatio non daretur? Sicut autem nobis ipse Patrem proposuit imitandum, qui certe homo nunquam fuit, cumque sine dispendio vel infirmatione divinitatis ejus imitantur, quicumque per ejus gratiam et volunt et possunt, ut diligant inimicos suos, benefaciant eis qui oderunt eos; nec dicunt ei, Tu propterea hoc potes, quia Deus es, et quia inimici tui nihil tibi possunt nocere, nos autem homines sumus infirmi, et eos jubemur diligere, qui nobis tot et tanta mala ingerunt suis persecutionibus: ita Christo non di-

[1] 1 Petr. II, 21.

cunt imitatores ejus, Non possumus ea facere, quæ ut faciamus tuo nos exhortaris exemplo, quia longe potentior est excellentia tua, quam infirmitas nostra. Non itaque ideo debuit natus de Spiritu sancto et virgine Maria habere concupiscentiam, qua cuperet mala, etsi ei resistendo non faceret, ne dicerent ei homines, Habeto prius cupiditates malas, et eas vince, si potes, ut te imitari nostras vincendo possimus. Deinde quid dicis, Juliane, de illo qui dicit, « Non quod volo ago, sed quod odi » illud facio[1]; » quem vos asseritis, non concupiscentia cum qua natus est, sed mala consuetudine usque ad istam necessitatem premi? Numquid hujusmodi hominibus Christus non præbuit, ut se imitarentur exemplum? Numquid eos contempsit, eosque esse voluit a suis sectandis virtutibus alienos? Si ergo dicerent ei, Nescis quid patimur mole consuetudinis qua premimur; tu non premeris, propterea loqueris : « Facile omnes cum valemus, » recta consilia ægris damus[2]. » Placeret-ne tibi, ut etiam Christus tali consuetudine premeretur, eamque superaret, ut esset, remota eorum excusatione, talibus imitandus? An tua vaniloquia jam ridebis, et a nobis tacebis?

LXXXVIII. Jul. « Verum his ut res postulabat impletis, juvat te vel mediocriter convenire, qua fiducia tu, cum Hieronymi scripta collaudes, dicas in Christo non fuisse peccatum, cum ille in Dialogo illo, quem sub nomine Attici et Critobuli, mira et ut talem fidem decebat venustate composuit, etiam quinti Evangelii (1), quod a se translatum dicit, testimonio nitatur ostendere, Christum non solum naturale, verumetiam voluntarium habuisse peccatum, propter quod se cognoverit Joannis baptismate diluendum. De alio etiam testimonio Joannis

[1] Rom. VII, 15. — [2] Terentius Andr. act. 2. sc. 1.

evangelistæ, flagitium ei assuit falsitatis (2). De quo opere tu in illa Epistola, quam Alexandriam destinasti, ita gloriaris, ut dicas Pelagium, Scripturarum ab eo oppressum molibus, arbitrium liberum vindicare non posse. Verum illi operi a catholico viro, qui pulsatus fuerat, obviatum est. Nunc vero ad hoc commemorationem ejus tantummodo feci, ut te recognosceres non solum Scripturis sanctis, sed nec ipsis tui dogmatis adjutoribus consonare. »

Aug. Si posuisses verba Hieronymi, fortassis ostenderem quomodo accipienda essent sine blasphemia, quam tu illi importare conaris : quod si non possem, non tamen ejus fidem, quam cum aliis præclarissimis Ecclesiæ catholicæ doctoribus tenuit, ideo repudiandam putarem, quia dixisse aliquid inveniretur, si tamen inveniretur, in quo illis non consonaret. Illud autem mihi ex hujus hominis persona contra te satis est, quod cum id sentiat de peccato originali, quod sic aversaris, ut idem[1] appelles Manichæum, ipsum tamen hoc appellare non audes. Ubi te apparet imprudentia falli, sed contra pudentiam tuam mihi calumniari. Ego sane non Hieronymi, sed Ambrosii; nec meis commemoratam, sed verbis ejus expressam sententiam tibi opposui[2], qua Christum dicit non aliter expertem delicti esse potuisse, nisi expers fuisset illius conceptionis, quam commixtio viri et mulieris operatur. Ubi cernis esse consequens, ut si ego propter hanc sententiam sum Manichæus, sit et Ambrosius : quia vero ille non est, neminem faciat vel ostendat ista sententia Manichæum. Hoc cum videas; ( non enim tale est ut non possis hoc videre, vel possis hoc non videre; ) tantum tamen causæ bonitate desereris, ut calumnieris mihi no-

[1] *Forte* inde me. — [2] Lib. 1. de Nupt. c. 35. et lib. 2. c. 5.

mine Manichæi, non imprudente ignorantia, sed pudente fallacia.

LXXXIX. Jul. « Nam Manichæos deseris in vituperatione suum et caprarum, quos in humanæ naturæ criminatione comitaris; cum quibus etiam in Christo non speciem carnis, sed rationem evertis exempli. Submoves etiam a Christo verbis interim naturale peccatum, ne et ipsum sub potestate diaboli collocare videaris, quod non fecit vel ipse Manichæus. Sed laudas Hieronymum, qui ita eum non metuit blasphemare, ut dicat illum familiaritatem cum voluntariis quoque iniisse criminibus. Ita inter diversas amicorum sordes et commenta volutatus sine deflexu, in Catholicorum solum efferaris injurias, quia dicunt Deum mali auctorem non esse, homines qui ab eo fiunt, malos non esse naturaliter, leges Dei justas esse, imaginem ejus posse declinare a malo et facere bonum; Christum nec in membris, nec in præceptis, nec in judiciis ullum perpetrasse peccatum. Atque ideo si tu assertione veritatis ægrescas, credimus tamen prudentes instrui, nonnullosque etiam de his quos mendacia tua sauciarunt, posse sanari. »

Aug. De Christi exemplo superius tibi respondi, quod neque negare debemus ejus excellentiam, qua licet homo integerrimus, tamen de Spiritu natus, nec carne concupiscente conceptus, super omnes homines hic vitam justissimam duxit; nec propter hanc excellentiam nos excusare, ut non eum pro modo nostro studeamus imitari. Non enim conjuges fideles cælibatum ejus imitantur; et tamen, ut adulteria omnesve concubitus illicitos non perpetrent, imitantur illum: nec si eum amplius imitantur qui sancte ducunt cælibem vitam, ideo in hoc quoque imitari eum possunt, quod ille non solum non fecit, verum nec concupivit illicita. Cælibi autem sanctæ

vitæ concubitus est omnis illicitus, cui nec conjugalis est licitus. Quid ergo mirum si natus de Spiritu et virgine non in se habuit ullum malum? Quis vero, nisi gravioribus depressus malis, neget malum esse, contra quod etiam sancti quotidie rogant Patrem ex ipsius Domini magisterio? Cum enim dicimus : « Ne nos inferas in tentatio- » nem [1], » contra concupiscentiam nostram rogamus Deum : « Unusquisque enim tentatur, ut scriptum est, a » concupiscentia sua abstractus et illectus[2]. » Avertat ergo a nobis iste, quem rogamus, Pater, ut dicere audeamus quod a Patre quidem non sit, ad quod nos concupiscentia carnis trahit, sed a Patre sit ipsa quæ trahit; vel malum sit ad quod trahit, et malum non sit ipsa quæ trahit. Porro si eam malum esse veritas clamat; profecto eam qui sine ullo malo natus est, non habebat; ac per hoc, peccatum sicut non fecit, ita nec concupivit. Nos itaque imitamur eum, cum peccatum non facimus, non peccati concupiscentiam non habendo, sed non ei consentiendo : quamvis ita imitemur illum Sanctum Sanctorum, cum bene vivimus, ut tamen non desit unde dicamus in oratione nostra : « Dimitte nobis debita nostra[3]. » Ego autem non sic laudavi Hieronymum[4], quomodo Pelagius laudavit Ambrosium, quòd ejus fidem et purissimum in Scripturis sensum ne inimicus quidem ausus est reprehendere. Ac per hoc si quid mihi displicet, reprehendo in amici scriptis, sicut in meis. Sed aliud est alicubi catholicum errare, aliud magni erroris etiam hæresim condere vel tenere.

XC. Jul. « Sed hinc ista sufficiant : veniamus nunc ad illud, in quo pars negotii magna versatur : cujus potentia examinatus et exanimatus Manichæorum legatus,

[1] Matth. VI, 13. — [2] Jacob. I, 13. — [3] Matth. VI, 12. — [4] Vide supra lib. de Gratia Chr. c. 42.

tam fidelis responsionis documenta protulit quam elegantis ingenii. Nam postquam dicta mea, quæ supra posui, nulla re nova intercedente, laudavit et probavit, ad eam partem qua disputatio a nobis promissa supplebatur, accessit. Quærente me quippe, per quid sub diabolo essent, quos Deus fecit; ad quod respondi ipsius nomine, « Per peccatum, non per naturam : et retuli de meo. Sed, sicut ipse annuis, ut non potest esse sine sexibus fœtus, ita nec sine voluntate delictum. Habent igitur tempore conceptus sui, parvuli voluntatem, qui adhuc animam non habent; aut habent tempore exortus sui, qui adhuc rationis usum non habent. Cum ad hunc igitur venisset locum, hoc solum de nostris proposuit objectis, id est, Sed ut non potest esse sine sexibus fœtus, ita nec sine voluntate delictum : responditque : » Ita vero, ita est[1] : « Sic enim per unum hominem peccatum intravit in » mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes ho- » mines pertransiit, in quo omnes peccaverunt[2] : » per unius illius voluntatem malam omnes in eo peccaverunt, quando omnes ille unus fuerunt, de quo propterea singuli peccatum originale traxerunt. « Lectorem igitur adhortor, ut conflictum nostrum vigilanter inspiciat. Quid tibi profuit, eruditissime bipedum, meam non supplere sententiam; cum etsi in ea parte, quam suppressisti prioris dicti expositio teneretur, tamen etiam in illo, quod tibi objecisti, vis æque tota consistat? Proposui quippe fideliter, ut tua quoque manifestavit assensio, quod a te solet referri, et interrogans per quid sub diabolo essent parvuli, quos fecisset Deus, respondi vice tua : « Per peccatum, non per naturam. » Certe, vides me hinc nullam fecisse fraudem. Dixi quod in ore Traduciani est, licet hoc non sit in dogmate. Ad quod retuli : Sed ut non potest esse

[1] Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 5. — [2] Rom. v, 11.

sine sexibus fœtus, ita nec sine voluntate delictum. Tu hoc impudenti fraude fecisti dividuum : nam commemorans quod nos dixeramus, quia ut non esset absque sexibus fœtus, ita nec sine voluntate delictum; illud quod ssequebatur de parvulorum voluntate tacuisti, et respondes : « Ita vero, ita est : sic enim per unum hominem peccatum intravit in mundum : per unius illius voluntatem malam omnes in eo peccaverunt. » Hoccine est respondere? Hoccine disputare est? Hoccine postremo vel sobrietatis habere respectum? Ridetur certe ab eruditis calliditas sophismatum, ubi per communionem nominum simplicitati respondentis illuditur : sed illa ipsa sophismata licet non sint veritate solida, urbana tamen superficie colorantur : hoc autem quod monstrum disputationis est, quod nec veritate solidum est, nec sophismate levigatum. Dixi certe non posse esse sine libera voluntate peccatum : quo concesso, vestrum dogma consumitur, qui putatis esse in natura hominum sine ulla voluntate reorum delictum. »

Aug. Ego id solum de opere illo tuo legeram, quod chartula quæ mihi missa est, continebat. Nam posteaquam libros tuos, de quibus illud nescio quis excerpsit, inveni, ad cuncta respondi. Dicimus autem et nos, non posse esse sine libera voluntate peccatum; nec ideo tamen, ut dicis, nostrum dogma consumitur, cum asserimus esse originale peccatum : quia ad hoc peccati genus ex libera voluntate perventum est, non ejus propria qui nascitur, sed ejus in quo omnes originaliter fuerunt, quando communem naturam mala voluntate vitiavit. Non habent ergo parvuli tempore conceptus vel ortus sui peccandi voluntatem : sed ille tempore prævaricationis suæ magnum illud peccatum libera voluntate commisit, a qua originalis peccati contagium sic humana natura contraxit,

ut verissime diceret Sanctus : « In iniquitatibus concep- » tus sum[1]. » Et alius itidem Sanctus : « Quis enim mun- » dus est a sorde? nec infans cujus est unius diei vita super » terram[2]. » Hæc eloquia veritatis subsannant vanitatem loquacitatis tuæ.

XCI. JUL. « Qua ergo tu impudentia et approbas sententiam meam, et tuum dogma non deseris ; cum sententiæ utriusque partis ita nullo possint fœdere copulari, ut enuntiatorum opposita pariter non participant veritati? Quomodo ergo ego si consentirem naturale esse peccatum, necesse erat ut deciderem de jure sententiæ, quæ præscribit, nisi in voluntate libera peccatum esse non posse : ita tu e regione consentiens me bene dixisse, qui pronuntiavi nullum esse sine voluntate peccatum, rejicere statim debuisti illam opinionem, qua peccatum naturale credebas. »

AUG. Aliud est sine voluntate libera peccatum esse non posse, quod et nos dicimus, quia nec orignale esse potuisset sine primi hominis libera voluntate ; et aliud est, quomodo ipse dixisti, « Nisi in voluntate libera peccatum esse non posse, » quod non concedimus. Originale namque peccatum non est in voluntate nascentis ; sed neque in ipsa est voluntate primi hominis, quamvis sine ipsa esse non posset. Aliud est ergo, Non potest esse sine voluntate peccatum ; et aliud est, Non potest esse nisi in voluntate peccatum. Neque enim si recte dicimus, Sine conceptu partus non potest esse, ideo etiam recte dicitur, Nisi in conceptu partus non potest esse. Sed hoc ita est diversum, ut neque in conceptu partus, neque in partu possit esse conceptus. Peccatum vero in voluntate potest esse, sicut fuit primis hominis ; potest etiam non in voluntate, sicut originale cujuscumque nascentis, quod omnino est in voluntate nullius;

[1] Psal. L, 7. — [2] Job. XIV, 4, juxta LXX.

sed non sine voluntate primi illius. Ille quoque Sanctus qui dixit Deo : « Signasti peccata mea in sacculo, et an- » notasti si quid invitus admisi[1]; » non utique habuit in voluntate peccatum, quod commisit invitus. Quid ille qui dicit : « Non quod volo, facio bonum; moxque sub- » jungit, sed quod nolo malum, hoc ago[2] : » numquid in voluntate dicendus est habere peccatum, secundum vos ipsos, qui cum vultis intelligi vi consuetudinis cogi peccare nolentem? Desine igitur de vicinitate subrepere, et sensim limitem transgredi, ut quoniam dicimus sine voluntate libera, tu nos dicere affirmes, nisi in voluntate libera, esse non posse peccatum : tanquam si diceremus, sine igne carbones esse non posse; et tu nos affirmares dicere, nisi in igne carbones esse non posse. Hæc si nesciebas, confitere te non fuisse intelligentem disputatorem : si autem sciebas, non intelligentem sperasse habiturum te esse lectorem.

XCII. Jul. « Quidquid enim naturale est, voluntarium non esse manifestum est. »

Aug. Si quidquid est naturale, voluntarium non esse manifestum est; non est ergo naturale, quod salvi, quod beati esse volumus. Quod dicere quis audeat, nisi tu? aut admonitus, fortasse nec tu.

XCIII. Jul. « Si ergo est naturale peccatum, non est voluntarium : si est voluntarium, non est ingenitum. Istæ duæ definitiones tam contrariæ sibi sunt, quam contrarium est necessitas et voluntas, quarum confirmatio ex mutua negatione generatur. Nam sicut nihil est aliud voluntarium, quam non coactum; ita nihil est aliud coactum; quam non voluntarium. Simul ergo extare, et velut vivere, duo ista non possunt; quia talis eorum natura est, ut tunc aliud vivat, cum aliud extinguitur. »

[1] Job. xiv, 17. — [2] Rom. vii, 15.

Aug. Cur non attendis esse peccatum etiam non voluntarium? certe in illo qui dicit, quacumque causa hoc dicat: « Si autem quod nolo ego, hoc facio; jam non » ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum[1]. » Cur non attendis esse etiam necessitatem, qua necesse est velimus beate vivere; et clausis oculis sic alteri alteram opponis, quasi voluntas necessitatis, aut necessitas voluntatis esse non possit?

XCIV. Jul. « Cum ergo hoc ita inconcussum sit, ut nulla queat argumentatione convelli: tu elige utrum mavis, et vel nostram, vel tuam constanter affirma sententiam; ut aut necessitati, aut voluntati imputes culpam. Cum autem dico, utrum mavis, non sic admoneo, quasi tua adhuc lateat opinio, qui crimina naturæ per Manichæum importare didicisti: sed ideo hoc commoneo, ut disputationis tuæ veritas denotetur.

Aug. Velis nolis, quoniam sæpe hoc dicis, sæpe oportet ut audias, non fuisse Manichæum qui dixit, dissensionem carnis et spiritus per prævaricationem primi hominis in naturam vertisse[2]: Quam tu causam mali hujus negans, cum quo malo nasci omnem hominem negare non sineris, facis ut Manichæus aliæ naturæ commixtionem nobis inesse dicat, et vincat nisi tecum victus intereat.

XCV. Jul. « Quid igitur mihi responderis, prudens et sollicitus auditor expendat. De parvulis certe agimus, quibus nulla propriæ mentis adest voluntas, de quibus quæritur per quid sint sub diabolo, quos Deus fecit, cum nihil mali ipsos egisse consentias. Tu eos concionatus es, ad jus dæmonis propter peccatum, non propter naturam pertinere. Ad hoc insurrexit nostra responsio: Sed ut non potest esse sine sexibus fœtus, ita nec sine voluntate

[1] Rom. VII, 19. — [2] Ambros. lib. 7. in Luc. 12.

delictum. Ad quod tu retulisti : » Ita vero, ita est : « Id est, non potest esse sine voluntate delictum. Verum qui hoc confirmaveras, qua impudentia subdidisti, » Sed per unum hominem peccatum intravit in mundum, per unius illius voluntatem.

Aug. Numquid, quoniam de parvulis agebatur, ideo quod verum dixisti, non debui ostendere etiam meam non impedire sententiam, id est, non esse posse sine voluntate delictum, quando quidem etiam originale delictum non habet causam, nisi ex illius voluntate, a quo ipsa origo deducitur? Illud ergo cum adversa intentione dixisses, non mihi tamen adversum esse respondi, et verum esse concessi; et quod tu non videras, quomodo mihi non adversaretur, ostendi. Potuisti enim dicere secundum intentionem tuam, non esse posse delictum sine illius, cujus delictum est, propria voluntate : quod si dixisses, nequaquam concederem; sine propria enim nascentis voluntate trahitur originale peccatum. Sed tamen verum dixisti, non posse esse sine voluntate peccatum : quia et ipsum originale voluntas ejus effecit, qui primus ea, qua natura humana vitiata est, voluntate peccavit; ita ut quidquid hominum nasceretur per carnis concupiscentiam, quæ reorum confusione velata est, liberum non fieret a reatu, nisi renasceretur per spiritus gratiam.

XCVI. Jul. « Numquid de Adam operibus interrogatus eras, aut quæsitum fuerat, utrum ille voluntate peccasset? quod quidem contra te mox quæretur. Esto, aliis te delectet illudere : cujus deformitatis est, ut tu tibimet imponas? quippe haud mihi valeo persuadere, quod tantam deformitatem non fraude, sed opinione patiaris. In uno eodemque versu assentiris, non posse esse sine voluntate delictum, et subdis protinus peccatum

quod sine motu animi libero manere non dixeras, in omnibus hominibus sine voluntate regnare. »

Aug. Quid supponis verbum tuum quasi meum, ut non sentiente qui hoc audit aut legit, subtrahas sensum meum? Ego non dixi, sine voluntate manere non posse peccatum, sed esse non posse : quantum autem intersit, ex tuis verbis aperiam. Ubi enim dixisti : « Non potest esse sine sexibus fœtus : » quis non te verum dixisse consentiat? Aliter enim non existit fœtus, nisi ex maris et fœminæ sexibus. Si autem dixisses : Non potest manere sine sexibus fœtus : quis tibi hoc verum esse concederet? Manet enim sine parentum sexibus fœtus, sine quibus tamen esse non posset ; nec omnino ipsi faciunt ut maneat, qui fecerunt ut esset. Sic ergo peccatum, quod esse sine voluntate non potest, manere sine voluntate potest. Itaque etiam peccatum Adæ, quoniam ipsum est quod originaliter manet in posteris ejus, nisi quibus in Christo remittitur, profecto cum dicitur et in ipsis sine voluntate non esse, ad illius voluntatem refertur, qua factum est ut esset quod manendo et in posteris esset, non qua factum est ut maneret quod et sine voluntate jam posset. Si autem hoc dicis esse, quod est manere : non contendo verbis, sed plane dico, quantum attinet ad manendum, sine voluntate esse posse omne peccatum. Quis est enim qui peccatum quod sine voluntate non fecit, manere etiam velit? Et tamen manet nolente peccatore peccatum, quod a voluntate commissum est. Manet ergo donec remittatur : et si nunquam remittatur, manebit in æternum ; neque enim mendaciter in Evangelio dictum est : « Reus erit æterni peccati [1]. »

XCVII. Jul. « Deinde quia multa in propositionibus invenitur diversitas, dixeras « non esse sine voluntate de-

[1] Marc. III, 29.

lictum; « Et repondisti, » sed per unius voluntatem esse delictum. « Numquid concinit superiori definitioni, quæ ablativi casus præpositione munitur, secuta responsio per præpositionem accusativi casus illata? Quæsitum erat utrum esset crimen sine voluntate, quod non posse constiterat: tu subdidisti per unum hominem intrasse peccatum, cum non referret per quid cœpisset, sed sine quo esse non posset. »

AUG. Ego sic dixi peccatum sine voluntate esse non posse, quomodo dicimus poma vel frumenta sine radicibus esse non posse: ubi etiam sine offensione grammaticorum possumus dicere, poma vel frumenta nisi per radicem esse non posse. Cum ergo recte utrumque dicatur, quamvis illud per ablativi, hoc per accusativi casus præpositionem enuntietur; quid est quod nobis casibus nominum, velut cassibus aranearum, quanto subtilius, tanto infirmius tendis insidias? Quare muscas morituras, quas istis reticulis capias. Non hoc erant illi, quos ideo sequimur, ut tuas tendiculas dissipemus. Non hoc erat Apostolus, qui dixit: « Corpus quidem mortuum est propter peccatum [1]. » Non hoc erat Hilarius, qui dixit: Ex peccato omnis caro est, a peccato scilicet Adam parentis deducta. Non hoc erat Ambrosius, qui dixit [2]: Omnes sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est. Utinam tu potius istorum Christi piscatorum retibus tenaciter salubriterque capiaris: tunc accusativum casum, quo ipse a te ipso es accusatus, et ablativum, quo de Ecclesia catholica es ablatus, correctus melius declinabis. Præpositiones autem si recte atque integre sequeris, cur non istos doctores Ecclesiæ tibi, deposita elatione, præponis?

XCVIII. JUL. « Apparet certe furtum detestabile, quod quidem confestim ea, quæ peccatis adhæret, ul-

[1] Rom. VIII, 10. — [2] Ambros. lib. I. de Pœnit. c. 2. vel 3.

tione punitum est, videlicet ut ante quam in pestem procederet audientium, suum circumveniret auctorem. Ecce enim non abnuitur primum hominem aliquod incurrisse peccatum; sed quæritur quomodo hoc peccatum posset in nascentibus inveniri. Defini tu, peccati primi qualem putes conditionem fuisse : dicis, » Voluntas fuit libera, non enim potest esse sine voluntate peccatum : « Nos hoc probamus. Tu vero subdis, » Sed hoc peccatum, quod sine voluntate esse non potest, hæret sine voluntate nascentibus.

Aug. Hæret per contagium, non per arbitrium.

XCIX. Jul. « Falsum est ergo quod concesseras, non esse sine voluntate peccatum; si licet commissum sit per voluntatem, tamen ad alios potuit sine voluntate transire. »

Aug. Non est falsum quod concesseram, quia sine voluntate illius, a quo est origo nascentium, non est factum originale peccatum : potuit autem ad alios per contagium sine voluntate transire, quod non potuit ab illo sine voluntate committi. Ac per hoc, sine voluntate esse non posset, ut esset quod in alios sine voluntate transiret : sicut frumenta sine radicibus esse non possent, ut essent quæ in alia loca transire sine radicibus possent.

C. Jul. « Est ergo jam sine voluntate peccatum, cum invenitur in his quibus malam eripis voluntatem. »

Aug. Est omnino sine voluntate peccatum, id est, manet. Non enim maneret, nisi esset utique quod maneret : sed ut esset quod maneret sine voluntate, non est factum nisi voluntate : si tamen peccatum tantummodo peccatum sit, non etiam pœna; hac enim quisque peccat invitus. Sic ergo utrumque verum est, et esse non posse sine voluntate peccatum, et esse posse sine voluntate peccatum; quomodo utrumque verum est, et esse

non posse sine parentum sexibus fœtum, et esse posse sine parentum sexibus fœtum. Illud enim dictum est, quia sine his non potest existere : hoc autem, quia sine his potest manere. Bene quidem ipse uno loco, et de peccato, et de fœtu locutus es, dicens, « Ut non potest esse sine sexibus fœtus, ita nec sine voluntate delictum. » Sicut ergo intelligimus fœtum ideo sine parentum sexibus esse non posse, quia sine his non potest existere, ut sit; et ideo sine parentum esse sexibus posse, quia sine his potest manere, cum jam sit : cur non ita intelligimus etiam peccatum et sine voluntate esse non posse, quia sine illa non potest existere, ut sit; et sine voluntate esse posse, quia sine illa potest manere, cum jam sit?

CI. Jul. « Vide ergo quo tua acumina pervehantur : persuadere conaris, rem aliquam per hoc non esse, per quod potest esse :

Aug. Quid enim tu, o magne ille, etiam contra gratiam Dei, defensor liberi arbitrii, negabis-ne peccatum aliquod per liberum arbitrium non esse, quod per liberum arbitrium potest esse? Fit enim ut sit peccatum per liberum arbitrium, cum homo peccat si velit; et fit ut non sit peccatum per liberum arbitrium, cum homo non peccat si nolit. Ecce invenimus aliquid, et hoc ipsum de quo disputamus, id est, peccatum per hoc non esse, per quod potest esse, id est, per liberum arbitrium. Quid est, contentiose? hucci-ne mea acumina pervehentur? An hic tua lumina aciem perdiderunt? Noli esse præceps : melius est attendere quid dicas, quam contendere ut contradicas.

CII. Jul. « Id est, peccatum per hoc esse sine voluntate, per quod non potest esse sine voluntate. »

Aug. Non sane peccatum per hoc est sine voluntate, per quod non potest esse sine voluntate : sed diversis

quidem causis, tamen potest utrumque : nam sine voluntate non potest esse, quia sine voluntate non potest existere ut sit ; sine autem voluntate potest esse, quia sine voluntate potest manere quod existit.

CIII. Jul. « Ut conditionem suam conditione sua perdat, et sit absque hoc, sine quo non posse esse definitum est. Hoc est inficiari rebus. Quid tale Anaxagoras, qui nivem nigram esse dicebat? Commentaris rei alicujus naturam suis fructibus negari : cumque sit contrarium necessitas et voluntas, ita ut, sicut supra ostendimus, mutua se impugnatione consumant ; tu novo inpossibilique fœdere ac necessitudine monstruosa alterum alterius subdis effectui, et dicis necessitatem de fructibus voluntatis exortam, ut voluntas sua se multiplicatione deleverit, et statum proprium operata mutaverit ; atque, ut rem ipsam suis vocabulis exprimamus, postquam cœpit voluntas esse, voluntas esse desierit. Quo quid potest, non dico obtunsius, sed furiosius cogitari? Cum ergo hæc duo simul esse non possint, id est, necessitas hæc voluntas, tuque confirmaveris quod diximus, non posse esse sine voluntate delictum, assentiaris quoque non esse in parvulis voluntatem : contorto gutture cogeris annuere nullum in his esse peccatum, quod sine voluntate non posse esse professus es. »

Aug. Necessitatem et voluntatem simul esse non posse non diceres, si tibi daretur nosse quod diceres. Cum enim sit moriendi necessitas, quis neget quod possit esse et voluntas? Unde ait Apostolus, concupiscentiam se habere dissolvi, et esse cum Christo[1]. Cum ergo vult mori, quem necesse est mori, simul sunt necessitas et voluntas : quod tu fieri posse vana voluntate, nulla necessitate negaveras. Quod autem fiat etiam ex voluntate necessitas

[1] Philip. I, 23.

plerumque contraria voluntati, prorsus insipienter abnuitur. Qui enim se volens mori lethaliter percutit, moritur etsi nolit. Item qui volens fecit peccantum, nolens habet peccatum; volens impudicus, nolens reus: eo quippe nolente peccatum manet, quo nolente non fieret. Ac per hoc, et non potest esse sine voluntate peccatum, quia non fit nisi voluntate, et potest esse sine voluntate peccatum, quia manet etiam sine voluntate, quod factum est voluntate: et est jam necessitas etiam sine voluntate, quam fecit voluntas sine necessitate. Nam et ille qui dicit, « Non quod volo ago, certe secundum vos necessitate consuetudinis premitur[1]: » hanc autem necessitatem, ne liberum auferatis arbitrium, cum sibi voluntate fecisse contenditis: et tale aliquid in natura humana factum esse non creditis, ut ex voluntate primi hominis, de quo est origo humani generis, fieret necessitas peccati originalis in posteris. Ecce illa quæ impossibilia proponebas, in vi consuetudinis facta sunt possibilia, quæ non frustra dicta est a quibusdam secunda natura. Dixeras, « Nos absurdius aliquid dicere, quam qui nivem nigram esse dicebat, ut peccatum conditionem suam sua conditione perdat, et sit absque hoc, sine quo non posse esse definitum est. » Nonne conditionem suam sua conditione perdit, ut per vim consuetudinis fiat sine voluntate, cum consuetudo non facta sit nisi voluntate? Nonne rei hujus natura fructibus suis negatur? quandoquidem consuetudo fructus est voluntatis, quoniam ex voluntate gignitur; quæ tamen id quod agit, negat se agere voluntate. Dicis, quod « Contrarium sit necessitas et voluntas, ita ut se mutua impugnatione consumant: » inde nos arguens, quod « Alterum alterius subdamus effectui, dicentes necessitatem de fructibus voluntatis exortam: »

[1] Rom. VII, 15.

cum videas necessitatem consuetudinis fructum esse manifestissimum voluntatis. Nonne, quod tibi impossibile visum est, « Sua se voluntas multiplicatione delevit, et statum proprium operata mutavit, » quæ multiplicata necessitatem consuetudinis fecit; si voluntatem necessitas, te auctore, consumit? Si autem non consumit, profecto in homine mole consuetudinis presso simul esse possunt et justitiæ voluntas et peccati necessitas. Quoniam, « Velle adjacet mihi[1], » professio est voluntatis : « Perficere autem bonum non invenio, » confessio est necessitatis. Tu vero dixisti « Voluntatem et necessitatem simul esse non posse; » cum cernas simul eas esse cum concordant, simul esse cum pugnant. Illud porro ridiculum est, quod pro impossibili posuisti, « Nihil, dicens, obtunsius, imo furiosius cogitari, ut post quam cœpit voluntas esse, voluntas esse desierit : » quasi non hoc fiat, cum homo quando cœperit male aliquid velle, mox eum pœnitet et desinit velle. Verumtamen talia loquens, « Contorto, ut dicis, gutture me cogis annuere nullum in parvulis esse peccatum : » cum tu nec contorto gutture abrumpas vinculum catholicæ veritatis, quo nisi ei consentias, miserrime strangularis.

CIV. Jul. « Quod vero addidisti, Per unum hominem peccatum intravit in mundum, ut hic ostensum est inconvenientissime collocatum, ita in secundo libro quemadmodum intelligatur expositum est. Sed jam, præsenti disputatione suppleta, libet acutissimam retractare sentsntiam, sic enim inquis, « Per unum hominem pecca-
» tum intravit in mundum et per peccatum mors; et ita
» in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccave-
» runt[2]. » Per unius illius voluntatem malam omnes in

[1] Rom. VII, 18. — [2] Id. V, 12.

eo peccaverunt[1], quando omnes ille unus fuerunt, de quo propterea singuli originale peccatum traxerunt. Tunc, inquis, peccaverunt, quando omnes ille unus fuerunt. Hoc autem jam ad Marcellinum te scripsisse signaveram[2]: quo testimonio convinceris, animarum traducem de Manichæi specialiter visceribus acceptum[3] (cujus in tertio libro sententias inserui) credere atque complecti. Quod certe tam deforme est, ut tu illud cum significes, nequaquam tamen audeas profiteri. Sed hoc nos in præsenti interim differamus, quod et prioris assertoris sui obscœnitate, et sequentis, id est, tuo pavore jugulatur. Illud autem in præsenti dispicere juvat, quanta in disputando perturbatione jacteris, Ais quippe : Per unius illius voluntatem malam omnes in eo peccaverunt, quando omnes ille unus fuerunt. Si omnes ille unus fuerunt, quomodo per voluntate millius malam omnes peccaverunt; cum isti omnes, quos in illo fuisse dicis, sua potuerint voluntate peccare? Imo, ut retorqueamus, ille infelicior cunctis, qui solus portat invidiam, cum omnes in illo secundum tuum dogma deliquerint. Habuerunt ergo parvuli voluntatem, non solum antequam nascerentur, verum antequam proavi eorum generarentur; et usi sunt electionis arbitrio, prius quam substantiæ eorum semina conderentur. Cur itaque metuis dicere, in eis tempore conceptuum suorum esse liberam voluntatem, qua peccatum non trahant naturaliter, sed sponte committant; si credis eos hodie conceptos, ante tot sæcula habuisse sensum, judicium, efficientiam voluntatis? Quod quidem in libris quos ad Marcellini nomen edidisti, non dubitasti ponere; plane ad ostendendum qua amentia teneantur inimici Dei. Ibi enim ita ais : Qui parvuli in Adam peccaverunt, ut ei similes

[1] Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 5.— [2] Lib. 1. de Peccatorum Merit. c. 10. et lib. 3. c. 7. — [3] *Forte* acceptam.

crearentur[1]. Quo quid mendacius, amentius, et spurcius potuit insonare, quam ante peccaverunt, ut crearentur? Id est, faciendo meruerunt, ut possent esse qui aliquid operarentur; et antiquior eorum fuit actio, quam substantia. Quæ commenta, Orgiis et Thyrsis aptiora quam litteris, indicasse sufficiat. Inde ergo manavit ista responsio, qua dicis, Omnes in eo peccaverunt, quando ille unus omnes fuerunt, de quo singuli peccatum originale traxerunt. Hic enim laborandum non est, ut doceamus, cum voluntas opus personæ sit, voluntatem ante personam, cujus voluntas est, esse non posse : sed illud potissimum intelligi volo, quia nec secundum hanc opinionem est originale peccatum. Nam si omnes ibi fuerunt qui peccaverunt, nihil traxerunt de originali malo, quia id universi suis studiis perpetrarunt. Sradux ergo peccati non solum catholica veritate destruitur, verumetiam patroni sui argumentis omnibus : quod quidem habet mendaciorum natura, ut non servet simulandi concinentiam, sed verecundiæ prodiga, et alieni appetens, in universis quæ usurpaverit detegatur. »

Aug. Per unum hominem, in quo omnes peccaverunt, in mundum intrasse peccatum, dixit Apostolus, intellexit Ambrosius : sed eadem verba apostolica in suum perversum sensum conatur pervertere Julianus. Cur ei non ipse potius respondet Ambrosius? Audi ergo, Juliane : « Omnes, inquit, in Adam moriuntur; quia per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt : illius ergo culpa mors omnium est. Audi adhuc aliud : Fuit, inquit, Adam, et in illo fuimus omnes; periit Adam, et omnes in illo perierunt[2]. » Huic dic, si audes, quod una anima propria voluntate peccante,

[1] Lib. I, cap. 10. — [2] Ambros. in Luc. c. 4. et l. 7. in Luc. c. 15.

non potuerunt perire tot animæ nondum habentes proprias voluntates. Argue de origine animarum cunctationem meam, quia non audeo docere vel affirmare quod nescio : profer tu de hujus rei tam profunda obscuritate quod placet ; dum tamen fixa et inconcussa sit ista sententia, quia illius unius culpa mors omnium est, et in illo omnes perierunt ; unde venit novissimus Adam quærere et salvare quod perierat. Huic dic, « Et isti ergo sua voluntate peccaverunt, quos in illo periisse dicis, qui sua voluntate peccavit [1]. »

Sed poterat Ambrosius hoc intelligere, quod tu non potes, non hoc dici propter arbitrium singulorum, sed propter originem seminis, unde omnes futuri erant : secundum quam originem omnes in illo uno erant, et hi omnes unus ille erant, qui in se ipsis nulli adhuc erant. Secundum originem seminalem, etiam Levi in lumbis patris sui Abraham fuisse dicitur, quando a Melchisedech decimatus est Abraham : unde et ipse Levi tunc decimatus ostenditur, non in se ipso, sed in illo in cujus fuit lumbis : nec voluit, nec noluit decimari ; quoniam nulla ejus voluntas erat, quando secundum substantiam suam nec ipse adhuc erat ; et tamen secundum rationem seminis, non mendaciter, nec inaniter dictum est, quod ibi fuit, et decimatus est. Unde ab hac decimatione filiorum Abrahæ, qui erant in lumbis ejus, quando Melchisedech sacerdoti decimas dedit, ille solus sacerdos exceptus est, cui dictum est, « Tu » es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech [2] : Qui licet si etiam ipse secundum carnem semen Abrahæ, eo quod virgo Maria, de qua carnem sumpsit, ex ipso semine propagata est : non tamen est obnoxius eidem semini, qui virili non est conceptus ex semine, liber a nexu seminatricis concupiscentiæ. Non jam ergo

[1] Luc. xv, 10. — [2] Psal. cix, 4.

Ambrosio, sicut dicebam, sed illi dic qui scripsit ad Hebræos, atque ait, « Et. sicut oportet dicere propter Abra» ham et Levi accipiens decimam decimatus est; adhuc » enim in lumbis patris sui fuit, cum ei occurrit Mel» chisedech [1]. » Huic calumniare cæca loquacitate, et dic si audes, Cum pater Abraham voluntate sua fuerit decimatus, quomodo potuit per illius voluntatem decimari, hoc est decimas dare Levi, cujus voluntas nulla erat, quia omnino ipse nondum erat? Ea ratione quippe, vel potius hoc errore dicis et nobis: Cum primus homo voluntate peccaverit, quomodo potuerunt per ejus voluntatem simul in illo peccare, qui suam nondum habebant, quia per substantiam suam nulli adhuc erant? Imo desine vana garrire, et omnes qui nondum nati nihil per proprias voluntates agere poterant boni vel mali, in uno potuisse peccare, in quo per rationem seminis erant, quando ille propria voluntate peccatum illud grande peccavit, naturamque in se vitiavit, mutavit, obnoxiavit humanam; excepto uno homine qui ex ipso quidem semine non tamen seminali ratione procreatus est, si potes, intellige; si non potes, crede.

CV. Jul. « Post hanc vero responsionem aliud ubi a me pulsatus fuerat diluere conatur. Ego quippe postquam de parvulorum voluntate requisiveram, secutus sum : Sed negas hoc, id est, voluntatem peccatricem inesse nascentibus, et dicis tamen esse sub diabolo parvulos nec dissimulas per quid eos degere sub potestate illius arbitreris : ais quippe, Quia de sexus utriusque commixtione nascuntur, sub adversaria sunt potestate. Dictorum ejus itaque testimonio patuit, ob hoc illum parvulos dæmoni vindicare, quia de sexus utriusque fuerant commixtione prognati; per quod docui, illum nuptias quæ a Deo ins-

[1] Hebr. VII, 9.

titutæ sunt, quæ sine commixtione esse non possunt, diabolo mancipasse. »

Aug. Hoc nulla ratione docere potuisti, quamvis fueris multa contentione conatus : quod possunt videre, qui legunt et tuas calumnias, et refutationes meas.

CVL. Jul. « Hoc ergo nunc sibi proponit, et præmittit interrogationem meam. » Dicis ergo, inquit, ideo illos esse sub diabolo, quia de sexus utriusque commixtione nascuntur [1] : « Ad quod qualem satisfactionem referat, audiamus. » Dico, inquit, plane propter delictum illos esse sub diabolo : ideo autem expertes non esse delicti, quia de illa commixtione sunt nati, quæ sine pudenda libidine non potest etiam quod honestum est operari : dixit hoc etiam beatissimæ memoriæ Ambrosius. « O calamitosam hominis pravitatem ! o intentionem nefandam ! o falsitatem erubescendam !

Aug. Exclama, exclama quantum potes : adde exclamationibus tuis, o bia [2]. Homo quippe innocens, vim pateris, ut Manichæum dicere cogaris Ambrosium. Absit, inquis, ut dicam. Cur quæso ? An hic ostendis quanta sit fortitudo liberi arbitrii, quando tantam vim pateris ut dicas, nec tamen dicis. Cur ergo me dicis, quod illum esse non dicis, cum hoc ille tanto ante dixerit, quod ego nunc dico, atque in hac sententia propter quam Manichæum me dicis, mihi et illi sit causa communis ? An quoniam non invenis qua exeas, iram quidem simulas, non tamen iratus sed turbatus exclamas ? Verum in ipsis exclamationibus tuis audio : « O calamitosam hominis pravitatem ! Quia videlicet homo sum calamitosus et pravus, qui consentire eligo Ambrosio : essem vero beatus et rectus, si eligerem consentire Juliano. Audio : O intentionem nefandam ! » Intentio quippe nostra nefanda

[1] Aug. lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 3. — [2] Ὦ βῖα, o vis.

est, quia opponimus Ambrosium Juliano : esset autem fanda. si Julianum præponeremus Ambrosio. Sed quid est quod audio tertiam exclamationem tuam : O falsitatem erubescendam ! » Falsam-ne dicis esse Ambrosii sententiam, id est, quod falsum ipse senserit? an eam nos illi falso tribuere, cum hoc ipse non senserit, neque id omnino quod eum nos dixisse dicimus dixerit? an eam nos non intelligendo, falsum opinari de illa, cum ipsa sit vera? Sed non tam contumeliose de Ambrosio loqueris, ut illi viro erubescendam tribueres falsitatem. Nos vero eam composuisse, et quod ab illo prolata fuerit finxisse, non ausus es dicere : tam multis enim doctoris illius nota sunt scripta, ut in hoc abruptum te præcipitare timueris. Tam vero aperta est ista sententia, ut non acutus qui hanc intellexerit, sed superfluus videri possit qui exponendam putaverit. Denique ut quod dico possit attendi, verba ipsa beatissimi catholici antistitis et hic ponam. Ait ergo ille, ille cujus fidem et purissimum in Scripturis sensum, Pelagius vester dicit [1], ne inimicum quidem ausum fuise reprehendere ; cum de nativitate Domini loqueretur, ideo et quasi homo per universa tentatus est, et in similitudine hominum cuncta sustinuit : sed quasi de spiritu natus abstinuit a peccato. Omnis enim homo mendax, et nemo sine peccato nisi unus Deus. Servatum est igitur, inquit, ut ex viro et muliere, id est, per illam corporum commixtionem nemo videatur expers esse delicti ; qui autem expers delicti, expers etiam hujusmodi conceptionis. Cum igitur hoc et Ambrosium dixisse non neges, et planum atque apertum esse perspicias, quid est quod clamas. « O falsitatem erubescendam ! » Cui quæso erubescendam, illi-ne an mihi? Si illi, vide cui sis contumeliosus : si mihi, vide quam sis calumniosus. Sed hoc, inquis, etiam tu

[1] Pelag. lib. 3. de Libero Arbitrio, Ambros. in Isaï.

dicis. Dico plane, quia verum est : quod si tu verum esse non putas, cur in una eademque sententia, quam dicit ille, dico ego, non est Manichæus ille, sed ego? Quanto justius hic nos exclamamus, O erubescendam personarum acceptionem! quæ te procul dubio erubescere cogeret, nisi in tua persona frons ori tuo similis esset.

CVII. Jul. « Hunccine audere dicere se damnatorem non esse conjugii, et tanto scelere illudere auribus imperitis, ut a Manichæi se dicat recessisse consortio, qui commixtionem sexuum, qui operam nuptiarum, qui affectionem et sensum parentum in regno diaboli multiplici professione constituit; atque ad hæc inventa Manichæi adjutorium sui acuminis jungens, pronuntiat quidem diabolicam commixtionem, eamque esse et opere et carne conjugum, ac propter eam deputat regno diaboli, absolutis tamen operatoribus, innocentes. Ita utique Deo semper infestus, diabolico, sicut dicit, per libidinem servientes tuetur.

Aug. Erras, et tibi consentientes mittis alios in errorem : non serviunt diabolo per libidinem, qui filiorum procreandorum causa utuntur conjugum corpore, ut generentur regenerandi. Nec ideo tamen defenditur libidinis malum : sed defenduntur qui bene utuntur malo. Est enim et mali usus bonus. Nam et ipsius Satanæ in Scripturis sanctis reperiuntur utilitates, manente ejus scilicet vituperatione, laude vero utentis malo bene.

CVIII. Jul. « Parvulos vero, quos a Deo fieri dicit, dominio addicit inimici, sicque non opus dæmonis arguit, cujus ministros absolvit a culpa; sed opus Dei, ad quod diabolici muneris conscia voluptas non potuit pervenire. Conjugalis ergo operis criminator, sed libidinum expiator, impugnator innocentiæ, et divinæ æquitatis infamator non timuit scribere : » Dico plane, ideo illos

esse sub diabolo, quia de illa commixtione sunt nati. « Quod sententiæ facinus cum nudatum videret, conatus illud aliqua auctoritate defendere, quam Scripturis proferre non poterat, subdidit etiam episcopum Ambrosium sensisse similiter. Non quidem mirum est quod criminatur et mortuos, cum criminatur innocuos. »

Aug. Quisquis hæc audit, quid te putat objicere nobis, nisi quod hæc sententia beatissimi Ambrosii quam posuimus, non sit ipsius, sed eam nos tanquam sit ipsius finxerimus? Nam et ego, cum hæc legerem, nihil te agere existimavi; sed posteaquam veni ad illa quæ adjungis, et hoc Ambrosium dixisse non abnuis, te potius horrendum criminatorem tanti illius doctoris inveni. Nam quidquid dicis in me, quoniam per commixtionem virilem mulierisque conceptum dico neminem expertem esse delicti, profecto etiam in illum dicis, qui hoc ante me dixit et scripsit. Ego autem cum te refellens et tibi resistens, assero parvulos propter originale delictum esse sub diabolo, nisi renascantur in Christo; non utique me solum, verum et Ambrosium, et alios socios ejus, ac fidei hujus participes atque doctores, universamque Christi Ecclesiam, quæ se hoc accepisse, hoc tenere, hoc fideliter credere, parvulorum baptizatorum exorcismo et exsufflatione testatur, a tua nefaria criminatione defendo.

CIX. Jul. « Quanto rectius diceres : Dixit hoc idem et Manichæus in Epistola ad Patricium. Dixit et in Epistola quam scripsit ad filiam Menoch, dixit et in aliis multis scriptis, quæ tu penitus imbibisti. Sed in consortium tuum Episcopum Mediolanensem conaris attrahere, et quia non potes habere præsidium, vis invenire solatium. »

Aug. Valde contra Manichæum est quod dixit Ambrosius. Nam Manichæus alienam mali naturam nobis dicit esse commixtam; Ambrosius autem prævaricatione

primi hominis nostram dicit esse vitiatam : in hac vero sententia de qua nunc agimus, nativitatem carnis Christi a cæterorum peccati carne discernens defendit Ambrosius, quam negat penitus Manichæus. Quod ergo credit Ambrosius, hoc et ego : quod autem Manichæus, nec ille, nec ego. Quid est quod tu niteris me separare ab Ambrosio, et conjungere Manichæo? Nam si originale peccatum, non ex alienæ commixtione, sed ex nostræ depravatione naturæ dicere a nascentibus trahi, dogma est Manichæorum : hoc mecum dicit Ambrosius; cur non ambos Manichæis conaris adjungere? Si autem hoc Manichæorum dogma non est, sicut non est : hoc dico cum Ambrosio; cur non ambos a Manichæis dignaris abjungere? Cur ergo, ut dicis, « Episcopum Mediolanensem in consortium meum conor attrahere; » cum me ab ejus consortio tu frustra coneris abstrahere? Quid est quod dicis, « Quia non possum habere præsidium, velle me invenire solatium? » Mihi cum Ambrosio, velis nolis, in fide catholica Christus commune præsidium est. Ideo plane est Ambrosius solatium meum, quia cum illo accipio convicium tuum : nec solum ipse me in hac causa plurimum consolatur, sed et Cyprianus, et Hilarius, aliique consimiles, quorum in me laceras catholicam fidem. Noli ergo invidere, quod Ambrosius, Cyprianus, et Hilarius solatia sunt injuriæ meæ : invitus enim videre compelleris, quantum intersit, quod Pelagius et Cœlestius, et si quis est alius, solatia sunt damnationis tuæ.

Quid quod ostendo debellantem Manichæos pro catholica fide Ambrosium, et te in hoc certamine contra Ambrosium præbere Manichæis vel victis solatium, vel etiam resistentibus, quod est pejus, auxilium. Manichæi enim dicunt propriam mali esse substantiam atque naturam, bonæ Dei substantiæ naturæque coæternam; im-

possibile enim est, aiunt, ut oriri possint mala de bonis : Ambrosius contradicit, et dicit : Ex bonis mala orta sunt; non enim sunt mala, nisi quæ privantur bonis, per mala tamen factum est ut bona eminerent : ergo indigentia boni radix malitiæ est[1]. Tu inter hæc quid dicis? « Rerum ratio non sinit, inquis, ut de bono malum, et de justo iniquum aliquid proferatur. » Hæc verba tua pro Manichæis adversus Ambrosium, ex illo præclaro opere, in quo libris quatuor uni meo voluisti respondere, posuimus[2]. Si in hac controversia judex esses, profecto tua sententia victus a Manichæis diceretur Ambrosius. Et non erubescis, cum sis calumniator eorum, quos apertissime criminaris; adulator eorum, quos ex obliquo pariter criminaris; adjutor eorum, de quibus alios criminaris?

CX. Jul. « Numquid legi Dei aut operi Dei scripta disputatorum præjudicant? »

Aug. Hîc jam incipis confiteri, hanc a nobis non esse confictam velut Ambrosii, sed vere esse sententiam; quandoquidem sic te ab illo liberare conaris, ut dicas : « Numquid legi Dei aut operi Dei disputatorum scripta præjudicant? » Sed perge, dic cætera quibus impudentior inimicus fidei catholicæ judiceris.

CXI. Jul. « Mihi interim abunde sufficit, etiam per hoc ipsum probare, nusquam te in sacris Litteris legisse quod credis, quod tu in tali causa nihil præter Episcopi, quas dicis, dictiunculas protulisti : quibus si aliquid auctoratius potuisses offendere, ab his procul dubio temperasses. »

Aug. Qui legunt, videant, utrum ego divina testi-

[1] Ambros. lib. de Isaac et Anima, c. 7. jam citatus supra in priore opere cont. Jul. l. 1. c. 9. — [2] Lib. 1. cont. Jul. c. 9.

monia non protulerim ; an a me prolata depravare frustra ipse conatus sis.

CXII. Jul. « Sed bene quod nos onere talium personarum prior levasti[1]. Nam in libro quem ad Timasium contra liberum arbitrium texuisti, cum sanctus Pelagius venerabilium virorum tam Ambrosii quam Cypriani recordatus fuisset, qui liberum arbitrium in libris suis commendaverant, respondisti nulla te gravari auctoritate talium : ita ut diceres, eos processu vitæ melioris, si quid male senserant, expiasse. Tua tibi ad hoc relata sint, ut excitare de solis nominibus erubescas invidiam. Cæterum vel Ambrosii dicta, vel aliorum, quorum famam vestrorum nitimini maculare consortio, clara benignaque possunt ratione defendi. »

Aug. Tantam cæcitatem cordis tibi potuisse contingere, quis credit, nisi qui hæc legit? Tu dicis quod « Si aliquid auctoratius offendere, » id est, invenire « Potuissem, a disputatorum dictis, » vel sicut tu loqueris, « Dictiunculis, temperassem ; » et continuo tu ipse dicis, Pelagium, quem vocas sanctum, in defensione liberi arbitrii venerabiles viros Cyprianum et Ambrosium testes adhibuisse : nec attendis quemadmodum hoc dicendo redarguas magistrum tuum ipsamque hæresim vestram. Secundum tuam quippe sententiam, si aliquid Pelagius pro eo quod defendebat, auctoratius in scriptis canonicis invenisset, a disputatorum testimoniis temperasset. Quando ista diceres, nisi te ita perturbaret Ambrosius, ut adversarium subito Pelagius reperiret?

« Sed prior vos levavi, ut dicis, onere talium personarum, » Ambrosii videlicet, ejusque sociorum. Plane hoc onere ita premeris, ut non solum opprimaris, verumetiam conteraris, et fias pulvis quem projicit ventus a fa-

1 Vide supra lib. de Natura et Gratia, c. 61.

cie terræ. Neque enim illi tot ac tanti et tam sancti clarique antistites Dei, Ecclesiæ catholicæ filii discendo, patres docendo, de peccato primi hominis eique obnoxia successione mortalium ita locuti sunt, ut alii ab aliis discreparent, aut eorum quisque a semetipso; sed ita prorsus, ut eorum consensione atque constantia; nec aliter esse de hac re sanctam Scripturam intelligendam, nec aliam putandam catholicam fidem, quisquis eos non hæretico animo legit, dubitare non possit. Quorum pondere jam ipse sic frangeris, ut eorum dicta quibus contradicis, « Clara benignaque ratione defendenda » susceperis. Audiamus ergo claram benignamque rationem : qua tua ratione si defenduntur ea dicta, cur mihi ex eis ingeruntur tua maledicta? Nam omnino, quæ in me detestaris et arguis, ipsa sunt, quæ in illorum disputatione defendis. Si autem non defenduntur, sed sub nomine defensionis astutius arguuntur; absit ut ista clara et benigna sit ratio; sed irrisoria potius adulatio, quæ ideo defensio vocatur, ne populorum catholicorum, a quibus iidem viri venerantur, tolerari non possit offensio.

CXIII. Jul. « Quia videlicet et simplicius quæpiam dixerint, et quodcumque aliud speculantes, non habuerint necessitatem a latere surgentibus quæstionibus obviandi. Cum enim crebro laudaverint conjugia, et nullam in corporibus affectionem a diabolo insertam putarint, nec regno diaboli divina opera, id est, naturæ membra subjecerint, sed et a Deo instituta conjugia ac benedictione donata, liberumque arbitrium, prout opportunitas attulit, explicarint; humanum est, ut non stare in societate vestri sceleris judicentur, si in scripturis illorum aut ambigue, aut negligenter quæpiam locata deprehenditis. Quomodo enim non præjudicat Scripturis sanctis, quod

[1] Psal. I, 4.

omnes hæreses aliquibus se earum testimoniis occulunt ac nituntur tueri : ita etiam catholicorum virorum famam propter quæpiam incautius fusa, non patiemur addici. Neque enim habuerunt intentionem illi, aut damnandi nuptias, aut liberum arbitrium denegandi, vel innocentiam sauciandi : quam si habuissent, non vestrum dogma firmassent, sed honorem officii perdidissent. »

Aug. O clara et benigna ratio defensionis! Simplicius videlicet dixit Ambrosius[1], ex commixtione maris et fœminæ expertem neminem esse delicti; et quodcumque aliud speculando, nec habendo necessitatem a latere surgentibus quæstionibus obviandi, negligenter et incaute scriptis et disputationibus suis Manichæum, quod dicis, virus infudit. Homo loquacissime, homines timens homini parcis, non illa dicta defendis. Nam si vera ratione defenduntur hæc dicta, procul dubio veraciter defenduntur, et vera sunt : et si hoc ita est, recte asseritur originale peccatum, et dogma interimitur vestrum. Si autem falsa ratione defenduntur hæc dicta, clara tua illa et benigna ratio non est ratio, sed deceptio.

At enim « Conjugia crebro laudavit » Ambrosius : hoc et nos facimus. « Nullam, inquis, in corporibus affectionem a diabolo ille putavit insertam : » si affectionem bonam, nec nos; si malam, sicut ille, ita et nos. « Nec regno, inquis, diaboli divina opera, hoc est, naturæ membra, ille subjecit : » quasi adulterorum membra non sint divina opera et membra naturæ, quæ tamen vitio, et per hoc diabolo constat esse subjecta. « Illi, inquis, a Deo instituta conjugia ac benedictione donata, liberumque arbitrium, prout opportunitas attulit, explicarunt : » sic et nos. Humanum est, inquis, ut non stare in societate vestri sceleris judicentur : » imo insanum est, ut non

[1] Ambros. in Isaï.

stare in societate illorum vestro scelere judicemur. « Dicis non præjudicare Scripturis sanctis, quod omnes hæreses aliquibus earum testimoniis se occulunt ac nituntur tueri: » et sic vis « Disputatoribus non præjudicare catholicis nonnulla, quæ ab eis, sicut putas, incautius fusa » vobis objicimus. Quid est hoc, nisi dicere etiam in Scripturis sanctis, ea quæ pro se usurpant hæretici, incautius fusa esse, et ideo vera non esse? Quo sceleratius quid potest dici? Aut si illa vera sunt, sed ab hæreticis non ita intelliguntur ut sunt: nihil simile habet hæc comparatio; quoniam dicta vel Ambrosii, vel Cypriani, vel aliorum catholicorum, quæ contra vos ponimus, si vera esse concesseris, peccatum originale firmabis. Proinde quemadmodum nos cum illis et laudamus nuptias, et liberum confitemur arbitrium, et defendimus innocentiam: sic tu cum illis dic parvulos non esse expertes delicti; alioquin nos sumus cum eis, tu adversus eos. Illorum enim dicta non defendis, ut promiseras, sed reprehendis. Tuo quippe dogmate, cum cogaris illa culpare et falsa esse contendere, nullo modo sineris auctoritatibus eorum defensionem quam spoponderas, exhibere: quia et in accusatione adulator esse conaris, et in adulatione deprehenderis accusator.

CXIV. Jul. « Libere itaque conjecto et pronuntio, quoniam si eorum aliquis his superesse diebus, videretque extinctum disciplinæ christianæ decus, otiantem in omnibus liberam voluntatem, atque affectantem imputare necessitati quidquid sponte committit, vituperationem quoque operum Dei, eversionemque legis ejus sub nomine inefficacis gratiæ populorum auribus intimari; toto contra vos felle moveretur: perpendens etiam peccatum naturale a Manichæa non posse impietate discerni, fidem

[1] *Forte* excusatione.

catholicam aut emendatis aut condemnatis vobis, et planius tueretur et cautius. »

Aug. Cur ergo emendatis nobis, et non etiam se ipsis? Ubi est quod te libere conjectare et pronuntiare promiseras? Ecce nec libera est tua vanitas, et falsa libertas : timuisti enim dicere, quod si his diebus superesset Ambrosius, vobis auditis, primum se ipsum, deinde nos emendaret : sed quasi homo liber hoc mutire formidans, tamen intelligi voluisti. En quo devenerunt hi dies, ut in eis Ambrosius, si hic viveret, disceret se fuisse Manichæum, et audito Juliano, vel Cœlestio, vel ipso Pelagio, esse ulterius non debere, sed ex illa nefaria pestilentia vobis præcipientibus curantibusque sanari. Quale spectaculum animo cogitantis occurrit? quale esset, videre Ambrosium stantem, vel si ille permitteret, sedentem ante Pelagium, atque discentem paradisum novum sæculi hujus calamitatibus plenum, quas videmus parvulos perpeti, ubi necesse esset, etiamsi nemo peccasset, carnem concupiscere adversus spiritum; et ne ad illicita ac flagitiosa pertraheret, concupiscere etiam spiritum adversus carnem : quam dissensionem dicere soleret Ambrosius[1], per prævaricationem primi hominis in hominum vertisse naturam; sed jam sub vobis magistris dicere non auderet. Necesse quoque esset in tali paradiso pallere prægnantes, tolerare longa fastidia, gemere atque ululare parientes; cum diversis vitiis ingeniorum et corporum homines nasci, paucosque cordatos, minore quidem, nec tamen sine labore litteras discere, cæteros tardiusculos sive tardos, et tanto magis quanto quisque esset tardior, aut concidi ferulis magistrorum, aut indoctos imperitosque manere; fatuos vero nec magistris dari, sed dolendos ridendosve nutriri; infantes antequam

[1] Ambros. l. 7. in Luc. 12.

quidquam mali possent velle vel agere, agitari morbis, torqueri doloribus, medicamentis curari cruciantibus, a dæmonibus vexari, expirare superantibus cladibus. Si vero hæc exhorrens credere nollet Ambrosius, et responderet hæc omnia, si nemo peccasset nullo modo futura fuisse in tantæ beatitudinis loco, ubi nec post peccatum esse potuerunt, ejectis inde illis, quorum prævaricatione mala ista secuta sunt; ac per hoc de miseria venire moctalium, quæ nulla esset, nisi gravissimo peccato primi hominis natura humana vitiata atque mutata hoc sæculum tot tantisque calamitatibus plenum propagare meruisset; ubi nec redempti, jam sempiternæ salutis pignore accepto, malis hujusmodi carent; sed cum de hoc sæculo exierint, tunc carebunt : si ergo talia responderet Ambrosius, præclaris syllogismis vestris prohiberetur hæc dicere, ne scilicet concupiscentia carnis vituperata, et originali peccato credito, nuptiæ damnarentur, liberum auferretur arbitrium, vituperarentur opera Dei, et sub nomine gratiæ legis eversio sequeretur. Non sic plane, non sic. Erubescite, vel potius expavescite talia cogitare. Imo vero si vir ille superesset, multo vehementius quam nos et auctoratius vobis pro catholica fide et pro Dei gratia vel æquitate resisteret, quam non sint consequentia, quæ consequentia putatis, ostendens; quia et recte vivi potest, non pulsa nec laudata mala concupiscentia, sed frenata; nec culpatur naturæ Conditor, quando ab illo sananda monstratur, quæ ab inimico vitiari potuit, non creari; nec damnantur nuptiæ, quæ bene utuntur pudenda libidine; nec liberum aufertur arbitrium, sed cujus beneficio sit in bono liberum ostenditur; nec lex evacuatur per gratiam, sed impletur. Hæc ille doctor egregius egregie disputaret, et in vestras facies impudentes, illa quæ superius de paradiso vestro

diximus, et vestrum errorem vere consequuntur, et ab omnibus hominibus tanquam vesana atque furiosa vel ridentur, vel exhorrentur, illideret.

CXV. Jul. « Neque enim in jure cujusquam est definita suscipere, et quæ consequuntur excludere. Qui ergo dicit propter hoc parvulos ad jus diaboli pertinere, quoniam de sexus commixtione generantur; sine dubio ipsam commixtionem, in qua naturæ opus est, cum naturæ ipsius institutione condemnat. »

Aug. Tibi quidem hoc videtur: sed verum non esse. (quod tu non vides,) vidit Ambrosius[1], qui dixit expertes non esse delicti ex viro et muliere, id est, per illam commixtionem corporum natos: nec tamen ipsam commitionem cum ipsius naturæ institutione condemnat. Commixtio quippe conjugum procreandi causa, bonum est nuptiarum: sed ita fiunt nonnulla opera bona non sine malo vitiorum, sicut opera mala non sine bono membrorum. Quantislibet[2] autem vitiis turpetur quæcumque natura, institutio ejus semper est bona. Nam sicut institutio corporis bona est, etiam quando nascitur morbidus; et institutio animi bona est, etiam quando nascitur fatuus: sic institutio hominis ipsius bona est, quando nascitur contagioni peccati originalis obnoxius.

CXVI. Jul. « Quod aut utrumque simul negatur, aut simul utrumque suscipitur; et cum sit in potestate utriusque rejectio, non est tamen in arbitrio alterius electio; nisi quod facilius potest illicita commixtione gravari vitio voluntatis, seminum tamen fructificatione defensa, quam fructibus ejus accusatis, sexuum negotium vindicari. Non ergo fluctuatio tua, quam inter formidinem impietatemque perpeteris, novas disputandi regulas condere valebit, ut de duobus connexis unum suscipias, et quod ei adhæret excludas. Ante leves pascentur in æthere

[1] Ambros. in Isaï. — [2] Prosper sent. 305.

servi[1], quam post præjudicium sumpti negetur effectio. Exercet hoc genus apostolus Paulus, cum dicit : « Si » mortui non resurgunt, nec Christus resurrexit. Si » Christus non resurrexit, vana est fides vestra[2]. » Nunc autem Christus resurrexit : constat ergo functorum diem resurrectionem futuram. Et ut hoc ipsum breviore propter legentem inculcemus exemplo : dubitetur utrum justum bonum sit; peto, an omne justum, honestum esse fatearis. Quo concesso, addo aliud; utrum omne honestum, bonum quoque esse pronunties. Hoc quoque dato, te volente, nolente, concludo : Si omne justum honestum omne honestum bonum; omne igitur justum bonum est. Huic effecto quicumque post prima sumpta voluerit obniti, non ædificium rationis quatit, sed ipse se exponit irrisui. Ut ergo ad causam comparatio recurrat quæritur utrum sit in natura peccatum : petivi concederes-ne nullum esse sine voluntate peccatum : assensus es, sicut tua dicta testantur. Addidi, an in parvulo putares esse voluntatem : hoc etiam denegasti. Quid sequitur tertium, si non est sine voluntate peccatum? Hoc tam certum est[3]; ut nec ab Academicis venire possit in dubium, quorum divitiæ sunt nihil certum tenere. Tu ergo cum post duo prima sumpta, tertium negas, in quo est effectus duorum, non rationis fundamenta convellis, sed tuum prodis furorem.

Aug. Ita-ne es insipiens, ut putes in natura non esse peccatum, cum omnino peccatum nisi in natura esse non possit? Nam vel in Angelo est, vel in homine, quæ sine dubitatione naturæ sunt : si ergo peccatum in nulla istarum natura esset, profecto nusquam esset. Ac per hoc, proposita quæstione utrum sit in natura peccatum, do-

[1] Virgil. Eclog. I. — [2] I Cor. XV, 16. — [3] *Forte* deest, scilicet, in natura (vel in parvulo) non esse peccatum.

cere intenderas in natura non esse peccatum ; vanam ergo fuisse intentionem tuam, et in vanum te istam proposuisse quæstionem, si non es nimium vanus, intelligis. Ecce rationis tuæ, quoniam ratio vera non est, fundamenta convello; nec tamen sicut conviciaris prodo meum furorem, sed tuum errorem. Concessis enim duobus quæ sumis, ideo tertium nego, quia non est in eo, sicut esse putas, duorum effectus illorum. Ideo quippe concedo non esse sine voluntate peccatum, quia sine voluntate non potest fieri. Sed alia ratione rursus recte dicitur, esse sine voluntate peccatum, qui manet, quandiu non remittitur, etiam desistente voluntate qua factum est. Item concedo non esse sine voluntate peccatum, quia et originale peccatum sine voluntate non factum est ejus, a quo ipsa origo sumpsit exordium. Proinde cum etiam illud concedo, quod peccandi voluntas non sit in parvulo, non ex his duobus conficitur tertium, quod peccatum non sit in parvulo. Conficeretur autem, si quemadmodum concedo non esse peccatum sine voluntate, ita concederem non esse cujusque peccatum sine ipsius propria voluntate. Proinde peccati quidem voluntatem parvulus non habet, sed peccatum non haberet, nisi ille, de quo id attraxit, voluntate peccasset. Nam de ipsa hominis quoque nativitate tale aliquid dici potest : si enim diceres : Nemo nascitur nisi ex voluntate; non sine ratione concederem : si autem diceres : Nemo nascitur nisi ex propria sua voluntate, non concederem. Isto itaque modo, quia de peccato agimus parvuli, ita orginale peccatum ejus, sicut ipse ortus ejus, sine voluntate esse non potuit, sed non ejus.

CXVII. Jul. « Ergo si audirent illi sacerdotes, quorum nunc dicta deluimus, dubitari utrum commixtio conjugalis bona esset, atque ab eis peterem corpora-ne a Deo

informata[1], faterentur. Hocque concesso, adderem utrum conjugia a Deo annuerent ordinata. Quo similiter confirmato, peterem denuo, utrum esset sine commixtione fœtura. Hocque denegato, quid sequebatur? videlicet si nonnisi per Deum corpus, nonnisi per corpus commixtio, nonnisi per commixtionem fœtus? ad eumdem auctorem pertinere et fœtum et commixtionem, ad quem corpora pertinerent. »

AUG. Numquid hæc inter nos vertitur quæstio, utrum bona sit commixtio conjugalis? cum eam bonam utrique dicamus. Quid est ergo quod tam male sentis de illis sacerdotibus, quorum non, ut mentiris, deluis dicta, sed polluis, ut eis quasi dubitantibus velis persuadere, unde nec illos, nec nos dubitare convincis? Bona est commixtio conjugalis, quæ fit causa procreandi. Sed Ambrosius, qui dixit ex commixtione utriusque sexus neminem esse expertem delicti, non commixtionem redarguit conjugalem; sed vidit malum, cujus bono usu fit illud, quod nemo catholicus dubitat esse opus bonum. Inania loqueris, superfluis tempus impendis: quod agitur deseris, et unde non dubitatur, tanquam dubitetur, vel etiam negetur, docere moliris. Quid ergo mirum est, quod tam multos libros tamque vanos facis?

CXVIII. JUL. « Huic effecto sine dubio prudentes viri catholici annuerent sacerdotes, videntesque nihil in sensibus carnis, nihil in fœtibus sexuum, alterum quempiam præter Deum verum fecisse; nihil autem Deum fecisse quod malum esset; malumque nihil esse aliud quam voluntatem malam, sine aliquo coactu naturalium delinquentem; pronuntiarent profecto Manichæos et Traducianos splendentibus catholicæ rationis dissiluisse fulminibus.

[1] *Forte* formata.

AUG. Cur ergo eorum, quos « Prudentes viros dicis et catholicos sacerdotes, » te dicta defendere atque deluere sine ullo pudore mentiris, si et ipsa dissiliunt fulminibus tuis? Si autem defenduntur atque deluuntur, et ob hoc manent integra, ipsis tu potius fulminaris. Nam quod ait Ambrosius, ex commixtione sexus utriusque conceptum expertem neminem esse delicti, aut falsum est, aut verum. Si falsum esse dicis; oppugnas ergo prudentium virorum et catholicorum, sicut tu fateris, sacerdotum dicta, non defendis ac deluis. Si autem ut merito defendantur atque deluantur, hoc verum esse concedis; tu potius dictis catholicorum antistitem fulminaris. Quid est ergo quod te jactas et dicis illos beatissimos et doctissimos viros, si audissent syllogismos tuos, « Pronuntiaturos fuisse, » nos quos appellas « Manichæos et Traducianos splendentibus catholicæ rationis dissiluisse fulminibus? » Pronuntiarent igitur contra se ipsos, et se ipsos nobiscum dissiluisse te fulminante monstarent. Cur directe non audes dicere, quod oblique convinceris dicere? Originale peccatum cum Ambrosio confitemur, et tu tanta potentia fulmina jacularis, ut propter hæc dicta nobis illique communia, nos eis dissiliamus, ille deluatur? Vanus es : non eum distinguis a nobis; et nos prorsus accusas et ipsum : nec tamen fulminas aut nos, aut ipsum, si violare non vis testimonium Pelagii doctoris tui, qui dixit Ambrosii fidem et purissimum in Scripturis sensum ne inimicum quidem ausum fuisse reprehendere[1]. Unde et tu cum fidei ejus et purissimo in Scripturis sensui satis intelligaris inimicus, non eum tamen audes reprehendere; sed quid mali dicat, me reprehendendo, te arbitraris ostendere.

Homo confosse, et non confesse, magna vi cogeris

[1] Vide lib. de Gratia Christ. c. 43.

caliginosas anhelare fallacias : frustra fingis impetus fulminantis, cum spires fumum potius fulminati. Ista sunt certe, per quæ docere conaris Ambrosium, aliosque doctores socios ejus, non esse originale peccatum, « Quod Deus formaverit corpora, ordinaveritque conjugia, quod non esset sine commixtione fœtura. » Conceduntur hæc; conceduntur etiam illa quæ adjungis, « Fœtum scilicet et commixtionem ad eum pertinere auctorem, ad quem pertinent corpora ; » si tamen commixtionem conjugalem voluisti intelligi, cum hoc diceres. Quamvis id per se ipsum verum esse noscatur, non tua ratiocinatione sit consequens : alioquin te dicente, « Si non nisi per Deum corpus, non nisi per corpus commixtio ; » et ex hoc volente conficere, « Ad eum anctorem pertinere commixtionem, ad quem corpora pertinent ; » potest alius dicere, Si non nisi per Deum corpus, non nisi per corpus adulterium, ad eum auctorem pertinet adulterium, ad quem pertinet corpus : quod vides quanta dicatur injuria Dei, et quantum mali doceant syllogismi tui. Sicut ergo non sequitur, ut ideo tribuatur adulterium Deo, quia non fit nisi per corpus, cujus auctor est Deus : ita non sequitur, ut ideo commixtio tribuatur Deo, quia non fit nisi per corpus, cujus auctor est Deus. Sed tamen concedimus commixtionem duntaxat conjugalem, quæ fit causa procreandi, Deo auctori esse tribuendam ; non quia hoc tua sumpta sequitur, sed quia ratione alia consideratum, verum esse perspicitur. Quod vero ex hoc quæris efficere, nec sequitur illa superiora, nec verum est. Neque enim quia Deus fecit corpus, Deus instituit conjugia, quorum commixtione fœtus oriatur, Deus creat ipsos fœtus animantium, ideo verum est quod adjungis, « Nihil in sensibus carnis, nihil in fœtibus sexuum, alterum quempiam præter Deum verum fecisse. » Ubi enim

fecit diabolus, quod mali fecit cum hominibus primis, nisi et in sensibus carnis illorum? Mala quippe suasione corruptus est sensus, quando est ad peccandum factus assensus. Et ubi fecit, quidquid mali postmodum generi humano fecit, nisi in fœtibus sexuum, id est, filiis hominum? Quomodo autem dicis, « Deum nihil fecisse quod malum est? » An non est malum gehenna damnatis? Jam vero qui tibi dicenti credit, « Malum nihil esse aliud quam voluntatem malam, sine aliquo coactu naturalium delinquentem: » ut innumerabilia mala taceam, quæ mali Angeli et homines patiuntur inviti; ipsum æternum supplicium non timebitur, quod et maximum malum est, et non est voluntas mala, sed pœna voluntatis malæ. Hæ sunt ratiocinationes tuæ quibus putas fulmen esse verbum tuum, cum sit cinis cor tuum.

CXIX. Jul. « Desine itaque viros sani capitis et Ecclesiarum antistites criminari: non subjiciantur judicio negligentiora commenta: neque enim iram cunctatio brevis, sed pertinax meretur intentio. Imitemur sane eorum illud studium, quo populos ædificaverunt exhortando, obsecrando, coarguendo: quorum numquidquam fecissent, si vestro more peccata non voluntaria, sed naturalia credidissent? »

Aug. Et nos pro modulo nostro populos ædificamus, hortando, obsecrando, arguendo, quod fecit Ambrosius; et tamen de originali peccato hoc sentimus et dicimus, quod sensit et dixit Ambrosius, nec solus, sed cum aliis magnis consortibus suis. Quos « Antistites Ecclesiarum cum viros sani capitis dicas; » tu quali capite ista, quæ illi notissima consensione didicerunt atque docuerunt, reprehendis atrociter, defendisque fallaciter; et me arguis dicens eorum esse criminatorem, cum videas eorum contra tua crimina, quæ ex obliquo illis objicis, defenso-

rem? « Dicis eorum negligentiora commenta non esse subjicienda judicio : » siccine illorum dicta defendis ac deluis? An potius nomine negligentiæ reprobas et accusas, et nullo dubitante condemnas, quæ negligenter effusa, et ideo falsa esse pronuntias? Rogamus te, si falsa esse asseris dicta quæ defendis, vera esse assere quæ reprehendis. « Iram non cunctatio brevis, inquis, sed pertinax meretur intentio : » quasi aliquid proferas, unde possis ostendere illos, non dico post brevem, sed saltem post longam intentionem, vel in fine vitæ suæ de peccato originali mutasse sententiam. Vana loqueris, insana loqueris, perversa et tuæ saluti adversa loqueris: quiesce, obsecro; quid tantum loqueris?

CXX. Jul. « Verum pergamus ad reliqua. Nihil prorsus valet, quod te ais diabolo reputare, non corpora, sed delicta : inficiaris omnino, sicut frequenter ostendimus, nullo alio studio, nisi ut Manichæi vites invidiam, cujus inspiras venenum. Corpora enim, prorsus corpora reputas principi tenebrarum, quorum commixtionem diabolicam profiteris, quorum genitalia, quorum motus, quorum fructus accusas. Arguis palam ex primo magisterio membra, non vitia : illud enim dicis diabolicum, quod etiam Manichæus, sicut in Scripturis ejus docui, in sexibus indignatur vigere. Et ut repetitione brevi lector noster, quod tenere possit, accipiat : aut ostende esse in parvulis voluntatem, aut ab eis crimen amoveto. Quod cum non facis, sed asseris eos propter hoc a diabolo possideri, quia de corporum sunt commixtione generati; ostendis te non peccata, quæ sine voluntate non sunt, sed ipsa corpora adversariæ potestati deputare. Ut ergo ea libido, quæ et in hominibus et in pecoribus invenitur, naturalis et a Deo instituta est : ita ista libido, quam in disputationis tuæ varietate perpeteris, per quam

inter varia dogmata contrariaque versaris, non minus a stultitia quam a profanitate concepta est. Haud injuria ergo Ambrosium a vestra cohorte distinguimus; nec illum, sicut petis, Manichæum vocamus. »

Aug. Inaniter omnino laborasti, ut ad istam conclusionem falsam atque ridiculam, longis et tortuosis, sallacibus et fugacibus anfractibus pervenires, ubi diceres, « Non injuria vos Ambrosium a nostra cohorte distinguere, nec eum dicere Manichæum. » Prorsus si illum non dicis, nec me debes dicere: si autem me dicendum putas, et illum cogeris dicere, et illos omnes magnos Ecclesiæ clarosque doctores, qui de peccato originali, propter quod me Manichæum dicis, ea dicunt sine ulla obscuritate vel ambiguitate, quæ dico, ut in primo et secundo sex librorum meorum, quos contra quatuor tuos edidi, satis evidenter ostendi.

Sed per tuam scilicet dialecticam tereretur, si his diebus superesset Ambrosius ut ex consequentibus falsis inveniens falsum esse quod senserat, dicere non auderet ulterius, de sexuum commixtione parvulos natos expertes non esse delicti, ne per hoc eos sub potestate diaboli constitueret: tunc ergo te doctore Manichæus esse desisteret. O quid perdidit, qui te audire non potuit! Proinde quia propter hunc sensum Manichæum me esse dicis, profecto in hoc sensu perseverans, Manichæus, te auctore, Ambrosius hac excessit e vita. Non ergo illum defendere, quod nullo modo non potes, sed dolere debes, quia docere jam non potes: quod si facere potuisses, magisterio tuo ille correptus atque correctus prohiberet utique in Ecclesia quam regebat exorcizari et exsufflari baptizandos parvulos; ne in tot innocentibus, neque ulla ratione, ut asseris, sub potestate diaboli constitutis imaginibus Dei, ipsi Deo fieret tam gravis atque insignis injuria:

quod tamen si fieri prohiberet Ambrosius, vobiscum de Ecclesia catholica pelleretur. Absit enim ut hæc correctio potius, quam deceptio nominetur. Absit ergo ut ille vir vobiscum contra matrem Catholicam consisteret : sed vobis invictus pro illa resisteret.

Quid est igitur, quo me ab illo in hac causa separandum putas? Per commixtionem corporum maris et fœminæ, delicti expertem nasci dico neminem, sicut ille : nec tamen corpora diabolo conditori tribuo, quia nec ille : quemadmodum naturæ vitium ambo culpamus, ita naturæ auctorem ambo veneramur. Si quoniam concupiscentiam carnis, qua caro concupiscit adversus spiritum, per prævaricationem primi hominis in naturam vertisse dico : « Ideo arguo membra, non vitia; » hoc fecit et ille : si vero aliunde est origo vitiorum, aliunde membrorum ; nec ego [1], nec ille voluntatem propriam inesse nascentibus, nec Ambrosius dicit, nec ego : per primi hominis tamen prævaricatricem voluntatem factum esse concupiscentiæ vitium, unde per commixtionem sexuum nascentes trahunt originale peccatum, et Ambrosius dicit, et ego. Ambo igitur natos homines, antequam renascantur, non propter eorum substantiam, cujus creator est Deus, sed propter peccatum quod per unum intravit, et per omnes homines pertransiit, cujus peccati auctor est diabolus, potestati adversariæ deputamus.

Quid est quod te impudentissima fronte mentiris, Ambrosii et aliorum similium dicta defendere atque deluere? Quis ita cæcus est, ut non videat quod ea tu reprehendas, ego defendam; tu polluas, ego deluam? Ambrosii dicta sunt de Christo loquentis, « Ideo, inquit, et quasi » homo per universa tentatus est, » Et in similitudine ho-

[1] *Subaudi*, arguo membra non vitia.

» minum cuncta sustinuit; sed quasi de Spiritu natus, » abstinuit a peccato; omnes enim homo mendax, et nemo » sine peccato nisi unus Deus. Servatum est igitur, inquit, » ut ex viro et muliere, id est, per illam corporum com- » mixtionem, nemo videatur expers esse delicti: qui au- » tem expers delicti, expers etiam hujusmodi conceptio- » nis[1]. » Ista dicta dicis esse falsissima, eisque Manichæum dogma nefarium contineri. Ac per hoc Ambrosii dicta tu reprehendis et polluis; ego vero illa et verissima prædico, et Manichæo non solum non amica, verum et inimica, sicut jam feci, esse demonstro. Ego igitur ea potius defendo, et a tuis nefandis criminationibus deluo. Utrum ergo ille noster an vester sit, et vos videtis : sed quia homines a quibus diligitur, formidatis, profecto eum, quem atrociter accusare convincimini fallacia excusare conamini.

CXXI. Jul. « Quod dicis ei convicium a Joviniano factum; in quo mentiri te tamen arbitror[2] : sed annuamus vel Jovinani te criminatorem verum esse posse, Ambrosiumque ab illo Manichæum vocatum : at id constat insanum fuisse. Non enim sane poterat Manichæus vocari, qui bonam naturam, qui peccata voluntaria, qui a Deo institutas nuptias, qui a Deo fieri parvulos prædicabat. Si ergo ille prælationem virginitatis nuptiarum accusationem putavit, nesciit omnino quid diceret. Aliud est enim contrarium, aliud ordinatum. Boni quippe laudatio ad meliora gradus est : infamatio autem naturæ ad Manichæum via est. Cum ergo non damnaret Ambrosius nuptias; nec commixtionem conjugum, vel opus diaboli, vel necessitatem diceret esse peccati : improbe fecit Jovinianus, ut eum conferret Manichæo, putaretque nihil in-

[1] Ambros. in Isaïam. — [2] Vide lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 5.

teresse inter nuptiarum accusatorem et laudatorem [1]. Nam si de legitima et a Deo instituta corporum conjunctione generatos, posteaquam usum cœperunt habere rationis sponte propria proborum [2] imitatione mentitos dixit Ambrosius; non tamen hanc conjunctionem, mendacii voluit necessitatem videri, sed universitatis indicium. Tale est enim quod dixit,» Nati ex parentibus mentiuntur: « quale si dixisset, Omnis homo, duntaxat sui rector arbitrii, aliquando mentitus est : sciebat quippe neminem sine commixtione parentum, præter Christum extitisse. Igitur opere conjugali non iniquitatem, sed generalitatem vir prudens voluit indicari. Christum vero pronuntiavit omne cavisse mendacium, quem miraculo parientis ostendit : quod quidem vehementer contra Hieronymum, cujus tu assecla es, fremit; qui mendacium signatissime Christo est conatus affigere. Non ergo jure vocatus est Manichæus (si tamen vocatus), qui contra errorem vestrum frequentavit laudationem creaturarum. »

Aug. Laudationem creaturarum frequentamus et nos : quid est ergo quod dicis hoc facere Ambrosium contra errorem nostrum ; cum hoc faciat secundum fidem nostram? Quomodo autem illa verba posuerit, quæ a me tibi objecta tu commemorare timuisti, ne tenebræ tuæ clarissima luce illorum redarguerentur, aliis etiam scriptorum suorum locis sic ostendit Ambrosius ut non ei sicut negligentiori, quomodo loqueris, et incautiori sententia ista semel subrepsisse, videatur; sed de peccato originali dogma ejus, quoniam dogma catholicum est, satis liquida manifestatione declaret. Cur ergo et qua ratione dixerit « Servatum » est igitur, ut ex viro et muliere, id est, per illam corporum » commixtionem nemo videatur expers esse delicti, qui » autem expers delicti, expers etiam hujusmodi conceptio-

[1] *Forte addend.* virginitatis.— [2] *Forte* pravorum vel proavorum.

»nis[1]; »quia non hic peccata hominum posteaquam usum cœperunt habere rationis, ut tu alienaris, sed originale peccatum intelligi voluit; quid alibi dicat attende[2]: «Jor- »danis, inquit, conversus retrorsum[3], » significavit salutaris » lavacri futura mysteria, per quæ in primordia naturæ » suæ, qui baptizati fuerint, parvuli a malitia reforman- » tur. » Dic, Juliane, a qua malitia; si non trahunt originale peccatum. Audi adhuc alio loco: « Non enim » virilis coïtus, inquit[4], vulvæ virginalis secreta reseravit, » sed immaculatum semen inviolabili utero Spiritus sanc- » tus infudit. Solus enim per omnia ex natis de fœmina » sanctus Dominus Jesus, qui terrenæ contagia corruptelæ » immaculati novitate partus non senserit, et cœlesti ma- » jestate depulerit. » Responde, Juliane, quæ sint terrenæ contagia corruptelæ, quæ solus ex natis de fœmina Dominus Jesus immaculati novitate partus non sensit? Adhuc audi: « Antequam nascimur, inquit, maculamur contagio: » Et paulo post: « Et si nec unius, inquit, diei infans sine peccato, multo magis nec illi materni conceptus dies sine peccato sunt. Multa hujus viri, quem sani capitis fuisse confessus es, talia commemorare possum[5]: sed cui non sufficiunt ista, quid sufficit? Ex his ergo intellige, quam non sinaris etiam illa, sicut es conatus, in alium sensum detorquere atque pervertere, quæ dixit Ambrosius de his qui nascuntur per commixtionem corporum, non arguens Dei creaturam, sed originale peccatum.

Quid mihi obtendis Hieronymum cujus me conviciaris asseclam, de cujus verbis nulla nunc quæstio est: quæ tamen verba si posuisses, aut ea non habere quod displicere deberet ostenderem[6], aut intelligentioribus expo-

[1] Ambros. in Isaï. — [2] Lib. I. in Luc. I, 36. — [3] Psal. CXIII, 3. — [4] In illud Lucæ c. 2. *Omne masculinum, etc.* — [5] In apologia David. c. II. — [6] Vide lib. I. prioris operis in Jul. c. 3 et 4.

nenda relinquerem; aut si essent procul dubio contraria veritati, libertate qua dignum est improbarem Ambrosium respice, quem Manichæum non audes dicere: cum me propterea dicas, quia de originali peccato ea dico, quæ dicit. Nam si propterea non diceres Ambrosium Manichæum, quia bonam naturam, quia peccata voluntaria, quia nuptias a Deo institutas et a Deo factos parvulos prædicabat; nec me diceres, qui eadem fideliter prædico. Si autem me propterea Manichæum dicendum putas, quia esse confiteor originale peccatum; hoc etiam ille confitetur: cur non ambos putas? Sed me petulanter dicis, illum latenter opinaris, non veritate distincta, sed extincta potius libertate. Hoc enim de illo non audes dicere, quod audes credere: aut si de illo ista non credis, profecto nec de me credis; quia et sierrare nos existimas, facile est ut videas non esse Manichæos, qui peccantis propriam substantiam, quam Deus non creaverit non asserimus; sed originale peccatum de vitio voluntario naturæ quam Deus bonam condit, propagatum esse firmamus. Facile est ergo ut hoc videas. et simul videas nos esse contrarios Manichæis: sed eorum nomen ab Ambrosio abigis adulando, et mihi objicis calumniando.

CXXII. Jul. «Verum ut illi infensus Jovinianus arguitur, ita vobis comparatus absolvitur. Quando enim tibi tantum prudentium censura donabit, ut te cum Joviniani merito componat? Ille quippe dixit boni esse necessitatem; tu mali: ille ait per mysteria homines ab errore cohiberi; tu vero nec per gratiam liberari: ille virginitatem Mariæ partus conditione dissolvit; tu ipsam Mariam diabolo nascendi conditione transcribis: ille meliora bonis æquat, id est, integritatem connubio; tu vero commixtionem conjugii morbidam vocas, et castitatem fœdissimæ rei collatione depretias: nec gradum inter hæc addis;

sed genus omne commustas, non utique bono virginitatem, sed malo præferens. Est autem vilitatis extremæ, nisi teterrimo comparatum, placere non posse. Jamvero quid ille tale de Dei injuriis, quale tu? Ille ejus judicii vigorem a benignitatis voluit parte confundere; tu a malignitatis: ille dicit apud eum bonos et optimos æquo honore fruituros; tu vero bonos et impios, id est, innocentes et diabolum uno supplicio cruciandos: ille ergo Deum clementissimum vult videri; tu iniquissimum: ille dicit mysteriis ejus imbutos homines non posse peccare; tu vero ipsum Deum, et mysteriis imbecillitate, et in præceptis immoderatione, et te in judiciis immanitate peccare contendis. Cum itaque tanta disparatio sit inter te et Jovinianum, quanta conjunctio inter et Manichæum; tanto te tolerabilior Jovinianus probatur, quanto Joviniano horridior Manichæus. »

Aug. Quam bellus tibi videris, cum me Joviniano comparans, pejorem conaris ostendere. Verum hanc quoque contumeliam mendacissimam cum Ambrosio me a te accipere gaudeo: sed te sic insanire contristor. Ea quippe causa me Joviniano dicis esse pejorem, qua me dicis etiam Manichæum. Et quid est hoc? Illud scilicet originale peccatum, quod vos negatis cum Pelagio, nos vero cum Ambrosio confitemur. Cum illo igitur, secundum vos, sumus et Manichæi, et pejores Joviniano, et quidquid nos aliud ore protervo, nec sane veridico, sed maledico dixeritis, docuit nos Dominus gaudere et exultare [1], quando qualiacumque maledicta non ex veritate audimus, sed quia pro veritate certamus. Ecce ego non dico mali esse necessitatem, quia nec Ambrosius; et tamen dico parvulos a parvulos a malitia reformari, quod et Ambrosius: et ideo mali nulla est necessitas: quia et illud Deo sanabile est, quod trahit nativitas; quanto magis quod

[1] Matth. v, 12.

addit voluntas ? Non dico, nec per gratiam homines liberari, quod absit ut dicat Ambrosius ; sed quod non vis dicimus, non nisi per gratiam liberari, non solum ut eis debita dimittantur, verum etiam ne in tentationem inferantur. Non transcribimus diabolo Mariam conditione nascendi ; sed ideo, quia ipsa conditio solvitur gratia renascendi. Non tanquam malo bonum, sed tanquam bono melius, virginitatem nuptiis anteponimus. Non, ut calumniaris, bonos et impios uno supplicio : sed bonos nullo, impios autem non uno, sed pro diversitate ipsius impietatis, diversis suppliciis dicimus esse cruciandos. Non dicimus Deum in mysteriis imbecillitate, in præceptis immoderatione, in judiciis immanitate peccare, cujus et gratia regeneratis mysteria sunt utilia, et gratia libertatis præcepta salubria, et bonis malisque convenienter distributa judicia.

Ecce nos ea, in quibus nos dicitis Joviniano esse pejores, amolimur a nobis : vos a vobis amolimini, si potestis, in quibus vos pejores eodem ipso Joviniano esse monstrabo. Ille dixit boni esse necessitatem ; vos dicitis esse bonam mali cupiditatem : ille ait per mysteria homines ab errore cohiberi ; vos viam rectam gradiendi cupiditatem, non inspirari a Deo, sed arbitrio libero acquiri : ille virginitatem Mariæ partus conditione dissolvit ; vos ipsam carnem sanctam de virgine procreatam cæteræ carni hominum coæquatis, similitudinem carnis peccati non distinguentes a carne peccati : ille meliora bonis æquat, id est, integritatem connubio ; vos mala bonis ; nam discordiam carnis et spiritus tam dicitis esse bonum, quam concordiam nuptiarum : ille dicit apud Deum æqualem honorem bonos et optimos habituros ; vos autem quosdam bonos non solum in regno Dei honorem nullum adepturos, sed nec ipsum regnum esse visuros : ille

dicit Dei mysteriis homines imbutos non posse peccare; vos dicitis facilius quidem per Dei gratiam, sed et sine illa per liberum arbitrium posse homines non peccare; audacia gigantea repugnantes Deo, cum de bonis fructibus loqueretur dicenti : « Sine me nihil potestis fa- » cere[1]. » Cum igitur in deterius tantum a Joviniani errore distetis, nos tamen ei subjicitis, et Manichæo potius adæquatis; magno scilicet præsidio communiti, quasi propterea condideritis hæresim novam, ut quando vos redarguimus, nullis hæreticis adæquare possimus. Ego tamen in hac causa, in qua tibi de originali peccato multum videor detestandus, et Manichæo potius coæquandus, cum Ambrosio sum, velis nolis, quem Jovinianus Manichæum dicebat, ut tu : sed libere ille, tu subdole. Denique semel ille vincitur, cum Manichæus non esse demonstratur Ambrosius : tu vero quia voluisti cor duplex habere, bis vinceris. Arguis Ambrosium Manichæum esse; ostendo non esse : negas te arguere, ostendo te arguere : utrumque autem clarebit ei, qui superius quæ dixerit legerit.

CXXIII. Jul. « Verum videamus et cætera. De his quæ egimus satis superque lectorem instructum puto, qua virtute vel meorum dictorum aliquid oppugnet, vel opinionem tueatur suam; et ideo non erit necesse scriptorum id omnium repetitione monstrare. Quoniam vix singulos sparsosque versiculos de libro meo proponens sibi, eosque laudans frequenter, nonnunquam etiam titillat suggillatione brevissima; cum tamen hoc quod mordendum putat, a me non sit ita, ut suspicatur, prolatum. Quamobrem ad illud opus meum lectorem dirigo : videbit assertionem concinere veritati. Hic sane qui sibi querebatur objectum, quod naturam criminaretur et semina, continuam simulandi non

[1] Joan. xv, 5.

potuit tenere patientiam : sed postquam præstigiis patroni sui serenavit auditum, velut testudo caput aperit. Nam cum dixisset quia nisi Adam peccasset [1], ita homines generare potuissent, ut solemus aut articulos commovere, aut unguiculos exsecare : addidit, » Sed si semen ipsum nullum maledictum habet, quid est quod scriptum est in libro Sapientiæ, Non ignorans quoniam nequam erat natio illorum, et naturalis malitia ipsorum, et quia non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum ; semen enim erat maledictum ab initio? « Atque ipsum testimonium quod protulit, subdita argumentatione prosequitur, » Nempe de quibuscumque ista dicat, de hominibus, inquit, dicit. « En qui se profitebatur a Manichæorum studiis destitisse, qui sub occasione sententiæ quam non intelligit, maledictum semen, malitiam naturalem, et inconvertibilem cogitationem pronuntiat iniquorum. Fama est, apud cataclita Nili aquarum proruentium strepitu usu aurium accolas destitutos. Finxerit illud opinio, quæ de magnis majora dispergit : valet tamen exemplum ad castigandam insipientium surditatem, qui fragore terroris mutui, sicut aspides surdæ rerum vocibus obnituntur. Clamat Augustinus, Nequam est hominum natio, naturalis malitia, immutabilis cogitatio in perpetuum, semen maledictum ab initio. Et inveniuntur adhuc, qui illum non usquequaque Manichæi autument charactere percussum? Interrogentur hodie quicumque sunt ipsarum sordium sectatores publici : si aliud dixerint, nos putemur fuisse mentiti. Ergo si est malitia naturalis, quomodo te fingis malam non pronuntiare naturam? Si est semen maledictum ab initio, quomodo te dicis vitia voluntatum accusare, non seminum? Si immutabilis cogitatio malignantium est, quomodo te pejeras liberum arbitrium confiteri?

[1] Vide lib. 2. de Nupt. et Conc., cap. 7.

Nisi superest, ut illos Hebræos, Sirach, vel Philonem, qui libri ipsius qui Sapientia dicitur, auctores incerta opinione creduntur, dicas fuisse Manichæos. »

Aug. Quilibet auctor fuerit libri hujus, bene, quia auctoritatem ejus non respuis. Idoneus est igitur, ex quo adversus vos, quæ possumus invenire, testimonia proferamus. Nam et Pelagius doctor vester in libro quem « Testimoniorum vel Capitulorum » edidit, posuit ex isto libro quæ intentioni suæ credidit convenire[1]. Cujus libri auctor magis quia Manichæus non fuit, satis aperteque demonstrat, etiam ab eis qui Manichæi non sunt, et in Ecclesia Christi legi accipique meruerunt, potuisse dici malitiam naturalem, sine ulla reprehensione institutionis et conditionis Dei, naturarum omnium sapientissimi atque optimi creatoris. Unde et Apostolus non alio sensu dixisse intellectus est : « Fuimus enim et nos aliquando » natura filii iræ, sicut et cæteri[2]. » Quod quidam non ad verbum, sed ad sententiam sunt interpretati dicentes : Fuimus enim et nos aliquando naturaliter filii iræ. Quod autem ait, sicut et cæteri, ostendit omnes iræ filios esse natura, nisi quosdam eorum a massa perditionis gratia divina discernat. De alienis ergo ab hac gratia etiam Petrus apostolus loquens : « Hi vero, inquit, velut muta » animalia procreata naturaliter in captivitatem et interi» tum[3]. » Non se quippe exuebant veterem hominem. Nisi autem vetus omnis homo nasceretur, nullus parvulus renascendo renovaretur.

Absit ergo, ut cum Creatoris dicatur injuria, naturaliter esse homines iræ filios : sicut sine ulla ejus injuria quisque dicitur naturaliter surdus, aut naturaliter cæcus, aut naturaliter morbidus ; itemque alius naturaliter

[1] Vide lib. de Gestis Pelag. cap. 3, n. 6. — [2] Ephes. II, 3. — [3] 2 Petr. II, 12.

fatuus, alius naturaliter obliviosus, alius naturaliter iracundus; et cætera innumerabilia vitia, sive corporum, sive, quod est gravius, animorum, Dei opificio creatorum, ejusdemque Dei occulto, sed justo judicio vitiatorum. Idem quippe ipse totius hominis creator: et tamen quamvis cum ejus laude natura sit homo; nullo modo tamen cum ejus vituperatione natura vitiosus est homo. Scimus itaque non vitia, sed naturas esse tribuendas conditori Deo: sed unde sint vitia, debet dicere, qui vult resistere Manichæo. Et de aliarum quidem rerum vitiis, quas a Deo creatas fatemur, sed ejus sapientissima ordinatione, sive bonis, sive etiam malis Angelis subditas, respondere facillimum est, ab eis quibus subjacent, earum quoque semina posse vitiari, ut non solum fiant, verumetiam concipiantur nascanturque vitiosæ. De homine agitur, de rationali animante, de imagine Dei agitur, cujns natura nullo modo diaboli ludibrium fieret, quem recte credimus auctorem esse vitiorum, nisi per justum Dei judicium propter originale peccatum. Denique nec vos ipsi, quantum existimo, dicere audetis, quamvis dogma vestrum hæc tam dira sequatur absurditas, in paradiso exortura fuisse tot ac tanta vitia naturalia, si peccante nemine, illa in qua est condita, naturæ humanæ felicitas permaneret. Vos autem negantes originale peccatum, profecto nauram quam Deus non creavit, ex cujus commixtione sint hominum cum quibus nascuntur vitia, facitis introduci. O perversi hæretici, Manichæorum adjutores, de Manichæis calumniatores, et catholicorum eadem concorditer contra vos vera dicentium aliorum contentiosi criminatores, aliorum subdoli adulatores.

CXXIV. Jul. « Expectet nunc forsitan lector, quomodo hoc testimonium debeat intelligi : quod certe non

pertinere ad traducem peccati, nec ad Manichæorum opinionem, iste ipse qui fuerat ejus usurpator, ostendit; ait enim : « De quibuscumque hoc dicat, de hominibus dicit : » cum certe si de naturali peccato diceret, non de quibuscumque, sed de omnibus loqueretur. Opinio quippe Manichæorum generaliter cunctorum mortalium infamat naturam : sententia vero de qua quærimus, etiam ab ipso plagiatore suo recipit testimonium, quod non in omnes, sed in aliquos prolata sit. Ex quo constat, nullum ei negotium fuisse cum traduce, quæ nequaquam universos, sed plerosque percellit. Igitur ostenso nihil de ea spectare ad profanam opinionem, ipsius libri suffragio scriptoris ejus sanitas asseratur. Loquitur ad Deum : « Misereris omnium, quoniam omnia potes, et dissimu- » las peccata hominum propter pœnitentiam[1]; » diligis enim omnia quæ sunt, et nihil odisti horum quæ fecisti. Quomodo enim posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? Parcis autem omnibus, quoniam tua sunt, Domine, qui animas diligis. Bonus enim spiritus tuus est in omnibus; propter quod hos qui errant, partibus corripis, et de quibus peccant admonens alloqueris, ut relicta malitia credant in te, Domine. »

Aug. Quomodo miseretur omnium Deus, cum alia Scriptura dicat : « Non miserearis omnium qui operan- » tur iniquitatem[2]; » nisi quia et in illis quorum non miseretur, omnes homines ita sunt, ut omnia genera hominum intelligantur; sicut dictum est : « Decimatis omne » olus, id est, omne oleris genus[3]? » Quid autem te adjuvat, quod Scriptura libri Sapientiæ non de omnibus hominibus loquebatur, ubi ait, quod naturalis esset malitia illorum[4]? Neque enim quia de quibusdam, non de omnibus hominibus agebat, ideo etiam fecit intelligi

[1] Sap. xi, 24. — [2] Psal. lviii, 6. — [3] Luc. xi, 42. — [4] Sap. xii, 10.

nullos alios esse tales, cum Apostolus dicat: « Fuimus et » nos aliquando natura filii iræ, sicut et cæteri[1]. » Israëlitas autem illo tempore, non quidem etiam ipsos omnes, sed pios, ab his de quibus dictum est: Naturalis malitia eorum, non discernebat natura, sed gratia; propter quod etiam Dei filii sunt nuncupati.

Videndum est etiam, quomodo dictum sit: « Diligis » omnia quæ sunt: quoniam sunt etiam iniqui[2]; » et alibi scriptum est: « Odisti omnes qui operantur iniquita- » tem[3]. » Diligit ergo et ipsos, in quantum homines sunt, odit in quantum iniqui sunt; et damnat eos quia iniqui sunt, et facit esse quia homines sunt: « Quia nihil, in- » quit, odisti horum quæ fecisti. » Amat ergo Deus homines usque adeo, ut etiam, cum iniqui sunt, amet ut homines sunt, quamvis oderit quod iniqui sint: Ac per hoc iniqui quos Deus odit, et sunt homines, quoniam Deus suum amat opificium; et miseri sunt, quoniam Deus amat judicium.

CXXV. Jul. « Cernis-ne quam infesta sit opinioni vestræ gratificatio Dei laudatoris? Dicit eum condere animas, et amare: quod a vobis negatur, qui juratis innocentium animas esse sub diabolo, et exosas Deo; cum nihil habeant aliud, quam quod ab auctore sortitæ sunt. »

Aug. Ergo secundum te, et fatuitatem a Deo auctore sortiuntur, quicumque fatui nascuntur, quos magis quam mortuos dicit sacra Scriptura esse lugendos[4]. Sed istorum quoque animas secundum quemdam modum, id est, ut sint, ut vivant, ut sentiant, ut quamvis obtunsa mentis acie, tamen pecoribus antecellant, amat utique Deus. Alia autem est illa dilectio, de qua scriptum est: « Neminem diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia ha-

[1] Ephes. II, 3. — [2] Sap. XI, 25. — [3] Psal. V, 7. — [4] Eccli. XXII, 10.

» bitat[1]. » Sed vos dicite, unde plus amet Deus animas parvulorum, quibus providet lavacrum regenerationis, ut eos mittat in regnum; et unde aliis non præstet hoc beneficium : cum eos non discernant ulla merita voluntatum, nec sit apud Deum, quam nobis insulsissime soletis objicere, acceptio personarum. Quanquam ubi dictum est : « Amas animas[2], » nec dictum est, omnes animas, nulla sit quæstio. Fortasse quippe sic positum est, ut omnes Deus animas condat; nec omnes tamen diligat, sed quas a cæteris non meritis earum, sed suæ gratiæ largitate discernit, ut habitent cum sapientia : « Quia nemi» nem diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia habitat[3] : » Dominus autem dat sapientiam[4]. »

CXXVI. Jul. « Pœnitentiam quoque, quam Deum affirmat dare, vestrum dogma non recipit, in quo malum naturale et nequitia mutari nescia continetur. »

Aug. Imo nos potius contra vos dicimus, et ipsam pœnitentiam Deum dare : quia licet voluntate quisque agat pœnitentiam; « Præparatur etiam voluntas a Do» mino[5], » et, «Hæc est immutatio dexteræ Excelsi[6],» quam sacer insonat Psalmus; quia ut fleret Petrus, eum respexit Dominus[7] : unde ait de quibusdam coapostolus ejus : « Ne forte det illis Deus pœnitentiam[8]. » Et quod immutabilis malitia dicitur, homini est immutabilis, qui eam mutare non potest; non Deo, qui omnia potest.

CXXVII. Jul. « Quod autem commendavit admonere Deum, ut relicta malitia peccatores credant in eum, evertit omnino opinionem naturalis mali : quia certum est relinqui non posse congenita. »

Aug. Possunt etiam congenita relinqui; sed quando

[1] Sap. VII, 28. — [2] Id. XI, 27. — [3] Id. VII, 28. — [4] Prov. II, 6. — [5] Id. VIII, juxta LXX. — [6] Psal. LXXVI, 11. — [7] Luc. XXII, 61. — [8] 2 Tim. II, 25.

id operatur in homine Omnipotens : nam et corruptio congenita est corpori, quod tamen erit incorruptibile.

CXXVIII. Jul. « Hinc explicata patientia Dei, et dispensatione mitissima, qua non vult mortem morientis, nisi ut revertatur et vivat, approbare quod dixerat etiam per exempla persistit, facitque mentionem eorum, qui, in terra Chananæa viventes pessime iram Omnipotentis accenderant, ut impenderetur ultione justissima Israëlitarum triumphis, sub Dei jam lege viventium. » Illos enim antiquos habitatores sanctæ tuæ terræ odiens, quoniam odibilia opera tibi faciebant[1], per medicamina et sacrificia injusta, et necatores filiorum sine misericordia, voluisti perdere per manus parentum nostrorum, ut dignam percipiant[2] peregrinationem puerorum Dei, quæ tibi omnium charior est terra. « Septem gentes, quibus ex maxima parte deletis, Israëlitis terra repromissionis data est, propter quid Deus voluerit perire, testatur. Ne enim in una hominum natura per aliquam personarum acceptionem apud Deum videretur esse discretio ; propter quid Chananæi meruerint interfici, commendat. « Illos ergo antiquos habitatores sanctæ tuæ terræ, inquit, odio habuisti. » Quamobrem? Certe secundum te debuit subdere, quia de diabolica erant commixtione generati, quia a tenebrarum principe possidebantur, quia tabificavit Adam omnes de sua stirpe venturos. Verum nihil horum : sed quam causam reddit odiorum? sola opera commissa per voluntatem liberam. « Oderas, inquit, eos, quoniam exosa tibi opera faciebant. » Verum ne nesciremus, quæ essent opera, tuque hæc gentium facta concupiscentiam genitalem vocares, ipsas species operationis exequitur. « Per medicamina, inquit, et sacrificia injusta, et necatores erant filiorum sine misericordia, » id est, maleficiis

[1] Sap. XII, 3. — [2] *Forte* percipiat.

et sacrificiis serviebant, quæ injusta erant, cum idolis offerebantur, cultu Creatoris abjecto : quibus sacrilegiis ipsas necessitudines deputabant; dæmonas videlicet etiam parricidiorum immanitate placantes. Vide itaque quam non de eo loquatur crimine, quod confingit Manichæus, id est, cunctis per naturam adhærente mortalibus, qui hinc illos potissimum offendisse commemorat, quod nec a parvulorum suorum exitiis temperabant. Quorum certe mors non recurreret ad interfectoris invidiam, si propter unum peccatum et parricida Deo displiceret, et filius. »

Aug. Sic ista loqueris, quasi propter unum aliquod peccati genus omnes homines puniantur, aut nos dicamus propter solum originale peccatum esse iræ filios eos, qui jam grandes ætates agunt. Quisquis non credit in Filium, sicut ait ipse Filius, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum [1] : sed sunt aliis alii pejores, super quos Dei utique ira major manet; nec tamen omnes sic evertuntur atque delentur, ut isti de quibus agitur, qui terram, quæ Israëlitis data est, possidebant. Quid est ergo quod dicis : « Vide itaque quam non de eo loquatur crimine, quod confingit Manichæus? » ubi vis intelligi originale peccatum; quod non confingit Manichæus, sed, ut cæteri Catholici, et contra vos, et contra Manichæum confitetur Ambrosius : quia non est alienæ naturæ commixtio, quam Manichæus inducit; sed nostræ depravatio de peccato, quod in mundum per unum hominem intravit, et per omnes homines pertransiit, quod contra fidem catholicam vos negatis. Usque adeo-ne cæcus es, ut non videas, quia si propterea peccatum originale non est, quia hîc commemoratum non est, nec alia peccata peccata erunt, quæ hîc commemorata non sunt, sive istis minora, sive majora ? Numquid ideo Sodomitæ

[1] Joan. III, 35.

deleti non sunt, quia non de illis dictum est, quod maleficia et parricidalia sacrificia faciebant? Aut ideo isti Chananæi deleti non sunt, quia non de illis dictum est, quod masculi in masculos turpitudinem operabantur? Verumtamen tacitum non est, quod erat eorum malitia naturalis; quæ quidem omnium hominum, sed in aliis minor, in aliis major est : sicut corpora corruptibilia sunt omnium, sed alias animas minus, alias plus gravant, pro diversitate judiciorum Dei, occultorum quidem, sed sine ulla dubitatione justorum. Quid ergo mirum, si cum causa exponeretur, cur in eos talis vindicta processerit, non voluntaria tantum eorum malitia commemorata est, verumetiam naturalis, cui præter generis humani commune contagium, accesserat aliquid amplius ex maledictione prophetica; (sanctus enim Noë suum nepotem Chanaan progenitorem maledixit illorum[1];) non utique injuste, cui tamen esset obnoxia, obligatione successionis, in prole. Quod apparet etiam in parvulis eorum, qui cum suis parentibus[2], et hoc jubente Deo, sine ullius ætatis exceptione deleti sunt : cum majores propterea maxime Deo displicuerint, quod dæmonibus fundere solerent suorum sanguinem parvulorum. Nec Deus præcepit eisdem parvulis parci : imo præcepit omnino non parci. Hinc intellige semen ab initio maledictum : neque enim eum qui hoc præcepit, dicere audebis injustum[3]. Quod si tibi venisset in mentem, non ideo sejungeres a parentibus impiis innocentiam filiorum, quod « Inde potissimum offenderint parentes Deum, quia nec a parvulorum suorum exitiis temperabant. Quorum certe mors, inquis, non recurreret ad interfectoris invidiam, si propter unum peccatum et parricida Deo displiceret, et filius. » Nec vides ita displicuisse Deo necatores filiorum,

[1] Gen. IX, 25. — [2] Deut. II, 34. — [3] Sap. XII, 11.

ut tamen eosdem quoque filios cum his juberet occidi. Neque enim quia illi impiissime etiam filios dæmoniis immolabant, ideo non debuerunt etiam iidem filii, non humano scelere, sed judicio divino, utique justo, quamvis occulto, tanquam semen maledictum, sicut factum est, pariter interire Hæc non attendis, dum eloquentia sine sapentia raperis, et flumine vanitatis vis esse disertus desertus lumine veritatis.

CXXIX. Jul. « Verum et his, inquit, tanquam ho» minibus pepercisti, et misisti præcedentes exercitum » vespas[1]; » non quia impotens eras in pugna impios justis subjicere, sed partibus judicans dabas locum pœnitentiæ. « Aculeis, inquit, muscarum etiam illos ipsos sacrilegos stimulabas, ut potentiam vindicantis de ludicro suæ afflictionis adverterent. Sed postquam ex consilio Dei, et ultionis genere voluntaria peccata patuerunt, quorum rejectio expectabatur et petebatur; tunc demum in obstipam punitorum profanitatem scriptoris assurgit invectio, dicitque illos tantam inisse cum criminibus familiaritatem, ut innata quodam modo viderentur.» Non ignorans, inquit, quoniam nequissima fuerit natio illorum[2], et naturalis malitia ipsorum, et quoniam non poterat commutari cogitatio eorum in perpetuum; semen enim erat maledictum ab initio: nec timens aliquem, veniam dabas peccatis illorum. « Cum, inquit, tu tam benigne tamque patienter et pœnitentiæ tempus indulseris, et speculam[3] admonitionis infixeris, ut justitiam ac misericordiam ab omni infamia, ab omni suspicione crudelitatis assereres : tamen illi spreverunt commonitiones tuas, qui beneficia præmissa despexerant, velut qui velint probare de illius esse semine Cham, in quem Noë beatus nuditate derisa, censura patria fuerat maledicta

[1] Sap. xii, 8. — [2] Ibid. 10, 11. — [3] *Forte* spiculum.

jaculatus, Quid ergo mirum, si majoris eorum proterviæ merito[1], sententiæ erat austeritate perculsus, recordatus est scriptor in maculam posterorum non desistentium ab æmulatione, cum frequenter in lege imitatio, posterorum necessitudinis quoque vocabulis arguatur. Sic quippe Dominus in Evangelio ad Judæos: « Vos, inquit, ex patre diabolo estis[2]. » Et Daniel contra spurcos presbyteros, de Israël tamen stirpe venientes, eodem genere legitur invectus: « Semen, inquit, Chanaan, et » non Juda[3]. » Ezechiel quoque propheta exprobrat plebi Jerusalem. « Mater tua, inquit, Cetthæa, et pater tuus » Amorrhæus[4]. » Est ergo hic usus ut ad voluntatis invidiam infamatio stirpis accedat, nimiumque crimini videatur adhærere, per cujus meritum convitium patiuntur et semina. Servatur autem hic idem mos etiam in bonorum parte, ut cum videtur homo per omnia probus, congenitis dicatur florere virtutibus. Unde et beatus Job misericordiæ affectum quo subveniebat indigentibus, de uberibus se traxisse[5], imo de utero matris suæ secum confirmat egressum. Nihil ergo rebus perspicuis, aut similitudo, aut exaggeratio, aut ambiguitas præjudicare potest: quoniam cum certum sit nunquam naturalium rerum correctionem a mortalibus reposci, præcipiat autem Deus ut desistant homines a malo; omni vero verius approbatur, naturale peccatum non esse posse. »

Aug. Putasti quidem te exposuisse verbo libri Sapientiæ: sed non ea sineris eludere verbis insipientiæ. Satis enim apparet, et clarum est, quomodo illa natio nequissima dicta sit, ejusque malitia naturalis; quomodo etiam sit appellata, semen maledictum ab initio[6]. Si enim, ut tu putas, propter æmulationem, id est, imitationem

[1] *Forte* deest, ins. — [2] Joan. VIII, 44. — [3] Dan. XIII, 56. — [4] Ezech. XVI, 3 et 45. — [5] Job. XXXI, 18. — [6] Sap. XII, 11.

dictum fuisset, qua imitati sunt majorem suum Cham, quem sui peccati merito maledixit pater ejus Noë : profecto Deus quando in istam nationem vindictam justissimam protulit, juberet ejus parvulis parci, quos dicere non potes suorum majorum imitatione meruisse supplicium. Cum ergo eis non solum non jussit præberi misericordiam, sed ut parem vindictam cum parentibus sumerent, ipse insuper jussit, qui utique aliquid injustum jubere non potuit ; satis evidenter lucet, quod non propter exaggerationem, neque propter imitationem, sed propter generationem dicta est eorum malitia naturalis, et ipsi semen maledictum ab initio. Nam contra errorem vestrum, in hoc ipso semine, de quo agitur, prophetica vigilavit auctoritas, ut Noë justus peccantem Cham filium in ejus malediceret filio, id est, Chanaan[1]; ut hinc intelligeremus, vinctos esse filios meritis patrum, nisi hoc vinculum generatione tractum, regeneratione solvatur. De isto ergo Chanaan ducunt originem Chananæi, qui dicti sunt semen maledictum ab initio : quorum etiam parvuli, quia et ipsi hoc erant, non imitatione, sed stirpe interfici cum parentibus divinitus jussi sunt[2].

His Chananæis fuisse similes impudicos seniores, Daniel propheta intelligi voluit, quando eis dixit, « Semen » Chanaan, et non Juda[3], » tanquam diceret, Similes filiis Chanaan, et non filiis Juda : sicut dictum est, « Generatio viperarum[4], » propter quamdam similitudinem malitiæ viperinæ. Ubi autem Dominus ait, « Vos a patre » diabolo estis[5], » revera imitationem voluit, non semen intelligi : sed nec ipse dixit, « Vos semen diaboli estis. » Et ubi scriptum est, « Pater tuus Amorrhæus, et ma» ter tua Cetthæa[6], » apparet ideo dictum, quod eos fue-

[1] Gen. IX, 15. — [2] Deut. II, 34. — [3] Dan. XIII, 56. — [4] Matth. III, 7. — [5] Joan. VIII, 48. — [6] Ezech. XVI, 3 et 45.

rant imitati quibus hoc dicebatur : denique nec ibi dictum est, Semen Amorrhæorum, vel Cetthæorum. Non ergo, ut dixisti, « Propter meritum voluntatis nimium criminibus adhærentis, convicium patiuntur et semina. » Absit enim ut sancta Scriptura seminibus, sicut tu hominibus, convicietur immeritis.

Ubi autem sanctus Job « Affectum misericordiæ de utero matris secum, » sicut commemoras, « Egressum confirmat[1]; » et cum putas, ut eumdem affectum multum commendaret, hoc dixisse; non quod ita esset : cur non, quæso te, annuimus esse quosdam natura misericordes, si natura quosdam non negamus excordes? Sunt enim nonnulla congenita, quæ in ætate qua usus incipit esse rationis, sicut ipsa ratio, incipiunt apparere. Proinde hominibus natura filiis iræ propterea dantur præcepta vivendi, quia datur et gratia, ut qui jubet juvet; ac sic mala non solum quæ voluntate sunt addita, verumetiam quæ sunt congenerata, vincantur. Quod enim hominibus impossibile est, Deo facile est[2]. Quibus autem non datur Dei gratia, propter quam dictum est, « Quis » enim te discernit? quid autem habes quod non acce» pisti[3]? prævaricatores fiunt, accedente lege, non justi. Sed hi quoque ad utilitatem vivunt filiorum misericordiæ, ut eos videntes, et quid sibi non merito, sed gratis donetur intelligentes, non extollantur, sed qui gloriatur, in Domino glorietur[4].

CXXX. Jul. « Sequitur vero sapientia : » Quis tibi imputabit si perierint nationes, quas tu fecisti, cum non sit alius Deus, quam tu, cui cura est de omnibus[5]? Sed cum sis justus juste omnia disponis, ipsum quoque qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas a tua

[1] Job. XXXI, 18. — [2] Matth. XIX, 26. — [3] 1 Cor. IV, 7. — [4] 2 Cor. X, 17. — [5] Sap. XII, 12.

virtute : virtus enim tua justitiæ initium est. « Astipulatur certe communi prudentum rationi, quia maximum in Deo signum justitia sit, quam Manichæus, et Traducianus omni conatu fabularum suarum pernegat. »

Aug. In conviciando cui te dicam similem, nisi tibi? Si autem saperetis Deum esse justum, nunquam congenita vitia, vel corporis humani, vel animi, quæ negare non potestis, tribueretis opificio ejus, sed judicio; et hinc originale peccatum, sive peccata [1], intelligeretis, non negaretis.

CXXXI. Jul. « Denique post paululum sequitur : » Illos enim castigando, bonæ spei fecisti filios tuos, quoniam judicans, das in peccatis locum pœnitentiæ [2]. Si enim inimicos servorum tuorum et morti debitos cum tanto cruciatu admonitionis liberasti, dans tempus et locum per quem possit mutari malitia, cum quanta diligentia judicas filios tuos, quorum parentibus et juramenta et pacta dedisti bonarum promissionum? Cum ergo nobis disciplinam das inimicos nostros multipliciter flagellas, ut bonitatem tuam cogitemus judicantis.

Aug. Quare Deus, cum sit præscius omnium futurorum, tempus et locum per quem possit mutari malitia, dederit etiam eis, de quibus dictum erat, quod eorum cogitatio non poterat mutari in perpetuum, satis ostendit, ubi ait, Bonæ spei fecisti filios tuos, quoniam judicans das in peccatis locum pœnitentiæ. Ad hoc ergo datur tempus et locus pœnitentiæ etiam filiis iræ deditis morti, et pœnitentiam non acturis, quia sunt inter illos, vel exorturi sunt de illis filii misericordiæ, quibus hoc prosit, quod illis non profuit. Itaque etiam super filios perditionis non est inanis Dei nec infructuosa patientia : necesse est enim prosit eis, quos ex massa per-

[1] *Supple*, naturalia. — [2] Sap. XII, 19.

ditionis non humana merita, sed gratia divina discernit; cum vel gratias agunt, quod ab eis Dei misericordia discernuntur, vel ex perituris non perituri, Dei dispositione nascuntur.

CXXXII. Jul. « Advertis ergo quantam distinctionem superficies verborum fecerit de naturis duarum plebium: Israëlitas filios Dei vocat, et Chananæos semen maledictum. Si hoc quod sonat, ad generationes referretur et partus; dicendum erat, aliam esse religiosorum generationem, aliam profanorum. »

Aug. Numquid quoniam cum audimus filios Dei, intelligimus gratiam; ideo cum audimus filios hominum, non debemus agnoscere confiterique naturam? Quid est ergo quod dicis, non inveniendo quid dicas, homo contentiose? Cognosce quod verum est, attende quod clarum est. Semen maledictum Chananæi dicti sunt, propter tam malam progeniem, ut Deo justissimo vindicante atque imperante, nec ejus parvulis parceretur, qui parentes suos nulla voluntatis imitatione sectati sunt. Filii vero Dei dicti sunt Israëlitæ, non propter progeniem naturæ, sed propter adoptionem gratiæ. Sive ergo dicantur filii et filii, sive semen et semen, quid te juvat ista consonantia nominum, ubi rerum est tanta distantia?

CXXXIII. Jul. « Dum constaret tamen, secundum etiam hanc vanitatem, traducem primi non esse peccati: quod interruptum multarum simul semina gentium perdocebant. »

Aug. Aliud est illius unius hominis semen, quod sunt omnes homines; aliud diversa diversarum gentium semina, quæ illud non interrumpunt quia ex illo cuncta descendunt: neque agunt sua varietate, ut illud peccatum primi hominis, quo mutari meruit humana natura, quibuslibet longe post natis sit posteris ejus noxium; sed ut magis

minusve sit innoxium [1]. Sicut enim quidam parentes aggravant peccatum originale, ita quidam relevant : sed nemo tollit, nisi ille de quo dictum est, « Ecce agnus Dei, » ecce qui tollit peccata mundi [2]; » cui nullum bonum hominis impossibile, nullum malum est insanabile.

CXXXIV. Jul. « Porro sicut illud quod de laude dicitur Judæorum, non ad hoc valet, ut quisquam genuina credatur sanctitate fulgere : ita etiam quod naturalis malitia vocatur, non ad hoc valet, ut semina vitiosa commendet, sed sine præjudicio naturæ cujus imperturbabilis ratio est, quæ quidquid habet, a Deo suo auctore sortitur, varietas ista verborum, aut invectionis impetum signat, aut laudationis officium.

Aug. Si non est cujusquam sanctitas genuina, quomodo dictum est Jeremiæ, « Priusquam de vulva exires, sanc» tificavi te [3]? » Quomodo etiam dictum esse de Joanne Baptista, « Spiritu sancto replebitur jam inde ab utero » matris suæ [4]? » Quod exultatio ejus quoque ostendit, quando Elizabeth prægnantem conjugatam prægnans virgo Maria salutavit. An et hæc dicta non proprietatis sunt dicta præconio, sed laudationis officio? Sic agite, sic vanescite; hoc ut dicatis, vestræ restat insaniæ. Quid enim Jeremiam? quid Joannem, tumori vestræ frontis apponimus; quando ipsum Christum non discernitis a carne peccati, nullamque carnem dicentes originaliter esse peccati, sic illum cæteris coæquatis, ut etiam ipsum habuisse genuinam negare cogamini sanctitatem, qui natus est de Spiritu sancto et virgine Maria, expers omnino delicti, quia expers illius conceptionis quæ commixtione fit sexuum? Quia et Jeremias et Joannes, quamvis sanctificati in uteris matrum, traxerunt tamen originale pec-

[1] Prosper sent. 306. — [2] Joan. 1, 29. — [3] Jerem. 1, 15. — [4] Luc. 1, 15.

catum [1]. Nam quo alio merito interirent eorum animæ de populo suo, nisi die octavo circumciderentur ; id est, nisi ad Christi gratiam pervenirent, quem die octavo, id est, post septimum sabbati, resurrecturum propter justificationem nostram, carnis illa circumcisio figurabat? Erant ergo illi et natura filii iræ ab uteris matrum ; et gratia filii misericordiæ ab uteris matrum ; quia nec illa eis adhuc inerat sanctitas, quæ vinculum solveret successionis obnoxiæ quod suo tempore solvi oportebat, et inerat tamen quæ præconem Christi a maternis visceribus designabat. Sed novus hæreticus, religiosus physicus vis putari, cum dicis : « Naturalem malitiam et semen maledictum sine præjudicio naturæ dici, cujus, inquis, imperturbabilis ratio quidquid habet, a Deo suo auctore sortitur. » Nonne te admonent ut cor habeas, saltem qui fatui nascuntur? Nec tamen vel ipsi fatui Deum dicere audent fatuitatis auctorem. Nec utique, ut Manichæus desipit vel insanit, alienæ naturæ commixtio, sed nostræ depravatio invexit hoc vitium. Hujus ergo vitii meritum, et aliorum naturalium quorumque vitiorum non inveniunt, qui sani sunt in fide, nisi originale peccatum.

CXXXV. Jul. « Sicut autem hic semen maledictum, sic alibi equidem, ubi major est lectionis auctoritas, semen dicitur benedictum. Loquens enim de Israëlitis Isaïas propheta, « Ædificabunt, inquit, domus, et ipsi inhabita-
» bunt ; pastinabunt vineas, et ipsi manducabunt fructus
» earum : non ædificabunt, et alii habitabunt ; et non pas-
» tinabunt, et alii manducabunt. Secundum enim dies
» ligni vitæ, erunt dies populi mei : opera labiorum eo-
» rum perseverant ; electi mei non laborabunt in vacuum,
» nec filios procreabunt in maledicto, quia semen bene-
» dictum a Deo est [2]. »

[1] Gen. XVII, 12-14. — [2] Isai. LXV, 21.

Aug. Hanc Isaïæ prophetiam si intelligeres, non eam nobis ut elabereris, sed tibi potius ut corrigereris opponeres. Aliud enim non mortale, sed immortale; nec carnale, sed spiritale semen videres : quod videbat Joannes evangelista, quando dicebat, « Omnis qui natus est ex » Deo non peccat, quia semen ejus in ipso manet [1]. » Secundum hoc semen quisque non peccat: quia et si peccat ut homo, habet tamen alterum semen, secundum quod semen non potest peccare, quia ex Deo natus est. Secundum hoc semen filii non procreantur in maledicto. In quibus Prophetæ verbis evigilare debuisti, et advertere quod non pro magno munere hoc promitteretur populo Dei, nisi quia procreantur filii in maledicto secundum alterum semen quod est ex Adam, non autem procreantur in maledicto secundum Christum, quod est semen benedictum ab initio. Ipse est enim et Sapientia Dei, de qua dictum est, « Lignum vitæ est omnibus amplectentibus » eam [2] : » unde et iste Propheta, vel Deus potius per Prophetam, « Secundum dies ligni vitæ, inquit, erunt dies » mei populi [3]. » Vita æterna et immortalis promittebatur his verbis, non carnalibus, sed spiritalibus Israëlitis. Ibi vineæ spiritales et domus non quandoque morientibus pastinatoribus et ædificatoribus suis possidebuntur ab aliis, sed ab ipsis sine fine viventibus. Ergo agnosce duo genera seminum, unum generationis et alterum regenerationis, et noli esse incredulus, sed fidelis [4].

CXXXVI. Jul. « Patiantur ergo pueruli de istis verborum contrarietatibus quæstionem, ut nullius majoris rei quam sonorum capaces pro alludentibus sibi poculis prælientur : catholica vero fides neque jurgare adversum se legem Dei credit, neque ullam auctoritatem in exitium rationis admittit; nec cuiquam opinioni atque adulationi

[1] Joan. III, 9. — [2] Prov. III, 18. — [3] Isaï. LXV, 22. — [4] Joan. XX, 27.

in maculam divinæ æquitatis ausculat : sed ut Deum non solum credit, verumetiam novit omnium naturarum creatorem ; ibi [1] peccatum nulli alii quam liberæ imputat voluntati : per quæ omnia traducem peccati falsam esse non dubitat.

Aug. Catholica potius fides peccatum esse originale non dubitat : quam fidem non pueruli, sed graves atque constantes viri, docti in Ecclesia, et docentes Ecclesiam, usque ad diem sui obitus defenderunt. Vos autem « Legem Dei adversum se, sicut dicis, jurgare » non creditis, et ipsi adversus eam cæca impietate vel impia cæcitate jurgatis. Ideo enim « Auctoritatem nullam in exitium rationis vos jactatis admittere ; » ut rationibus vestris, quæ non rationes sed deceptiones sunt, etiam divina deponatur potius, quam exponatur auctoritas. Quamvis nemo ita esse debeat gravis corde, ut decipiatur ratione Pelagii, quam vult exponens Apostolum protulit, et ait : « Corpus mortuum propter peccatum, ideo dictum quia corpus moritur peccatis, quando avertitur a peccatis. » Contra quam vanitatem non disputandum, sed Apostolus ipse legendus est, dicens : « Si autem Christus in vobis, cor- » pus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus » autem vita est propter justitiam ; si autem spiritus ejus, » qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat in vobis, vivi- » ficabit et mortalia corpora vestra per inhabitantem » spiritum ejus in vobis[2]. » Quid apertius ? quid lucidius ? Quis rogo, contra istam manifestationem, nisi hæretica insania, negaret originale peccatum ? Propter quod peccatum etiam nunc utique adhuc corpus est mortuum ; quamvis jam propter justitiam vita sit spiritus. Sed vivificabit, inquit, Deus et mortalia corpora vestra. Quis oblatraret huic veritati, nisi rabies vanitatis, quæ se jac-

[1] *Forte* ita. — [2] Rom. VIII, 10, 11.

tat »Nulli opinioni atque adulationi auscultare in maculam æquitatis divinæ; cum potius æquitatem divinam negare cogatur, quisquis deceptus fuerit a vobis? Quoniam tot vitia vel corporum, vel ingeniorum, cum quibus nascuntur homines, si nullius peccati dicuntur trahere meritum, procul dubio Dei negatur justum esse judicium. Itaque cum voluntati peccata sic imputatis, ut voluntati primi hominis originale peccatum imputare nolitis, omnia mala quæ trahunt vel patiuntur infantes, iniquo Dei judicio, eos qui vobis credunt, imputare compellitis.

## LIBER V.

*Confirmat Augustinus, et a Juliani calumniis vindicat ea quæ in libro secundo de Nuptiis et Concupiscentia, capite 12, et quibusdam sequentibvs scripsit, imprimis videlicet quod eam commixtionem sive commotionem pudendam membrorum non haberet natura sana, quam habet natura vitiata: ac per hoc quod is qui inde nascitur, indigeat renasci. Deinde quod ibi cap. 14, 20 et 26 contendit, Julianum Apostolicis duobus testimoniis, 1 Cor. 15, 36, 38, et Rom. 1, 27, sententiaque Evangelica Matth. 7, 17 seu 12, 33 perperam abusum esse. Quod cap. 28 asseruit, malum seu voluntatem malam ideo ex opere Dei bono oriri potuisse, quia ipsum quanquam bonum, de nihilo factum est, non de Deo. Ac postremo quod cap. 17 docuit, sic Deum creare malos, quomodo pascit et nutrit malos.*

I. JULIANUS. « Compertum est omnis ævi periculis, apud paucos incorrupti reverentiam vigere judicii, qui et scientiæ studiis dediti, et virtutum appetentes, vel possunt indagare verum, vel repertum audent tueri; aut sicut ait Apostolus, exercitatos habent sensus, ad discretionem boni malique[1]; nec ullis adversorum franguntur procellis, qui de eodem audiunt præceptore, usque ad sanguinem resistendum esse peccatis[2]. Hi ergo prudentes, quos stolidorum populi faciunt paucos videri, scientiæ et fortitudini juxta prorsus student. Neutra enim absque altera aut fructum assequitur, aut honorem : quoniam et fortitudo nisi optimis per scientiam admota rebus est, in

[1] Hebr. v, 14. — [2] Id. xii, 4.

despicabilem erumpit insaniam; et e regione examinatæ justitiæ leges, nisi magnanimitatis murus incluserit, prædæ confestim patebunt, ac servitum criminibus abducentur. Has ergo bigas, sine quibus triumphari de mundi erroribus nequitur, diversis ætatibus rarissimi quique, qui colerent et jugarent atque regerent, extiterunt : quoniam et scientiæ studium tam fuga laboris quam sæcularium curarum diversitas impedit, et constantiam ærumnarum, quæ ab improbis excitantur, formido percellit. Quæ oppugnationum genera vincunt quidem fideles animi et sapientes : verum tam rari sunt, ut inter insanorum populos, quia non furiunt, insanire videantur. »

Augustinus. Nonne te admonet raritas ista hominum, quam tu ipse commemoras, in quibus et scientia et fortitudo est, quid de humano genere sentire debeas, et de universa ista massa rationabilium mortaliumque animantium? Cur enim non genus mortalium ad studium scientiæ roburque fortitudinis, naturali appetitu, vel universum, vel certe ex maxima parte consurgit, ut rarissimos quosque potius miremur, ab eo quod appetit naturæ institutio deviare atque desciscere? Cur in profunda imperitiæ ac mollitudinem ignaviæ, quasi per proclivia, nescio quo velut onere urgente delabitur? Fugam laboris certe dicis esse causam, qua fit ut nesciant homines quæ scire debuerunt : sed vellem diceres, quid causæ sit, ut homini tam bene naturaliter instituto utilia naturæ atque salubria sit laboriosissimum discere, atque ita laborem fugiens, in tenebris ignorantiæ familiarius libentiusque requiescat? Nempe tanta raritas ingeniosorum et studiosorum, per quæ duo ad humanarum divinarumque rerum scientiam pervenitur, et tanta multitudo tardorum et desidiosorum, satis indicat in quam partem suo tanquam

pondere feratur ipsa natura, quam negatis esse vitiatam.

Neque secundum christianam cogitatis fidem, qualis sit factus Adam, qui universis generibus animarum vivarum nomina imposuit[1]: quod excellentissimæ fuisse indicium sapientiæ, in sæcularibus etiam litteris legimus. Nam ipse Pythagoras, a quo Philosophiæ nomen exortum est, dixisse fertur, illum fuisse omnium sapientissimum, qui vocabula primus indidit rebus. Verum etsi nihil tale de Adam didicissemus, nostrum erat utique vera ratione conjicere, qualis in illo homine natura sit condita, in quo vitium omnino nullum fuit. Quis autem usque adeo sit tardus ingenio, ut ad naturam neget obtunsa vel acuta ingenia pertinere, aut existimet non esse animi vitia vel memoriæ vel intelligentiæ tarditatem? Et quis dubitet Christianus, eos qui in hoc sæculo erroribus ærumnisque plenissimo, ingeniosissimi apparent, quorum tamen corruptibilia corpora aggravant animas, si illius ingenio comparentur, distare longe amplius quam celeritate a volucribus testudines distant? Ingeniis ergo tam excellentibus paradisi felicitas impleretur, si nemo peccasset: tales quippe Deus de parentibus fuerat creaturus, qualem illum sine parentibus creaverat, utique ad imaginem suam. Nondum enim homo vanitati similis factus erat, ut dies ejus sicut umbra in hoc sæculo ærumnoso præterirent[2]. Quod si ita esset, numquid ista tua querela ullum haberet locum? Numquid assecutio scientiæ laboriosa esset, ut fuga laboris imperiti esse homines mallent? Numquid ipsa fortitudine, quam verum dicis vix in paucissimis inveniri, opus haberemus, ubi nulla esset ærumna quam deberemus pro veritate fortiter sustinere? Cum ergo ista in contrarium versa sint omnia, ad hoc naturam nostram negas esse vitiatam, ut, te adjuvante,

[1] Gen. II, 19. — [2] Psal. CXLIII, 4.

Manichæus commixtam nobis introducat alienam; ac sic dum oppugnator ejus prosilis imperitus, fis auxiliator ignarus.

II. Jul. « Ostendit hoc etiam liber ille, qui Sapientia dicitur, cum verba exprimens impiorum, qui post umbram præsentium retecta beatorum merita contuentur : Vitam, inquit, illorum æstimabamus insaniam, et quomodo reputati sunt inter filios Dei[1]? Inde est ergo, quod fidelium perseverantia temporum iniquitatibus contumax, et eligens affligi cum populo Dei magis[2], quam temporalis peccati habere jucunditatem, ab his qui dicunt : « Manducemus et bibamus, cras enim morie- » mur[3], » nomine pertinaciæ et contentionis arguitur; nihilque magis putatur cautis convenire consiliis, quam degeneris animi famulatum emere, vel infidam momentorum quietem. De hac quippe potissimum ignavorum pectorum vilitate factum est, ut per Ecclesiarum naufragia spurcum Manichæorum dogma velificet. Quia si in his qui sacerdotii munere fungebantur, libera stetisset et virilis auctoritas; Traducianorum commenta ut invicta ratio proruit, ita publica contrivisset assensio. Verum cum nihil ab hominibus præsentium amantibus, religione vilius æstimatur, itum est in criminationes Dei; ut nobis necessitas immineret, tam longis disputationibus Deum nostrum, qui est Deus verus, fidelem in verbis suis[4], justum in judiciis, sanctum in operibus approbare. »

Aug. Si fidelis est Deus in verbis suis, cur ei contradicitis dicenti : « Reddam peccata patrum in filios[5], » et hoc verum non esse contenditis? si justus est in judiciis, cur hoc ipsum quod peccata patrum redduntur in filios, justum esse non vultis, et quod filii Adam a die exitus de

[1] Sap. v. 4. — [2] Hebr. xi, 25. — [3] 1 Cor. xv, 3. — [4] Psal. cxliv, 13-17. — [5] Deut. v, 9.

ventre matris eorum gravi jugo premuntur, dicere sine ullius originalis peccati merito fieri, non timetis? Si sanctus est in operibus, cur in munditiam nascentium, quæ hominem Dei dicere compulit, non esse mundum a sorde peccati[1], nec infantem cujus est diei unius vita super terram, ab ejus sancto opificio quo naturam format, quamvis originis contagione pollutam, discernere recusatis; atque ita vitia et ingeniorum et corporum tam multa, et aliquando tam magna, sancto ejus opificio cuncta tribuitis? Quæ nolentes tribuere venientibus de natura peccato depravata originalibus meritis; profecto aditum amplissimum ad alienam mali naturam introducendam Manichæis execrabilibus aperitis; quorum dogma nefarium quasi accusatis horrentes, cum adjuvetis errantes.

III. Jul. « His ita negotiis librorum meorum operam destinatam, mali naturalis assertor oppugnat : quibus sane viribus, et quam consequenti responsione, satis superque præcedentium voluminum disputatione perdocui. Quorum lectione non dubito prudenti cuique constare, (quem rarum esse hac præfatione testatus sum,) nihil studere aliud veritatis inimicum, quam ut simpliciorum ludificentur aures, et evasisse, si utcumque se respondisse videatur. »

Aug. Raros esse prudentes, præfatione testaris : et quæ causa sit raritatis hujus, vel cur nec ipsi qui rara ingeniorum capacitate ad prudentiam pervenerunt, sine labore magno potuerunt consequi utilem scientiam, nec dicis, nec discis; qui fateri non vis humanam per primi hominis prævaricationem depravatam esse naturam. Et tamen ad tuorum librorum lectionem, nonnisi eosdem prudentes mittis, quos testaris esse rarissimos : de quorum ingenio tam bene sentis, ut apud eos unum librum

[1] Job. XIV, 4, juxta LXX.

meum tuis octo refutare coneris, multiplicans eis laborem filiorum Adam; quo labore discant, etiamsi nemo peccasset, in ipso paradiso se fuisse laboraturos, ut litteratorum libros, et prius ipsas litteras discerent. Hæc est enim vestra præclara scientia, nulli hominum comprehensibilis, nisi prudentibus raris, nec ipsis nisi laborantibus miseris.

IV. Jul. « Cum igitur id a nobis abunde constet effectum : tamen quia operi nostro nascitur longitudo, sapiens lector intelligat, nobis quidem optabilem fuisse brevitatem, sed exegisse causæ necessitatem, ut error sæculi favore diffusior, latiore veritatis acie vinceretur. Haud igitur de nihilo est, quod sermo noster extenditur. Adjutu enim Christi præsumo confore, ut nulla pars impietatis, contra quam nobis certamen est, aut negligenter quæsita, aut minus inventa, aut attrita mediocriter censeatur. Nec illud ergo desperare vel possumus, vel debemus, quoniam processu temporum tempestas excitata considat, et auctoritate sapientum vulgus ignavum quod nunc perstrepit corrigatur : sed voti quam sententiæ minor causa est; quemvis enim status rerum exitum sortiatur, constabit nobis ratio et benignitatis et fidei. Neque enim pendemus ad prosperitatis popularis eventum. Scitum est siquidem illud trium in Babylone puerorum, qui cum a rege superbissimo ad adorandam statuam cogerentur, fidelissime restiterunt, neque anhela sunt fornace conterriti, quæ accensa erat in religiosorum voratum; responderuntque ut et fidei et constantiæ congruebat : « Potens » est, inquiunt, Deus, o Rex, liberare nos de fornace » hac[1]; » sed etiamsi non liberet, scito quoniam deos tuos non colimus, nec statuam quam erexisti adoramus. Quam sanctum votum judicio miscuerunt, nec tamen consilii

[1] Dan. III.

gravitatem desiderio levarunt! Fortitudinem fidei nec desperatione præcipitant, nec cupiditate suspendunt : miscent quidem vota ; cæterum ordinem non relinquunt ; consolantur tolerantiam, sed justis mitiora submittunt : Certum est, inquiunt, quoniam nos possit liberare Deus noster ; sed utrum velit, est incertum : et ideo sub ambiguo rerum eventu stat piorum certa sententia, idola respuendi, supplicia perferendi. Viderit quid boni nostra liberatio etiam cæteris conferat, nobis interim veram felicitatem fides, inquiunt, invicta custodiat ; non habet ergo mollioribus gratificandi nimiam necessitatem, cujus gloriæ negotiantur adversa. De hac et nos disciplina, quam reliquerunt illustres magistri, intelligimus tenendam in prosperis votorum mediocritatem, in dogmatibus vero fidei consiliorum perennitatem : optamusque persecutionum tumore compresso, etiam populis subvenire : at si id non accidat, stat quidquid acerbum est in contumeliis et periculis perpeti, quam non aversari illuviem sordesque Manichæas. »

Aug. Quantum Manichæos adjuvetis, cum grave jugum super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum non tribuitis justo judicio Dei [1], propter originale peccatum, ac sic locum facitis alienæ naturæ mali, quam tradit insanus error illorum, et sæpe admonuimus, et ubi opportunum visum fuerit, non cessabimus admonere. Nunc quoniam vos ita fortes esse jactatis, ut tamen pro multis etiam vestra, quamvis « Mediocria vota, » commendes, quibus, ut dicis, « Optatis persecutionum tumore compresso populis subvenire : » quæro abs te, utrum id a Domino optetis. Quod si non facitis, non sunt ista vota christiana : si autem facitis, quomodo speratis, exauditis votis vestris, hoc Dominum largitu-

[1] Eccli. XL, 1.

rum? Nempe ut corda hominum quæ adversa sunt vobis, in vestrum favorem et amorem convertat. Si hoc creditis, profecistis; vos ipsos convertere, vos ipsos in melius mutare jam cœpit. Cogitate, quæso, istud, atque retinete, tandemque fatemini operari omnipotentem Deum in cordibus hominum voluntates, aversosque convertere: ita ejus misericordiam gratiamque sapietis: et ubi hoc non agit, judicia occulta, sed justa. Sic vota nostra potius fortassis exaudiet, ut vos ad fidem catholicam, sicut Turbantium paulo ante vestrum, nunc vero ecce jam nostrum, simili sua operatione atque miseratione convertat.

V. Jul. « Sed jam aggrediamur ad causam. Claruit tam priore quam præsenti opere, concupiscentiam naturalem, sine qua sexuum non potest esse commixtio, a Deo, qui est et hominum et pecudum conditor, institutam. Quod tantum valet, confessione quoque adversarii mei, ut sine ejus vituperatione, id est, carnalis concupiscentiæ, et sine infamatione commixtionis, asseri penitus non possit naturale peccatum. »

Aug. Concupiscentiam sive naturalem, sive carnalem tibi placeat appellare, eam nos concupiscentiam vituperamus, qua caro concupiscit adversus spiritum, et trahit ad illicita, nisi et spiritus adversus eam fortius concupiscat. Hanc dissensionem in paradiso dicimus non fuisse, quando qui ibi erant, nudi erant, et non confundebantur. Hanc post peccatum esse cœpisse, ipsa res clamat; quandoquidem post peccatum pudenda texerunt, quæ prius pudenda non fuerant. Neque ut nuda prius essent, impudentia, sed innocentia faciebat: quia et impudentia vitium est; illi autem quando eos nudos esse non pudebat, utique vitium non habebant. Hoc ergo malum, quo caro concupiscit adversus spiritum, hæreticus Julianus

dicit esse bonum : hoc malum ex aliena mali natura nobis esse commixtum dicit alius hæreticus Manichæus : hoc malum per prævaricationem primi hominis in nostram dicens vertisse naturam, catholicus ambos vincit Ambrosius.

VI. Jul. « Quod quoniam a nobis ea facultate, quam veritas suppeditavit, ostensum est, prudens lector super hoc ulterius dubitare non debet ; ubicumque hoc in Traduciani scriptis occurrerit, (sine quo tamen hiare non potest,) nihil moveat audientes, sed in verecundiam protestetur auctoris : nos autem id deinceps, si res compulerit, necessaria brevitate tangemus. Arguit ergo quod dixi : Ista corporum commixtio, cum calore [1], cum voluptate, cum semine a Deo facta, et pro suo modo laudabilis approbatur. Sed præteriit illud quod subdidi : De re autem, quæ instituta naturaliter, fit aliquando etiam amplum munus piorum, diabolus sibi nec tua fronte audet aliquid vindicare. »

Aug. Ille hoc prætermisit, qui eam cui respondebam, chartulam misit ; fortasse intelligens quod tu non intelligis, qui tam incaute locutus es, ut diceres, « De re instituta naturaliter, quæ fit aliquando etiam amplum munus piorum, non audere diabolum aliquid sibi vindicare : » cum videamus quod ipsos homines diabolus sibi vindicet, qui utique naturaliter instituti sunt. An forte homines non sunt, qui eruuntur de potestate tenebrarum, quarum tenet diabolus principatum ? Aut vero ita decipis, ut affirmes eos sibi diabolum non vindicare, quos possidet, et suæ potestati subditos tenet ? Sed ut taceam de his, quos potestis dicere, per suam malam voluntatem a diabolo possideri : quid dicturus es de illo, de quo pater ipsius, Domino interrogante, respondit,

[1] Lib. I. de Nuptiis et Conc. c. 12.

quod ex infantia sua ab immundo spiritu vexaretur[1]? Nonne membra ejus et sensus, quæ omnia Deo auctore naturaliter instituta sunt, et impiorum communia piorumque sunt munera, diabolus sibi ut affligeret vindicabat? Quod licet facere non posset, nisi a creatore hominis Deo bono et justo acciperet potestatem; facit tamen, et tua verba vanissima esse ostendit, qui dicis, « De re naturaliter instituta, quæ fit aliquando amplum etiam munus piorum, nihil sibi audere diabolum vindicare. » Debuisti enim dicere, eorum bonorum quæ naturaliter instituta sunt, non diabolum sibi nihil vindicare, sed ipsum nihil creare. Hæc ille forsitan vidit, qui de tuis libris quæ amico suo mitteret, nonnulla decerpsit; atque ut hæc tua verba prætermitteret, tibi pepercit. Ego vero gratulor, quia me admones, quid debeam contra errorem tuum dicere. Parvulorum ergo, quos vexandos diabolus vindicat sibi, merita inquire, quæ cum propria non inveneris, originalia confitere. Si enim etiam ista negare perstiteris, Dei profecto judicium, qui hæc imaginem suam a diabolo immeritam sinit perpeti, accusare convinceris.

VII. Jul. « Istis ergo prætermissis, accusat cur non dixerim, » cum libidine: « Subditque, ut dogmatis ejus acumen decebat, Munus piorum, propagatio est fœcunda filiorum, non commixtio pudenda membrorum[2], quam non haberet in generandis filiis natura sana, nunc autem habet eadem natura vitiata; ac per hoc, et qui inde nascitur, indiget renasci. « Quam consequenter omnia! Munus dicit piorum, existentiam filiorum: sed hoc constituit sub diabolo, quod Deum dare confirmat, id est, filios. Libidinem autem, quæ est in pudenda commixtione membrorum, diabolicam vocat; quam in pa-

[1] Marc. IX, 21. — [2] Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 12.

rentibus esse non abnuit, quos tamen absolvit a culpa. Ex homine hunc natum dicas? Quod agunt, inquit, parentes, diabolicum est, sed rei non sunt; quod nascuntur filii, divinum opus est, sed rei sunt. Et adhuc se non Deo, sed dæmoni æstimat obluctatum? Meritissime patiuntur istum furorem, qui putant esse naturale peccatum. »

Aug. Tu furis potius adversus Deum, quem procul dubio criminaris injustum, si filios Adam nulla ex illo, ut asseveras, mala merita trahentes, tamen ex die exitus de ventre matris eorum gravi jugo premit, quod negare non sineris; et obtunsos credens mea tuaque verba esse lecturos, quod non dixi, dixisse me dicis. Quando enim ego dicerem, « Quod agunt parentes, diabolicum est; » cum id quod procreandi intentione miscentur casta conjugia, bonum opus esse proclamem? Sed hanc commixtionem non fuisse futuram pudendam, si peccatum hominis quo natura vitiata est, non præcessisset; unde carnis concupiscentia talis effecta est, ut eo malo nemo bene utatur, nisi ejus motibus ad illicita pertrahere molientibus, e contrario concupiscente spiritu reluctetur. Non itaque dicimus, « Quod agunt parentes, diabolicum est: » malo quippe bene uti usque adeo diabolicum non est, ut ipso quoque diabolo bene utatur Deus. Illud autem nos dicere non negamus, « Quod nascuntur filii, Dei opus est; sed rei sunt; » non Dei opere, quo creantur, ut nascantur; sed peccati origine, qua obligantur, si non renascantur.

VIII. Jul. « Quod autem non fuerit aliter commiscendus Adam mulieri suæ, quam eo genere quod inolevit, et forma membrorum, et Dei benedictio haud aliter in pecora quam in homines prolata, et ipsa historia testatur, quæ ut ostendit formatam naturam corporum,

ita non asserit immutatam. Contra quod universitatis testimonium nihil invenitur in lege Dei; nisi in Manichæi libris, qui hanc concupiscentiam a principe tenebrarum commentatur infusam. »

Aug. Non forma membrorum, quia peccato primi hominis mutata non est, concupiscentiam carnis asserit talem fuisse ante peccatum, qualis apparuit, quando pudenda texerunt, et unde tu non erubescis, erubuerunt; ostendentes etiam manente forma in se aliquid esse mutatum. Quamvis et ipsa membra, quando deformia et monstruosa nascuntur, pudor vos fateri cogit, quod nullo modo, si nemo peccasset, in paradiso talia nascerentur. Benedictionem vero Dei, qua dictum est, « Crescite, et » multiplicamini[1], » quid mirum, si etiam peccato natura vitiata non perdidit? Non enim erat consequens, ut quia immortalitatem felicitatemque perdiderat, perderet etiam fœcunditatem, quæ irrationabilibus quoque animantibus est tributa; in quibus caro, et si concupiscit, adversus spiritum non concupiscit: quod tuæ susceptæ miserrimum bellum aut turpissimum regnum introducere conaris in illius beatissimæ pacis et libertatis locum; quandoquidem in paradiso, etiamsi nemo peccasset, tale futurum fuisse contendis humanum genus, ut contra libidinem pugnaremus, aut libidini serviremus, si pugnare nollemus.

IX. Jul. « Nos vero renasci omnes baptismate debere, et opere nostro et sermone testamur: sed non ut hujus impertitione beneficii, de jure videantur diaboli plagiati; verum ut qui sunt opera Dei, fiant pignora Dei; et qui nascuntur viliter, non tamen noxie, renascantur pretiose, non tamen calumniose; quique prodeunt ex institutis Dei, provehantur mysteriis Dei; et qui afferunt

[1] Gen. I, 21.

opera naturæ, dona gratiæ consequantur; ac Dominus suus qui eos fecit condendo bonos, faciat innovando adoptandoque meliores. Ergo jure dicitur, confitearis necesse est, naturale quod Manichæus finxerat, sed tu nomine commutato originale vocas, interiisse peccatum. Nec hoc ea catholica fides credit antiquitus, quæ non dubitat et parvulos a Deo fieri, et malum ab eo nihil fieri : ac per hoc opera Dei ante liberæ voluntatis usum, naturæ præjudicio nec rea, nec sub diaboli jure constituit.

Aug. Originale peccatum propterea significatius quam naturale dicimus, ut non divini operis, sed humanæ originis intelligatur ; maxime propter illud significandum, quod per unum hominem intravit in mundum ; quod non interit disputatione Pelagiana, sed regeneratione Christiana. Quare ante vos dicatis renasci omnes parvulos debere baptismate, satis novimus ; inde quippe estis hæretici : hac peste novitia contra antiquitatem catholicæ Ecclesiæ disputatis, dicentes non erui parvulos de potestate tenebrarum gratia Redemptoris : cum Catholica in eis exsufflet et exorcizet, utique potestatem diaboli, neque enim imaginem Dei. Quid est ergo quod dicis : « Ut qui nascuntur viliter, non tamen noxie, renascantur pretiose, non tamen calumniose ; » nec ipsum eorum pretium, quo fit ut pretiose renascantur attendis? Quid est enim, nisi sanguis Agni immaculati? qui cur sit effusus, clamat ipse Agnus. An non ipse ait : « Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum[1]? » Tu vero magnus mirabiliarius et dicis illum sanguinem etiam pro parvulis fundi, et negas eis per illum peccata ulla dimitti ; dicis lavandos, et negas abluendos ; dicis innovandos, et negas a vetustate mun-

[1] Matth. XXVI, 28.

dos ; dicis per Salvatorem adoptandos, et negas esse salvandos. Sed nos eis videlicet calumniamur, quia dicimus eos mortuos esse in delictis et præputio carnis suæ ; et ideo in morte Christi baptizari, ut moriantur peccato, qui mortui fuerant in peccato : et tu eos defendis, qui negando illos mortuos, id agis, ne ab eis foras mittatur, qui mortis potestatem habet ; ac sic de morte Christi nullum beneficium consequantur, qui unus pro omnibus mortuus est. Quod cum dixisset Apostolus, mox conclusit atque ait : « Ergo omnes mortui sunt, et pro omnibus » mortuus est [1]. » Unde qui ita defendit parvulos, ut neget mortuos ; non eos a morte defendit, sed in mortem secundam premit, quos ab ejus beneficio, qui non nisi pro mortuis mortuus prædicatur, excludit.

X. Jul. « Post hæc, omnem illum contextum de Abraham et Sara, qui emortuis jam corporibus filium pro munere acceperunt, quorum exemplum quantum veritati suffragetur, non solum sapiens, sed etiam mediocris lector intelligit, sic præteriit, ut diceret contra se non multum valere. A qua impudentia vel illa eum debuit revocare sententia, quæ ita constructa est : « Et ut » breviter, inquio, disputationis hujus summa claudatur ; » si per concupiscentiam redditus est quem Deus promi- » sit, bona sine dubio quæ absolvit Dei fidem ; si sine » concupiscentia, noxia non potest esse progenito ; quæ » nec cum conciperetur, nec cum pareretur, interfuit. »

Aug. Sine concupiscentia carnis Abrahæ filium seminatum fuisse, quis dicat ? Neque enim hoc opus aliter fieret in corpore mortis hujus, de quo dicit Apostolus : *Corpus quidem mortuum est propter peccatum* [2]. Hoc autem malo bene usus est Abraham in concubitu conjugali : quod malum non erat in corpore vitæ illius, quæ

[1] 2 Cor. v, 14. — [2] Rom. viii, 10

in paradiso fuit ante peccatum. Sed si propterea bona tibi videtur carnis concupiscentia, quia per illam reddita est proles, quam promiserat Deus; bonus tibi videatur et diabolus, quia per illum sanguis Christi, quo redimeremur, effusus est, quem Deus promiserat. Aut fatere, etiam per aliquod malum reddi posse aliquod bonum.

XI. Jul. « Illis ergo prætermissis physicus iste novus falsum esse pronuntiat, quod nos diximus : « Sicut tunc » limus qui assumptus est, materia, non auctor hominis » fuit : ita nunc vis illa voluptatis, confectrix commixtrixque seminum, non explet divinæ operationis vicem ; » sed de thesauris naturæ offert Deo, unde ille hominem » dignetur operari. » Quæ tamen recte a me prolata testatur, sed excepto eo quod dixi, semina vi voluptatis confici ; philosophaturque hoc modo : » Voluptas, inquit, illa concupiscentiæ carnalis non conficit semina, sed ea quæ jam sunt in corporibus a vero Deo condita, non fiunt voluptate, sed excitantur et emittuntur cum voluptate[1]. « Hoc sane apparet eum, non fraude, sed defectu intelligentiæ protulisse. Vim quippe ego voluptatis, ipsam virilis corporis rationem pronuntiavi, cui necesse habui virilitatis nomen imponere. Ipsa ergo (quia trivimus jam hoc verbum) virilitas, in genitalium et viscerum compage ac sanitate consistens, quæ et appetentiæ et efficientiæ vires ministrat, vis a me voluptatis et concupiscentiæ nominata est. Ideo enim non voluptatem simpliciter, sed vim voluptatis appellare malui, ut universum illum ardorem, qui et ante opus, et in opere sentitur, ostenderem. Neque enim debilitati genitalibus membris, id est, spadones semen habens; cum certe quibusdam favillis moveantur ignis extincti ; at vero

[1] Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 13.

quoniam virtute partium, quarum ministerio conficiuntur de internis humoribus semina, speciali debilitate caruerunt, generationum non fiunt potentes. Sic ergo instituit Deus, ut esset vis in corpore, quæ legitimis explicata temporibus, si affuisset sanitas, ad fœcunditatis valentiam perveniret. Conficiuntur itaque in corporibus semina, maturæ pubertatis adjutu. Inde est quod impuberes stimulat quidem præcoqua voluptas, sed sine annorum legibus sterilis scintillat accensio. Quod autem cum voluptate semina misceantur, verum quod alia sit voluptas quæ sensibus supernatat, alia viscerum interior et effectui propior, apud medicorum auctores latissime disputatur; unde ille etiam Mantuanus poëta naturalium gnarior quam philosophaster Pœnorum, macie signat armenta tenuari, ut ubi concubitus primos voluptas nota sollicitat, et frondibus arceantur et fontibus.

Sæpe etiam cursu quatiunt, et Sole fatigant;
Cum graviter tunsis gemit area frugibus[1]....

Et leves paleæ flatibus efferuntur. Hoc ideo, ne luxu nimio usus obtunsior sit genitali arvo, et sulcos obliniet inertes: sed siccitatem quamdam secreta patiantur; sicque rapiat sitiens venerem, interiusve recondat. Verum in his quoque, non multum causæ necessariis, acumen hominis notasse sufficiat. »

Aug. Verba tua, quæ me prætermisisse dicis, quam vana sint, satis superius demonstravi: quod fortasse vidit etiam ille qui chartulam misit, et tibi parcendo eadem prætermisit. Quod autem de vi voluptatis, quam confectricem seminum esse dixisti, homo loquacissimus inventa occasione loquaciter disputas, non opus habeo resistere tibi: hæc enim non multum esse causæ necessaria, etiam ipse

[1] Virg. Georg. III, 132, 133.

commemoras. Ego quippe vim voluptatis acceperam te intelligi voluisse, qua voluptas aliquid facere posset, non qua ipsa fieret. Sic enim solemus loqui, ut vim rei cujusque dicamus, qua valet ut aliquid faciat, non qua valet alia res quæ ipsam facit. Tu autem, ut nunc tua verba exposuisti vim voluptatis te dixisse asseris, qua voluptas effici potest, non qua efficit ipsa quæ potest : tanquam si vim diceres esse ignis, qua ipse accenditur ut sit; cum omnes homines vim dicant esse ignis, qua urit, vel calefacit quæcumque potuerit. Insolito igitur more locutus es : sed quid ad nos? Utcumque didicimus, ubi de re constat, non certare de verbis. Convenit enim nobis, non solum homines de seminibus, sed ipsa etiam semina, opera Dei esse, quocumque efficiantur modo; ne physicos vel medicos, vel etiam poëtas, ubi nihil opus est, testes adhibeamus; aut contendamus quomodo sit loquendum, cum id propter quod loquimur, ambo verum esse sentiamus, id est, Dei opera esse semina omnium naturarum.

Sed falsum est quod hinc conaris ostendere, ideo nulla esse vitia seminum, quia Deus summe bonus est conditor seminum : quod non diceres, si eo modo rationem seminum nosses, quomodo eam noverat qui dicebat : « Homo vanitati similis factus est[1] : » atque ut hoc ipsam naturam, quæ in ipsam mortalitatem lapsa est, meruisse doceret, addebat : « Dies ejus sicut umbra prætereunt[2] : » cum sciret hominem ad Dei similitudinem factum, et tamen discerneret ab institutione divina depravatæ humanæ originis vitium. Quod in ipsis quoque tuis verbis quibus me momordisti, videre debuisti. Dixisti enim : « Verum in his quoque, non multum causæ necessariis, acumen hominis notasse suffecerit : » obtun-

[1] Psal. CXLIII, 4. — [2] Ibid.

sum me scilicet esse significans, quia intelligere non poui locutionem tuam in rebus non multum causæ necessariis, ut fateris. Ego autem requiro a te, unde homines nascuntur obtunsi: neque enim sic ipse obtunsus es, ut pertinere ad naturam neges vel obtunsa ingenia, vel acuta: quamvis et acuta ipsa, sicut jam in superioribus diximus, propter hoc corruptibile corpus quod aggravat animam[1], si primi hominis ingenio comparentur, obtunsa sint; qui utique non tale corpus acceperat, ut illo ejus anima gravaretur. Ac sic et ego distinguerem in natura hominis qualis nunc est, quid distet inter ingenii vitium et tanti artificis opificium; cui procul dubio non recte vitia tribuuntur quantacumque sint, humanorum ingeniorum: ut per hanc regulam discas ab ejus institutione discernere, quamvis congenitum homini, originale peccatum; nec ideo neges esse, quia Deus homines facit, qui peccatum non facit; sicut non ideo neganda sunt ingeniis hominum congenita vitia, quia Deus homines facit, a cujus arte divina vitiositas est omnis aliena. Sic autem novit Deus bene operari homines de substantia peccato vitiata, quemadmodum novit bene operari de ipsis peccatis hominum, quorum sunt vitia voluntaria. Videmus enim quanta bona operatus sit de peccato fratrum[2], qui fratrem per invidentiam vendiderunt; et alia multa quibus sacræ Litteræ plenæ sunt.

XII. Jul. « Verum demiror ubique constantiam disputantis; qui pronuntiat » semina a Deo vero condita esse, a quo conduntur et corpora, licet cum voluptate emittantur. « Semina ergo a Deo fieri confitetur, in quibus esse dicit diabolicum malum; et non erubescit credere a Deo fieri malum, quod innocentibus imputetur.

Aug. A Deo non fit malum, quando fit de malo bonum.

[1] Sap. IX, 15. — [2] Gen. L.

Malum est enim de peccato veniens originis vitium, cum quo nascitur homo : bonum est opus Dei, non sine malo; cujus mali reatus non innocentibus, ut dicis, sed reis imputatur; ut quoniam nascendo tractum est, renascendo solvatur. Sic enim fuerunt omnes ratione seminis in lumbis Adam, quando damnatus est, et ideo sine illis damnatus non est; quemadmodum fuerunt Israëlitæ in lumbis Abrahæ[1], quando decimatus est, et ideo sine illis decimatus non est. Melius enim quam tu, noverant rationem seminis, qui ista dixerunt, et litteris mandare curarunt, quæ in Christi Ecclesia legerentur, in qua renascuntur ex Adam nati, ne remaneant in illa stirpe damnati.

XIII. Jul. « Libido nihil attinet, inquit, ad semina, quia facta est a diabolo : huic autem libidini serviunt conjuges; semina autem et parvulos de seminibus facit Deus. Sed nec rei sunt, inquit, nec puniuntur parentes, qui agunt opus diaboli : sceleri autem et suppliciis destinantur parvuli, quos condidit Deus; impunitumque est quod fecit diabolus, id est libido; per quod docetur bona, quæ nec supplicium meretur : sed accusatur damnaturque quod facit Deus; per quod docetur esse scelestum, quippe quod a supplicio, nec auctoris sui potest pudore defendi; credaturque hoc divinitas facere, quod nec extrema possit sustinere captivitas. Hunc habent exitum, qui inferunt veritati bellum, ut nihil non impium, non insanum loquantur; dum constet quia nulla oratione innocentium status ita, ut accusatorum suorum profanitate, defenditur. »

Aug. Numquid ideo falsum facis esse quod dico, quia dicis me dicere quod non dico? Ego enim non dico ad semina nihil attinere libidinem; quandoquidem non nascuntur sine libidine, qui utique nascuntur ex se-

[1] Hebr. vii.

mine : sed dico Deum operari sine ullo suo vitio, etiam de semine vitiato. Nec dico reos non esse, et non puniri parentes, qui agunt opus diaboli : sed dico non eos agere opus diaboli, quando utuntur libidine non propter libidinem, sed propter propaginem. Ita quippe bonum opus est bene uti libidinis malo quod faciunt conjugati ; sicut e contrario malum opus est, male uti corporis bono, quod faciunt impudici. Nec impunitam dico esse libidinem, quæ cum morte destruetur, quando mortale hoc induetur immortalitate [1]. Non enim est nisi in corpore mortis hujus, de quo liberari cupiebat Apostolus [2] : nec erat, aut non talis erat in corpore vitæ illius, quam peccando perdidit homo, qui factus est rectus : nec sicut aliqua substantia, liberatis separatisque nobis libido in alium locum est migratura [3] ; sed sicut infirmitas in nostræ salutis perfectione peritura : quamvis jam nunc esse desinat post corporis mortem. Neque enim in corpore mortuo adhuc potest esse, quæ nisi in corpore mortis non potest esse : sed quæ peritura est in corporis morte, non est resurrectura resurgente corpore sine morte. Quomodo ergo punita vel impunita erit, quæ pereundo non erit ? Erunt autem impuniti, qui ejus reatu congenito regeneratione caruerunt, ejusque surgentibus et urgentibus motibus ad illicita perficienda non cedunt ; etsi quid non propter prolem de ipsa, sed propter ipsam cum conjugibus faciunt, venia subsequente sanantur.

Quod vero Deus de origine merito et juste damnata parvulos creat, bonum est ipse quod creat ; quia homines creat, et homines etiam mali bonum aliquid sunt, in quantum homines sunt : nec cohibet ab eis bonitatem creandi, quos præscivit esse damnandos, imo scit originaliter jam esse damnatos ; unde gratulandum est tam mul-

[1] I Cor. xv, 53. — [2] Rom. vii, 24. — [3] Eccle. vii, 30.

tos eorum a debita pœna per indebitam gratiam liberari. Si autem crudele esse arbitramini, damnari parvulos quos originale peccatum trahere non putatis : crudele vobis videatur, non rapi ex hac vita parvulos, secundum vos, nullum habentes omnino peccatum, quos Deus utique novit in multis magnisque peccatis sine ulla in melius mutatione morituros : nam secundum ratiocinationes humanas crudelius videtur non liberare cum possit, nullis inquinatum parvis magnisque peccatis, quam damnare progeniem peccatoris. Porro cum illud justum esse, qua potestis voce, clametis; hoc esse injustum, qua fronte contenditis?

XIV. Jul. « Post hæc illud conatur incessere, quod nos apostoli Pauli testimonio comprobavimus, quia Deus hominem de seminibus operetur. Argumentaturque me fecisse fraudem, qui huic loco illa dicta voluerim coaptare, quæ de frumentis prolata constabat; quasi ego aut ibi Apostoli sententiam, ut hic æstimat, dividuam fecerim, aut propter aliud testimonii recordatus sim quam ut ejus finem[1] monstrarem, formatorem seminum omnium Deum credi oportere. Beatus enim Paulus postquam fidem resurrectionis, multiplicationis diurnæ conciliavit exemplis; intulit quod universam naturam possit attingere, dicens, Deus autem illi dat corpus prout vult[2], et unicuique seminum proprium corpus, id est, omni semini corpus, quod proprietas ejus reposcit, attribuit. Non ergo quod de frumentis dictum est, de homine volui intelligi : sed hoc quod dictum est, unicuique seminum proprium corpus a Deo auctore conferri, in destructionem vestram, quorum dogmate id negatur, arripui. Nequaquam igitur, sicut tu putas, supervacuo feci illius sententiæ mentionem, nec ea fraudulenter, ut mentiris,

[1] *Forte* fide. — [2] 1 Cor. xv, 38.

sum abusus : nec tu de humanis seminibus hominem a Deo fieri, sicut pejeras, credis ; quod non opinando, sed fidem tuam intelligendo confirmo. »

Aug. Quomodo posueris apostolicum testimonium [1], quo ille usus est de seminibus, quæ seminantur in terra, quia non vivificantur nisi moriantur, (hoc enim de resurrectione corporum, in qua versabatur, disputatio postulabat), qui tua illa legit intelligenter advertat, et quæ nos in eodem libro quem nunc refutare conaris tibi ad illa respondimus ; et inveniet te, quod ad rem pertineat, nec ibi aliquid dixisse, et hic nihil dicere. Sic enim magno nisu moliris ostendere, quod homines Deus de seminibus operetur, quasi hoc negetur a nobis ; et adhibes Apostolum testem, ubi abs te nulla necessitas causæ flagitat probationem : et quod est insulsius, vis accipi de seminibus hominum, quod ille dixit de seminibus frumentorum, quoniam id causa poscebat ; et dicis verba ejus : « Tu » quod seminas non vivificatur [2] ; » et taces quod ille connectit : « Nisi moriatur. » Taces etiam illud quod adjungit et dicit : « Et quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum fere tritici, aut alicujus cæterorum : ubi satis aperit : » ubi de dicat. Quibus tacitis, quod sequitur ingeris [3] : « Deus autem illi dat corpus quomodo voluerit, et unicuique seminum proprium corpus : » et non vis hic intelligi quorum seminum, id est, fere tritici, aut alicujus cæterorum, eorum, scilicet quæ cum seminantur, non vivificantur nisi moriantur. Et quæris hoc dictum etiam ad semina humana transferre : de quibus quamvis veraciter dici possit, quod illis Deus det corpus quomodo voluerit, et uniquique eorum proprium corpus ; non tamen dici potest, quod semen

[1] Vide lib. 2. de Nupt. et Conc. cap. 14. — [2] 2 Cor. xv, 36. — [3] Ibid. 37. — [4] Ibid. 38.

hominis, quando gremio fœminæ infunditur, non vivificatur nisi moriatur. Sed plane de corpore hominis dici potest; non enim resurget nisi moriatur, propter quod totum illud de seminibus frumentorum dixit Apostolus. Non itaque immerito mihi visum est ideo te in hoc testimonio ea verba tacuisse, per quæ appareret de quibus seminibus loqueretur, quem testem adhibuisti, ne mente vigili lector admoneretur, (si tamen hoc prævidere potuisti), ita in paradiso potuisse seminari homines in arvis genitalibus fœminarum per membra genitalia masculorum, sicut frumenta in terris agricolarum manibus seminantur; ut sic ad hominem serendum stimulus nullus libidinis incitaret, quemadmodum ad hominem pariendum nullus dolor urgeret. Quibus hæc tranquillitas displicet, rogo, quid eis in carne, nisi quod pudet placet? Nec sane concupiscentiæ carnalis puderet, si hoc solum carnem liberet, quod mens juberet, et quando liberet[1], et quantum juberet. Nunc ergo quoniam talis non est, cur ei contra nos suffragamini, et non eam potius nobiscum fatemini aut de peccato natam, aut peccato esse viciatam?

XV. Jul. « Jamvero quis risum teneat prudentium, cum ad hæc quæ subdidisti exempla pervenerit? Ais enim : De ipsis verbis Apostoli » refutaretur non religiosæ voluntatis, sed libidinosæ voluptatis pudens nominator [2], et impudens prædicator. De ipsis quippe seminibus, quæ in agris agricolæ seminant, potest iste redargui. Cur enim non credamus, Deum potuisse in paradiso concedere homini beato de suo semine, quod concessum videmus agricolis de tritici semine; ut eo modo illud sereretur, sicut hoc seritur, sine ulla pudenda libidine? Quam venuste pudens nominator et impudens prædicator dat omnino incompositos motus, et circulatorum carmina

[1] *Forte* juberet. — [2] Aug. lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 14.

dicit. Sed illud aliud nisi lætissime legi non potest : quoniam si non peccasset Adam, sic potuit mulier, sicut seges, ad fœcunditatem parari : forte ut per omnes articulos ac per minutas corporum fistulas, quas medici πόρους vocant, spicæ erumperent filiorum ; atque ita omnibus læta partibus, partus pro pediculis exsudaret (3). Sed si aliqui et per oculis erumperent, auferrentur lumina parienti. et si pupularum globulis examina galeata prodirent, imprecaretur sine dubio cæcitas orbitatem. Nec difficulter sane, non parta, sed sudata soboles necaretur, atque haberetur gens, ut apud fabulas Mirmidonum, ita apud Manichæi dogmata, vel pedicularia, vel pulicaria. Sed hæc esset fœtura mulieris : vir autem quid posset efficere? Admoveret nimirum non membra, sed ferramenta , et genitalium vacuus imprimeret vomeres ac ligones. Grates ergo amplissimæ primorum hominum debentur errori, quo tam beatæ naturæ tormenta vitata sunt. Mitius partus agit cum fœminis, et maritus, quam si aut aratra sentirent, aut importuna per totum corpus fœcunditate sylvescerent. Impleantur Manichæorum facies ignominia, et quærant nomen tuum , Domine. O portenta criminantium innocentes et Deum , suffragia argumentorum et testimoniorum !

Cur, inquit, non credamus quia potuit aliter fieri natura, quam facta conspicitur ? Quasi quæratur quid potuerit, et non quid instituerit Deus. Si libet ea libidine opinandi quæ sunt facta reprehendere , ut dicamus, quia fieri aliter potuerunt, ideo quæ sunt instituta non reddunt naturæ bonæ testimonium ; pronuntiemus quia potuit Deus bicipites facere mortales , ideo unicipites , et qui pedibus insisterent male sunt facti, fieri enim capitati ab utraque parte potuerunt, quæ forma in quibusdam solet apparere vermiculis, quorum alvum vertex

ambifariam natus includit, ut ab utroque incipientes ex humero, finem habere intelligantur in medio. Admittantur ista ludibria, et quis erit delirandi finis? Potuit ergo facere Deus, ut de terra cum floribus homines germinarent: quantum ad virtutem, potuisse non abnuo; sed noluit nisi ut de sexibus nascerentur. Nunc ergo quæritur quid fecerit, non quid potuerit. In quo loco furiosa responsio est, ut dicatur, malum est quod est, quia potuit Deus aliter facere; hoc est enim laudare Deum in vituperationem sui, et in maculam consilii ejus omnipotentiam prædicare. Non solum nulla laudatio, verumetiam ingens contumelia est, dare viribus quod sapientiæ detraxeris, et dicere adfuisse Deo fortitudinem, sed defuisse consilium. Pertingit omnino ad negationem potentiæ, reprehensio consulentiæ: non omnia potest, si ordinare bene non potest. Imo si sapientiæ sublimitate deficitur, nihil de reverentia divinitatis retentat: quod quia suspicari profanissimum est, recurrit illud, quo tradux vestra jugulatur. Deus qui fecit omnia bona valde, nihil ita instituit, ut in illo genere quo factum est, fieri potuisse aut aptius, aut rationabilius, approbetur. Sapientia quippe et omnipotentia ex æquo præditus non institueret, quod homunculus posset jure reprehendere. Quæcumque ergo in omnibus omnino creaturis naturalia docentur, ita summe facta sunt, ut affectata in his emendatio, stulta et profana doceatur. Ut ergo forma equi, forma bovis habent quidem in mutua collatione distantiam, in suis tamen generibus aptam ex omni parte concinentiam ita sortitæ sunt, ut nec debuerit, nec potuerit aut equus aut bos, secus quam formatus videtur, institui: (qua regula licet omnia natantia, repentia, gradientia, volitantia, postremo ætherea cœlestiaque percurrere; nullius forma quippe melius, quam illi cui parabatur

generi, institui potuisse convincitur : ) ita et homo quem supra jam gradientium generalitas indicavit, sic est per universa formatus, ut melius a nullo fingi posset : qui accepit prudenter in corpore et locos decoris, et locos pudoris, ut in se ipso et verecundiam et confidentiam disceret ; ne et deformis videretur, si esset per cuncta velatus ; et deses redderetur ac negligens, si semper esset per cuncta vulgatus. Ac per hoc fœcunditas humana, non alia quam quæ habet, utriusque sexus debuit membra suscipere, non aliam rationem viscerum, non alios sensus, non aliam voluptatem. Admoneamus igitur Manichæos, ut desinant reprehendere divinæ facta sapientiæ, ut opinionum suarum corrigant pravitatem : quia nec ad quæstionem attinet, si aliter homines quam universitas testis est, generaturi fuisse dicantur ; nec melius eos fieri potuisse quam facti sunt, ut ratio, ita et Scriptura testatur, quæ clamat Deum non solum bona, sed etiam valde bona fecisse omnia. Ac per hoc ut per totum opus, hic quoque Manichæorum dogma collapsum est. In futuro autem tempore gloriosiora corpora, nec opis egentia, fore beatorum fatemur. Sed et hoc ipsum optime institutum est a Deo justissimo ac sapientissimo, ut statum præmii neutiquam natura perverteret [1]; sed esset primus gradus, in quo consisteret ingenuitas naturalis, et de quo, pro jure arbitrii liberi, vel ad pœnarum ima descenderet, vel ad gloriarum cacumen per eas vias, quas Deus instituit, niteretur. »

Aug. Prorsus, Juliane, non putasti et mea et tua homines esse lecturos : sed eis tantummodo scripsisti, qui meis ignoratis sive neglectis, nec utrisque diligenter inspectis, tua sola legere ac nosse curarent ; nec dixisse me crederent, nisi quod a te commemoratum, tanquam de

[1] *Forte* præverteret.

meis, in tuis litteris invenirent. Hinc enim factum esse video, ut quia ego dixeram, « Cur enim non credamus Deum potuisse in paradiso concedere homini beato de suo semine, quod concessum videmus agricolis de tritici semine, ut eo modo illud sereretur sine ulla pudenda libidine : » tu his verbis meis velut respondens, tua vaniloquia dilatares, eo usque progressus et diffusus, ut me sensisse jactares, « Si non peccasset Adam, sic potuisse mulierem ad fœcunditatem parari, forte ut per omnes articulos, ac per minutas corporum fistulas, quas medici poros vocant, spicæ erumperent filiorum, atque illa omnibus læta partibus, partus pro pediculis exsudaret,» et cætera quæ commemorare me tædet, te autem non puduit aggerare. In quibus etiam de viro dixisti, quod « admoveret nimirum non membra, sed ferramenta, et genitalium vacuus imprimeret vomeres et ligones. » Hæc certe atque hujusmodi, ( quæ cum tui, non quicumque lectores, sed dilectores legunt, pro te, si ullus in eis humanus sensus est, erubescunt, ) numquid mea verba garrire te sinerent, quæ non ob aliud præteriisti atque tacuisti, nisi ut tibi in istis latiora delirandi spatia præparares ? Ego enim dixi, seri hominem potuisse, ad voluntatis nutum membris obsequentibus genitalibus : tu autem genitalia membra tacuisti, ut ires per mulieris articulos et minutissimas fistulas filios per corporis poros tanquam pediculos exsudantis, et per oculorum pupulas cæcitate consequente parientis. Membra, inquam, genitalia tacuisti, quasi nos ea, si Adam non peccasset, defutura hominibus diceremus; ut posses ridicula, non urbanitate, sed nugacitate dicere, quod « Vir genitalium » vacuus vomeres et ligones fœtandæ conjugi imprimeret. » Numquid de numero quæstio est, figuraque membrorum ; quæ ad generandum creata possent in locis suis salva et

integra, nec indigere incitamento libidinis, et servire imperio voluntatis? Quæ ideo a me commemorata commemorare noluisti, cum verba mea poneres, ne silentium tibi imponeres, et ad illa quæ de filiis per totum corpus tanquam pediculis erumpentibus, et de ferramentis agricolarum ad imprægnandas fœminas adhibendis, quæ tibi festivissima dicacitate sonare videbantur, cum vanitate ineptissima dicerentur, os aperire non posses.

Unde nec illud meum, quod in eodem loco, quem vult redarguendum susceperas, de paturientium doloribus posui, putasti esse tagendum. Si enim fœminæ sine parturitionis cruciatibus parerent, puto quod non eis membra genitalia, sed tormenta pœnalia defuissent. Porro Scriptura divina (quod omnes qui legunt sciunt) de peccato Evæ hoc tormenti genus in fœmineum genus transisse testatur[1]. Hoc tu in meis verbis præterire quam pertractare maluisti, ne diceretur tibi, ita salvis atque integris utriusque sexus genitalibus in illa felicitate paradisi potuisse sine pudenda libine concumbere conjuges, sicut potuerunt salvis atque integris fœmineis genitalibus parere sine gemendo[2] dolore mulieres. Sed vos non solum cruciatus et gemitus parientium, verumetiam labores alios ærumnasque mortalium, non a tempore arbitrii liberi eorum, sed a die exitus de ventre matris eorum, mavultis in loco tantæ illius beatitudinis ponere, quam pudendam susceptam vestram ipso ibi saltem pudore non ponere. Et tamen qui negas in istam mortalitatem post peccatum mutatam fuisse naturam; fateris post meritum bonæ voluntatis in gloriam beatæ immortalitatis esse mutandam. In cujus gloriæ cacumen parvuli, quod non potestis negare, meritis non suæ, sed alienæ voluntatis ascendunt; quos non vultis credere meritis malæ volun-

[1] Gen. III, 16. — [2] *Forte* gemebundo.

tatis alienæ, sed tamen ejus in cujus lumbis ratione seminis fuerunt, ad profunda miseriarum quas novimus, fuisse dejectos.

XVI. Jul. « Sed jam pergamus ad reliqua. Postquam ergo Abrahæ, quod a me positum fuerat, vivavit exemplum; conatus est asserere, Abimelech quoque, qui orante Abraham, cum mulieribus suis sanatus, refertur, ut ad generationis operam, a qua per plagam erat suspensus, posset redire, non detractione libidinis[1], sed dolore aliquo posse intelligi mulierum vulvam fuisse conclusam : quasi a nobis assereretur impendio, ut appetitus eis naturalis redditus videretur : cum ego testimoniis illis id solum probare fuerim contentus, impeditum concubitum, qui sine libidine esse non poterat, per iram Dei, redditumque per indulgentiam Dei, sive amolitis obstaculis, sive irritamentis solemnibus restitutis; tamen diabolicum non doceri, sed etiam per hoc ad Dei operam pertinentem, qui inter corporis instrumenta mediocria, sed innoxia, non specie, non modo, verum solo peccaret excessu. »

Aug. Quis non intelligat, si Deo insignante accidit aliquid corpori fœminarum, unde impediretur concubitus, et per hoc proles, quæ utique non posset, nisi a concumbentibus concipi, eo remoto impedimento, talem concubitum redditum, qualis est in corpore mortis hujus, id est, cum libidine. In talem quippe statum revocantur corpora, cum sanantur, qualem jam sortita est post peccatum natura mortalium, quæ illos compellit in mortem. Sed in corpore vitæ illius, ubi homo, nisi peccasset, non erat moriturus, alius procul dubio status fuit : unde aut nulla ibi, aut talis, qualis nunc est, libido non fuit, qua caro contra spiritum concupisceret ; ut ei

[1] Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 15.

necesse esset aut subjugari, aut reluctari; quorum alterum honestati, alterum paci beatitudinis illius convenire non posset.

Noli ergo duas istas vitas hæretica perversitate confundere: aliter in corpore corruptibili, quod aggravat animam[1], vivitur; aliter in paradiso, si permansisset hominis rectitudo, in qua creatus fuerat, viveretur. Esset ergo et ibi propter generationem concubitus conjugum; sed aut membris genitalibus sine ulla libidine servientibus menti, aut ipsius, si ulla esset, libidinis motibus nunquam repugnantibus voluntati: quæ si talis esset, pudenda non esset; nec corporis membra, quæ suo vel sollicitaret impetu, vel moveret, pudenda proprie vocari faceret, velarique compelleret; quod post peccatum factum esse, nec nisi peccati pœna fieri potuisse, Dei verba testantur. « Quis, inquit, nuntiavit tibi, quia nudus es, nisi ex » ligno, quod præceperam tibi tantum ne ex eo mandu» cares, ex eo manducasti[2]? » Non, inquit, tibi nuntiata esset nuditas tua, nisi esset a te prævaricata lex mea. Quid est autem nuditas nuntiata, cui procul dubio ignota non erat, nisi eo motu stimulante, ut inusitato aspectu se urgeret adverti, pudoremque incuteret? Quoniam peccato factum erat, ut hominis pars inferior contra superiorem, hoc est, caro contra spiritum concupisceret. Sed tu contra omnia claudis oculos, et Deo manifestante quod non confunderetur homo de sua nuditate, nisi peccasset, ita fuisse asseris institutum, ut etiamsi non peccasset, puderet eum nuditatis suæ. Deus enim dicit: Quis nuntiavit tibi nuditatem tuam, nisi quia peccasti? Et tu dicis: (ut ipsa verba tua ponam, quæ paulo ante locutus es:) « Sic est homo per universa formatus, ut melius a nullo fingi posset: qui accepit prudenter in

[1] Sap. IX, 15. — [2] Gen. III, 11.

corpore et locos decoris et locos pudoris; ut in se ipso et verecundiam et confidentiam disceret, ne et deformis videretur, si esset per cuncta velatus, et deses redderetur ac negligens, si semper esset per cuncta vulgatus. » Ac per hoc, secundum te longe melior peccando factus est homo : nisi enim peccasset, quem Deus fecerat rectum, viveret imprudenter non dignoscendo in corpore suo locos decoris et locos pudoris[1], et impudenter nulla velando, et negligenter cuncta vulgando : neque enim vitaret hæc vitia, nisi ei, quia peccaverat, sua fuisset nuditas nuntiata.

XVII. Jul. « De quo quoniam satis actum est, ad illa properemus, quæ super naturali malo Manichæus olim acute, sed ut probabo, perplexitate quæstionum deceptus objecit. Breviter tamen prius, quid Augustinus contra Apostoli testimonium retulerit, ventilemus. Ego ergo cum notam istam operam sexuum a Deo auctore corporum institutam, etiam beati Pauli testimonio apertissime dixissem probari, qui invectus in flagitia eorum, quos in virilis quoque sexus concubitum præcipitarat insania, ait : « Relicto naturali usu fœminæ accensi sunt in desi- » deria sua[2]; » intuli Apostolo teste, approbari usum fœminæ naturaliter institutum. Ad hoc ergo iste rescribens : Non dixit, inquit, Apostolus conjugalem usum[3], sed naturalem, eum volens intelligi qui fit membris ad hoc creatis, ut per ea possit ad generandum sexus uterque misceri : ac per hoc, cum eisdem membris etiam meretrici quisque miscetur, naturalis est usus, nec tamen laudabilis, sed culpabilis. Non ergo isto nomine, id est, « Usu naturali, » conjugalis est laudata commixtio : sed immundiora et sceleratiora flagitia denotata sunt, quam si illicite fœminis, sed tamen naturaliter uterentur. » Id

[1] Eccle. VII, 30. — [2] Rom. I, 27. — [3] Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 20.

est, hic usus fœminæ quem pronuntiavit Apostolus naturalem, non intelligitur conjugalis, ut bonus licitusque doceatur : sed ideo, inquit, dictus est naturalis, quia diversitatem sexus ad hoc indicat institutam, ut et commixtui pararetur et partui. Quibus molitionibus cum juvaretur nihil, cur tantum immoratus est? Profecto ob hoc solum, ut hi qui eum sequuntur, solutum putent quod viderint fuisse contactum : cæterum quam nihil dixerit, brevis disputatio palam faciet. Nempe Apostolus fœminæ usum ait naturaliter institutum, nec commendavit alteram commixtionem primitus ordinatam; sed de eo usu disputans, in quo libidinem cunctis noverat viguisse temporibus, naturalem illam vocavit. »

Aug. Usus fœminæ naturalis est, cum ejus masculus illo membro utitur, quo natura ejusdem generis animantium propagatur; propter quod etiam ipsum membrum natura proprie dici solet : unde Cicero ait, mulierem vidisse se in somnis præsignatam habere naturam. Usus itaque naturalis et licitus est, sicut in conjugio; et illicitus, sicut in adulterio : contra naturam vero semper illicitus, et procul dubio flagitiosior atque turpior; quem sanctus Apostolus et in fœminis et in masculis arguebat, damnabiliores volens intelligi, quam si in usu naturali, vel adulterando, vel fornicando peccarent. Usus itaque concumbentium naturalis idemque inculpabilis, et in paradiso esse potuisset, etiamsi nemo peccasset; non enim aliter ad humanum genus secundum benedictionem Dei multiplicandum filii gignerentur : sed cum vocatum esse ab Apostolo usum naturalem, in quo libidinem cunctis noverat viguisse temporibus, quis tibi dixit, nisi hæresis vestra? Absit enim, ut Apostolus etiam illo tempore hominum crederet pudendam viguisse libidinem, quando

[1] Cic. lib. 2. de Divin.

nudi erant, et non pudebat eos. Verumtamen etiamsi Apostolus diceret, quod ipse dixisti, « In usu fœminæ naturali cunctis temporibus viguisse libidinem; » in his quoque verbis haberem quod recte intelligerem, ne pudendam susceptam tuam in illius beatæ vitæ corporibus, quæ nondum fuerant corpora mortis hujus, sicut tu facis, mente stultissima, lingua loquacissima, fronte impudentissima collocarem. Cunctis quippe temporibus, ex quo utriusque sexus fieri concubitus cœpit, procul dubio usus fœminæ naturalis sine hac pudenda libidine esse non potuit : jam enim non vitæ illius, sed mortis hujus habebant corpus, quando post peccatum de paradiso egressi, masculus et fœmina utrumque sexum naturaliter primitus miscuerunt. Quod si ante faceret, ibi libido vel nulla esset, vel pudenda non esset : non enim sollicitaret invitum, et repugnare sibi cogeret castum; sed aut sine illa officium suum genitalia, jubente mente, peragerent; aut illa si esset, cum opus esset, assurgeret, tranquillissimum nutum subsequens voluntatis, nec opprimens cogitationem turbulento impetu voluptatis. Talem se modo non esse, multis suis importunis et coërcendis motibus confitetur : ergo aut vitium esse, aut vitiatam se esse testatur. Ecce unde dicebat Apostolus : « Scio quia non » habitat in me, id est, in carne mea bonum[1]. » Ecce unde trahitur a nascentibus originale peccatum. Hoc malo bene utitur pudicitia conjugalis : hoc malo melius non utitur religiosa continentia vidualis, vel sacra integritas virginalis.

XVIII. Jul. « Hoc nos intelleximus, cumque de naturæ institutione loqueremur, id protulimus quod Apostolum sensisse constabat. Tu igitur quid promovisti, ut referres non ab eo usum conjugalem, sed naturalem vo-

[1] Rom. VII, 18.

cari? Aut quo ore subjungis, quoniam » cum iisdem membris meretrici quisque miscetur, naturalis est usus, nec tamen laudabilis, sed culpabilis? « Ut enim etiam hic ostendamus, quod frequenter aperuimus, unam a te saltem sententiam non proferri, quæ non adversum te plurimum valeat : si usus fornicationis naturalis, nec tamen laudabilis, sed culpabilis dicitur, ob hoc quia meretricis usus est; sine dubio conjugalem, quia honestum atque licitum, non culpabilem, sed laudabilem profiteberis. »

Aug. Non quia sine malo est, sed quia bene utitur malo, conjugalis concubitus merito inculpabilis dicitur. Sic enim bonum est bene uti malo, quemadmodum malum est male uti bono. Sic ergo bene utuntur conjugati libidinis malo, quomodo male utuntur adulteri corporis bono. Hoc jam non semel dixi, et sæpius me dicere non pigebit, quandiu te veris contradicere non pudebit.

XIX. Jul. « Et ubi est crimen tuum diabolicum quod illi argumento pudoris nitebaris affigere? Non enim jam libido reprehenditur, quæ et in prohibito et in concesso usu, naturæ ipsius conditione sentitur; si depravatio ejus, ad id quod non licebat excurrens, sola culpatur. »

Aug. Non sola « Culpatur depravatio libidinis ad id quod non licebat excurrens : » sed tua magna depravatio est, cum a te non culpatur ad id quod non licebat impellens. Quando enim ad id quod non licet impellit, profecto nisi pravitati ejus repugnetur excurrit. Et hæc est concupiscentia carnis, qua caro concupiscit adversus spiritum; adversus quam propterea concupiscit et spiritus, ne quo impellit excurrat. Malum est ergo, et quod impellit in malum : sed si non excurrit, repugnante sibi spiritu, non vincitur homo a malo. Tunc autem omni malo carebit, quando cui repugnet non erit. Neque hoc

cum fiet, natura, sicut Manichæus insanit, a nobis separabitur aliena, sed sanabitur nostra. Quæ nunc, si quemadmodum regeneratione et remissione peccatorum sanatur a reatu, sic ab omni esset infirmitate jam sana; non contra carnem spiritus concupisceret, ut non operaremur nisi licitum; sed ita caro spiritui consentiret, ut nihil contra illum concupisceretur illicitum.

XX. Jul. « Utque presse interrogemus et breviter apostolum Paulum, cum naturalem usum fœminæ nuncuparet, possibilitatem rei et honestatem, an solam possibilitatem indicasse arbitraris? id est, hoc nomine, « Naturali, » intelligere nos voluit usum qui fieri poterat et debebat; an qui poterat, sed non debebat? Si dixeris, qui poterat, licet non deberet, qualis in adulteris agitur : ergo et illud aliud flagitium non erit contra naturam, quia membris agitur naturalibus. Si autem expavescens retuleris, quod et veritas habet, Apostolum usum vocasse naturalem, qui fœtibus destinatus honeste agi, quippe naturaliter, ut poterat et debebat, id est, in corporibus vel singularum vel plurium fœminarum, temporum tamen ratione concessis : fateberis sine dubio inepte argumentatum fuisse; beatumque Paulum nomine naturalis usus, non fornicationem, sicut tu putaveras, sed et honestum et legitimum, qui fœcunditati paratus est, corporum indicasse commixtum.

» Nos ergo merito generaliter defendimus, quod Manichæus generaliter arguebat. Tu enim dicis commixtionem hanc sexuum cum voluptate, per diabolum institutam, causam originalis esse peccati, et necessitatem omnium criminum; ac per hoc ipsam criminaris naturam : nos quid consequentius facere potuimus, quam ut teste magistro gentium, naturæ generalitate defenderemus et ascriberemus operi Dei, quod tu naturaliter malum voca-

bas? Factumque est, ut quod tu dicis diabolicum, nos ad refellendum te probaremus naturaliter institutum. Ista est quippe legitima et erudita responsio, ut quod in specie accusatur, defendatur in specie; et quod in genere arguitur, vindicetur in genere. Quod etiam Manichæus intellexit, quem tu æquas crimine, sed non æquas ingenio: ideo ille omnem substantiam corporum transcribit diabolo; tu autem non universam, sed sicut in priore libro diximus, meliorem. Triumphavit ergo veritas sacris stipata præsidiis, quæ per Apostolum probans naturale conjugum negotium, et per hoc ad Deum pertinere qui esset auctor naturæ, vestra figmenta disrupit, qui id prævaricatorium, non naturale juratis. »

Aug. Jam etiam supra satis diximus quem dixerit Apostolus usum fœmine naturalem, et cur appellaverit naturalem, id est, cum fit eis membris utriusque sexus, quæ adpropagandam sunt instituta naturam[1]; sive talis usus esset, qualis in paradiso esse potuisset, nullo scilicet utens malo, vel nulla existente, vel non nisi nutum voluntatis subsequente libidine; sive qualis nunc est ex quo esse cœpit, vel licitus sicut in conjugio, bene utens et corporis bono et libidinis malo; vel illicitus sicut in adulterio, male utens et illo bono et illo malo; nec tamen etiam ipse discedens ab eis membris, quæ naturæ etiam nomine proprie nuncupantur. Nihil est itaque cur presse, ut dicis, ac breviter interroges, utrum Apostolus in eo quod ait naturalem usum, eum voluerit intelligi, qui fieri et poterat et debeat; an qui fieri poterat, sed non debebat: non enim ut hoc diceret, aliquid horum intuebatur Apostolus, sed membra tantummodo utriusque sexus genitaliter naturalia, hoc est, ad generandam creata naturam. Nam quis ignorat, quod licitus usus fœminæ fieri

[1] Rom. I, 27.

et possit et debeat; illicitus autem fieri possit, nec tamen debeat; uterque autem sit naturalis, quia utriusque sexus ad naturam propagandam creatis membris genitalibus fit?

Tergiversatorias aufer ambages, remove loquaces et fallaces, fumos vanitatis tuæ. Libido pecorum ideo non est vitium, quia non ea caro concupiscit adversus Spiritum: quod Manichæus si discernere valuisset, nec pecorum ab opificio Dei veri alienasset naturas, nec hominum vitia putaret esse substantias. Tu autem nisi cum Ambrosio et cæteris catholicis senseris atque tenueris[1], per prævaricationem primi hominis carnis et spiritus dissensionem in nostram vertisse naturam; quantumlibet Manichæos detestari videaris, eorum detestandus adjutor sine dubio permanebis; asserendo esse bonum, quod esse clamat veritas malum; et hoc malum negando ex depravatione venire peccato vitiatæ naturæ nostræ, ut Manichæus, te adjutore, commixtionem nobis naturæ introducat alienæ.

XXI. Jul. « Simili acumine illud quoque labefactare conaris, quod dixi, evangelico testimonio ex fructibus suis arborem debere cognosci; ut ostenderem, quod clarum est, doceri bona non posse conjugia, imo ipsam naturam, quæ conjugiorum operatione suppletur, nec Dei posse opere vindicari, si de ea dicerentur crimina pullulare. Ad hoc ergo respondisti, » Numquid Dominus inde loquebatur[2], et non potius de duabus voluntatibus hominum, bona scilicet et mala; istam bonam, illam malam arborem dicens, quia de bona voluntate opera bona nascuntur, et mala de mala? Quod si nuptias arborem bonam intelligamus, profecto e contrario posituri sumus fornicationem arborem malam. Porro si di-

[1] Ambros. lib. 7. in Luc. 12. — [2] Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 26.

xerit, non illic arboris loco ponendum esse adulterium, sed naturam humanam de qua nascitur homo : ita et hic non erit arbor connubium, sed natura humana de qua nascitur homo. « Falleris : non ibi Dominus loquitur de duabus voluntatibus, sed de persona sua. Quoniam cum beneficia Judæis præstaret innumera, ab ejus nihil criminationibus desinebant. Cæterum cum opera ejus, quæ etiam glorificabant, arguere non valerent; ipsum tamen Samaritanum ac plenum dæmonio et Behelzebulis spiritu causabantur illudere. Tunc ergo Dominus ait, « Aut facite arborem bonam, et fructus ejus bonos; aut facite » arborem malam, et fructus ejus malos; ex fructibus » enim suis arbor dignoscitur[1]. » Id est, aut opera mea vituperate, quæ bona esse infirmitates pulsæ et restitutæ sanitates loquuntur; ut improbum me, operum meorum testimonio comprobetis : aut si hæc tanta beneficia non audetis arguere; reddite bonæ arbori, mihi videlicet, testimonium fructuum meorum, et amate beneficum, qui beneficia prædicatis. Ibi ergo personam de operibus suis Christus jussit agnosci : quod nobis jure suffragatum est, ut doceremus naturam quoque atque conjugia de fructificationis suæ qualitate censenda; ut si de his criminum virus fluebat, criminosa etiam radix judicaretur. »

Vide ergo quam ad intelligendum cæcutias, qui levare te objecti mei pondus putasti, fornicationem nuptiis ex adverso locando, ut sicut bona arbor nuptiæ, ita mala fornicatio videretur, de qua, id est, fornicatione, fœcunditas nulla deberet existere, ne mala convinceretur, si bonæ nuptiæ bonis fœtibus probarentur; cum homo sive de conjugio, sive de adulterio nascitur, non de flagitio, sed de natura seminum prodeat. Flagitium quippe

[1] Matth. XII, 33.

quod mœchantium voluntate committitur, substantiæ instituta non turbat : verum exercet se natura per materias suas, et peccato remanente apud illicitæ voluntatis auctorem, fœtus innocuus de opere Conditoris erumpit. Quod quidem et tu vidisti esse referendum : sed qualiter conatus sis eludere, prudens lector attendat. » Ais enim : Si arboris loco ibi non est ponendum adulterium, sed natura humana de qua nascitur homo : ita et hic non erit arbor bona connubium, sed natura humana de qua nascitur homo. « Hoc est ergo quod eloqui conatus es : Sicut non imputatur homo fornicationi, sed naturæ : ita peccatum quod trahitur de parentibus legitimis, non esse imputandum connubio, sed naturæ humanæ, quam crimine diabolus infecit antiquo. In adulteris ergo culpasti lascivientium voluntatem ; sed laudasti humanam naturam, de qua homo etiam per illicitos concubitus nasceretur : in parentibus autem legitimis laudasti connubium, de quo non dicis venire peccatum ; sed vituperasti naturam, de qua dicis infundi crimen horrendum. Vigilet hic ergo lector meus. Si naturam humanam in fornicatione laudabilem censuisti, quæ causam nascenti flagitiis coëuntium, impollutam fecisset ; quomodo hanc ipsam naturam in connubii parte reprehendis, quam dicis causam naturali crimini præstitisse ? Ergo non quidem connubium, sed naturam humanam et magnum bonum et magnum malum esse professus es. Nam quid ea nequius, si crimen ingenuit ? quid detestabilius, si a diabolo possidetur ? Quid ergo habeat artis in semine, ipsa viderit : qualitatis interim, in qua bonum omne vel malum est, pessimæ comprobatur, si et ipsa rea, et generans reatus, et diabolicæ convincitur tyrannidis satelles. Merito ergo de fructibus suis debet arbor agnosci, ut quæ causa mali est, mala jure optimo nominetur. »

Aug. Causam mali originalis, nec conjugium esse, nec adulterium, satis res ipsa declarat : quoniam, id quod bonum est in natura hominis, Deo creante ex homine nascitur ; et id quod malum habet propter quod renasci debet, ex homine trahitur. Causa porro hujus mali est, quod « Per unum hominem peccatum intravit in mun- » dum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines » pertransiit, in quo omnes peccaverunt[1]. » In quibus Apostoli verbis in aliam sententiam detorquendis, quanta loquacitate inaniter laboraveris, vident qui tua et nostra intelligenter legunt. Quid te igitur adjuvat? ut quid abs te, quæso, commemoratum est evangelicum testimonium, quod « Arbor bona bonos fructus facit[2]; » cum tu de conjugali loquereris bono, ejusque fructus velles esse homines; tanquam ideo demonstrans eos sine malo nasci, quia bonum sunt nuptiæ, et « Non potest arbor » bona fructus malos facere[3]; » cum homin es nascuntur[4] ex hominibus, sive cum originali noxa, unde dicit Apostolus, « Corpus mortuum est propter peccatum[5]; » sive sine ulla noxa, ut vos contenditis contra Apostolum, non tamen per conjugales solos, verumetiam per concubitus impudicos; et aliquando sint sterilia conjugia, fœcunda adulteria?

Utrum autem Dominus duas voluntates, sicut nos dicimus, in duabus arboribus insinuare voluerit, unam bonam, qua bonus est homo, quæ non potest facere opera mala, id est, fructus malos; alteram malam, qua malus est homo, quæ non potest facere opera bona, id est, fructus bonos, an sicut tu dicis de se ipso Judæis ista locutus sit, qui nosse volunt, Evangelium legunt, te negligunt. Dominus enim cum cavendos esse monstraret,

[1] Rom. v, 12. — [2] Matth. vii, 17. — [3] Ibid. 18. — [4] *Forte* nascuntur. — [5] Rom. viii, 10.

qui venirent in vestitu ovium, intrinsecus autem lupi essent rapaces, « Ex fructibus, inquit. eorum cognoscetis eos, Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, » mala autem arbor fructus malos facit. Non potest arbor » bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus » bonos facere[1]. » Et secundum Lucam, cum hypocritæ arguerentur, duæ istæ arbores commemoratæ sunt, et mox evidenter expositæ subsequente Domino atque dicente: « Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum, et malus homo de malo profert malum; » ex abundantia enim cordis os loquitur[2]. » Ubi autem ait, « Aut facite arborem bonam et fructum ejus bonum, » aut facite arborem malam et fructum ejus malum[3], » (quod tu eum de se ipso dixisse opinaris;) unde dixerit mox aperiens: « Si quidem ex fructu, inquit, arbor cognoscitur. Progenies viperarum, quomodo potestis bona » loqui, cum sitis mali? Ex abundantia enim cordis os » loquitur: bonus homo de bono thesauro profert bona, » et malus homo de malo thesauro profert mala[4]. » Vides-ne te falli, non me? Redi ergo ad causam operis mali, et invenies voluntatem malam: redi ad causam originalis mali, et invenies primi hominis voluntatem malam, et ea vitiatam naturam bonam.

XXII. Jul. « Verum hæc loquimur, ut fidei vestræ quis sit finis ostendam: cæterum illud inconcussum valet, quod disputationibus præcedentibus fundatum est, nec quidquam malum esse, præter opus voluntatis quod justitia prohibet perpetrantis; nec quod naturale est, posse malum convinci. Manet ergo hæc inconcussa turris, de cujus edito latrocinia diversorum propulsantur errorum. »

[1] Matth. VII, 16. — [2] Luc. VI, 45. — [3] Matth. XII, 33. — [4] Ibid. et seqq.

AUG. Quid est quod dicis; aut quæ sunt tuæ præcedentes disputationes, nisi loquacissimæ vanitates? Quid est quod dicis : « Nec quidquam malum esse, præter opus voluntatis quod justitia prohibet perpetrantis? » Ergo ipsa voluntas mala non est malum, si non est quidquam malum nisi opus? Neque enim enim est consequens, ut mala voluntas habeat etiam perpetrandi operis facultatem : ac per hoc te auctore non erit malum hominis male velle, quando non potest facere. Quis istam ferat insipientiam, vel potius amentiam? Ubi etiam ponimus, quia si non est malum quidquam, nisi opus voluntatis quod justitia prohibet perpetrantis; non erunt mala quæcumque homines nolentes sive agunt, sive patiuntur : non erit malum quod clamat Apostolus, « Non enim quod volo facio bonum, » sed quod nolo malum hoc ago [1] : » non erit malum supplicium ignis æterni, « Ubi erit fletus et stridor den- » tium [2]; » quia id volens nemo patietur, et non est opus voluntatis quod justitia prohibet perpetrantis, sed pœna nolentis. Quando ista saperes, si non mirabiliter desiperes, vel potius insanires?

Quid est etiam quod dicis : « Nec quod naturale est, malum posse convinci? » Ita-ne vero, (ut innumerabilia naturalia vitia corporis taceam), malum non est surditas naturalis, quæ ipsam quoque, ex qua justus vivit, impedit fidem, quoniam fides ex auditu est [3]? Sed vos, nisi surdi intus essetis, Apostolo dicente, « Fuimus enim et nos » naturaliter filii iræ, sicut et cæteri [4], » cordis auribus audiretis. Sed pergite adhuc, et cordibus cæcis surdisque clamate, Non est malum naturaliter esse obliviosum, naturaliter esse obtunsum, naturaliter esse iracundum, naturaliter esse libidinosum. Cur enim non securi fatua ista verba jactatis, quibus malum non est etiam ipsa fa-

[1] Rom. VII, 19. — [2] Matth. VIII, 12. — [3] Galat. III, 11. — [4] Ephes. II, 3

tuitas naturalis? Usque adeo quippe omne originale malum meritum negantes, cuncta naturalia vitia laudare cogimini, ut non solum corpore deformes, debiles, monstruososque fœtus verumetiam fatuos, si nemo ibi peccasset, exorturos in paradiso fuisse dicatis; dum tamen pudendam susceptam vestram, qua caro concupiscit adversus spiritum, inter delicias loci illius beatissimi collocetis.

XXIII. Jul. « Verum nunc, quod locus exigit, insequamur. Apparet te, subtilissime disputator, unam eamdemque rem naturam scilicet humanam magnis extulisse laudibus, sed majoribus maculasse criminibus : quod sicut uno tempore, uno opere unoque consilio evenire simul non potest; ita ratio naturalis nequaquam capit hæc, vel sub alternatione contraria, sed uno semper plena, id est, taxatione boni, nunquam propter malum, quod ejus instituta peractoris[1] sui non capiunt dignitatem, nisi a pollutissimo Manichæorum dente mordetur. Sed hoc expleto illud inquiro, quos putes connubii fumos sequendos? Nam si connubium fateris non esse causam hominis, sed naturam; peccati quoque causam non esse connubium, sed naturam; hoc connubium cui laudem dabas, totum prorsus evanuit. Cui ergo rei ascribitur, si nec mali tui, nec boni mei causa est? Si ab honestate connubii homines submoves, ne eum etiam fornicationi cogaris ascribere, a necessitate connubii peccatum removes, ne nuptias damnare videaris; quid remansit laude dignum in possessione conjugii? Cur illud times violare sermone, quod admota disputatione funditus subruisti? Cujus ergo ergo rei causa esse, dicetur si nec malo nec bono participat naturali? Nihil ergo jam agit in rebus humanis nomen honestasque conjugii? Sed angeris, et dure quidem;

[1] *Forte* per auctoris sui dignitatem non capiunt.

subveniendum est igitur anhelo seni. Remansit quod ei dare possis, sine quo tamen nihil aliud invenitur : videlicet ut dicas hoc connubium stare pro foribus, ut ad voluptatem coëuntium nullam obscœnitatis famam permittat irruere, sed suo titulo illi negotio honestatem vindicet et pudorem. Sine causa ergo connubii fidem subdola corrumpere laude voluisti : nulli es infestus, quam tibi. Vos omnino proturbat, nec ad lacerationem commixtionis tutelæ suæ creditæ, Manichæorum linguas permittit irrepere. Habent, inquit, suo dogmate digna meritoria, in quibus nocturnis horis expleantur : illam verecundantium voluptatem connubii tuentur excubiæ, arcentur crimina, et honor honestatis admittitur : privilegia sibi ab Apostolo concessa defendunt honorabiles nuptias et thoros immaculatos [1]; fornicatores autem et adulteros judicabit Deus. Ubi est ergo criminosa commixtio, si negotio ejus atque secreto auctoritas connubii, quod laudabas, obsequitur.

Aug. Tu quidem, ut ex fructibus suis cognosci arborem diceres , non naturæ hoc evangelicum testimonium, sed nuptiis proficere voluisti. Nam tua verba ista sunt : « Si ergo trahitur, inquis, et de nuptiis originale malum, causa mali est conventio nuptiarum, et necesse est malum, esse per quod et ex quo malus fructus apparuit, dicente Domino in Evangelio, ex fructibus suis arbor agnoscitur [2]. Quomodo, inquis tu audiendus putaris, qui dicis bonum esse conjugium, de quo nihil aliud quam malum prodire definis? Constat igitur, inquis, rea esse conjugia, si peccatum inde originale deducitur, nec posse defendi, nisi fructus eorum innocens approbetur : defenduntur autem, et bona pronuntiantur : fructus igitur approbatur innocuus. « Nempe his verbis tuis satis clarum est, arborem te intelligi voluisse conjugium, et fructus

[1] Hebr. XIII, 4. — [2] Matth. XII, 33.

arboris eos fœtus, qui conjugum commixtione nascuntur. Sed quia hinc ratione manifestissima exclusus es, et ex adulteris enim tales fœtus oriuntur : ad naturam putasti esse fugiendum, in cujus altitudine latitares ; de qua non agebas, quando propter connubii bonum fructusque ejus bonos similitudinem arboris evangelicæ cæcus adhibebas. Defende ergo naturam contra originale peccatum : relinque conjugia, ipsam dic bonam arborem, quia sive de conjugiis, sive de adulteriis, ipsa gignit homines; quos ideo dicis fructus bonos arboris bonæ, ne aliquem reatum ex origine depravata credantur generatione traxisse, regeneratione solvendum ; ne indigeant salvatore, ne in remissione[1] peccatorum fuso sanguine redimantur. Age ista ut detestandus hæreticus : imple paradisum Dei, etiamsi nemo peccasset, libidinibus concupiscentium, certaminibus contra libidines dimicantium, doloribus parturientium, fletibus vagientium, morbis languentium, funeribus morientium, mœrore lugentium. Sic age; hoc te decet : tales enim, te auctore, subsequuntur pœnæ bonos fructus arboris bonæ, et insinuant paradisum deliciarum, sed Pelagianorum.

Quin etiam meam disputationem dialecticus acutus irrides, dicens : « Unam eamdemque rem, naturam videlicet humanam, magnis extulisse me laudibus, sed majoribus maculasse criminibus. » Ego vero non Aristotelem vel Chrisippum, multo minus vanum cum sua loquacitate Julianum, magistrum delector habere ; sed Christum, qui profecto nisi natura humana magnum esset bonum, non pro illa homo fieret, cum Deus esset ; nisi magno peccati malo mortua esset, non pro illa moreretur, cum sine peccato ipse venisset et mansisset. Rursus tamen, quasi non tibi natura humana sufficiat, quæ talis de adul-

[1] *Forte* in remissionem.

teris, qualis de conjugibus nascitur, de bonitate nos putas urgendos esse nuptiarum, quærens quid agant in rebus humanis, si neque malum ipsis imputandum est, quod non de illis, sed de vitiata per peccatum origine trahitur; neque bonum, quia homo etiam de adulteris nascitur. Et quia honestatem connubii a concubitus illiciti turpitudine invenimus esse discretam, hinc existimas confici, nullum originale malum trahi de conjugali concubitu; non intuens, quod si connubii bonum causa esset, ne malum traherent qui de conjugibus nascerentur; profecto adulterii malum causa esset, ut malum traherent, qui de adulteris nascerentur. Habent igitur in rebus humanis honestum locum suum nuptiæ, non ut homines nascantur, qui etsi nulla nuptiarum lege, naturali usu passim sexus uterque concumberet, utique nascerentur; sed ut ordinata propagatione nascantur; et quemadmodum partu certæ sunt matres, ita fide conjugii habeantur certi et patres : et ne tua pudenda suscepta per quaslibet fœminas tanto turpius, quanto liberius evagetur. Sed non quia de nuptiis certo genitore homo nascitur, ideo non indiget Salvatore per quem renascatur ut a malo cum quo nascitur, liberetur. Non est itaque in connubiis, ut nos dicere calumniaris, criminosa commixtio : sed ideo laudanda est conjugum castitas, quia sola potest bene uti malo, quod tu deformiter laudas.

XXIV. Jul. « His igitur absolutis vel breviter ostendam, quam jaceas in profundo ignorantiæ, qui hactenus subtilissimus et acutissimus habebare. Dicis te naturæ ascribere crimen, quod transit in sobolem, non tamen in nuptiis : sicut e regione, hominum naturæ applicas, non flagitio, Et ideo fingis te quidem laudare connubium, ne aperte deprhendaris Manichæus; sed vituperas naturam, cui et malum inesse, et de qua propagari malum fate-

ris. Nunquam igitur audire potuisti disputationis regulas et sanissimæ constituta rationis? In omnibus enim prædicamentis plus amplectuntur genera, quam species, inde autem etiam fiunt genera subalterna : plus autem species, quam atomi; suntque genera quibus species continentur, species autem speciales quibus individua concluduntur. Minorum ergo quassatio, superiora non quatit; superiora vero casibus suis omnia quæ complectebantur, involvunt. Verbi gratia, animal genus est : sed latitudine suæ significationis diversas species comprehendit, scilicet hominis, equi, bovis etc. Si ergo pereat una species, genus illud non sentit exitium : fac enim ut de rebus bonum natura deficiat; genus nimirum interemptum non est, aliorum animalium permanente natura. At contra, si hoc quod est animal, auferatur de rebus, omnes sine dubio species, quæ hoc genere concludebantur, interent [1]: nulla enim remanebit species animantis, animali penitus interempto. Ea ergo quæ superiora sunt, eventus suos atque merita speciebus, quas amplectuntur, impertiunt : non tamen recurrit, ut specierum suarum quasi necessitudinum quarumdam varietatibus permutentur. Utque ad causam referatur exemplum : naturæ humanæ generalitas institutionum infra se locatarum genus quoddam est; hæc velut species habet, in situ, in membris, in ordinibus, in motibus, vel aliis id genus. Qualitatem ergo suam omnibus suppositis speciebus impertit : non tamen obnoxiaretur sui ut minorum a se rerum periculis misceatur. Si ergo natura vituperetur, et obnoxia diabolo reaque credatur, conjugium quoque quod sub illa est, et fœcunditas, et substantia tota damnabitur. Non potest ergo laudari connubium, quod fit secundum naturam, si natura ipsa reprehenditur. Commoriatur necesse est radici suæ germinum succisorum venustas : et ut rem ipsam planius

[1] Sic habent fere omnes edit.

eloquar, non potest dici bonum negotium nuptiarum, si commixtio naturalis arguitur; quoniam quod depretiatur in genere, cui indivisibiliter adhæret, in specie nequit honorari. Porro cum mala voluntas instrumentis naturalibus ad flagitia utitur, vis illa voluptatis et seminis, quæ nunquam pro coëuntium voluntate variatur, nullam patitur criminis societatem; sed materiam Deo præstat operanti, flagitiumque adulterantis solummodo arguit meritum, non naturæ. Cum igitur de naturalibus disputaremus, perobtunse naturam reprobans connubia laudasti; cum irrefutabiliter constet genus speciebus suis participare, quidquid exceperit: et ideo aut usus, quem naturalem Apostolus dicit, bonus legitimusque censebitur, et erunt honesta conjugia, nullumque erit naturale peccatum; aut si creditur natura esse diabolica, ut sit originale peccatum, connubii quoque usus damnabilis pronuntiabitur. Et non quidem sobrie, ex aperto tamen Manichæorum dogma suscipitur: quod quoniam funestum est, nec apud illos quidquam est aut veritatis, aut honestatis, aut fidei; apud nullos autem alios opinio potest naturalis esse peccati; ut nos catholicos, ita vos constat esse Manichæos. »

Aug. Tu certe de arbore locutus es, et fructibus ex quibus arbor agnoscitur, cum in hac similitudine conjugium prolemque intelligendam putasses, exclusus inde, quia et de concubitu adulterino potest talis existere fructus, ad naturam fugisti. Nec latere nos fugientis transitus potuit: in verbis enim tuis, quæ nunc commemorabo, satis evidenter apparuit. Aisti enim loquens ad me ipsum: « Simili acumine illud quoque labefactare conaris, quod dixi, testimonio evangelico, ex fructibus suis debere arborem cognosci; ut ostenderem, inquis, quod clarum est, doceri bona non posse conjugia; imo ipsam naturam,

quæ conjugiorum operatione suppletur, nec Dei posse operi vindicari, si de ea dicerentur crimina pullulare. » His tuis dictis aperuisti fugæ tuæ transitum, nominatis conjugiis addendo et dicendo, « Imo ipsam naturam, quæ conjugiorum operatione suppletur. » Distinxisti ergo duo ista, satisque ostendisti aliud esse naturam, aliud conjugia, quorum operatione natura suppletur. Quid est ergo quod postea naturam genus, ejusque speciem vis esse conjugium? Numquid ullum genus speciei suæ ullius operatione suppletur? Non utique : neque enim animal, quod est genus, suppletur operatione hominis, vel equi, vel bovis, vel alterius alicujus pecoris, quod species est generis illius : quandoquidem etiamsi desit aliqua species, auferaturque de rebus; manet tamen genus, quod cæteras amplectitur species, sicut etiam ipse disputasti. Quod genus utique integrum non maneret, si operatione speciei, quæ oblata est, suppleretur : non enim magis est genus, si plures; et minus est genus, si species habeat pauciores : quamvis si omnes auferantur species, nec genus erit; quemadmodum genere ablato, nulla erit species. Non est igitur connubium species, genusque natura, si connubiorum opere natura suppletur : sicut non est agricultura species segetis, quoniam suppletur seges opere agriculturæ. Deinde si naturam genus, ejusque speciem dicis esse conjugium; procul dubio dicere cogeris, quod natura sit omne conjugium. Ideo quippe omnis equus animal est, etsi non omne animal equus; quia species est equus, animal genus. Ergo nec fit ab homine aliqua natura : quamvis enim, ut scriptum est, a Domino jungatur mulier viro[1]; quoniam nisi adjuvante ipso non fit, quando recte fit : quis tamen nesciat opera hominum esse conjugia? Porro si naturam non facit homo, non est natura conju-

[1] Prov. XIX, 14, juxta LXX.

gium; quia conjugium facit homo. Ac per hoc, quia conjugium natura non est; profecto naturæ species, tanquam illa sit genus, nullo esse pacto potest. Conjugia igitur ad mores hominum pertinent, ipsi autem homines ad naturam. Licet itaque nobis mala vitiatæ vituperare naturæ, et laudare mores bene utentes bonis malisque naturæ. Laudo ergo conjugia : absit autem ut laudem malum, quo caro concupiscit adversus spiritum; sine quo malo quisquam hominum non potest nasci; cujus mali reatus nisi renascendo, non potest solvi; cujus mali bonus usus laudatur in concubitu conjugali. Proinde originale peccatum, quod non trahitur ex alienæ commixtione, sed ex nostræ depravatione naturæ, non dicunt Manichæi, sed dicunt Catholici : quod vos negando estis hæretici.

XXV. Jul. « Ad cujus nominis cavendam invidiam, frustra omnino diversarum facis hæreseon mentionem[2]. Ais enim, » Sicut Ariani Catholicos Sabellianos vocant, quamvis certam personarum distinctionem faciant, naturæ tamen communione servata; ita et a nobis Manichæorum vobis nomen imponi; cum vos non dicatis malum esse nuptias, quod dicunt Manichæi, sed dicatis malum in omnes homines naturæ conditione transire. « Hæc autem argumenta tua a prudentibus non ambigo irrisum iri : nam ut Ariani falso Catholicos Sabellianos dicunt, cum a nobis et Patris et Filii et Spiritus sancti personarum fiat sine ulla confusione et sine mutatione substantiæ distinctio, illique hebetissime calumnientur, inter unum et tres nihil interesse : ita etiam Catholici jure meritoque vos Manichæos esse pronuntiant; quia id a nobis dici fides vestra compellit. Asserunt quippe Manichæi naturale peccatum : vos dicitis naturale. Dicunt

[1] Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 23.

Manichæi libidinem corporum a diabolo esse plantatam : tu id multiplicata disputatione confirmas. Contendunt illi per liberum arbitrium non posse malum caveri, quippe quod naturale sit : tu quoque iisdem sermonibus liberum commentaris arbitrium, sed per quod malum fieri possit, a malo autem non possit desisti. Dicit Manichæus semen esse maledictum : tu id Scripturarum auctoritate probare conaris. Dicit Manichæus inconvertibilem esse malitiam : tu sic esse vociferaris. Sed dicis tu Adam solum naturæ fuisse melioris : dicit etiam Manichæus ad Patricium, meliorem illum secutis credi oportere, quasi de primæ concretum flore substantiæ. Dicis tu commixtionem propter naturales motus esse diabolicam, atque homines a diabolo quasi fruticis a se plantati fructus jure decerpi : dicit etiam hoc Manichæus, quippe a quo id credere et affirmare didicisti. Dicit Manichæus et naturam et nuptias malas esse : tu autem bonas nuptias, sed ream naturam. Non tu hic religiosior, sed ille prudentior. Quomodo ergo falsum est, quod dicunt Ariani, Catholicos Sabellianos esse : ita verissimum est, quod dicunt Catholici, Traducianos non esse aliud quam Manichæos; distinctionem autem inter vos illusoriam quidem, non fide vestra, sed imperitia contigisse. Unius ergo fidei tu et Manichæus : sed ille minus impudens, quam tua gravitas invenitur; neque enim facile Manichæus aut Melitidis alter offenditur, qui dicat se damnare naturam hominum, sed non infamare conjugia. »

Aug. Cur ego Arianos et Sabellianos commemoraverim, qui librum illum meum intelligens legit, mox invenit; teque pervidet dolose agere, qui eamdem causam totam commemorare noluisti. Tibi enim dixi[1] : Sicut Ariani dum Sabellianos fugiunt, in pejus aliquid incide-

[1] Lib. I. de Nupt. et Conc. c. 23.

runt, quia Trinitatis ausi sunt non personas discernere, sed naturas : ita Pelagiani dum Manichæorum pestem in perversum vitare conantur, de nuptiarum fructu ipsis Manichæis convincuntur perniciosiora sentire, credendo parvulos Christo medico non egere. Hæc verba mea tibi proposuisses, vel certe hanc sententiam meam, si mihi quoquo modo respondere voluisses : quibus prætermissis dicis tibi ipse quod vis, ut mihi, non ea quæ a me dicta sunt refellendo, sed non tacendo respondisse videaris.

Et nunc, quod ea me sentire dicis, quæ sentiunt Manichæi, multum falleris; vel potius quos potes fallis. Nam Manichæi malum coæternum Deo, idemque malum esse substantiam, et alienam quamdam dicunt esse naturam, quæ in bonum mutari, nec per se ipsam, nec a bono Deo possit omnino : cujus immutabilis mali commixtione, animam bonam, quam credere audent boni Dei esse naturam, inquinatam perhibent atque corruptam : et ob hoc in qualibet hominis ætate necessarium habere Salvatorem, a quo mundata et redintegrata atque a tali captivitate eruta liberetur. Vos autem dum in perversum fugitis Manichæos, in has impietatis tenebras incidistis, ut ab omni malo asserendo parvulos salvos, Salvatorem miseris necessarium non putetis; et adjuvandis eis ipsis, quos fugitis, Manichæis nescio quomodo per circuitum vestri occurratis erroris, negando malum vitiatæ naturæ nostræ; ut quidquid malorum vel recte creditur, vel aperte invenitur in parvulis, commixtioni (quod volunt ipsi) naturæ tribuatur alienæ. Catholica vero ut Manichæos et Pelagianos devitet, nullam naturam atque substantiam esse dicit malum : sed voluntario malo, quod per unum hominem in omnes homines pertransiit, nostram naturam atque substantiam ideo mutabilem, quia Dei natura non est, non negat esse vitiatam; eique malo,

quod insanabile Deo non est, ut absumi possit; in omnibus ætatibus Salvatorem necessarium confitetur. Proinde nec de peccato naturali, nec de libidine corporum, nec de libero arbitrio, nec de semine maledicto, nec de inconvertibili malitia, nec de natura primi hominis, nec de commixtione sexuum, nec de potestate diabolica in homines, eadem quæ Manichæi, dicere possumus; qui duas naturas atque substantias, unam boni, alteram mali, sine initio temporis sempiternas, et ex quodam initio temporis commixtas esse non dicimus; ne inter multa absurda atque vesana, etiam Dei naturam coinquinabilem corruptibilemque dicamus.

Quod autem me solum affirmas dicere bonas nuptias, reamque naturam: ut alios taceam, do tibi Paulum apostolum, quem tu quoque laudatorem prædicas nuptiarum, dicentem tamen de naturæ originalis [1] reatu, « Corpus mortuum esse propter peccatum [2]. » Do tibi alterum hujus intellectorem, meumque doctorem, catholicum Ambrosium, qui cum laudet conjugalem pudicitiam dicit tamen : « Omnes sub peccato nascimur, quo» rum ipse ortus in vitio est. Calumniose, contentiose, » linguose, quid quæris amplius [3]? »

XXVI. Jul. « Verum adversum hæc ludibria satis actum est : veniamus ad eam, quam supra dixi, perplexissimam quæstionem, quæ ipsum præceptorem tuum sui subtilitate decepit. Oppositioni quippe nostræ, haud exponendo, sed aliud difficilius ponendo conatus es occurrere. Cum enim docuissem, quia in hominibus perfectoris ætatis malum suapte voluntate operantibus, et innocua naturæ laudarentur exordia, et actionum diverticula jure vituperarentur; duoque esse, quæ possint contrariis ap-

[1] *Forte* originali. — [2] Rom. VIII, 10. — [3] Ambros. lib. I. de Pœnit. c. 2. vel 3.

plicari; in parvulis autem unum, id est, naturam, quia voluntas non esset; illudque unum aut Deo, aut dæmoni esse reputandum: collegique[1], ut si per Deum natura subsisteret, non posset esse in ea originale malum; si autem diabolo transcriberetur per ingenitum malum, nihil esset per quod homo divino operi vindicaretur: cum ergo ad ea pervenisses loca, respondisti, fide solita, me collegisse verum; sed et in parvulis duo esse, id est, naturam et peccatum. Quod tamen peccatum, ut priorum definitionum recorderis, nihil est aliud, quam voluntas retinendi vel admittendi quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere. Constituto ergo peccatum nihil esse aliud, quam pravæ voluntatis electionem; respondisti, Epicure nostri temporis, in parvulis peccatum esse, voluntatem non esse: quod cujus sit dedecoris, liber jam quartus ostendit.

In his ergo locis cum dixissem, Si ex voluntate est peccatum, mala voluntas, quæ peccatum facit; si ex natura, mala natura, quæ peccatum facit: ea quæstione es mihi conatus occurrere, quam a te excogitatam non esse manifestum est. Nam cum ante hos annos essemus Carthagini, a quodam mihi Honorato nomine necessario tuo (4), Manichæo æque, sicut Epistolæ vestræ indicant, idipsum propositum est. Cujus rei ad hoc tantummodo feci mentionem, ut clareret hanc esse quæstionem, quæ et Manem et Marcionem ante tot sæcula decepisset. Sic ergo loqueris contra hoc quod ego dixeram, Si peccatum in naturam, mala natura quæ peccatum facit. Quæro ab illo[2], si potest respondeat, sicut manifestum est, ex voluntate mala tanquam ex arbore mala fructus ejus fieri omnia opera mala, sic ipsam voluntatem malam, id est, ipsam fructuum malorum arborem malam unde dicat

[1] *Forte* colligique. — [2] Lib. 2. de Nuptiis et Conc. c. 28.

exortam. Si ex angelo; quid erat ipse angelus, nisi bonum opus Dei? si ex homine; quid erat ipse homo nisi bonum opus Dei? Imo quia voluntas mala ex angelo angeli, et ex homine hominis orta est; quid erant hoc duo, antequam in eis ista mala orirentur, nisi bonum opus Dei, et bona atque laudanda natura? Ecce ergo ex bono oritur malum, nec fuit omnino unde oriri posset, nisi ex bono; ipsam dico voluntatem malam, quam nullum præcessit malum; non opera mala, quæ non sunt nisi ex voluntate mala, tanquam ex arbore mala. Nec ideo tamen ex bono potuit oriri voluntas mala, quia bonum factum est a Deo bono; sed quia de nihilo factum est, non de Deo. Quid est ergo quod dicit, Si natura opus est Dei, per opus Dei opus diaboli transire non sinitur? Nonne opus diaboli, quando in angelo qui diabolus factus est, prius ortum est, in opere Dei ortum est? Quapropter si malum quod omnino nusquam erat, in opere Dei oriri potuit; cur malum quod alicubi jam erat, per opus Dei transire non potuit? Numquid homines non sunt opus Dei? Pertransiit ergo peccatum per homines, hoc est, diaboli opus per opus Dei, atque ut alio modo idipsum dicam, opus Dei per opus operis Dei. « Hæc tam multa, quæ de tuis sermonibus posui, aperuerunt omnino ipsum caput et fontem erroris antiqui : nihil in dictis tuis acutius, nihil in disserendo perplexius attulisti; toto omnino campo disputationis agitatus, ac de omni loco, in quo tentaveras subsistere, armis infestæ veritatis expulsus? pervenisti tandem ad illum specum, quem inter opaca quæstionum Manichæus foderat. Reddidisti propositioni huic testimonium difficultatis suæ, dicens, Quæro ab illo, ut si potest respondeat : et ideo quoniam convenit inter utrumque nostrum locum esse difficilem, ut toto animo adsit lector admoneo. Distinctiones pro

rei conditione subtiles, quas adjuvante Christo confido pinguescere, prius intentus, mox securus sequitur. Quæsisti ergo, unde malum: interrogo, quod malum dicas, commune enim hoc nomen est culpæ et vindictæ; cæterum abusive supplicium malum vocatur, cum gravitate ejus quo infertur judicii vindicetur. Respondes, de peccato te dicere, non de supplicio. »

Aug. Aperuisti omnino stultitiam tuam, quantum potuisti, qui malum confiteris esse peccare, et malum non esse dicis, sed abusive malum vocari, supplicio sempiterni ignis ardere. Sed tantæ absurditatis rationem reddis egregiam: « Abusive, inquis, supplicium malum vocatur, cum gravitate ejus quo infertur judicii vindicetur. » Si ergo, ut hoc dicas, damnati pœnam non ex miseria patientis, sed ex justitia damnantis appendis; dic apertius, bonum esse supplicium, quod abusive dicis malum vocari. Supplicium est enim pœna peccati, et justa est utique pœna peccati: justum est itaque supplicium; et omne quod justum est, bonum est: bonum est ergo supplicium. Nonne cernis, nisi ita damnatum a damnante distinguas, ut ipsam damnationem, quod supplicium est et pœna peccati, bonum quidem opus esse asseras damnantis, sed damnati exitium malum: non, inquam, cernis, nisi hæc ea ratione distinguas, ad hoc te perduci ut dicas, homines malis operibus suis, non ad mala quæ patiantur graviora, quod verum est, sed ad bona potius pervenire, quod tam falsum est, et tanta vanitate dicitur, ut ista sapere tantum sit malum, quantum est etiam cordis cæci supplicium? Igitur non abusive vocatur malum; sed prorsus malum est patienti: bonum est autem facienti, quia justum est pœnam irrogare peccanti. Si delirare non vis, ista distingue.

XXVII. Jul. « Quæris ergo unde sit hoc malum, quod

merito malum vocatur, id est, peccatum. Respondeo, imperite nimis rogari originem rei, de cujus adhuc definitione non constitit. Videamus ergo prius utrum sit, tunc quid sit, ultimum unde sit. Feci hoc quidem in primo præsentis operis libello; sed ibi ex aliqua parte securus: ambigatur ergo utrum sit malum. »

Aug. Si tu esse malum diceres, ego autem negarem; tunc inter nos quæstio verteretur, utrum esset malum, in qua quæstione susciperes ostendere malum esse, quia id a me negatum esset: cum vero id neuter nostrum neget, neuter hinc ambigat; quid poscis ut ambigatur unde non ambigitur, nisi loquendi libidine; ut non verborum meorum convictione, sed librorum tuorum multitudine glorieris?

XXVIII. Jul. « At id esse testantur frequentata vitia et severa judicia: constitit ergo esse peccatum. Quærimus quid sit; utrum corpus aliquod sit, quod ex multis compositum videatur; an singulare quiddam, sicut unum aliquod elementum, vel per cogitationem a reliquorum communione purgatum. Porro nihil horum est. Quid est ergo? Appetitus liberæ voluntatis, quem prohibet justitia: vel ut definitione utamur priore, Voluntas faciendi quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere. Considera ergo, utrum extra terminos definitionis hujus peccatum nequeat inveniri, ne alibi vagetur, quod nos comprehensum putamus. Consulamus ergo justitiam judicantis, ut et illius testimonio clareat, utrum bene cinctum sit his limitibus genus omne peccati. Imputat-ne Deus quod scit non posse vitari? At nulla justitia est, et summa deformatis: imo si hoc fiat, non puniuntur peccata, sed crescunt. A justo enim judice culpa puniri solet: ea si in ipsum arbitrium justitiæ corruptione pervadat, vindicata est de judice, non punita. Non ergo impu-

tat justitia in peccatum, nisi unde liberum est abstinere. Liberum autem dici non potest, nisi quod sine aliquo inevitabili naturalium coactu, in jure emancipatæ constiterit voluntatis. Optime ergo est finitum et plene: Peccatum est voluntas faciendi quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere. His ergo partibus absolutis, quæratur unde sit, quod perturbatissime ante has definitiones fuerat inquisitum. Unde est ergo peccatum? Respondeo, de libera voluntate facientis. »

Aug. Ita-ne vero de libera voluntate facientis est, ubi dicitur, « Si autem quod nolo ego hoc facio, jam non » ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum [1]? Vides-ne cum quæris unde sit peccatum, atque respondes, « De libera voluntate facientis, » illud te cogitare peccatum, quod non est etiam pœna peccati : hoc autem ubi facit homo quod non vult, et tamen peccatum esse Apostolus clamat, ad hanc tuam responsionem minime pertinere, nec ad illam definitionem, quam commemorasti dicens, Peccatum id esse, quod est voluntas faciendi quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere? Quomodo enim liberum est abstinere, ubi clamatur, Quod nolo hoc facio? Aliter ergo natura humana peccavit, quando ei liberum fuit abstinere a peccato : aliter nunc peccat perdita libertate, quando eget liberatoris auxilio. Et illud tantummodo peccatum erat : hoc autem etiam est pœna peccati.

XXIX. Jul. « Sed videamus, utrum istud quod definitio præmissa confecit, omnium assensione firmetur. Certe nec prudens hinc ullus potest, nec catholicus dubitare, id est, nec peccatum esse nisi quod potest caveri, nec justitiam esse nisi quæ hoc imputet illi quem

[1] Rom. VII, 20.

punit, quod libera voluntate per se ipse commisit, cum potuisset cavere. »

Aug. Hoc imputatum est primo homini, quod posset cavere, si vellet : sed ejus peccato universa etiam in posteris natura vitiata Salvatore opus habet, ut possit cavere peccata, quando etiam ætas accesserit, qua uti possit rationis officio : ante hanc vero ætatem inest ex origine reatus generatione contractus, regeneratione detrahendus. Quod vos negando, apertissime dicitis Christum Jesum non esse Jesum parvulis; qui propterea teste Angelo sic vocatur[1], quia salvum faciet populum suum, (in quo populo parvulos esse non vultis, ) a peccatis eorum.

XXX. Jul. « Sed ut nobis jam ista non lubricant, ita a Manichæo et Traduciano paribus animis repelluntur. Videamus ergo quid ipsi dicant. Manichæus scribit naturale esse peccatum : annuit Augustinus naturale esse peccatum. Ambo ergo ab ea, quam præmisimus, definitione dissentiunt, habentque in naturali peccati nuncupatione collegium. Videamus quid dicant etiam de genere peccati, id est, quod putant esse peccatum, quod ambo naturale confirmant, ne forte vel in sequente gradu dissentiant. Quid scribit Manichæus ad filiam? Concupiscentiam carnis, et illam voluptatem fœcunditatis operi destinatam, per hoc probari diabolicam, per quod opus ejus publicum vitet aspectum. Quid Augustinus? Idem per omnia[2] : « Illa concupiscentia carnis frutex est diaboli; causa, lex peccati, quæ evitat, inquit, ubique conspectum, et quærit pudendo secretum. » Ergo nec de priore, nec de sequente mali ratione discordant. Quid tertium? Cum jam quæritur unde sit malum, Manichæus de natura, inquit, tenebrarum æterna. Quid Augustinus?

[1] Matth. 1, 21. — [2] Vide supra lib. 3. n. 177. et 184. Lib. 1. de Nupt. et Conc. c. 23. Ibid. c. 7.

Nimie, inquit, istud magister meus, qui putat malum nunquam cœpisse : cœpit per primi hominis voluntatem, imo jam per superioris naturæ, id est, angelicæ; sed ex eo tempore factum est naturale. Everberat eum nimirum præceptor suus, et in jus auctoratissime trahit. Quid judicaturus est inter hos Catholicus? Manichæum quidem sine dubio stolidissimum, qui putet naturale peccatum; sed cum Augustini ingenio compositum, peracutum videri. Quibus enim conveniat naturale esse peccatum, atque hoc peccatum unius speciei esse fateantur, a quo omne genus hominum possideri putent? Sed post hæc dicere audere discipulum, in uno tantum non esse naturale, quod omnibus fateatur ingenitum; puerilibus sine dubitatione verberibus infamatum, subdent eum magistro consequentius blasphemanti. Sed utrumque simul, discipulum et magistrum, a conventu exterminabunt piorum. Vide ergo quid indulgeamus. Non tibi placet quod dicit Manichæus, malum esse naturale : dic ergo neminem reum nasci, et evasisti, negans profecto originale peccatum. Sed non dicis; confiteris ergo nec a magistro te velle desistere, nec Catholicis copulari. »

Aug. Numquid propterea dicere non debemus, quod bonus Deus fecerit mundum, quia hoc etiam dicit Manichæus? sed cum quæritur unde fecerit, ibi discernimur. Nos enim dicimus, ex his quæ non erant; « Quoniam » ipse dixit, et facta sunt[1] : » ille autem ex duabus naturis, boni scilicet et mali, quæ non solum jam erant, sed semper erant. Hæc ergo quæ non simul dicimus, non sinunt esse nos socios eorum ex illo quod simul dicimus. Item si interrogemur utrum sit Deus; et nos et Manichæi respondemus : Est Deus : et in hoc utrique separamur ab illo stulto, qui dixit in corde suo ; « Non est Deus[2] : » sed

[1] Psal. CXLVIII, 5. — [2] Id. XIII, 1.

cum quæritur qualis sit Deus; a Manichæorum nefaria fabula, magna discretione distinguimur. Nos enim dicimus incorruptibilem atque defendimus; illi vero fabulantur corruptibilem Deum. De ipsa quoque Trinitate interrogati, utrique dicimus, Patrem et Filium et Spiritum sanctum unius ejusdemque esse naturæ : nec ideo tamen vel nos sumus Manichæi, vel ipsi Catholici; dicunt enim alia de Patre et Filio et Spiritu sancto in quibus ab eis diversissimi eisque adversissimi sumus. Unde ista quæ simul dicimus, adversus aliorum errores qui ea negant, fidenter asserimus : nec timemus ne Manichæos nos appellent, et se inde præferant nobis, quia cum Manichæis dicimus, quod ipsi quoniam nolunt dicere, propterea redarguuntur a nobis.

Sicut ergo Arianus ideo est hæreticus, quia nobiscum non dicit unam Trinitatis essentiam, quod nobiscum dicit etiam Manichæus; ita et vos hæretici estis, non dicendo nobiscum naturale peccatum, quod nobiscum dicit etiam Manichæus : sed non ideo sumus Manichæi; quod enim dicit etiam ille, non ita dicimus sicut ille. Nos enim naturam nostram bonam voluntario peccato illius ex quo nati sumus, dicimus esse vitiatam, unde omnes sub peccato nascimur, et ipse noster ortus in vitio est, quod dicit Ambrosius[1] : ille autem naturam malam nobis portat[2] alienam, cujus nos affirmat commixtione peccare. Denique, nos sanandæ nostræ etiam parvulos offerimus Salvatori : ille autem Christum non ideo existimat necessarium, ut naturam nostram sanet in nobis, sed ut alienam sejungat a nobis. Cernis nempe, et in eo quod peccatum naturale simul dicimus, quanta diversitate distemus.

Similiter et in eo quod simul dicimus, malam esse concupiscentiam carnis, qua caro concupiscit adversus

[1] Ambros. lib. I. de Pœnit. cap. 2. vel 3. — [2] *Forte* importat.

spiritum, cum quæritur unde hoc sit malum, discretissimi reperimur. Nos enim cum Ambrosio dicimus, hanc fœdam discordiam carnis et spiritus per prævaricationem primi hominis in nostram vertisse naturam : ille autem cum suis dicit, ut invicem adversentur caro et spiritus, alienam nobis, quæ semper mala fuit[1], adhæsisse naturam. Unde nos poscimus Salvatorem, ut hoc vitium nostrum sanetur : ille vero, ut a nobis aliena natura, quæ sanari omnino non potest, auferatur. Etiam hic cur non attendis, in eo quod carnis concupiscentiam spiritui resistentem simul malam dicimus, quanta dissimilitudine separemur? Cur non attendis, nec nos esse Manichæos, quia cum eis aliqua dicimus, et vos esse hæreticos, quoniam cum eis illa non dicitis? Si enim cum illis diceretis esse naturalia mala, et nobiscum contra illos diceretis unde sint ista, quia non sunt de aliena natura Deo coæterna, Pelagiani hæretici non essetis : nunc vero concupiscentiam, qua caro concupiscit contra spiritum, negando malam esse, et de vitiata natura nostra esse, facitis ut illi ex aliena esse concludant; ac sic et hæretici novi estis, et hæreticos veteres, quos perverse fugitis, adjuvatis. Desine ergo mihi opponere magistrum Manichæum, sed mecum potius sequere Ambrosium; et Arianos intuere, eosque in eo saltem, quod te melius sapiunt, imitare; qui nos Manichæos esse non dicunt, quamvis cum Manichæis dicamus unam Patris et Filii et Spiritus sancti esse naturam, ubi nobis contentiosissime contradicunt.

XXXI. Jul. « Verum vehementem objectionem putasti, ut diceres unde in ipso primo homine, vel in diabolo qui Angelus factus fuerat, mala extitisset voluntas : quam tamen ais ideo esse ortam in opere Dei, id est, vel in Angelo, vel in homine, non quia Dei opus erat, sed

[1] Ambros. lib. 7. in Luc. 12.

quia de nihilo factus erat. Vide ergo ne et tu per alteras vias æternam dicas fuisse mali necessitatem. Nam si hæc fuit causa exoriendi mali in opere Dei, quoniam de nihilo id factum esse constabat; antequam fieret autem quod esset, hoc nihilum semper fuit, id est, antequam fieret id quod esset, nunquam aliquid fuit, et hoc quod nunquam fuit, nihil fuisse dicitur : ab æterno ergo nunquam fuit, quod non fuit antequam fieret a Deo, cujus substantia sola sine principio est : hoc ergo inane, id est, nihil, antequam per rerum finiretur existentiam, semper fuit. Non ergo factum est hoc nihilum : sed factæ sunt creaturæ, et illud nihil esse cessavit. In ea ergo creatura, quæ facta de nihilo est, tu ideo malum commentaris exortum, quoniam de nihilo facta erat. Malum ergo in homine exortum origini reputavisti; atque origo, id est, nihilum, dicitur a te causa fuisse peccati. Non enim, inquis, propterea in homine malum exortum est, quoniam a Deo factus fuerat; sed quia de nihilo factus fuerat. Si ergo ideo malum exortum est, quia conditio nihili præcedentis id exegit; hoc autem nihilum æternum fuit : immutatis semitis incidisti, et pendes omnino in præceptoris tui laqueo, ut malum ambo ab æterno esse fateamini. Sed in hoc quoque ille prudentior : inducens enim naturale peccatum, dixit æternam fuisse substantiam tenebrarum, quæ sine voluntate peccatoris malum hoc inesse compelleret. Rei ergo, cujus faciebat necessitatem, auctorem dedit, ut malum quod substantias pervadebat, videretur habere cogentem : tu vero plumbo ingenii non ferendo, confirmas necessitatem mali, sed negas necessitatis auctorem. Et sicut in parvulis, ita in ipso priore peccati operatore opus relinquis; ac dicis nescio quid magnum posse intelligi, ut illud nihil valuerit plurimum, cum nihil esset. »

Aug. Nihil vales, sed tu, asserendo quod nihil, cum sit nihil, valeat aliquid : nec intelligis, cum dicitur Deus de nihilo fecisse quæ fecit, non dici aliud, nisi quia de se ipso non fecit : non enim antequam aliquid faceret, coæternum illi erat aliquid facere. De nihilo est ergo, quod non est de aliquo : quia etsi fecit Deus aliqua de aliis rebus, has ipsas de quibus ea fecit, de nullis fecerat rebus. Peccare autem nulla res posset; si de natura Dei facta esset; nec jam facta esset, sed de illo esset, quidquid esset, et hoc quod ille esset : sicut est Filius[1], et Spiritus sanctus, quoniam de illo sunt, hoc quod ille sunt, alius nascendo; alius procedendo; atque ita sunt de illo, ut nunquam fuerit ipse prior illis. Et ideo ista natura non potest omnino peccare; quia non potest se ipsa deserere, nec meliorem habet cui debeat inhærere, et cujus possit desertione peccare. Nec tamen ita rationalis est facta creatura, ut haberet peccandi necessitatem : sed nec possibilitatem haberet, si natura Dei esset; quoniam Dei natura peccare nec vult posse, nec potest velle.

XXXII. Jul. « Hoc enim nihil, de quo facta sunt omnia, affirmas causam fuisse peccati. Tantum igitur facit apud te nihili hujus potentia, quantum apud Manichæum principis tenebrarum. Ambo ergo dicitis, etiam primi mali necessitatem fuisse : sed dat ille soliditatem vel malam; tu inanitatem, æque tamen malam : ille ergo dicit, violentam substantiam; tu violentum æque, sed nihilum. Vide ergo syllogismi tui finem : nihilum nempe, cum necdum quidquam esset creatum, æternæ erat inanitatis indicium; sed hoc ipsum nihilum, id est, inanitas, orientibus est finita creaturis : desivit enim nihil esse, cum cœpit aliquid esse. Ipsum ergo nihilum etiam cum erat, non erat; quoniam tunc intelligitur

[1] *Forte* et Filius.

fuisse, cum necdum aliquid erat. Postea vero quam factæ res sunt, hoc inanitatis indicium, id est, nihilum, sicut substantiam nunquam habuerat, ita etiam vocabulum suum perdidit, factumque est, ut quod in re nunquam extiterat, etiam ipsum nomen amitteret. Hujus ergo tu violentia malum et in Angelo et in homine commentaris exortum : quo quid furiosius dici potest ? »

Aug. Tu potius maledicendi studio furere videris. Ego non dixi violentum nihil : non enim est aliquid, quod possit esse violentum. Nec Angelus, nec homo vi aliqua peccare compulsus est ; nec peccassent, si peccare noluissent, qui etiam nolle potuissent : verum et posse peccare non in his esset, si natura Dei essent.

XXXIII. Jul. « Magnam, inquis, vim habuit res quæ non erat, ob hoc solum, quia nunquam fuerat, verum tum posse plurimum cœpit, postquam et ipsum nomen amisit; sortitumque est hoc nihilum magnam dominationem, postquam etiam appellatio ejus interiit. »

Aug. Si id quod nihil est, aliquid esset, apud te diceretur sortitum magnam dominationem : quandoquidem vanitas, sive falsitas, ita tibi dominatur, ut tandiu te ista inania garrire compellat.

XXXIV. Jul. « Macte virtute sapientiæ, qui novæ et a te inventæ primum disputationis regulis, secunda primorum negatione complecteris, et corpora capitibus trunca componis. Non invidemus subtilitatibus tuis : quin imo christiana humanitate miseramur, quod dignum reperisti exitum dogmati tuo, ut profectus a criminibus innocentum, ad nihilum pervenires. »

Aug. Ad nihilum tu potius pervenisti, quod te ita delectat, ut inde recedere, vel redire adhuc nolis : qui me propterea dicis id quod nihil est, dixisse esse aliquid, ut tam multum tu diceres nihil.

XXXV. Jul. « O sanitatem, o elegantiam disputantis! Non ideo, inquit, malum exortum est in homine, quia a Deo factus est, sed ideo quia de nihilo [1]. « Ostendimus jam acumen, quo vis maxima huic nihilo subrogata est : nunc illud admoneo, quod etiam superior conflictus fecit intelligi, nec primum malum peccantis fuissse voluntate susceptum, si illud nasci conditio venientis de nihilo stirpis exegit. »

Aug. Non exegit peccatum nasci ulla conditio stirpis de nihilo venientis : quandoquidem illud exigitur, quod compellitur reddi vel fieri : Angelum vero vel hominem, quibus et in quibus prima sunt orta peccata, peccare nulla res compulit ; sed libera voluntate peccarunt : quod et nolle possent, quia nec cogebantur ut vellent ; et tamen velle non possent, si de Deo naturam habent, non de nihilo facti essent.

XXXVI. Jul. « Dedisti igitur et primi naturam mali, sed inaniorem quam Manichæus, æque tamen æternam. Pugnandum super hoc non est : claret omnino quia maneat inter vos fœdus, quod naturalis mali et æterni mali catena connectit. »

Aug. Insulsissime, non potest æternum esse quod nihil est, non potest æternum esse quod nulla res est, postremo non potest esse æternum quod non est.

XXXVII. Jul. « Egi certe, ut fidem disputationis decebat ; illudque quod tu argumentando effeceras, id est, ideo in opere Dei ortam voluntatem malam quia fuisset homo creatus ex nihilo, ratio perscrutata contrivit ; ostendens videlicet, te immutatis vocabulis idem dixisse, quod Manichæus finxit et credidit, id est, primum quoque peccatum æternarum tenebrarum violentia genitum. »

Aug. Jam te superius admonuimus, æternum non posse

[1] Lib. 2, de Nupt. et Conc. c. 28.

esse, quod non est : quid est ergo quod dicis, ideo me comparandum esse Manichæo, quia Manichæus æternarum tenebrarum violentia genitum dixit primum esse peccatum? quibus tenebris dedit ille substantiam; ego autem nihilo dare substantiam non potui, ut ob hoc et ego quasi constituerem tenebras æternas, æternum scilicet nihil. Sicut autem substantiam; ita violentiam vel æternitatem dare nihilo non potui : nullo quippe modo, vel violentum, vel æternum, sicut jam diximus, potest esse quod nihil est. Frustra igitur adversus me voluisti disputare quod nihil est.

XXXVIII. Jul. « Verum ne tu detectum temet inspiciens, illo tentes erumpere, ut referas non te dixisse : Ideo malum ortum est in opere Dei, quoniam ex nihilo factum est; sed, ideo potuit oboriri, quia ex nihilo factum est : ostendendum est, quanto violentioribus laqueis illigeris. Si enim dixeris possibilitatem te mali, non necessitatem, æterni illius nihili viribus imputasse : nos referimus, quod potuit oriri mala voluntas in homine, non est certe aliud quam arbitrium liberum : ideo enim potuit oriri mala voluntas, ut oriri posset et bona. Hæc libertas est, in qua se ratio exercet, propter quod ad imaginem Dei homo factus asseritur, per quam creaturis cæteris antecellit. Si ergo quod in homine mala voluntas potuit exoriri, nihil est aliud quam arbitrii libertas; et hoc tantum est, ut per ejus insignia cæteris antistet animantibus : tu qui hanc possibilitatem profiteris ideo fuisse in homine, non quia a Deo, sed quia de nihilo factus est, novo dogmatis prodigio illud nihil, id est, antiquam inanitatem, tanti boni, id est, liberi arbitrii causam pronuntias. Denique ut res brevi interrogatione lucescat : hoc quod dixisi, » Nec ideo tamen potuit oriri voluntas mala, quia a Deo factus est homo, sed ideo quia de nihilo factus est

homo : « Hoc, inquam, ipsum quod potuit oriri voluntas, bonum esse, an malum credis ? id est, ipsam facultatem oriendæ voluntatis, quam nihilo reputavisti, probam arbitraris, an pessimam ? Si bonam dixeris : ergo non Deus est boni causa, sed nihilum. Sin autem, hoc esse insanissimum videns, malam eam pronuntiaveris ; quippe quam dicis non Deo reputandam esse, sed nihilo : protestaberis nos nihil adversum te collegisse versute, sed bona disputandi fide malam fidem tui dogmatis subruisse. Stat ergo inconcussum quod egimus, te videlicet et Manichæum, etiam primi hominis voluntatem malam necessitati æternæ originis imputasse.

Aug. Quid tibi responderi posset, qualitercumque vidisti : sed frustra es conatus obsistere veritati, quasi respondens verbis meis, et non respondens verbis meis. Sic enim disputasti, tanquam ego dixerim, Nec ideo tamen orta est ex bono voluntas mala ; quod ego non dixi : sed dixi, Nec ideo tamen ex bono potuit oriri mala voluntas [1], quia bonum factum est a Deo bono, sed quia de nihilo factum est, non de Deo. Sicut eadem verba etiam ipse posuisti. Quid est ergo quod ita respondendum putasti, quasi ego dixerim, Nec ideo tamen orta est ; cum ego dixerim, Nec ideo tamen oriri potuit ; et tandiu locutus es adversus eum, qui necessitatem mali ut oriretur ex bono, ex hoc dixit irruisse, quia ipsum bonum a Deo de nihilo factum est, non de Deo ; cum ego non necessitatem tribuerim tali causæ, sed possibilitatem mali ; quia non dixi ideo esse ortum, sed ideo potuisse oriri ex bono malum ? Et accusasti tandiu nihil, et violentum fecisti nihil ; quasi peccare angelum et hominem inevitabili necessitate compulerit nihil.

Nunc ergo ad mea verba tandem redi, sicut redire cœ-

[1] Lib. 2. de Nupt. et Conc. 28.

pisti. Proponis enim tibi quæstionem, tanquam tibi subito venisset in mentem, respondere quid possem; cum hoc ego longe ante in eo, cui reluctaris, libro posuerim. Dicis enim: « Referre me posse, non me dixisse, Ideo malum ortum est in opere Dei, quoniam ex nihilo factum est; sed, Ideo potuit oboriri, quia ex nihilo factum est. » Hoc prorsus dixi, ideo potuit oboriri dixi, non ideo dixi ortum: possibilitatem mali dedi huic causæ, non necessitatem. Rationalis quippe creatura cum primum facta est, ita facta est, ut si peccare nollet, nulla necessitate urgeretur ut vellet, aut etiam non volens, id est, invita peccaret, et non quod vellet faceret bonum, sed malum quod nollet hoc ageret: ubi jam non peccatum illud quod simpliciter peccatum dicitur, sed etiam pœna peccati est. Verumtamen male aliquid velle, vel mali aliquid etiam nolens facere, omnino non posset, nisi de nihilo facta esset, id est, si Dei natura esset. Sola enim Dei natura de nihilo facta non est, quia nec facta est; et ideo nullo prorsus modo mutari potest. Quod cum dicimus, non vires nihilo damus, quasi potuerit facere aliquid, vel fecerit aliquid, cum sit nihil: sed naturam Dei non esse dicimus, quæ peccare potuit. Sequitur autem, ut natura quæ Dei natura non est, facta sit; neque enim Deo coæterna est: et si facta est, de nihilo facta sit, quia et illæ quæ de aliis naturis factæ sunt, stirpem de nihilo ducunt; quoniam naturæ de quibus factæ sunt, antequam fierent, nihil fuerunt, hoc est, omnino non fuerunt.

Sed, inquis, « Ideo potuit oriri voluntas mala, ut oriri posset et bona. » Quasi non cum bona voluntate factus sit vel angelus vel homo. Factus est rectus, sicut dixit Scriptura: non ergo quæritur, unde in illo potuerit oriri bona voluntas[1], cum qua factus est; sed unde mala cum qua

[1] Eccli. VII, 30.

factus non est. Et tu dicis. Non attendens quid dicas: « Ideo potuit oriri voluntas mala, ut oriri posset et bona : » et hoc putas ad naturam liberi arbitrii pertinere, ut possit utrumque et peccare scilicet, et non peccare; et in hoc existimas hominem factum ad imaginem Dei, cum Deus ipse non possit utrumque. Neque enim vel demens quisquam dixerit, Deum posse peccare; aut tu dicere audes, Deum liberum arbitrium non habere. Dei ergo, non nihili, munus est liberum arbitrium : sed in ipso Deo summum est liberum arbitrium, qui peccare nullo modo potest. Quoniam si injustus esse posset, etiam Deus non esse utique posset : si enim Deus est, consequentissime justus est : et ideo summe maximeque habens liberum arbitrium, peccare tamen non potest Deus. Angelus ergo vel homo propterea peccare potuit, id est, propterea isto Dei munere, quod est liberum arbitrium, male uti potuit, quia non est Deus, hoc est, de nihilo factus est a Deo, non de ipso Deo. Intellige et tace : aut quod intellexeris, non autem quod non intellexeris, loquere.

XXXIX. Jul. « Verum non uno modo vicisse contentus, argumenti tui, cujus impietatem prodidi, coarguam falsitatem. Cum ergo scriberes : « Non ideo potuit oriri voluntas mala in opere Dei, quia a Deo factum est, sed ideo quia de nihilo factum est[1] : » videre debueras, quam valenter aliarum creaturarum exempla præscriberent, quæ totidem productæ de nihilo, malæ tamen voluntatis capaces non sunt. Postremo ipsa elementa, quæ vere sunt facta ex nihilo, non alicujus voluntatis conscientiam queunt habere ut motibus malis protestentur originis suæ necessitatem. Animantes autem, et reliqua quibus impletus est orbis, non de nihilo, cæterum jam ex aliquo prodierunt. Ubi est ergo vis inanitatis antiquæ, quæ

[1] De Nupt. et Conc. lib. 2. c. 28.

malam voluntatem coëgit existere, cum præter rationabile animal, neminem peccare posse manifestum sit? »

Aug. Posses putare me argui falsitatis, si cum ego dixissem, ideo posse nostra corpora vulnerari, quia terrestria sunt, ostenderes tu corpora multa terrestria, quæ nequeant vulnerari. Non enim esse vulnus potest, nisi in corpore animantis, quæ caro dicitur. Ubi te admonere deberem, quod videre non potueris sententiam istam non recurrere; quia non sicut verum est, omne quod potest vulnerari, terrestre corpus est; ita etiam verum est, omne terrestre corpus vulnerari potest. Cur ergo in dialecticis jactanticula tua solertia dormitavit, ut non adverteres, ubi dixi ideo creaturam rationalem peccare potuisse, quia ex nihilo facta est, me intelligi voluisse, omne quod peccare potest, ex nihilo factum esse, non autem omne quod ex nihilo factum est, posse peccare? Quod tanquam dixissem, ita mihi objecisti res alias, et ipsa mundi elementa, quæ cum ex nihilo facta sint, peccare non possunt, quoniam solum potest animal rationale peccare. Nunc ergo evigila, atque aspice, omne quod peccare potest, de nihilo factum esse; nec ideo sequitur etiam omne quod de nihilo factum est, posse peccare. Non igitur mihi proferantur alia, quæ de nihilo facta sunt, et peccare non possunt : quoniam non dico, omne quod ex nihilo factum est, peccare potest : sed dico, omne quod peccare potest, ex nihilo factum est : tanquam si dixissem, omnis bos animal est, non utique adversum me commemorari debuerunt multa animalia, quæ non sunt boves; quoniam non dixerim, omne animal bos est, sed omnis bos animal est. Iterum ergo dico, omne quod peccare potest, ex nihilo factum est; omne ergo quod ex nihilo factum est, potest peccare, non dico : quod velut dixerim, multa commemoras, quamvis ex nihilo facta,

quæ tamen peccare non possunt. Calliditatem tuam tolle de medio, qua tardis illudis ingeniis; aut cæcitatem, qua manifesta non cernis.

Cum autem dico : Natura quæ rationalis creata est, ideo peccare potuit, quia de nihilo facta est, non de Deo; attende quid dicam, ne mihi rursus inani loquacitate ventiles nihil, et me dixisse affirmes vim faciendi aliquid habere, quod nihil est. Hoc dico ego, naturam quæ rationalis creata est, propterea peccare potuisse, quia ex nihilo facta est : quod aliud quid est, quam propterea peccare potuisse, quia natura Dei non est? Si enim de nihilo facta non esset, de Deo naturaliter esset, quidquid esset : si naturaliter de Deo esset, Dei natura esset : si Dei natura esset, peccare non posset. Ideo igitur peccare potuit, quamvis facta sit a Deo, quia de nihilo facta est, non de Deo. Hoc tu si intellexeris, et veritati repugnare nolueris, ab hac contentione in hac quæstione cessabis.

XL. Jul. « Cum ergo hoc tam magnum apertum esset, quid illud fuit, quod tibi persuasit, ut crederes antiqui nihili violentiam causam malæ voluntatis fuisse? Profecto ut intelligeremus nos, omnia te, quæ sunt facta de nihilo, rea credere, et universum mundum diabolo mancipare. Quoniam igitur mihi claruit, antiquam inter vos dogmatum manere concordiam; hinc jam tibi pariter et Manichæo respondeo. Quæritis certe, ut qui nego mali esse naturam, si possum respondeam, unde ipsa mala voluntas in homine primo potuit exoriri. At ego refero non vos, intelligere quid dicatis. Voluntas enim nihil est aliud, quam motus animi, cogente nullo. »

Aug. Motus animi quid est (5), nisi motus naturæ? Animus enim sine dubitatione natura est : proinde voluntas motus est naturæ, quoniam motus est animi. Tu

autem cum superius naturam tanquam genus poneres, eique generi species suas subderes, sic certe locutus es. « Naturæ, inquis, humanæ generalitas, institutionum infra se locatarum genus quoddam est : hæc velut species habet, in situ, in membris, in ordinibus, in motibus, vel aliis id genus. » Ista ergo tua disputatione motus naturæ speciem asseruisti esse naturæ : unde te sequitur quod non vis, ut natura sit omnis naturæ motus, si natura genus, ejusque species est naturæ motus; quemadmodum animal est omnis equus, eo quod animal genus est, species vero hujus generis equus. Ac per hoc voluntas, quoniam motus est animi, et inde ostenditur motus esse naturæ, te ita disputante natura est; quia naturæ tanquam generi species hujusmodi subdidisti. Cur ergo reprehendis quod dicitur naturale peccatum, quod fecit voluntas mala quam[1] ipsam voluntatem tu dicere convincaris esse naturam? Sed natura non sit voluntas : certe tamen nisi in natura non potest esse; quantum enim pertinet ad hominem, motus est animi, animusque natura est. Sine jam, quæso, ita dici naturale peccatum, quoniam cum homo peccat, natura utique peccat; homo quippe natura est : quemadmodum recte dici potest etiam spiritale peccatum, cum spiritus peccat. Non enim erravit Apostolus, ubi ait, spiritalia nequitiæ[2] : quæ spiritalia procul dubio naturalia sunt : quia spiritus sine ambiguitate natura est, sive sit creator, sive sit creatus.

Nec tamen quod vel Angelo vel homine volente commissum est, quoniam natura peccavit, (et Angelus enim et homo naturæ sunt, ) ita hoc esse dicimus naturale peccatum, ut necessitate factum esse dicamus, quod factum est libera voluntate. Qui enim propterea peccavit, quia voluit, potuit et nolle peccare : et ita homo creatus est,

[1] *Forte* cum. — [2] Ephes. IV, 11.

ut et nolle posset et velle (6), et quodlibet horum haberet in potestate. Sed aliud est originale peccatum, quod etsi trahunt sine propria voluntate nascentes, tamen per voluntatem primi hominis ipsa est origo vitiata : sicut aliud etiam est in majore homine propter quod dicit : « Non » enim quod volo facio bonum, sed quod nolo malum » hoc ago[1] : » nec tamen etiam ista necessitas insanabilis est ei, cui dicitur : « De necessitatibus meis erue me[2]. »

XLI. Jul. « Quæritis ergo necessitatem rei, quæ esse non potest si patitur necessitatem. Huic motui animi libero, sine coactu originis inquieto, si causa ipso motu detur antiquior, non gignitur omnino, sed tollitur. Nomen enim ipsum voluntatis nullam vim habet alteram, quam non debere materiæ quod movetur. Cum ergo unde orta sit voluntas, ipsa voluntate quæris antiquius; non exordium ejus, sed exitium requiris : omnino enim non intelligitur esse, si aut tenebris deputetur, aut nihilo; nec potest dici jam voluntas, quæ subsistere non potest, nisi in motu animi, cogente nullo. Si ergo cogat aliquis, est quidem motus; sed non est voluntas, cujus vim illa definitionis pars secunda complevit, id est, nullo cogente. Si ergo voluntas nihil est aliud, quam motus animi, cogente nullo; male prorsus quæritur origo rei, cujus conditio, si prævenitur, interit. Expende ergo quid sit quod roges : « Unde, inquis, ipsa voluntas mala quasi arbor mala in primo homine potuit exoriri[3]? » qui confiteris voluntatem de origine contigisse. Voluntas enim motus est animi, cogente nullo. Naturalia cuncta cogunt esse quod sequitur : voluntas autem si præcedentibus causis cogatur, voluntas esse mox desinit, et perdit conditionem, si accepit originem. »

Aug. Si voluntas ideo non habet originem, quia non

[1] Rom. VII, 15. — [2] Psal. XXIV, 18. — [3] Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 28.

cogitur; nec ipse homo habet originem ut sit homo, quia non coactus est esse. Quomodo enim cogi poterat, qui non erat? Et certe homo natura est; tuque dixisti, « Naturalia cuncta cogunt esse quod sequitur. Rogo te, attende quid dicas: noli oculis clausis linguam movere, quomodo qui in somnis loquitur. Nulla res, quæ non est, cogi potest. Vide etiam quam sit insanum, negare habere originem res quæ ortæ sunt; cùm ipsa origo ab oriundo sit dicta. Nam quod est, et originem non habet, semper fuit, si autem non fuit, et est, ortum est; si ortum est, habet originem. Et voluntas ergo peccati, quæ non fuit; et est, utique orta est: si enim est, et orta non est, semper fuit; sed non fuit semper; ergo orta est. Jam tu clama contra apertissimam veritatem; hoc enim decet tuam vanam loquacitatem: et dic: Orta est quidem, sed originem non habet; aut quod est insanius: et non fuit, et est, et tamen orta non est. Porro si hoc non dicis, ne insulsissimus et omnino fatuus judiceris; quære unde orta sit hominis voluntas mala, quam negare non potes ortam esse, quia negare non potes non fuisse et esse cœpisse: quære, inquam, unde orta sit; et invenies ipsum hominem: ex illo quippe orta est voluntas mala, quæ in illo ante non fuit. Quære etiam qualis erat homo, antequam voluntas mala oriretur ex illo; et invenies bonum: ea quippe voluntate factus est malus, quæ antequam oriretur ex illo, talis erat, qualis a bono factus erat, id est, bonus. Hoc est igitur quod ait meus doctor tuusque destructor Ambrosius: Ex bonis igitur mala orta sunt[1]. Quod tu negando, et dicendo: « Rerum ratio non sinit, ut de bono malum, et de justo injustum aliquid proferatur; » tantum adjuvas Manichæos ad introducendam naturam

[1] Ambros. lib. de Isaac et Anima c. 7 citatus ab Aug. lib. 1. operis prioris in Jul. c. 9.

mali, de qua dicunt oriri mala, ut te patronum sui gratulentur erroris, nisi cum eis et ipse vincaris. Tu es enim qui mirabili eloquentia, vel potius amentia sic defendis parvulos, ut a Salvatore separes; sic oppugnas Manichæos, ut contra Salvatorem subleves.

XLII. Jul. « Cum ergo bene definita sit voluntas, Motus animi, cogente nullo; quid quæris superius causas, quas definitio voluntatis exclusit? Expendite igitur quid sit voluntas, et desinetis inquirere unde sit voluntas. Voluntas est enim motus animi, cogente nullo: vos si tentetis ire dimidio ungue superius, statim constituta convellitis. Quid ergo dicit Manichæus? Sed iste motus ideo exortus est, quia de tenebrarum natura homo factus est. Quid tu? Quia, inquis, de nihilo factus est homo. Unus ergo dicit, Ideo voluntas mala, quia de nihilo factus est homo: alter, Ideo voluntas mala in homine, quia de tenebris factus est homo. Utrique ergo illud voluntatis suppletorium denegatis, id est, cogente nullo. Si enim tanta fuit virtus in nihilo, quanta in aliquo; quæ coëgit hanc voluntatem existere, exclusit ab ea conditionem suam, qua dictum fuerat, cogente nullo. Sed non minus mali abegit infamiam; non est enim peccatum, quod de motu animi libero non venit: effectumque est, ut cum dispendio veritatis, totius mali periret invidia; et evanuit mali natura cum crimen voluntatis evanuit: crimen autem evanuit voluntatis, cum definitio voluntatis exsecta est. Et peccati igitur et voluntatis claruit ejusmodi esse conditionem, ut si causis præcedentibus deputetur, et jus perdat, et crimen. Ubi ergo erit mali natura, cum malum non esse constiterit? »

Aug. Dici non potest, quantum mirer frontem tuam, quomodo dicas naturam mali, qui malum naturale non dicis; aut quomodo malum naturale non dicas, qui natu-

ram mali dicis. Quid autem vanius definitionibus tuis, qui propterea putas non esse quærendum unde sit voluntas, quia motus est animi, cogente nullo? Si enim dicatur, ut putas, unde sit; non erit verum quod dictum est cogente nullo : quia illud unde est, eam cogit esse; et ideo non est alicunde, ne cogatur esse. O stultitiam singularem! Non est ergo alicunde ipse homo, qui non est coactus esse, quia non erat qui cogeretur, antequam esset. Prorsus [1] et alicunde est voluntas, et esse non cogitur; et si ejus origo quærenda non est, non ideo quærenda non est, quod voluntas alicunde non sit, sed quia manifestum est unde sit. Ab illo est enim voluntas, cujus est voluntas; ab angelo scilicet voluntas angeli, ab homine hominis, a Deo Dei. Et si operatur Deus in homine voluntatem bonam, id utique agit, ut oriatur ab illo bona voluntas, cujus est voluntas; sicut agit ut homo oriatur ab homine : non enim quia Deus creat hominem, ideo non homo ex homine nascitur. Malæ autem voluntatis suæ unusquisque auctor est, quia malum vult. Sed cum quæritur, quare homo possit habere malam voluntatem quamvis ut habeat non sit necesse; non origo quæritur voluntatis, sed origo ipsius possibilitatis : et invenitur ea esse causa, quia etsi magnum bonum est rationalis creatura, non tamen est quod est Deus, cujus solius est inconvertibilis incommutabilisque natura. Et hujus rei causa cum quæritur, hoc invenitur, quia non de se ipso, hoc est, de sua natura atque substantia genuit, sed de nihilo, hoc est, de nulla re fecit hæc Deus. Non quia nihil habet aliquam vim; si enim haberet, non nihil, sed aliquid esset : sed quia hoc est cuique naturæ de nihilo factam esse, quod est naturam Dei non esse, quæ immutabilis sola est. Nec ea quæ de aliquibus rebus facta sunt, ab hac excipiuntur origine :

[1] Agatho pap. in epist. syn. ad Imper.

quoniam res quæ ita factæ sunt, ut ex iis aliæ fierent, de nullis extantibus factæ sunt, hoc est, omnino de nihilo. Mutari autem possunt quæcumque alia diversis et propriis qualitatibus suis; voluntate vero, quæ ratione utitur, sola est rationalis creatura mutabilis. Hæc diligenter et intelligenter quisquis advertit, multum te de nihilo nihil quod ad rem pertineat dixisse cognoscet.

XLIII. Jul. « Quid est enim malum, id est, peccatum? Voluntas sequendi quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere. Quid est ipsa voluntas? Motus animi, cogente nullo. Si ergo peccatum ex voluntate natum est, voluntas ex motu animi cogente nullo; nec nihili, nec tenebrarum conditio fecit ut esset hic motus, qui ideo a nullo cogitur, ut possit esse cogente nullo. Ac per hoc nullum est naturale, nullum originale peccatum : quia hæc duo nomina unum indicant, id est, peccatum esse non voluntarium : præscripsit autem veritas, nisi voluntarium non posse esse peccatum : et ideo qui dicit malum esse quod constat ingenitum, non convincit in natura esse peccatum; sed se ostendit per pravitatem judicii criminosum. Ecce responsum est, ad quod tu responderi non posse credebas. Oxymora[1] prorsus fuit quæstio, quam tu arbiris invictam. »

Aug. Exultas inaniter, et dicis : « Ecce responsum est, » ubi te respondere non potuisse mox invenit, quicumque acutus legit hæc tua, vel non multum tardus et mea. Quantalibet enim perplexitate, non implicata explicare, sed aperta implicare coneris; sani negare non possunt, oriri ab unoquoque voluntatem suam, nec nisi ab homine oriri hominis voluntatem. Ac per hoc, quoniam mala hominum voluntate esse cœperunt, et ante voluntatem malam scimus fuisse hominum naturam bonam; ex bonis orta

[1] Ex græco ὀξύμωρα, de sententiæ dicitur fatue acuta, vel celeriter dissiputa.

sunt mala. Hoc dicit Ambrosius [1] : hinc perimitur Manichæus : hoc pro Manichæo negat contra Ambrosium Julianus, dicens : « Si natura opus Dei est, per opus Dei opus diaboli transire non sinitur : » ut Manichæus dicat, non esse homines opus Dei, per quos Apostolus transisse dicit peccatum et mortem, quod est opus diaboli [2] : quoniam secundum Julianum : « Per opus Dei, opus diaboli transire non sinitur ; » et dicit Apostolus per homines transisse opus diaboli ; non sunt ergo homines opus Dei. Manichæi est ista conclusio, veniens illi, Juliane, de adjutorio tuo. Sed Apostolus pro veritate decertans, et homines dicit esse opus Dei, ut prosternat Manichæum ; et per opus Dei, hoc est, per homines transisse opus diaboli, ut cum illo prosternat et te ipsum.

XLIV. Jul. « Illud tamen admoneo, solere etiam te in scriptis tuis tenebras non dicere creaturam, sed absentia luminis remanere obscuritatem ; ut nihil aliud sit obtenebratio, quam splendoris exclusio. Quod ergo excluditur, creaturam vocas ; quod remanet, tenebras : quod quidem vulgatum a philosophis est ; nec nunc quæro verum-ne esse putetur, an falsum : sed illud inculco, tenebras tu non dicis esse aliud quam nihil : in homine autem, id est, opere Dei malum ideo extitisse argumentaris, quia de nihilo factus erat : causam ergo mali illud nihilum fuisse confirmas, quod nihilum tenebras etiam pronuntias. Necessitatem itaque mali de tenebrarum dicis conditione descendere. Igitur nec in hoc a præceptore dissentis, quoniam voluntatem malam pariter æternis tenebris deputatis. »

Aug. Paulo ante jam tibi de nihilo nihil dicenti quantum aperte potui, breviterque respondi : et nunc frustra ad tenebras voluisti fugere. Non latebis : lumen quippe

[1] Ambros. lib. de Isaac et Anima c. 7. — [2] Rom. v, 12.

te persequitur veritatis, ita dicens factas ex nihilo creaturas, quæ non sunt quod ipse qui fecit, ut ipsum nihil non existimetur vel intelligatur, esse aliquid, nec ad faciendum habere aliquam vim; quia si haberet, non esset nihil. Ac per hoc, nihil nec corpus est ullum, nec spiritus, nec his substantiis aliquid accidens, nec informis ulla materies, nec inanis locus, nec ipsæ tenebræ, sed prorsus nihil : quia ubi sunt tenebræ, corpus est aliquod carens lumine, sive aër, sive aqua, sive aliquid aliud; corporali enim lumine vel illuminari ut clareat, vel privari ut tenebrescat, nisi corpus non potest. Ac per hoc istarum corporalium tenebrarum conditor non est, nisi qui condidit corpora : propter quod in hymno trium virorum benedicunt eum lux et tenebræ [1].

Fecit ergo Deus cuncta de nihilo, id est, omnia quæ ut essent fecit, si eorum originem primam respiciamus, ex his quæ non erant fecit : hoc Græci dicunt ἐξ οὐκ ὄντων. Quod ne credatur de Unigenito, quid est Deus de Deo, lumen de lumine, et ideo non de nihilo, vehementer Catholica resistit Arianis. Cum itaque dicimus, non ideo potuisse oriri ex bono malam voluntatem, quia bonum factum est a bono Deo, sed quia de nihilo factum est, non de Deo, non nihilo damus ullam naturam, sed naturam factoris a natura eorum quæ sunt facta discernimus. Ideo quippe possunt ista mutari, sive voluntate, sicut rationalis potuit creatura, sive propriis qualitatibus suis, sicut cætera; quoniam de nihilo facta sunt non de Deo, quamvis faciente non nisi Deo; id est, quia non sunt quod illa natura, quæ facta non est, atque ob hoc immutabilis sola est. Si ergo vis Manichæos vel devitare vel vincere, hoc sape, hoc cape intelligendo, si potes,

[1] Dan. III, 72.

credendo, si non potes, quoniam ex bonis orta sunt mala, nec est aliquid malitia nisi indigentia boni.

XLV. Jul. « Verum ut ambos vos veritas detexit, et proruit : ita a nobis consideratio nostri reposcit officii, ut quid sit hoc quod obscuritatem huic quæstioni, quæ jam exarmata est, fecerat, explicemus. Omnia quæ fiunt, aut a necessario, aut a possibili dicuntur existere. Necessarium autem hic dico, non quod solemus utile nuncupare, sed quod majoribus fuerit causis coactum. Necessarium ergo vocamus, non quod in jure sit voluntatis, sed quod patiatur existendi vim. Possibile autem dicimus, quod nec existendi, nec non existendi in alteram partem experiatur necessitatem, sed certis modis et possit esse, et possit non esse. Teneat ergo lector noster quid hic necessarium, quid possibile nuncupemus. Et ut a grandibus inchoemus exemplis, ut Deus faceret mundum, a possibili venit ei, non a necessario; id est, omnipotentiæ ejus possibile fuit creare quæ condidit, necessarium tamen non fuit, videlicet non est ab aliquo coactus ut faceret, sed fecit quia voluit, quod non fecisset profecto si noluisset. At hoc quod auctori adfuit a possibili, in opere a necessario factum est, id est, non fuit mundo possibile esse et non esse, qui esse ab impotente jubebatur, sed cogebatur existere, cui omnipotens mandabat essentiam. »

Aug. Quomodo mundus cogebatur existere, qui non erat antequam existeret? Quomodo cogitur quisque, si non est? Nonne satius erat ut diceres, Mundus factus est Dei voluntate, non sua. Sed perge, videamus quid ex ista distinctione possibilis et necessarii coneris ostendere: quam melius possemus intelligere, si eam commemorare tantummodo, et non exponere voluisses. Quis enim non videat, omne quod fieri necesse est, etiam fieri posse, non omne quod fieri potest, etiam fieri necesse esse? Si

ergo hoc tibi placuit appellare possibile, quod ita fieri potest, ut non sit necesse; illud autem necessarium, quod non solum fieri potest, verumetiam necesse est: loquere ut vis; ubi res apparent, non est de verbis controversia facienda. Satis est nosse omne necessarium esse possibile, non omne possibile esse necessarium.

XLVI. Jul. « Transiit ergo in necessitatem conditi, quod venerat de possibilitate condentis. Fecit etiam diversas naturas diversasque species in naturis, custodito eo ordine qui a rerum fluebat exordio, ut alia essent necessaria, alia possibilia. Quidquid ergo habent creaturæ naturaliter, a necessarii parte sortitæ sunt. »

Aug. Si quidquid habent creaturæ naturaliter, a parte necessarii sortitæ sunt; non ergo naturaliter habent homines quod concumbunt, sed quod possunt concumbere: nec ille quem Apostolus commemoravit, naturalis est usus fœminæ, sed possibilitas ejus; si enim nolit homo, non est ipse usus, quamvis possit esse, si velit: possibilitas ergo ejus naturalis est, ipse non est: non enim est necessarius, qui nullus est, si nolimus, et erravit Apostolus, qui dixit esse usum fœminæ naturalem [1]. Ubi est etiam quod ante dixisti, naturam genus, speciemque ejus esse conjugium; quandoquidem non necessitate, sed voluntate conjugia copulantur? An forte ut hoc diceres, nondum tibi in mentem venerat duorum istorum, id est, necessarii possibilisque distinctio? Et ut post concubitum sexuum nascatur homo, naturale non est, quia non est necessarium? Non enim necesse est ut sequatur conceptus et partus, cum mas et fœmina concubuerint: hoc autem possibile, non necessarium definisti, quod fieri potest, sed necesse non est. Nec naturaliter manducamus? Quia et hoc si nolumus, non fit; et ideo possibile est, non ne-

[1] Rom. I, 27.

cessarium. Sed ista negare esse naturalia, nihil est aliud quam magnam partem velle auferre naturæ. Falsum est itaque quod aisti, « Quidquid habent creaturæ naturaliter, a necessarii parte sortitæ sunt : » quandoquidem et hæc quæ commemoravi, et alia quæ commemorare longum est, naturaliter habent, nec ea tamen sunt a necessarii parte sortitæ.

XLVII. Jul. « Qui[1] autem sentiunt in processu, non semper a necessario, sed multa a possibili capiunt. Hoc in cunctis licet videre corporibus : sed longior disputatio nascitur; pauca tamen demus exempla. Natura corporum est, ut coagmentatione concrescant, divisione solvantur : capacia ergo sunt vulneris, quæ patiuntur interitum. Ut ergo possint vulnerari, a necessario habent : ut vulnerentur autem, a possibili. Ita a necessario est possibilitatis natura, cum non sit necessarius possibilitatis effectus. Verbi gratia, equus, bos, et similes animantes vulnerabilem habent naturam, et ideo incommodi capacia a necessario sunt : ut autem vulnerentur, non semper necessarium est. Si enim per diligentiam custodum defendantur a plagis, possunt non vulnerari : quod si non custodiantur, possunt etiam vulnerari.

Plurimum ergo distat inter ea quæ a possibili veniunt, et ea quæ a necessario : quæ nisi custodiatur distinctio, in innumeros itur errores. Quod ut comparatione clarescat : lapsi sunt quidam medicinæ oppugnatores, argumentati hanc artem nihil habere utilitatis ; disputantque hoc modo : Morituris-ne medicina subvenit, an victuris? Si morituris, nihil promovet : si victuris, frustra gestit. Qui enim morituri erant, hac quoque laborante, morientur : qui victuri, sine quoque hujus beneficio salvi esse potuerunt. Quam nempe concinna, quam urbana con-

[1] *Forte* Quæ.

clusio! sed dissolvitur a propugnatoribus medicinæ hoc modo: Hæc ars, inquiunt, prodest nec victuris, nec morituris duntaxat a necessario, sed a possibili id utrumque passuris: non ergo adjuvat medicina eum qui sine dubio moriturus est, quoniam facere immortalem non potest; sed neque ei subvenit, qui sine dubio futurus incolumis est: verum illi, qui si non curetur, periclitari potest; si curetur, liberari potest: sicut ergo nec victuro nec morituro a necessarii conditione subvenire, ita et morituro et victuro, sed a possibili, ars potest erudita prodesse. Illi ergo priores medicantum studiis obloquentes; propositionem a possibili inchoantem, necessarii fine clauserunt: quod disputationis genus in innumera extenditur. Verbi gratia, prohibet lex homicidium fieri, prohibet etiam negligentiæ per quam in pericula ruitur occasionem dari, ut in tauro cornupeta, atque in domorum coronis[1]. At potest dici: Victuro subvenit ista diligentia, an morituro? Si morituro, nihil promovet: si victuro, ex abundanti consulit; si utrumque hoc contrarium, et per impedimenta et sine impedimentis necessario consequentur. At hoc falsum est: optimo enim mortalibus jure consulitur, ut quod poterant pati sine diligentia, diligentiæ opibus evadant. Aliud ergo est a possibili, aliud a necessario.

Ostendamus jam quid his anteloquiis adjuvemur. Fecit Deus hominem liberi arbitrii, naturæ bonæ; sed quæ capax esset virtutum, quas sibi ex se mancipato animo comparasset: quod liberum arbitrium aliter constare non poterat, quam ut haberet etiam peccandi possibilitatem. Libertatem ergo a necessario habet, voluntatem a possibili. Non potest non esse liber; sed in neutram voluntatem cogi potest, factusque rei necessariæ possibilis effectus. In possibili ergo peccari potest, in necessario non

[1] Exod. XXI, et Deut. XXI.

potest; quia [1] necessario non actor, sec auctor ipse censetur; atque hoc quod potest homo ex integro Dei est, a possibili autem ipse actor expenditur. »

Aug. Quid dicis de diabolo, de quo scriptum est, « Ab initio diabolus peccat [1]; » possibilitatem peccandi habet, an necessitatem ? Si necessitatem ; tu videris quomodo secundum tuas disputationes excusetur a crimine : si autem possibilitatem ; posest ergo et non peccare, potest habere bonam voluntatem, potest agere pœnitentiam et impetrare misericordiam Dei ; quia cor contritum et humiliatum Deus non despiciet [2]. Quod quidem visum estquibusdam, Origine ut perhibetur auctore : sed hoc, ut nosse te existimo, fides catholica et sana non recepit : unde nonnulli Originem quoque ipsum alienum fuisse ab hoc errore vel probant, vel volunt. Restat igitur, ut ante supplicium ignis æterni, etiam necessitas ista peccandi magna sit diabolo magni pœna peccati : neque hinc excusetur a crimine, quoniam et ista vindicta est pro maximo crimine, ut eum delectet sola malitia, nec possit delectare justitia. Ad hanc autem jam pœnalem peccandi necessitatem non utique pervenisset, nisi prius libera voluntate, nulla necessitate peccasset. Definitio itaque illa peccati, cum fit quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere, ad illud peccatum pertinet quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pœna peccati.

XLVIII. Jul. « Et malum ergo et bonum ex propria voluntate facit : sed bonum suum etiam Deo debet, qui parti huic, non quidem præjudicium, tamen adjutorium subministrat. »

Aug. Tam bonum certe quam malum ex propria homo, sicut dicis, voluntate facit, et utriusque in illo possibilitas æqua lance libratur, et ad bene faciendum Deus

1 *Forte* quia a. — 2 Joan. III, 8. — 3 Psal. L, 18.

adjutorium subministrat: cur ergo ad peccandum proclivior est natura mortalium, si nihil egit originale peccatum? Quamvis et ipsum adjutorium, quod subministrare Deum cogimini confiteri, quale dicatis esse, non lateat. Legem quippe, non spiritum dicitis, cum Paulus Apostolus per subministrationem Spiritus sancti nos doceat adjuvari[1]. Quod ideo commemorandum putavi, ne forte qui audiunt vel legunt de subministratione divini adjutorii sententiam tuam, obliviscantur hæresim vestram.

XLIX. Jul. « Tantum ergo valet ista distinctio, ut si nescientes, quod a possibili incipit, in necessarium concludamus, omnia crimina ad Deum recurrant. Quod Manichæus videns, tenebras peccati excogitavit auctores: non enim valuit inter possibile necessariumque distinguere. Omne ergo quod naturaliter habet homo, a necessarii parte sortitus est: quia non potuit aliter esse quam factus est. »

Aug. Jam paulo ante monstravi, quam vana sit sententia ista: stolidissimum est enim, habere homines naturaliter possibilitatem manducandi, sed non naturaliter cibos naturæ congruos manducare; aut habere homines naturaliter possibilitatem concumbendi, sed non naturaliter genitalibus membris sexus utriusque concumbere. Quis hoc dicat, qui considerat utcumque quod dicit? Utrumque enim naturale est, et quod fieri possunt ista, et quod fiunt: sed est illud et quando nolumus; hoc non est nisi velimus.

L. Jul. « Malum autem quod agit, a possibili agit. »

Aug. Attende eum qui dicit, « Quod nolo malum hoc » ago[2]: » et responde utrum necessitatem non habeat agendi malum, qui non quod vult facit bonum, sed quod non vult malum hoc agit. Quod si Apostolo repug-

[1] Philip. I, 19. — [2] Rom. VII, 19.

nare non audes, ecce homo a necessario malum agens definitiones tuas disrumpit et dissipat: necessitate quippe malum agit, qui non vult, et agit. Hoc autem quod nolens agit, si tantummodo concupiscere est carne, sine ulla mentis consensione membrorumque operatione; mala est et concupiscentia carnis, etiamsi non ei consentiatur ad malum; quam te tamen laudare delectat: si autem tantum cogitur iste qui clamat, Quod nolo malum hoc ago, ut etiam sua membra exhibeat arma peccato; non solum concupiscuntur a necessario mala, verumetiam committuntur. Ubi sunt definitiones tuæ, quas tanta loquacitate distinguis? Nempe ut fumus defecerunt et perierunt. Necessarium atque possibile magna cura discernenda commendas, necessarium dicens esse quod fieri necesse est; possibile autem quod fieri potest, sed necesse non est. Proinde necessitatem necessario tribuis: possibile vero nulla necessitate constringis. Malos actus non das necessario, sed possibili; et dicis loquens de homine, « Malum autem quod agit, a possibili agit; » ne quisquam male agere necessitate, non voluntate, dicatur. Sed procedit in medium qui tibi validissime contradicit, et dicit: Quid est quod dicis? « Ecce ego non quod volo facio bo» num, sed quod nolo malum hoc ago[2]. » Notum est quod homo primus voluntate malum egit, non necessitate: sed iste qui dicit, Quod nolo malum hoc ago; necessitate se ostendit malum agere, non voluntate; et flens miserias suas, ridet definitiones tuas.

LI. Jul. « Nisi ergo necessaria possibilitas fuisset, effectus possibilis non fuisset. Ut ergo possit malum et bonum facere, necessarium est: ut autem malum faciat, non necessario, sed possibili suo debet. Ubi autem possibilitas est partis utriusque, necessitas neutra est. Sic fit

[1] Rom. VII, 19.

ut nihil sit aliud peccatum, quam voluntas agendi quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere. Si nihil sit autem aliud voluntas, quam motus animi, cogente nullo; quomodo ergo Deus, ut mundum faceret, a possibili habuit; mundus autem ipse, ut existeret, a necessario pertulit: ita etiam in imagine Dei simile quiddam intelligitur. Quippe ut habeat, quam elegerit voluntatem, non cogitur; sed a possibili ei venit: illud autem quod male fecerit, necessitatem habet reatus. Ita crimen a necessario incurrit horrorem; licet exortum sit, non a necessitate, sed a possibilitate facientis. Opus ergo possibilitatis testimonium est liberi animantis. »

Aug. Jam te omnino negligit, qui ea quæ tibi supra respondimus, legit. Quoniam qui dicit: « Non quod volo » facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago[1]; » necessitate se ad agendum malum premi satis aperte indicat, et ostendit falsum esse quod dicis: « Ut malum faciat, non necessario, sed possibili suo debet: » et cætera talia, quæ garris inaniter. Sic fit ulla definitio, qua dicitur, esse peccatum voluntas agendi quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere, illud peccatum complectatur, sicut jam superius admonui, quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pœna peccati. Tali namque pœna iste agebat quod nolebat malum; unde illi si liberum esset abstinere, nequaquam diceret: « Non quod volo facio bo» num, sed quod nolo malum hoc ago. » Sicut ergo nos agnoscimus hominem in corpore vitæ illius beatum, ubi liberum habuit quod vellet agere, sive bonum, sive malum: sic et tu agnosce hominem in corpore mortis hujus miserum, ubi perdita libertate audis eum dicere: « Non » quod volo ago, sed quod odi illud facio; » et, « Non » quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc

[1] Rom. vii, 19.

» ago ; » et, « Miser ego homo . quis me liberabit de cor-
» pore mortis hujus[1] ? »

LII. Jul. « Hujus vituperatio ad necessaria non recurrit : quia quidquid ad necessarium pervenerit, ipsum pulsat auctorem. »

Aug. Numquid hoc malum hominis, ubi dicit, Quod nolo malum hoc ago, ipsum hominis pulsat auctorem ? Et tamen eum qui sic agit malum, satis apparet ad necessarium pervenisse : necessitate quippe agit, quod non agit voluntate.

LIII. Jul. « Quomodo ergo quod a necessario venit, possibili meo ascribi non potest : ita quod a possibili venit, necessario ascribi non potest. Id est, quomodo natura corporis et animi mei voluntati meæ applicari non potest, ut ideo sic videar esse quia volui, cum non potuerim velle antequam essem : ita malum voluntatis naturæ non potest admoveri, ut necessitati possibilitatis opera misceantur. »

Aug. A necessitate quidem satis evidenter et aperte discernitur, quod ita fieri potest, ut non sit necesse : hoc tu possibile appellas, tanquam impossibile sit quod fieri non solum potest, verumetiam necesse est. Sed quoniam placuit tibi talia duobus istis nomina imponere, intelligamus ut possumus, et feramus. Sed quid est quod dicis : « Malum voluntatis non potest admoveri naturæ? » Nonne cum Angelus (7), vel homo aliquid vult, natura aliquid vult? Et Angelus et homo naturæ non sunt? Quis hoc dixerit? Si ergo naturæ sunt Angelus et homo; profecto natura vult quodcumque vult Angelus, natura vult quodcumque vult homo. Quomodo ergo malum voluntatis naturæ non potest admoveri; cum velle aliquid nisi natura non possit? Aut non imputetur ho-

[1] Rom. VII, 15, et XIX, 24.

mini peccatum voluntatis suæ; quia homo natura est, et malum voluntatis, ut dicis, naturæ non potest admoveri. An in tantum tua progreditur vanitas, ut naturæ dicas debere imputari, quod naturæ non potest admoveri? Nam quis dicat naturæ non imputari, quod imputatur homini, nisi quisquis ita desipit, ut hominem neget esse naturam? Vides-ne quam multum loquaris, nesciens quid loquaris. Si ergo dicas: Voluntas necessitati non potest admoveri; ne hoc quidem universaliter verum est. Aliquando enim quod necesse est volumus; sicut necesse est, ut qui perseveranter bene vivunt, fiant beati: aliquando etiam necesse est aliquid ut velimus; sicut necesse est nos beatitudinem velle: unde quædam est et beata necessitas, quia[1] necesse est Deum semper et immutabiliter et beatissime vivere. Sed quoniam sunt et quædam necessitates sic a voluntatibus alienæ, ut et necessitas sit ubi voluntas non est, et voluntas ubi non est necessitas: ex parte saltem verum est quod dicitur: Voluntas necessitati non potest admoveri. Qui vero dicit: Mala voluntas non potest naturæ admoveri: idem nobis, si potest, voluntatem vel malam, vel bonam, ubi natura non est, ostendat; aut quod voluntas esse aliqua possit, si natura non sit quæ aliquid velit. Attende igitur quam sis a veritate seclusus. Tu dicis: Voluntas mala naturæ non potest admoveri: veritas autem dicit: « Quandiu est voluntas ulla, a natura non potest separari[2]. »

LIV. Jul. « Hanc ergo subtilitatem divisionum non introspiciens Manichæus, Traducianorum nobis produxit examina. Argumentatur enim hoc modo: Unde malum? nimirum de voluntate. Unde voluntas mala? respondet, de homine. Unde homo? per Deum. Concluditque: Si malum ex homine, homo per Deum; malum igitur per

[1] *Forte* qua. — [2] Agatho pap. in epist. ad Imp.

Deum. Et post hoc, quasi religiosus, ne criminosum faciat Deum, dat tenebrarum naturam, cui malum debeamus ascribere. Hinc et Augustinus: Unde malum? de voluntate. Unde, inquit, ipsa voluntas? de homine, qui est opus Dei. Et colligit: Si malum ex voluntate, voluntas ex homine, homo opus Dei; malum igitur per Deum. Quod quasi conatus absolvere, ne Deum criminosum dicere videretur, (quod tradux ejus affirmat,) violentum æque pro Deo nobis nihil obtulit, id est, tenebras quibus malum hoc ascribere deberemus. » Non enim, inquit, ideo in homine malum natum est, quia opus Dei erat, sed ideo quia de nihilo erat[1]. « Quasi veritas respondere non possit: Et qua impudentia primo mentitur Deus tuus, esse in homine voluntatem; deinde condemnat; cum malum istud, videlicet peccatum, de necessitate noverit tenebrarum, id est, antiqui nihili contigisse? Inflexìmus per casus nihil, ut appareret Traduciani virtus in nihilo collocantis spem suam. Vide tamen imbecillitatem Dei, quem Traducianus inducit. Ipsum nihilum superare non valuit: cumque hominem fecisset ex nihilo, non eum potuit a conditione mali, quæ de nihilo veniebat, exuere: sed rerum difficultate factus amarior, pro suis culpis hominem criminatur, et imaginis suæ exitio nihil delicta condemnat. Benignius cum eo agit senex Manes, ut dicat illum non usquequaque tenebrarum gente vastatum; cujus debilitatem tantam inducit Traducianus, ut commentetur eum a nihilo fuisse superatum. »

Aug. Nemo superatur a nihilo; sed tu superaris nihil dicendo: nec ego in nihilo collocavi spem meam; sed tu ad nihilum perduxisti loquacitatem tuam. Sane, si recte intelligas, quod perverse loqueris, isto modo Deus a nihilo superatur, quoniam Deum nulla res superat: nihil

[1] Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 28.

enim quid est, nisi res nulla? Isto modo etiam Deus non potest superare nihil; quia nullam rem non superat, qui superat omnia; est enim super omnia. Sed « Non introspexit, ut dicis, Manichæus subtilitates divisionum tuarum, et ideo dicit : Si malum ex homine, homo autem per Deum, malum igitur per Deum : » ut hac conclusione territi, aut hominem per Deum, aut malum negemus ex homine, aut utrumque, ut ille, falsum esse dicamus; ac sic nobis introducat nescio quam substantiam tenebrarum, quæ hominem fecerit, et quæ principaliter malum sit, unde malum omne credatur. Tu ergo divisor subtilissime, huic astutiæ qua putas sapientia resistendum? « Dicam, inquis, malum ab homine ex possibili extitisse, non ex necessario. » Quasi vero tibi ille respondere non possit : Si malum ex possibili, possibilitas ex natura, natura per Deum, malum igitur per Deum. Hanc conclusionem si tu non times; nec ego illam : quoniam ambo non ex necessario, sed ex possibili peccasse hominem primum confitemur. Etenim nos dicentes hominem propterea potuisse peccare, quia non est ejus natura facta de Deo, quamvis omnino esse nisi illo creante non posset; non ita hoc dicimus, ut ex hoc ei dicamus impactam, sicut calumniaris, peccandi necessitatem. Prorsus peccare poterat et non peccare : sed si non de nihilo factus esset, id est, si de Deo natura ejus esset, peccare omnino non posset. Quis enim est tam demens, qui dicere audeat immutabilem et inconvertibilem naturam quæ Deus est, ullo modo posse peccare; de quo dicat Apostolus, « Negare se ipsum non potest[1]? » Utrique igitur Manichæo resistimus, dicentes a bono et justo Deo non sic hominem factum esse, ut ei esset necesse peccare; et ideo peccasse quia voluit, qui posset et nolle.

[1] 2 Tim. 1, 13.

Sed quod in ejus progenie mala tanta et tam manifesta conspicimus, non voluntaria hominum, sed cum quibus nati sunt, cum ea venire de vitiata per peccatum origine vos negatis, profecto ad naturam mali introducendam, cujus commixtione Dei natura corrupta sit, tanquam in arce Manichæum hæresis vestra constituit, ex qua et illum simul et vos veritas dejicit.

LV. Jul. « Patiuntur hanc omnes ignominiam, qui indicunt veritati bellum. Nos ergo quod egimus colligamus. Quæritur unde illa prima voluntas mala in homine fuerit exorta? Respondemus a motu animi, cogente nullo. Objicitur, Si in opere Dei apparuit? Assentimur verum esse. Rogatur quomodo id non abnuamus, qui negamus naturale peccatum? Respondemus, quia in opere Dei a possibili existit peccatum istud, non a necessario. Naturalia ergo necessaria sunt, possibilia autem voluntaria.

Aug. Sunt et voluntaria necessaria, sicut beati esse volumus, et necesse est ut velimus : sunt et possibilia naturalia; sic possibile est enim ut concipiat fœmina quæ concumbit cum viro suis et illius genitalibus membris, si nec ipsa sterilis sit, nec ille; sed non est necessarium : fieri quippe potest, sed necesse non est; et tamen naturale est. Tace, obsecro : vanæ sunt definitiones; nec subtiles, sed pueriles divisiones tuæ.

LVI. Jul. « Ac per hoc, ut peccato motui libero, ita naturam Deo ascribimus conditori. Est igitur natura humana bonum opus Dei ; est libertas arbitrii, id est, possibilitas vel delenquendi, vel recte faciendi, bonum æque opus Dei. Utrumque hoc homini a necessario venit : neutra de his duabus rebus mali causa est. Sed huc usque necessaria illa venerunt : jam voluntas quidem in his exoritur, sed non de his. Capacia voluntatis sunt quippe non plena ; nec faciunt, sed accipiunt diversitatem meritorum. »

Aug. Naturam et liberum arbitrium rectissime bona confiteris esse Dei opera : sed quod voluntatem in his quidem, sed non de his asseris exoriri, quid insanius dici potest? Ita-ne vero[1], Juliane, ex homine hominis voluntas non oritur, cum homo bonum opus Dei sit? Postremo potuit-ne ascendere in cor tuum, exoriri quidem hominis voluntatem, sed non de libero ejus arbitrio? Dic ergo unde, si non de natura, id est, non de ipso homine ; si non de libero ejus arbitrio, dic rogo, unde voluntas hominis oriatur. Dixisti ubi oriatur, dic et unde. Bona opera Dei sunt natura et liberum arbitrium : « In his, inquis, voluntas exoritur, sed non de his : » Unde ergo? dic ; audiamus, discamus. Aut ostende aliquid alicubi ortum esse, cum unde non esset. Mundus quidem de nihilo exortus est, sed Deo faciente, nam si Deum opificem non haberet, de nullis rebus omnino oriri non posset. Si ergo et voluntas in homine vel in ejus libero arbitrio de nihilo exorta est, quis eam fecit? Aut si non facta, vel orta est, quis eam genuit? An sola est in rebus, quæ esse cœperunt, facta a nullo, nata de nullo? Cur ergo propter illam damnatur homo, quo non volente exorta est in illo voluntas mala, cujus erat tantum capax, non efficax? Si autem, ut jure damnetur, eo volente in illo exorta est; cur ejus ipsius voluntatem de illo exortam negas, quo volente exortam esse, et quo nisi volente exoriri non potuisse non negas? Cum vero de illo orta est, de natura exorta est, quia homo natura est; et quia potuit etiam nolle quod voluit, de libero ejus arbitrio exorta est, quod et ipsum, sicut fateris, pertinet ad naturam : cur ergo negas clausis oculis res apertas[2], de natura hominis exoriri voluntatem hominis, dum times ne Manichæus naturæ hujus accuset auctorem? Sufficit ad illam pestilentiam refellendam,

[1] Agatho papa in epist. ad Imp. — [2] Ibid.

quod catholica veritas prædicat, ab optimo Deo sic esse hominem conditum, ut necessitatem peccandi non haberet, nec peccaret, si peccare nollet; cum etiam semper nolle utique posset. Quis enim tam sit mente cæcus, ut non videat, sicut homo est primitus conditus, magnum bonum esse naturæ, posse non peccare; quamvis majus sit, non posse peccare: atque ordinatissime constitutum, ut hoc prius esset unde fieret hominis meritum, et illud esset postea bene meriti præmium.

LVII. Jul. « Bona ergo possibilitas mali atque boni voluntatem non cogit, sed permittit oboriri. Nemo igitur ideo bonus est, quia libero affectus arbitrio est; sunt quippe multi homines æque liberi, sed tamen pessimi: sed nec ideo quisque malus est, quia liberi arbitrii est; sunt enim multi æque libertatis hujus participes, tamen optimi. Nec bonus igitur, nec malus homo ideo est, quia liber est: sed nec bonus, nec malus esse posset, nisi liber esset. Est ergo ista possibilitas, quæ nomine libertatis ostenditur, ita a sapientissimo constituta Deo, ut sine ipsa non sit, quod per ipsam esse non cogitur. Contrariorum enim una capacitate ab utrorumque præjudicio vindicatur; id est, nec malæ voluntatis, nec bonæ causa et necessitas dici potest, quæ utramque sic recipit, ut neutram compellat existere. Necessariorum ergo singularis ductus, et unum quodam modo filum est, velut geometrica illa sine latitudine longitudo est, nec hic unio dividi potest. Quandiu ergo singularis extenditur, vim naturæ suæ tenet: at ubi ei occurrit quod in diversa findatur, illud necessarium illico terminatur. Id est, bonus Deus bonum fecit hominem. »

Aug. Cur ergo dixisti, nec bonum, nec malum esse hominem, nisi propria voluntate, et quidquid ex Deo habet, ex necessario habere, non ex possibili? Quod vis

intelligi, ex natura, non ex voluntate; ut per se ipsum bonus sit homo, non per Deum, aut certe melior per se ipsum quam per Deum. Hæc quippe verba tua sunt: « Nemo, inquis, ideo bonus est, quia libero affectus arbitrio est. » Et paulo post, « Nec ideo quisque malus est, inquis, quia liberi arbitrii est. » Quibus verbis quid dicis, nisi quod nec bonum nec malum Deus fecerit hominem, sed utrumlibet horum ipse se facit, cum bene vel male utitur libero arbitrio? Quid est ergo quod nunc dicis, « Bonus Deus bonum fecit hominem: » si nec bonus, nec malus est habendo liberum arbitrium quod in eo Deus fecit, sed bene utendo, id est, cum jam ipse bene vult, non cum habet possibilitatem volendi bene? Et quomodo verum erit, « Fecit Deus hominem rectum[1]?» An rectus erat non habens voluntatem bonam, sed ejus possibilitatem? Ergo et pravus erat non habens voluntatem malam, sed ejus possibilitatem; et a se ipso illi est voluntas bona, falsumque[2] scriptum est, « Præparatur » voluntas a Domino[3]: » et, « Deus in vobis operatur et » velle[4]. » Quanquam tu nec a se ipso ei dicas esse voluntatem bonam vel malam; sed oriri in illo, non de illo. Ita fit, ut per tuam mirabilem sapientiam, nec Deus fecerit rectum hominem; sed qui rectus posset esse, si vellet: nec ipse se faciat, sed nescio quo casu rectus fiat, quia nec de illo, sed nescio unde, aut nescio quomodo, in illo voluntas oritur qua rectus fiat. « Non est ista sa» pientia de sursum descendens, sed terrena, animalis, » diabolica[5]. »

LVIII. Jul. « Et incipere, et bene incipere substantiam, a necessarii unione dirigitur. Accipit etiam arbitrii libertatem; æque adhuc necessarii linea continetur:

[1] Eccle. VII, 30. — [2] *Forte* falsoque. — [3] Prov. VIII, 35, juxta LXX. — [4] Philip. II, 13. — [5] Jacob. III, 15

sed jam necessariorum finis est; hinc finduntur in contraria voluntates. Ad unionem ergo necessarii divisionis natura non pertinet. Ita possibilitatem habere cogimur : uti autem vel bene vel male ipsa possibilitate non cogimur. Ita fit, ut etiam possibilitas peccandi capax boni malique, sed voluntarii sit : quoniam boni proprii capax esse non poterat, nisi capax esset et pravi. »

Aug. Dic potius, si vis verum dicere, hominis naturam capacem boni et pravi prius factam : non quod non posset solius boni capax fieri; sed quod ab ipso gradu ordinatissime surgere debuit, ut si non peccasset quando peccare posset, ad eam beatitudinem perveniret ubi peccare non posset. Quia, sicut jam dixi, utrumque magnum bonum est, quamvis minus unum, alterum majus. Minus est enim posse non peccare, majus autem non posse peccare : et oportebat a merito boni minoris ad præmium pervenire majoris. Nam si « Boni proprii, » sicut dicis, « Capax esse non poterat humana natura, nisi capax esset et pravi; » cur post hanc vitam pie gestam, boni solius erit, et non mali capax, ab omni scilicet aliena, non solum voluntate vel necessitate, verumetiam possibilitate peccandi? An vero metuendum est, ne tunc etiam forte peccemus, quando sanctis Angelis erimus æquales? De quibus sine dubitatione credendum est, quod acceperint non posse peccare pro merito permansionis suæ, quoniam steterunt, quando aliis cadentibus etiam ipsi peccare potuerunt. Alioquin adhuc timendum esset, ne multos novos diabolos, et eorum novos malos angelos haberet hic mundus. Sanctorum etiam qui de corporibus exierunt, erit nobis vita suspecta, ne ibi etiam quo venerunt, forsitan peccaverint, aut forsitan peccent; si in natura rationali possibilitas peccandi permanet, nec potest esse capax boni, si non sit et mali.

Quæ quoniam vehementer absurda sunt, hæc opinio est respuenda; potiusque credendum, ideo fuisse istam naturam et boni et mali capacem primitus factam, ut horum alterum diligendo, meritum compararet, quo boni solius, vel mali solius capax postmodum fieret : ita tamen ut si plecteretur damnatione perpetua, pati cogeretur tantum, non etiam facere sineretur malum.

LIX. Jul. « Sed quantum interest inter plenum et vacuum, tantum nimirum inter possibilitatem et necessitatem. Possibilitas enim rei illius, cujus capax dicitur, vacua ostenditur : quando si vacua non esset, nec capax esset. Quî enim caperet, quod jam haberet? Necessitas autem non vacuitatem, sed plenitudinem indicat : non potest quippe capere quasi vacua, quod jam quasi plena esse compellit. Tantum itaque inter necessaria et possibilia interest, quantum inter conferta et inania. Ab utriusque ergo qualitatis, cujus æque capax est et præjudiciis ipsa repugnantium susceptione defenditur. Habet ergo bonum necessarium in natura tantum, quantum ad honorem spectat auctoris; quod est innocentia nulli malo admixta naturaliter, proprii operis pro boni proprietate et accusatione mali receptrix. Illud ergo quod ei de proprio venit, peccans quisque sauciare potest : hoc vero quod de Dei opere suscepit, decolorare non potest. Manet ergo et in malis hominibus taxatio naturalis boni; nec unquam malum erit, bonum malumque agere potuisse : sed personæ illi nihil proderit, quæ necessarii sui instituta non damnat quidem, sed tamen sibi ea non prodesse compulit. Sicut ergo in eo homine, in quo est jam explicata libertas, cum peccat, malum ascribimus voluntati, naturam autem Deo conditionis auctori : ita si parvulus, qui voluntatis usum non habet, nec quidquam ostendit præter instituta naturæ, scelere plenus

esse dicatur, atque habere malum a necessario, quod alter a possibili capit; sine dubio is auctor criminis, qui naturæ auctor, arguitur.»

Aug. Regulas tuas aperte in majoribus frangimus, ut eas ad parvulos transferre non possis. Non erat parvulus qui dicebat, «Non quod volo facio bonum, sed quod nolo ma- » lum hoc ago[1]. » Non ei possibilitatis inanitas, sed necessitatis inerat plenitudo ut tuo de his rebus loquamur modo : non erat vacuum quo caperet, sed refertum quo ceperat, malum. Non enim ait, Bonum malumque agere possum; quæ possibilitas naturæ humanæ malum non fuit, nec voluntatis : sed ait, « Non quod volo facio bonum. » Nec tantum, verum et addidit, sed quod nolo malum hoc ago. Ecce et quod non agit bonum, et quod agit malum, non possibili, ut ipse constituis, sed ut ille patitur et fatetur, necessario suo debet : infirmus quidem ad auferendas miserias suas, sed plane firmissimus malleus ad conterendas regulas vestras. Vult et non agit quod bonum est, non vult et agit quod malum est : unde ista necessitas? Agnoscunt eam quidem catholici doctores, qui Paulum apostolum intelligunt etiam de se ipso ista dicentem, et ex lege qua in membris repugnat legi mentis, sine qua nullus hominum nascitur, venire non dubitant; et ideo dici et a sanctis vident : « Non quod volo facio bonum, sed quod » nolo malum hoc ago : » quia vident quantum bonum sit nec carne concupiscere, quæ mente aversantur; eosque id velle, nec facere : et malum esse quamvis mente non consentiente, vel carne tamen talia concupiscere; eosque id nolle, sed facere, sine ulla quidem condemnatione, quoniam peccati hujus reatu regeneratione deleto, resistunt mente, ne perficiant quod concupiscunt carne; sed non sine suo aliquo malo, quia non eis aliena commixta,

[1] Rom. VII, 19.

sed eorum natura est et in mente et in carne. Hunc sensum pium et verum contra vestram susceptam non vultis admittere; quasi propterea faciatis, ut in judicio quo defenditur a vobis, non solum de litteris, verumetiam de ipsis hominum moribus gemitibusque sanctorum, nihil adversus eam recitetur, nolentibus vobis; et tanta veritatis manifestatione recitetur, ut non eloquentia, sed sola impudentia vestra remaneat, qua illam non possitis defendere, sed velitis. Quid enim agitis, quod res apertas turbidæ loquacitatis tempestate nubilare conamini? Clamat Apostolus, « Non quod volo facio bonum, sed quod » nolo malum hoc ago [1]. » Clamat etiam superius : « Jam » non ego operor illud, sed quod habitat in me, pecca- » tum ; scio enim quia non habitat in me, hoc est, in mea » carne bonum [2]. » Quid est, quod nolo facio? et quid est, non ego operor? Quid est, nisi quod consequenter exponit? Dicendo quippe, quod nolo facio ; se facere ostendit : et rursus dicendo, non ego operor ; non mentem consentientem, sed carnem suam concupiscentem id facere ostendit : concupiscendo quippe caro agit, etsi ad consensum mentem non âttrahit. Propter hoc adjungit, Scio quia non habitat in me. Et exponens quid dicat in me : hoc est, inquit, in carne mea bonum.

Verum sint istæ voces, non Apostoli, ut vultis, sed cujuslibet hominis mala suá consuetudine prægravati, quam voluntate non potest vincere : nonne et hæc tam robusta est, ut argumentationes vestras de possibili et necessario tanquam pueriles et ludicras tabellas robore suo frangat et conterat? Quoniam est, quod non vultis, non solum voluntarium atque possibile, unde liberum est abstinere ; verumetiam necessarium peccatum, unde abstinere liberum non est, quod jam non solum peccatum, sed

[1] Rom. VII, 19. — [2] Ibid. 17, 18.

etiam pona peccati est. Nec attendere vultis, quod in unoquoque agitur per violentiam consuetudinis, (quam quidam docti dixerunt esse secundam naturam ), hoc actum esse per violentiam pœnalem summi hujus maximique peccati primi hominis in omnibus qui erant in lumbis ejus, per ejus concupiscentiam exorituri, cum propagaretur humanum genus; quam concupiscentiam peccantium pudor operuit in regione lumborum.

LX. Jul. « Sed quid nos ad parvulos; cum quæstio Manichæorum nec perfectæ ætatis hominem dicat voluntate peccare? Nam si ideo exortum est in homine malum, quia de nihilo factus erat, a necessario autem habuit homo ut de nihilo fieret; sine dubio malum non a possibili, sed a necesario recepit. Quod quia longa disputatione destructum est; adhuc modicum, quo magis ac magis iteratione lucescat, super hoc eodem disseramus. Quæris ergo unde ipsa voluntas mala in primo homine extiterit. Respondeo, de motu animi, cogente nullo. Quæris et unde ipse motus? Respondeo, Quid requiris? unde esse potuerit, an unde esse compulsus sit? Si dicas, quod scripsisti quoque, unde esse compulsus est : referam te asystata et contraria loqui. Quæris enim quis coëgerit, quod esse non possit, nisi cogente nullo : quod quia ipsa sui contrarietate dissolvitur, nihil habet virium quæstio, quæ ordinem non habet. Igitur stolidissime interrogas, unde ipsa voluntas mala. Hoc enim quod dicis unde, non occasionem, sed originem ejus, id est, naturam requiris : at id, sicut supra tractatum est, si naturam accipit, definitionem sui perdit, qua dictum est, cogente nullo; si vero definitionem tenet, præjudicium nativitatis excludit. Non ideo ergo peccavit homo, quia de nihilo factus est, non ideo quia a Deo factus est, non ideo quia de tenebris factus est, non ideo quia liberi arbitrii factus est : sed ideo pecca-

vit, quia voluit; id est, ideo habuit voluntatem malum, quia voluit. »

Aug. Nos, vel potius ipsa veritas dicit, perfectæ ætatis homines quosdam voluntate, quosdam necessitate, vel eosdem ipsos in quibusdam voluntate, in quibusdam necessitate agere malum. Quod si falsum putas; illum aspice clamantem, « Non quod volo facio bonum, sed quod nolo » malum hoc ago [1]. » Qui tibi toties in faciem retorquendus est, quoties dicens ista, vel non videre te fingis istum, vel fortasse non vides. Quid te anfractuosis involvis ambagibus? Non tibi dicitur, Necessitatem peccandi habuit homo, quia de nihilo factus est: sed tu tibi hoc dicis. Prorsus ita factus est, ut peccandi possibilitatem haberet a necessario, peccatum vero a possibili. Verumtamen nec ipsam peccandi possibilitatem haberet, si Dei natura esset: immutabilis enim profecto esset, et peccare non posset. Non igitur ideo peccavit, sed ideo peccare potuit, quia de nihilo factus est. Inter peccavit, et peccare potuit plurimum distat: illa culpa est, ista natura. Nec omne quod de nihilo factum est, peccare potuit; non enim ligna et lapides peccare possunt: sed tamen natura quæ peccare potuit, de nihilo facta est. Nec magnum est peccare non posse: sed magnum est cum beatitudine peccare non posse. Sicut non est magnum, esse miserum non posse; quia omnia quæ nec beatitudinem capiunt misera esse non possunt: sed magnum est ita beatam esse naturam, ut misera esse non possit. Quod etsi majus est, nec illud parvum est, in ea beatitudine conditam hominis esse naturam, ut si vellet, posset esse non misera.

Sic autem dicuntur omnia facta de nihilo, id est, ex his quæ nulla erant, ut intelligamus, quidquid ex eo factum est quod jam erat, ad originem primam esse referen-

[1] Rom. VII, 19.

dum. De terra enim caro; sed terra de nihilo. Sic enim dicimus etiam omnes homines esse filios Adam, cum patris sui quisque sit filius. Omnia tamen, quæ facta sunt, mutabilia sunt, quia de nihilo facta sunt, id est, non fuerunt, et Deo faciente sunt, et bona sunt : a bono enim facta sunt; nec omnino essent mutabilia bona ulla, in quantum sunt, nisi esset a quo crearentur, immutabile bonum. Mala igitur omnia, quæ nihil sunt aliud quam privationes bonorum, ex bonis orta sunt, sed mutabilibus : et angelum quippe et hominem, ex quibus orta sunt mala, (quæ tamen et non oriri potuissent, si illi peccare noluissent, quia et nolle potuerunt), naturas bonas recte, immutabiles autem non recte possumus dicere. Deus vero tam bonus est, ut malis quoque utatur bene, quæ omnipotens esse non sineret, si eis bene uti summa sua bonitate non posset : et hinc potius impotens appareret et minus bonus, non valendo bene uti etiam malo. Proinde tu negare non sineris, eum qui dicit, Quod nolo malum hoc ago, a necessario jam malum sumpsisse, non a possibili. Non igitur, ut dicis : « Omnis actio mali non a necessario, sed a possibili : » verum nonnulla et a necessario reperitur. Vide nunc ut tua machinatio tam elaborata collapsa sit.

Sed quærenti unde voluntas mala in homine primo extiterit, cautius respondere te putas : « De motu animi, cogente nullo : » quasi non citius et expeditius responderes, De homine ipso. Illud quippe quod additur : « Cogente nullo, » etiam hic addi a te potuit, resistente tibi nullo. Quis enim tibi resisteret dicenti vera, si diceres, Mala voluntas in homine primo de homine ipso extitit cogente nullo ? Nunc vero timens culpare naturam, tanquam hinc in ejus auctorem ulla recurrat injuria, et quod diu volebas, aliquando dixisti, et a natura non recessisti. Animus nam-

que natura est : et ea quidem in hominis institutione corpore melior, de cujus motu, cogente nullo, malam voluntatem extitisse, dixisti. Vides-ne non potuisse nisi alicunde existere, quod negare non sineris antequam existeret non fuisse? Quid autem opus est, ut quæratur unde animi motus, cum satis appareat non potuisse animi motum nisi de animo existere? Quod si impudentissime atque insulsissime negas, adhuc ex te quæritur, unde extiterit in homine primo voluntas mala : nec jam permitteris dicere : « De motu animi, cogente nullo : » quia[1] ipse animi motus cogente nullo, voluntas est, Quapropter, hoc est dicere, Voluntas extitit de animi motu, quod est dicere : Animi motus extitit de animi motu, aut voluntas extitit de voluntate. An dicis hunc motum de se ipso extitisse, non de animo, ne hinc natura bona, id est, animus ipse culpetur? Non ergo inde damnetur : quis enim inde ferat animum jure damnari, unde non potest jure culpari?

Sed dicis : « Ideo peccavit homo, quia voluit; ideo habuit voluntatem malam, quia voluit. » Verissime dicis : sed si lux clarissima tenebræ non sunt, de illo extitit mala voluntas, quia voluit. Non enim dicimus, ut calumniaris, et ut nos etiam scripsisse mentiris, « Motus iste unde esse compulsus sit : » sed nullo compellente unde extiterit; quia et nullo compellente tamen extitit, et nonnisi alicunde existere poterat, quod antequam existeret non erat. Si ergo homo voluit, de homine extitit : et quid erat homo, antequam de illo existeret, nisi natura bona et bonum opus Dei? Quod est etiam malus homo, in quantum homo est et opus Dei. Confundatur ergo sua vanitate Julianus; quoniam ex bonis esse mala orta, verum dixit Ambrosius[2] : sed quia cogente nullo,

[1] Agatho papa in epist. ad Imp. — [2] Ambros. lib. de Isaac et Anima, cap. 7.

inculpatus est Deus : quod vero ea permisit existere, usu eorum justo et bono laudatur insignius.

LXI. Jul. « Voluntas ergo, quæ nihil est aliud quam motus animi cogente nullo, possibilitatem suam naturæ debet, effectum suum sibi. In natura enim exorta est, sed a possibili, non a necessario. Hic si dicat aliquis : Sed mala natura, quæ potuit habere voluntatem malam. Respondeo : Sed bona natura, quæ potuit habere voluntatem bonam. Uno ergo tempore optima simul pessimaque dicetur. At id rerum ratio non sinit, ut uno eodemque tempore una eademque res contrariis meritorum qualitatibus impleatur. Si igitur ideo mala putetur, quia potuit malum facere; ideo bona credatur, quia potuit bonum operari. Cur autem, inquit, et malum potuit, quæ bonum operabatur ? Respondeo : Quia bonum hoc, quod virtus dicitur, proprium esse non poterat, nisi fuisset voluntarium : voluntarium autem non esset, si necessitatem boni habuisset : necessitatem autem boni pertulisset, si non habuisset possibilitatem mali. Ut ergo constaret jus boni, admissa est possibilitas mali. »

Aug. Ut video, nec bonam voluntatem vis tribuere naturæ, quando est homo primitus conditus : quasi non potuerit Deus hominem facere voluntatis bonæ; in qua cum tamen permanere non cogeret, sed in ejus esset arbitrio sive in ea semper esse vellet, sive non semper, sed ex illa se in malam nullo cogente mutaret, sicut et factum est. Neque enim homo voluntatem non peccandi ante non habuit, et a voluntate peccandi exorsus est vitam, in qua eum rectum condidit Deus ; utique talem, qui uti ratione jam posset. Quis enim ferat, si dicatur talis factus, quales nascuntur infantes ? Illa itaque perfectio naturæ, quam non dabant anni, sed sola manus Dei, non potuit nisi habere voluntatem aliquam, eamque non

malam : alioquin non scriptum esset : « Fecit Deus hominem rectum[1]. » Bonæ igitur voluntatis factus est homo, paratus ad obediendum Deo, et præceptum obedienter accipiens, quod sine ulla, quandiu vellet, difficultate servaret, et sine ulla, cum vellet, necessitate desereret; nec illud sane infructuose, nec istud impune facturus. Unde pia et sobria cogitatione colligitur, primam voluntatem bonam Dei opus esse : cum illa quippe fecit hominem rectum : neque enim unquam, nisi recta volens, rectus est quisquam.

Propter quod voluntas bona non redditur perdita, nisi ab illo a quo est condita; nec aliunde putandum est sanari posse peccati necessitatem, nisi miserante illo, cujus alto justoque judicio, subsecuta est posteros ejus, qui sine ulla necessitate peccavit. Unde ille posteaquam peccati habitantis in carne sua, quo cogebatur malum agere quod nolebat, necessitatem pœnamque deflevit, mox ad quem confugiendum esset ostendens : « Miser ego homo, » inquit, quis me liberabit de corpore mortis hujus? » Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum[2]. » Vides certe, quam non subveniat huic possibilitas illa, quam te tanquam magnum aliquid invenisse arbitraris; jam quippe amissa est, quando necessitate agitur malum, et sub necessario malo clamat homo : Miser ego homo : sed plane ille subveniat, cujus gratia superantur etiam quæ propterea necessaria vocas quod aliter esse non possunt. « Quod enim hominibus impossibile est, Deo facile » est[3]. » Cui non fuit necessarium ut camelus per foramen acus intrare non posset, sed possibile potius ut intraret; sicut caro et ossa per ostia missa sunt[4].

Frustra itaque conaris naturam defendere vitiatam. Si

[1] Eccle. VII, 30. — [2] Rom. VII, 24 et 25. — [3] Matth. XIX, 26. — [4] Joan. XX, 26.

aliquid utile pro illa quæris agere, ut sanetur age, non ut excusetur. Sine ut ipsa sibi fecerit, unde merito damnaretur. Nam unde extiterit mala voluntas, quidquid aliud dicis, et de illa extitisse negas, injustam damnationem ejus affirmas. Quid enim aliud dicis, nisi non ipsa fecit unde damnatur? Quid ergo iniquius, quam ut inde damnetur, quod ipsa non fecit? Si autem ipsa fecit, quid eam de possibili excusare conaris, unde illam inexcusabilius accusare convinceris? Dicis enim, « Voluntatem malam in natura quidem extitisse, sed a possibili, non a necessario. » Si hæc possibilitas extra naturam est; ipsa potius, unde mala extitit voluntas, non natura damnetur. Si vero ad naturam etiam possibilitas pertinet; magis sibi voluntatem malam natura fecit, quia et non facere potuit: hoc enim abs te commendata definitio possibilitatis ostendit. Nemo tibi dicit : « Ideo mala natura est, quia potuit habere voluntatem malam. » Nos certe, contra quos nunc loqueris, non hoc dicimus : quid superfluis immoraris?

In eo plane, quod dixisti : « Bonum hoc quod virtus dicitur, non esset voluntarium, si necessitatem boni habuisset; necessitatem autem boni pertulisset, si non habuisset possibilitatem mali : » prorsus oblitus es Deum, cujus virtus tanto magis est necessaria, quanto magis eam sic vult, ut nolle non possit. Nam et tu dixisti in primo hujus operis tui libro[1], « Deum nisi justum esse non posse : » quæ si necessitas dicenda est, dicatur omnino; dum tamen constet, nisi esse ista necessitate felicius, qua tam necesse est ut Deus non male vivat, quam necesse est ut semper atque beatissime vivat. Neque enim verba tua timet necessitas talis, in quibus noluisti dicere, « Necessitatem autem boni » habuisset, sed maluisti di-

[1] Lib. I. n. 28.

cere, « Pertulisset, si non habuisset possibilitatem mali : » ut videlicet Deus homini pepercisse videatur, ne tanquam ærumnosum aliquid perferret necessitatem boni, non habendo possibilitatem mali ; quod tam magnum est bonum, ut Sanctis servaretur ad præmium : quos itidem oblitus es, sicut Deum. Neque enim tunc sine virtute vivemus, quando nobis concedetur, ne a Domino aliquando recedere possimus, quoniam nec velle poterimus. Ita enim nobis certum erit bonum, quo semper, ut promissum est, cum Domino erimus[1]; ut ab eo recedere non velimus, nec velle possimus. Non ergo aliter esset virtus in nobis, nisi voluntatem malam sic non haberemus, ut habere possemus : sed pro hujus minoris virtutis merito, accedere nobis debuit virtus major in præmio, ut malam voluntatem sic non haberemus, ut nec habere possemus. O desideranda necessitas! Donabit eam veritas, ut sit certa securitas, sine qua non potest esse illa, cui non est aliquid addendum, jam plena nostra felicitas.

LXII. JUL. « At hoc in contrarium torqueri potest, ut dicatur : Sed malo aptata natura est; nam quia malum voluntarium esse non poterat, si necessitas fuisset mali; ob hoc data est possibilitas boni, ut malo proprietas pararetur. Quod quidem acutum est, sed insanum : omnia enim rerum a meliore parte taxantur : huc et dignitas auctoris accedit, id est, Dei, qui non ob ea quæ puniturus erat, liberum animal fecit; sed propterea qua remuneraturus, possibilitatem contrariorum dedit. Verumtamen super hoc pugnare nolo : sed permitto aliquid calumniæ, ut nihil de opificis auctoritate præscribam. Illud tamen necessario sequitur, ut hæc possibilitas faciendi boni et mali removeatur ab utriusque voluntatis effectu. Ac per hoc, nec virtutis a necessario probatur

[1] I Thess. IV, 16.

causa esse, nec vitii. Ut enim honestis hanc faciamus injuriam, ut ex eo quo cum improbis certare videantur, nec bonæ ei, nec malæ ascribatur meritum voluntatis: habet ergo testimonium ingenuitatis suæ, quod innocens est, quia nec bono, nec malo, voluntario duntaxat, plena est. Possibilitatem ergo voluntatis ascribe naturæ; voluntatem autem nec bonam, nec malam, naturæ. Invicte ergo collectum est. voluntatem malam exortam quidem in opere Dei; sed a possibili, non a necessario: quod reputari non potest possibilitatis datori, sed possibilitatis ipsius gubernatori. »

AUG. Voluntatem nec bonam, nec malam, naturæ concedis ascribi; sed tantum possibilitatem vel bonæ vel malæ voluntatis, cum sit natura et Angelus et homo. Cui si non est ascribenda, ut dicis, voluntas bona vel mala; nec honorandus de bona, nec de mala et voluntate damnandus. Quid enim est iniquius, quam ut de malo, quod ei non est ascribendum, judicemus esse damnandum? An Angelus et homo naturæ non sunt? Quis hoc loquitur, nisi nesciens quid loquatur? Naturæ igitur ascribitur, quod Angelo ascribitur; naturæ ascribitur, quod homini ascribitur: sed naturæ quæ a bono Deo condita est bona, et voluntate sua facta est mala. Ac per hoc, rectissime malum, quod his naturis ascribitur, ei a quo sunt conditæ non ascribitur; quia non eas ita condidit, cum primum condidit, ut eis esset habendæ malæ voluntatis ulla necessitas, sed tantummodo possibilitas; ubi meritum compararet, atque inveniret in eis bona voluntas non deserta præmium, deserta supplicium. Quid ergo malitia voluntatis quæris excusare naturam, cujus est velle seu nolle? Neque enim est mala voluntas, nisi volentis aut Angeli, aut hominis, quas non esse naturas nulla ratione possumus dicere. Cur, inquam, ascribis

homini malam voluntatem, ut non injuste possit malæ voluntatis merito pœnas luere; et quod ascribis homini, non vis ascribere naturæ, quasi ullo modo possit homo non esse natura?

Quanto satius est, te sana loqui, et dicere hominis voluntatem malam non nisi alicujus esse naturæ, quia omnis homo natura est; sed istam naturam, cum primo malum egit, non ex necessario, sed ex possibili habuisse voluntatem malam: quandoquidem his nominibus tibi placuit duo ista discernere, quorum in uno intelligitur id fieri quod necesse est, in altero autem id quod fieri quidem potest, sed necesse non est, quia et non fieri potest. Hoc enim de peccato primi hominis, vel primorum hominum verissime dicitur: restat ille qui clamat, « Non » quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc » ago [1]. » Iste quippe ex necessario malum agit, qui non vult et agit: frangitque tuam regulam, quam temeraria loquacitate finxisti dicens, quod « Nec virtutis a necessario probetur causa esse, nec vitii; » cum hujus causa probetur esse a necessario. Neque enim aut actio mali vitium non est; aut bonum quod vult, non facere, et malum nolle, et tamen agere, necessitas non est; aut e contrario non erit nobis etiam virtutis necessitas felix, quando tanta gratia natura nostra replebitur, et Deus erit omnia in omnibus, ut male aliquid velle non possit. « Virtus est quippe justitia; et cœlum novum et terra » nova promittitur nobis, in quibus justitia inhabitat[2]. » Aut si forte turbatus, præsenti vitæ, non futuræ istam regulam finxisse te dicis; non contendo cum victo: illud certe ad hanc vitam pertinere non negas, ubi vides hominem velle, nec facere bonum; et nolle, atque agere malum: cogerisque hoc vitium contra regulam tuam ne-

[1] Rom. VII, 19. — [2] I Cor. XV, 28, et 2 Petr. III, 13.

cessitati tribuere, non voluntati. Ab hac autem necessitate, cum qua nascuntur et parvuli, sed ætatis accessu incipit apparere, quis liberat hominem miserum, nisi gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum[1]: cujus gratiæ vos inimici, in vestra virtute confiditis; et contra divina eloquia, quæ damnant eos qui in sua virtute confidunt[2], impia superbia disputatis.

LXIII. Jul. « Hæreat ergo prudentis animo lectoris, multum interesse inter ea quæ a possibili veniunt, et ea quæ a necessario; naturaliaque omnia necessariis applicet, voluntaria vero possibilibus; et quæstiones universas ab ea, qua cœperint, parte consummet. Quoniam si per utramque cæco judicio vagetur, in innumeros per verba pene omnia præcipitatur errores: quod quoniam satis claruit, apparet te nimis omnino caligasse, qui collegisti: Quomodum potuit malum, quod nusquam erat, exoriri in opere Dei, ita etiam, jam quod erat, transiit naturaliter per opus Dei. Vide enim quo sis involutus errore: peccatum prima voluntate conceptum, quod a possibili venit, in necessaria dicis fuisse mutatum, ut quomodo potuit oriri motus animi liber, ita sine motu libero transiret in naturalium necessitatem. Sed intellige quoniam necessariorum auctor sit Deus. Si ergo hoc facit Deus in naturis, quod fecit animus in culpis; necesse est ut sic sit reus, quomodo et ille cujus arguit voluntatem. Imo magis: quanto enim est plus necessarium quam possibile, tanto cœlestius est ingenerare quam usurpare peccatum. Quod licet rerum natura non capiat; tamen hic ostenderim, multo pejorem esse opinionem tuam de Deo, quam Manichæi. Illius enim Deum vel subita bella truncarunt: tuum vero antiqua et multiplicata crimina corruperunt. Ac per hoc non solum de quæstione dissentis

[1] Rom. VII, 25. — [2] Jerem. XVII, 5.

a catholicis, sed omnino de Deo : non ipsum colis, quem nos æquissimum, omnipotentissimum, inviolabilem in Trinitate veneramur.

Ergo permeare non potuit per naturam res voluntatis; meritoque nos diximus, quia opus diaboli per opus Dei transire non sinitur. Opus enim diaboli hominisque mali peccatum est, quod in nullo potest sine liberæ motu voluntatis existere. Quod opus et diabolo et homini a possibili venit et venit : opus autem Dei est natura, in qua non a possibili, sed a necessario subsistit homo : quæ natura multis est temporibus sine voluntate, quoniam vis ejus ætate certa sentitur. Quandiu ergo est natura sine voluntate, opus Dei tantummodo est ; at hæc quod non fecerit, non potest habere peccatum. Irrefutabiliter ergo dictum est, quia per opus Dei opus diaboli transire non sinitur. Non minus autem falsum est quam profanum, quod dixisti : « Opus operis Dei transit per opus Dei. » Hoc est enim dicere, Peccat et Deus, quia peccavit homo, quem fecit Deus. Nam sicut nusquam est peccatum, nisi in opere hominis ; neque enim cum peccaverit homo, aliquid substantiæ ejus additur, ut peccatum ibi eminere videatur, sed tantummodo malum opus de mala voluntate commissum, illi quoque a quo factum est, comparat meritum malum, ut malus dicatur qui mala fecit : ita etiam Deus tuus, si malum in opere suo fecit, nihil quidem substantiæ ejus accedit, sicut nec hominis ; tamen meritum ei deformissimum comparatur, ut malus male faciendo dicatur. Parvulus sane probatur etiam tunc reus non esse, quia malitiam a necessario habet ; quam nisi diabolus a possibili haberet, reus esse non posset. Deus autem qui verus est Christianorum, malum non facit : parvulus quoque ante propriæ voluntatis arbitrium nihil habet, nisi quod in eo fecit Deus. Naturale igitur

nullum esse peccatum potest. Sed quoniam sollicitissime antiqui erroris antra prorupimus, nec quidquam super hac quæstione occultum remansit : teneat lector diligens distinctionem necessarii atque possibilis, et non minus Manichæorum, quam Traducianorum commenta ridebit.»

Aug. Apud homines qui ea quæ legunt, sic intelligunt, ut etiam ista quæ dicis intelligant, nihil egisti aliud, eadem per eadem tanta perplexitate repetendo, nisi ut te appareret responsionem nostram in uno meo libro, quem tuis octo refellere suscepisti, cum dissolvere non valeres, obscurare voluisse. Apud eos autem qui hæc non intelligunt, id egisti saltem, ut ideo te putent dixisse aliquid, quoniam non intelligunt. Unde breviter admonendi sunt interim de hoc unde nunc agitur, ut illud ipsum meum, remotis nebulis tuæ loquacitatis, aspiciant, et videant quam sit invictum. Tu enim dixeras, « Si natura opus est Dei, per opus Dei opus diaboli transire non sinitur. » Ad hoc ego : Quid est quod dicit, inquam, Si natura opus est Dei, per opus Dei opus diaboli transire non sinitur? Nonne opus diaboli, quando in angelo, qui factus est diabolus, prius ortum est, in opere Dei ortum est? Quapropter si malum, quod nusquam erat omnino, in Dei opere oriri potuit[1] : cur malum, quod alicubi jam erat, per opus Dei transire non potuit; præsertim cum ipso verbo utatur Apostolus dicens, « Et ita in omnes homi- » nes pertransiit[2]? » Numquid homines non sunt opus Dei? Pertransiit ergo peccatum per homines, hoc est, opus diaboli per opus Dei; atque ut alio modo idipsum dicam, opus operis Dei per opus Dei. Et ideo Deus solus est immutabilis et potentissimæ bonitatis, qui et antequam esset ullum malum, bona opera fecit omnia, et de malis, quæ in bonis ab eo factis orta sunt, bene opera-

[1] Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 28. — [2] Rom. v, 12.

tur per omnia. » Ac tu rerum evidentia perturbatus, oculos hominum de possibili et necessario longa et inani disputatione tenebrandos putasti, ut ista caligine objecta sententiam tuam vanam non subtraheres, ne perimeretur, sed ne perempta jacere conspiceretur, absconderes. Utrum quippe a necessario, an a possibili, quid interest ad rem de qua quærimus? Angelus certe et homo peccarunt : aut ergo aude dicere angelum et hominem non esse naturas : aut quia non ita est insanus ut audeas, convinceris peccante angelo peccasse naturam, convinceris peccante homine peccasse naturam. Sed a possibili, inquis, non a necessario peccavit. Hoc verum est : tamen angelus peccavit, tamen homo peccavit, tamen natura peccavit ; ac sic opus Dei, quod est angelus, quod est homo, non cogente Deo, sed sua mala voluntate, quam potuit et non habere, peccavit. Illi ergo naturæ ignominia, quæ cum bene facta esset, et malum facere coacta non esset, tamen malum fecit : Deo autem gloria, qui et naturam bonam fecit, et de malo bene facit, quod ipse non fecit.

Cum igitur his atque hujusmodi veris catholicisque rationibus, et defendi et prædicari natura possit creatrix, et argui reprehendique peccatrix; atque ipsa peccatrix, et laudari in quantum eam Deus fecit, et culpari in quantum ab illo, nullo cogente, defecit, et in posteris meritum suum recepit : ( eadem quippe ipsa natura in singulis quibusque sine voluntate nascitur, quæ in uno voluntate peccavit : ) quis te præcipitavit ut diceres, quis submersit ut scriberes, « Si natura opus est Dei, per opus Dei opus diaboli transire non sinitur?» O surde in vocibus sanctis! o cæce in inventionibus tuis! Nonne peccatum opus est diaboli? Nonne in omnes homines pertransiit, qui sunt opus Dei? Nonne per peccatum mors, ea præsertim

qualem vos solam per peccatum dicitis accidisse, id est, non corporis, sed animæ, opus est diaboli? Nonne in omnes homines pertransiit, qui sunt opus Dei? Sed imitatione, ut dicitis, transiit. Tamen per homines transiit, qui sunt opus Dei. Sed a possibili, non a necessario transiit. Dic quidquid tibi placet : tamen per homines transiit, qui sunt opus Dei : tu autem sine ulla exceptione dixisti, « Per opus Dei opus diaboli transire non sinitur ; » et hanc sententiæ tuæ tam perspicuam vanitatem, ut vanior fieres, tanta loquacitate non ut absolveretur defendere, sed ne aspiceretur operire conatus es. Si in mentem tibi apostolica verba non venerant, quæ te hoc dicere prohiberent; cur non attendisti, obsecro, plus esse in opere Dei existere, quam per opus Dei transire opus diaboli? Cum ergo illud fatearis, cur hoc negas? An quod vis fieri potest, quod non vis non potest? Misereatur tui Deus, ut esse desinas vanus. Hanc autem sententiam tuam Manichæus libenter amplectitur, tanquam amicam suam, et argumentatur ita : Si per opus Dei opus diaboli transire non sinitur, multo minus in opere Dei existere sinitur : unde ergo malum, nisi unde nos dicimus? Sed respondemus eis : Juliano dicite ista, non nobis. Princeps hujus sententiæ missus est foras : absit ut præjudicet nobis vobiscum vincendus, vel potius vobiscum jam victus a nobis.

LXIV. Jul. « Illud itaque aliud de eadem hebetudine protulisti. Ais enim, Sic creat Deus malos, quomodo pascit et nutrit malos[1] : quia scriptum est in Evangelio, « Quod solem suum oriri faciat super bonos et malos, et » pluat super justos et injustos[2]. » Longe enim lateque contrarium est, quod tu conjunctum putasti. Quod enim

[1] Lib. 2. de Nuptiis et Concupisc. cap. 17. — [2] Matth. v, 45.

pascit Deus etiam peccatores, benignusque est super ingratos et malos, pietatis est ejus testimonium, non malignitatis : qui non vult quippe mortem morientis, sed ut revertatur et vivat[1] : nec cito punit errantes ; nec ob aliud id facit, quam ut bonitas ejus pœnitentiæ tempus indulgeat. Sic enim ait Apostolus : « An ignoras, quoniam » bonitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum au- » tem duritiam tuam et cor impœnitens tu tibi thesauri- » zas iram[2]. » Disputat etiam apud Lycaones et Areopagitas, quoniam Deus nec temporibus præteritæ ignorantiæ, providentiæ suæ documenta submoverit. Neque enim sine testimonio reliquit semetipsum, dans, inquit, pluvias de cœlo, et tempora fructifera, implens cibo et lætitia corda eorum[3]. Hoc ergo quod pluit super bonos et super malos, documentum est benignitatis ejus, quæ ideo sustinet et expectat errantes, ut recedant tandem a malo et faciant bonum. In tantum ergo non vult fieri malum, ut amore etiam emendationis humanæ pascat etiam ingratos. Ad id perfectæ pietatis indicium : illud vero quod dicis, Creat malos, perfectæ iniquitatis testimonium est. Vide ergo quam nescias quid loquaris, qui de exemplo misericordiæ voluisti crudelitatem probare. Bonum est enim pascere etiam malos, ut si voluerint, corrigantur : scelestum autem facere parvulos malos, ut qui velle non possunt, iniqui tamen esse cogantur. Liberalitas ergo in peccatores exercita abducit a malis, non in mala cogit. Conditio autem malorum non abducit a pessimis ; sed et opus et operatorem in nefaria cuncta compellit. Insanis ergo cum dicis, Creat malum Deus : sed plus insanis, cum id Evangelii testimonio affirmare conaris, et eo testimonio in quo grande est argumentum bonitatis divinæ. Attende igitur, quanto nunc fortius reflectatur : Deus,

[1] Ezech. XVIII, 32. — [2] Rom. II, 4. — [3] Act. XIV, 17.

qui pascit etiam malos, ut patientia sua bonos esse faciat, manifestum est quod non creet malos. Si autem creat malos; nec amat nec remuneratur bonos, nec ipse postremo potest habere aliquid boni; quoniam quavis mala voluntate efficacius et violentius nocet potentia creatrix, non solum possibilium, sed etiam necessariorum malorum. Quod quoniam Deo Christianorum non convenit, id est, illi qui Pater misericordiæ dicitur, et Deus consolationis[1]; cujus judicia omnia æquitas prædicantur[2]; qui cuncta in sapientia fecisse perhibetur[3] : vobis ut Manichæis non est in Dei nostri æstimatione communio : ad alium vos omnino quem colatis auctorem, tamen Manis furore simulatum, stulta commenta et genitalia traxere peccata. »

Aug. Ego faciam, quod tu cur non feceris, quid me attinet et dicere? Quid legunt judicent : propter hoc enim quia dixeras, « Quod secundum sensum nostrum Deus homines diabolo faciat, » factum est ut ad verba ista veniretur responsione mea, ex quibus quod voluisti ipse posuisti : sed ego etiam te nolente commemorabo, quod prætereundum putasti. Inter cætera ergo, quæ omnia dicere nimis longum est : « An vero, inquam[4], filios perditionis hœdos sinistræ partis, diabolo pascit, diabolo nutrit et vestit, quia facit solem suum oriri super bonos et malos, et pluit super justos et injustos[5]? Sic itaque creat malos, quomodo pascit et nutrit malos : quia quod eis creando tribuit, ad naturæ pertinet bonitatem, et quod eis pascendo et nutriendo dat incrementum, non utique malitiæ illorum, sed eidem naturæ, quam creavit bonus, bonum tribuit adjumentum. In quantum enim

[1] 2 Cor. II, 3. — [2] Psal. CXVIII, 75. — [3] Id. CIII, 25. — [4] Ex lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 17. — [5] Matth. V, 45.

homines sunt, bonum est naturæ, cujus auctor est Deus: in quantum autem cum peccato nascuntur, perituri qui non renascuntur, ad semen pertinet maledictum ab initio, illius antiquæ inobedientiæ vitio: quo tamen bene utitur factor etiam vasorum iræ, ut notas faciat divitias suæ gloriæ in vasa misericordiæ[1]; ne meritis suis tribuat, si ad eamdem massam quisque pertinens gratia liberetur, sed qui gloriatur, in Domino glorietur[2]. His dictis ista subjunxi: Ab hac fide, inquam, apostolica atque catholica, veracissima et fundatissima, cum Pelagianis iste discedens, non vult nascentes esse sub diabolo, ne parvuli portentur ad Christum, ut eruantur a potestate tenebrarum, et in regnum ipsius transferantur[3]: ac sic accusat toto orbe diffusam Ecclesiam, in qua ubique omnes baptizandi infantuli non ob aliud exsufflantur, nisi ut ab eis princeps mundi mittatur foras: a quo necesse est vasa iræ possideantur, cum ex Adam nascuntur, si in Christo non renascantur, et in ejus regnum per gratiam facta vasa misericordiæ transferantur: et cætera quæ ibi legat, vel legentem audiat, qui vult et potest. Nunc ergo quia his relictis, quibus ea quæ posuisti astruuntur atque muniuntur, sic illa putasti esse ponenda, ut tanquam in solitudine defendente nullo latrocinanter invaderes; legant hæc qui volunt scire quid egeris, vel potius ad ejusdem libri considerationem recurrant, unde ista reposui, et videant ea manere firmissima, quæ velut infirma labefactari tentasti.

Quid igitur te adjuvat[4], quod eos mihi objecisti, quos expectat Dei patientia per pœnitentiam corrigendos, et ideo super eos oriri solem suum facit et pluit[5]: cum ego

[1] Rom. IX, 22 et 23. — [2] I Cor. I, 31. — [3] Ex lib. 2. de Nuptiis et Conc. cap. 18. — [4] Lupus Ferrari in Collect. quæst. I. de præd. et in epist. ad Carolum regem. — [5] Matth. V, 45.

tibi hœdos sinistræ partis objecerim, quos usque in finem sine pœnitentia victuros in impietate et sceleribus suis, ac per hoc æterno supplicio puniendos, ignorare non potest præscius omnium futurorum? Nec ab eis abstinet bonum creationis suæ, quibus nec nasci expediret; nec bonum nutritionis et vivificationis suæ, quantum ei placuerit, diuturnæ, quibus mori quantocius expediret: inter quod sunt certe plurimi, qui si ex hac vita abriperentur infantes, secundum falsam vestram hæresim, penitus ab omni; secundum autem catholicam fidem, a damnatione gravissima tollerentur. Quid deinde illud est, quod in his sinistræ partis hœdis, in Dei præscientia, quæ falli non potest, igni perpetuo destinatis, multi sunt qui lavacro regenerationis abluti, postea vel apostasia pereunt, vel tam facinorose flagitioseque vivunt, ut eidem sinistræ sine dubio deputentur; nec rapiuntur, sicut quidam, ne malitia mutet intellectum eorum[1]. Neque ut hoc eis Deus tam magnum beneficium non conferat, fatali necessitate prohibetur; neque ut aliis conferat, personarum acceptione mutatur. Quid hic faciunt illa tua possibilia et necessaria, quæ diligenter distinguenda commendas, ubi te nesciente quid loquaris, novit ille quid agat, cujus occulta possunt esse judicia, injusta non possunt.

Non est igitur injustum, ut bona conferantur malis: sed injustum est, ut mala ingerantur bonis. Dic ergo qua justitia parvuli tanta mala patiantur: quæ sæpe commemorare nos piget; vos vero eadem mala paradiso, etiam si nemo peccasset, importare non pudet? « Non creantur, ut dicis, mali, » hoc est, trahentes originale peccatum: qua igitur justitia premuntur gravi jugo a die exitus de ventre matris eorum[2]? In quo jugo tanta mise-

[1] Sap. IV, 11. — [2] Eccli. XL, 1.

ria est, ut eam facilius deplorare, quam explicare possimus. Peccatum a possibili in necessarium, hoc est, a voluntario in non voluntarium, dicis non posse mutari; quod potuisse ostendimus in eo qui dicit, « Quod nolo » malum hoc ago[1]. » Hoc vos consuetudinis violentiæ tribuitis, non vitiatæ originis vinculis : peccatum tamen a possibili in necessarium potuisse converti videtis; nec de vestris distortis et fallacibus regulis erubescitis. Tale aliquid universo generi humano per unum hominem, in quo omnes fuerunt, accidere potuisse vultis : et tamen sub omnipotentissimi et justissimi Dei cura tot ac tantas pœnas infantes pendere non negatis; quoniam vobis ora claudunt, et oculos feriunt, si negetis. Nonne ergo attenditis, quem faciatis injustum, cernentes evidentissimas pœnas et negantes ulla mala merita parvulorum?

Falsum ac profanum tibi visum est, quod ego dixi, Opus operis Dei transiit per opus Dei. Quia utique angelus opus est Dei. Peccatum ergo, quod est opus angeli, opus est operis Dei, non ipsius Dei. Et de his verbis ita me arguis, quasi dixerim, « Peccat et Deus, quia peccavit homo quem fecit Deus : » quod ego non dixi. Peccavit quippe opus Dei, id est, angelus, vel homo; sed opere suo peccaverunt, non opere Dei : ipsi sunt enim bonum opus Dei; peccatum vero eorum malum opus ipsorum est, non Dei. Sed quid est pejus dicere, « Peccat et Deus, quia peccavit homo quem fecit Deus; » quod ego non dixi : an ita negare originale peccatum, ut pœna parvuli injusta nihil sit aliud quam peccatum Dei? Quod si in Deum cadere non potest; justa ergo parvuli pœna est : si autem justa est, pro peccato est. Nemo igitur potest in tot tantisque pœnis parvulorum prædicare Deum justum, negans originale peccatum. Esset itaque,

[1] Rom. VII, 18.

inquit [1], iniquitatis testimonium creare malos, si malum quo mali sunt, ipse creavisset : nunc autem, cum homines mali sint, et hoc creet ipse quod homines sunt, sequatur autem eos de vitiata natura per peccatum quod mali sunt; profecto etiam cum malos creat, bonum est ipse quod creat; quoniam mali sunt vitio quod nulla natura est, creat vero ipse naturam quæ vitium non est, etsi vitiata est. Tale est autem tribuere creationis bonum stirpi vitiatæ et jure damnatæ, quale est etiam homini malo tribuere vitæ ac salutis bonum, propter quod homo est, non propter quod malus est.

Quod autem dicis esse « Scelestum facere parvulos malos, ut qui velle non possunt, iniqui tamen esse cogantur. » Ad aliquid cogi, nulla possunt ratione qui non sunt. Si autem nondum quidem proprietate personæ atque conditionis suæ, sed occultissima ratione seminis jam sunt, sicut Levi in lumbis Abrahæ [2] : ibi naturæ vitio de peccato primi hominis veniente jam mali sunt; non Dei creatione, qui nec velle possunt, mali esse coguntur. Vide sane mirabilia gratiæ Christi, cujus estis miseri inimici. Ecce parvuli, qui bonum vel malum velle aut nolle non possunt, tamen quando reluctantes et cum lacrymis reclamantes sacro baptismate renascuntur, sancti et justi esse coguntur. Nam procul dubio, si ante usum rationis obierint, in Dei regno sancti et justi erunt, ea gratia ad quam non sua possibilitate, sed necessitate venerunt, sanctas et justas sine fine ducentes vitas suas, calcantes et frangentes de possibili et necessario regulas tuas. Sine dubio autem plus est nolle malum agere, quam nec nolle, nec velle : et tamen ille nolebat et agebat, qui dicebat : « Quod nolo malum hoc ego. » Non itaque insanio, nec dico: « Malum creat Deus. » Bonum enim creat, qui etiam de

[1] *Forte* ut inquis. — [2] Hebr. VII.

ipsa vitiata natura non creat vitium, sed naturam. Trahit vero illa vitium, non Dei opificio, sed judicio. Tu autem utrum non insanias, si non valde insanis attende, qui non malum pœnale quod justum est, sed malum quod vocatur iniquitas dicis facere Deum : quid enim aliud facit, si nullo malo reis parvulis tanta mala vel ingerit, vel ingeri sinit? Verum tu non a nobis alloquendus et redarguendus; sed ab universa Ecclesia, si posses, exsufflandus et exorcizandus esses, a qua frustra exsufflari et exorcizari dicis infantes.

# LIBER VI.

*Ostendit Augustinus Julianum frustra libro suo sexto disputare contra id quod libro secundo de Nuptiis et Concupiscentia, cap. 34, assertum est, primi hominis peccato naturam humanam fuisse in deterius commutatam, ita ut non solum facta sit peccatrix, sed etiam genuerit deinceps peccatores. Liberi arbitrii vires, quibus integris poterat homo, et recte agere, cum vellet, et non peccare, si nollet, peccando eum perdidisse docet: illam autem prorsus improbat definitionem libertatis, quæ passim objectari ab adversario solet, scilicet*, Possibilitas peccandi et non peccandi, etc. *Dolores parturientium, spinas, labores, sudores, cæterasque mortalium ærumnas probat pœnas esse peccati; sed ipsam imprimis mortem pœnalem esse homini, qui sic divinitus institutus fuerat, ut nisi peccaret, non moreretur. Extrema parte libri expositionem in illud Apostoli* 1 *Cor.* 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, *et in sequentia ejusdem capitis dicta, a Juliano prolatam expendit et refellit. Tandem per totum fere librum dogma catholicum de originali vitio, quod Julianus ad Manichæam hæresim trahere ubique enititur, non modo abesse longe ab illa hæresi, sed etiam hæresim illam demonstrat nunquam a Pelagianis posse nisi catholici ipsius dogmatis auxilio et professione superari.*

1. Julianus. « Non dubito ejusmodi opinionem hactenus super nostro fuisse certamine, ut ad quæstionem involutam magis, quam ad summam spectare fidei crederetur. Procul quippe ab studiis spiritalibus agitantes,

solis famæ aurulis commoventur; temporumque formidantes invidiam, nec compertæ veritatis præsidium tenentes, (ut fere in rebus trepidis, nulli minus quam sibi creditur.) tutius iter quod frequentius arbitrantur. »

Augustinus. Eo frequentius est iter nostrum, quo antiquius; quia catholicum est : vestrum vero tanto minus frequens, quanto magis novitium; quia hæreticum.

II. Jul. « Hoc autem impræsentiarum duabus ex causis accidit : quia et sententia Manichæorum de criminum est probata consiliis, et excitæ persecutionum procellæ inopes spiritus a veritatis favore deterrent. »

Aug. Quomodo est iter frequentius de sententia Manichæorum, cum sint admodum rari; aut quomodo persecutionem pro veritate patimini, qui subtrahitis parvulos Salvatori?

III. Jul. « Pars igitur et voluptati consulens et pavori, vel arenæ vel circi vel scenæ populis comitata luxuria, ambiens in omnibus flagitiis obtendere necessitatem, qua commissi invidia semper levatur, et fragores sæculi prævaricatione vitare : ea ergo sunt, quæ comitatiorem faciunt vitiorum defensionem. Ex quo tamen vulgo pars maxima, ut præfatus sum, Traducianis et Catholicis vel de Deo rationes credidit consonare. »

Aug. Innumerabilis multitudo fidelium, quæ promissa est Abrahæ[1], quasi a vobis vulgaris turba contemnitur : quia videlicet paucis, quos Pelagianos, hoc est, venenis novitiæ pestis insanos facitis, potest placere quod dicitis, tam evidentem miseriam generis humani, quæ apparet in gravi jugo filiorum Adam a die exitus de ventre matris eorum[2], de peccati merito, quo in homine primo natura humana vitiata est, non venire. Unde vos sequitur, ut si nemo peccasset, cogamini etiam dicere in

[1] Gen. XXII, 17. — [2] Eccli. XL, 1.

paradiso futura fuisse non solum tot et tanta onera molestiarum, quas videmus parvulos ferre; verumetiam tot et tanta vitia ingeniorum et corporum, cum quibus plerique nascuntur. In quo felicitatis et quietis loco etiam susceptam vestram, qua caro concupiscit adversus spiritum, libidinem ponitis; et nos qui eam tanquam adversarium vitium contra concupiscente spiritu debellamus, clausis oculis accusatis velut amicos voluptatis et luxuriæ; in quam nullus flagitiose ac turpiter cadit, nisi qui vestræ illi susceptæ, quam nos arguimus, vos defenditis, sollicitanti suadentique consentit.

IV. Jul. « Verum quia et in primo et in præsenti certamine, argumentatione Augustini claruit non esse eum Traducianorum Deum, quem Christiani justum atque omnium conditorem concinenti assertione venerantur; præcipio jam animo, quo plurimi eorum quoque, qui cæco errore lapsi sunt, his agnitis corrigantur. »

Aug. Imo vero, his agnitis, quæ tuo fallaci vaniloquio secundum veritatis respondemus eloquium, neminem in errore hæresis vestræ nisi nimia vecordia vel pervicacia detinebit.

V. Jul. « Credit quippe adversum nos Manichæus, naturaliter mortales in flagitia facinoraque compelli: opinatur tenebrarum originem et corporibus materiam et criminibus præstitisse; voluptatem sexuum tabem esse generis humani, assertricem juris diabolici, et in universa dedecora hominum coactricem. Quem Traducianus omnifariam secutus, quippe ejus hæres et soboles, naturalia crimina, æternam de tenebroso nihilo mali necessitatem, et affectionem sensibus destinatam Sanctorum omnium pollutricem atque imaginem Dei in regno diaboli collocantem, oratione multiplici testatur. »

Aug. Manichæus naturam mali substantialiter Deo

bono coæternam, contra catholicam veritatem singulari vesania fabulatur : veritas autem catholica Deum solum sine ullo exordio confitetur æternum ; non solum bonum, quod et ille dicit, verumetiam immutabilem, quod ille non dicit. Hunc ergo Deum summe bonum, et ob hoc omnino immutabilem, cui nulla natura coæterna est, quæ non est quod ipse, nec esset nisi facta esset, non de ipso, sed tamen ab ipso, hoc est, non de natura ejus, sed potentia tamen ejus, adversus Manichæorum dementiam prædicamus : factamque naturam, quæ nulla esse potuisset, nisi eam, quamvis non de se ipsa, tamen omnipotens natura fecisset, bonum esse quidem scimus et dicimus, sed illi non æquale qui fecit. Fecit enim Deus omnia bona valde[1] ; sed non summe bona, sicut est ipse : quæ tamen bona qualiacumque non essent nisi ea fecisset summe bonus ; nec mutabilia ulla bona essent, nisi ea fecisset immutabiliter bonus. Ac per hoc, Manichæi cum quærunt a nobis unde sit malum, volentes introducere malum Deo coæternum, nescientes quid sit malum : idque putantes esse naturam atque substantiam : respondemus eis, non esse malum ex Deo, neque coæternum Deo; sed malum ortum esse ex libera voluntate naturæ rationalis, quæ bene a bono condita est; sed bonitas ejus non est æqualis bonitati Conditoris ejus; quoniam non natura, sed opus ejus est; ideoque habuit peccandi possibilitatem, non tamen necessitatem. Nec possibilitatem autem haberet, si Dei natura esset, qui peccare nec vult posse, nec potest velle. Verumtamen rationalis ista natura in hac possibilitate peccandi si non peccasset, quando peccare potuisset, magnum sibi meritum comparasset : cujus meriti præmium etiam hoc esset, ut majore felicitate peccare non posset.

[1] Gen. I, 35.

Sed hoc audito Manichæus adhuc pergit, et dicit : Si ex libera voluntate naturæ rationalis est malum, unde sunt ista tot mala, cum quibus nasci videmus, qui nondum libertate voluntatis utuntur? Unde est concupiscentia, qua caro concupiscit adversus spiritum, et ad peccatum perpetrandum trahit, nisi adversus eam spiritus fortius concupiscat? Unde in homine uno duarum rerum, ex quibus constat, tanta discordia? Unde lex in membris repugnans legi mentis, sine qua lege nemo nascitur? Unde tot et tanta vitia vel ingeniorum, vel corporum, cum quibus plerique nascuntur? Unde labores et calamitates nondum voluntate peccantium parvulorum? Unde cum rationis usus accesserit, in discendis litteris vel quibuslibet artibus tanta pœna mortalium, ut ærumnosis conatibus etiam verborum cruciatus addatur? Hìc nos respondemus, etiam ista mala ex voluntate humanæ naturæ originem ducere, qua granditer peccante, vitiata et cum stirpe damnata est. Unde naturæ hujus tam multa naturalia bona veniunt de Dei opificio, mala de judicio : quæ mala nullo modo esse naturas vel substantias non vident Manichæi; verum ideo dici naturalia, quia cum eis homines vitiata originis tanquam radice nascuntur. Sed vos novi hæretici contradicitis nobis : respondete igitur Manichæis; dicite unde sint tot ac tanta mala, cum quibus nasci homines si negatis, ubi est frons vestra? si fatemini, ubi est hæresis vestra? Sed mala ista non esse mala contendite, et paradisum non verum, sed vestrum, laboribus, doloribus, erroribus, gemitibus, fletibus, luctibus, etiamsi nemo peccasset, implete. Quod si non audetis, ne ab ipsis quoque puerulis rideamini, et emendandi ferulis judicemini; concludit adversus vos Manichæus, hæc mala, quæ de vitiata bona natura esse non vultis, de commixtione mali esse : quod malum dicit esse naturam

coæternam Deo atque contrariam. Ac per hoc ubi Manichæo conaris esse remotior, ibi efficeris ejus adjutor.

VI. Jul. « Jamvero in ipsum Deum, pari fine, impari exordio, accusationum tela jaculantur. Manichæus quippe dicit, Deus bonus malum non facit : sed addit, quia pro naturalibus culpis æterno incendio animas destinet ; quod perspicuæ immanitatis est : ac per hoc, fine opinionis suæ, quem bonum dixerat, clara iniquitate contaminat. Porro Augustinus quasi ei ad quem scribit, fidens patrono, ausus grandiore despicit trepidationem magistri, nec dubitat inde incipere, quo Manichæus pervenit ; pronuntiatque quod malum, id est, peccatum faciat Deus et creet, quem constat non convenire ei Deo, quem catholicorum fides colit. Hoc potissimum animo lectoris insidat, et nulli unquam fidelium majorem causam quam nobis incubuisse conflictus, et omnem qui naturam ipsam necessitatem criminis arbitratur, in Dei Christianorum cultu non habere consortium : quod quoniam frequenter inculcatum est ; iterationem quippe utilitas causæ principalis exegit ; veniamus jam ad discussionem primorum hominum, quorum taxatione aciei nostræ Numida quasi cetratus occurrit. »

Aug. Quid Manichæus dicat de commixtione bonæ et malæ substantiæ, nescire te crederem, nisi ea certe quæ adversus eumdem errorem scripsimus, legisse te scirem : nam ex libro, in quo duarum animarum in homine constitutarum[1], quarum esset una bona, altera mala, eorum opinionem redargui, quædam contra me ipsum esse existimans testimonia protulisti. Manichæus ergo duas animas, sive spiritus, sive mentes, unam propriam carnis, eamdemque non accidente vitio, sed coæternam Deo natura malam, alteram vero natura bonam tanquam Dei

[1] Ex lib. de duab. anim. c. 11.

particulam, sed illius malæ permixtione maculatam, in homine uno esse contendit : et hinc vult fieri, ut caro concupiscat adversus spiritum, utique bonum, per animam suam malam, ut eum teneat implicatum; spiritus autem adversus carnem, ut ab illa commixtione liberetur. Quod si nec ultima mundi conflagratione potuerit, tunc eum dicit affigi tenebrarum globo, atque in æternum tali supplicio detineri. Non itaque, ut dicis, Manichæi Deus « Pro naturalibus culpis æterno incendio animas destinat : » sed natura bonas animas pro alienæ malæ naturæ commixtione, cui malo eas ipse commiscuit, quas inde non potuerit liberare, non incendio æterno; nam nullum æternum Manichæus opinatur incendium; sed æterno, ut dixi, tenebrarum globo, quo mens tenebrarum includetur, affiget.

Catholica vero fides, quam reliquistis, ut Manichæorum, non plane quemadmodum putatis aut fingitis, oppugnatricem, sed potius adjutricem sectam novitiam conderetis, cum audit aut legit quod ait Apostolus, « Caro » concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus » carnem ; hæc enim invicem adversantur, ut non ea quæ » vultis faciatis [1]. » non naturas duas, boni scilicet et mali, inter se ab æternitate contrarias, et bello posteriore commixtas, sicut Manichæus hæreticus opinatur ; sed sicut catholicus doctor Ambrosius [2], istam discordiam carnis et spiritus ex prævaricatione primi hominis in naturam vertisse cognoscit ; ut non intelligatur hæc natura hominis primitus instituti, sed in naturam versa pœna damnati. Hæc fides non est cetra Numidica, de qua nobis velut facetus insultas ; sed est veridicum scutum in quo omnes sagittas ignitas maligni, sicut hortatur Apostolus, extinguimus [3]. Hoc muniebatur scuto, quando

[1] Galat. v, 17. — [2] Ambros. lib. 7. in Luc. 11. — [3] Ephes. vi, 16.

vobis futuris jam occurrebat armatus, non quidem Numida, sed tamen Pœnus ille Cyprianus, quo rursus nomine tua in nos insilit vana loquacitas; hoc, inquam, scuto armatus Pœnus ille dicebat in libro de Oratione dominica, id nos orare, cum dicimus, « Fiat voluntas » tua sicut in cœlo et in terra [1], » ut inter duo ista, id est, carnem et spiritum, Fiat Deo opitulante concordia. Ubi Christi miles egregius et a Manichæis et a vobis conjecta ignita maligni jacula extinguit : cui maligno militant omnes hæretici, et cujus castra tyrocinio vestro putastis augenda. Nam spiritus et carnis quærendo concordiam, contra Manichæos docet, ambas quibus constamus bonas esse naturas, si discordiæ malum divina miseratione sanetur : vobis autem resistit, quia carnis concupiscentiam dicitis bonam, qua infestante existit ista discordia, quam poscit ille sanari; et tunc existit quando bene agimus, ut infestant concupiscentiæ carnis, contra concupiscente spiritu repugnemus. Nam si consentimus, non optabilis, sed culpabilis, vel etiam damnabilis fit spiritui, cum carne concordia. Contra vos est etiam, quia libero datis arbitrio, quod ille ut fiat in homine, a Deo intelligit esse poscendum. Tu autem qui nesciens quid loquaris, objicis mihi quod dicam Deum creare peccatum, resiste Manichæo dicenti in discordia carnis et spiritus duas inter se contrarias mali et boni apparere naturas. Unum est enim quod respondeamus, ut pestis ista vincatur, hanc silicet discordiam per prævaricationem primi hominis in nostram vertisse naturam : quod tu negando conaris ut vincant, satisque manifestaris falsus Manichæorum oppugnator, verus adjutor.

VII. Jul. « Ingerit quippe omnibus scripturis suis, Adam atque Evam bonos tantum a Deo conditos, id est,

[1] Matth. vi, 10. — Vide lib. 2. prioris operis cont. Jul. c. 3.

nulli naturali crimini mancipatos, eosque libera voluntate peccasse, sed ita granditer, ut omnia in natura sua Dei instituta subruerent [1]. » Illud, inquit, peccatum valde majus atque altius diabolus infixit, quam sunt ista hominibus nota peccata. Unde illo magno primi hominis peccato, natura ibi nostra in deterius commutata, non solum facta est peccatrix, verumetiam generat peccatores : et tamen ipse languor, quo bene vivendi virtus periit, non est natura, sed vitium. Illud ergo peccatum, quod ipsum hominem in paradiso mutavit in pejus, quia multo est grandius quam judicare nos possumus, ab omni nascente trahitur. « Ecce quam aperte quid sentiret exposuit : Primi, inquit, illi homines bonam habuere naturam, sed peccatum tam immane, tam inæstimabile perpetrarunt, ut virtutem bene vivendi interimerent, liberi arbitrii lumen extinguerent, facerent in reliquum peccandi necessitatem ; ne cui esset possibile de eorum stirpe nascenti, in virtutum decora conari, et declinatis vitiis compotem fieri sanctitatis.

Aug. Videris tibi, vel etiam consortibus tuis Pelagianis aliquid dicere, cum relicta auctoritate divina, humana vanitate jactaris, et argumentationibus cordis tui sanctarum Scripturarum veritati adversaris et obstrepis. Nam utique si Christiano atque catholico animo attenderes quod ait Apostolus, « Corpus quidem mortuum est prop» ter peccatum [2]. » profecto intelligeres tam granditer peccasse primum hominem, ut eo peccato, non unius hominis, sed totius generis humani mutata natura ex possibilitate immortalitatis in necessitatem mortis lapsa corruerit : ita ut etiam qui convertuntur ad Deum, per unum Dei et hominum mediatorem hominem Christum Jesum non continuo immortalitatem corporis sumant ; sed eis

[1] Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 34. — [2] Rom. VIII, 10.

per Spiritum Dei, quo nunc inhabitantur, danda postea nunc promittatur. Quod idem Apostolus eodem lōco sic explicat : « Si quis, inquit, Spiritum Christi non habet, » hic non est ejus. Si autem Christus in vobis est, corpus » quidem mortuum est propter peccatum, spiritus autem » vita est propter justitiam. Si ergo Spiritus ejus qui sus- » citavit Jesum ex mortuis, habitat in vobis ; qui suscita- » vit Jesum Christum a mortuis, vivicabit et mortalia » corpora vestra per inhabitantem Spiritum ejus in vo- » bis [1]. » Corpus ergo mortuum est propter peccatum ; quoniam necessitatem mortis etiam in viventibus habet. Quod autem peccatum nisi primi hominis? Quando quidem per justitiam secundi hominis, id est, Christi, eidem corpori quod nunc mortuum dicitur, vivificatio beata ventura est. Unde et secundus homo et secundus Adam dictus est Christus : cum inter Adam hominem factum, et Christum hominem natum, tot generationes hominum transiisse videamus, nec in earum ordine possit dici secundus homo, nisi Caïn : sed quia prima est mors corporis, quæ facta est propter peccatum Adæ, in qua decurrit hoc sæculum ; secunda vita est corporis quæ fiet propter justitiam Christi, et facta est in carne jam Christi, in qua vita futurum sæculum permanebit ; ideo ille primus vel Adam vel homo, iste autem secundus est dictus. Et non vis intelligere tam grande illius fuisse peccatum, ut mortalium sæculum, hujus vero tam grandem justitiam, ut immortalium sæculum propagaret?

Et mihi objicis peccati primi hominis granditatem, quæ tanti mali hominum omnium extitit causa, quasi hoc ego solus vel primus dixerim ? Audi Joannem Constantinopolitanum excellentis gloriæ sacerdotem : Peccavit, inquit, Adam illud grande peccatum, et omne genus

[1] Rom. VIII, 9.

hominum in commune damnavit. Audi etiam in Lazari resuscitatione quid dicat, ut intelligas etiam corporis mortem de illo grandi venisse peccato [1]. Flebat, inquit, Christus quod eos qui immortales esse potuerunt, diabolus fecit esse mortales. Ubi, obsecro te, diabolus omnes homines fecit esse mortales, nisi in illo cui prævaricationis inflixit tam grande peccatum, quo ex paradisi beatitudine in tantam miseriam, quam videmus atque sentimus, genus projiceretur humanum? Quod non sola mors corporis, sed ipsius quoque animæ, quam corruptibile aggravat corpus, mala tot et tanta testantur, et grave jugum super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum : sub quo jugo est etiam quod in Psalmo legitur, « Universa vanitas omnis homo vivens [2]. » Quæ tu mala nolens tribuere illi grandi peccato primi hominis, quid agis, nisi ut ea, tu quidem paradiso illius tam magnæ felicitatis importes, tanquam et illic futura essent, si nemo peccasset; Manichæi vero ea tribuant genti tenebrarum; non te accusante confusi, sed adjuvante confisi, nisi tecum fiant tanquam invictissimo gladio catholica veritate confossi? Non autem, ut insimulas, dicimus : « Nemini de primorum hominum stirpe nascenti esse possibile in virtutum decora conari. » Conantur enim multi, in quibus Deus operatur et velle [3] : nec sine fructu perventionis ipso adjuvante conantur. Sed si animam corpus corruptibile non gravaret, non utique conarentur. Ac per hoc in paradiso, (si nemo peccasset, et super filios Adam grave jugum non esset) sine conatu Deo suo facile et feliciter obedirent.

VII. Jul. « Illorum ergo primorum hominum, id est, tantum duorum, opitulari sibi laudem arbitratur, ad

[1] Joan. Chrysost. epist. ad Olymp. et hom. de Lazar. — Vide lib. I. Operis prioris contra Jul. c. 6. — [2] Psal. XXXVIII, 8. — [3] Philip. II, 13.

distinctionem inter Manichæos et Traducianos tenendam : qua opinione haud facile quidquam vel eminentius [1], vel impudentius offendi potest. Libertas, inquit, arbitrii, post quam se uti cœpit, vires suas perdidit. Et ut conversi ad eum, pedetentim omnia perscrutemur : confiteris nempe primum hominem effectum esse arbitrio libero, bonumque a Deo conditum, nulla ab exordio peccati tabe pollutum; sed conditionis innocuæ sponte deinceps prævaricatum, coactionem inevitabilem cunctis ex se oriundis intulisse peccandi. Hoc certe est dogma vestrum, quod nos de Manichæi cœno testamur expressum, qui et ipsius Adæ naturam, licet de primæ concretam flore substantiæ, multo meliorem secutis, tamen malam naturaliter opinatur. »

Aug. Superius quæ dictæ sunt, satis indicant, et catholicum dogma nostrum, et dogma hæreticum vestrum, de primis hominibus et posteris eorum; illis rectis a Deo conditis, istis autem, quamvis eodem conditore, tamen de natura peccato vitiata cum peccati vinculo exortis, atque a salute in qua homo primitus factus est in contagionis languorem et mortis necessitatem originis conditione dejectis. Propter quod eis ope opus est Salvatoris [2], qui primum salvos facit remissione omnium peccatorum; post etiam omnium sanatione languorum. Jam baptizatis enim, et eis qui jam Spiritum sanctum acceperant dicebat Apostolus : « Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem; hæc enim » invicem adversantur, ut non ea quæ vultis, faciatis [3]. » Ubi tu qui negas liberum arbitrium vires suas perdidisse peccando, id est, male se utendo; quid respondebis audiens, quod carne concupiscente adversus spiritum, non ea quæ volunt faciant et fideles, non ea quæ volunt faciant

[1] *Forte* amentium. — [2] Psal. cii, 3. — [3] Galat. v, 17.

etiam hi quibus sunt in baptismo dimissa peccata; non ea quæ volunt faciant, quos Apostolus ex auditu fidei dicit accepisse Spiritum sanctum [1]; postremo non ea quæ volunt faciant per liberam voluntatem, quos ait idem Doctor gentium, vocatos in libertatem [2].

Deinde tam disertus defensor ipse libidinis, qui velut patronus egregius pro suscepta tua tantum audes, ut concupiscentiam carnis, qua concupiscit adversus spiritum, etiam in paradiso non dubites fuisse ante peccatum; non vides ad hoc te compelli, ut dicas nec tunc fuisse in illis primis hominibus efficacem liberam voluntatem? Si enim et tunc caro concupiscebat adversus spiritum, non ea quæ volebant utique faciebant. Sed quoniam per liberum arbitrium, quod tunc integerrimas vires habuit, ea faciebant procul dubio quæ volebant, id est, divinæ legi non solum nulla impossibilitate, verum etiam nulla difficultate serviebant: tua ibi suscepta non fuit, qua caro concupiscit adversus spiritum, per quam fit ut homines jam etiam per fidem conversi ad Deum, jam baptizati, sanctificati, in libertatem vocati, non faciant in extinguenda vitiosa delectatione quæ volunt. Verissimumque illud est, quod per antistitem Ambrosium fides catholica dixit [3], hoc vitium quo caro concupiscit adversus spiritum, per prævaricationem primi hominis in nostram vertisse naturam.

Quo telo inevitabili et insuperabili veritatis, et Manichæus obtruncatur, et tu. Ambo quippe in hac re, videto quis vestrum pejus, tamen prorsus erratis: tu propterea, quia contendis quod ista pestilentia malum non sit; ille autem, quia malum quidem agnoscit, sed unde sit nescit, et fide catholica destitutus fabulam mendaciorum et turpitudinum plenam, de duarum naturarum

[1] Galat. III, 2. — [2] Ibid. V, 13. — [3] Lib. 7. in Luc. 12.

boni scilicet et mali permixtione componit. Nunc ergo nostra justitia est, ut justificati per fidem pacem habeamus ad Deum [1], contra vero carnis concupiscentiam nos oppugnantem, per ipsius Dei auxilium repugnante spiritu dimicemus. Non est ergo hujus vitæ justitia, vitium non habere; sed vitia non eis consentiendo minuere, eisque resistendo, temperanter et juste et pie vivere. Nullum autem cui resistamus habere vitium, posterioris est vitæ, quæ bene gestæ præsentis est præmium; sanatione nostræ, non (sicut Manichæus, cujus es adjutor, insanit,) alienæ separatione naturæ. Ecce dogma nostrum non est de Manichæi cœno, sicut criminaris, expressum; quo dogmate Manichæum, si non omnem sensum amisisti, tecum cernis oppressum.

IX. Jul. « Nobis igitur in præsenti convincenda primo est sensus vestri hebetudo; tum ostendendum quod sæpe jam fecimus, ne uno quidem pede a Manichæorum vos gurgustiis meritoriisque discedere. Initio igitur, amentissimum est arbitrii negotium seminibus immixtum putare, et officia voluntatum inolevisse conceptibus: ut ea, quæ est clarissima atque vastissima, naturarum et studiorum distinctione sublata, voluntas primorum posteris se ingenuisse dicatur. Cui errori obluctatur quidquid in rebus est. Nunquam si quidem filii disertorum venustatem artis paternæ in vagitibus attulerunt, aut soboles histrionum doctis motibus ad verba manus tetendit: nec bellatorum filii tubam populo poposcerunt. Licet hac forma, exempla omnium persequi clariora tonitribus concinentia. Respondebit universitas, alios esse naturæ limites, alios voluntatis; conditionesque seminum studiorum appetitibus pervias esse non posse. Bardissimum itaque et depositæ stoliditatis apparuit, credere conver-

[1] Rom. IV, 1.

sum in naturam, quod voluntarium fuisse fateare. Cæterum illud aliud longe longeque deformius, quod possibilitatem operandi initio ais operationis absumptam, id est, ut liberum arbitrium, (quod non est aliud quam possibilitas peccandi et non peccandi, nulli partis alterutræ subdita violentiæ, sed quæ habeat facultatem in quod voluerit latus suopte insistendi arbitratu,) post quam cœpit alterum velle, utrumque posse perdiderit. »

Aug. Ita-ne vero non cernis, Manichæo te, ignoranter quidem, sed instanter tamen isto tuæ loquacitatis inflato atque spumoso strepitu suffragari. Si enim quærente illo a nobis unde sit malum, qua quæstione consueverunt corda inerudita turbare; nos responderemus, de libera voluntate rationalis creaturæ exortum: atque ille diceret, Unde ergo sunt ista tot mala, quæ non jam natis, et voluntatis arbitrio accedente ætate jam utentibus accidunt, sed cum quibus vel omnes, vel plerique nascuntur? Omnibus quippe congenita est carnis concupiscentia, qua caro concupiscit adversus spiritum, etiam recta fide atque doctrina pietatis imbutum; omnibus congenita est quædam etiam tarditas mentis, qua et hi qui appellantur ingeniosi, non tamen sine aliqua laboris ærumna vel quascumque artes, vel eas etiam quas liberales nuncupant, discunt, vel ipsius religionis uberiorem scientiam consequuntur. Quidam etiam corpore deformi et aliquando monstruoso, multi obliviosi, multi ad intelligendum tardi et obtunsi, multi iracundi, multi libidinosi, nonnulli etiam omnino excordes fatuique nascuntur. Quid aliud catholica responderet fides, nisi hæc omnia mala, ex quo peccavit homo, et de paradiso, id est, loco felicitatis ejectus est, ex natura quæ peccati contagione vitiata est, exoriri? Neque enim, si nemo peccasset, vel talia in paradiso, vel alia ulla vitia nascerentur.

Quo audito, ille tua nobis, si haberet, verba recitaret, ubi dicis, « Esse amentissimum, arbitrii negotium seminibus immixtum putare, et officia voluntatum inolevisse conceptibus : et in hanc sententiam quidquid aliud addidisti, ex hoc eam probare conatus, quo nec diserti disertorum, nec histriones histrionum, nec bellatores nascuntur filii bellatorum. Isto tuo adjutorio Manichæus ad hoc utitur [1], ut oppugnet quod dicimus, peccato primi hominis humanam vitiatam fuisse naturam, etiam in posteris ejus, qui ratione seminali in illo erant, quando in illa grandi prævaricatione peccavit : quod cum oppugnaverit, introducat commixtionem duarum naturarum suarum, atque ex commixtione naturæ malæ illa mala, cum quibus homines nascuntur, asseveret existere. Tu autem ut mihi resistas, rem absurdissimam et detestabilissimam cogeris dicere, mala scilicet ista nascentium etiam in paradiso exortura fuisse, si nemo peccasset. Hic te Manichæus urgebit, ut dicas unde fuerant exortura. Ubi magnis coarctatus angustiis, si dixeris ex ipsis naturis nascentium exortura fuisse mala ista, sine ullius merito voluntatis; profecto argues Creatorem : quod ne facias, confugiturus es ad merita voluntatum malarum. Sed ille quæsiturus est, quarum? non enim est voluntas ulla seminum, vel nascentium parvulorum. Quid ergo restabit, nisi ut nobiscum intelligas, si vis evadere vel superare Manichæum, in occultis originum sinibus latenter implicari etiam semina nascentium et ex mala voluntate venientia merita generantium : sed primi hominis tam magnum fuisse peccatum, ut omne genus humanum, ut verbis sancti Joannis utar, in commune damnaret [2]. Ex quo conficitur mala ista exortura non fuisse, si nemo peccasset; nec

[1] *Forte* utatur. — [2] Chrysost. epist. ad Olympiadem. — Vide lib. I. cont. Julian. c. 6.

in paradiso esse potuisse, unde qui peccaverant, ante quam gignerent, exierunt.

Quo catholico dogmate vacuatur, quod de artibus putasti esse subdendum, admonens nos, cum sui patris arte neminem nasci. Aliud est namque peccare in moribus, quibus recte vivitur, quod vel legibus solet vel divino judicio vindicari; aliud in artibus, sive honestæ sint, sive turpes, ubi contra artem factum aliquid dicitur : quæ peccata non divina vel reprehenduntur lege, vel severitate plectuntur ; sed ab iis hominibus, quorum judiciis hæc subjacent, maximeque a magistris earum, cum pueros docent, sub timore aut dolore pœnarum. Qua in re tamen cogitare debemus, quia si in paradiso aliquid disceretur, quod illi vitæ esset utile scire, sine ullo labore aut dolore id assequeretur beata natura, vel Deo docente, vel seipsa. Unde quis non intelligat, in hac vita etiam tormenta discentium ad miserias hujus sæculi, quod ex uno in condemnationem propagatum est, pertinere[1]? Ubi etiam miserum hoc est, miseras mentes nolle quod bonum est ; vel si jam parata est voluntas a Domino[2]; clamare tamen adhuc eum qui in hoc vivit sæculo, « Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non[3]. » Hoc si teneas, Manichæos vinces : quia vero non tenes, utrosque vestrum vincit hæc fides.

X. Jul. « Nunc igitur approbetur quod diximus, nullo a Manichæis vestrum dogma differre. Non est omnino dubium, factam pessimam ipsius Adæ naturam, si hac est conditione formata, ut haberet mali necessitatem, quæ non habebat boni ; id est, ut crimen, etiam si fuisset voluntate conceptum, tamen fieret in ea naturale, in qua bonitas non fieret naturalis falsoque dicitur voluntate peccasse, qui nequissimæ conditionis præjudicio la-

[1] Rom. v, 16. — [2] Prov. VIII, juxta LXX. — [3] Rom. VII, 18.

boravit. Apparet enim, quam vinctus malo fuerit, qui erat crimine inseparabili farciendus. Quid enim pejus ea quibo invenire substantia, quæ facta est ut in iniquitatem posset incidere, et recedere ab iniquitate non posset? Hanc si in boni parte violentiam pertulisset, si liberum perdidisset arbitrium, tamen nihil accusasset auctorem; quia nemo ei de copiis benignitatis quæstionem moveret: cum vero in mali parte dominatio talis collocatur, neminem magis quam ipsum hominis arguit conditorem, et supervacua criminatorum suorum, id est, vestra, Deus talis adulatione palpatur, qui amicissimus malitiæ, creationis suæ fœditatæ convincitur. Cui enim persuaderi potest, primum hominem non destinasse criminibus, si illum emendationis facultate privavit? si tam pravo affecit animo, ut error suus ei displicere non posset, ut nullum haberet ad honestatem regressum, nec fieret post experimenta correctior, ac ne forte recuperandæ probitatis unquam sentiret affectum, ipsam ei possibilitatem correctionis evellit? Prorsus si talis ejus conditio fuit, ut quandiu in hac vita erat, uno lapsu virtutem emendationis amitteret, non est ob aliud quam ut caderet institutus; imo nec corruisse, sed jacuisse semper verius dicitur, qui non sinitur, quantum ad mores spectat, exurgere. Qualis ergo fuit illa libertas, quæ ei collata prius creditur; si e duabus contrariis qualitatibus pejorem a necessario, meliorem a mutabili capessebat; imo a tyrannide criminis occupata, despoliabatur resipiscentiæ facultate. Teterrimus ergo primi hominis status ab ipso exordio, si a Deo est tam infeliciter institutus, ut ruiturus in crimen perpetua peccandi necessitate ligaretur. »

Aug. Res dicis, quas si nobis saltem admonentibus considerare non negligas, etiam tibi ipsi, quantumlibet sis impudens, erubescas? Cur enim non attendis, si pes-

sima est facta natura. quæ voluntate injusta incurrit in malum, pœna vero injusta non potest recurrere in bonum; non humanam quam nobis objicis, sed angelicam quoque naturam pessimam factam? Nisi forte dices, etiam diabolum voluntate a bono lapsum, si voluerit, et quando voluerit, in bonum quod deseruit reversurum, et Origenis nobis instaurabis errorem. Quod si non facies; quod dixisti incautus, corrige admonitus: et confitere bonam conditam esse naturam, quæ in malum quod fecit, nulla necessitate compulsa, sed sua voluntate collapsa est. In bonum autem quod reliquit, solius Dei gratia revocari potest, non voluntate libertatis, quam merito iniquitatis amisit. Potest quippe et alius, similiter ut tu errans, dicere. Quid pejus ea potero invenire substantia, quæ facta est ut in æternum supplicium possit ire, et inde redire non possit? Et utique Deus omnipotens a quo vult supplicio eruere potest; sed mentiri non potest, qui minatus est hoc se non esse facturum, quando id supplicium dixit æternum.

Sed ut de hac re vana sapias, fallit te definitio tua, qua in superiori prosecutione, cui jam respondimus, sicut sæpe et alibi facis, liberum arbitrium definisti. Dixisti enim, « Liberum arbitrium non est aliud quam possibilitas peccandi et non peccandi. » Qua definitione primum ipsi Deo liberum arbitrium abstulisti, quem non negas, quia et hoc sæpe dicis, et verum est, non posse peccare. Deinde ipsi sancti in regno ejus liberum arbitrium perdituri sunt, ubi peccare non poterunt. Verum hic admonendus es, quid de hoc unde nunc agimus, sapere debeas, pœnam scilicet et præmium, intuenda inter se esse contraria, et alia duo contraria his contrariis adhærere: sic ergo in pœna est non posse recte agere, sicut erit in præmio non posse peccare. Attende Scripturas, a quibus

miserandus exorbitas, et vagabundus ventosa loquacitate tanquam tempestate jactaris; et vide quemadmodum dictum sit, « Quod quærebat Israël, hoc non est consecu-» tus; electio autem consecuta est, cæteri vero excæcati » sunt; sicut scriptum est, Dedit illis Deus spiritum » compunctionis, oculos ut non videant, et aures ut non » audiant, usque in hodiernum diem. Et David dicit, » Fiat mensa eorum in laqueum; et in captionem, et in » scandalum, et in retributionem illis; obscurentur oculi » eorum ne videant, et dorsum illorum semper incurva[1]. » Aspice etiam illum in Evangelio: « Propterea, inquit, » non poterant credere, quia iterum dixit Isaïas, Excæ-» cavit oculos eorum, et induravit eorum cor, ut non » videant oculis, nec intelligant corde, et convertantur, » et sanem eos[2]. » Hæc commemoravi, ut intelligas, si possis, fieri per pœnam procul dubio justam, ut non credant homines excæcato corde; cum per misericordiam fiat, ut credant libera voluntate. Quis enim nescit, neminem credere nisi libero voluntatis arbitrio? Sed paratur voluntas a Domino[3]: nec omnino eruitur a servitute mala suis meritis debita, nisi quando per gratuitam gratiam paratur a Domino. Si enim Deus ex nolentibus volentes non faceret; profecto pro eis qui nolunt credere, non oraremus ut vellent. Quod et Apostolus se fecisse pro Judæis monstravit, ubi ait, Fratres, bona voluntas cordis mei, et deprecatio pro illis ad Deum in salutem[4]. Hanc utique salutem consequi, nisi credente voluntate, non possent: hoc ergo beatus Paulus orabat ut vellent. Et episcopus Cyprianus quod dictum est in oratione Dominica[5], Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in terra, etiam sic intelligit, ut pro infidelibus inimicis nostris admoniti

[1] Rom. XI, 7. — [2] Joan. XII, 4. — [3] Prov. VIII, juxta LXX. — [4] Rom. X, 1. — [5] Lib. de Orat. Domin.

fuerimus orare; ut quemadmodum nos credimus, qui jam cœlum sumus, portando hominis cœlestis imaginem, sic etiam ipsi credant, qui propterea terra sunt, quia terreni tantum hominis imaginem portant.

XI. Jul. « Durat nempe inter vos Manichæosque fœdus, ut illi professione, vos argumentatione, primi quoque hominis naturam asseratis malam fuisse : quod licet totum ineptiarum mendaciorumque plenum esse, (ut prætermissis sanctorum legionibus, primum post peccatum Adæ justitiæ arripiamus exemplum,) Abelis sanctitate mirabili comprobatur, qui de peccatoribus natus, bene vivendi se non caruisse virtute, effectu quoque ipsius virtutis ostendit : verumtamen his præteritis juvat sententias Traducianæ nationis urgere. Quale igitur autumas fuisse arbitrium liberum, quod collatum primis hominibus confiteris? Certe ut possent animi alternare motus, et vel facere malum, vel recedere a malo, vel deserere vel servare justitiam. Voluntas ergo peccandi non fuisset, nisi volendi possibilitas anteisset. Hoc post quam uti cœperunt propria voluntate, id est, motu animi cogente nullo, tu dicis liberum arbitrium perdidisse : quo quid potest furiosius cogitari? Ut enim vis argumenti tui expressa teteatur; dicis eam rem periisse propter voluntatem, quæ data non est nisi propter voluntatem : peccatum quippe nihil est aliud quam voluntas mala; libertas autem ad hoc solum data est, ut voluntatem non cogeret, sed permitteret exoriri : hanc autem tu libertatem conditionem suam dicis voluntatis opere perdidisse, ut per hoc interiisse credatur, per quod solum probatur vigere. Voluntas ergo mala, non quidem fructus, sed testimonium libertatis est. Libertas autem nihil est aliud quam possibilitas boni malique, sed voluntarii. Quì ergo fieri potuit, ut per hoc interiret, per quod proditur instituta, cum

mala voluntas et bona voluntas non exitia sint, sed præconia libertatis? Ac per hoc quantum distat inter officia atque discrimina, tantum inter opinionem tuam et rationem arbitrii liberi, cui excidium putas de suis laudibus comparatum. Quid ergo novum, quid insperatum delinquente homine accidit, per quod Dei instituta corruerent? Factus est qui peccare et non peccare posset: cum peccavit, fecit quod non debuit quidem, sed potuit tamen: per quid igitur facultatem illam perderet. quæ ad hoc fuerat instituta, ut posset velle, posset nolle quod voluit. »

Aug. Eadem iterum et iterum dicis, quibus me jam superius respondisse qui legerit pervidebit. Sed hic etiam persistenti tibi atque asseveranti libertatem bene agendi seu male, seu malo usu perire non posse, respondeat et beatus papa Innocentius Romanæ antistes Ecclesiæ; qui rescribens in causa vestra episcopalibus conciliis Africanis: « Liberum[1], inquit arbitrium olim ille perpessus, dum suis inconsultius utitur bonis, cadens in prævaricationis profunda demersus, nihil quemadmodum exinde surgere posset invenit; suaque in æternum libertate deceptus, hujus ruinæ latuisset oppressu, nisi eum post Christi pro sua gratia relevasset adventus. » Vides-ne quid sapiat per ministrum suum catholica fides? Vides possibilitatem standi et cadendi sic habuisse hominem, ut si cecidisset, non eadem possibilitate qua ceciderat surgeret, culpam scilicet sequente supplicio. Propter quod Christi gratia, cui miserabiliter estis ingrati, quæ jacentem relevaret advenit.

In alia quoque epistola, quem de vobis ipsis rescripsit ad Numidas: « Ergo[2], inquit, Dei gratiam conantur » auferre, quam necesse est, etiam restituta nobis status

[1] Epist. 181. inter Augustinianas n. 7. — [2] Epist. 182. inter Aug. n. 4.

» pristini libertate, quæramus. » Audis restitui libertatem, et non periisse contendis; atque humana voluntate contentus divinam non petis gratiam, quam libertas nostra etiam in statum pristinum restituta sibi esse intelligit necessariam. Quæro autem a te, utrum jam in pristinum statum ita fuerit restituta libertas ejus qui dicit: « Non quod volo ago, sed quod odi illud facio[1]: » et « Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non inve» nio[2]. » Et quibus dicitur: « Caro concupiscit adversus » spiritum, et spiritus adversus carnem, ut non ea quæ » vultis faciatis[3]. » Puto quod non usque adeo desipis, ut in his dicas esse status pristini libertatem: et tamen si nulla eis esset, id quod sanctum et justum et bonum est, nec velle potuissent. Sunt enim quos peccare ita delectat, ut nolint oderintque justitiam: quam nec velle aliquis potest, nisi paretur voluntas a Domino[4], ut ad perficiendam justitiam præcedat desiderium voluntatis, et paulatim effectus potestatis accedat, aliis citius, aliis tardius, unicuique sicut Dominus dedit, qui solus potest hominis reparare salutem atque augere jam perditam et donare etiam hoc, ut jam perire non possit. In quo liberatorum numero est et sanctus Abel, quem dicis bene vivendi non caruisse virtute. « Non caruit plane, sed postquam » cœpit, illi esse: antea vero, quis est mundus a sorde? » nec infans, cujus est diei unius vita super terram[5]. » Redimuntur ergo, quicumque redimuntur[6], ab eo qui venit quærere quod perierat; qui et antequam in carne veniret, per fidem ipsam redemit, qua credebatur esse venturus. Redimuntur autem in libertatem beatitudinis sempiternam, ubi jam peccato servire non possint. Nam

[1] Rom. VII, 15. — [2] Ibid. 18. — [3] Galat. V, 17. — [4] Prov. VIII, juxta LXX. — [5] Job. XIV, 4, juxta LXX. — [6] Lupus Ferrar. collect. quest. 3 de sang. Chr.

si, ut dicis, « Boni malique voluntarii possibilitas sola libertas est; non habet libertatem Deus, in quo peccandi possibilitas non est. Hominis vero liberum arbitrium congenitum et omnino inamissibile si quærimus[1], illud est quo beati omnes esse volunt, etiam hi qui ea nolunt quæ ad beatitudinem ducunt.

XII. Jul. « Deinde ut prærupta opinionis tuæ sequamur, argumentaris tali conditione liberum arbitrium ordinatum fuisse, ut vim suam merito secutæ voluntatis amitteret, et qualitatis quam elegisset necessitatem, in reliquum sustineret. Hinc ergo quid a nobis referatur, attende. Siccine putas hominem creatum, ut hanc electæ qualitatis necessitatem in utraque parte pateretur, id est, ut si bonum voluisset, ulterius peccare non posset; et si elegisset malum, ultra se emendare nequiret? An ut tantummodo malam partem mali necessitas sequeretur, in bona autem nihil tale contingeret, sed semper periculis varietatum pateret? Ex his duobus quodlibet sumito : si dixeris talem factam esse naturam, quæ mali tantum necessitatem pateretur : nulli dubium remanebit, teterrimam eam definiri, cui pejoris partis violentia sola tribuatur; probaturque Adam quoque malæ fuisse naturæ; et nullius remanebit voluntarii, sub qua delitescas, umbra commissi. Sin autem profitearis, etiam in boni parte idem fuisse secuturum, id est, ut si bonum voluisset, ulterius peccare non posset : refero, Cur ergo peccavit? Cur nullam passus est boni necessitatem, ut insidiis diaboli impenetrabilis appareret, qui aliquo tempore, prius quam peccaret, fuisse obediens Deo invenitur? Neque enim illico quod ingressu animæ limus intepuit, in appetitum malæ voluntatis exarsit. Legitur quinimo, ad

[1] Lupus Servatus quæst. 1. de lib. arbit. et Lupus Ferrar. quæst. 2. de eodem.

culturam paradisi custodiamque translatus accepisse præceptum a Deo, ut universis fructibus vesceretur, sed a ligno scientiæ boni et mali, dicto audiens abstineret. Ante quam ergo de latere ejus corpus formaretur uxoris, obediens mansit imperio, amœni ruris cultor innocuus : post hoc vero, adjutorium similis sibi consortis emeruit. Inculcavit nempe has distinctiones temporum Scripturæ fides. Postquam vero jam sibi mulierem vidit paratam, in tantum præcepto Dei sedulo famulabatur officio, ut etiam fœminæ legem, quam acceperat, intimaret. Non solum igitur custos divini, sed etiam prædicator imperii, condocefecit Evam et reverentiam præcipientis, et genus servitutis, et causam timoris. Inde est quippe quod etiam mulier congredienti diabolo obluctata sollicite, cui nihil Deus imperaverat [1], refellit serpentis prima fronte mendacia, et dicit non abstinentiam omnium lignorum, sicut ille confinxerat, sed cum permissu fertilitatis universæ unius tantum mandatam arbusculæ cautionem, metumque mortis objectum, qui [2] prævaricatores jure sequeretur. Non ergo brevi tempore apparet Adam custodisse mandatum; sed etiam Evam curam devotionis habuisse, quæ scientiæ et divinitatis amore collapsa est. Cur ergo illa justitia, illa devotio, quæ in Adam diu, in Eva aliquandiu viguit, non eripuit delinquendi possibilitatem, ut boni necessitas impenetrabiles eos suadelis sontibus exhiberet ? Fuerunt ergo quandiu voluerunt obedientes, nec tamen perdiderunt merito devotionis facultatem prævaricandi : denique lapsi sunt : igitur et postea quam peccaverunt, manifestum est nequaquam eos potuisse vim correctionis amittere. Et ideo ut in omnibus locis, hic quoque totum quod confinxeras perdidisti : quia peccatum illud primorum hominum nec ullorum fecit crimi-

[1] Gen. III, 2. — [2] *Forte* quæ.

num necessitatem, nec transiit in naturam; sicut justitia quæ præcessit, nec virtutum intulit necessitatem, nec sibi vias seminum vindicavit. »

Aug. Totum quod tamdiu et tanta verborum perplexitate dixisti, breviter sic potest dici. Cur, inquis, Adam male agendo perdidit posse bene agere, et bene prius agendo non perdidit posse peccare? Et vis intelligi, si ita est, hominem non bonæ, sed malæ factum fuisse naturæ, in quo plus valuit actio mala, ne posset agere bene, quam actio bona, ne posset agere male. Posses isto modo dicere, male fuisse hominem cum oculis creatum, quia cum eos extinxerit, fit in illo ut non possit videre; videndo autem non in illo factum est, ut eos non posset extinguere; aut male fuisse totum corpus hominis conditum, quia in potestate habet ut ipse se necet, nec habet in potestate ut se ipse resuscitet; et fit in eo per mortem ut se non possit vivificare, nec fit in eo per vitam ut se non possit occidere. Quod si non dicis, quoniam cernis quam sit insulsum; cur malam dicis Deum creasse hominis naturam, si fecit in eo mala voluntas ne redire posset ad bonum, quamvis in eo non fecerit voluntas bona ut ire non posset in malum?

Cum libero enim sic est creatus arbitrio, ut posset non peccare, si nollet; non ut si vellet, impune peccaret. Quid ergo mirum, si delinquendo, hoc est, rectitudinem suam in qua factus erat depravatione mutando, cum supplicio secutum est non posse recta agere? Quandiu vero in eadem rectitudine stetit, in qua poterat non peccare, ideo non accepit majus aliquid, hoc est, non posse peccare, quia in eo quod habuit, non usque ad finem remunerationis voluit permanere. Quod enim accepturi sunt sancti, qui in futuro sæculo in corpore futuri sunt spiritali, sine interventu mortis fuerat accepturus Adam, ut

ascendens ab eo quod posset non mori, ad id perveniret ubi non posset mori, et ascendens ab eo quod non peccare posset, ad id perveniret ubi peccare non posset. Non quippe in corpore spiritali, sed in animali factus erat, quamvis nisi peccasset, minime morituro. Quia sicut dicit Apostolus, Non prius quod spiritale est, sed quod animale, postea spiritale[1]. Unde beatus Ambrosius, in umbra vitæ dicit Adam esse factum[2], de qua posset cadere, non necessitate, sed voluntate. In qua utique si maneret, acciperet eam vitam, cujus illa umbra erat, quam sancti accepturi sunt, ex qua omnino cadere non poterunt. Hanc quoque mortalitatem, in qua decurrit hoc sæculum, e contrario umbram mortis intelligit: mortem vero, cujus hæc umbra est, illam commemorat[3], quæ secunda mors dicitur, de qua nemo, cum in eam venerit, revertetur. Quicumque autem de hac mortis umbra liberantur, non ad vitæ umbram redire, sed ad eam vitam præparantur ire, de qua nunquam quisquam possit exire. Ibi erit et ipse Adam: quoniam recte creditur Domini adventu atque in inferna descensu, ab inferni vinculis jam solutus; ut primum Dei plasma, quod genitorem non habuit, sed Deum tantummodo creatorem, et secundum carnem primus pater Christi, ultra in illis vinculis non maneret, atque æterno supplicio non periret.

Ubi autem judicio superexaltat misericordia, non sunt merita cogitanda[4], sed gratia: cujus est tanta et tam inscrutabilis atque investigabilis altitudo, ut post illam sententiam qua dictum est: « Si quis non renatus fuerit » ex aqua et spiritu, non intrabit in regnum Dei[5]; » videamus aliquando bene meritis fidelibus non concedi filios suos, ut sint in regno Dei cum parentibus suis; sed

[1] I Cor. xv, 46. — [2] Ambros. lib. de Paradiso. — [3] Apoc. xx, 6. — [4] Jacob. II, 13. — [5] Joan. III, 5.

non regeneratos parvulos exire de hac vita, dum nonnunquam et ipsis suis parentibus ardenter desiderantibus et ministris sacramentorum alacriter festinantibus, ab omnipotentissimo et misericordissimo Deo non differtur paululum mors eorum, ut Christianorum nati exeant hinc renati, et neque regno Christi suisque genitoribus pereant, sed ante quam baptizentur, expirant : cum aliquando filiis infantibus infidelium, et ipsam Christi gratiam blasphemantium, in manus Christianorum mirabili Dei gubernatione perductis, præstetur hæc gratia, ut in Dei regnum ab impiis separati parentibus veniant. Ubi si a te quæratur, quæ sit justitia ista; profecto in illo dialectico et philosophico sermone, quo tibi videris de justitia Dei diligentissime disputasse, non invenis eam. « Dominus enim cognovit cogitationes sapientium, quo» niam vanæ sunt[1] : » et abscondens hæc a sapientibus et prudentibus, revelavit ea parvulis[2], id est, humilibus, et non in sua virtute, sed in Domino confidentibus : quod tu vel nunquam, vel nondum esse dignaris.

Si ergo quæris, ubi vel quando detur homini non posse peccare : præmia quære sanctorum, quæ post hanc vitam illos oportet accipere. Si autem non credis, liberum hominis arbitrium, quo recte agere potuit et debuit, peccati malitia defecisse : illum saltem attende, qui dicit, « Non quod volo hoc ago, sed quod odi illud facio[3] : » quem vos non vultis vitiata origine, sed prævalente mala consuetudine laborare ; ac sic etiam vos fatemini liberum arbitrium, male se utendo, posse deficere; et non vultis illo tam grandi peccato, ut omni mala consuetudine fuerit majus et pejus, vitiari potuisse in humana natura liberum arbitrium ; in qua depravanda malam consuetudinem tantum dicitis posse, ut se perficere bonum cla-

[1] Psal. XCIII, 11. — [2] Matth. XI, 25. — [3] Rom. VII, 15.

met homo velle, nec posse. Immutabilis autem, cum qua homo creatus est et creatur, illa libertas est voluntatis, qua beati esse omnes volumus, et nolle non possumus: sed hæc ut beatus sit quisque non sufficit, nec ut vivat recte per quod beatus sit: quia non ita est homini congenita libertas immutabilis voluntatis qua velit possitque bene agere, sicut congenita est qua velit beatus esse; quod omnes volunt, et qui recte agere nolunt.

XIII. Jul. « Quid igitur confectum est? Unum esse necessarium de duobus, ut aut confitearis Adam factum bonæ esse substantiæ, nec naturam ejus voluntaria qualitate destructam, et deseras naturale peccatum: aut si illum, ut hactenus opinatus es, naturalium malorum causam esse contenderis, et ipsum pessimæ substantiæ, atque ad Deum vestrum, id est, tuum et Manichæi, pertinere pronunties. »

Aug. Non esse confectum quod putas esse confectum, nostra superior responsio declarat. Nam cum inter nos quæstio verteretur, utrum malo usu liberi arbitrii, cum quo homo creatus est, vitiari potuerit ista libertas, ne ad bene vivendum, qui male vixit, esset idoneus, nisi gratiæ virtute sanatus. ut omittam cætera, quæ in eadem responsione dicta sunt plurima, invenimus hominem in summa Scripturarum divinarum auctoritate dicentem, « Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc » ago[1]. » In quibus verbis evidenter apparet, liberum arbitrium malo suo usu esse vitiatum. Non enim ante peccatum, quo male usus est homo libero arbitrio, in illa paradisi felicitate et ad bene agendum magna facilitate constitutus, posset hoc dicere. Sed hoc vos non vitiatæ in primo homine naturæ humanæ, sed malæ consuetudini cujusque tribuitis, quam sibi prævalentem volens,

[1] Rom. VII, 15.

nec volens homo vincere, suamque libertatem ad bonum perficiendum integram non inveniens, dicere ista compellitur; quasi vero vim consuetudinis malæ insuperabilem patiatur, ut ab ea se poscat Dei gratia liberari, nisi infirmata natura. Nam qui ista dicebat, cum ad ista pervenisset, ubi ait, « Video aliam legem in membris meis re» pugnantem legi mentis meæ, et captivantem me sub » lege peccati quæ est in membris meis: miser ego, in» quit, homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? » Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum[1]. » Corpus mortis quomodo vultis interpretamini: tamen infirmato libero arbitrio, infirmata natura ista dicebat, et desiderabat per Dei gratiam de mortis corpore liberari, ubi non quod volebat agebat bonum, sed malum quod oderat faciebat.

Verum documento evidentiore vincimini, tam grande peccatum illud fuisse primi hominis, ut omni violentia consuetudinis esset majus et pejus, cum vobis proferuntur mala puerorum, quæ utique in paradiso futura non fuissent, si ut inde non pelleretur, in ea rectitudinis felicitate, in qua facta est natura humana, mansisset. Nam ut talia taceamus, quæ aliquot locis jam diximus, et ut non solum indoctam, verum etiam indocilem prætereamus infantiam: nonne aliquis puer accipiens a magistro quod memoria retineret, volens tenere nec valens, si posset dicere, verissime diceret, Video aliam legem in anima mea repugnantem legi voluntatis meæ, et captivantem me sub lege ferularum quæ imminet membris meis: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Corpus enim corruptibile aggravat animam, ut quod vult memoria tenere, non possit. Et de hoc corruptibili corpore quis liberat nisi gratia Dei per Jesum

[1] Rom. VII, 23.

Christum Dominum nostrum? sive cum hoc exuta, redempta Christi sanguine anima requiescit, sive cum corruptibile hoc induet incorruptionem [1], et post ærumnas corporis mortui propter peccatum vivificabuntur et corpora mortalia nostra per inhabitantem Christi Spiritum in nobis. Contra cujus gratiam, liberæ voluntatis arbitrium, peccati ancillam voluntatem defenditis. Nos autem a Manichæo longe sumus, qui naturæ bonæ sive in grandibus, sive in parvulis, et vitium confitemur et medicum.

XIV. JUL. « Sic disputavi hactenus, ut mos nostræ fidei postulabat : verum non hac solum parte contentus, agam tecum benigne, et consulto eam mihi personam induam, quæ præceptoris tui sententiæ favere videatur. Hoc autem ea gratia fiet, ut tu in Manichæum, si ab eo dissides, oppugnare cogaris. Assertioni quippe nostræ nihil astutiæ inesse hoc ipso docebitur, cum Traducianus non invenit, quo Manichæo possit obsistere. Itaque apparebit quanta inter vos conjuratio sit, quam procuretis mutuis cuncta compendiis, quando inter vos jurgium excitari non potuit. Quo igitur id me consilio arripuisse ostenderim, animo lectoris insidat : nunc jam personæ, quam assumimus, oratione fungamur. Errant omnino qui putant hanc concretionem corporis habilem esse justitiæ : omnibus bonis studiis repugnat vilis natura carnis et sanguinis. Quidquid irritamentorum est lenocinio sensuum, ad perturbationem, imo eversionem mentis elabitur, quæ in hoc cœnum nescio qua infelicitate dejecta, generosos micatus luteo perdit admixtu. Ipsa quantum in se est ad locum suum, id est, ad superiora conatur : sed terreno afflictatur ergastulo. Denique cum ad pudicitiam voluerit subvolare, gluten et viscum voluptatis

[1] 1 Cor. xv, 53.

obscœnæ de perustis visceribus experitur. Jam si liberalitatem munificentiæ concupiscat, avaritiæ, quæ tegmine frugalitatis operitur, manicis arctissimis colligatur. Enimvero si in æquabili constantiæ quadam voluerit serenitate consistere, obruitur illico grandine timoris, et doloris procellis, atque ad omnia exanguescens dubia, compos sui non sinitur manere consilii. Junge huc ignoratarum rerum noctem, qua circumdatur illuvie. Quid laudabilitatis in eo suspicabimur animante, qui nec ad utilium electionem oculos vigentes habet, et inter tempestates cupiditatum et discriminum sua naufragia numerare non sufficit? nec tamen aliquis hæc sponte depravatæ substantiæ accidisse mentiatur: ipsa primorum hominum institutio his ærumnis invenitur obnoxia. Nam ut hoc etiam Moysi, quem catholici venerantur, testimonio comprobetur; experiebantur primi homines carnificinam timoris, quos intentatio, nisi obedissent, periculi territabat, quantumque de rerum collatione metiendum est, formidolosiores posteris eos opinamur fuisse, quos pœna necdum cuiquam comperta vexabat. Cur enim mortis intentatione quaterentur, qui nesciebant quid incommodi afferret interitus? Sollicitabantur nimirum solis suspicionibus malorum. In qua ergo ille animus tranquillitate consisteret, quem tam aspera hyems formidinis commovebat? Porro ignorantia quam profunda, quamque patiendi ejus dura conditio, ut liberari ab ea nisi prævaricatione non posset: scientiam quippe boni malique, absque ausu condemnabili nequaquam capessiturus. Hoc ita cæcum et ærumnosum animal; inquies etiam cupiditas innata reddebat, quam rei interdictæ et venustas irritabat et suavitas. Quod totum velut parum esset ad infelicitatem illius exprimendam, impugnationi naturæ superioris exponitur. Quis ergo adeo desipiat, ut ibi

quidquam boni fuisse arbitretur, ubi tot miseriarum instrumenta instituta fateatur? Pessimæ igitur conditionis, pessimæque naturæ caro ista in istis primis hominibus suum, quod ab exordio tenebat. exseruit. Hanc autem tam malam substantiam Deus bonus non potuit fabricare. Quid ergo superest, nisi ut fateamur alterum esse animæ datorem, alterum luteorum conditorem.

» Stat certe Manichæi, cujus induceram personam, acies ordinata. Quid opperiamur intelligis, videlicet ut qui ei adversus est, consequenti impugnatione id demonstret. Igitur vestrum dogma cum eo confligat: apparebit utrum sine pernicie sua vel leviter possit moveri. Pronuntiavit certe, non solum nasci omnes de commixtione corporum criminosos, verum ipsum Adam culparum necessitatem de concretione viscerum, et limi ex quo factus est sordibus attulisse. Natura, inquit, carnis in primis hominibus fuit noxia; ipsam scintillam animi studio honestatis sublucentem conclusit, madefecit, extinxit. Ineptiunt prorsus Catholici, qui peccantium testimoniis obnituntur, et nec documentis propriis acquiescunt, videntesque non se bonum quod volunt agere, sed malum quod execrantur operari, putant tamen in carne non esse mali necessitatem. His ergo tam invidiose dictis congrediatur Traducianus, si potest: ego interim spectator assisto; et exitum vestri conflictus operior. Quid itaque respondebis malam naturam etiam in primis hominibus fuisse juranti? Sine dubio referes, Deum formatorem hominum non potuisse malum condere quod creavit, et ideo quia Deus qui malum non facit, homines fecit, nequaquam eos naturaliter malos probari. Dixisti aliquid, et veraciter: sed vide utrum hoc me debueris audiente proferre. Qua enim virtute Manichæum concusseris non satis curo: interim in mea totus jura transisti. Capto tibi jam delectat illu-

dere; excipio quippe magno plausu professionem tuam, teque ut ejus memineris admoneo. Dignitate enim auctoris, id est, Dei, qui malum non facit, pronuntiasti opera ejus bona debere asseri. Omnes ergo homines de instituta a Deo sexuum commixtione generatos, a Deo, an a diabolo fieri putas? Si a Deo; qui eos audes reos malosque pronuntiare, cum unicum dixeris esse testimonium Adam fieri malæ non potuisse naturæ, quia conditus a Deo qui est optimus, indicetur? Si ergo argumentum forte est, per quod credatur primorum hominum rea non instituta substantia, hoc ipsum quia Deus eam condidit quem bonum fatemur; remanet illud in excidium traducis, ut et omnes de conjugio genitos iniquos condi non posse, eodem testimonio comprobetur, quia Deus eos condidit, quem bonum fatemur. Sin autem et post hoc rabiens impudentia jurare perstiterit, et a Deo fieri parvulos, et tamen malos esse eos naturaliter : Catholico quidem, sicut et Deo nostro, nihil his mendaciis præjudicii comparatur : Manichæum tamen constat a vobis oppugnatum non esse, qui libenter quod Deum criminaris amplectitur; illud tibi perisse contentus, per quod Adam conditionis bonæ fueras approbare molitus. »

Aug. Cum mihi adversus Manichæum certamen ineundum, tibique spectandum diserta cæcitate proponis, partes tuas improvidus subruis; et quomodo illam teterrimam luem, quam Manichæo funestus error invexit, tanquam pestifero adjuves dogmatis tui flatu, etiam his hominibus, qui suo tardantur ingenio, ut possint intelligere, præstitisti. Nam cum illa quæ de vitæ hujus mortalis corruptibilisque miseriis copiose et facunde dixisti, audierit quisque vel legerit, vera te fuisse prosecutum, non solum in tuo sermone, verum in ipsis quoque humanis rebus agnoscet. Manichæo quippe, cui velut ad-

versus nos loquenti verba fecisti, nihil magnum aut difficile fuit in hac mortali vita, quæ et de felicitate paradisi merito peccati ejecta atque dejecta est, ista quæ abs te de illa dicta sunt intueri; et sive ut tu, sive uberius atque copiosius, tamen eadem ipsa garrire, quæ tam manifesta sunt, ut etiam Scripturarum divinarum locis plurimis lectitentur, de corruptibilis corporis onere, et ex illo animæ aggravatione venientia. Unde et in Sanctis, in hujus vitæ agone luctantibus: « Caro concupiscit » adversus spiritum, et spiritus adversus carnem[1]: » cum spiritus, sicut ait gloriosissimus Cyprianus, cœlestia atque divina quærit, caro terrena et sæcularia concupiscit[2]. Hinc est ille conflictus, quem memoratus Martyr in libro, quem de mortalitate conscripsit, diligenter et eloquenter explicat, dicens inter cætera, quod nobis sit cum carnalibus vitiis atque illecebris sæcularibus assidua et molesta luctatio. Jam vero beatus Gregorius hoc certamen[3], quod habemus in corpore mortis hujus, sic ante oculos ponit, ut nullus sit hujus agonis athleta, qui non se in verbis ejus tanquam in speculo recognoscat. « Intra nosmetipsos, inquit, propriis vitiis et passionibus impugnamur, et die noctuque ignitis stimulis corporis humilitatis hujus et corporis mortis urgemur: nunc latenter, nunc etiam palam provocantibus ubique et irritantibus rerum visibilium illecebris, luto hoc fæcis cui inhæsimus cœni sui fœtorem venis capacioribus exhalante; sed et lege peccati, quæ est in membris nostris, legi spiritus repugnante, dum imaginem regiam quæ intra nos est, captivam ducere studet; ut spoliis ejus cedat, quidquid illud est, quod in nos beneficio divinæ ac primæ illius conditionis influxit. » Hæc verba hominis Dei, et in se-

[1] Galat. v, 17. — [2] Cypr. de oratione Dom. — [3] Gregor. Nazianz. in apolog. 1. de sua fuga.

cundo libro illorum sex quos contra tuos quatuor edidi, et in hoc opere posui cum tuo primo volumini responderem, ubi corpus mortis, de quo se dicit Apostolus Dei gratia liberari[1], aliter intelligendum putasti. Et sanctus Ambrosius cum dixisset[2] : « Omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est, sicut habes lectum, dicente David : « Ecce enim in iniquitatibus » conceptus sum, et in delictis peperit me mater mea : » protinus subjecit : Ideo Pauli caro corpus mortis erat, sicut ipse ait : « Quis me liberabit de corpore mortis » hujus? »

Quid ergo mirum est, si Manichæus intuens mala hujus vitæ, et corpus mortis hujus quod aggravat animam, et discordiam carnis et spiritus, et jugum grave super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturæ in matrem omnium[3], dicit talia etiam per os tuum quasi contra nos, qualia videmus dixisse Gregorium contra vos? Unde constat mala vitæ hujus, quæ tentatio est super terram, quibus malis in genere humano propter jugum grave filiorum Adam a die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturæ in matrem omnium[4], plenus est mundus, et Manichæos cum Catholicis confiteri; sed unde sint hæc, non utrosque idem dicere, et magnam hinc inter eos esse distantiam; quod ea Manichæi tribuunt alienæ naturæ malæ, Catholici vero et bonæ et nostræ, sed peccato vitiatæ meritoque punitæ.

Tu qui non vis quod dicimus dicere, ipse quid dicis? Quomodo Manichæo respondes unde sint hæc mala, cum quibus nascuntur homines, et quæ in paradiso non nascerentur si nemo peccasset, atque ibi non depravata, sed recta nostra natura, sicut condita est, permaneret?

[1] Rom. VII, 25. — [2] Lib. I. de Pœnit. c. 2. vel 3. — [3] Job. VII, juxta LXX. — [4] Eccli. XL, 1.

Si vitium congenitum est, quo caro concupiscit adversus spiritum, et non est ex natura in origine vitiata, dic unde sit? Si vitium congenitum est, in quo clamat homo: « Scio quia non inhabitat in me, hoc est, in carne mea » bonum, velle enim adjacet mihi, perficere autem bo- » num non invenio[1]; » et non est ex natura vitiata primi hominis prævaricatione; dic unde sit? Si autem non sunt congenita vitia ista; dic unde sint? Ex peccandi, inquies, consuetudine, quam sibi quisque fecit libera voluntate. Ubi quod non vis, interim confiteris, scilicet libertatem voluntatis suo malo usu perire potuisse, quia perficiendo malum minus idonea facta est ad perficiendum bonum. Sed numquid voluntate quisquam obtunsus est corde? Numquid voluntate obliviosus est quispiam? Numquid voluntate est aliquis fatuus? Hæc et alia vitia ipsius mentis atque animi, cum quibus homines nasci ambigit nemo, si ex origine vitiata dicis non esse, dic unde sint? Neque enim dicturus es, quod ista, si nemo peccasset, paradisus habere potuisset. Postremo quod corpus corruptibile aggravat animam, sub qua miserabili sarcina omnes qui non usquequaque desipiunt, homines gemunt, dic unde sit? Non enim sic dicturus es primos homines creatos, ut corruptibili corpore alicujus eorum anima gravaretur; aut post eorum illud grande peccatum, sine tali corpore aliquis nascitur. Cur ergo adversus nos Manichæum loquentem loquacissimus introducis, cum tu negando quod dicimus, ei respondere non possis? Cui respondet Cyprianus, ita discordare carnem spiritumque demonstrans[1], ut tamen utriusque sit a Deo Patre oranda concordia: cui respondet Gregorius, qui cum talia de carne dixisset, qualia contra nos composuisti dicere Manichæum, utrumque tamen ad Deum, ipso Deo propi-

[1] Rom. VII, 8.

tio, revocandum esse testatur, id est, spiritum et carnem : cui respondet Ambrosius, qui cum dixisset carnem moderatioris animæ arbitrio conjugandam : qualis fuit, inquit, cum inhabitanda paradisi secreta suscepit[1], antequam veneno pestiferi serpentis infecta sacrilegam famem sciret. His enim suis sententiis catholici Antistites satis aperteque docuerunt, carnis non naturam malam esse, sed vitium ; quo sanato ad hoc redit, ut quemadmodum primitus instituta est, nullis suis corruptelis aggravet animam, nullamque habeat cum spiritu contraria concupiscendo discordiam : qua discordia deceptus est Manichæus, ut alienam malam fingeret commixtam nobis esse substantiam. Horum catholicorum Antistitum fidem si nobiscum sequi velles, Manichæos everteres, non juvares : nunc vero non eos destruere, sed magis ædificare conaris : negando enim mala, quæ de origine vitiata homines nascentes trahunt, non id agis, ut nulla esse credamus mala naturalia, quoniam nimium manifesta sunt; sed potius agis, ut de aliena mala natura putentur esse ista, quam nobis esse commixtam Manichæorum insania fabulatur; non de nostra bona primi hominis prævaricatione vitiata manare monstrentur, quod Catholicorum sanitas loquitur.

Sed Manichæus, inquis, etiam ipsam primi hominis carnem, qualis antequam peccaret fuit, sic detestatur, ut malam nitatur ostendere. Ita quidem a te inducitur loquens, ut ingerat respondendi qualecumque negotium, non solum mihi, verum etiam tibi. Nam ubi dicit a malo eam conditore factam esse; simul ei respondemus, tam bonam creaturam, quæ posset non peccare, si nollet, quamvis non æquetur suo Creatori, non tamen potuisse nisi bonum habere Creatorem. Ubi vero de timore mortis, quam, si peccasset, ei Deus est comminatus, etiam

[1] Cypr. de oratione Dominica. — [2] Ambros. lib. VII. in Luc c. 12.

priusquam peccasset, miserum dicit; simul respondemus, quod hominis, qui nunquam peccare potuisset, si nunquam peccare voluisset, pœnæ illius devitandæ, quæ fuerat secutura peccatum, tranquilla erat cautio, non turbulenta formido. Hoc quidem respondere communi adversario, sicut dictum est, communiter possumus : sed ego adversus Manichæum laudes augeo rationalis illius creaturæ, quæ non solum non cruciabatur ullo metu, verumetiam lætitia magna fruebatur; quoniam malum mortis, quod omnium, vel pene omnium refugiunt corda fidelium, habebat in potestate non perpeti. Huic nostræ fidei quoniam vester error adversus est, quo putatis Adam, sive peccaret, sive non peccaret, fuisse moriturum; quid hic Manichæo respondes dicenti miseram conditam esse naturam, quam vel peccantem vel non peccantem mors imminens timore torquebat? Si enim dixeris ita fuisse conditam, ut non timeret mortem, sine dubio quandoque venturam; profecto istam quæ in posteris ejus est, miseram fateberis nasci, cui mortis metum sic videmus esse congenitum, ut etiam hi qui spe fideli futuræ vitæ gaudia concupiscunt, in hac tamen vita cum mortis timore luctentur: nolunt enim spoliari[1], sed supervestiri, ut quantum ad eorum attinet voluntatem, non morte finiatur hæc vita, sed mortale absorbeatur a vita. Ex quo fit, ut si mortis metum in paradiso posueris ante peccatum, vincaris a Manichæis, qui putant et putari volunt, quod in primo quoque homine misera condita est natura humana; si autem timorem mortis, quo mortalium animus non sine miseria stimulatur, ante peccatum non fuisse responderis, vincaris a nobis, quoniam non mutaretur in pejus nisi vitiata natura.

Rursus in eo quod adversus non facis dicere Mani-

[1] 2 Cor. v, 4.

chæum, quia illud « Cæcum et ærumnosum animal etiam inquietum cupiditas innata reddebat, quam rei interdictæ et venustas irritabat et suavitas, » tui, Juliane, dogmatis, tanquam in scopulo inevitabili cognosce naufragium. Nos enim dicimus in illa beatitudine nullam fuisse cupiditatem, quæ resisteret voluntati. Porro si cupiebant illi homines, unde abstinere potius volebant; procul dubio voluntati eorum cupiditas resistebat. Hoc ergo non contra me, sed contra te, Manichæum dicere per tua verba fecisti. Si enim tales erant illi, ut in eis cupiditas resisteret voluntati; jam caro concupiscebat adversus spiritum, et spiritus adversus carnem; ubi manifestissimum carnis intelligitur vitium, propter quod fidelibus dicebat Apostolus, « Hæc enim invicem adversantur, ut non ea quæ » vultis faciatis[1]. » Nullus quippe sanctorum est, qui non velit facere ne caro adversus spiritum concupiscat; quamvis ei resistat ne concupiscentiam carnis sua consensione perficiat, eumdem Apostolum audiens, ubi ait, « Dico au- » tem spiritu ambulate, et concupiscentias carnis ne per- » feceritis[2]. » Non ait, Concupiscentias carnis adversarias ne habueritis; quoniam videbat perfectam pacem carnis et spiritus non posse in corpore mortis hujus impleri; sed ait, Concupiscentias carnis ne perfeceritis; ubi certamen nobis potius, quod contra carnem adversantem debeamus exercere proposuit, ut concupiscentias ejus non perficiamus consentiendo, sed resistendo vincamus. Pax vero, ubi non eas adversantes repugnantesque patiamur, fuit in corpore vitæ illius, quam natura vitiata primi hominis prævaricatione perdidimus. Nam si nec ibi fuit ante peccatum pax carnis et spiritus, falsumque est quod ait Ambrosius, utriusque discordiam per prævaricationem primi hominis in nostram vertisse naturam[3]? vera erit quod

[1] Galat. v, 17. — [2] Ibid. 16. — [3] Ambros. lib. vii, in Luc. 12.

absit, ista sententia, quam contra nos Manichæum fecisti loquentem : « Miserum scilicet animal primum hominem conditum, quem cupiditas innata reddebat inquietum, quam cupiditatem rei interdictæ et venustas irritabat et suavitas. » Nos autem dicimus tam beatum fuisse illum hominem ante peccatum, tamque liberæ voluntatis, ut Dei præceptum magnis viribus mentis observans, resistentem sibi carnem nullo certamine pateretur, nec aliquid omnino ex aliqua cupiditate sentiret, quod nollet; voluntatemque ejus prius fuisse vitiatam venenosa persuasione serpentis, ut oriretur cupiditas quæ sequeretur potius voluntatem, quam resisteret voluntati; perpetratoque peccato jam pœna infirmatæ menti etiam carnis concupiscentia repugnaret. Ac per hoc, nisi prius homo faceret peccando quod vellet, non pateretur concupiscendo quod nollet.

Ecce nos quemadmodum vincimus Manichæum, introducere conantem naturæ hominis conditorem malum : tu autem, qui certantibus nobis locum tibi spectatoris pro tuo arbitrio delegisti, his ipsis verbis tuis, quæ contra nos Manichæo danda existimasti, qua quæso arte, quibus viribus resistere audebis, homo, qui dicis carnis concupiscentiam, qualis nunc est, quam videmus contra spiritum dimicare, talem fuisse etiam in paradiso ante peccatum ? Deponimus ergo te, velis nolis, de theatri sedilibus in arenam, et de spectatore facimus luctatorem. Aggredere certamen, et adversarium, si potes, vince communem : quoniam tu quoque Deum creatorem etiam carnis te colere profiteris. Vince igitur inimicum, persuadere conantem, malum Deum esse qui condidit carnem, cujus concupiscentia nondum depravato prævaricatione spiritui jam resistebat, et miserum hominem sua conflictatione faciebat. An dicturus es prorsus et concu-

piscentiam talem habebat, et tamen miser non erat? Hoccine est adversarium superare, an potius hoc est adjuvare Manichæum, et contra Apostolum rebellare? Ita-ne oblitus es quis dixerit: « Video aliam legem in membris meis » repugnantem legi mentis meæ[1]; » et post hujusmodi verba subjecerit, « Miser ego homo? » Si ergo Adam, cum præcepto vellet obtemperare divino, cupiditate irritabatur cibum manducare prohibitum, eique carnis concupiscentia, qualem illum et tunc dicis habuisse, contra concupiscenti spiritui resistebat, nonne verissime diceret, si vellet dicere, « Condelector legi Dei secundum » interiorem hominem, video autem aliam legem in mem» bris meis repugnantem legi mentis meæ[2]? » Quomodo ergo non erat miser homo, cum post verba talia dicat Apostolus « Miser ego homo? Postremo quomodo miser non erat, et habebat liberam voluntatem, si concupiscente adversus spiritum carne, teste ipso Apostolo, non faciebat utique quod volebat?

Quoniam ergo si dixeris, qualis nunc est, talem fuisse concupiscentiam carnis ante peccatum, vincet te procul dubio Manichæus: in sententiam meam transi, et Ambrosium dicentem, per prævaricationem hominis primi, in naturam vertisse discordiam carnis et spiritus, ambo approbemus, ut Manichæum ambo vincamus. Qui verbis tuis, quæ illi composuisti quasi recitaturo, et quod in scholis rhetorum agitari solet, aliena dicturo: « Non solum ærumnosum, verumetiam cæcum creatum esse dixit Adam: » unde cæcum, nisi quia non noverat peccatum[3]; quod dictum est in laudibus Christi? Quæcumque enim mala non per sapientiam, sed quæ per experientiam discuntur, feliciter nesciuntur. Sed hoc contra Manichæum de ignorantia primi hominis calumniantem, tu

[1] Rom. VII, 23. — [2] Ibid. 22. — [3] 2 Cor. XV, 21.

quoque mecum forsitan dicis : quid vero ei respondeas de morte corporis et de concupiscentia carnis, secundum ea quæ nunc tibi nos respondimus, quære. His enim manifestissimis rebus apparet, aliam fuisse conditionem primorum hominum, qui de nulla parentum stirpe sunt geniti; aliam vero eorum, qui ita creantur a Deo, ut etiam ab hominibus procreentur : ab illo enim modum institutionis suæ accipiunt ab istis meritum originis ducunt, conformationem suam debentes opificio, obligationem judicio, liberationem beneficio Conditoris. Quorum mala cum quibus nascuntur, intuentes Manichæi, hominis opificem malum conantur inducere, cujus (ut de anima taceam, quæ carnis est vita), Deum esse opificem suum, a quo sunt omnia bona sive cœlestia sive terrena, carnis ipsius compago testatur ; quod tale bonum est, ut de concordia membrorum ejus beatus Apostolus similitudinem sumeret [1], ad laudem præcipuam charitatis, cujus inter se pacifico vinculo boni fideles tanquam Christi membra nectuntur. Ita fit ut et illos primos sine vitio factos, et posteros eorum cum originali vitio natos, propter evidentissimum naturæ bonum creare non potuerit nisi bonus conditor.

XV. Jul. « Sed ne nimis primum partem certaminis urgeamus, patiamur processu opinionis te bonam Adæ probare naturam. Dicis profecto : Deus justus legem devotionis homini non poneret, si eum nosset pati peccandi necessitatem : quia si justitiam voluntatis exigeret ab eo, quem malæ naturæ esse nosset; non illum cum prævaricabatur, reum arguebat, sed se inimicum esse justitiæ publicabat. Posuit autem Deus justus legem homini, quem ulturum se, si fuisset prævaricatus, spopondit. Constat ergo eum bonum natura, non potuisse aliter, nisi

[1] I Cor. XII, 12.

sola voluntate peccare : Vides nempe, quam legitima sit a me tuo nomine prolata conclusio? Ipse est omnino gladius, qui in manu catholicorum coruscans, Manichæos Traducianosque populatur. Sed nimis propter vestrum nomen admiscui, quorum vice impræsentiarum volueram responsum videri. Concussit ergo Manichæum solida responsio. Augustam rationem dignis laudibus prosequor : verum oleo laudationis hujus, in te acui gladium contuere. Repete igitur, quæso, quod dixeras. Deus justus, inquis, legem non poneret homini, si esset malus natura, posuit autem legem qui justus est : apparet hunc potuisse servare, quod æquissimus imperavit; quoniam nisi obediendi virtutem habuisset, nunquam constaret præcipienti ratio jussionis. O lepidissimum capitulum! Me coram, me spectatore, bonitatem naturæ, cui lex ponitur, de justitia legem promulgantis affirmat; nec videt se, antequam vulnusculum Manichæus sentiat, in Traducianos exitium pertulisse. Ut enim intelligas semineci me tibi rapere arma cruenta, victricemque ferant morientia lumina veritatem [1], in tua temet tela compellam. Si justus Deus Adæ legem dare non potuit, nisi eum sciret sine aliquo mali coactu liberum posse observare quod justum est; sine dubio et in temporibus secutis eadem gravitate justitiæ lex etiam litteris tradita, multiplicatione diffusior, distinctione signatior, et aucta ultione reverentior, data hominibus non fuisset, si aut imbecilli ad faciendum bonum sine possibilitate justitiæ, aut rei, id est, mali ab utero nascerentur : quoniam ut istos in omni prævaricatione necessitatis excusaret obtentus; ita immoderatio præceptorum, impotentia sanctionum, iniquitas judiciorum, in maculam rediret auctoris. Igitur et hæc pars secunda eodem genere, quo prior, cluditur; id est, ut confitearis,

[1] Virgil. Æneid. 10. v. 452 et 463.

aut justitiam Dei non potuisse imperare, nisi quod a subditis fieri posse perpenderet; et testimonio primi mandati Manichæus, testimonio autem legum postea secutarum Manichæus Traducianusque consumitur, aut si hoc relinquit impietas; ne leviter quidem a vobis pulsatus Manichæus, vestrum se esse patrem vestrum principem, cumque vobis adversum nos unicum sibi esse certamen, mundo teste monstrabit. »

Aug. Hoc est nempe, quod non eloquio, sed multiloquio prosecutus est, legem scilicet priorem, quæ data est in paradiso, testimonium esse naturæ bonæ, quæ condita est cum libero arbitrio : alioquin homini liberum arbitrium non habenti injustissime lex daretur. Unde et posterior, inquis, lex quæ copiosissime in litteris promulgata est, testimonium est naturæ bonæ, quæ creatur ex parentibus, similiter sine vitio, cum libero arbitrio. Ista disputans videris tibi aliquid dicere, quia vel tuas vel humanas sectaris argutias : divina vero eloquia, ex quibus te nobis putas præscribere, non curas legere; aut si curas legere non vis, vel non potes intelligere : sed si forte intellexeris disputantibus nobis, noli esse talis qualem Scriptura denotat dicens, « Verbis non emendabitur » servus durus; si enim et intellexerit, non obediet[1]. » Quanquam et cor lapideum, quo divinis verbis etiam intellectis non obeditur; possit tibi auferre, si velit, qui hoc populo duro, Ezechiele sancto prophetante, promisit[2].

In paradiso enim legem accepit homo, qui factus est rectus, ut rationalis creaturæ vel sola, vel præcipua virtus esse obedientia doceretur. Sed ejusdem legis prævaricatione, a se ipso factus est pravus. Et quoniam vitiari per se ipsum potuit, non sanari; etiam postea eo tempore et eo loco, quando esse faciendum et ubi esse fa-

[1] Prov. XXIX, 15. — [2] Ezech. XI, 19, et XXXVI, 26.

ciendum Dei sapientia judicavit, leget etiam pravus accepit, non per quam corrigi posset, sed per quam se pravum esse, et nec lege accepta a se ipso corrigi posse sentiret; ac sic peccatis non lege cessantibus, sed prævaricatione crescentibus, dejecta et contrita superbia, humillimo corde auxilium gratiæ desideraret, et spiritu vivificaretur littera occisus. « Si enim data esset lex, quæ » posset vivificare, omnino ex lege esset justitia : sed » conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio » ex fide Jesu Christi daretur credentibus[1]. » Si verba Apostoli agnoscis, vides profecto vel quid non intelligas, vel quid cum intelligas negligas. Non igitur lex, quæ in litteris per Moysen data est, testimonium est liberæ voluntatis: nam si ita esset, non ad eam pertineret ille qui dicit, « Non quod volo facio bonum, sed quod odi ma» lum hoc ago[2]; » quem vos certe nondum sub gratia, sed adhuc sub lege esse contenditis. Nec ipsa lex nova, quæ prædicata est ex Sion proditura, et verbum Domini ex Jerusalem[3], quod intelligitur esse Evangelium sanctum; nec ipsa, inquam, testimonium est liberæ, sed liberandæ potius voluntatis. Ibi enim scriptum est : « Si vos Filius liberavit; tunc vere liberi eritis[4]. » Quod non solum propter peccata præterita dictum esse, quorum remissione liberamur, verumetiam propter adjutorium gratiæ, quod ne peccemus accipimus, id est, ita liberi efficimur, Deo nostra itinera dirigente, ut non nobis dominetur omnis iniquitas[5] : dominica testatur oratio, ubi non solum dicimus, « Di» mitte nobis debita nostra, » propter mala quæ fecimus; verumetiam, « Ne nos inferas in tentationem[6], » propter hoc utique ne mala faciamus : unde et Apostolus

[1] Galat. III, 21 et 22. — [2] Rom. VII, 15. — [3] Isaï. II, 3. — [4] Joan. VIII, 36. — [5] Psal. CXVIII, 132. — [6] Matth. VI, 12, 13.

dicit, « Oramus autem ad Deum, ne quid facietis mali[1]. » Quod si ita esset in potestate, quomodo fuit ante peccatum priusquam esset natura humana vitiata; non utique posceretur orando, sed agendo potius teneretur. Verum quoniam post pristinam ruinam tam gravem[2], ut in hujus mortalitatis miseriam caderemus, prius Deus certare nos voluit, donans nobis ut ejus agamur Spiritu, et mortificemus opera carnis, atque ipso dante victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum, in æterna cum illo postea pace regnemus; profecto nisi Deus adsit, nemo est idoneus certare cum vitiis : ne sine certamine pertrahatur ab eis, aut ne jam certans in ipsa eorum conflictatione vincatur. Ideo in hoc agone magis nos Deus voluit orationibus certare, quam viribus; quia et ipsas vires, quantas hic habere nos competit, ipse subministrat certantibus, quem rogamus. Si ergo hi, quorum contra carnem jam spiritus concupiscit, ad actus singulos indigent Dei gratia, ne vincantur : qualem libertatem voluntatis habere possunt, qui nondum de potestate eruti tenebrarum, dominante iniquitate, nec certare cœperunt; aut si certare voluerunt, nondum liberatæ voluntatis servitute vincuntur?

XVI. Jul. « Nescio sane, utrum hic jam coactus inopia, tam ineptum, tam imbecillum aliquid moliaris, ut dicas, nullis te rationibus docere posse Adam bonum a Deo conditum, sed ad hoc credendum sola esse lectionis auctoritate contentum, qua post formatum hominem sexto jam die communiter de omnibus creaturis refertur, Et vidit Deus omnia quæ fecit, et ecce bona valde[1]. Quod non pro opificis dignitate, non pro appensione ejus justitiæ, sed pro testimonio, quo communiter quæ

[1] 2 Cor. XIII, 7. — [2] Lupus Ferrar in collection. quæst. 2. de lib. Arbit. — [3] Gen. I, 31.

creata sunt, bene facta dicuntur, Adam quoque haud iniquum æstimes institutum Porro licet hoc Manichæum tam leviter pulset, ut rideat : Traducianum tamen revinctum exponit nobis. Ut enim nullo testimoniorum divinorum in hanc rem populos congregemus : Apostoli solius auctoritate præscribimus, qui cum fœdum prævideret errorem, celso adversum vos ore detonuit dicens, Quoniam omnis creatura Dei bona est[1]. Si ergo ad probandum bonæ naturæ primum hominem fuisse formatum, sufficit hoc quod dicit Moyses, universa Deum bene condidisse, perque hoc tu cum peccato creari a Deo Adam non potuisse contendis, quia bonus inter reliqua legitur institutus : iisdem lineis referemus, per hoc nullum posse cum peccato nasci, quoniam ab Apostolo omnis creatura Dei bona esse defenditur.

Quid ergo his disputationibus actum est? Videlicet, ut id quod ratio indagarat, optio quoque indicti inter te et Manichæum prælii publicaret : ut cum proposito certamine ne unum quidem telum sine tua pernicie in præceptorem tuum vibrare posses; multo manifestissime reluceret, vos et Manichæos in unum impietatis corpus obscœna coaluisse concordia. Quid enim potest esse tam junctum, quam quod nec discriminum separatur incursu? Omni exitio Manichæi, Traducianorum dogma commoritur : nihil est quod illum feriat, et te relinquat. Una vobis sunt instituta, una mysteria, unaque pericula : et substomacharis, si senis Manis soboles nuncupere? »

AUG. « Ita dicis me nullis rationibus docere posse, Adam bonum a Deo conditum, quasi tecum inde confligam : nonne bonum conditum Adam, non ergo tantum, nec tu, sed ambo dicimus? Ambo enim dicimus bonam

[1] I Tim. IV, 4.

esse naturam, quæ posset non peccare, si nollet: sed cum ego eam meliorem asseram quam tu, quoniam dico etiam eam mori non potuisse, si peccare noluisset; quid est, quod dicis, nullis rationibus a me doceri posse, Adam bonum a Deo conditum, cum rationibus meis magis bonus ostendatur esse, quam tuis? Meis quippe ostenditur; non solum potuisse non peccare, si nollet; sed nec mori, si peccare noluisset: tuis autem, ita mortalem factum, ut sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset [1]. Quod in episcopali judicio Palæstino, cum Pelagio fuisset objectum, ne damnaretur, ipse damnavit; et est a semetipso damnatus, quod de homine hæretico dicit Apostolus [2]. Dico etiam, non timuisse Adam mortem, in cujus erat potestate non mori: tu autem necessitatem habuisse moriendi, etiam sine ulla necessitate peccandi. Quem si dixeris mortem timuisse etiam ante peccatum, quid dicis nisi miserum creatum? Si autem ne miser esset, mortem, quamvis futuram, non tamen timuit: certe suam prolem, cui timorem mortis congenuit, procul dubio miseram genuit. Quis enim neget, ita homines natura mortem timere, ut eam nonnullos vix rara animi magnitudo faciat non timere? Itemque addo ego ad bonitatem conditionis Adæ, quod in eo caro adversus spiritum non concupiscebat ante peccatum, tu autem, qui talem dicis carnis concupiscentiam, qualis nunc est, in paradiso futuram fuisse, si nemo peccasset, talemque in illo fuisse et prius quam peccaret; addis ejus conditioni et istam miseriam per spiritus carnisque discordiam.

Cum ergo tot tantisque rationibus Adam meliorem, quam tu eum dicis, et feliciorem conditum ostendam; quid tibi visum est tanta vecordia delirare, ut diceres, « Nullis me rationibus docere posse, Adam bonum a Deo

[1] Lib. de Gestis Pelagii, cap. 11, 33 et 35. — [2] Tit. III. 10.

conditum, sed ad hoc credendum sola esse auctoritate lectionis contentum, quia scriptum est, fecisse Deum omnia bona valde? » Non usque adeo sum pistillo, sicut conviciaris, obtunsior, ut Manichæo redarguendo libri hujus divini auctoritatem, qua non tenetur, objiciam. Tibi hanc objicio, quando res postulat, quoniam mihi tibique communis est. Manichæum vero non de opificio Dei, quod ipse negat, creaturas istas bonas esse convinco; sed de illarum bonitate potius compello, bonum eas habere opificem confiteri. Quod autem ait Apostolus, quem se Manichæi accipere profitentur, « Omnis creatura Dei » bona est[1]; » quoniam de qua creatura loqueretur apertum est, validum esset adversus eos testimonium, nisi etiam libris canonicis, quos accipiunt, quasdam falsas sententias permixtas esse contenderent. Ac per hoc de bonitate creaturarum semper sunt urgendi, ut earum bonum Deum, quod negant, fateantur auctorem. Porro creaturæ omnes ita sunt bonæ, ut etiam ipsas, quæ cum vitiis creantur, ratio bonas esse demonstret, ipsorum quoque attestatione vitiorum; quia vitium contra naturam est: nisi enim natura ipsa recte placeret, nullo modo recte ipsius vitium displiceret. Hoc contra Manichæos, qui putant etiam ipsa vitia naturas esse atque substantias, in quibusdam nostris opusculis copiosius disputatur, ostenditurque vitium natura non esse; et quia contra naturam est, ideo malum esse; ac per hoc naturam in quantum natura est, bonum esse: unde colligitur, non esse creatorem naturarum nisi creatorem bonorum, ac per hoc bonum; sed creaturis suis magna differentia et summa bonitate meliorem, qui non potest omnino vitiari, non perceptione gratiæ, sed proprietate naturæ. Naturæ igitur creatæ, sive quæ sine vitio sunt, sive quæ natæ

[1] I Tim. IV, 4.

vitiantur, sive quæ vitiatæ nascuntur, illum creatorem nisi eum, qui bona creat, habere non possunt; quia in quantum naturæ sunt, bonæ sunt, etiam quæcumque vitiatæ sunt. Non enim vitiorum, sed naturarum auctor est, creator illarum. Nam et auctor ipse vitiorum natura bonus est, quam Deus fecit; sed vitio malus est, quo ipse a bono conditore mala voluntate defecit. Itaque Manichæorum errorem ratio ista vera convincit, qui nolunt recipere auctoritatem, sive qua dictum est, « Fecit Deus » omnia, et ecce bona valde, » quando adhuc nullum erat malum; sive qua dictum est, « Omnis creatura Dei » bona est, » quando jam erat hoc sæculum malum, cum Deus sit utique factor omnium sæculorum.

Tu autem, qui hanc recipis auctoritatem divinorum eloquiorum, ut ea merito possis urgeri, cur non attendis in eo libro, ubi legitur Deum fecisse omnia bona valde, omnium locorum optimum plantatum esse paradisum, ubi Deus usque adeo nihil mali esse voluit, ut nec imaginem suam ibi esse permitteret, postea quam propria voluntate peccavit? Et tamen vos in tantæ felicitatis et decoris locum, ubi nec ligni, nec fœni, nec pomi, nec cujusquam vel frugis vel pecoris vitium esse potuisse vel posse credendum est, omnia humanorum corporum et ingeniorum vitia non dubitatis inducere, cum quibus homines nasci, dolere vos sinimus, non negare. Necesse est enim ut doleatis, quando quid respondeatis non invenitis, et tam pravam sententiam mutare non vultis, quæ vos inevitabili necessitate compellit in loco tantæ beatitudinis et pulchritudinis constituere cæcos, luscos, lippos, surdos, mutos, claudos, deformes, distortos, tineosos, leprosos, paralyticos, epilepticos, et aliis diversis generibus vitiosos, atque aliquando etiam nimia fœditate et membrorum horribili novitate monstruosos.

Quid dicam de vitiis animorum, quibus sunt quidam natura libidinosi, quidam iracundi, quidam meticulosi, quidam obliviosi, quidam tardicordes, quidam excordes atque ita fatui, ut malit homo cum quibusdam pecoribus, quam cum talibus hominibus vivere? Adde gemitus parientium, fletusque nascentium, cruciatus dolentium, languentium labores, tormenta multa morientium, et pericula multo plura viventium. Hæc omnia, atque alia talia, sive pejora, quæ verbis congruis saltem breviter commemorare quis sufficit? secundum errorem vestrum, sed plane contra pudorem vestrum, aut fronte improbissima, aut manu fronti opposita, in Dei paradiso cogimini collocare, et dicere futura et ibi hæc fuisse, etiamsi nemo peccasset. Dicite, dicite: cur enim revereamini dehonestare tot ac tantis vitiis et calamitatibus locum, quem nefario dogmate a vobis facitis alienum? Nam si aliquando illuc intrare disponeretis, nunquam illic talia poneretis. Aut si vincit pudor in cordibus vestris, et in loco tali talia constituere erubescitis, horrescitis, obmutescitis, et tamen errori vestro, quo non creditis humanam naturam primi hominis prævaricatione vitiatam pertinaciter adhærescitis; respondete Manichæis unde sint ista, ne illi ea de commixtione alienæ malæque naturæ esse concludant. A nobis enim cum hoc requiritur, respondemus non hæc esse de permixtione alienæ, sed de nostræ prævaricatione naturæ, per eum qui in paradiso dejectus, et de paradiso ejectus est, ne in loco beatitudinis maneret natura damnata, et vitia vel supplicia, quæ posteros ejus merito fuerant secutura, in eo loco essent, ubi nulla esse sinuntur mala. Vos autem dum negatis ista vel deformia vel ærumnosa de meritis vitiatæ nostræ naturæ venire, commixtionem permittitis alienæ, atque ita miseri et Manichæos adjuvare cogimini, et mala illa in

paradisum revocat error vester, unde illa abstulerat pudor vester.

XVII. Jul. « At contra vide quam adversus te et Manichæum, cujus te semper ruina convolvit, verus sit nobis conflictus, et de eo celer triumphus. Omnia illa, quæ in vituperationem divini operis evomuit, primæ statim definitionis aratro circumscribimus; cogimusque ut explicet, quid putet esse peccatum, quod claret nihil esse aliud, quam voluntatem appetentem quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere. Quo constituto, omnes illi oblocutionum rubi, qui concretionem corporum pupugerant, radicitus, et ut ille ait[1], eradicitus monstrantur evulsi. Jam vero affectus timoris et sensus doloris, per quos in naufragia hominum cieri tempestatem putavit, non solum nullius mali coactores, sed cum repagulum bonæ voluntatis nati sunt, adjutores et pervectores[2] justitiæ perdocentur. Quis enim formidaret judicium, nisi timoris admonitu? Quis pœnitentiæ gemitibus juvaretur, nisi doloris et internæ ægritudinis expiatu? Quid postremo severitas judicantis valeret, nisi voluntaria peccata illati cruciatus ærumna puniret? Quorum omnium testimonio apparet. nihil aliud esse peccatum, quam voluntatem liberam despicientem præcepta justitiæ: aliterque non stare justitiam, quam si illud imputet in peccatum, cujus noverit fuisse liberam cautionem: ac per hoc nulla lege, ea quæ naturalia sunt, in culpam posse reputari; nec quemquam suscipere crimen, quod non ipse commiserit; cum vitare possit. Qua potentia Manichæus et Traducianus consumitur, qui effossis totius intelligentiæ oculis, rem voluntatis conatur seminibus admovere. »

Aug. His tuis erroribus jam sæpe respondimus: unde

[1] Cicero 2. de finibus. — [2] *Forte* provectores.

qui ea legunt, et memoriæ commendant, non ubique desiderant responsionem meam, ubicumque ut repetis verbositatem tuam. Sed ne quisquam queratur, ignoscentibus mihi celerioribus ingenio, etiam tardiusculis deesse non debeo. Ecce et hic tibi respondeo de peccati definitione, qua te multum adjuvari putas. Illud quod peccatum ita est, ut non sit etiam pœna peccati, definitio ista determinat, qua dicitur, Peccatum est voluntas appetens quod justitia vetat, et unde est liberum abstinere. Quod maxime ad illum pertinet, ex cujus peccato illo magno posteris ejus est exorta miseria per grave jugum a die exitus de ventre matris eorum, et per corpus corruptibile quod aggravat animam. Ille quippe lege brevissima accepta sciebat quid veterat justitia; et inde illi utique liberum fuerat abstinere, nondum adversus ejus spiritum carne concupiscente, propter quod malum etiam fidelibus dictum est, « Ut non ea quæ vultis faciatis[1]. » Cæcitas igitur cordis, qua nescitur quid justitia vetet, et violentia concupiscentiæ, qua vincitur etiam qui scit unde debeat abstinere, non tantum peccata, sed pœnæ sunt etiam peccatorum. Et ideo non includuntur illa definitione peccati, qua non definitum est nisi peccatum solum, non quod est et pœna peccati. Cum enim quis ignorat quid facere debeat, et ideo facit quod facere non debeat; non ei fuit liberum abstinere, unde abstinendum esse non noverat. Itemque ille qui, ut dicitis, non origine, sed consuetudine premitur, ut exclamet, « Non quod » volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago[2], » quomodo ei liberum est abstinere ab eo malo, quod non vult et facit, odit et agit? His autem pœnis carere si esset in hominum potestate, non Deus rogaretur, et contra cæcitatem, ubi ei dicitur, « Illumina oculos meos[3]; »

[1] Galat. v, 17. — [2] Rom. VII, 15. — [3] Psal. XII, 15.

et contra iniquam cupiditatem, ubi ei dicitur, « Non » dominetur mihi omnis iniquitas[1].» Porro si etiam pec-peccata ideo ista non essent, quia non ab eis liberum est abstinere, non diceretur, « Delicta juventutis meæ et » ignorantiæ meæ ne memineris[2]. » Non diceretur, « Sig- » nasti peccata mea in sacculo, et adnotasti si quid invi- » tus admisi[3]. »

Illa ergo definitione peccati, quale commisit Adam, qui sciebat quid vetaret justitia, et non inde abstinuit unde illi liberum fuerat abstinere, vincuntur Manichæi; sed a nobis, quia hinc esse originem dicimus malorum humanorum, quibus videmur et parvulos aggravari, et propter quod etiam illud scriptum est, cum de peccatis ageretur: « Quia non est mundus a sordibus, nec infans » cujus est diei unius vita super terram[4]. » Tu autem hoc negans, nostram quidem naturam, ne liberatorem misera inquirat, conaris perniciosa defensione plus premere: Manichæum vero, cum quæritur unde sit malum, alienam Deo coæternam permittis introducere. Neque enim ille, unde naturam culpet humanam, timoris affectum et sensum doloris impingit: quæ duo tu adversus eum putasti esse laudanda, quia scilicet « Timor et dolor adjutores et provectores justitiæ perdocentur; » dum non peccat homo timore judicii, aut peccasse de solet aculeis pœnitendi. Non hoc a te quæritur; sed quid sit pœna timoris in parvulis, qui peccata non fugiunt; et cur tantis doloribus affligantur, qui peccata non faciunt. Tu nempe dixisti, « Quid severitas judicantis valeret, nisi voluntaria peccata illati cruciatus ærumna puniret? » Qua ergo justitia, quorum voluntaria peccata nulla sunt propria, illati cruciatus ærumna parvuli puniuntur? In his certe

[1] Psal. CXVIII, 133. — [2] Id. XXIV, 7. — [3] Job. XIV, 17, juxta LXX. — [4] Ibid. 4.

apparet vana et inepta esse tua præconia, quibus timorem doloremque laudasti. Gravia sunt quippe ista supplicia, quæ non paterentur ab exortu recentes et novæ imagines Dei sub justissimo judicio et omnipotentia Dei, si meritum non traherent originalis veterisque peccati. Denique in paradiso; si nemo peccasset, et provenisset conjugatorum ex illa veraci Dei benedictione fœcunditas, absit ut quisquam ibi vel magnorum vel pusillorum pateretur ista tormenta. Non solum enim dolor, quod valde manifestum est; sed etiam timor, divina Scriptura testante, tormentum habet, absit ergo ut in loco illius felicitatis essent ulla tormenta[1]. Proinde in ætate qualibet, nemine terrente quid timerent? nemine lædente quid dolerent? In hoc autem præsenti sæculo maligno, quod ut nostris miseriis perageretur, de paradiso deliciarum projecti sumus, in his etiam quibus peccata dimissa sunt, timorum et dolorum ærumna permanet, ut nostra de sæculo futuro fides, ubi nulla erunt ista, non solum in nostris, verumetiam in nostrorum parvulorum ærumnis probetur: quia non eos ideo regenerari volumus, ut non patiantur hæc mala; sed ut in regnum, in quo talia non erunt, perveharitur. Hanc fidem veram atque catholicam tibi respuenti, et vano buccarum strepitu refutare conanti, cum Manichæus ingesserit quæstionem unde mala sint parvulorum, omnis tua loquacitas obmutescet: quoniam neganti originale peccatum, mox ille collidet frontem tuam, et mali naturam introducet alienam. Non autem timet catholica fides, quod tibi videtur, « Rem voluntatis non posse seminibus admoveri; » cum audiat dicentem Deum, reddi peccata patrum in tertiam et quartam progeniem filiorum[2]. Utique res voluntatis, qua peccant patres, seminibus admovetur, quando in filios

[1] I Joan. IV, 18. — [2] Exod. XX, 5, et XXXIV, 7.

vindicatur : et pater Abraham, ut decimaretur a Melchisedech, voluntate illi sacerdoti decimas dedit[1]; et tamen etiam filios ejus, quia in lumbis erant ejus, tunc esse decimatos sacra Scriptura testatur; quod profecto non fieret, si non posset res voluntatis admoveri seminibus.

XVIII. Jul. « Sed proh Dei nostri atque hominum fidem! Hæccine potuisse commentorum prodigia reperiri, ut dedita opera impensoque studio in perversum conentur omnia asserere! Quid enim tam prodigiale, quam quod Pœnus eloquitur? Ea, inquit, quæ erant naturalia, perpetua non fuerunt; et illa, quæ studio suscepta sunt, primis coagulis adhæsere membrorum. Bonus, inquit, Adam factus est, habuit innocentiam naturalem; cæteris etiam creaturis peculiari nobilitate prælatus, similitudine sui Conditoris enituit. Liberum arbitrium in conditione suscepit, ut in quam vellet partem suopte judicio moveretur, facultatemque vel ad bonum vel ad malum accedendi, vel ab utroque recedendi, ipsa facturæ suæ, qua cæteris antistabat, conditione sortitus est. Sed quoniam emancipato judicio usurpavit pravam animi liberi voluntatem, illa omnia, quæ ingenita constabat, evertit; solumque peccatum et peccandi necessitas ei inseparabiliter adhæsit. Hoc est, quod dixi prodigiale commentum. Inaudita quippe deformitas est dicere : Bene institutum est animal, in quo amissibilia fuerunt bona etiam naturalia, cui inseparabiliter adhæserunt mala vel voluntaria. »

Aug. Cum dicitur : « Bene institutum est animal, in quo amissibilia fuerunt bona etiam naturalia, cui inseparabiliter adhæserunt mala voluntaria; prodigiale putas esse commentum : » et hæc a nobis dici, tam vehementer et acriter commoveris, ut exclames in Dei atque

[1] Hebr VII, 10.

hominum fidem, tamquam vim patiaris quia ista dicuntur. Sed quæso terribiles impetus pone, et quietior attende quid dicam. Si quisquam voluntate se excæcet, nonne amittet naturale bonum, id est, visum, et ei malum voluntarium, id est, cæcitas inseparabiliter adhærebit? Numquid ideo male est animal institutum, cui fuit amissibile naturale bonum, et inseparabile voluntarium malum? Cur ergo non potius ego exclamem, Proh Dei nostri atque hominum fidem! Hæccine tam manifesta et ante oculos constituta ab homine non videri, qui valde acutus, et eruditus, et philosophaster, et dialecticus vult videri? Quis enim quodlibet membrum si voluntate sibi amputat, non amittit naturale incolumitatis bonum, et sumit inseparabile detruncationis malum? Sed forsitan dicas, in bonis corporis posse ista contingere, non in animi. Cur ergo quando dixisti « naturalia bona, vel voluntaria mala, » non addidisti animi, ne de corporis bonis et malis tua destrueretur præceps et inconsiderata sententia? An fortassis oblitus es? Sinamus; humanum est: sed in medium procedit homo ille qui clamat, « Non » quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago[1] : » et ostendit tibi nonnulla bona animi sic perire per voluntatem malam, ut non possint redire per bonam, nisi Deus faciat quod non potest homo, cui et lumina potest reddere voluntate cæcata, et membra voluntate truncata. Deinde quid de ipso diabolo responsurus es, qui bonam voluntatem irreparabiliter perdidit? An eam reparari posse dicturus es? Aude, si potes. An potius confiteberis, quod in mentem tibi etiam ista non venerint, et horum oblivio te fecerit temerariam præcipitare sententiam? Me ergo saltem commemorante, te corrige. An pertinacia corrigere non permittit, quod inconsulta temeritas dixit,

[1] Rom. VII, 15.

et pudor emendationis lapsum confirmat erroris? Deus, ut video, pro te rogandus est: quem rogabat Apostolus pro Israëlitis, ut sanaret eos, qui ignorantes Dei justitiam, et suam justitiam volentes constituere, justitiæ Dei subjecti non erant[1].

Tales enim estis vos, qui justitiam vestram vultis constituere, quam vobis vos facitis ex vestro libero arbitrio; non ex Deo poscitis et sumitis veram, quæ dicta est justitia Dei; non illa qua justus est Deus, sed, quæ datur ex Deo; sicut Domini est salus[2], non qua Dominus salvus fit, sed qua salvos facit. Unde dicit idem Apostolus: « Ut » inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex » lege est, sed eam, quæ est ex fide, justitiam ex Deo[3]. » Ipsa est justitia Dei, quam nesciebant Israëlitæ, et suam volebant constituere, quæ ex lege est: quam Paulus destruens, non legem utique destruebat, sed eorum superbiam, qui legem sibi sufficere putabant, tanquam per liberum arbitrium justitiam legis implentes, et ignorabant Dei justitiam, quæ datur ex Deo, ut quod lex jubet, subveniente illo fiat, cujus sapientia legem et misericordiam in lingua portat: legem, quia jubet; misericordiam, quia juvat, ut fiat quod jubet[4]. Hanc Dei justitiam concupisce, o fili Juliane, noli in tua virtute confidere[5]; hanc, inquam, Dei concupisce justitiam; quam donet tibi Dominus concupiscere, donet tibi Dominus et habere. Noli istum Pœnum monentem vel admonentem terrena inflatus propagine spernere. Non enim quia te Apulia genuit, ideo Pœnos vincendos existimes gente, quos non potes mente. Pœnas potius fuge, non Pœnos: nam disputatores Pœnos nos non potes fugere, quandiu te delectat in tua virtute confidere; et beatus enim Cy-

[1] Rom. x, 1-3. — [2] Psal. iii, 8. — [3] Philip. iii, 9. — [4] Prov. iii, 16, juxta LXX. — [5] Psal. XLVIII, 6.

prianus Pœnus fuit[1], qui dixit, in nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit.

XIX. JUL. « Hic dicat aliquis, Quid ergo, tu negas illam innocentiam, in qua fuerat conditus, spontanei peccati admissione corruptam? Nam et si possibilitas revertendi ad bonum commissa iniquitate non pereat; tamen certum est meritum innocentiæ, cum qua humanum procedit exordium, voluntatis vitio deperire. At ego ita id esse non abnuo: sed illud est, quod his illuminatum exemplis volo, quia cum talis sit conditio facta qualitatum, per quas boni et mali dicimur, ut sub jure agitent voluntatis; tamque hoc sit serio constitutum, ut nec innocentia, quæ pro dignitate auctoris officium antevenit voluntatis et naturalis est; tamen nulla se potestate in animo repugnante custodiat, longe longeque amplius hoc in mali parte jus valeat, ut nullam in rationis exitium tyrannidem capessat culpa voluntate suscepta. Et si bona qualitas, cum qua factus est homo, immutabilis non fuit: (falso enim diceretur liber homo, si motus proprios variare non posset:) multo magis qualitas mala fieri non potuit, ut immutabilis et rationalis; ne illa ratio libertatis præjudicium a mali parte sentiret, quod propter statum suum nec a boni portione pertulerat. »

AUG. Ecce tu quoque invenisti, et quamvis serius, tamen aliquando tibi venit in mentem, unde tua temeraria sententia destruatur: dixisti quippe, « Naturale bonum, quod est innocentia, posse voluntatis vitio deperire: » ac per hoc tam magnum bonum, quod ita pertinet ad naturam, non corporis, sed ipsius animi, ut cum ipso bono Deus hominem fecerit, amissibile esse monstrasti: quod si ante tibi venisset in mentem, non putares prodigialiter et nimium deformiter dici, « Bene institutum est

[1] Cypr. lib. 3. ad Quirin. c. 4.

animal, in quo amissibilia fuerunt bona etiam naturalia : » amissibilia enim tu putasti esse, sed voluntaria, vel bona, vel mala ; naturalia vero soles inamissabilia prædicare. Tu enim et alibi dicis, « Quia naturalia ab initio substantiæ usque ad terminum illius perseverant : » ad hoc ut liberum arbitrium, quod homini Deus, cum eum crearet, dedit, amitti non posse contendas ; præcipue asserens naturalia bona voluntariis malis perire non posse. Et ideo dicitis, quod in perversum omnia conemur asserere, tanquam dicamus non posse amitti voluntaria mala, posse autem naturalia bona : quod nos quidem non dicimus ; utraque enim dicimus amitti posse ; sed mala quæ invehuntur per voluntatem liberam, per divinam indulgentiam posse amitti, vel per humanam voluntatem, sed a Deo liberatam, et a Domino præparatam. Verum tu qui dicis, amitti posse per voluntatem malam, sed voluntaria bona, non naturalia, ecce invenisti, atque ipse dixisti innocentiam, quod est naturale bonum, amitti posse per voluntarium malum. Et innocentia, si bene attendas, majus bonum est, quam liberum arbitrium : quia innocentia res bonorum est, liberum vero arbitrium et bonorum est, et malorum.

Utrum autem mala voluntate sic pereat innocentia, ut possit bona voluntate reparari, non contemptibilis quæstio est. Sicut enim si voluntate amputentur corporis membra, non restituuntur itidem voluntate ; ita videndum est, an in re quidem dissimili, id est, in animo, tale aliquid de innocentiæ perditione contingat, et voluntario motu perire possit, redire non possit. Nam et sacra virginitas, si per impudicam pereat voluntatem, ad pudicitiam rediri potest, ad virginitatem non potest. Sed adhuc respondetur, et integritatem virginitatis in corpore, non utique animi esse, sed corporis : cum vero de

innocentia disputatur, et[1] tamen considerandum est, utrum ad justitiam voluntate redeat qui peccaverit, non ad innocentiam; sicut illa ad pudicitiam, non ad virginitatem redit. Nam sicut injustitia justitiæ; ita innocentiæ velut ejus contrarium, non injustitia, sed reatus opponitur, qui hominis voluntate non tollitur, etsi ejus voluntate sit factus. Non enim verum videt, qui putat reatum sibi ipsi tollere pœnitentem; quanquam et ipsam pœnitentiam ejus det, quod Apostolus confirmat dicens, « Ne forte illis Deus det pœnitentiam[2]; » sed reatum apertissime Deus tollit, homini dando indulgentiam; non sibi ipse homo, agendo pœnitentiam. Debemus quippe illum recolere, qui locum pœnitentiæ non invenit quamvis cum lacrymis quæsierit eam[3]. Ac per hoc et pœnitentiam egit, et reus remansit, quia veniam non accepit: et illi qui dicent inter se, « Pœnitentiam agentes, et per » angustiam spiritus gementes, Quid nobis profuit su» perbia[4]? » etc. rei utique in æternum, non accepta venia permanebunt: sicut etiam ille de quo Dominus ait, « Non remittetur ei, sed reus erit æterni peccati[5]. » Ecce inventa est innocentia magnum hominis bonum, atque ita naturale, ut cum illa sit conditus primus homo, et sicut vos dicitis, cum illa nascitur omnis homo, quæ tamen hominis voluntate perdi potest, non potest reddi: et reatus magnum malum innocentiæque contrarium, quod tamen potestas hominis, cum sit voluntarium, possit inferre, nec possit auferre. Vides-ne quemadmodum generalis tua regula illa frangatur, qua putabas naturale bonum, nos voluntate non perdere; quando inventum est quod non solum pereat, sed nec redeat voluntate, duntaxat humana? Deus autem potest hominem reatu

[1] *Forte addendum est*, de re quæ animi est disputatur. — [2] 2 Tim. II, 25. — [3] Hebr. XII, 17. — [4] Sap. V, 3. — [5] Marc. III, 29.

ablato ad innocentiam revocare. Cur ergo non credis libertatem bene agendi voluntate humana perire potuisse, nec redire posse, nisi divina voluntate; cum audias hominem dicentem, « Non quod volo facio bonum, sed » quod nolo malum hoc ago[1]; » et post verba talia clamantem, « Quis me liberabit? » ac subjicientem, « Gra» tia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum[2]? » « Sed falso, inquis, diceretur liber homo, si motus proprios variare non posset. » Nec te vides ipsi Deo tollere libertatem, et nobis, quando cum illo in regno ejus immortales vivere cœperimus, nec motus nostros, nunc in bonum, nunc in malum nobis erit possibile variare; et tamen tunc felicius liberi erimus, quando non poterimus servire peccato, sicut nec ipse Deus: sed nos ipsius gratia, ille vero sua natura.

XX. Jul. « Deinde quis parasitus ita militis gloriosi vires assentationibus extulit, ut Traducianus diaboli? Quod de ponderibus affectuum agnosci licet. Fecit si quidem Deus hominem, materiam ipsam limi venerabili dignatione contrectans, quæ in formam hominis auctoris sui manum subacta sequeretur. Steterat jam absolutum, cæterum pallens frigensque simulacrum, spiritum quo niteret et vigeret opperiens. Tunc augustissimo auctoris afflatu creatus et inspiratus animus, viscera impleta commovit: tunc omnes sensus in apparatum propriorum munerum suscitati sunt. Dedit habitator ingressus visceribus colorem[3], sanguini calorem, membris vigorem, cuti nitorem. Vide quod negotium in formando et animando homine pietas divina suscepit. Verum nec perfectum eum reliquit familiaritas Conditoris: transfertur ad amœniorem locum, et quem clementer fecerat, muni-

[1] Rom. VII, 15. — [2] Ibid. 24, 25. — [3] *Forte* visceribus calorem, sanguini colorem.

fice locupletat. Nec hoc tamen præstitisse contentus, illustrat eum impertitione colloquii : dat ei præceptum, ut libertatem suam intelligens videret sibi suppetere per quod fieret amicitior Conditori : quod præceptum non in multa distenditur, ne quid oneris de multiplicata lege sentiret ; sed interdictu unius pomuli, testimonium devotionis expetitur. Postea quoque ut haberet consortem, per quam pater fieret, denuo illius manus, qua conditus erat, nobilitatur attactu ; divino quoque subinde colloquio fovetur atque honoratur. Hæc ergo a Deo præstita tam longa, tam multa, tam grandia, instituta, munera, præcepta, colloquia, nullam fecerunt homini boni necessitatem : at e regione diabolus non minus timide, quam callide, exigua cum muliere verba commiscuit ; et tantum virium habuisse dicuntur, ut continuo in conditionem naturalium verterentur ; imo ingenita cuncta subruerent, facerent perpetuam mali necessitatem, et Dominum ac possessorem imagini Dei diabolum imponerent. Quid ergo fortius, quid excellentius, quid magnificentius adversaria potestate, si tantum levi confabulatione fecit, quantum Deus nec operibus suis potuit, nec muneribus obtinere? Manifestum est itaque, in ejus vos parte consistere, cujus tam immodice potentiam prædicatis ; nec in cultum Dei nostri ullum habere consortium, quem nos ut æquissimum, ita omnipotentissimum confitemur, qui potens est, et veritas in circuitu ejus[1], qui humiliat sicut vulneratum superbum, id est, diabolum et Manichæum, vosque ejus asseclas calumniantes naturam, ne vos sponte peccare fateamini. Ipse ergo Deus noster in virtute brachii sui disperdit inimicos suos, per quod nihil aut a vobis, aut a Manichæis afferri potuit, quod non veritatis ejus fulmine dissiliret. »

[1] Psal. LXXXVIII, 9.

AUG. Assentatores diaboli non sumus, nec ejus potestatem, quæ Dei subjecta est potestati, adulatorio, sicut nobis conviciamini, præconio laudis extollimus. Sed utinam vos non ejus milites essetis, sicut omnes hæretici : quorum ille dogmata in quos potuerit, per vestras linguas velut tela mortifera jaculatur. Dicit Apostolus : « Gratias » agentes Patri, idoneos facienti nos in partem sortis » Sanctorum in lumine, qui eruit nos de potestate tene» brarum, et transtulit in regnum Filii charitatis suæ[1] : » et vos istas gratias pro parvulis nos agere prohibetis, asserentes eos non esse sub potestate diaboli; ut quid, nisi ut inde non eruantur, ne lucra diaboli minuantur? Dicit Jesus, qui secundum hoc nomen suum, salvum facit populum suum a peccatis eorum : « Nemo intrat in do» mum fortis, ut vasa ejus eripiat, nisi prius alligaverit » fortem[2] : » et vos in hoc populo Christi, quem salvum facit a peccatis eorum, parvulos non esse contenditis, quos ut propriis, ita nec originalibus vultis obstrictos esse peccatis; et cum fallaci vestro sermone minuitis vires ejus, quem dixit veritas fortem, errore vestro eum facitis ad obtinendos parvulos fortiorem. Dicit Jesus : « Venit » enim Filius hominis quærere, et salvum facere quod pe» rierat[3] : » et vos ei respondetis : non opus est ut parvulos quæras, quia non perierant; atque ita cum ab eis Salvatoris inquisitionem repellitis, potestatem contra eos vulneratoris augetis. Dicit Jesus : « Non est necessarius » sanis medicus, sed male habentibus; non veni vocare » justos, sed peccatores[4] : » et vos ei dicitis : Non es ergo parvulis necessarius, quia nec voluntate sunt propria, nec humana origine peccatores. Cum ergo non salvos venire salvandos vetatis ad medicum, diabolica in eis exercet

[1] Coloss. I, 12. — [2] Matth. XII, 29. — [3] Luc. XIX, 10. — [4] Marc. XII, 17.

pestis potentius principatum. Quanto ergo est tolerabilius, ut tanquam parasiti et assentatores diabolum falsis laudibus mulceatis, quam sicut milites vel satellites eum dogmatum falsitatibus adjuvetis.

Copioso et ornato describis eloquio, quomodo Deus ex limo formaverit hominem, flando animaverit, paradiso locupletaverit, præcepto adminiculaverit, tantamque curam, ne in aliquo eum gravaret, habuerit, ut idem præceptum non in multa distenderet ne quid oneris homo, quem tanta benignitate condiderat, de multiplicata lege sentiret. Cur ergo nunc corpus corruptibile aggravat animam[1]? Cur ergo grave jugum est super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum[2]? quandoquidem ipsum Adam nec lege multiplicata voluit aggravare. Nempe cernitis, quod si in paradiso nemo peccasset, ita fœcunditas conjugum genere humano locum illum tantæ felicitatis impleret, ut nec animam corruptibile corpus gravaret, nec jugum grave natos homines premeret, nec labor et dolor miserandos parvulos erudiret. Unde ergo ista sunt, quæ utique non sunt de nescio qua mala, quam Manichæus fingit, aut credit, a nobis aliena, nobisque permixta, nisi de nostra vitiata primi hominis transgressione natura?

Sed miraris homo acutus ac prudens, et non existimas esse credendum, quod diaboli exigua verba cum muliere commixta tantum virium habuisse dicuntur, ut naturalia cuncta bona perverterent : quasi hoc loquentis verba fecerint, non consensus audientis. Non enim, ut dicis, pauca verba serpentis in conditionem versa sunt naturalium : sed hominis voluntas perdidit bonum, quod reddi non posset hominis voluntate, sed Dei, quando reddendum et quibus reddendum, justissimus, potentis-

[1] Sap. IX, 15. — [2] Eccli. XL, 1.

simus, et misericordissimus judicabit: quemadmodum in corpore, sicut jam diximus, voluntate hominis potest ejus visus auferri; quod si fit, sequitur cæcitas, quam necessitas ferat, voluntas non auferat; et in animo potest hominis voluntas innocentiam ejus perdere, et non potest reddere. Illud potius intuere, quod mala cum quibus nascuntur homines; quæ congenerari hominibus in paradisi felicitate non possent, profecto nisi de paradiso exisset natura vitiata, nunc eis congenerata non essent. Ista, quæ manifesta sunt, aspice. Non enim mortalium mala a die exitus de ventre matris filiorum Adam, in obscuro conjicimus; sed in luce clarissima cernimus. Hæc quia non sunt ex malæ alienæ commixtione naturæ; procul dubio ex depravatione nostræ sunt. Nec tibi videatur indignum, quod subjecta est diabolo imago Dei: hoc enim non fieret, nisi judicio Dei nec removetur ista damnatio, nisi gratia Dei. Qui enim naturæ excellentia, ut imago Dei esset, ad similitudinem Dei factus est, non est mirandum, quia naturæ depravatione, vanitati similis factus est, unde dies ejus velut umbra prætereunt. Tu dic, cur innumerabiles imagines Dei in parvula ætate nulla peccata facientes, non admittantur ad regnum Dei, si non renascantur[1]. Habent enim aliquid unde mereantur jacere sub diabolo, propter quod non merentur regnare sub Deo; cujus si lumini cohæreres, non tanta arrogantia verba tua fulmini comparares.

XXI. Jul. « Liquet igitur absolutissime, nullo Augustinum a præceptore suo differre, sed disputationibus ejus non minus Adæ, quam cæterorum naturam pessimam definiri. Denique ut adhuc aliquid cum eodem de his, quæ egimus, disseramus: apparet te etiam primi peccati non idem genus, quod aliarum putare culparum.

[1] Psal. CXLIII, 4.

Nam cum dicis flagitia temporum secutorum in naturam transire non posse, verbi gratia, ut de peculatore, de parricida, de incesto orti filii generantum peccatis nascantur obnoxii; nec ullum crimen esse, quod seminibus misceatur, præter illud unum; apertissime ostendis, illam inobedientiam non te ejusdem generis arbitrari, cujus etiam cæteræ sunt. Vide ergo, interrogatio nostra quantæ sit brevitatis et lucis. Si peccatum, quod Adam commisit, voluntate susceptum est, et potuit fieri naturale; cur non hæc quæ fiunt quotidie peccata, quæ voluntas criminosa committit, in deformitatem et præjudicia seminum congeruntur? Quod si ista non minus atrocia, quam plura, ingenerari nequeunt; qua lege, qua conditione, quo privilegio illud solum vindicatur ingenitum? Si unius generis peccata sunt, quæ novimus, quæ lex arguit, quæ æquitas punit, et illud primi hominis, quod voluntate commissum et æquitate punitum est; cur non aut ista ex illo intelligimus, aut illud ex istis? Aut si mutuo sibi testimonio esse non possunt, qua impudentia denegatur illa prævaricatio alterius conditionis fuisse, id est, non de voluntate, sed naturali tabe prolata?

» Postremo aude cum assertione traducis definire quodcumque peccatum, non dico illud primum, sed interim vel de his quæ nunc fiunt, verbi gratia, sacrilegium, flagitium, vel malum quodpiam facinus; id est, hæc peccata quam definitionem habeant, explicato. Dices sine dubio: Voluntas est appetens quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere. Quia si voluntas mala non esset, peccatum esse non posset. Ad hoc quam rationabiliter assurgamus intende. O hebetudinem! o impudentiam non ferendam! Definis non esse peccatum nisi voluntatem liberam, et a justitia prohibitam; cum mali naturalis

opinio præscribat esse peccatum, cum quo nascitur homo, non voluntarium. Non est ergo verum, culpam non esse, nisi quæ sponte committitur; quia est crimen, et maximum, quod non sponte, sed nascendo suscipitur. Remitte igitur definitionem peccati, quæ Catholicis amica ad vos nec hospitii jure deflectit, atque ea remissa, proba te non esse illorum commilitonem, qui ipsam substantiam invidia pravitatis oppugnant. Et ut quod egimus colligatur : aut nullum docebitur voluntarium, si est aliquod naturale peccatum : aut nullum erit naturale, si omne peccatum voluntarium definitur : conficiturque ex his, ut aut neges nasci posse peccatum, et transeas in Catholicorum fidem ; aut si persistiteris non aliquod, sed maximum crimen sine voluntate suscipi per naturam, reddas nomen tuum etiam Manichæo, cui totum præstas obsequium. »

AUG. Magnam te mihi putas invidiam comparare, cum dicis, nihil me a meo præceptore differre : at ego in laudem meam tua sumo convicia; nec quod cogitas, sed quod verbis sonas, revocans ad fidem meam, sicut me intelligere oportet, intelligo. Verum enim dicis, et nescis; sicut Caïphas pontifex persecutor Christi[1], scelera cogitabat, et salubria nesciens verba dicebat. Gaudeo prorsus, in hac quæ inter nos vertitur quæstione, me nihil a meo præceptore differre; primo quia ipse Dominus docuit me, mortuos esse parvulos, nisi ipse eos vivificet, qui pro omnibus mortuus est : quod exponens Apostolus dicit : « Ergo omnes mortui sunt, et pro omnibus mortuus est[2]. » Et tu contradicis, negans parvulos mortuos, ne vivificentur in Christo, cum fatearis mortuum etiam pro parvulis Christum. Hoc me docet etiam Joannes omnium præceptoris Apostolus, qui dicit, « Ideo venisse Filium Dei, ut

[1] Joan. XI, 51. — [2] 2 Cor. V, 14, 15.

» solvat opera diaboli[1]. : » quæ vos negatis in parvulis solvi, quasi propter illos non venerit, qui ideo venit ut solvat opera diaboli. Præceptores etiam meos negare non debeo, qui me ad hoc intelligendum suo litterario labore juverunt. Meus præceptor est Cyprianus, qui dicit, Infantem secundum Adam carnaliter natum, contagium mortis antiquæ prima nativitate traxisse, et hoc ipso ad remissionem peccatorum accipiendam facilius accedere, quod ei remittuntur non propria, sed aliena peccata. Meus est præceptor Ambrosius, cujus non solum libros legi[2], sed verba etiam loquentis audivi, et per eum lavacrum regenerationis accepi. Longe sum quidem impar meritis ejus : sed confiteor et profiteor me in hac causa nihil ab hoc meo præceptore differre. Cui absit ut audeas præferre Pelagium præceptorem tuum : quem tamen ego contra te de Ambrosio teneo testem meum[3]. Pelagius enim dixit, quod ejus fidem et purissimum in Scripturis sensum ne inimicus quidem ausus est reprehendere. Quem sic tu audes reprehendere, ut quod ait discordiam carnis per prævaricationem primi hominis in nostram vertisse naturam[4], et quidquid aliud de vitiata per Adam natura humana sensit et dixit, Manichæi affirmes esse commentum. Sane testimonium præceptoris tui in hoc tanto viro ex parte custodis, quod eum non audes aperte reprehendere : sed cum mihi nominatim conviciaris lingua maledica et fronte proterva, profecto et illum et alios, qui eadem senserunt atque dixerunt, Ecclesiæ catholicæ magnos clarosque doctores tanto nequius, quanto obliquius criminaris. Ego itaque adversus te et meam defendo et illorum fidem, quos palam times habere inimicos, et invitus pateris judices.

[1] I Joan. III, 8. — [2] Epist. 64. ad Fidum. — [3] Pelag. lib. 3. de Libero Arbitrio. — [4] Ambros. lib. 7. in Luc. 12.

Absit autem, ut apud tales judices valeant aliquid argumentationes tuæ, in quibus peccato illi magno, hoc est, prævaricationi primi hominis, peccata consequentium temporum comparas, et putas si scelere primi hominis natura generis humani mutata est, etiam nunc parentum scelera naturam debuisse mutare filiorum. Hæc enim dicens non respicis peccatores illos, posteaquam peccatum illud grande fecerunt, et de paradiso esse dimissos, et a ligno vitæ tanta severitate prohibitos. Numquid scelerati temporum istorum in aliquas inferiores terras projiciuntur de hoc orbe terrarum, cum hîc ipsa scelera quamlibet magna commiserint? Numquid a ligno vitæ, quod in hac miseria nullum est, prohibentur? Sed persistit generis humani locus et vita, in quibus et homines impiissimi vivunt : cum videamus illorum impiorum locum et vitam, sicut erat ante peccatum, post peccatum non potuisse consistere. Debuerunt autem, secundum opinionem vestram, parvuli nullo reatu obligati, mox ut nascuntur, tanquam innocentes imagines Dei perferri ab Angelis in paradisum Dei, et illic sine ullo labore et dolore nutrire, ut si quis eorum peccasset, ipse inde merito projiceretur, ne crescerent imitatione peccata. Nunc vero cum solus audierit qui in paradisi felicitate peccavit : « Spinas et tribulos terra pariet tibi, male» dicta in omnibus operibus tuis, et in sudore vultus tui » edes panem tuum[1] : » nullum hominem videmus a pœna laboris alienum; qui utique labor beatos habitatores paradisi non erat gravaturus. Et cum sola mulier ejus audierit : « In tristitia paries filios : » nullam parientium ab hoc supplicio scimus immunem. Numquid ergo ita estis absurdi, ut aut in paradiso existimetis homines istas ærumnas fuisse passuros si nemo peccasset, quas

[1] Gen. III, 18.

manifestissimum est, Deum nonnisi prævaricatoribus illis tunc hominibus intulisse; aut nunc eas negetis eorum posteros perpeti paradisi exules, et ubique terrarum tot et tantas miserias perferentes; aut dicturi estis, quanto magis quisque est peccator et impius, tanto magis ejus agros parere spinas et tribulos, et tanto magis eum sudare laboribus; et quanto est quæque mulier iniquior, tanto eam parientem dolores perpeti graviores? Sicut ergo pœnæ humanarum miseriarum, quas communiter perferunt filii Adam a die exitus de ventre matris eorum, ideo sunt omnium, quia parentes communes sunt omnium, de quorum prævaricatione ista venerunt: ita ipsorum duorum prævaricatio tam magnum peccatum debet intelligi, ut posset omnium ex viro et muliere nascentium in deterius mutare naturam, et communi reatu tanquam hæreditarii debiti obligare chirographum.

Quisquis ergo dicit talem conditionem quorumlibet delictorum, quæ nunc committuntur, esse debuisse, qualis fuit conditio delicti illius, quod in illius vitæ tanta felicitate, et tanta non peccandi facilitate commissum est; etiam ipsas duas vitas debet æquare, eam scilicet quæ nunc agitur, et eam quæ in illis sanctis et beatis deliciis agebatur. Quod si esse stolidissimum cernis; desine de peccatis præsentis sæculi velle præscribere, ne illud magnum peccatum habeat suam vim et suum meritum singulare. Quanquam et in hac vita omnipotens et justus ille qui dicit: « Reddam peccata patrum in filios[1], » parentum reatu etiam posteros irretiri satis evidenter ostendit, et quamvis mitiore nexu, tamen hæreditarios debitores fieri, nisi eos, sicut jam in superioribus hujus operis partibus disputavimus, a vinculo illius proverbii, quod dici solet: « Patres manducaverunt uvam acerbam, et

[1] Exod. xx, 5.

» dentes filiorum obstupuerunt[1]. » non vestrum argumentum, sed Novum Testamentum, nec generationis natura, sed gratia regenerationis absolvat.

Definitio vero illa peccati, ubi intelligitur voluntas appetens quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere, illius peccati definitio est, quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pœna peccati : quod nescio quoties tibi jam ad ista responsum est. Qui enim dicit : « Non » quod volo bonum facio, sed quod nolo malum hoc » ago[3]; » non illi ab hoc malo liberum est abstinere, et ideo invocat liberatorem, quia perdidit libertatem.

XXII. Jul. « Tempus admonet ut ad alia transeamus : sed in eodem loco restare aliquid indignatione compellor. Tu-ne audeas dicere Adam voluntate peccasse? Unde tibi venit hoc somnium? Quia, iniquum, inquis, erat, ut imputaret in peccatum Deus, nisi a quo abstinere liberum nosset. Quid ergo? hanc justitiam ille princeps tenebrarum quem colitis, ad momentum ei crediderat, et eam propediem reposcens hunc Deum omni æquitate destituit, ut qui intellexerat a primordio non esse imputandum in peccatum, nisi unde liberum fuerat abstinere, per omne reliquum tempus a cunctis nascentibus noverit abstinere liberum non fuisse? Postremo unde tu nosti, illud tantummodo justum fuisse, ut in Adam nisi voluntarium crimen non possit ulcisci ; si injustum esse non nosti, imputari cuiquam in crimen, quod fatearis sine voluntate susceptum? Aut ergo opinionem traducis justam putabis, ut Dei possit convenire sententiæ, cum imputat peccatum parvulo, quod sit nulla ejus voluntate commissum ; et cogeris illud quoque justum et Dei conveniens judiciis profiteri, ut Adæ imputaverit in peccatum, quod noverat ab eo non voluntate, sed substantiæ

[1] Jerem. XXXI, 29. — [2] Rom. VII, 15.

suæ deformitate prolatum : perque hoc ipsum nulla erit tradux, nec depravata operantis arbitrio, sed male instituta ab exordio natura reprehendetur, confiteberisque te esse Manichæum. Aut si resipiscens injustum esse dixeris, ut Adam teneretur reus pro naturæ suæ culpis; irrefutabiliter consequitur, scelestissimum esse, si Abel, Enoch, Noë, et omne hominum genus obnoxium crimini originali censeatur. Quod facinus judicii si admoveas Deo tuo, solus pro omnibus remanebit reus; apparebitque, quod semper, non ipsum esse, quem Catholici æquissimum in Trinitate veneramur. Quod si a Dei accusatione destiteris, Manichææ traducis, qua hactenus confossus es, vel redivivus dogma damnabis.

Aug. Hinc est quod vehementer, erratis, hinc estis hæretici, hinc adversus catholicam fidem, quæ evitans hæreticos, eloquia divina sectatur, eisque munitur, novitias machinas humanis et vanis argumentationibus componere audetis; quoniam nescitis, et quod intelligere non potestis, credere recusatis, quid valeant in seriem generationis seminum nexus, et in creaturis quas Deus alias ex aliis secundum genus suum nasci voluit, quanta sint et quam sint ineffabilia, quamque etiam nullo penetrentur sensu, nulla cogitatione comprehendantur naturalia jura propaginis; unde iste sit insitus humano generi affectus, ut omnes, quantum ad ipsos attinet, certos filios velint habere : cui rei proficit in fœminis castis fœderis fides conjugalis; propter quod philosophus Plato jure displicuit, quia censuit permixte utendum fœminis, in ea civitate, quam disputando velut optimam format, etiam ipse quid volens, nisi ut omnibus minoribus majores eam redderent charitatem, quam videbat filiis ipsam debere naturam, cum quisque cogitaret esse posse filium suum, cujus eam videret ætatem, ut ex quacumque fœmina ignotaqua in-

differenter usus esset, suo natu semine non immerito crederetur. Quid illam vocem nonne de visceribus cunctorum patrum Cicero emisit ad filium, ad quem scribens ait: Solus es omnium, a quo me in omnibus vinci velim? Nonne ipsa quæ occultissima esse diximus, et tamen plus quam credibile est valere cognoscimus, naturalia propaginis jura fecerunt, ut duo gemini non solum nondum gignentes, verumetiam nondum nascentes, adhuc in utero matris, duo populi dicerentur [1]? Eadem propaginis naturalia jura fecerunt, ut Israël dicatur servisse in Ægypto [2], Israël profectus esse ex Ægypto [3], Israël in terram promissionis intrasse, Israël adeptus bona vel expertus mala, quæ illi populo Deus vel præstitit vel inflixit. De quo etiam scriptum est, « Veniet ex Sion qui eripiat et avertat » impietatem a Jacob, et hoc illis a me testamentum, cum » abstulero peccata eorum [4]. » Cum ille homo, qui hæc duo nomina propria primus et solus accepit, longe ante defunctus, bona vel mala ista non viderit.

Hæc propaginis naturalia jura fecerunt, ut idem populus decimaretur in Abraham, non ob aliud, nisi quia in lumbis ejus erat quando decimatus est ipse propria voluntate [5], ille autem populus non propria voluntate, sed naturali propaginis jure. Quomodo autem idem populus fuerit in lumbis Abrahæ, non solum ex illo usque ad tempus quod scriptum est in Epistola ad Hebræos, verumetiam ex ipso usque ad hoc tempus, et ab hoc usque in finem sæculi, quo usque filii Israël alii ex aliis generantur; quomodo ergo esse potuerit in lumbis unius hominis tam innumerabilis hominum multitudo, quis eloquendo explicet, quis saltem inveniat cogitando? Neque enim semina ipsa, quorum est quantitas corporalis, licet singula

[1] Gen. xxv, 23. — [2] Deut. xxiv, 22. — [3] Exod. xiv, 30. — [4] Isaï. lix 20. — [5] Hebr. vii, 9.

sint exigua, ex quibus singuli quique nascuntur, si congesta essent ex quibus tot homines nati sunt atque nascuntur, et in finem usque nascentur, potuissent lumbis unius hominis contineri. Vis ergo nescio quæ invisibilis et incontrectabilis secretis naturalibus insita est, ubi jura propaginis naturalia delitescunt, propter quam vim tamen non utique mendaciter in lumbis illius patris fuisse dicuntur, quotquot ex illo uno potuerunt generationum successibus et multiplicationibus propagari. Non solum autem ibi fuerunt, verumetiam illo sciente et volente decimato, et ipsi sunt decimati neque scientes neque volentes, quoniam nondum extiterant qui scire ac velle potuissent. Hoc porro ideo dixit illius sacræ auctor Epistolæ, ut sacerdotium Christi, quod figurabat sacerdos Melchisedech, qui decimavit Abraham, præponeret Levitico sacerdotio; docens etiam ipsum Levi, qui decimabat fratres suos, hoc est, decimas ab eis accipiebat, decimatum fuisse a Melchisedech in Abraham; quia et ipse in lumbis Abrahæ erat, quando decimavit eum Melchisedech, id est, ab eo decimas accepit. Ac per hoc Christum, cui dictum est, « Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchi» sedech[1]. » non vult intelligi decimatum; ut Levitico sacerdotio merito præferatur: Melchisedech enim decimavit Abraham, non decimatus est, sicut Levi in Abraham.

Si autem quæritur, quomodo Christus non fuerit decimatus, cum etiam ipse, quod manifestum est, secundum originem carnis fuerit in lumbis Abrahæ, quando a Melchisedech pater ille decimatus est; nihil occurrit, nisi quod Maria quidem mater ejus, de qua carnem sumpsit, de carnali concupiscentia parentum nata est; non autem Christum sic ipsa concepit quem non de virili semine, sed de spiritu sancto procreavit. Non ergo pertinuit ad

[1] Psal. cix, 4, et Hebr. iv, 6.

rationem virilis seminis, per quam fuerunt in lumbis Abrahæ quos in illo decimatos esse sacra Scriptura testatur. Concupiscentia porro carnis, per quam jactus carnalium seminum provocatur, aut nulla in Adam fuit ante peccatum, aut in illo vitiata est per peccatum. Aut enim sine illa poterant et genitalia congruenter moveri, et conjugis gremio semen infundi, si nulla tunc fuit; aut ad nutum voluntatis etiam ipsa servire, si fuit. Nunc autem si talis esset, nunquam caro contra spiritum concupisceret. Aut ergo ipsa vitium est, si nulla fuit ante peccatum; aut ipsa sine dubio est vitiata peccato; et ideo ex illa trahitur originale peccatum. Fuit ergo in Mariæ corpore carnalis materia, unde carnem sumpsit Christus : sed non in ea Christum carnalis concupiscentia seminavit. Unde ille natus est ex carne cum carne, in similitudine tamen carnis peccati, non sicut alii homines in carne peccati : propterea originale peccatum in aliis regeneratione dissolvit, non ipse generatione contraxit. Ideo Adam primus ille, secundus iste; quia sine carnis concupiscentia factus ille, natus est iste : sed ille tantum homo, iste vero et Deus et homo : et ideo ille potuit non peccare, non sicut iste peccare non potuit.

Frustra ergo peccato illius peccata filiorum ejus quamlibet magna et horrenda, vel æquare, vel etiam præferre conaris. Illius natura quanto magis sublimiter stabat, tanto magis graviter concidit. Natura illa talis fuit, ut nec mori posset, si peccare noluisset : natura illa talis fuit, ut in se discordiam carnis et spiritus non haberet : natura illa talis fuit, ut contra vitia sua nulla certaret; non quod ei cedebat, sed quod in eo nulla erant. Tunc ergo debes peccata posterorum ejus peccato ejus æquare, si talem; tunc vero et majora ea dicere, si meliorem naturam potueris invenire. Natura quippe rationalis quanto est ipsa

superior, tanto ruina ejus pejor, et peccatum ejus quanto incredibilius, tanto est damnabilius. Ideo angelus irreparabiliter cecidit, quoniam cui plus datur, plus exigitur ab eo [1]: tanto itaque plus debebat obedientiæ voluntariæ, quanto plus habebat in bonitate naturæ : unde sic punitus est non faciendo quod debuit, ut nec velle jam possit, æternis etiam cruciatibus destinatus. Adam vero in tam multis posteris suis, ut eos ullus numerare non possit, gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum a sempiterno supplicio liberatur, et in se ipso quamvis a sua morte post annorum aliquot millia, quando Christus pro nobis mortuus ad loca mortuorum [2], non necessitate, sed potestate descendit, et dolores solvit inferni. Sic enim eum intelligenda est a delicto suo eduxisse sapientia, quia per carnem sanctam unici filii Dei quam progeneravit [3], patrem generis humani, ac sic etiam patrem Christi, qui pro salute hominum factus est homo, ab illis vinculis tunc solutum, non merito suo, sed gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, non inaniter credit Ecclesia. Hoc ergo imputavit in peccatum Deus primo Adæ, unde abstinere illi liberum fuit : sed ipse primus Adam naturæ tam excellentis fuit, quoniam vitiata non fuit, ut peccacatum ejus tam longe majus cæterorum peccatis esset, quam longe melior ipse cæteris fuit : unde et pœna ejus, quæ peccatum ejus continuo subsecuta est, tam grandis apparuit, ut continuo etiam teneretur necessitate moriendi, cujus erat in potestate non mori : et de loco tantæ felicitatis foras continuo mitteretur, et a ligno vitæ continuo vetaretur. Hoc autem quando factum est, in lumbis ejus erat genus humanum. Unde secundum illa, quæ prælocuti sumus, nimis occulta et multum valentia naturalia jura propaginis, consequens erat, ut qui erant in

[1] Luc. XII, 48. — [2] Act. II, 24. — [3] Sap. X, 2.

in lumbis ejus per concupiscentiam carnis venturi in hoc sæculum, simul damnarentur; sicut consequens erat, ut qui eo jure propaginis et ratione seminis erant in lumbis Abrahæ, simul decimarentur. Omnes itaque filii Adæ in illo aspersi sunt contagione peccati et mortis conditione devincti. Ac per hoc quamvis sint parvuli, et bonum quidquam vel malum non agant voluntate; tamen quia induti sunt illo, qui voluntate peccavit, trahunt ab illo peccati reatum, mortisque supplicium; sicut parvuli qui Christo induuntur, quamvis nihil fecerint sua voluntate, sumunt ab illo participationem justitiæ, et vitæ præmium sempiternæ. Ita forma futuri a contrario Christus ostenditur, propter quod ait idem Apostolus : « Sicut » induimus imaginem terreni, induamus et imaginem ejus qui de cœlo est[1]. » Quæ cum ita sint, ille dicat, peccato et morte primi Adam non indui qui nascuntur, quisquis dicere audet, justitia et vita Adam secundi non indui qui renascuntur : quamvis nec illi peccatum fecerint unde liberum est abstinere nec isti justitiam quam liberum est facere.

XXIII. Jul. Illud ergo peccatum, quod ipsum hominem in paradiso in pejus mutavit, qui multo est grandius quam judicare nos possumus, ab omni nascente trahitur[2]. « Quis tibi dixit quoniam peccatum Adæ multo fuerit grandius quam Caïn? multo etiam quam Sodomitarum? multo postremo immanius quam tuum atque Manichæi? Certe in historia nulla istius vanitatis invenitur occasio. Jussum fuerat, ut edulio unius arboris abstineret : rudis, imperitus, incautus, sine experimento timoris, sine exemplo justitiæ, suggestu mulieris usurpavit escam, cujus illexerat et suavitas et venustas. Vide hic transgressionem fuisse mandati. Admissa est prævaricatio una de cæteris,

[1] 1 Cor. xv, 49. — [2] August. lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 34.

quas diversis temporibus peccantium studia perpetrarunt : non fuit amplius, quam cum populus Israëlis interdictis utebatur animalibus. Causa enim peccati haud in qualitate pomi erat, sed in transgressione mandati. Quid ergo tale fecit Adam, ut peccatum ejus extitisse supra æstimationem hominum crimineris? Nisi forte et hoc secundum mysteria Manichæi, qui a decerptione pomorum et omnium nascentium manus cohibet, ne partem Dei sui laceret, quam corticibus et graminibus opinatur inclusam, tu quoque Adam graviter deliquisse, quia cum esu pomi, Dei tui substantiam laceraverit, arbitraris. O furorem! » Quia multo est grandius illud peccatum, quam judicare nos possumus, ab omni, inquit, nascente trahitur. « Majus ergo fuit crimen pomum edere, cum non liceret, quam sanctum Abel parricidali livore confodere, quam hospitum in Sodomis et sexuum jura violare, quam filios suos jam sub lege dæmoniis immolare, quam innocentes postremo nullius conscios voluntatis, recens opus Dei, diaboli regno subdere, meritisque conjungere, quam Deum iniquitatis arguere, quam honorabiles nuptias tenebrarum principi deputare, postremo parvulos, quia nascantur per generantium voluptatem, omnibus profanis, omnibus piratis pejores putare? Quod non fingo, sed colligo : tu quippe illud peccatum ita universis criminibus majus grandiusque dixisti, ut nullo possit æqui parari reatu. Hujus autem tam mali magni quod omnibus vitiis præponderat, plenos advenire parvulos asseveras. Bene itaque intelleximus, quod quanto majoris peccati participes sunt, tanto in condemnatione scelestis omnibus præferantur. »

AUG. Propter verba mea, quæ posuisti de libro meo[1], velut refellenda, si posses, ubi dixi. Illud ergo peccatum quod in paradiso ipsum hominem mutavit in pejus quia

[1] Lib. I de Nupt. c. 34.

multo est grandius quam judicare nos possumus, ab omni nascente trahitur : quæris a me quis mihi dixerit, quod peccatum Adæ multo fuerit grandius quam Caïn, multo etiam quam Sodomitarum. Quod ego quidem non expressi verbis meis, sed ea tu sic intellexisti : ego enim dixi grandius quam judicare nos possumus illud esse peccatum; non dixi grandius quam Caïn vel Sodomitarum. Prohibiti enim pomi usurpatio, quoniam sic vindicata est, ut natura quæ potestatem non moriendi habebat, haberet moriendi necessitatem, procul dubio judicia cuncta excedit humana. Pomum quippe lege Dei vetitum manducare, leve videretur esse peccatum : sed quanti hoc æstimaverit qui non potest falli, satis apparet granditate supplicii. Caïn vero fratricidæ apparet omnibus immane peccatum, et scelus esse constat horrendum : quod si ut tu facis, pomo illicite decerpto, per humanum comparetur examen, ridicula comparatio judicabitur; qui tamen fratricida, quamvis quandoque moriturus, nec morte punitus est, qua solent humanis judiciis talia crimina vindicari. Ait quippe illi Deus, « Operaberis terram, et non adjiciet » virtutem suam dare tibi, gemens et tremens eris super » terram [1]. » Et cum ille audiens terram non sibi daturam fructum secundum laborem suum, et super eam cum gemitu et tremore miserum se futurum, magis mortis formidine quateretur, ne quis ei faceret, quod ipse fecerat fratri; posuit ei Deus signum, ne quisquam eum, cum invenisset, occideret. Hic rursus videtur ingens culpa, et levis pœna : sed hominum judiciis hoc videtur, qui nec mysteria ista cognoscunt, et hominum culpas tam liquido atque integro examine, quam Deus pensare non possunt. Sodomitæ sane igne super illam terram veniente de cœlo, pœna suis factis congruente, sunt consumpti : sed ibi

[1] Gen. IV, 12.

erant et parvuli, te patrono, puri et liberi ab omni contagione peccati, nec tamen justus et misericors Deus tot innocentes imagines suas per Angelorum ministerium, quod ei facillimum fuit, ante rapuit de incendio Sodomorum, aut sicut tribus illis in camino viris, innoxias eis flammas quibus parentes eorum cremabantur, omnipotens præbuit. Ista considera, ista diligenter et pie cogita; et videns in hoc sæculo pusillos cum magnis, pariter talibus miseriis subjacere, quales nullo modo possent in Dei paradiso, si nemo peccasset, existere; agnosce originale peccatum, et justum grave jugum super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum [1] : et noli eos tua defensione amplius aggravare, ægrotis vel mortuis salvatorem et vivificatorem denegans Christum.

Nam si quæris quis mihi dixerit quam magnum peccatum Adam perpetrarit, ipse est qui dixit et tibi : sed si habes aures audiendi, audies eum; habebis autem eas, si non illas tuas arbitrio tribuas, sed ab Illo accipias qui dixit, « Dabo eis cor cognoscendi me, et aures audien- » tes [2]. » Quis enim, nisi qui talibus auribus caret, non audit Scripturam sine ulla obscuritate vel ambiguitate dicentem homini primo peccatori, « Terra es, et in ter- » ram ibis [3] ? » Ubi evidenter ostenditur, non eum fuisse vel carne moriturum, id est, in terram, unde caro ejus sumpta fuerat, morte ipsius carnis iturum, nisi propter peccatum hoc audire perpetique meruisset, unde postea dixi Apostolus, « Corpus quidem mortuum est propter peccatum [4]. » Quis non audiat, nisi qui tales aures non habet, dicentem Deum de ipso Adam, « Ne aliquando extendat manum » suam, et sumat de ligno vitæ et edat, et vivat in æter- » num; et dimisit illum Dominus de paradiso voluptatis? » ubi utique sine labore et dolore ullo viveret in æter-

[1] Eccli. XL. 1. — [2] Baruch, II, 21. — [3] Gen. III, 19. — [4] Rom. VIII, 10.

» num[1]. » Voluptas quippe illa paradisi, quod necesse fateamini, si Christianum nomen nondum estis obliti, non turpitudinis, sed beatitudinis cogitanda est. Hæc ergo pœna, quam meruit Adam, ne viveret in æternum, et ideo dimissus est de loco tantæ beatitudinis, ubi si esset, neque peccasset, procul dubio viveret in æternum quam magna pœna est, tam magnum debemus intelligere peccatum, quod ea pœna dignum fuerat vindicari. Quid igitur agis, obsecro te, cum peccatum Adæ tanta extenuare conaris instantia, nisi Deum arguis immanis horrendæ quæ sævitiæ, qui hoc tanta, non dico severitate, sed crudelitate punivit? Quod de Deo si nefas est sentire, cur non quantitatem culpæ, de qua homines judicare non possunt, judicante judice incomparabiliter justo de pœnæ granditate metiris, et tuam linguam a sacrilega loquacitate compescis?

Ego autem iniquitatis non arguo Deum, cujus dico justum jugum super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum[1] : sed tu potius iniquum facis Deum, qui putas eos hoc perpeti sine ullo merito qualiscumque peccati. Nec propter opus quod fecit Deus, sed propter vitium quod insevit inimicus, eos sub eodem inimico esse dico, qui ex primo homine nascuntur, si in secundo non renascuntur. In quibus tu Ecclesiam catholicam crimine majestatis accusas, si ut dicis, non eruuntur de potestate tenebrarum, cum baptizantur parvuli, et illa priusquam baptizentur exorcizat et exsufflat tot imagines Dei. Nec honorabiles nuptias deputo principi tenebrarum, quas purgo ab omni noxa libidinis, si ea bene utuntur intentione propaginis. Tu vero malum quo caro concupiscit adversus spiritum, constituere in paradiso non perhorrescis, hoc est, in loco tantæ pacis, tantæ quietis, tantæ honestatis, tantæ felicitatis. Nec parvulos in habentes nisi

[1] Gen. III, 22, 23. — [2] Eccli. XL, 1.

origiuale peccatum, omnibus flagitiosis et sceleratis, ut calumniaris judico esse pejores. Aliud est enim peccato a se commisso gravari; aliud alieni quamlibet magni contagione respergi. Propter quod parvuli ad remissionem peccatorum, sicut ait Pœnus, pœna vestra, Cyprianus, hoc ipso facilius accedunt[1], quod eis remittuntur non propria, sed aliena peccata. Tu autem, cum parvulos, non solum, quod et nos dicimus, nullum ex propria voluntate fecisse, verumetiam nullum dicis ex origine traxisse peccatum, injustum procul dubio facis Deum, quod tibi jam sæpe dictum, sæpiusque dicendum est, qui eis imposuit grave jugum a die exitus de ventre matris illorum[2]. Sane ut intelligas quomodo parvuli ex Adam nati, et participatione peccati illius hominis obligentur, et tamen ipsius reatui non æquentur, attende Christum, quem legisti esse formam futuri[3]; et vide quemadmodum parvuli in illo renati, et ejus participes justitiæ fiant, et ejus meritis non audeas eos comparare. Tu quoque in hujus operis tui libro secundo, in Adam peccati formam, quia prior peccavit Eva[4], non primam dixisti esse, sed maximam, sicut in Christo justitiæ formam non primam esse, sed maximam, quia fuerunt justi et ante ipsum : quod a te dictum si oblitus non fuisses, non hic Adæ peccatum extenuares, in quo maximam formam peccati extitisse confessus es.

XXIV. Jul. « Sed cur tibi de inimicitiis innocentiæ commoveatur invidia, cum petulantia et rabies oris obscœni nec divinitatis honore frenetur? Accusas enim parvulos, sed cum Deo; incessis innocentiam, sed cum æquitatis injuria; inficiaris veritati, sed cum ejus criminatione quem Deum tuum fateris. Ac per hoc, etsi nos

[1] Cypr. ep. 64. ad Fidum. — [2] Eccli. xl, 1. — [3] Rom. v, 4. — [4] Supra lib. 2. n. 189 et 190.

deficeremus rationis auxilio; abunde tamen tradux peccati assertorum suorum deformitate corrueret. »

Aug. Tua conviciosa loquacitas rabiem mihi objecit oris obscœni : numquid ergo sum defensor laudatorque libidinis? Numquid ergo ausus sum concupiscentiam carnis, qua caro concupiscit adversus spiritum, paradisi etiam possessione ditare? In quem locum tanti decoris et pacis, simul introduxisti aut bellum, quo ad peccandum impellenti laudabiliter repugnatur, aut dedecus, quo turpiter ei ceditur. Cur ergo tam contumeliose insurgis in me, nec respicis te? Nam ego non accuso Deum; sed tu, qui dicis parvulos nullum ex origine trahere peccatum, quibus ille imposuit grave jugum. Nec incesso innocentiam cum æquitatis injuria : sed tu æquitati facis injuriam, qui tantam dicis habere parvulos innocentiam; quos tamen, si quod ipse sapis, verum esse sciret, gravi jugo æquitas non puniret. Nec inficior veritati, nec Deum criminor; sed tu potius. Verum enim dixit Apostolus, « Corpus mortuum est propter peccatum[1] : » quod tu negas. Deum vero quomodo non criminaris, cui miserias, quas negare non potes, imputas parvulorum, nullum habentium miseria dignum originale peccatum? Ac per hoc conclusio tua, quæ deformitatem nobis ingerit, nullius rationis sequitur veritatem.

XXV. Jul. « Verum quid nos tam obstipe veritatis solius rationem sequendam putamus; cum inimicorum nostrorum phalanx ipsis innitatur rerum periculis, et insurgat in nos ærumnarum múnita suffragiis? Vult quippe pudore coëuntis, dolore parientis, sudore laborantis, transmissionem culparum et pœnarum in semina comprobare, ut his videlicet signis, difficilium partuum, agricolarum sudantium, et dumosorum novalium, crimen

[1] Rom. VIII, 10.

naturale credatur, cujus merito per tot incommoda genus exerceatur humanum : quod quidam per Adæ peccatum, mortale opinantur effectum. Ideo autem dixi, quidam, quia princeps eorum Augustinus hoc quidem erubuit dicere. Denique scribit ad Marcellinum, mortalem Adam factum videri : sed elegantia solita subdit, mortem stipendium iniquitatis fuisse : et quem fatetur mortaliter institutum secundum naturam, mori non potuisse pronuntiat. Illæ ergo adversus nos, quæ leguntur in Genesi, sententiæ proferri solent, quibus Adam atque Eva vexantur, de quibus disserendi jam est tempus. « Dixit, inquit, Dominus Deus serpenti, Quia fecisti » hoc, maledictus tu ab omnibus pecoribus, et ab omni» bus bestiis quæ eunt super terram; super pectus et » ventrem ambulabis, et terram manducabis omnibus » diebus vitæ tuæ, et inimicitias ponam inter te et mulie» rem, et inter semen tuum et semen ejus. Ipsa tuum » captabit caput, et tu illius captabis calcaneum. Mulieri » vero dixit, Multiplicans multiplicabo tristitias tuas et » gemitum tuum, in tristitia paries filios, et ad virum » tuum conversio tua, et ipse tui dominabitur. Adæ au» tem dixit, Quoniam audisti vocem mulieris tuæ, et » manducasti de ligno, de quo præceperam tibi de eo solo » ne manducares ex eo, maledicta terra in operibus tuis; » in tristitia manducabis eam omnibus diebus vitæ tuæ, » spinas et tribulos edet tibi, et edes fœnum agri tui : in » sudore faciei tuæ edes panem tuum, donec convertaris » in terram de qua sumptus es, quoniam terra es, et in » terram ibis[1]. » Has ergo sententias ad testimonium ingenitæ iniquitatis assumitis, concionaminique non fuisse in pariendo fœminas dolituras, nisi ad eas cum peccato Evæ fœcunditatis illius ærumna transisset. Ipsum ergo

[1] Gen. III, 14.

supplicium vultis esse peccati indicium, ut quod prima fœminarum meruit per delictum, nulla quoque sine eadem credatur iniquitate sentire. Non enim esset, inquitis, dolor in pariente, nisi in nascente esset peccatum. His ergo quam attonitus occurram, aut facile metior? tantum enim stimulorum admovit in hoc loco vestra opinio, ut vix digner ad certationem moveri; plura quippe in his objectionibus intelligentiæ sunt peccata quam syllabæ. »

Aug. Ærumnas generis humani quamlibet dicax et facetus irrideas, vel irridere te fingas, ipsæ te in angustias has impulerunt, ut paradisum Dei, etiamsi nemo peccasset, ærumnosum futurum fuisse affirmare cogaris: quod si verecundatus nolueris facere, ut facias tuo dogmate urgeberis; quod dogma nisi correctus abjeceris, istas prementes et in horrendum præcipitium contrudentes angustias non effugies. Quæritur enim a te, has ærumnas, quas et in majoribus et in parvulis esse conspicimus; unde existimes emanare? Respondes ex tuo dogmate, humanum genus sic esse ab exordio sui divinitus institutum. Referturque responsioni tuæ, Ergo et in paradiso futuræ fuerant, si nullum ibi peccatum esset exortum. Hic tu aut præceps ibis, aut dogma mutabis, aut fronte perditus, aut mente correctus. Aut enim ærumnosa vita locum famosissimæ felicitatis implebis, et non invenies oculos quibus qualescumque aspicere audeas Christianos; aut in abrupta horribiliora dejectus, alienæ malæ naturæ nobisque permixtæ has ærumnas hominis imputabis, et Manichæi tartarea profunditate sorbeberis: aut de natura vitiata hanc ærumnarum pœnam judicio Dei punientis existere confiteberis, et in auram catholicam respirabis.

Quin etiam dicis, quod « Quidam genus humanum

per Adæ peccatum mortale opinantur effectum: et addis, ideo te dixisse, quidam, quia ego princeps eorum hoc erubuerint dicere; sed ad Marcellinum scripserim mortalem Adam factum videri. Qui hæc tua et illa mea legerunt vel legunt, si Pelagiani non sunt, profecto vident, quemadmodum lingua tua amplexa sit dolositatem[1]. Nunquam enim ego sensi, nunquam omnino dixi sicut vos dicitis, mortalem Adam factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset. Hæc prorsus verba objecta sunt Cœlestio in episcopali judicio Carthaginensi[2]. Hæc objecta sunt et Pelagio in episcopali judicio Palæstino. Hæc quippe de hac re inter nos et vos vertitur quæstio, utrum Adam, sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset. Nam quis ignorat, quia secundum definitionem, qua immortalis dicitur ille qui non potest mori, mortalis autem qui potest mori, Adam potuit mori, quia potuit peccare; et ideo mori merito culpæ, non necessitate naturæ? Secundum illam vero definitionem, qua et ille immortalis dicitur cujus est in potestate non mori, quis neget Adam esse conditum hujus potestatis? Quoniam qui habebat potestatem nunquam peccandi, profecto habebat potestatem nunquam moriendi. Illud ergo est quod contra vos dicitur, hoc dogma vestrum, quo putatis Adam, sive peccaret, sive non peccaret, fuisse moriturum, omnino esse falsissimum. Quæ cum ita sint, quo pacto ego dicerem, quod me dixisse mentiris, Adam secundum naturam mortaliter institutum, quasi urgeretur necessitate moriendi: cum in mortem nisi propter peccandum non posset urgeri? aut quomodo eum mori non potuisse pronuntio, cum esse mortuum sciam; et utique si mori non potuisset, mor-

[1] Psal. XLIX, 19. — [2] Vide lib. de Peccato Orig. c. 3 et 4, et lib. de Gestis Pelag. c. 11 et 35.

tuus non esset? Sed plane illum non mori potuisse pronuntio. Aliud est autem non posse mori, aliud posse non mori; illud majoris est immortalitatis, hoc minoris. Si duo ista discernis, et quod vos de Adam dicitis, et quod nos contra vos dicimus, cernis. Vos enim dicitis, Sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset: nos autem dicimus, Quandiu non peccaret, moriturus non esset; et si nunquam peccasset, mortuus non esset.

Deinde commemoras quæ contra vos de Genesi dici soleant; et de dolore parientis, qua pœna prior Eva punita est, dicis aliquid, quod nos dicere vis putari vel putas. Non enim dicimus, non fuisse in pariendo fœminas dolituras, nisi ad eas cum peccato Evæ fœcunditatis illius ærumna transisset: cum ad eas non fœcunditatis, sed iniquitatis ærumna transierit. Etsi enim facta est ærumnosa fœcunditas; iniquitas, non fœcunditas hoc fecit: ærumna quippe parientis ex iniquitate hominis, fœcunditas autem ex Dei benedictione descendit. Aut si ærumnam fœcunditatis non sic intelligi voluisti, tanquam eam fœcunditas fecerit, sed acceperit; hæc est nostra sententia. Verum nos non dicimus etiam in paradiso parientes fœminas fuisse dolituras: imo inde colligimus hunc dolorem pœnam esse peccati, quia in eo loco non fuisset, ubi non sinerentur manere quicumque peccassent: quod tu refutare non niteris, nisi Dei paradisum, manu fronti opposita et oculis clausis, non solum libidinibus hominum, verumetiam cruciatibus implere cogaris. Sed quid mirum? quando implere vis illum memorabilis felicitatis locum etiam mortibus hominum, quarum sine aliquo corporis cruciatu, vel nulla, vel pene nulla contingit. Et cum hæc portenta te dicere tuum dogma compellat; eos, qui hæc absit ut dicant, quia illud potius antiquitus Ecclesiæ Dei traditum tenent,

unde dictum est, « A muliere initium factum est peccati, » et propter illam morimur omnes[1]; » audes insuper irridere, eorumque me principem insultanter appellas contra scientiam et conscientiam tuam. Nullo modo namque ignoras, quot et quanti in Ecclesia docti Ecclesiæque doctores ante nos dixerint, sic naturam hominis divinitus institutam, ut si non peccasset, moriturus non esset. Horum ergo quomodo princeps vocor, quos non duco, sed sequor? Te autem non dico esse principem eorum qui asserunt sic Adam mortalem factum, ut sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset, atque ita paradisum sanctæ voluptatis, ubi tanta requies animæ et corporis erat, morientium cruciatibus, mortuorum funeribus, lugentium mœroribus implere conantur. Non es tu eorum princeps: Pelagius et Cœlestius, qui priores ista dixerunt, tenent hujus nefandi dogmatis principatum; quos utinam, sicut non ducis, ita nec sequereris.

XXVI. Jul. « Hoc enim ipsum quam insanum est, quod dicitis, primo dolorem pariendi comitem esse peccati, cum ita perspicue ad sexuum conditionem magis, quam ad criminum respiciat ultionem, ut omnia animalia nullo maculata peccato, hos angores, hos gemitus in parturitione patiantur? Per quod apparet, argumentum non esse peccati, quod inveniri etiam sine peccato potest. Deinde promoventes affertis aliud, multo ineptissimum. Non doleret, inquis, fœmina, nisi esset criminum particeps. Verum illico subditis: Sed hoc peccatum, propter quod dolet mulier, non in pariente, cæterum in nascente deprehenditur. Nam ideo et baptizatæ mulieres, liberæ, ais, agitant a peccato; sed pro filiorum iniquitate, quos edunt, fœcunditatis suæ difficultatibus affliguntur. Qua opinione tradux peccati non jam a matre decurrit in so-

[1] Eccli. XXV, 32.

bolem, sed in parentes a nascente refunditur. Nam si ideo mulier baptizata sentit dolores, quia iniquitates inveniuntur in parvulo; supina incipit tradux esse non prona. At[1] non ideo cruciatur, quia iniquitatem filius habet : sed ideo quia eam secum ipsa, cum nasceretur, advexerat. Verum hoc malum sublatum ab ea per gratiam dixeras : si ergo peccato dolor parturientis adhærebat, amotio peccati cruciatui parturitionum debuit mederi. Aut si cruciatus hic sine iniquitate esse non potest, qui tamen post baptisma in fœminis invenitur; iniquitas quoque eis non est dempta per gratiam, et eviluit pompa baptismatis. Si autem in his mysteriis ea quam nos credimus, non vos fingitis, fuit virtus et veritas, sublatumque est omne peccatum, remanet dolor tamen, qui partus difficultate generatur; manifestum est illum gemitum naturæ indicem esse, non culpæ; quem te quoque annuente patiuntur, quas a Manichæorum peccato liberatas fateris.

» Porro id exemplis rerum solis apparuit : si vero inspiciamus et ipsius verba sententiæ, ne illa vestras nebulas splendidiore fulgore solis radiis dissolvet. Non est quippe dictum ad mulierem : Orientur in te dolores, aut generabo tibi gemitus; ut post culpam sensus eorum institui viderentur : sed, « Multiplicans, inquit, multipli» cabo tristitias tuas[2]. » Ostendit jam esse in naturali ratione, quod se in peccatrice persona non condere, sed multiplicare promittit. Nunquam quippe multiplicantur nisi extantia : cæterum antequam sint, fieri quidem proprie, augeri autem præpropere nuncupantur. Denique ne hoc nostrum magis, quam ipsius veritatis esse videatur, hic in cunctis animantibus verborum refertur ordo servatus. De homine quoque priusquam fieret : « Faciamus, » inquit Deus, hominem ad imaginem et similitudinem

[1] *Supple*, inquies. — [2] Gen. III, 16.

» nostram[1] : » et denuo de muliere : « Dixit, inquit » Deus : Non est bonum esse solum hominem, faciamus » ei adjutorium simile sui[2]. » Postea vero quam facti sunt, « Benedixit eis, inquit, dicens : Crescite, et multiplica- » mini, et implete terram[3]. » Antequam conderentur, non est dictum, multiplicentur, sed, fiat homo : posteaquam extitit qui acciperet incrementa, consequenter adjungit : « Crescite, et multiplicamini, et implete ter- » ram. » Hoc itaque ordine gemitus parturitionum, qui secundum naturam fuerat, ita in hominum corporibus, sicut in pecoribus institutus, non conditur in Eva, sed crescit, ut peculiari granditate excitatorum affligeretur angorum. Nec tamen ad posteræ ætatis fœminas, nisi naturali mediocritate et corporum varietate pertingerent. Ibi ergo, non ut doleret in pariendo mulier, de peccato fuit; sed ut nimis doleret : sicut etiam temporibus diversis debilitates corporum pro peccatis, quibusdam legimus accidisse : sed non illa ampliatio miseriarum parcimoniam modi naturalis evertit. Nec tamen omnia quæ in eadem sententia continentur, animadvertentis vigore clauduntur. Cæterum quædam ibi pars indicat meritum, quædam designat officium. « Multiplicans, inquit, multiplicabo » tristitias tuas et gemitum tuum, in tristitia paries filios. » Huc usque ultio, quam non natura, sed persona promeruit. Jam hinc simpliciter posterioris sexus munus ostenditur : « Ad virum, inquit, tuum conversio tua, et ipse » tui dominabitur. » Hoc nimirum non spectat ad pœnam, quod nisi esset, spectaret ad culpam : ut viro quippe mulier modesto subdatur affectu, ordo est, supplicium non est. Caput enim, secundum Apostolum, mulieris, vir[4]; quia non est creatus homo propter mu-

[1] Gen. I, 26. — [2] Id. II, 18. — [3] Id. I, 28. — [4] Ephes. V, 23.

lierem, sed mulier propter virum[1]. Si ergo caput suum congruo pudore veneretur, naturæ instituta custodit, non peccati tormenta perpetitur; cui ordini si resultaverit, rea est. Non est ergo in miseria functio rei, cujus neglectus in noxa est. »

Aug. Dolorem pariendi pœnam dicimus esse peccati. Scimus enim hoc Deum sine ulla ambiguitate dixisse, nec dixisse nisi prævaricatrici sui mandati, nec ob aliud dixisse, nisi quia irascebatur suum prævaricatum esse mandatum. Sed hanc iram Dei ut tu exinanires et frustrares, dixisti usque adeo pœnam istam non esse peccati, ut animalia quorum nulla peccata sunt, gemitus hujusmodi in partu doloresque patiantur. Non quidem tibi dixerunt animalia, utrum ille gemitus sit canentium vel dolentium. Gallinas sane parituras, similiores esse cantantibus quam dolentibus cernimus; post partum vero tales voces edere, quales in formidine consuerunt: porro cum pariunt in summo esse silentio, sicut columbas, et alias aves, quæ advertentibus innotescunt. Quis ergo movit muta animantia, quæ quid in se agatur indicare non possunt, utrum tempore pariendi eorum motus et sonus non solum nihil doloris, sed habeat aliquid etiam voluptatis? Sed quid mihi est in hac re scrutari obscura naturæ, cum inde nostra causa non pendeat? Prorsus si muta animalia nihil doloris patiuntur in partu, argumentum tuum nullum est? si autem patiuntur, ea ipsa pœna est imaginis Dei, conditioni pecorum comparari; pœna porro imaginis Dei, nisi culpa præcederet, justa esse non posset.

Illud autem absit ut dicam, quod tanquam dicam, refellendum putasti, non suo, sed nascentis merito matrem dolere cum parturit, et ideo etiam dimissis peccatis fideles dolere urgente necessitate pariendi. Absit, inquam,

[1] I Cor. XI, 9.

ut hoc dicam. Numquid enim quia mortem dicimus peccati esse supplicium, ideo dicendum est eam post remissionem peccatorum non debuisse contingere? Hæ quippe, quas in natura prævaricatione vitiata dicimus pœnas esse peccati, ideo etiam post remissionem peccatorum manent, ut probetur fides, quam de venturo credimus sæculo, ubi ista non erunt. Neque enim fides esset, si propterea crederemus, quia continuo nobis nihil dolendi et non moriendi præmium redderetur. Qua ratione reddita, id est, ad agonem fidei nobis relinqui mala contracta peccato, quamvis reatu peccatorum per baptismum jam soluto, quid habet virium quod aisti: « Si in mysteriis » sublatum est omne peccatum, et remanet tamen dolor qui partus difficultate generatur, manifestum est illum gemitum naturæ indicem esse, non culpæ? » Hoc enim, quod nullas adversus nos habet vires, non utique diceres, si fidei tu vel haberes vel attenderes vires, quæ tanto sunt fortiores, quanto magis ea speramus quæ non videmus, et per patientiam miseriarum, plenitudinem beatitudinis expectamus.

« Sed ipsa, inquis, Dei verba, quibus non ait: Orientur in te dolores, aut generabo tibi gemitus, ut post culpam sensus eorum viderentur institui; sed ait: « Multipli» cans multiplicabo tristitias tuas; » ostendunt quia jam erat in naturali ratione, quod se in peccatrice persona non condere, sed multiplicare promittit: » et addis, quasi definitivam generalemque sententiam, dicens: « Nunquam quippe multiplicantur nisi extantia; cæterum antequam sint, fieri quidem proprie, augeri autem præpropere nuncupantur. » Ubi primum a te quæro, quomodo dicas dolores Evæ jam extantes fuisse, quos perpessa non fuerat: quomodo, inquam, jam dolores habebat, quæ nihil dolebat? Quod si non extabant in ea

dolores, quia eos non habebat quæ non dolebat : poterant ergo multiplicari et qui non erant; et recte accipitur dictum : « Multiplicabo tristitias tuas, » id est, multas eas esse faciam, quod fieri potest, sive aliquid esse jam cœperit, sive nec cœperit. Frustra igitur dixisti : « Nunquam enim multiplicantur nisi extantia : » quia ecce in Eva post peccatum dolores sunt multiplicati, qui priusquam peccasset, non erant ulli. Ac per hoc, non ideo dixit Deus : « Multiplicabo tristitias tuas, » quia tristitiæ in illa esse jam cœperant aliquæ; sed quia multiplices erant futuræ, ex quo inciperent esse. « Sed erant, inquis, in naturali ratione. » Si ergo in naturali ratione jam sunt etiam quæ nondum orta sunt, quid te adjuvat quod aisti, « Propterea Deum non dixisse : Orientur in te dolores; sed, Multiplicabo dolores tuos, quia jam erant in naturali ratione? » Respondetur enim tibi : Potuit dicere, « Orientur in te; » quia eos erat multiplicaturus, qui in ratione naturali jam erant, non qui jam orti erant. An forte dicturus es : Jam prorsus orti erant in ipsa naturali ratione? Quanto igitur manifestius et acceptione dignius tibi dicitur : Jam erant filii Adam in Adam naturali ratione, quando, sicut ait beatus Joannes episcopus[1], illud peccatum grande commisit, et omne hominum genus in commune damnavit, vel sicut ait collega ejus Ambrosius : Fuit Adam, et in illo fuimus omnes[2]; periit Adam, et in illo omnes perierunt? si tu audes dicere, non solum, Jam erant, verumetiam quod nos de filiis Adam, quando peccatum illud admissum est, dicere non audemus. Jam orti erant dolores Evæ, quando eos Deus multiplicaturum se esse minatus est. Verumtamen non in naturali ratione jam erant Evæ dolores, quos parturientes, necesse est perpeti; quia non eos illam necesse

[1] Chrysost. in homil. de Lazar. resusc. — [2] Ambros. lib. 7. in Luc. 15.

erat perpeti, cum parturire cœpisset : venerunt quippe illi damnatione culpæ, non conditione naturæ. Quod vos negando quid agitis, nisi ut in loco illius beatitudinis, ubi esse homines permissi non sunt, quos jam cruciari oportebat, cruciatus hominum etiam peccante nemine collocetis? Quod ignoro qua fronte faciatis; nisi quia vos paradiso contrarios, contra paradisum quodam modo habitare delectat; quia et Adam de paradiso ejectus, contra paradisum est collocatus[1].

Jam itaque paradiso contrarius quanta vanitate contra paradisum argumenteris attende. Multiplicari non tibi videntur, nisi ea quæ ex aliqua parte jam existunt; cæterum, antequam sint, non multiplicari putas dicenda esse, sed fieri. Nulla ergo multiplicia nascuntur, si non additamentis multiplicantur, id est, fiunt multiplicia. Ac per hoc, ille qui dictus est esse in Sapientia spiritus multiplex [2], qui esse non cœpit, sed ex æterno ita est, non recte appellatus est multiplex, quia eum multiplicem nulla additamenta fecerunt. Quid etiam dicturus es de responso Dei ad Abraham, ubi ait, : « Multiplicans » multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli [3]? » Ubi videmus Deum multiplicasse etiam stellas cœli, sicut se promisit multiplicaturum semen Abrahæ? Numquid ergo stellæ cœli, ut multiplicarentur, pauciores prius esse cœperunt, et non in numero suo multiplices sunt institutæ, ex quo sunt institutæ? Cur ergo non sic accipis quod dictum est. « Multiplicans multiplicabo tristitias tuas; tanquam dixisset, faciam tristitias tuas multiplices, nisi quia sic agis, ut in paradisum, contra quem collocatus es, si possis introducas dolores, et in loco tantæ beatitudinis ante peccatum prædices miserias institutas? Quod enim Eva, ut affirmas, cum doloribus parturitionem natu-

[1] Gen. III, 24, juxta LXX. — [2] Sap. VII, 22. — [3] Gen. XXII, 17.

raliter antequam peccaret, accepit, istam vocas parcimoniam naturalem; quam videri non vis eversam ex eo quod amplius de pœna mulieri Deo vindicante, cum peccasset, accessit. Sic enim loqueris, ut dicas: « Sed non illa ampliatio miseriarum parcimoniam modi naturalis evertit. » Proinde te docente, ut fœminæ in partu mediocriter doleant, parcimonia naturalis quod vero peccati merito additum est: est Evæ, ampliatio miseriarum est. Nec vides, cum ista dicis, quia si ampliatæ sunt miseriæ per peccatum; jam fuerant institutæ per naturam, et mulier, cui ampliatæ sunt miseriæ merito peccati, jam naturaliter misera erat ante licet eam dicas parcimonia naturali mediocriter miseram: peccatum. Tu tamen velis nolis, cui dicis accessisse ampliatione miseriarum, profecto et ante hanc accessionem miseram confiteris. Ecce quod de te meretur natura hominis a Deo primitus instituti: ecce quod de te meretur paradisus Dei: Ejectus quippe et contra eum collocatus talia contrarius reddidisti, ut in loco beatitudinis diceres miserias divinitus institutas, non autem cœpisse, sed crevisse peccatis. Quid tam contrarium, quam miseria beatitudini, et beatitudo miseriæ? Aut quid significat, quod de paradiso peccator exclusus, contra paradisum est collocatus; nisi quia in miseria collocatus est, quæ beatitudini sine cujusquam contradictione vel dubitatione est contraria? Et quid sic fugit natura ut miseriam; quid sic appetit, ut beatitudinem [1]? Denique liberum arbitrium quod de hac re habemus, ita nobis naturaliter insitum est, ut nulla miseria nobis possit auferri quod miseri esse nolumus, et volumus esse beati. Usque adeo ut jam ipsi qui male vivendo sunt miseri, male vivere quidem velint, nolint tamen esse miseri, sed beati. Hoc est liberum arbitrium nostris mentibus immobiliter fixum, non quo bene agere volumus,

[1] Lupus Ferrar. in collect. quæst. 2. de Libero Arbit.

nam id humana iniquitate potuimus amittere, et gratia divina possumus recipere; sed liberum arbitrium quo beati esse volumus, et miseri nolumus, nec miseri possunt amittere, nec beati. Beati quippe omnes esse volumus, quod ipsi quoque philosophi sæculi, et Academici de rebus omnibus dubitantes, teste patrono suo Tullio, coacti sunt confiteri : Idque unum esse dixerunt, quod disputatione non egeat, quod nemo est qui non expetat. Hoc arbitrium liberum adjuvatur per Dei gratiam, ut quod naturaliter volumus, hoc est beate vivere, bene vivendo habere possimus. Et tu dicis, quamvis mediocres miserias, tamen miserias beatitudini nullo negante, nullo ambigente contrarias, in primis operibus Dei, nullo cujusquam præcedente peccato [1], naturaliter institutas, ut scilicet peccatricis mulieris pœna, propter quam dictum est, « Multiplicans » multiplicabo tristitias tuas, » non sit institutio miseriarum, quæ, ut dicis, jam fuerat in natura; sed ampliatio, quæ accessit ex pœna.

Quid ego jam tecum agam de sequentibus Dei verbis, ubi posteaquam dixit quod ad pœnam pertinebat, « In » tristitia paries filios, » mox addidit, « Et ad virum tuum » conversio tua, et ipse tui dominabitur [2]. » Quid opus est ut tecum inde confligam, utrum ista dominatio viri pœna sit fœminæ, an ordo naturæ? quem tamen ordinem non commemoravit Deus, quando condidit, sed quando punivit. Verum, ut dixi, quid opus est in eo remorari, quod utrumlibet fit, nostram non impedit causam? Prorsus Deus, a supplicio quod infligebat mulieri, ad præcipiendum fuerit repente conversus, et jubendo non damnando dixerit, Ad virum tuum conversio tua, et ipse tui dominabitur : quid hoc ad quæstionem, quam de supplicio peccatricis ista disputatione versamus? De miseriis tecum

[1] Gen. III, 16. — [2] Ibid.

ago, quas de paradiso ejectus eique contrarius, in paradiso locare conaris; easque non peccantium meritis, sed Deo naturarum institutori, tanquam et ipsas naturaliter instituerit, tuo pudore pereunte, et ore blasphemante tribuere. Dic jam quid etiam de viri pœna persuadere nitaris : quando quidem jam satis est, quid ista mulier, quæ ante peccatum nuda erat et non confundebatur, te nudavit atque confudit.

XXVII. Jul. « Verum sufficiant ista de muliere, transeamus ad viri munia. « Adæ, inquit, dixit : Maledicta terra » in operibus tuis, in tristitia manducabis eam omnibus » diebus vitæ tuæ ; spinas et tribulos edet tibi, et edes » fœnum agri tui : in sudore faciei tuæ edes panem tuum ; » donec convertaris in terram de qua sumptus es : quo» niam terra es, et in terram ibis [1]. » Hic non est dictum, Multiplicabo spinas tuas, aut sudores tuos : sed quasi tunc primum creata dicuntur. At etiam hujus invidia, non majore quam uxoris ejus labore dissolvitur : initio quippe non semini hominis, sed humo maledicitur ? « In » tuis operibus, inquit, maledicta terra erit. » Quid commerita fuerant arva, (quæ certe de traduce Adæ habere nihil poterant), ut pro peccato voluntatis alienæ convicium maledictionis exciperent ? An ut etiam ipsorum cespitum doceretur exemplo, posse esse maledictum, ubi culpa non esset ? Nam si in homine peccatum, in segete maledictum; manifestum est crimina non semper adhærere dispendiis. Si ergo propter hoc maledicitur terræ, ut ille qui peccaverat affligatur, nec tamen ibi iniquitas, ubi maledictio continetur : cur non ea conditione, etiamsi quid ærumnarum naturæ nostræ post peccatum primi hominis doceretur illatum, tamen sequeretur non ideo miseros esse nascentes, ut rei convincerentur ; sed ut commemora-

[1] Gen. III, 17.

tione peccati primi, afflictio succedanea his quos reos non fecerat, imitationis malæ indiceret cautionem? Quandoquidem et terra et ob hoc ostenderetur maledicti convicium pertulisse, ut malum alienæ voluntatis argueret, non ut participationem sui criminis gigneret : nisi forte credamus chariorem Deo terram esse, quam innocentiam, ut scelere alieno cum glebam non patiatur pollui, addici tamen permittat infantiam. Maledictum ergo dirigitur in terram, nec tamen hoc ipsum relinquitur involutum. Disseritur quippe quo fine ejusmodi sententia tenderetur, vel quomodo humus maledicta vocaretur. « In tristitia, » inquit, manducabis eam omnibus diebus vitæ tuæ. » Quo igitur genere se exponat, advertito : maledicta dicitur terra, non quo in eam animadverti quiverit, sed hoc nomine opinio animi mœrentis ostenditur ; ut quoniam sterilem sciebat pro cultoris sui meritis, ægritudo esurientis operarii imputaret terræ quod ipse promeruerat, et maledictam eam afflictus vocaret, cujus ideo claudebatur opimitas, ut prævaricator ille nec naturam, nec terram, sed voluntatem atque personam suam maledicto fateretur obnoxium. « Spinas, inquit, et tribulos edet tibi. » Non fuit contentus dicere, « Spinas ac tribulos edet : » Sed addidit, tibi. Inter virgulta quippe alia, et veprium frutices olim jussa protulerat : tunc vero, ut compungeretur homo, solito senticosior futura promittitur. Quod Adam vehementer castigare poterat, quem post paradisi fontes et prata, etiam unus rubus posset offendere.

« In sudore autem faciei tuæ edes panem tuum : » non satis ad ærumnam video pertinere : si quidem etiam naturale adjumentum est, ut operantium artus sudore recreentur. Illi autem ante peccatum laborem incubuisse » culturæ lectio ipsa testatur. Sic enim ait : Et sumpsit » Dominus Deus hominem quem fecit, et posuit illum in

» paradiso, operari eum et custodire [1]. » Si ergo etiam in paradiso noluit eum Deus pabula examussim illaborata suscipere, sed indicto operationis, quam indiderat excitavit industriam ; quid ei novum accidisse credimus, si sentiret sudorem, qui experiebatur laborem ? »

« Sequitur autem : « Donec convertaris in terram ex qua » sumptus es ; quoniam terra es, et in terram ibis. » Hæc sane pars extrema sententiæ, sicut illa mulieris, ad indicium, non ad supplicium respicit : quin imo ut res indicat, promisso fine consolatur hominem. Quia enim supra commemoraverat dolores, labores, sudores quorum sensum natura, nimietatem persona susceperat ; ne hoc in æternum videretur extendi, mitificat ægritudinem terminus indicatus : ac si diceret, Verum non semper ista patieris ; sed « Donec convertaris in terram de qua sumptus » es ; quia terra es, inquit, et in terram ibis. » Cur non postquam dixit : « Donec convertaris in terram de qua » sumptus es ; » subdidit, quia peccasti, et mea præcepta transgressus es ? Hoc enim dicendum erat si resolutio corporum ad crimina pertineret. Verum quid dixit ? « Quia terra es, inquit, « et in terram ibis. » Causam cur in terram rediturus esset, ostendit : « Quia terra es, » inquit. Quomodo autem esset terra, superior sermo patefecerat : « Quia de terra, inquit, sumptus es. » Si ergo redeundi in terram hanc esse rationem dixit Deus quoniam fuerat assumptus e terra, porro ut assumeretur, ad iniquitatem spectare non potuit ; procul dubio non iniquitatis, sed naturæ mortalis fuit ut qui æternus non erat, in corporis parte solveretur.

Illa ergo sterilitas arborum, illa veprium ubertas, illa agri partus aucta calamitas, personis hominum sunt illata, non generi. Denique jam natis Caïn et Abel unius

[1] Gen. II, 15.

naturæ ambobus, sed diversarum voluntatum, nec Caïn sponte peccanti profuit quod eum peccata patris non presserant, nec Abeli nocuit quod parentes ejus deliquerant : sed suopte uterque judicio nec virtutis sibi, nec vitii naturale infuisse præjudicium vario proposito, fine vario publicarunt. Functi quippe officio sacerdotum, conditori suo Deo hostias obtulerunt. Cæterum par obsequium, impar cura discrevit. Patefecit hic divina sententia, quæ complacitum sibi munus Abelis ostendit : offenso autem Caïn causam suæ indignationis aperuit, dicens eum bene obtulisse, sed male divisisse. Nec mora exarsit profanus animus in livorem, et germani sanctitate gravatus, parricidium gratificatur invidiæ. Ita prima occasione claruit malum non esse mortem, quod eam justus primus omnium dedicavit. Nec tamen iram Dei animi sontis audacia effugit. Interrogatur de fratre, convincitur de scelere, addicitur ultioni, et extra eum terrorem, qui ei pro insigni crudelitatis incubuit, terræ quoque maledictione punitur. « Maledictus, inquit, tu a terra, quæ » aperuit os suum accipere sanguinem fratris tui de tua » manu; quoniam operaberis terram, et non adjiciet vir» tutem suam dare tibi[1]. » Ecce denuo sterilitas terræ in pœna cultoris indicitur. Innumera autem generis[2] tormenta in Deuteronomio promittuntur. Quid ergo? Nostrarum dumeta terrarum, quibus amputandis runcone armatus cultor invigilat, per Caïn parricidium germinarunt? Et quia omnis spinosi ruris dominus, peccato quod spinarum ubertate punitum est, a vobis putatur obnoxius; omnes jam parvuli non solum comedisse poma, quamvis nascantur sine dentibus, sed etiam Abelis sanguinem effudisse dicentur? apparet certe, ad quem furorem perveniat Manichæorum tradux : quæ quoniam nihil

[1] Gen. IV, 11. — [2] *Forte* hujus generis.

habet præter amentiam, ridet de argumentis vestris catholicorum gravitas; sed de ruinis vestris eorumdem plorat affectio. »

Aug. Nempe nihil agit tua tam diuturna et operosissima disputatio de pœna primi hominis, nisi ut hac extenuata, etiam ipsa culpa extenuetur, quæ pœnæ hujus ingestione damnata est. Et hoc facis propter verba libri mei, cui respondes, quæ tibi tanquam redarguenda proponis, ubi dixi, « Illud ergo peccatum quod ipsum hominem in paradiso mutavit in pejus, quia multo est grandius quam judicare nos possumus, ab omni nascente trahitur. » Ut ergo non videatur grande peccatum, quo potuerit in deterius natura mutari, leve ac prope nullum supplicium esse contendis quod meruit. Hinc est, quod maledictam terram in operibus prævaricatoris retorques ad tui dogmatis pravitatem : hinc est, quod spinas et tribulos, et ante quam homo peccaret, fuisse asseris institutos; cum Deus hæc inter sua primitus instituta non nominet, sed in peccatoris supplicio comminetur : hinc est, quod sudorem laborantis, ut non satis ad ærumnam pertinere videretur, etiam naturale adjumentum esse dixisti, ut scilicet operantium artus sudore recreentur; tanquam Deus ista dicens non irrogaret supplicium pro peccato, sed daret insuper præmium. Quanquam hoc congrue diceremus, si sudorem laboris ita laudares, ut tunc diceres institutum : nunc autem et ante peccatum sic affirmas in paradiso hominem collocatum, ut operando terram sine labore non esset; quasi non posset illa firmitas, et nulla infirmitas corporis, non solum sine labore, verumetiam cum animi voluptate, quod delectare poterat, operari.

Sed cur hoc dixeris, occulere nequivisti : apertissime quippe loqueris, cum addis, « Quid novum accidisse dicimus, si sentiret sudorem, qui experiebatur laborem? »

Tantum-ne te libuit quietissimo beatorum loco, non solum tristitias parturitionis in fœminis, verumetiam in viris sudorem laboris immittere, ut Deo damnante, nihil novi damnato diceres accidisse? Tantum-ne illudis ac despicis severitatem Dei, ut quod irrogavit ille pœnaliter, tu donatum naturaliter asseveres? Si nihil novi homini accidisse dicis, cui Deus dixit, «In sudore faciei tuæ » edes panem tuum:» negato hoc Deum dixisse damnantem. An dicturus es, Ille quidem hominem damnavit his verbis, sed nihil homini ex hoc accidit novi? Ergo ille damnavit, sed non est iste damnatus? Frustratus est impetus ultionis, tanquam Deus telum ejecerit et non potuerit ferire quem voluit? Imo, inquis, et damnatus est, et nihil ei accidit novi. Hic risum tenere difficile est. Si enim damnatus est, et nihil ei novi accidit; solebat ergo damnari, ac per hoc solebat et peccare: non enim damnaretur injuste. An quia eum tunc primum peccasse nemo ambigit, injuste solebat ante damnari? Non enim, sicut de pariente dixisti, hoc saltem novi accidisse homini fassus es, quod sicut mulieri dolor parturitionis, ita viro sudor laboris est additus: hoc modo enim, hac additione quæ antea non fuit, novi illi aliquid accidisse concederes. Sed cum dicis: «Quid ei accidit novi?» quem tamen confiteris esse damnatum; quid aliud affirmas, quam sic eum solere damnari? Aut si solere fieri non dicimus, nisi quod assidue factum novimus; certe sic vel semel necesse est ante damnatum esse concedas, cui nihil novi accidisse, quod sic damnatus est, asseveras. Ubi vides, in quæ fueris abrupta progressus. Redi ergo a præcipitio laboriosæ disputationis tuæ, et noli labores et dolores in sedes felicium gaudiorum, atque in locum ineffabilis quietis inferre.

Quid quod etiam corporis mortem sic paradiso conaris immittere, ut eam dicas prævaricatori pro beneficio

fuisse promissam, vel potius indicatam, ubi Deus dixit, « Terra es, et in terram ibis : » tanquam nesciret homo sic se fuisse institutum, ut sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset; et hanc illi scientiam tunc Deus donaverit, quando eum pro commissa iniquitate damnavit? Disputans quippe de his Dei verbis, ubi ait : « In sudore faciei tuæ edes panem tuum, donec revertaris in terram de qua sumptus es, quia terra es, et in terram ibis. » Hæc sane, inquis, pars extrema sententiæ, sicut illa mulieris, ad indicium, non ad supplicium pertinet : quin imo, ut res indicat, consolatur hominem. Quia enim supra, inquis, commemoraverat dolores, labores, sudores, quorum sensum natura, nimietatem persona susceperat; ne hoc in æternum videretur extendi, mitificat ægritudinem terminus indicatus : ac si diceret, Verum non semper ista patieris, sed donec convertaris in terram de qua sumptus es, quia terra es, et in terram ibis. » Hæc dicens persuadere conaris, ita quidem creatum hominem, ut etiamsi rectitudine vitæ, in qua creatus est, permaneret, tamen mortalis necessitate naturæ quandoque moreretur; sed hoc ei non esse indicatum, nisi tempore damnationis suæ, ut ærumna ejus, ne putaretur æterna, de promisso acciperet fine solatium. Putaret ergo Adam non se moriturum, si hoc illi non indicasset Deus : hoc autem non illi indicasset Deus, nisi peccatorem damnari oporteret : remaneret ergo in hoc errore, quo æternum se, aut nunquam moriturum esse credebat, nisi ad sapientiam, qua se homo cognoscit, peccati merito perveniret. Sentis-ne quid dicas? Accipe aliud. Procul dubio nesciens Adam se esse moriturum, quod nisi peccasset utique nesciret, tamen si peccare noluisset etiam hoc nesciens beatus esset, et credens contraria veritatis miser non esset. Audis-ne quid dicas? Accipe et tertium. Si justitiæ suæ tempore Adam

credebat se nec corpore moriturum, si Dei præceptum minime violasset, moriturum autem tunc didicit, quando violavit: hoc nos credimus, quod cum esset justus, ille credebat; hoc autem vos creditis, quod nisi injustus nosse non meruit. Noster ergo error stat in parte justitiæ, et in parte iniquitatis vestra sapientia. Intelligis-ne quid dicas? Accipe et quartum. Si beato et justo illi homini non indicavit Deus corporis ejus mortem futuram, indicavit autem misero et peccatori; congruentius creditur, timore quoque mortis eum cruciare voluisse, etiam isto scilicet dignum judicans esse tormento. Ut enim clamat ipsa natura, plus mors metuitur, quam labores: laborant quippe omnes homines ne moriantur, si eis talis optio proponatur, ut continuo moriantur, si non laboraverint: quotus quisque autem reperitur, qui mori malit, quam laborare? Denique ipse Adam per tot annos maluit laborare, quam non laborando et fame moriendo vitam simul et laborem finire. Nam quo alio sensu naturali etiam Caïn plus mortem timuit, quam laborem? Quo alio sensu per non iniqua nec inhumana judicia, minora crimina labore metallico, majora morte judices damnant? Unde autem Martyres tanta gloria prædicantur, quod pro justitia mortui sunt, nisi quia major virtus est mortem spernere, quam laborem? Propter quod non ait Dominus, « Majorem » charitatem nemo habet, » quam ut laboret; sed, ut animam suam ponat pro amicis suis[1]. Si ergo major est charitas mori, quam laborare pro amicis; quis tam cæcus est, ut non videat minorem pœnam laboris esse quam mortis? Aut si plus homo debet laborem metuere, quam mortem; quomodo non est misera ipsa natura, quæ plus mortem metuit, quam laborem? Et tu ista non cogitans, dicis indicata sibi sua morte hominem consolatum, ne

[1] Joan. xv, 13.

suum laborem putaret æternum : cum si vestrum dogma verum esset, quo affirmatis Adam, etiamsi non peccasset, fuisse moriturum, propterea hoc illi indicandum non fuisset, antequam inciperet pœna damnationis affligi, ne illum Deus prius quam peccasset, mortis timore torqueret; tunc autem, cum jam posteaquam peccavit, pœna dignissimum judicaret, indicaret etiam esse moriturum, ut eamdem pœnam Deus justus, mali ultor admissi, etiam timore mortis augeret.

Quisquis igitur hæc Dei verba, quibus est punitus Adam, quando dictum est, « Terra es, et in terram ibis[1], » secundum fidem catholicam intelligit, nec vult introducere in paradisum corporis mortem præcipue; ne introducat et morbos, quorum miserabili varietate morientes videmus affligi, et paradisum sanctæ voluptatis, ac spiritalis et corporalis felicitatis, cui vos non pudet esse contrarios, doloribus, laboribus, mœroribus implere cogatur; sicut vos cogimini, nec invenitis qua exire possitis, quandiu tam impium dogma mutare non vultis : qui ergo, ut dixi, hæc Dei verba secundum catholicam suscipit et intelligit fidem; sicut cernit pœnam laboris in eo quod dictum est, « In sudore faciei tuæ edes panem tuum ; » ita pœnam cernit et mortis in eo quod sequitur, Donec revertaris in terram de qua sumptus es, quia terra es, et in terram ibis : ac sic accipit dictum, tanquam diceretur, Ego quidem te de terra sumpsi, et hominem feci; et utique potui facere, ut eadem terra quam viventem feci, nunquam cogeretur vita carere quam dedi; sed quia terra es, id est, secundum carnem quæ de terra sumpta est, non secundum me, qui de terra sumpsi, vivere voluisti; laborabis in terra, donec revertaris in eam; et ideo reverteris in terram, quia terra es; et justa pœna ibis in

[1] Gen. III.

terram de qua factus es, quia spiritui non obedisti a quo factus es. Iste intellectus sanus atque catholicus præcipue inde cognoscitur, quia non cogit mortibus implere terram viventium, terramque felicium malis omnibus laboriosissimis et gravissimis, quæ homines in hoc corpore corruptibili patiuntur, et ea non ferendo ut moriantur urgentur.

Non enim potestis dicere, leniter homines in paradiso fuisse morituros, si nemo peccasset : quia et hoc contra vos est. Si enim tunc leniter moreretur, et nunc tam aspere moriuntur, per peccatum hominis mutata est humana natura : quod vos negantes, consequenter cogimini tales omnino mortes, quales non sunt, loco illius tantæ felicitatis et jucunditatis immittere; ac per hoc et innumerabilia genera morborum, tam gravia, tamque intolerabilia, ut eis homines compellantur in mortem. Quæ paradisi facies si vestras facies aliquo pudore perfundit atque confundit; qui non vultis confiteri nostram per peccatum mutari potuisse naturam, vestram potius mutare sententiam; et corpus mortuum propter peccatum cum Apostolo confitemini[1] : dicite cum Ecclesia Dei : « A muliere initium factum est peccati, et propter illam » morimur omnes[2]. » Agnoscite cum Ecclesia Dei, quia corpus corruptibile aggravat animam[3]. Non enim ante peccatum in paradiso tale erat corpus, ut illo anima gravaretur. Cantate cum Ecclesia Dei : « Homo vanitati si- » milis factus est, dies ejus velut umbra prætereunt[4]. » Neque enim qui est ad similitudinem Dei factus, fieret nisi per peccatum similis vanitati, ut ætatum cursu et mortis incursu, velut umbra dies illius præterirent. Nolite luci serenissimæ veritatis nubila vestri erroris offun-

[1] Rom. VIII, 10. — [2] Eccli. XXIV, 32. — [3] Sap. IX, 15. — [4] Psal. CXLIII, 4.

dere : paradisum Dei corda fidelium, quem debent amare, non debent amaricare. Quid enim vos offendit, obsecro, quid vos offendit ille memorabilis beatorum et quietorum locus, ut eum mortibus hominum, et per has malis omnibus quibus abundare cernimus angustias necessitatesque morientium, oculis clausis, fronte impudentissima, mente pertinacissima, lingua loquacissima, velitis implere; ne cogamini confiteri in has miserias, quibus videtis refertum genus humanum a vagitibus parvulorum usque ad anhelitus decrepitorum, per peccatum maximum primi hominis humanam corruisse naturam? et quia injustum esse respicitis parentum in posteros sine culpa transire pœnam, transisse concedatis et culpam.

Maximam quippe culpam primi hominis extitisse, quam tu propterea, quantum potuisti, extenuare conatus es, ne propter illam crederetur natura humana potuisse mutari : ergo illam culpam maximam fuisse, non solum per ipsas miserias generis humani, quæ ab infantium cunabulis incipiunt, verumetiam per te ipsum probo. Et tu enim in secundo tui hujus operis libro maximam formam peccati in primo homine posuisti[1], ut e contrario maxima forma justitiæ commendaretur in Christo; quod te dixisse mihi videris oblitus : nam si memor fuisses, nunquam profecto peccatum Adæ tam loquaciter minuere nitereris. Ego autem maximum illud peccatum fuisse, pœnæ ipsius granditate demonstro : non enim est major, quam ut de paradiso projiceretur, et a ligno vitæ separaretur ne viveret in æternum : additis etiam hujus angoribus vitæ, ut dies ejus et in laboribus gemerent, et sicut umbra transirent. Enimvero hæreditaria ipsa generis humani, ab infantibus usque ad senes, calamitas testis est; quæ miseriæ non haberent conditionem sup-

[1] Lib. 2. n. 189 et 190.

plicii, nisi traherentur contagione peccati. De qua contagione nobiscum pertinaciter pugnas, et ne ista credatur, et ipsum peccatum primi hominis, et supplicium ejus extenuas, et dolores, labores, et mortes in paradisum introducere impudentissima et impiissima contentione conaris.

Dicis etiam : « Si propter hoc maledicitur terræ, ut ille qui peccaverat affligatur, nec tamen ibi iniquitas, ubi maledictio continetur; cur non ea conditione etiam, si quid ærumnarum naturæ nostræ post peccatum primi hominis doceretur illatum, sequeretur tamen non ideo miseros esse nascendos[1], ut rei convincerentur; sed ut commemoratione peccati primi afflicto succedanea, his quos reos non fecerat, imitationis malæ indiceret cautionem? » Video quibus premaris angustiis. Miserias nascentium cogeris confiteri, quoniam vim tibi facit rerum evidentia, quam præ oculis omnium constitutam negare non sineris : has autem miserias nascentium, etiam in paradiso futuras fuisse, si nemo peccasset, vis quidem asserere; sed cernis te hominibus qualecumque cor habentibus, id persuadere non posse. Remanet igitur, ut propter peccatum primi hominis genus humanum fatearis miserum effectum : sed hoc absolute dicere formidans : « Si quid ærumnarum, inquis, naturæ nostræ post peccatum primi hominis doceretur illatum. » Quid est, « Si quid doceretur? » Ita-ne vero res manifestissima, quam tu quoque jam sentire compelleris, non docetur? An eo redeundum est, unde per hæc verba sensim fugere meditaris; intelligens quam intolerabili absurditate credatur, nascentium miserias etiam in paradiso futuras fuisse, si nemo peccasset? Quod si dicere horrescis, quoniam re vera vehementer horrendum est : cur dicis, « Etiamsi

[1] Julianus upra, nascentes.

doceretur; » cum sine ulla dubitatione doceatur, non aliquid ærumnarum, sed omnes ærumnas nascentium post peccatum primi hominis, imo propter peccatum primi hominis, nostræ illatas esse naturæ?

Sed, « Non, inquis, ideo sunt miseri nascentes, ut esse rei convincantur. » Nec ego dico : Ideo miseri sunt nascentes, ut convincantur rei : sed dico potius : Ideo convincuntur rei esse, quoniam sunt miseri. Justus est enim Deus, quod assidue contra te dicis, et nescis : justus est, inquam, Deus; et ideo nascentes nec facere nec fieri sineret miseros, nisi nosset reos. Unde non aliter fides catholica intelligit quod ait Apostolus : « Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum » mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt[1]. » Quod tu nolens referre ad originis nexum, detorquere conaris ad imitationis exemplum : ex quo fit, ut cum tibi dicitur : Cur ergo miserias generis humani in ipso incipientis ætatis exordio, innumeris et diversis malis suis protestantur infantes, qui nulla imitatione peccarunt? tanquam gravissima et inevitabili pressura stomachi, in hos vomitus erumpas, et dicas : Non quia rei sunt, ideo sunt miseri qui nascuntur; sed ut hac miseria commoniti, caveant peccatum primi hominis imitari. Sic enim putavi planius et explicatius esse dicendum, quod tu obscurius perplexiusque dixisti. Sed quomodolibet hoc dicas, quis non videat studio defendendæ opinionis tuæ omnino te attendere nolle quid dicas? Ideone fuerant, quæso te, homines innocentes plectendi miseria, non quod ullum peccatum haberent, sed ut non haberent? Debuit ergo et Eva prius fieri misera quam rea, ut miseria sua commoneretur non consentire serpenti. Debuit et Adam prius puniri malo miseriæ, ne ad

[1] Rom. v, 12.

malum peccati seductæ consentiret uxori. Placet enim tibi, ut pœnis præcedentibus crimina caveantur, non ut sequentibus vindicentur; ac sic inverse, non quia peccatum est, sed ne peccetur, non reatus, sed innocentia puniatur. Corrige, obsecro, perversam, præposteramque sententiam : quia utique tunicam corrigeres, si te dextra in sinistra forte vestires. Hoc dixi, quoniam peccata, ne sequantur, suppliciis præcedentibus vis caveri; cum soleant et debeant suppliciis sequentibus peccata præcedentia vindicari.

Deinde dic nobis, quomodo calamitosos commoneamus infantes, ut intueantur miseriam suam, ne peccatum primi hominis imitentur; qui nec imitari quemquam, nec commoneri adhuc possunt. Maledicta enim terra, (unde ad hoc tuum deliramentum sumis exemplum, quia sic potuerunt nascentes effici miseri, ut caverent peccata gignentium, quamvis non ex eis trahant originale peccatum, quemadmodum terra maledicta est propter hominis pœnam; quamvis ipsa non habens culpam;) cur non attendis quia sicut non habet culpam, sic ex illa maledictione non habet pœnam; sed peccantis hominis, cum maledicitur terra, ipsa fit pœna? Nascentes autem cum miseri sunt, ipsi sentiunt miserias suas; ipsi nullum, sicut putatis, trahentes peccatum; immeritas, si hoc ita est, procul dubio sustinent pœnas; qui nec admoneri adhuc, ut dixi, aliquid possunt, nec peccatum primi hominis imitari, propter quod debeant admoneri. An expectandum est ut crescendo perveniant ad liberum arbitrium; quando sentiant admonentem, atque intuendo miseriam suam, culpam non imitentur alienam? Sed ubi ponimus tam multos, qui usque ad diem mortis suæ quis fuerit, vel utrum fuerit, vel quid admiserit Adam nesciunt? Ubi ponimus tam multos, qui prius moriuntur, quam perve-

niant ad ætatem, in qua sentiant commonentem? ubi ponimus eos, qui tam insulso ac fatuo nascuntur ingenio, ut nec grandes possint cum aliquo fructu tale aliquid admoneri? Nempe hi omnes tanta miseria sine ullo merito, sine ulla utilitate plectuntur. Ubi est justitia Dei? quam si cogitares, nunquam crederes sine ullo merito peccati originalis tam miseros esse nascentes. Sed quoniam cum conditione locutus es : non enim aisti, quoniam docetur; sed aisti : « Si quid doceretur ærumnarum post peccatum primi hominis nostræ illatum esse naturæ : » paratus es, ut arbitror, dicere, non docetur. Ac per hoc restat ut dicas, mala quæ videmus parvulos perpeti, etiam in paradiso futura fuisse, si nemo peccasset, ne propter peccatum primi hominis ea fatearis exorta. Ita cum hos nodos quæris evadere, et fieri ex nostris manibus labilis, contra paradisum stabis immobilis; cui sic es contrarius, ut ejus felicitati et quieti turbandæ, et dolores parturientium, et labores operantium, et jactationes ægrotantium, morbosque morientium, audacissimo ore et fronte perditissima immittas.

Sed in laude mortis magnum te putas aliquid invenisse quod diceres, « Prima scilicet occasione claruisse, malum non esse mortem, quod eam justus primus omnium dedicavit. » Ergo redde rationem, quomodo non haberet quam dedicaret justus, nisi hanc ædificaret injustus. Auctor quippe et effector mortis illius Caïn extitit, non Abel. Ille itaque dedicavit, qui fabricavit. Mors enim hominis boni, malum opus fuit hominis mali. Iste autem qui pro bono malum pertulit, non mortem, sed martyrium dedicavit, gerens ejus figuram, quem populus Judæorum tanquam malus frater carnalis occidit. Propterea itaque gloriosus Abel, non quia aliquid boni sumpsit a fratre, sed quia patienter pro justitia moriendo, malo

ejus usus est bene. Nam sicut bono legis male utendo prævaricatores puniuntur; ita contrario malo mortis bene utendo Martyres coronantur. Proinde si non dedignaris dicere, quod te cerno nescire, mors in morientibus omnibus mala est; in mortuis autem quibusdam mala, quibusdam bona. Hoc secuti sunt, qui de bono mortis laudabiles disputationes etiam litteris mandaverunt. Mors ergo justi Abelis habitantis in requie, non solum mala non est, verumetiam bona est. Tu autem in paradisum non bonorum mortuorum requiem, sed cruciatus morientium, ne bonorum ibi requies esset, intulisti. Aut si dicis, si nemo peccasset, in paradiso sine cruciatu homines morerentur : saltem quia extra paradisum non fere quisquam sine cruciatu moritur, tandem convictus atque contortus, in deterius commutatam peccato primi hominis humanam confitere naturam.

XXVIII. Jul. « Quid postremo de ipso serpente dicetur? Diabolum maledictione illa punitum, an hoc commune reptile animal opinaris : id est, illam sententiam quæ ait ad serpentem, « Maledictus tu ab omnibus pecoribus, et ab omnibus bestiis quæ sunt super terram, » super pectus et ventrem tuum ambulabis, et terram » manducabis omnibus diebus vitæ tuæ[1], » in diaboli supplicio, an bestiæ hujus quæ vernis caloribus educitur de cavernis, arbitraris impletam? Si in hujus serpentis, cujus species in corpus enode porrigitur, atque ob illius culpæ meritum dicas eam factam esse terrifagam ; ergo et omnibus bestiis tradux iniquitatis incumbit, quam putas nisi per libidinem coëuntium non posse deduci : Fitque ut etiam serpentum libidinem, jamque inde irrationabilium animantium, asseras a diabolo fuisse plantatam, retectaque sententia Manichæi nobis carmen

[1] Gen. III, 14.

inclangas. Sin autem quidquid ad serpentem dicitur, intelligibiliter in diabolo profitearis impletum; annues sine dubio, nec hoc quod ubi pro ultione profertur, indicium nunc reorum esse serpentum, nec diabolum terram edere corporaliter: sed et si tunc ministerium draconis arripuit, atque hoc quasi telum quo ad vulnenerandum hominem usus fuerat, severitas postea paterna confregit; tamen peccatum in solius agentis voluntate resedisse. Cibos autem et spinas et sudores primo fuisse naturaliter instituta, post in aliquibus aucta judicialiter, ad nostram vero ætatem sine peccati illius admixtione[1] venisse; res tam apertæ sunt, ut longiore penitus assertione non egeant. »

Aug. Quid est, quod vipereas astutias tuas etiam de serpente contorques? Quis enim divini libri hæc verba, quæ commemorasti, congruenter intelligens, non videat in diabolum potius, qui serpente ad id quod voluit, ut potuit, usus est, quam in ipsum animal, qualecumque terrenum, illam prolatam fuisse sententiam? Sed quia non per se ipsum, per serpentem autem seductorias loquelas diabolus operatus est, ideo ad serpentem locutus est Deus, quod significandæ malitiæ diaboli conveniret, et natura hujus figura esset illius. Proinde quod dixit Deus serpenti, « Maledictus tu ab omnibus pecoribus, » et omnibus bestiis quæ sunt super terram; super pectus » et ventrem tuum ambulabis, et terram manducabis, » omnibus diebus vitæ tuæ, » et cætera, tanto intelliguntur, et exponuntur melius, quanto congruentius de diabolo accipiuntur. Sed quoniam secundum etiam rectam fidem, multis tamen modis de his disputari solet, nec ad causam nunc pertinet quid eorum magis eligam promere; satis est, ut tibi respondeam, diaboli natu-

[1] *Forte* adjunctione.

ram nequaquam ad connexionem successionemque propaginis pertinere, ubi peccati originalis quæstio vertitur. »

De spinis vero et sudore laborantis, quem impudenter affirmas, quod priusquam peccaretur, fuerint instituta, credo quod persuadeat legentibus superior nostra responsio. Vultis quippe facere talem paradisum, ut nulla ratione dicatur Dei esse, sed vestrum. Verumtamen, cum ante peccatum spinas dixeris institutas, in paradisum eas non ausus es introducere; imo expressisti eas ibi non fuisse: ubi tamen laborem ponere voluisti, cujus onus etsi non pungit, premit. Verumtamen, si et tibi placet spinas non congruere paradiso; ita-ne vero naturæ humanæ, ut ibi prius esset ubi spinæ non sunt, et nunc ibi sit ubi sunt, nulla beatitudinis in miseriam mutatione contingeret, aut sine ullo peccati merito contigisset? Cogat ergo vos agnoscere originale peccatum, tale saltem, quale non potuistis negare supplicium, si non injustum esse creditis Deum.

XXIX. Jul. « Tamen ne quid negligenter præteriisse videamur, accipe aliud. Hunc parturitionum dolorem compertum est pro parientium corporibus viribusque variari. Barbarorum certe fœminæ, et pastorum, quæ exercitatione indurescunt, in mediis itineribus tanta facilitate pariunt, ut non intermisso viandi labore fœtus suos procurent, et statim vehant, quæ nihil pariendi difficultate marcentes, onera ventris ad humeros suos transferunt; et generaliter inopia vilium fœminarum, operam obstetricum non requirit: at e regione locupletes deliciis molliuntur, et quo plures habuerit quæque sollicitos, eo amplius et discit et gestit ægrescere, putatque se tantis egere, quantis abundas obsequiis. Maritorum sane divitum manus nunquam in sentibus ærum-

nam primi hominis experitur; quin imo fidentes copiis, indignum se putant momentum aliquod votis fertilitatis impendere, extra formidinem etiam famis possessionum dilatatione sistentes, mandant aliquoties, ut ait Poëta, Dejunge boves, dum tubera mittas [1]. Si ergo et parientium dolor spectat ad instituta naturæ, quod et brutorum exemplo animalium, et sententiæ divinæ proprietate perdoctum est; si interceptio fructuum, et exortus spinarum inter cætera quidem creatus est, personis tamen quibusdam factus est densior et molestior; si postremo, ut difficultas ipsa parientis, ita etiam glebarum spinositas pro corporibus regionibusque variatur; postremo si perdurat ille angor post gratiam in visceribus fœminarum, hunc vero opulentorum luxuries penitus ignorat; si resolutio corporis propter quid secutura esset, expressum est, et artibus magis quam erroribus applicata: apparet hic quoque catholicorum veritati omnia consonare, nec quidquam vobis vel fœminas prodesse, vel spinas. »

Aug. Cum de pœna, quam Deus inflixit primis peccatoribus, disputares, sic jam dudum a muliere transieras, ut diceres, « Sufficiant ista de muliere. » Cur ergo non servasti fidem promissionis tuæ? Ecce post tam multa redis ad eam, ecce loquacitati tuæ non sufficiunt, quæ dixeras de muliere sufficiant. Sed nisi talis verbosus esses, unde octo libros, quos uni meo reddis, impleres? Sed dic quod tibi placet: ecce post promissam sufficientiam, abundantiam quoque tuam patienter audivimus. Cur enim perdas res tam bellas, quæ postea tibi in mentem venerunt? Quamvis et illud venire debuit, ut de libro tuo, qui complendus adhuc in manibus erat, tolleres quod dixeras, « Sufficiant ista de muliere: » ne tuæ pol-

[1] Juvenal. lib. I. sat. 5. v. 119.

licitationi tam indecenter contrarius legereris. Sed perge, profer in medium, contra quam promisisti, quæ postea cogitasti. Dic parturitionum laborem pro parientium corporibus viribusque variari; atque ita describe barbaras rusticasque fœminas in facilitate pariendi, ut nec parturire videantur; ac per hoc non parvum dolorem in pariendo sentire, sed nullum. Quod si ita est, quid te adjuvat? nonne contra te ipsum loqueris, qui dolores istos ita naturales esse dixisti, ut sine illis Eva parere non posset, etiamsi in paradiso nulla iniquitate perpetrata persisteret. Numquid barbaras ac rusticas tuas illa prima muliere in hac re feliciores esse dicturus es, ut in his ærumnosis terris sine dolore pariant, quod in paradiso, si pareret illa, non posset? tanquam in istis natura sit mutata fœminea in melius quam fuerat instituta, plusque valuerit in ea mutanda humana exercitatio, quam in creanda divina operatio. Si vero in tuis verbis non vis intelligi sine doloribus parere feroces agrestesque mulieres, atque eis ita partum tolerabilem facilemque concedis, ut tamen eas cum pariunt, dolere fatearis; numquid ideo est nulla pœna, quia minor est? Sive ergo minus doleant, cum pariunt istæ fœminæ, sive aliis fœminis æquales, vel earum etiam quibusdam majores dolores, comparata per exercitationem fortitudine, mirabiliter ferant, nec illo cruciatu fatigentur atque languescant; dolent tamen, et utique omnes dolentes, seu magis seu minus doleant, majores minoresve pœnas, sed tamen pœnas, sine ulla dubitatione patiuntur. Tu autem si te cogitares, non dico, Christianum, sed qualemcumque hominem; facilius nullum esse contenderes paradisum Dei, quam eum faceres tua sacrilega disputatione pœnalem.

Eleganter sane divites viros ab hæreditario primi hominis labore defendis, ignorans, aut te scire dissimulans,

amarius laborare cogitationibus divites, quam operationibus pauperes. Nomine quippe sudoris generalem sacra Scriptura significavit laborem, a quo nullus hominum est immunis, cum alii laborant operibus duris, alii sollicitantibus curis. Ad eosdem labores pertinent etiam studia quorumque discentium. Et quæ parit hæc, nisi terra hæc, quam formator ejus, quando primum hominem condidit, non fecerat onerosam? Nunc vero, sicut scriptum est : « Corpus corruptibile aggravat animam, et » deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem; » et difficulter æstimamus quæ in terra sunt, et quæ in » conspectu sunt, invenimus cum labore[1]. » Sive ergo utiles, sive inutiles quascumque doctrinas studeat homo discere, aggravante animam corruptibili corpore, necesse est laboret. Quocirca etiam sic ei terra ista spinas parit. Nec ab his spinis divites dicantur alieni præsertim quia spinas illas in Evangelio, quibus jacta semina ne ad fœcunditatem perveniant, opprimuntur, curas esse hujus vitæ et sollicitudines divitiarum Deus magister exponit[2]; qui certe non solos pauperes, verumetiam divites vocat dicens : « Venite ad me omnes qui laboratis[3]. » Propter quid autem vocat, nisi quod paulo post dicit : « Et invenietis requiem animabus vestris. » Quando istud erit, nisi quando corruptio corporum, quæ nunc aggravat animas, non erit? Nunc vero laborant pauperes, laborant divites, laborant justi, laborant iniqui, laborant magni, laborant pusilli, a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ in matrem omnium.

Tam quippe malignum est hoc sæculum, ut nisi exitum hinc fuerit, promissa requies nobis adesse non possit[4] : quamvis per prævaricationem primi hominis labor

[1] Sap. IX, 15. — [2] Matth. XIII, 22. — [3] Id. XI, 8. — [4] Lupus Ferrar. in collect. quest. 2. de Lib. Arbit.

posteris ejus advenerit; tamen etiam reatu prævaricationis illius quem traximus jam soluto, ut fidei examen exerceatur, labor remanet ad certamen. Oportet enim nos certare cum vitiis, et in ipso certamine laborare, donec donetur nobis adversarium non habere. Quapropter ut boni præliatores perducantur ad præmia, supplicia vertuntur in prælia. Parvulorum quoque, soluto reatu originali, propterea labores manent, quamvis ex ipso reatu doceantur exorti; quia etiam sic Deo placuit fidem probare majorum, a quibus ei offeruntur ut regenerentur. Qualis et quanta fides esset rerum invisibilium, si invisibilis remuneratio continuo sequeretur; ac non potius dilata requie quæ promittitur, ageretur fidei negotium cum corde, non cum oculis; ac sic futurum sæculum, ubi nulli labores erunt, quod nondum videmus, et crederetur sincerius, et desiderabilius quæreretur? Ac per hoc Deus labores nostros, id est, pœnas nostras ad utilitates nostras mirabili benignitate convertit. Hæc refellere cupiens inutiliter tu laboras : laboras enim pariendo spinas, non evellendo : nos autem laboramus ut spinas tuas, quantum donat Dominus, evellamus. Nisi forte ideo non laborare te jactas, quoniam tot libros magna ingenii facilitate conscribis, ac sicut illæ barbaræ ac rusticanæ fœtus suos, ita et tu sine difficultate spinas paris. Sed puto quod te de ingenii facilitate inaniter jactes; prorsus laboras : quomodo enim agis ut non labores, qui etiam conaris introducere in paradisum labores? Nam utique res ista quanto impossibilior probatur, tanto tuus labor et amplior et inanior invenitur.

XXX. Jul. « Haud sane impugnavero eos, qui autumant Adam, si dicto audiens extitisset, ad immortalitatem potuisse pro remuneratione transferri. Enoch quippe et Eliam translatos legimus, ne viderent mortem. Verum

aliud sunt instituta naturæ, aliud præmia obedientiæ. Non est enim tanti unius meritum, ut universa quæ naturaliter sunt instituta perturbet. Exercuisset se igitur in reliquis innata mortalitas, etiamsi primus ille in æternitatem a diuturnitate migrasset. Non inficiabili conjectura, sed certo res tenetur exemplo : siquidem Enoch filii, immortalitate parentis non potuerunt asseri a conditione moriendi. Nec illud forte putetur occurrere, quoniam si non peccatores; justi tamen omnes ad immortalitatem sine intercessu corporalis dissipationis evaderent : Siquidem Abel justorum primus, Noë, Abraham, Isaac, Jacob, et omnia Sanctorum agmina, tam in Novo quam in Vetere Testamento, et meritum suum virtutibus, et naturam morte docuerunt. Rem in absoluto positam Christi quoque confirmavit auctoritas. Nam cum ei Sadducæi quæstionem exemplo septinubæ mulieris intulissent, rogantes, si corporum excitatio crederetur, a quo marito esset potissimum vindicanda, respondit : « Erra» tis, nescientes Scripturas[1], neque Dei virtutem; in » resurrectione enim neque nubent, neque uxores acci» pient, neque enim morientur. » Conscius operis sui, propter quid conjugia instituisset expressit, videlicet ut damna mortis fœtura suppleret; statim autem cessatum[2] ire munificam fœcunditatem, cum mors avara cessaverit. Si ergo, Christo teste qui condidit, fertilitas ob hoc creata est, ut cum fragilitate confligeret, et hæc conditio nuptiarum ante peccatum ordinata est; apparet quoque mortalitatem non ad prævaricationem spectare, sed ad naturam, ad quam spectare leguntur et nuptiæ. Illa ergo lex quæ promulgata est, id est, « Quacumque die ex interdicto ederis, morte morieris : » pœnalis mors intelligitur, non corporalis; peccatis, non seminibus immi-

[1] Matth. XXII, 29. — [2] In resp. Aug. cessaturam.

nens; quam non incurrit nisi prævaricatio, non evadit nisi emendatio. Die autem peccati quod dicitur inferenda, mos Scripturæ est, quæ damnatum solet vocare damnandum. Inde est quod in Evangelio Dominus: « Omnis, » inquit, qui non crediderit in me[1], » jam judicatus est, quia non credidit in nomine unigeniti Filii Dei. Non quod infidelitas Christum negans, ante tempus judicii, supplicio juncta esset perpetuo; cum omnes qui ad fidem veniunt, prius fuerint infideles: sed ut censura præcipientis appareat, dicuntur peccata jam esse supplicia. Denique Adam ipsum, et ille liber qui Sapientia dicitur, et multorum opinio, secuta emendatione asserit expiatum[2]. »

Aug. Si non oppugnas, ut dicis, eos qui existimant Adam, si dicto audiens extitisset, ad immortalitatem pro remuneratione potuisse transferri; discerne immortalitatem, majorem scilicet a minore. Nam et ista non absurde immortalitas dicitur, qua potest quisque non mori, si non faciat unde moriatur, quamvis possit et facere. In hac immortalitate fuit Adam: hanc immortalitatem merito prævaricationis amisit. Hæc ei subministrabatur de ligno vitæ, a quo non est prohibitus, quando legem bonam, ne peccaret, accepit, sed quando mala voluntate peccavit: tunc enim de paradiso ejectus est, ne extenderet malum ad lignum vitæ, et manducaret, et viveret in æternum. Unde intelligendus est de hoc ligno vitæ solere sumere sacramentum; de cæteris alimentum. De solo enim ligno quod appellatum est dignoscentiæ boni et mali, non manducare præceptum est ei. Cur ergo putetur non manducasse de ligno vitæ, quandoquidem et cæteris longe præstabilius erat, et illo solo excepto in quo pecca-

[1] Joan. III, 18.— [2] Supple, *et tamen mortuus est*, etc., ut infra in respons. August.

vit, ex omnibus manducandi acceperat potestatem? Dei namque præcipientis hæc verba sunt : « Ab omni ligno, » inquit, quod est in paradiso, edes; de ligno autem » cognoscendi bonum et malum, non manducabis de » illo[1]. » Itemque ista sunt verba damnantis : « Quia au- » disti, inquit, vocem mulieris tuæ, et edisti de ligno, » de quo præceperam tibi, de eo solo non edere[2]. » Quæ igitur fuit causa, ut non præcipue de ligno vitæ manducare curaret, cum prohibitus non fuerit nisi ab illo solo, cujus usurpatione peccavit? Imo si vigilanter intelligamus, sicut de ligno interdicto manducando peccavit, ita de ligno vitæ non manducando peccaret; quoniam ipse sibi vitam, quæ ex illo ligno aderat, invideret. Illa vero immortalitas in qua sancti Angeli vivunt, et in qua nos quoque victuri sumus, procul dubio major est. Non enim talis, in qua homo habeat quidem in potestate non mori, sicut non peccare, sed tamen possit et mori, quia potest peccare; sed talis est illa immortalitas, in qua omnis qui ibi est vel erit, mori non poterit, quia nec peccare jam poterit. Tanta quippe erit ibi voluntas bene vivendi, quanta etiam nunc est voluntas beate vivendi, quam nobis nec miseria potuisse videmus auferri.

In hanc immortalitatem, nullo ambigente majorem, si ex illa minore dicas Adam remuneratione obedientiæ, nulla interposita morte potuisse mutari; dices aliquid quod recta fides non debeat improbare : si autem sic laudas istam, ut neges illam; profecto et mortibus, et morientium cladibus, quas non ferendo urgentur in mortem, cogeris implere paradisi faciem; atque ita tuam decolorare, ut te velis fugere, si illam in speculo possis aspicere. Cur enim et posteri primi hominis in paradiso nati, et non solum boni, verumetiam beati, cogerentur

[1] Gen. II, 16, 17. — [2] Id. III, 17.

mori, si eos nulla culpa de paradiso exire compelleret, ubi erat lignum vitæ, et summa ex illo vivendi potestas, moriendi autem nulla necessitas? A qua necessitate translati sunt Enoch et Elias : in his enim terris erant, ubi lignum vitæ non erat, et ideo eos ad hujus vitæ finem, communis omnibus necessitas mortis urgebat. Nam quo eos credendum est fuisse translatos, nisi ubi est ipsum vitæ lignum, unde illis sit potestas vivendi, nec ulla moriendi necessitas; sicut esset in paradiso hominibus, in quibus nulla peccandi oriretur voluntas, quæ illos ibi esse non sineret, ubi nulla æquitas mori cogeret? Quapropter exempla Enoch et Eliæ non potius quam vos adjuvant. Deus quippe in his duobus ostendit, quid etiam illis quos dimisit de paradiso, præstaturus esset, si peccare noluissent : inde namque ejecti sunt isti, quo trajecti sunt illi. Ubi etiam hoc eis Dei gratia credimus esse collatum, ne haberent unde dicerent : « Dimitte nobis debita » nostra[1]. » In his enim terris, ubi corpus corruptibile eorum animas aggravabat[2], ita confligebant magno agone cum vitiis, ut tamen si dicerent se non habere peccatum, se ipsos deciperent, et veritas non esset in eis[3]. Qui sane creduntur ad exiguum temporis redituri in has terras, ut etiam ipsi cum morte confligant[4], et quod primi hominis propagini debetur exsolvant. Unde intelligendum est, quod ii qui peccatum nullum haberent, et filii eorum, si paradisi habitatores in eadem rectitudine permanerent, magis in illa immortalitate persisterent, donec in ampliorem, nulla interposita morte, transirent, si eis qui sic erant in his terris extra paradisum justi, ut non possent dicere se non habere peccatum, id est, Enoch et Eliæ tantam diuturnitatem vitæ fateamur esse collatam.

« Sed Dominus, inquis, interrogatus de septinuba illa

1 Matth. VI, 12. — 2 Sap. IX, 15. — 3 I Joan. I, 8. — 4 Apoc. II, 3.

muliere, sua responsione firmavit, propterea nuptias institutas, ut damna mortis fœtura suppleret; cessaturam vero munificam fœcunditatem, cum mors avara cessaverit. » Omnino erras, qui propterea putas instituta esse conjugia, ut decessio mortuorum suppleretur successione nascentium. Instituta sunt namque conjugia, ut filios patribus, et patres filiis, cæteros faceret pudicitia fœminarum. Nam et permixto usu atque indiscreto quarumque mulierum, homines nasci possent : sed certa necessitudo inter patres et filios esse non posset. Si autem nemo peccaret, et ob hoc etiam nemo moreretur; sanctorum numero terminato, quantus futuro sufficeret sæculo, hoc sæculum finiretur, ubi et non peccandi et peccandi facultas esset, atque illud succederet, ubi quisquam peccare non posset. Si enim animæ corporibus exutæ, possunt esse vel miseræ vel beatæ, et tamen peccare non possunt : quis fidelium neget, in regno Dei, ubi erit corpus incorruptibile, quod non gravabit animam, sed ornabit, nec alimentis amplius indigebit, hunc affectum futurum, ut nullius ibi ullum possit esse peccatum, non id agente nulla voluntate, sed bona? Dominus ergo ubi dixit, cum de resurrectione loqueretur : « Neque nubent, neque uxo- » res accipient, neque enim morientur [1]; » non ideo dixit, ut propter morientes ostenderet nuptias institutas; sed quia sanctorum numero impleto, non opus esset aliquem nasci, ubi necesse esset neminem mori.

« Sed, inquis, Adam secuta emendatione a delicto suo asseritur expiatus, et libro Sapientiæ et opinione multorum : et tamen, inquis, mortuus est, ut sciremus corporis mortem non pertinere ad supplicium illius peccati, sed ad instituta naturæ. » Quasi vero David duo illa scelera gravia, id est, adulterium et homicidium, non sic expiaverit

[1] Matth. XII, 30.

pœnitendo, ut ei datam veniam propheta ipse qui eum terruerat, testaretur : tamen ita ea quæ Deus fuerat comminatus, legimus subsecuta, ut intelligamus ad hoc profuisse illam veniam, ne homo qui tanta mala commiserat, sempiterno pro eis supplicio plecteretur. Erat ergo et primo homini, ad quam rem proficeret pœnitentia, id est, ut eum diuturna, non tamen æterna pœna puniret. Unde factum est, quod rectissime creditur, ut eum filius ejus, id est, secundum hominem Dominus Jesus, quando ad inferna descendit ab inferni vinculis solveret. Tunc enim, juxta librum Sapientiæ, intelligendus est eductus a delicto suo, ut hoc ille liber non factum dixisse, sed futurum prædixisse monstretur, quamvis per verbum præteriti temporis : sic enim ait, « Eduxit illum a delicto » suo[1]; » quemadmodum dictum est, « Foderunt manus » meas[2], » et cætera quæ ibi per verba præteriti temporis futura esse dicuntur. Ac per hoc et morte corporis factum est, ut pro peccato pœnam lueret temporalem; et pœnitentia non nihil actum est, ut evaderet sempiternam : ubi plus valuit gratia liberantis, quam meritum pœnitentis. Non est unde et adversus munias impetum veritatis, quocum tuis machinis in clarissima luce prosterneris, nec in Dei paradisum et mortes et innumerabiles morbos, mortiferis cruciatibus plenos immittere ulla penitus ratione permitteris. Crede Deo dicenti, « Quacumque die » ederitis ex eo, morte moriemini[3]. » Eo quippe die cœperunt mori, quo separati a ligno vitæ, quod utique in loco positum corporali, corpori vitam subministrabat, necessitatem mortis conditionemque sumpserunt. « Certe damna mortis et mors avara, » verba sunt tua : saltem te ista verba tam dura et horrenda, ut paradiso Dei parceres, admonerent. Tantum-ne te offendit locus prædica-

[1] Sap x, 2. — [2] Psal. xxi, 18. — [3] Gen. ii, 17.

tissimus beatorum, ut a te in eum et mors et damnifica et avara mittatur? O inimici Dei gratiæ, inimici paradiso Dei, quo amplius progredi poteritis, quam ut sanctarum deliciarum dulcedinem amarissimis pœnis impleatis, nihilque velitis esse paradisum nisi gehennam minorem.

XXXI. Jul. « Porro jam satis multa de Genesi. Transeamus ad apostolum Paulum, quem opinionis suæ Manichæus et Traducianus opinantur. Cum ergo de mortuorum resurrectione dissereret, ait, « Sicut in Adam omnes » moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur [1]. » Hoc testimonium usurpasti tu, cum quo nobis causa est: sed quid eo confici putares, quia tu tacuisti, etsi suspicer, tamen confirmare vix possum. Quid enim spectat ad traducem, si omnes in Adam mori dicantur ; cum Adam nomen hominis sit, tradux autem peccati et labis Manichææ indicium? Nisi forte nihil aliud ipsum Adam, quam peccatum et esse, et sonare fatearis; ut hac appellatione Apostolus omnes mori in peccato pronuntiasse videatur? Sed hoc propalam insanum est. Quid igitur novum, si quia Adam sermo hebræus nihil aliud indicat quam hominem, (hoc enim interpretatio ipsius exprimit), dixerit Apostolus, « In Adam omnes moriuntur, et in Christo » omnes vivificabuntur : » id est, secundum hominis qui moriuntur naturam, per virtutem Christi a mortuis excitantur. Huic sententiæ qui inficiatur, insanit : ejusdem quippe auctoris virtute, qui in hac vita fœcunditatem et mortalitatem instituit, universi excitabuntur e sepulcris, ut recipiat unusquisque propria corporis sui, prout gessit, sive bonum, sive malum [2]. Hoc itaque dicto Apostoli, quo ait, « Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in » Christo omnes vivificabuntur [3]; » mortem corporalem quæ justis injustisque communis est, an pœnalem illam

[1] 1 Cor. xv, 22. — [2] 2 Cor. v, 10. — [3] 1 Cor. xv, 22.

diabolo et impiis deputatam insinuari putas? Si naturalem istam simplicem quæ in sanctis etiam pretiosa est[1]; quæ non solum bonis et malis, verumetiam hominibus pecudibusque ex æquo accidit; hanc, inquam, mortem hic Apostolus indicavit: manifestum est quoniam nomine Adæ naturam humanitatis, nomine autem Christi potentiam creatoris et excitatoris ostendit. Sin autem quod ait, « In Adam omnes moriuntur, » crimen hic velis intelligi, non naturam; suppetit expositio tam aperta quam certa, videlicet ut dixerit, « Sicut omnes, » id est, multi Adæ imitatione moriuntur « Ita omnes, » id est, multi Christi imitatione salvantur. Aut ergo de communi morte locutus est, et naturam indicavit; aut de peccato, et imitationem accusavit. Sic enim et post pauca subjunxit: « Sicut » portavimus, inquit, imaginem terrestris, portemus etiam imaginem illius cœlestis[1]. » Certe susceptio imaginis non poterat imperari, si naturalis in qualitate alterutra cre- » deretur. »

Aug. Quis est tam negligens apostolicorum eloquiorum, ut non videat quod Apostolus de resurrectione corporis disserebat, ubi ait, « Sicut in Adam omnes moriun- » tur, ita et in Christo omnes vivificabuntur[2]? » Sed tu ad dilatanda, non eloquia, sed vaniloquia tua, ubi nulla quæstio est, ingeris quæstionem, et quæris a me illud quod dictum est, « In Adam omnes moriuntur[3]; » de qua morte sit dictum. Prorsus de morte corporis dictum est, ista scilicet qua necesse est moriantur boni et mali, non illa qua mortui dicuntur qui eadem morte sunt mali: quas duas mortes, una brevi Dominus complectitur sententia, dicens: « Sine mortuos sepelire mortuos » suos.[4] » Est etiam mors, quæ in Apocalypsi mors secunda dicitur, qua et corpus et anima igne cruciabuntur æterno;

[1] Psal. cxv, 5. — [2] I Cor. xv, 49. — [3] Ibid. 22 — [4] Matth. viii, 22.

quam minatur Dominus ubi dicit : » Eum timete, qui » habet potestatem et corpus et animam perdere in ge» hennam [1]. » Quamvis ergo multæ mortes inveniantur in Scripturis ; duæ tamen sunt præcipuæ, prima et secunda : prima est, quam peccando intulit primus homo; secunda est, quam judicando illaturus est secundus homo. Sicut in sanctis libris multa Dei testamenta commemorantur; quod possunt advertere, qui diligenter legunt : sunt tamen duo præcipua, Vetus et Novum. Prima ergo mors cœpit esse, quando Adam de paradiso ejectus est, et separatus a ligno vitæ : mors secunda esse incipiet, quando dicetur : « Discedite a me maledicti in ignem æternum [2]. » Cum igitur de resurrectione corporis loqueretur Apostolus, ait : « Per hominem mors, et per hominem resur» rectio mortuorum : sicut enim in Adam omnes moriun» tur, sic et in Christo omnes vivificabuntur [3]. » Non itaque debemus inquirere, de qua morte agatur hoc loco ; manifestum est enim de morte corporis agi : sed potius debemus attendere, per quem sit mors ipsa de qua agitur, utrum per Deum qui hominem condidit, an per hominem qui peccando causa hujus mortis extitit. Sed hoc, ut dixi, attendere debemus in promptu positum, non quasi abditum quærere. Nam et hanc abstulit Apostolus quæstionem, apertissime dicens : « Per hominem mors. » Et quis est iste, nisi primus Adam ? Ipse est quippe ille, de quo dictum est : « Per unum hominem » peccatum intravit in mundum, et per peccatum » mors [4] : » cui e contrario Adam secundus opponitur, qui est forma futuri ; unde et hic dictum est : « Per ho» minem mors, et per hominem resurrectio mortuo» rum [5]. » Sic ergo est accipiendum quod ait : « In Adam

[1] Matth. x, 28. — [2] Id. xxv, 41. — [3] I Cor. xv, 21, 22. — [4] Rom. v, 12. — [5] I Cor. xv, 21.

» omnes moriuntur; » ut non obliviscamur quod ait : « Per hominem mors[1]. » Ideo quippe in Adam omnes moriuntur, quia per hominem mors : sicut ideo in Christo vivificantur, quia per hominem resurrectio resurrectio mortuorum. Homo igitur, et homo : sicut ergo unus iste, sic unus est ille : ac per hoc, quia homo secundus est iste, homo primus est ille.

Scimus Adam, sicut commemoras, hebræa lingua hominem dici : sed non hinc efficitur quod impudentissime persuadere conaris, ut in eo quod dixit Apostolus : « In Adam omnes moriuntur, omnem mortalem hominem significasse credatur; ut scilicet non in illo primo homine, sed in eo quod mortales sunt, existimemus omnes mori. Noli obscurare clara, recta pervertere, implicare simplicia : in illo moriuntur omnes, per quem mors; sicut in illo vivificantur, per quem resurrectio mortuorum. Et quis est iste, nisi secundus homo? quis ergo est ille, nisi primus homo? Proinde quis iste, nisi unus est Christus? quis ille nisi unus Adam[2]? Itaque sicut portavimus imaginem terrestris hominis, ita portemus etiam cœlestis. Indicatur illud, hoc imperatur : illud quippe jam præsens est, hoc futurum. Et ideo illam portavimus imaginem conditione nascendi, et peccati contagione : hanc autem portamus gratia nascendi; portamus autem interim spe, re vero portabimus eam præmio resurgendi, et beate justeque regnandi.

Quæ cum ita sint, mors quidem hominis ita instituti, et in eo constituti loco, ut non moreretur, nisi peccasset, sine dubitatione pœnalis est : sed Deo per gratiam suam in usum nobis bonum pœnalia mala nostra vertente, « In » conspectu Domini pretiosa est mors sanctorum ejus[3]. » Per illam certant, sicut per disciplinam : « Disciplina

[1] 1 Cor. xv, 49. — [2] Ibid. 49. — [3] Psal. cxv, 5.

» enim, sicut scriptum est, ad præsens non gaudii videtur esse, sed tristitiæ; postea vero uberiorem fructum » his qui per eam certarunt, reddit justitiæ[1]. » Tu autem, qui mortem corporis etiam in paradiso etiam peccante nullo, futuram fuisse contendis, hostis est gratiæ Dei, hostisque sanctorum, quorum mors pretiosa est, per illam certantium intrare atque habitare paradisum. Non enim mortem solam, id est, resolutionem animæ a corpore, nolentis tamen spoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur mortale a vita[2]; sed etiam omnes morbos, et omnia genera malorum, quæ homines non valendo ferre moriuntur, quantum ad te attinet, in locum tantæ felicitatis et quietis immittis : quod errore quanto facias video, sed qua fronte nescio.

XXXII. Jul. « Verum totum contextum loci ipsius ventilemus. Si, inquit, Christus prædicatur quia ex mortuis resurrexit, quomodo quidam dicunt in vobis, quia resurrectio mortuorum non est[3]? Si autem resurrectio mortuorum non est, nec Christus resurrexit; si autem Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, et vacua est fides vestra, invenimur etiam falsi testes Dei, quia testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit. Si enim mortui non resurgunt, nec Christus resurrexit : si autem Christus non resurrexit, vana est fides vestra, quia adhuc estis in peccatis vestris; et qui dormierunt ergo in Christo, perierunt. Si in hac vita in Christo speramus tantum, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc autem Christus ex mortuis resurrexit primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur. Unus-

[1] Hebr. XI, 11. — [2] 2 Cor. V, 4. — [3] 1 Cor. XV, 12.

quisque autem in suo ordine; primitiæ Christus, deinde hi qui sunt Christi, qui in adventu ejus, deinde finis. »

Aug. Ventilandum totum istum in apostolicis Litteris de corporis resurrectione locum ideo te suscepisse, ut haberes occasionem qua tuum multiloquium copiosa, si dici potest, egestate diffunderes, et ad tot libros implendos tibi evagandi spatia procurares, in ipsa tua prolixa et supervacanea disputatione clarebit.

XXXIII. Jul. « Instruxit acerrime disputationem magister egregius, et spem nobis de consortio Mediatoris ingessit, asserens illum hominem, quantum spectat ad substantiam qua nobis jungitur, nihil exceptum habuisse, opinionemque quam infidelitas sciscebat, non minus Christo præjudicare posse quam nobis. Sic ergo miscet negotium Christi et hominum, ut necesse sit in utraque parte credi, quod in altera censeatur. Opinati quippe fuerant per idem tempus homines, quia resurrectio mortuorum futura non esset : non tamen resurrexisse Christum negabant. Arripit hoc magister gentium, et pronuntiat necesse esse, ut uni præjudicio pars utraque sit pervia, et aut omnes homines resurrecturi, aut nec Christus resurrexisse credatur. Certe hanc vim in disputando Apostolus non haberet, si secundum Manichæos, et eorum discipulos Traducianos, carnem Christi a naturæ nostræ communione distingueret. »

Aug. Manichæi non sunt, qui carnem Christi a naturæ nostræ communione distinguunt, sed qui nullam carnem Christum habuisse contendunt. Nobis itaque jungendo Manichæos, anathemandos vobiscum atque damnandos, etiam eorum sublevas causam, dicens eos carnem Christi a naturæ nostræ communione distinguere : quasi carnem Christum habere fateantur, quam quoquo

modo a nostra carne distinguant. Dimitte illos multum a nobis, multumque et a vobis, in ista de carne Christi quæstione distantes : nobiscum age quod agis; quia nobiscum carnem Christi, etsi dissimiliter, confiteris. Nec nos enim eam a naturæ atque substantiæ carnis nostræ, sed a vitii communione distinguimus. Caro est enim nostra peccati : propter quod illa dicta est, non similitudo carnis, quia vera caro est; sed similitudo carnis peccati, quia peccati caro non est. Si ergo peccati caro caro nostra non esset; quomodo, rogo te, similitudo carnis peccati caro Christi esset? An usque adeo desipis, ut dicas aliquid simile esse, sed cui simile sit non esse? Hilarium audi catholicum antistitem, quem certe quidquid de illo sentias, Manichæum non potes dicere : qui cum de Christi carne loqueretur, « Ergo cum missus est, inquit, » in similitudine carnis peccati, non sicut carnem habuit, ita habuit et peccatum; sed quia ex peccato » omnis caro est, a peccato scilicet Adam parente de» ducta, in similitudine peccati carnis est missus, exis» tente in eo, non peccato, sed peccati carnis similitu» dine[1]. » Quid ad ista dicturus es, improbissime, loquacissime, contumeliosissime, calumniosissime? Numquid et Hilarius Manichæus est? Sed absit ut tuas accipere dedigner injurias, non solum cum Hilario cæterisque ministris Christi; sed etiam cum ipsa carne Christi, cui tantam facere non expavescis injuriam, ut audeas eam coæquare cæteræ hominum carni, quam carnem constat esse peccati; si non mendaciter dictum est, Christum in similitudine carnis venisse peccati.

XXXIV. Jul. Numquid quippe diceret, « Si mortui » non resurgunt, nec Christus resurrexit[2] : » cui poterat referri, sed Christus, quoniam de virgine natus est, pe-

[1] Rom. VIII, 3. — [2] I Cor. XV, 13.

culiariter resurrexit; homines autem, quia nati sunt de commixtione diabolica, non resurgunt. Verum ille protinus referret, et quæ fuit resurgendi vanitas, si nec spei nostræ nec magisterio parabatur? Quæ enim esset ratio docendi, quæ gravitas exempli, si natura in nobis dissimilis, et spe conregnandi, et vi careret imitandi? Procul igitur, et nimis procul fides Apostoli ab hac opinione consistit. Eodem plenus spiritu, quo etiam Petrus, scit Christum pro nobis ob hoc mortuum, ut nobis donaret exemplum, ut sequeremur vestigia ejus[1]. Et quia causam tanti mysterii, sacrificium novit et exemplum fuisse, pronuntiare non dubitat, imo diligenter inculcat, quia non accesserit homo Christus aliquo, a quo quisquam nostrum naturæ suæ præjudiciis arceatur. « Si, inquit, » resurrectio non est mortuorum, neque Christus resur» rexit. Si autem Christus ex mortuis resurrexit, quomodo » dicunt quidam in vobis, quia resurrectio mortuorum » non est[2]. » Id est, si confitemini ejusdem illum secundum hominem, cujus nos, fuisse naturæ, qua ratione vel in illo factam resurrectionem, vel in reliquis non futuram putatis? Præmissis conditionibus, implet ex omni parte sententia: Nunc autem, inquit, Christus resurrexit ex mortuis: erit ergo resurrectio mortuorum. »

Aug. Resurrectionem mortuorum non esse putantibus, et tamen Christum resurrexisse credentibus, propterea dicitur, « Si resurrectio mortuorum non est, neque Christus » resurrexit: quia Christus ideo resurrexit, » ut resurrectionis mortuorum ædificaret fidem, in carne resurrecturos homines ostendens, sicut ipse homo factus resurrexit in carne. Ac per hoc consequens erat, ut negarent resurrexisse Christum, qui resurrectionem non crederent esse mortuorum. Unde quia isti, cum quibus agebatur,

[1] I Petr. II, 21. — [2] I Cor. XV, 13.

illud negare non poterant; hoc quoque debebant ablata caligine confiteri. Nam si propter aliquam Christi differentiam, recte sibi homines videntur resurrectionem negare mortuorum, et tamen resurrectionem Domini non negare; possunt et alia dicere, quæ multa reperiunt, quibus errorem suum defendere sibi videantur. Quid si enim, cum audierint, Si mortui non resurgunt, neque resurrexit Christus; respondeant et dicant, Sed ille non tantum homo, verumetiam Deus est; quod aliorum hominum nemo? Ille secundum ipsum hominem de Spiritu sancto natus et ex virgine Maria; quod aliorum hominum nemo: ille potestatem habuit ponendi animam suam, et iterum sumendi eam[1]; quod aliorum hominum nemo: quid ergo mirum, si a mortuis resurgere potuit; quod aliorum hominum poterit nemo? Si ergo ista dicant, quia Christum solum resurrexisse concedunt, cæteros nolunt; numquid ideo illas Christi tam magnas a cæteris differentias negaturi sumus, ut aliorum quoque mortuorum resurrectionem de Christi cum eis æqualitate persuadere possimus? Sic ergo nec istam differentiam denegantes, qua fatemur solam carnem Christi, non ut aliorum fuisse carnem peccati, sed carnis peccati similitudinem; non ideo tamen solam resurrexisse, sed aliorum quoque resurrecturam esse defendimus, et sic defendimus, ut dicamus quod Apostolus dixit, « Si mortui non resurgunt, » neque Christus resurrexit: resurrexit autem Christus; » resurgunt igitur mortui[2]. » Neque enim quia non eadem sunt in utraque carne originis merita, ideo non est eadem terrena mortalisque substantia. Habet quidem differentiam suam similitudo carnis peccati, qua discernitur a carne peccati: sed absit ut Christus eis se disparem faciat resurgendo, quibus se voluit æquare moriendo. Non ita-

[1] 1 Joan. x, 18. — [2] 1 Cor. xv, 16.

que propterea debemus similitudinem carnis peccati carni æquare peccati, quantum attinet ad differentiam pertinendi ad peccatum et non pertinendi, quia noluit esse inter utramque carnem differentiam resurgendi et non resurgendi, qui noluit esse non moriendi atque moriendi.

Imitatio autem, quam suffulcis, ubi non opus est, quid ad istam causam valet? Imitatio quippe in voluntate est; sed cum bona est, præparatur, sicut scriptum est, voluntas a Domino [1]. Nemo ergo imitatur nisi velit: moritur autem homo et resurgit, velit nolit. Verum et ipsa imitatio non semper tunc fit, quando eadem natura est imitandi, quæ imitantis: alioquin Angelorum, quorum diversa natura est, justitiam et pietatem non possemus imitari; quod tamen nos a Domino poscere in oratione, cum dicimus, « Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra [2], » etiam ipse confessus es [3]. » Nec Deum Patrem imitaremur, cujus a nobis longe diversa natura est: tamen Dominus ait, « Estote sicut Pater vester qui in cœlis est [4]: » et per Prophetam dicitur, « Sancti estote; quia ego sanctus » sum [5]. » Non ergo ideo Christum non possumus imitari, quia ille in similitudine carnis peccati in hoc sæculo fuit, nos autem in carne peccati.

XXXV. Jul. Has vires exseramus in traducem, dicamusque: Si Christus, qui homo factus est, non habuit naturale peccatum; quomodo dicunt quidam in vobis, quia imagini Dei pravitas dominetur ingenita? Si autem in natura malum est, et Christus, qui in eadem natura deprehenditur, sub regno diaboli est constitutus. Si autem ille creditur reus, inanis est prædicatio nostra, et vacua est fides vestra: inveniuntur autem falsi testes Apostoli, quia testimonium dixerunt adversus Deum, quod filium

[1] Prov. VIII, juxta LXX. — [2] Matth. VI, 10. — [3] Supra lib. 2. n. 52. — [4] Matth. V, 48. — [5] Levit. XI, 44.

suum, ex semine David secundum carnem, innocuum sanctumque formaverit, si eum maledicti seminis crimen infecit. Prorsus si in tali Christo speramus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc autem Christus non minus verus homo, quam verus Deus, de Adam stirpe generatus, factus ex muliere, factusque sub lege, nullum fecit, et ideo nullum habuit peccatum. Apparet igitur crimen voluntatis esse, non seminis.

Aug. Ex hoc certe quasi fundamine tota ratiocinationis tuæ structura consurgit quod primum posuisti, dicens: « Si Christus, qui homo factus est, non habuit naturale peccatum; quomodo dicunt quidam in vobis, quia imagini Dei pravitas dominetur ingenita? » istaque propositione convulsa et effossa, quidquid deinde tanquam subsequens addidisti, facillima labe subvertitur. Non enim sequitur, ut si Christus, qui homo factus est, non habuit naturale, hoc est, originale peccatum, nulla imagini Dei pravitas dominetur ingenita: quoniam non sequitur, ut si nihil habuit pravitatis similitudo carnis peccati, nihil habeat pravitatis cui est ista similis, id est, caro ipsa peccati; imovero id sequitur, ut si est similitudo carnis peccati, sit etiam caro peccati. Quia omne simile, alicui simile sit necesse est: et si solus habuit Christus veram quidem carnem, sicuti cæteri homines, sed tamen carnis peccati non proprietatem, sed similitudinem; non solum necesse est ut sit alia cui hæc similis sit caro peccati, sed omnium cæterorum hominum non sit nisi caro peccati. Quapropter etsi malum est in carne peccati, non est tamen in Christo, qui venit in carne vera, non tamen in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati, carnem sanare peccati. Non ergo ille creditur reus, sed ab illo noster solvitur reatus, et originalis, et additus. Unde nec inanis est Apostoli præ-

dicatio, qui non prædicaret in Christo similitudinem carnis peccati, nisi aliorum carnem sciret esse peccati. Nec vacua est fides nostra, qua vacuatur hæresis vestra. Nec falsi testes inveniuntur Apostoli[1], qui similitudinem carnis peccati discernunt a carne peccati, quod non facit hæresis vestra, et sic ex semine David evangelizant Christum; ut tamen de Spiritu sancto natum asserant et virgine Maria, non de carnis concupiscentia, ut similitudinem carnis peccati haberet, carnem vero peccati habere non posset. Nec miserabiliores sumus omnibus hominibus ista credentes; sed carnem Christi a carne peccati non esse discretam, magna miseria credimus. Proinde argumentationem tuam vana conclusione determinas, dicens, « Apparet igitur, crimen voluntatis esse, non seminis. » Hoc omnino inaniter intulisti: quoniam superiora, ex quibus eam confectam putas, consequentia non esse monstravi; et procul dubio, quia in paradiso esse possent, nulla esse post paradisum vitia nascentium, nisi mala voluntate primorum gignentium vitiarentur et semina.

Cur non ergo potius tibi dicitur (ut nos veraciter, qua tu fallaciter usus es, eadem forma ratiocinationis utamur:) Si Christus homo in similitudine carnis peccati ad homines missus est, quomodo non quidam in vobis, sed omnes vos dicitis, aliam cui sit ista similis, carnem non esse peccati, si non est alia caro peccati? Si Christus non habuit similitudinem carnis peccati, inanis est prædicatio ejus qui hoc dixit, inanis est et fides Ecclesiæ catholicæ quæ hoc credidit; invenitur autem et falsus testis Apostolus, qui testimonium dixit adversus Christum, quia similitudinem carnis peccati habuit, quam non habuit. Sed si hoc credimus, fidelibus non sociamur homi-

[1] Rom. VIII, 3.

nibus. Nunc autem Christus missus est in similitudine carnis peccati; quia solus veram carnem sic habuit, ut non esset caro peccati, sed ejus similitudo : ac per hoc necesse est ut fateamur, carnem cæterorum hominum esse peccati, cui similis facta est vera caro Christi, sed non caro peccati.

XXXVI. Jul. «Confodiuntur nempe Manichæi, et peccatum naturale credentes, et resurrectionem carnis negantes. «Nunc autem, inquit, Christus resurrexit a mor» tuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per homi» nem mors, et per hominem resurrectio mortuorum [1]. » De resurrectione hic Apostolus non generali loquitur, quam experturi sunt etiam scelesti, etiam profani homines; sed de eorum tantummodo, qui transferentur in gloriam. Beatam ergo resurrectionem puro nomine resurrectionis ostendit, cujus comparatione, illa impiorum quasi non sit resurrectio, præteritur. Hic ergo Apostolus non solum resurrectionem, ut dixi, quæ bonis malisque communis est, sed resurrectionem inculcat beatam : et licet non sit unum resurrectio et beatitudo resurrectionis, sicut nec resurrectio et resurrectionis miseria unum est; tamen quia beatitudo æterna absque resurrectione non est, nomine ejus illa quoque felicitas, quæ excitationem haud pœnitendam facit esse, signatur. Ut si aliquis industriam, vires, et studia diversa collaudans, compendio ea vitæ velit ostendere, verbi gratia, eruditam illius vitam, elegantem hujus, impigram appellet alterius; non utique admoverit distinctionem, ut idem vita quod industria, quod elegantia, quod fortitudo videatur : aliud est quippe vivere, aliud studere; verumtamen nisi vixeris, nullus studebis. Ita etiam non est idem resurrectio quod beatitudo; est quippe misera excitatio cinerum : tamen

[1] I Cor. xv, 20.

nullus regnabis, nisi ante resurrexeris. Mors ergo corporis et resurrectio corporis e regione consistunt : si mors esset universa pœnalis, esset quoque universa resurrectio præmialis : nunc autem est resurrectio pœnalis omnium, qui ignibus deputantur æternis : ergo et mors non supplicialis est, sed naturalis. Sicut enim non facit generaliter mors corporis, ut pœniteat interiisse; sic non facit generaliter resurrectio, ut placeat revixisse. Verum et istius bonum in remuneratione surgentium, et illius amaritudo in adustione punitorum est : quæ utraque pro meritis consequuntur. Apparet igitur Apostolum non de morte naturali, sed de criminosorum, quam infelicem facit pœna perpetua; nec de resurrectione communi, sed quam beatam facit gloria sempiterna, disserere : nec ubi de personis disputat præjudicium inferre creaturis, sed salvis semper distinctionibus latisque limitibus naturarum et voluntatum, sic miscere nonnunquam vocabula, ne specialitas rerum confusione depereat.

« Per hominem ergo mors, et per hominem resurrec- » tio mortuorum[1] : » non hic ab homine mortem conditam; sed in homine apparuisse denuntiat : sicut et resurrectionem mortuorum non dicit ab homine factam, hoc est, a Christo; sed in homine, sicut ad Philippenses idem magister : « Obediens, inquit, factus est usque ad » mortem, mortem autem crucis, propter quod et Deus » illum exaltavit, et donavit illi nomen, super omne no- » men[2]. » Petri quoque apostoli in hoc concurrit assertio : « Viri Israëlitæ, audite, Jesum virum Nazarenum appro- » batum a Deo in vobis per manus iniquorum interemis- » tis, quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni. » Et item : « Hunc Jesum Deus resuscitavit, cui omnes nos » testes sumus[3]. » Ibi ergo sicut proprium erat hominis

[1] I Cor. XV, 21. — [2] Philip. II, 8. — [3] Act. II, 24.

sine Deitatis injuria obire mortem, ita proprium Divinitatis hominem illum a mortuis excitare. Quod autem Deus pronuntiatur operari ex persona Verbi, ipse quoque Christus facit. Sic enim dixerat : « In potestate habeo » ponere animam meam, et in potestate habeo sumere il» lam[1]. » Cum ergo sit Filii una persona, tamen distinctione legitima aliud applicatur carni, aliud Deitati. « Per » hominem ergo mors, et per hominem resurrectio mor» tuorum[2], » manifestata, non creata : cæterum utrumque institutum per Deum est; sed in Adam mortis conditio, in persona vero Christi primitiæ resurrectionis claruerunt. Hic ergo ubi dicit Apostolus : « Per hominem » mors : » si per voluntatem ejus dicas, nihil pertinet ad naturam; si per naturam, nihil spectat ad culpam. Homines nempe, alterum mortis, alterum resurrectionis ex adverso locavit, istum secundum nolens illi subdere.

Et sequitur : « Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et » in Christo omnes vivificabuntur[3]. » Hoc ergo quod ait : « Omnes in Christo vivificabuntur, » etiam de impiis, an tantum de fidelibus dicit? Si de impiis, quod omnes vivificentur in Christo; ergo nullus in pœna est : si de fidelibus; non ergo universi vivificantur in fide Christi, sed tantum fideles, quamvis omnes omnino virtute ipsius, qua conditi fuerant, excitentur. Si ergo de morte corporis loquitur : « In Adam omnes moriuntur : » nullus hoc nomine indicatur reatus, quando in eodem Adam et Christus mortuus invenitur; neque enim secuta esset veritas resurrectionis, nisi præcessisset veritas mortis. Igitur in Adam pronuntiat Apostolus omnes mori. Si hæc mors non indicat aliud quam corporis resolutionem; nihil spectat profecto ad naturale peccatum, nec quidquam præjudicat innocentibus, si in Adam mori dican-

[1] Joan. x, 18. — [2] I Cor. xv, 21. — [3] Ibid. 22.

tur, in quo et Christus est mortuus. Sin autem hoc quod ait : « In Adam omnes moriuntur : » ad peccatum vis animi, et non ad mortem solum, sed ad mortem ream et miseram pertinere, id est, quam deputata criminibus pœna consequitur : in ea autem videlicet gehenna nec Christus potuit esse, nec Sancti : igitur nec innocentibus præjudicat, qui ut nihil boni, ita nihil mali voluntarii habent; sed hoc solum retinent, quod a Deo facti sunt; quos jure baptismatis consecramus, ut qui eos fecit condendo bonos, faciat innovando et adoptando meliores. Quod itaque dicit Apostolus : « Sicut in Adam » omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabun» tur : » abest tantum ab ista suspicione traducis Manichææ, quantum Christus a peccato, qui et iniquitatem non habuit, et minus de hominis natura nihil habuit. »

Aug. Quid est, quod adversus nos disputans dicis : « Confodiuntur nempe Manichæi, et peccatum naturale credentes, et resurrectionem carnis negantes? » Numquid nos, sicut illi, aut peccatum tribuimus alienæ naturæ, aut carnis resurrectionem negamus? Prorsus Manichæi confodiantur a vobis, qui vobiscum confodiuntur a nobis, et quando adjuvantur a vobis. In eorum quippe adjutorium discordiam carnis et spiritus peccato Adæ negatis esse tribuendam; ut illi hujus mali causam requirentes sive reddentes, alienam mali naturam Deo bono coæternam commixtam nobis esse concludant.

Exponis deinde sequentia, ubi de carnis resurrectione Apostolus disputat, et dicis, « Non eum loqui de resurrectione communi, bonorum scilicet et malorum; sed eorum tantum, qui transferentur in gloriam. » Ita est quidem : tamen de resurrectione corporis loquitur. Huic ergo e contrario mors opponitur corporis, eisque, id est, morti corporis et resurrectioni, singuli distribuuntur

auctores, homines duo : « Quoniam per hominem mors, » et per hominem resurrectio mortuorum[1]. » Et ipsi homines duo propriis etiam nominibus exprimuntur, ut de quibus hoc dictum sit, evidenter appareat, atque additur : « Sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic et in » Christo omnes vivificabuntur. » Moriuntur, ait ; non ait, morientur : ex altera vero parte non ait, vivificantur; sed vivificabuntur. Nunc enim moriuntur ex pœna, tunc vivificabuntur ex præmio. Non itaque de illa morte nunc loquitur, quæ futura est eis, qui cum anima et corpore igne cruciabuntur æterno ; alioquin ex utraque parte verbum futuri temporis poneret, et sicut dixit, vivificabuntur, ita diceret, morientur. Cum vero dixit, moriuntur, quod utique nunc fit ; vivificabuntur autem, quod tunc fiet : satis ostendit se de illa morte agere, in eo quod dicit : « Per hominem mors, quæ animam dissolvit a carne : » quamvis et ad illam mortem futuram pertineant, quæ secunda mors dicitur, qui reatum quem per Adam generatione traxerunt, per Christum regeneratione non solvunt. Nunc proinde quia de resurrectione corporis loquitur, quæ futura est, cui opponit e contrario mortem corporis, quæ nunc fit ; et duo ista contraria singulos auctores habent, Adam mors, Christum resurrectio mortuorum : sicut intelligitur resurrectio illa præmialis, ita esse intelligenda est mors ista pœnalis. Præmio quippe a contrario non opponitur natura, sed pœna. Et ideo isto loco, ubi resurrectio corporis opponitur morti corporis, non de communi resurrectione agit Apostolus, quæ ad justos et injustos pertinet ; sed de illa potius, in qua erunt qui vivificabuntur in Christo, non qui damnabuntur a Christo : quamvis utrosque ipse resurgere faciat, « Cujus » vocem audient omnes, qui in monumentis sunt, et pro-

[1] I Cor. xv. 21.

» cedent qui bene fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui » autem mala egerunt, in resurrectionem judicii[1]. » Ideo ergo, ut dixi, eam volui[2] commendare, quæ ad beneficium Christi pertinet, non etiam illam, quæ tantum ad judicium, ut quoniam ista præmialis est mors quoque corporis, quæ a contrario huic opponitur, ostendatur esse pœnalis. Sicut enim vitæ mors, ita præmio pœna contraria est: per quam pœnam, id est, corporis mortem, quoniam sancti Martyres certaverunt atque vicerunt, mors eorum in qua nunc dormiunt in conspectu Domini, non suo genere, sed illius munere pretiosa est[3]. Etiam pœnæ quippe Sanctorum, sine dubitatione pretiosæ sunt: sed non quia pretiosæ sunt, ideo pœnæ non sunt; sicut non quia pœnæ sunt, ideo pretiosæ sunt; sed quia pro veritate susceptæ, vel cum pietate toleratæ sunt.

Hunc sensum sanum et catholicum si teneres, non in paradisum Dei, hoc est, in locum sanctarum deliciarum, non solum mortium pœnas, verumetiam mortiferarum valetudinum mitteres. Omnis autem pœna hominis quid est, nisi pœna imaginis Dei? quæ si infertur injuste, profecto a quo infertur, injustus est. Quis porro dubitet, quod injuste inferatur pœna imagini Dei, nisi hoc culpa meruerit? Solus enim mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus sine culpa pertulit pœnam, ut nostram scilicet et culpam vacuarent et pœnam; non eam pœnam quæ luenda in hoc maligno sæculo fuit, sed quæ nobis debebatur æterna. Et tamen ipse etiam nostrum in se affectum, morte propinquante, suscipiens: « Pater, in- » quit, si fieri potest, transeat a me calix iste[4]. » Qui utique potestatem habebat ponendi et sumendi animam suam: sed mortem, quam nulla culpa præcedente, pro

[1] Joan. VII, 29. — [2] *Forte* voluit. — [3] Psal. CXV, 15. — [4] Matth. XXVI, 39.

nobis voluntate, non necessitate suscepit, pœnam tamen esse his verbis suis Deus ille magister ostendit, quam solus pro nostra sine ulla sua iniquitate sustinuit. Si ergo ista gloria misericordiæ Christi, qua pro nobis pœnam sine culpa pertulit, singularis est, ut non quidem in carne peccati, sed propter similitudinem carnis peccati, in Adam tamen, a quo descendit caro peccati, etiam ipse moreretur: procul dubio cæteri homines in hoc maligno sæculo, quod extra paradisum est, pœnas quascumque patiuntur a navitate usque ad mortem, in quibus pœnis utique patiuntur et mortem, pro suis peccatis vel nascendo tractis, vel male vivendo additis, merito digneque patiuntur sub justo et omnipotente judice; qui utique nec faceret, nec sineret inferri pœnas imaginibus suis, sine cujus voluntate nec passer cadit in terram, nisi juste sciret inferri[1]. Et quid est juste, nisi merito peccatorum, vel examinatione virtutum; ita ut remissis etiam peccatis, pignus quod renati accipiunt salutis æternæ, in futurum eis sæculum prosit, hic autem solvant quidquid in hujus sæculi pœnalis vanitate et malignitate solvendum est?

Quid est ergo quod dicis, « Ideo baptizari parvulos, ut quos Deus fecerat condendo bonos, faciat innovando et adoptando meliores? bonos quidem fecit, quia omnis natura in quantum natura est, bona est: sed quos fecit bonos, non injuste faceret vel sineret esse miseros. Quamvis et tu, qui eos innovari dicis, ducere vetustatem veteris hominis, cum sint nascendo utique novi, incautus et nesciens confiteris. Compelleris igitur unum ex his tribus eligere, ut aut paradisum impleas pœnis hominum, aut injustum Deum dicas in pœnis imaginum ejus, quas patitur innocentia parvulorum; aut quia hæc duo detestanda et damnanda sunt, agnoscas originale peccatum; et sic

[1] Matth. x, 29.

intelligas, omnes qui morte corporis moriuntur, in Adam mori, quia per ipsum hominem mors, id est, per culpam ejus et pœnam; et omnes qui resurrectione corporis non damnantur, sed vivificantur, in Christo vivificari, quia per ipsum hominem resurrectio mortuorum, id est, per justitiam ejus et gratiam. Quia enim est pœnalis corporis mors, ideo illi resurrectionem corporis tantummodo præmialem, (cum sit alia quoque pœnalis,) e contrario videmus oppositam.

XXXVIII. Jul. Unusquisque autem in suo ordine primitiæ Christus[1], deinde hi qui sunt Christi in adventu ejus, deinde finis. « Idem, et alibi : Qui est primogenitus, inquit, ex mortuis[2]. » Deinde his qui sunt Christi : « Id est Sancti, rapiuntur in nubibus[3]. » Post hoc finis : « Quoniam hi ibunt in regnum æternum, impii vero in » ignem æternum[4]. » Cum tradiderit regnum Deo et Patri, cum evacuaverit omnem principatum, et omnem potestatem et virtutem[5] : oportet enim eum regnare, donec ponat inimicos omnes sub pedibus ejus : omnia enim subjecit subtus pedes ejus; novissima autem inimica destructur mors. Cum autem dixerit omnia ista subjecta sunt, sine dubio præter illum qui illi subjecit omnia : nam cum subjecta fuerint illi omnia, tunc et ipse subjectus erit ei qui sibi subjecit omnia, ut sit Deus omnia in omnibus. « Regnum Dei et Patris est, ut impleto numero Sanctorum qui in ejus præscientia continetur, omnis principatus et universa virtus adversariæ potestatis intereat. Oportet quippe hanc efficientiam tanti esse mysterii, ut omnes inimici justitiæ sub divinis pedibus collocentur. Quod tunc fiet, cum destructam se et victam ab omnibus Sanctis mors æterna conspiciet. Cum autem

[1] 1 Cor. xv, 23. — [2] Coloss. I, 18. — [3] 2 Thess. IV, 17. — [4] Matth. xxv, 46. — [5] 1 Cor. xv, 24.

fuerint tam Christo quam corpori ejus omnia illa potestatum genera regni manifestatione subjecta, multo maxime congregatio omnis glorificata Sanctorum esse Deo subdita non desistet, sed totum corpus dignum regno cœlorum, quod sub Christo capite construitur, divinæ voluntati perfecta affectione cohærebit, ut extincta omni cupiditate culparum, Deus et contineat cunctos, et compleat. »

Aug. In hac parte disputationis tuæ nihil pene, quod ad causam quæ inter nos agitur pertineat, prosecutus es. Cur enim totum locum istum, ubi de resurrectione corporis Apostolus disserit, inserendum putasti, nisi propter illud quod ait, « Sicut in Adam omnes moriuntur, » ita et in Christo omnes vivificabuntur[1]? » Quia scilicet corporis mortem non vultis peccato primi hominis tribuere, sed naturæ : quam sic in illo homine primo dicitis institutam, ut sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset. Unde satis tibi existimo esse responsum. Quamobrem prætermissis eis, in quibus exponendis superfluo te dilatare voluisti, illud quod ait Apostolus, Novissima inimica destruetur mors, discutiendum forsitan sit, de qua morte sit dictum ; utrum de ista quæ nunc est, qua de corpore exire anima compellitur, an de illa qua de corpore anima exire non sinitur, ut simul utrumque sempiterno igne crucietur : quæ mors utique nondum est, sed futura est : neque tunc destruetur, sed potius esse tunc incipit; quam nunc nondum esse quis ambigit? Hæc autem, quæ tunc in omnibus corpore morientibus frequentatur, cui contraria est corporis resurrectio, de qua ut hæc omnia diceret Apostolus disputabat ; hæc, inquam, quæ nunc agitur, usitata et omnibus nobis nota mors corporis, tunc utique novissima destruetur, cum corruptibile

[1] 1 Cor. xv, 22.

hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem [1]. Quod procul dubio de resurrectione corporis quæ tunc erit, contra mortem corporis quæ nunc est, dictum esse perspicimus. Quapropter si mors æterna quæ nunquam fuit, non potest tunc destrui, quando esse potius incipit, nec unquam destruetur, quia semper erit; restat ut ista quæ nunc est, ipsa novissima, hoc est, in fine destruatur, quando fiet resurrectione carnis ut non sit. Porro inimica quomodo esset, si naturalis ita esset ut pœnalis non esset? Pœnalis autem sub justo et omnipotente judice nullo pacto esset, nisi meritis peccati accidisset. Jam tandem sensum tuum, rogamus, emenda? et paradisum beatorum, quem ponis hominum contaminaveras, munda.

Dici autem non potest, quantum mihi placeat, quod dixisti : « In regno cœlorum futurum esse, ut extincta omni cupiditate culparum, Deus et contineat cunctos et compleat. O utinam tuæ hujus sententiæ commonitione te corrigas, et cupiditatem culparum, quæ in carne nostra nunc, etiam coërcita, nobis repugnare non desinit, tunc vero, ut rectissime confiteris extincta nulla erit, jam non te libeat laudare ut aliquod bonum, sed ut malum potius accusare. Ipsa est enim tua illa suscepta, qua caro concupiscit adversus spiritum [2], ut necesse sit etiam spiritui adversus carnem concupisscere, ne committatur unde homo damnetur. Quod discordiæ malum, rei utriusque bonæ et a Deo bono conditæ, id est, carnis et spiritus, per prævaricationem primi hominis in naturam vertisse, proclamat, neque Manichæus, neque Manichæorum adjutor, sed destructor Ambrosius.

XXXVII. JUL. « Alioquin, inquit, quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resur-

[1] 1 Cor. xv, 54, 55. — [2] Galat. v, 17.

gunt? quid et baptizantur pro illis [1]? Quid et nos periclitamur omni hora? Quotidie morior per vestram gloriam, quam habeo in Domino. Si secundum hominem pugnavi bestiis Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? « Manducemus et bibamus, cras enim moriemur. » Si, inquit, ista spes futuræ gloriæ, qua Deus omnia in omnibus erit, impia infidelitate quatiatur, negeturque resurrectio mortuorum, quid facient qui baptizantur pro mortuis? Natus hinc error aliquorum est, putantium inter exordia Evangelii eum morem fuisse, quo astantes pro cadaveribus profiterentur, et aqua baptismatis etiam defunctorum membra perfunderent : quod apparet de imperitia contigisse. Hoc enim quod ait Apostolus, « Baptizantur pro mortuis : » Nihil aliud indicat, quam illud quod ad Romanos dixit, Consepulti illi sumus per baptisma in mortem [2]; id est, Qua gratia, tali ad baptismatis susceptionem animo accedimus, ut membra nostra mortificemus in posterum, et pro mortuis omnino degamus, si spes non est, quia post mortem vivamus? Cur autem et quotidianis, inquit, subdor periculis, in mortem jugiter incidens, quam inferunt persequentes, ut de vestris ante Deum possim profectibus gloriari, si mortui non resurgunt? Cur autem et secundum hominem pugnavi bestiis Ephesi, id est, cur sustinui bestialem seditiosorum furorem, si adhuc nutat quod mortui resurgunt? « Nolite seduci : bonos mores corrumpunt colloquia mala. Ignorantiam enim Dei quidam habent : ad confusionem vobis dico [3]. » Amor, inquit, peccatorum diffidere vos suadet de futuris putatur non esse judicium, ut majore peccetur audacia. Omnino, inquit, nesciunt æstimare Deum, qui inficiantur resurrectioni. Non ergo solum remunerationem, sed virtutem divinitatis negatis, unde ni-

[1] I Cor. XV, 29. — [2] Rom. VI, 4. — [3] I Cor. XV, 33, 34.

mium debetis erubescere. Ad confusionem vobis dico, posse inter vos tales quospiam reperiri. »

Aug. Et hic mihi prorsus quod ad rem pertineat, quæ in nostra disceptatione versatur, dicere voluisti. Proinde verbis Apostoli, quæ pro tuo captu explanare conatus es, quia ea quæ dixisti, quamvis in nonnullis sensum non tenueris ejus auctoris, tamen non sunt contra fidem, non opus habeo respondere multiloquio tuo.

XXXIX. Jul. Sed dicet aliquis : Quomodo resurgunt mortui, quo autem in corpore veniunt? Insipiens tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur[1]. Non omnis caro eadem caro : alia quidem hominis, alia pecoris, alia caro volatilium, alia autem piscium : et corpora cœlestia et terrestria; sed alia quidem cœlestium claritas, alia vero terrestrium; alia claritas solis, et alia claritas lunæ, et alia claritas stellarum : stella enim a stella differt in gloria; ita et resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptela; seminatur in ignominia, surget in gloria; seminatur in infirmitate, surget in virtute; seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Sic etiam scriptum est, Factus est homo primus Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem. Primus homo de terra terrestris, secundus homo de cœlo cœlestis : qualis terrestris, tales et terreni; et qualis cœlestis, tales et cœlestes. Sicut portavimus imaginem terrestris, portemus etiam imaginem illius cœlestis. Difficultatem rei exemplis edomat, dicit nihil esse impossibile, cum omnipotentia pollicetur effectum. Sed sicut resurrectionem corporum seminum collatione commendat, ita etiam resurgentium diversitatem creaturarum varietatibus aperit : totum tamen loquitur de resurrectione beatorum. « Seminatur, inquit, in ignominia, surget in gloria; semi-

[1] 1 Cor. xv, 35.

» natur in infirmitate, surget in virtute ; seminatur cor- » pus animale, surget corpus spiritale. » Hoc certe nisi in sanctis impleri non potest : impii quoque [1] non in gloriam excitantur sed in opprobrium, sicut Propheta asserit, sempiternum [2]. Hic opportune distantiam naturæ atque gratiæ facit, recordaturque testimonii veteris quo dictum est, « Factus est homo primus Adam in animam viven- » tem : » subditque de suo, « novissimus Adam in Spiri- » tum vivificantem. » Ostenditque immortalitatis dona ad vivificantem spiritum pertinere : animam vero solum viventem, ad naturam quandoque morientem. Non est ergo, inquit, hoc vivens quod vivificans : vivificans est, qui confert immortalitatem, quam Christo applicat : vivens est autem, qui vita utitur, sed non excludit mortalitatem. Ergo hoc utramque sententiam fine discrevit, ut ostenderet Adam factum esse viventem, sed non immortalem; Christum autem in spiritum, non solum viventem, verumetiam conferentem resurrectionem, suis gloriosam, omnibus æternam.

AUG. Numquid ideo moriturus fuerat Adam, etiamsi non peccasset, quia in corpore animali, non spiritali, erat factus? Prorsus erras si propterea necesse nobis esse arbitraris, paradisum Dei mortibus pœnisque morientium, postremo ignominia, infirmitate, corruptione, in quibus nunc animalia hominum corpora seminantur, implere. Lignum enim vitæ, quod in paradiso suo plantavit Deus, etiam corpus animale defendebat a morte, donec perseverantis obedientiæ merito, in gloriam spiritalem, quam resurgentes habituri sunt justi, sine morte interveniente transiret. Justum enim erat ut imago Dei nullo fuscata et obsoleta peccato, tali insereretur corpori, quamvis de terrena materie creato atque formato, ut ei de ligno vitæ

[1] *Forte* quippe. — [2] Jerem. XXIII, 40.

subministrata vivendi stabilitas permaneret; ac viveret interim per animam viventem, quam nulla ab illo necessitas separaret; atque inde, propter obedientiam custoditam, ad vivificantem spiritum perveniret, ita ut non ei subtraheretur hæc vita minor, ubi et mori et non mori posset, sed illa amplior adderetur, ubi viveret sine ullius ligni beneficio, morique non posset.

Nam quæro a te in quali corpore nunc esse existimes Eliam et Enoch? animali an spiritali? si dixeris animali: cur non vis credere Adam, et Evam, et posteros eorum, si præceptum Dei nulla prævaricatione violarent, quamvis in corpore animali, ita fuisse victuros, ut nunc vivunt isti? Quando quidem ibi erant illi, quo translati sunt isti; et illic vivunt isti, unde ut morerentur ejecti sunt illi. Corporale namque lignum vitæ sic vitam subministrabat corporibus animalibus, sicut spiritale lignum vitæ, quod est Dei sapientia, vitam salutiferæ doctrinæ sanctis mentibus subministrat. Unde nonnulli divinorum eloquiorum etiam catholici tractatores paradisum spiritalem commendare maluerunt; non tamen historiæ resistentes, quæ ostendit evidentius corporalem. Si vero Enoch et Eliæ spiritale jam corpus esse responderis: cur non primorum hominum, et eorum qui ex illis per seriem successionis nascerentur, si nullum peccatum existeret, quod illos a ligno vitæ merito separaret, animale corpus in spiritale potuisse transire sine morte media confiteris, ne paradisum Dei, ne locum felicium gaudiorum, pœnis mortium atque morientium, et innumerabilibus mortiferorum morborum cruciatibus implere cogaris?

XL. Jul. « Sed non primum, inquit, quod spiritale est; sed quod animale, deinde quod spiritale est [1]. Primus homo de terra terrestris, secundus homo de cœlo

[1] I Cor. xv, 46.

cœlestis : sicut portavimus imaginem terrestris, portemus et imaginem illius cœlestis. Aperte nempe transit ad studia, vultque tantum interesse inter præteritam nostram et præsentem conversationem, quantum interest inter mortalitatem et immortalitatem. « Primus, inquit, » homo de terra terrestris, secundus homo de cœlo cœ» lestis : » nomine substantiarum propositi indicat diversitatem. Neque enim Christus, quem hominem cœlestem vocat, carnem suam de cœlo deposuit, quam de semine David, de semine Adam, et intra mulierem de mulieris carne suscepit. Terrestrem ergo et cœlestem refert ad virtutes et vitia. Denique sequitur : « Sicut portavimus » imaginem terrestris, portemus etiam imaginem illius » cœlestis. » Sic et ad Romanos : « Humanum est quod » dico, propter infirmitatem carnis vestræ : sicut enim » exhibuistis membra vestra servire immunditiæ et ini» quitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra ves» tra servire justitiæ in sanctificationem[1]. »

Tenorem vero sequens exhortationis assumptæ, subdit, quod nisi intelligatur, omnia ejus videbitur dicta subruere : « Hoc ergo dico, fratres, quia caro et sanguis » regnum Dei possidere non possunt, nec perpetuitatem » interitus possidebit[2]. » Nempe in his locis, in quibus nihil aliud quam de affirmanda carnis resurrectione laboraverat, quam dixerat in regni gloria collocandam, nunc pronuntiat, « Quia caro et sanguis regnum Dei pos» sidere non possunt. » Si caro non possidet, si sanguis non possidet, ubi est, cujus supra pompam regenerat resurrectio mortuorum ? Verum Scripturæ more, carnem et sanguinem, vitia, non substantiam nominavit. Denique hoc idem aperuit : « Ecce mysterium vobis dico : » omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabi-

[1] Rom. VI, 19. — [2] I Cor. XV, 50.

» mur[1]. » Intellexit se magister egregius, supra beatitudini tantum futuræ resurrectionis vocabulum vindicasse ; et ideo illud ne ambiguum remanerat, absolvit, « Omnes » quidem resurgemus ; ecce quæ est excitatio communis : » sed non omnes immutabimur ; » ecce ubi est resurrectio beatorum. Immutatio ergo in gloriam illis tantum debetur, qui non iram Dei, sed amorem merentur.

« In momento, inquit, in ictu oculorum, in novissima » tuba, et mortui resurgunt incorrupti, et nos immuta- » bimur[2]. » Denuo hic transit ad eos sanctos, quos dies ille in carne reperiet ; et dicit quoniam in momento tam brevi, quam potest esse extremus finis sonorum, et qui mortui fuerant, excitentur incorrupti, id est, integri ; et qui inventi fuerint immutentur in gloriam.

Oportet enim hoc corruptibile induere incorruptelam, et mortale hoc induere immortalitatem[3]. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est : « Absorpta est mors in victoriam tuam. Ubi » est, mors, tuus aculeus ? ubi est victoria tua ? Aculeus au- » tem mortis peccatum, virtus autem peccati lex. » Ostendit, ut sæpe, quoniam de sanctorum tantum resurrectione loqueretur : Ideo prætermittens illam impiorum excitationem, dignum esse pronuntiat, ut in corporibus sanctorum corruptibilitas æternitate gloriæ devoretur. Cum autem hoc, inquit, fuerit impletum, tunc licebit insultare diabolo, et morti perpetuæ, quæ hanc corruptionem naturalem fecerat malam videri ; tunc increpabunt sanctorum gaudia, contusum a se aculeum mortis videntium, dicentque, « Ubi est, mors, aculeus tuus ? ubi est » victoria tua ? Aculeus autem mortis peccatum, virtus » autem peccati lex. » Id est, o tu mors æterna, aculeum habebas peccatum, quo desertores justitiæ vulnerares :

[1] I Cor. xv, 51. — [2] Ibid. 52. — [3] Ibid. 53.

quoniam si hoc aculeo armata non esses, id est, peccato voluntario, nulli omnino nocuisses. Peccatum hoc et hunc aculeum viribus fidei confractum vides, remuneratione nostra teste, a qua nos conabaris abducere : aculeus quippe tuus peccatum fuit, et virtus peccati tui lex erat : Quoniam ubi non est lex, nec prævaricatio. Vel certe quamvis aculeus tuus peccatum esset ; tamen fortior factus est apud prævaricatorum duntaxat animos, postquam mors ei legis admota est ; quæ tamen non ad hoc data fuerat, ut acueret. « Lex enim sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bo» num ; sed peccatum ut appareat peccatum, per bonum » mihi mortem operabatur, ut fieret supra modum ipsum » peccatum peccans per mandatum [1]. » Hæc ergo virtus, quam aculeus tuus spontaneæ in nobis iniquitatis consequebatur adjutu, fidelium virtutibus fidelium jam coronis victa comprobatur, et fracta. Insultamus igitur tibi, « Deo » nostro gratias referentes, qui dedit nobis hanc victo» riam per Dominum nostrum Jesum Christum [2]. »

Aug. De imagine terrestris, et de imagine cœlestis hominis satis jam superius disputatum est ; tibique respondimus, quod imago cœlestis nunc fide ac spe portari potest ; portabitur autem re ipsa præsentata atque donata, cum resurrexerit corpus spiritale, quod nunc animale seminatur. Duas quippe istas imagines, terrestris videlicet hominis unam, cœlestis autem alteram, singulis rebus attribuit, illam scilicet animali corpori, hanc spiritali. Superius enim dixit, « Sed non primum quod » spiritale est, sed quod animale, postea quod spiritale » est : » protinusque subjunxit, « Primus homo de terra ter» restris, secundus homo de cœlo cœlestis : sicut porta» vimus imaginem terrestris, portemus etiam imaginem » illius cœlestis [3]. » Quis est ille, nisi Adam, per quem

[1] Rom. VII, 12, 13. — [2] I Cor. XV, 57. — [3] Ibid. 46.

mors? Et quis est iste, nisi Christus, per quem resurrectio mortuorum? « Quoniam, per hominem mors, et per » hominem resurrectio mortuorum. Sicut enim in Adam » omnes moriuntur, sic et in Christo omnes vivificabun» tur : id est, quicumque vivificabuntur, non nisi in » Christo vivificabuntur[1]; » unde jam supra sumus locuti. Nulla est utique ambiguitas, ad quas duas res duæ istæ referantur imagines; illa namque refertur ad mortem, hæc ad resurrectionem. Illa ergo ad mortem corporis; quia hæc ad resurrectionem corporis: illa ad corpus animale, quod seminatur in ignominia; hæc ad spiritale, quod resurget in gloria : illa nascendo, hac induimur renascendo. Sed quoniam sub peccato nascimur, in peccatorum autem remissione renascimur : « Sicut portavi» mus, inquit, imaginem terrestris, portemus etiam » imaginem illius cœlestis[2]. » Illud factum esse commemorat, hoc exhortatur ut fiat. Nemo enim potest efficere ut non fuerit natus in pœna, qua corpus ejus seminetur in ignominia: sed nisi fuerit renatus, et perseveraverit in in eo quod est renatus in gratia, non perveniet ad spiritalis coporis habitudinem, quod resurget in gloria.

Quid est ergo quod dicis : « Aperte nempe transit ad studia, vultque tantum interesse inter præteritam nostram et præsentem conversationem, quantum interest inter mortalitatem et immortalitatem? » Cum potius Apostolus non ad illud transeat; sed id quod de resurrectione carnis cœperat, exequatur, cui e contrario mortem carnis opponit. Non itaque duas conversationes, malam scilicet, et bonam, vult hoc loco intelligi : sed resurrectionem carnis ita per Christum futuram, sicut per Adam mortem carnis asserit factam. Sine hominem Dei agere quod agit : tu eum sequere, noli ut te sequatur ipse co-

[1] I Cor. XV, 21, 22. — [2] Ibid. 49.

nari. Non enim sequitur, quantumcumque coneris. Aperte resurrectioni carnis mortem carnis opponit: aperte his singulis rebus singulos dispertitur auctores, morti corporis Adam, resurrectioni corporis Christum: aperte duas imagines, unam terrestris hominis, aliam cœlestis, a contrario inter se conferens, illam corpori attribuit animali, quod per Adam meruit ut seminetur in ignominia istam spiritali, quod per Christum merebitur resurgere in gloria. Qui etiam secundum carnem homo cœlestis est dictus, non quia eam sumpsit e cœlo, sed quia et ipsam levavit in cœlum. Si studium bonum et bona conversatio facit, ut ad gloriosam resurrectionem perveniant; numquid studio malo et mala conversatione vitæ hujus, quam nati, et accessu ætatis aucti duximus, factum est ut in corpore animali cum mortis propagine nasceremur? Quis enim malo studio vel ullo studio sibi comparavit ærumnosæ nativitatis initium? Quis mala conversatione id egit, ut eum, quomodolibet vixerit, mori necesse sit? Plane si hæc duo, id est, imaginem terrestris hominis, quæ ad corpus pertinet animale, et imaginem cœlestis, quæ ad corpus pertinet spiritale, etiam ad conversationes referre volumus; sicut resurrectionem spiritalis corporis in parte justitiæ ponimus, ita mortem corporis animalis ponere in peccati parte debemus: quia sicut in Christi justitia fiet ista resurrectio, ita in Adæ iniquitate facta est mors illa. Quod si intelligas, et huic apertissimæ consentias veritati; concedo quod dicis, terrestrem et cœlestem referri ad vitia et virtutes: sicut enim virtus Christi faciet ut resurgat corpus spiritale, ita vitium Adæ fecit ut moreretur corpus animale.

Non itaque huic congruit, ejusdem Apostoli ad Romanos illa sententia: « Sicut enim exhibuistis membra » vestra servire immunditiæ et iniquitati ad iniquitatem.

» ita nunc exhibete vestra membra servire justitiæ in » sanctificationem[1]. » Ibi enim de malis et bonis moribus loquebatur; hic autem de resurrectione corporis et morte corporis loquitur. Sed quoniam qui ratione jam utuntur, ad resurrectionem gloriosam, quæ tunc fiet, quando spiritale corpus resurget, venire non poterunt, nisi hoc et credant et sperent : ideo quod terrestris hominis imaginem portaverimus commemorans, in qua est per hominem mors; ut imaginem cœlestis hominis portemus hortatur, in qua est per hominem resurrectio mortuorum : ut quomodo per Adæ peccatum venimus in mortem corporis animalis, ita per Christi justitiam veniamus in resurrectionem corporis spiritalis.

Deinde subjungit : « Hoc autem dico, fratres, quia » caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt[2]. » Ubi te non reprehendimus nomine carnis et sanguinis significatam carnalem prudentiam credidisse, non ipsam substantiam corporis animalis, quæ seminatur quidem in ignominia, sed tamen resurget in gloria, et regnum Dei procul dubio possidebit. Quamvis et aliter hoc possit intelligi, ut isto loco, nomine carnis et sanguinis, corruptio significata sit, quam nunc in carne videmus et sanguine; quæ utique corruptio regnum Dei non possidebit, quia corruptibile hoc induetur incorruptione. Unde cum dixisset : « Caro et sanguis regnum Dei possi» dere non possunt : » tanquam exponendo quid his nominibus significaverit, ne ipsa carnalis substantia crederetur, adjunxit : « Neque corruptio incorruptionem » possidebit[3]. » Et secundum istum sensum magis videtur cætera attexere. Sed utrumlibet his verbis auctor eorumdem verborum significare voluerit, neutrum est contra fidem, quæ ita se habet, ut non dubitet in carne incor-

[1] Rom. vi, 19. — [2] 1 Cor. xv, 50. — [3] Ibid.

ruptibili possessuram regnum Dei ex omnibus gentibus congregatam Dei familiam. Non itaque hoc reprehendimus, quod etiam ante nos divinarum Scripturarum catholici tractatores plerique dixerunt, carnem et sanguinem hic posse accipi homines, qui secundum carnem et sanguinem sapiunt, et ideo regnum Dei non possidebunt : sic enim ait idem doctor gentium : « Sapere secundum » carnem mors est[1]. » Sed quod non vis mortem corporis animalis per peccatum primi hominis accidisse, cum audias eumdem Apostolum dicentem : « Corpus mortuum » est propter peccatum[2]; » neque negare audeas, resurrectionem corporis spiritalis, quæ morti corporis animalis opponitur e contrario, per justitiam secundi hominis affuturam ; et hoc ideo non vis, ut corporibus mortuorum, et per hæc etiam cruciatibus morientium impleas paradisum, beatarum deliciarum memorabilem locum : hoc reprehendimus, hoc detestamur, hoc dignum anathemate judicamus.

Cui enim morti in fine insultabitur, cum dicetur : « Ubi est, mors, victoria tua? ubi est, mors, aculeus » tuus[3]? » nisi aut diabolo, etiam mortis corporalis auctori, aut ipsi morti corporis, quam resurrectio corporis absorbebit? « Hic enim sermo tunc fiet, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem. Sine ambiguitate quippe dicit Apostolus : « Cum corruptibile hoc induerit immortalitatem, » tunc fiet sermo qui scriptus est : Absorpta est mors in » victoriam. Ubi est, mors, victoria tua? ubi est, mors, » aculeus tuus[4]? » Cui mortis hoc dicetur, nisi quæ absorbebitur in victoriam? Et quæ ista est, nisi quæ tunc absorbebitur, quando corruptibile hoc corpus atque mortale, incorruptione atque immortalitate vestietur?

[1] Rom. VIII, 6. — [2] Ibid. 10. — [3] I Cor. XV, 55. — [4] Ibid. 54, 55.

Hujus ergo corporalis mortis aculeus peccatum est : quia huic morti dicetur : « Ubi est, mors, aculeus tuus? » Quem aculeum dixit esse peccatum; aculeum videlicet quo mors est facta, non quem fecit ipsa; sicut poculum mortis est quo mors fit, non quod a morte fit. Quomodo ergo, ut putas, non huic, sed perpetuæ insultabitur morti? Numquid ipsa absorbebitur in victoriam, cum mortale hoc induerit immortalitatem? Numquid adversus Sanctos ipsa contendit, ut ejus timor certamine vincatur illorum, quæ prius eos victos tenebat, quando eam timendo peccabant? Nonne propter ipsam vincendam Dominus mortuus est[1], et evacuavit eum qui potestatem habebat mortis, id est, diabolum, et liberavit eos qui timore mortis per totam vitam rei erant servitutis? Numquid timore mortis æternæ rei erant; cum potius qui eam non timuerint, rei fiant? Propter quod Dominus, ne mors ista corporis timeatur, cujus timor facit reos; sed illa potius sempiterna, quam non timendo, fiunt rei, apertissime dicit : « Nolite timere eos qui corpus occidunt, » et postea non habent quod faciant; sed eum timete » qui habet potestatem et corpus et animam perdere in » gehennam[2]. » Hæc est certe mors secunda atque perpetua, contra cujus timorem non certant Sancti, sed contra istam potius corporis temporalem. Nam ut hanc vincant, illam timent; quia cum hanc pro pietate et justitia vicerint, illam non sentient. Huic ergo, non illi, insultabunt, dicentes : « Ubi est, mors, victoria tua? » quod alibi scriptum est : « Ubi est, mors, contentio » tua[3]? » Cum igitur hujus mortis aculeus sit peccatum; qua fronte audes dicere, non peccato primi hominis esse factum, ut in illo a ligno vitæ separaremur, et morte etiam corporis plecteremur? Quid est, rogo te, quod

[1] Hebr. II, 15 — [2] Luc. XII, 4. — [3] Osee. XIII, juxta LXX.

adversus divinorum eloquiorum evidentiam, incredibili rabie spumantis loquacitatis oblatras, tanquam non possit in Dei paradiso anima tua obtinere vitam, nisi illuc introduxeris corporis mortem, cum tot et tantis corporalibus morbis, carnificibus, præcursoribus mortis? Attende tibi potius, ne in locum deliciarum sanctarum mittendo corporis pœnas, tu ipse pendas in loco perpetuorum dolorum et animi et corporis pœnas.

XLI. Jul. « In hoc sane loco Augustinus aculeum mortis, peccatum illud opinatur antiquum, non intelligens quid sequatur, id est, « Virtus peccati lex : » quam legem, præceptum quod Adæ positum est, conatur asserere. Sed illa lex non fuit peccati virtus, verum peccati genus. Aliud est enim extanti rei dare virtutem, aliud quod non extitit procreare. Esus ergo illius arboris, si non esset interdictus, malus non fuisset : postquam autem interdictus est, et a prævaricatione usurpatus, natum est ibi ex interdicente et contemnente peccatum : quamvis non ideo data lex fuisset, ut delinqueretur; sed tamen idem faciendo, id est, de arbore comedendo, non deliquisset homo, quia bona arbor erat, nisi gustus ejus a lege interdictus fuisset. Quod ergo per se pravum est, verbi gratia, parricidium, sacrilegium, adulterium, et malum esse etiam sine lata lege dignoscitur, bene dicitur apud prævaricatores, qui cupientiores prohibitione redduntur, virtutem acquisisse per legem : quod vero inique, non usurpatur, nisi interdicatur, genus ibi proprie, non robur ei constat a legis occasione collatum. Verum quoniam hic fui longior, hujus quoque libri fine commoneo lectorem meum, ut vigilanter inspiciat, nullam in lege Dei occasionem Manichææ impietatis offendi; sed si qua putantur ambigua, secundum regulas veritatis atque rationis et exponi posse, et justitiæ convenire non dubitet.

Et illos ergo qui dicunt : Non per Christum erit resurrectio mortuorum, et istos qui asserunt æque contra Apostolum, non nostræ naturæ corpus habuisse Christum, per quod Manichæorum scita venerantur; eodem et qui legi Dei congruat vigore damnamus. »

Aug. Ego nunquam dixi eam legem, quæ in paradiso data est, Apostolum significasse, ubi ait, virtus peccati lex. Frustra ergo adversus me, tanquam hoc dixerim, tu multa dixisti. Virtutem namque peccati, jam quidem existentis, sed minus operantis, eam legem semper intellexi, de qua idem Apostolus : « Quid ergo dicemus? inquit, Lex peccatum est? Absit : sed peccatum non » cognovi, nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret : Non concupisces[1]. Occasione » autem accepta, peccatum per mandatum operatum est » in me omnem concupiscentiam. » Ecce quomodo est virtus peccati lex : minus enim operabatur peccatum, quando prævaricationem nondum operabatur, quia lex nondum data erat : « Ubi enim lex non est, nec prævaricatio[2]. » Nondum ergo erat omnis concupiscentia, antequam prohibitione sic cresceret, tamque fortis fieret, ut ipsius prohibitionis, qua creverat, vinculum rumperet. Hoc et te ipsum scire monstrasti, multa in hanc sententiam disserendo : quamvis ut hoc ostenderes, alia potius adhibuisti testimonia apostolica, non hoc quo ego nunc usus sum; fortasse ideo, ne peccatum esse concupiscentiam fatereris. Apertissime quippe illam demonstravit esse peccatum, qui dixit, quod commemoravi : « Peccatum » non cognovi, nisi per legem. » Et velut quæreremus quod peccatum : « Nam concupiscentiam, inquit, nes» ciebam, nisi lex diceret : Non concupisces. » Hæc igitur concupiscentia, utique mala, qua caro concupiscit

[1] Rom. VII, 7, 8. — [2] Id. IV, 15,

adversus spiritum, nondum erat ante primi hominis illud grande peccatum : sed esse tunc cœpit, naturamque humanam tanquam in traduce vitiavit, unde trahit originale peccatum. Cum illa quippe omnis homo nascitur : nec hujus concupiscentiæ reatus, nisi in renascentibus solvitur, ut eo post hanc absolutionem non inquinetur, nisi qui ei ad perpetrandum opus malum, spiritu adversus eam vel non concupiscente, vel non fortius concupiscente, consentit. Addunt ergo vires eidem concupiscentiæ peccata, quæ accedunt propria voluntate peccantium et ipsa consuetudo peccandi, quæ non frustra dici solet secunda natura : sed ne tunc quidem omnis est concupiscentia. Adhuc enim habet quo crescat ; quoniam minor est, quandiu non a sciente, sed ab ignorante peccatur. Ideo non ait : Non habebam, sed, « Nesciebam concu» piscentiam, nisi lex diceret : Non concupisces. Occa» sione autem accepta peccatum per mandatum operatum » est in me omnem concupiscentiam. » Omnis est enim concupiscentia, quando prohibita concupiscuntur ardentius, et peccata jam cognita, ignorantiæ sublata excusatione, et accedente legis prævaricatione, committuntur immanius.

Unde lex Dei, apud eos quos non adjuvat gratia Dei per Agnum Dei qui tollit peccatum mundi, non correctio peccantis, sed virtus potius est dicta peccati. Et ideo cum dixisset : Virtus peccati lex, tanquam responderetur : Quid ergo faciemus, si peccatum nec lege tollitur, sed augetur ? continuo subjiciens ubi spes debeat esse certantibus : « Gratias, inquit, Deo qui dedit nobis victo» riam[1] ; » vel sicut alii codices habent, quod et Græci habent, qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum. Verissime prorsus : « Si enim data esset

[1] I Cor. xv, 57.

» lex, quæ posset vivificare, omnino ex lege esset jus-» titia : sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut » promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus[1]. » Hi enim sunt filii promissionis et vasa misericordiæ, quibus ideo data est promissio ex fide Jesu Christi, quia misericordiam consecuti sunt, ut fideles essent, quod etiam de se ipso dicit Apostolus[2] : ne vel ipsa fides, ex qua incipit, et ad quam refertur, quidquid temperanter et juste et pie gerimus, ita tribuatur nostræ voluntatis arbitrio, tanquam non nobis Deo miserante donetur; a quo etiam voluntas ipsa, sicut scriptum est, præparatur[3]. Unde sancta Ecclesia per ora supplicantium sacerdotum non solum pro fidelibus, ut in eo quod credunt, perseverante pietate non deficiant, verumetiam pro infidelibus orat, ut credant. Ex quo enim per humanum liberum arbitrium Adam commisit[4] illud grande peccatum, et omne genus humanum in commune damnavit, ab hac communi damnatione homines quicumque liberantur, nonnisi divina gratia et misericordia liberantur; « Et quidquid lex Dei jubet, nonnisi eo qui jubet adjuvante, inspirante, donante completur : » qui rogatur ut permaneant, ut proficiant, ut perficiantur fideles; qui rogatur etiam ut credere incipiant infideles. Quas Ecclesiæ sanctæ preces toto terrarum orbe crescentes et ferventes, opprimere ac extinguere cupiunt, qui contra istam Dei gratiam humanæ voluntatis arbitrium, ut gravius de alto præcipitent, extollunt potius, quam defendunt. In quibus contentiosum locum vel soli, vel præcipue vos tenetis, qui Christum Jesum parvulis non vultis esse Jesum, quos nullo peccato originali attaminatos esse contenditis : cum ille propterea Jesus appellatus sit[5], quia salvum facit

[1] Galat. III, 21, 22. — [2] I Cor. VII, 25. — [3] Prov. VIII, juxta LXX. — [4] Chrysost. in epist. ad Olympiad. Vide supra p. 1300. — [5] Matth. I, 21.

populum suum, non a corporalibus morbis, quos et in populo non suo sanare consuevit, sed a peccatis eorum.

Quamvis ergo Apostolus in eo quod ait, « Aculeus autem mortis est peccatum [1], » illam sine ambiguitate expresserit mortem, quæ resurrectioni corporis, de qua loquebatur, opposita est, id est, corporis mortem; ipsa enim absorbebitur in victoriam, quando corpore spiritali resurgente jam non erit, quia immortalitas etiam corporis erit, quæ nullo peccato possit amitti: tamen in eo quod secutus adjunxit, Virtus vero peccati lex non legem significavit quæ data est in paradiso; illa enim peccati, quod nullum adhuc erat, virtus esse non posset; sed eam legem virtutem dixit esse peccati, quæ subintravit ut abundaret peccatum, et operaretur omnem concupiscentiam, id est, non eam tantum, quæ in paradiso exorta mortificavit et corpus, cum qua omnis homo nascitur; nec eam tantum, quæ peccatis per cujusque malos mores accedentibus crevit, verumetiam illam, quæ mandato prohibente ardentius excitata, ad prævaricationem usque pervenit; ut victoria, qua non solum peccati cupiditas, verumetiam mortis corporalis vinceretur timor, postremo ipsius mortalitatis absorberetur infirmitas, non lege per Moysen data, sed per Christum facta gratia præstaretur: Proinde ita dixit Apostolus, « Aculeus autem mortis est » peccatum; virtus vero peccati lex; gratias autem Deo » qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum » Christum. » tanquam diceret, Aculeus quidem mortis est peccatum, quia peccato etiam mors ista corporis facta est; cujus auctori vel ipsi etiam morti dicetur in fine ab eis, quibus in gloria resurgentibus absorbebitur, « Ubi » est, mors, victoria tua? ubi est, mors, aculeus tuus? » sed iste aculeus, » id est, peccatum, per unum ingre-

[1] I Cor. XV, 56.

diens, et in omnes homines cum morte pertransiens, aliis quoque additis multiplicatum, nec lex sancta et justa et bona quivit auferre : virtus enim potius ejus effecta est, cum prohibita concupiscentia magis ardesceret, et ad prævaricationis cumulum perveniret. Quid ergo restabat, nisi ut gratia subveniret? « Gratias itaque Deo qui dat nobis » victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum; » qui nostra debita dimittendo, et nos in tentationem non inferendo ad novissimam victoriam, qua mors etiam corporis absorbeatur, adducit; ut qui gloriatur, non confidat in virtute sua, sed in Domino glorietur [1].

Hæc recta et catholica fides, in qua etiam didicimus et tenemus, mortem quoque corporis eo aculeo factam, quod est peccatum, tantum a Manichæorum errore diversa est, eique potius declaratur adversa, ut vobiscum illi dicant potius, quam nobiscum, sic mortalem Adam factum, ut sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset. Nec tamen ideo vos Manichæos dicimus, quia et vos hoc dicicitis : nec videtis tamen, neque nos a vobis ideo dici debere Manichæos, quia malum esse concupiscentiam, qua caro concupiscit adversus spiritum, et illi et nos dicimus. Sed vos ab eis, in eo quod simul dicitis, dissimili quidem, verumtamen alio errore distatis, qui mortem carnis non sicut illi naturæ tribuitis alienæ, nobisque permixtæ, sed eam naturæ nullo vitiatæ peccato impingitis nostræ : ac sic paradisum honestissimæ ac felicissimæ voluptatis, funeribus mortuorum et cruciatibus morientium infeliciter atque indecenter impletis. Nos vero, in eo quod cum Manichæis dicimus concupiscentiam carnis. qua contra spiritum concupiscit, malum esse, atque a Patre non esse, non ab eis alio, quamvis dissimili, tamen ipso hæretico errore, sed catholica veritate distamus; quia istam discor-

[1] 2 Cor. x, 17.

diam duarum concupiscentiarum carnis et spiritus[1], non cum illis per alienæ Deo coæternæ malæque naturæ commixtionem nobis accidisse, sed cum catholico Ambrosio ejusque consortibus, per prævaricationem primi homini in naturam nostram vertisse disserimus, et contra utrosque vestrum fidenter asserimus : carnemque Christi, non sicut illi nullam nec sicut vos calumniamini, a natura nostræ carnis alienam ; sed ab hoc nostro vitio, quo caro contra spiritum concupiscit, immunem atque omnino integram prædicamus. Vos autem mala negando esse, quæ mala sunt, eorumque originem non ad primi hominis referendo peccatum, non ut ea mala non sint, efficitis ; sed ut ex mala natura bono æterno coæterna esse credantur, detestabili cæcitate suffragamini Manichæis, eosque accusatis inaniter quia miserabliter adjuvatis.

[1] I Joan. II, 16.

FINIS TOMI CENTESIMI QUADRAGESIMI-QUARTI.

# ANNOTATIONES.

ANNOTATIO (1) pag. 233.

Calumniandi occasionem arripit Julianus ex illis Hieronymi verbis in Dialogo contra Pelagianos 3. cap. 1. *In Evangelio juxta Hebræos, quod Chaldaïco quidem Syroque sermone, sed Hebraïcis litteris scriptum est, quo utuntur usque hodie Nazareni, secundum Apostolos, sive ut plerique autumant, juxta Matthæum quod et in Cæsariensi habetur bibliotheca, narrat historia: « Ecce mater Domini et fratres ejus dicebant ei: Joan- » nes Baptista baptizat in remissionem peccatorum; » eamus, et baptizemur ab eo. Dixit autem eis: Quid » peccavi, ut vadam, et baptizer ab eo? Nisi forte » hoc ipsum quod dixi ignorantia est.»* Quod Evangelium a se in Græcum Latinumque sermonem translatum, non eo loci dicit Hieronymus, sed in Catalogo scrip. Ecclesiast. cap. de Jacobo fratre Domini.

ANNOTATIO (2) pag. 234.

Locus Hieronymi, quem Julianus maligne interpretatur, Dialogi est II. cap. 6. ubi de Domino legitur: *Negat fratribus et propinquis ire se ad scenopegiam: et postea scriptum est, « Ut autem ascenderunt frater » ejus, tunc et ipse ascendit ad solemnitatem, non ma- » nifeste, sed quasi in abscondito.» Iturum se negavit, et fecit quod prius negaverat. Latrat Porphyrius, inconstantiæ ac mutationis accusat, nesciens omnia scandala ad carnem esse referenda.*

ANNOTATIO (3) pag. 326.

Veteres codices hic et infra in Augustini responsione

constanter habent, *lita*. Sed aptius editi, *læta*, id est, fertilis. Videtur ad illud Virgilii Georg. 1. alludere. *Quid faciat lætas segetes.*

ANNOTATIO (4) pag. 356.

Ac paulo Honoratus porro amicus Augustini, qui Manichæis aliquando inhæsit, notissimus est ex libro de Utilitate credendi ad eum scripto. Hunc Julianus satis indicat eumdem ipsum esse, qui Carthagine quæstionibus missis ad Augustinum, illam ab eo contra Pelagianos eximiam, quæ *de Gratia Novi Testamenti* inscribitur, Epistolam 140. accepit.

ANNOTATIO (5) pag. 374.

Hanc sententiam, aliasque nonnullas libri hujus quinti citat Agatho papa in Epistola synodica ad Imperatores, quæ in Synodo VI. actione 4. lecta est, Augustinum in hæc verba commendans. Veritatis prudentissimus prædicator B. Augustinus *in quinto volumine disputationis adversus Julianum Pelagianistam, quid sit voluntas, his definit verbis: Motus animi quid est, nisi motus naturæ*, etc.

ANNOTATIO (6) pag. 376.

Loquitur Augustinus de hominis primo peccato, quod ab illo docet commissum ea libertate, qua et peccare nolle poterat, et velle peccare, non autem ulla tali necessitate, quali premebatur qui dicebat, *Non enim quod volo*, etc.

ANNOTATIO (7) pag. 391.

Maximus Aquileiensis in synodo Lateranensi anni 649 act. 5. locum hunc ita citat: *Numquid, Juliane, quando angelus, aut homo aliquid vult, non natura eorum aliquid vult?*

# INDEX

## TOMI CENTESIMI QUADRAGESIMI-QUARTI.



38.

EXPLICIT INDEX.